ISTORIA ROMÂNIEI

I

DOCUMENTE TURCEȘTI PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI

I

1455 — 1774

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

„Izvoare orientale privind istoria României"

III

DOCUMENTE TURCEȘTI PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI

VOL. I
1455-1774

Întocmit de
MUSTAFA A. MEHMED

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1976

DOCUMENTS TURCS CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA ROUMANIE, I (1455 — 1774)

ТУРЕЦКИЕ ДОКУМЕНТЫ, КАСАЮЩИЕСЯ ИСТОРИИ РУМЫНИИ, I (1455 — 1774)

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
Calea Victoriei Nr. 125, Sectorul 1, Bucureşti

CUVÎNT ÎNAINTE

Seria *Documente turceşti privind istoria României*, al cărei prim volum apare acum, face parte din colecţia „Izvoare orientale privind istoria României". Ea a luat naştere din iniţiativa Institutului de istorie „N. Iorga", în al cărui cadru a început pregătirea ei, trecută apoi în grija Institutului de studii sud-est europene. Între timp, prin străduinţa specialiştilor, a fost efectuată o întinsă acţiune de depistare, de transcriere şi de traducere a documentelor scrise în limba turco-osmană. ea putînd asigura încă de pe acum apariţia unui număr apreciabil de volume.

Pentru o perioadă lungă de cinci veacuri, izvoarele turceşti constituie, prin oglindirea raporturilor dintre ţările române şi Imperiul otoman, una din sursele principale de informaţie privind istoria noastră naţională. Dacă la început, pe primul plan al interesului stau cronicile, ale căror fragmente privitoare la ţările române au apărut în două volume [1], odată cu instaurarea dominaţiei otomane şi cu creşterea frecvenţei legăturilor dintre statele noastre şi puterea suzerană, interesul principal trece asupra documentelor de cancelarie. Pierdute de cele mai multe ori în originalele lor adresate domnilor români, aceste acte s-au păstrat în număr impresionant de mare în minutele din arhivele otomane şi, în primul rînd, în cele din marile depozite arhivistice de la Istanbul. Împrejurări favorabile au îngăduit Direcţiei Generale a Arhivelor Statului să organizeze misiuni de explorare a arhivelor otomane din Turcia şi din alte ţări şi să obţină, astfel, serii importante de microfilme după documentele păstrate în aceste arhive.

Documentele turceşti aduc o informaţie bogată privind relaţiile politice dintre ţările române şi Imperiul otoman, formele dominaţiei otomane exercitate asupra celor dintîi, modalităţile şi gradul exploatării lor economice. Completată cu ştirile din izvoarele interne, ca şi cu altele provenind din surse externe, această informaţie va servi istoricilor, care pînă acum au putut-o folosi numai cu totul fragmentar, pentru a reconstitui cu mai multă precizie statutul autonom al ţărilor noastre în cadrul imperiului şi în cadrul internaţional şi va contribui la luminarea unor însemnate fenomene de istorie social-economică.

Seria *Documente turceşti privind istoria României* îşi propune să publice în volumele ei succesive tot ce îi va fi accesibil din actele emanate de cancelariile otomane şi conservate în arhivele noastre sau în arhivele din străinătate. La acestea se adaugă actele în limba turcă emanate de cancelariile domnilor români şi referindu-se la relaţiile acestora cu Poarta, care nu sînt „turceşti" decît prin limbă, dar completează, în măsura

[1] *Cronici turceşti privind ţările române*, Extrase, vol. I, ed. M. Guboglu şi M. Mehmed, Bucureşti, Edit. Acad., 1966; vol. II, ed. M. Guboglu, Bucureşti, Edit. Acad., 1974.

în care s-au păstrat, informaţia oferită de documentele otomane cu privire la aceleaşi probleme. Dar condiţiile de acces la fondurile documentare împiedică urmarea unei cronologii riguroase prin epuizarea pentru fiecare epocă a întregii informaţii existente. De aceea este de prevăzut încă de pe acum revenirea în viitor la perioadele de timp acoperite de volumele care se află pregătite.

Dificultatea tipăririi originalelor în limba turcă-osmană a determinat, la rîndul său, decizia publicării documentelor numai în traducere românească, cu unele facsimile doar de caracter ilustrativ. Sîntem convinşi că puse astfel la dispoziţia cercetătorilor, ele vor aduce preţioase servicii mai bunei cunoaşteri a trecutului ţării noastre şi de aceea ţinem să mulţumim Editurii Academiei pentru publicarea seriei de faţă alături de colecţiile de izvoare cu care a înzestrat istoriografia românească.

INSTITUTUL DE STUDII SUD-EST EUROPENE

INTRODUCERE

Colecţia „Izvoare orientale privind istoria României" se îmbogăţeşte prin punerea în circuitul ştiinţific a seriei de *Documente turceşti privind istoria României*, care va cuprinde traducerea în limba română a documentelor turco-osmane referitoare la: Moldova, Ţara Românească, Transilvania, Dobrogea şi Banat, de pe vremea dominaţiei otomane (secolele XV—XIX).

Editarea documentelor turco-islamice, necesară în istoriografia română, începe acum să se realizeze pe scară mai largă, împlinind dezideratul multor istorici care aşteaptă elucidarea unor aspecte ale trecutului poporului român, prin investigarea izvoarelor turceşti de pe vremea stăpînirii otomane.

Este ştiut faptul că evenimentele din zona carpato-dunăreană s-au desfăşurat, în genere, într-o strînsă împletire cu cele din ţinuturile învecinate şi chiar mai îndepărtate. Astfel, ţările române, datorită unor împrejurări istorice concrete, au avut legături multiple şi cu Orientul, dar mai ales cu Imperiul otoman. Din aceste considerente, se impune ca istoria poporului român să fie cercetată şi studiată, în permanenţă, în contextul istoriei europene şi universale.

Ţinînd seama tocmai de aceste cerinţe fireşti, cercetătorii trecutului poporului român, pe lîngă studierea izvoarelor interne, au iniţiat încă de mult întocmirea şi tipărirea unor vaste culegeri de documente străine referitoare la ţările române, scrise în diverse limbi europene. În felul acesta au fost puse bazele unor valoroase colecţii de izvoare externe ale istoriei poporului român. În fruntea lor se situează, fără îndoială, colecţia Hurmuzaki, intitulată: *Documente privitoare la istoria românilor* [1].

Această colecţie de renume a fost mereu îmbogăţită prin grija şi strădania unor savanţi ca: N. Densuşianu, Gr. Tocilescu, A. I. Odobescu, I. Bogdan, dar mai cu seamă N. Iorga. În ultimele decenii, editarea acestei colecţii a fost reluată, din seria nouă apărînd primele patru volume [2].

Nu intenţionăm să prezentăm aici lista celorlalte feluri de documente publicate în decursul anilor în acest domeniu. Vrem doar să precizăm faptul că întocmirea şi tipărirea unor vaste culegeri de documente, fie în original, fie în traducere, depăşind posibilităţile unor strădanii izolate, pot fi realizate în genere sub auspiciile unor instituţii, care dispun şi de

---

[1] E. de Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, Bucureşti, 1876—1942 (44 vol.).

[2] *Documente privind istoria României*, Colecţia Eudoxiu de Hurmuzaki, seria nouă, I, *Rapoarte consulare ruse (1770—1796)*, Bucureşti, Edit. Acad., 1962; II, *Rapoarte consulare austriece (1812—1823)*, Bucureşti, Edit. Acad., 1967; III, *Solidaritatea românilor din Transilvania cu mişcarea lui Tudor Vladimirescu*, Bucureşti, Edit. Acad., 1967 ; IV, *Rapoarte diplomatice ruse (1797—1806)*, Bucureşti, Edit. ştiinţifică, 1974.

resursele materiale necesare valorificării eforturilor individuale sau colective. În această privință este demnă de remarcat inițiativa Academiei Republicii Socialiste România în vederea editării unor importante instrumente de lucru, inițiativă concretizată, de-a lungul anilor, în cunoscutele serii de *cronici* și de *documente*, referitoare la istoria poporului român. Eforturile în acest domeniu sînt continuate de Academia de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, atît în cadrul Institutului de istorie „N. Iorga", al Institutului de studii sud-est europene, cît și al filialelor din Iași, Cluj etc.

Cît privește colecția de izvoare orientale, după apariția volumelor I și II din cronicile otomane [3], inaugurarea, cu volumul de față, a seriei : *Documente turcești privind istoria României* reprezintă o nouă realizare a strădaniilor istoriografiei românești contemporane în acest domeniu.

Editarea unei astfel de colecții se impunea încă de mult datorită și faptului că izvoarele turco-islamice, privitoare la trecutul țărilor române, deși erau deosebit de importante, rămăseseră, poate, cel mai puțin cunoscute pînă în prezent.

Este adevărat că izvoarele narative sau documentare turco-orientale nu au fost neglijate cu totul în istoriografia românească de pînă acum. Astfel, se pare că cel care a apelat pentru prima oară la izvoarele turcești a fost Nicolae Milescu-Spătarul (1636—1708), în încercarea, atribuită lui, de a alcătui o istorie otomană îndată după jumătatea secolului al XVII-lea, deci cu mult înainte de Dimitrie Cantemir, cunoscut ca primul orientalist român de seamă. Această lucrare, cuprinzînd domniile a 19 sultani — de la Osman I (1299—1326) la Mehmed al IV-lea (1648—1687) — , a rămas într-o copie din 1673 sub titlul : *Istorie aleasă pre scurt, den multe letopisețe izbrănită, întru care se arată toți împărații turcești, cîți au fost dinceputul împărăției lor pînă astăzi — să se știe* [4].

Este cert faptul că o serie de materiale orientale au fost folosite de Dimitrie Cantemir (1671—1723), domnul Moldovei, bun cunoscător al limbilor islamice : turca, araba și persana, mai cu seamă în operele sale : *Istoria Imperiului otoman* [5], *De Corano (Curanus)*, *Cartea Sistemei sau despre starea religiunii mahomedane* [6] etc.

La rîndul său, Ienăchiță Văcărescu (1730—1799), care a întocmit și o istorie otomană [7], mărturisește că a făcut cercetări în „chiuticurile împărăției", adică în „condicile din arhivele otomane", traducînd în 1791 și unele hatișerifuri [8], ceea ce reprezintă de fapt primele momente ale instituirii unei tradiții în domeniul valorificării materialelor arhivistice de proveniență turco-islamică.

---

[3] *Cronici turcești privind țările române. Extrase*, I, *Sec. XV — mijlocul sec. XVII*, de Mihail Guboglu și Mustafa Mehmed, București, Edit. Acad., 1966 ; vol. II, 1974 (ed. M. Guboglu).

[4] N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, IX, București, 1905, p. 183 — 213.

[5] *Istoria Imperiului ottomanu. Crescerea și scăderea lui. Cu note foarte instructive de Demetriu Cantemiru*, 2 vol., ed. Ios. Hodosiu, Academia Română, București (1876—1878).

[6] Editată în limba rusă : *Kniga sistema ili Sostoianie mohamedanskih relighii*, St. Petersburg, 1722.

[7] *Istorie a preaputerniciloru împărați othomani*, în *Tezaur de monumente istorice*, București, II, 1863, p. 237 — 302. Titlul dat de autor este : *Istorie otomanicești a preaputernicilor și marilor împărați...*

[8] *Hatișărif care s-au tălmăcit din cuvînt în cuvînt de Dumnealui Ianache Văcărescu*, București, 1791 (Vezi și Cartea românească veche, nr. 545).

De asemenea, vechile colecţii de documente : *Hurmuzaki*, *Uricariul*[9], *Tezaur de monumente istorice*[10], *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României*[11] ş.a. conţin numeroase documente turceşti privitoare la ţările române. Dar, fiind de obicei traduceri după alte tălmăciri, aceste documente prezintă o serie de neajunsuri, ceea ce impune includerea lor şi în colecţia de faţă — fie pe măsura descoperirii originalelor turceşti, fie prin comparaţie cu documente similare — şi corijarea eventualelor erori din ediţiile anterioare. Aceleaşi probleme se pun de fapt şi în cazul unor documente publicate fie izolat, fie în grupuri mai restrînse, cum ar fi : hatişerifurile de privilegii din 1774 şi 1802[12], hatişeriful din 1826[13], firmanul din 1857 pentru convocarea Divanului ad-hoc în Moldova[14], documentele familiei Mano[15], scrisoarea marelui vizir Sokollu-Mehmed paşa în legătură cu răscoala din 1574, sub conducerea lui Ioan Vodă cel Viteaz[16] ş.a.

Editarea izvoarelor documentare turceşti a luat amploare după primul război mondial[17], în unele lucrări folosindu-se pe scară tot mai largă şi metode mai adecvate acestui domeniu, cum ar fi : completarea unora din traduceri cu note, glosare, facsimile sau cu alte elemente auxi-

---

[9] Th. Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anaforale şi alte acte*, Iaşi, 1852—1895 (25 vol.).

[10] Al. Papiu-Ilarian, *Tezaur de monumente istorice*, Bucureşti, I—III (1862—1864).

[11] D. A. Sturdza, *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României*, I — X, Bucureşti, 1900—1909.

[12] D. Fotino, *Istoria generală a Daciei...*, Bucureşti, III, 1860, p. 223 — 235; *Tezaur de monumente istorice*, II (1863), p. 308 — 314; *Uricariul*, III, p. 181 — 205; Lazăr Şăineanu, *Influenţa orientală asupra limbii şi culturii române*, Bucureşti, 1900, I, p. CCXCIII—CCCXI.

[13] G. I. Lahovari, *Tălmăcirea prea înaltului Hattişerif ce s-a trimis de către Sublima Poartă lui Grigorie Vodă Ghica după încheierea tractatului de pace de la Akerman*, în „Convorbiri literare", XXI, 6 (1887), p. 489 — 508; 7 (1887), p. 580 — 592; D. A. Sturdza, *op. cit.*, I, 1900, p. 310 — 318.

[14] *Firman imperial de convocarea Divanului Ad-Hoc pentru Principatul Moldovei, adresat Exc.-sale caimacamului prinţul Nicolai Conachi Vogoride şi Firman imperial atingător la a sa numire*, Iaşi, 1857 (ed fr.: *Le Firman turc pour la convocation des Divans Ad-Hoc dans les Principautés du Danube*, Paris, 1857).

[15] Constantin G. Mano, *Documente din secolele XVI—XIX privitoare la familia Mano*, Bucureşti, 1907.

[16] Publicat în trad. latină şi română în „Arhiva istorică a României", I. 1, Bucureşti, 1865, p. 43 — 46.

[17] N. Bănescu, *Opt scrisori turceşti de la Mihnea „Turcitul"*, în „Analele Acad. Rom., Mem. Secţ. ist.", seria a III-a, t. VI, Bucureşti, 1927 (Documentele au fost traduse de Gh. Iogu, fapt reliefat de autor); Dumitru Z. Furnică, *Documente privitoare la comerţul românesc. 1473—1868*, Bucureşti, 1931, p. 1 — 14; Andrei Antalffy, *Münşa'at al-Salatin al lui Rukhsanzade Ahmed Feridun, el-Tevkii, ca izvor pentru istoria românilor*, în „Bul. Com. ist. a României", XIII, Bucureşti (1934); idem, *Două documente din biblioteca egipteană de la Cairo despre cucerirea Chiliei şi Cetăţii Albe la 1484*, în „Revista istorică", XX, 1 — 3 (1934), p. 33 — 42; Mihail Regleanu, *Zece documente turceşti din vremea lui Alexandru Ghica Vodă*, în „Balcania", II — III (1939—1940), p. 319 — 330; H. Dj. Siruni, *O corespondenţă necunoscută în limba turcească a lui Scarlat Calimachi, domnul Moldovei*, în „Revista istorică", XVII, 7 — 9 (1931), p. 177 — 185; idem, *Documente turceşti referitoare la evenimentele din 1821—1822*, în „Arhiva românească", IV (1940), p. 259 — 263; idem, *O năvălire necunoscută a bandelor turceşti în ţările române la 1769. Două documente turceşti din Arhivele statului*, în „Revista arhivelor", IV, 1 (1940); idem, *Două beizadele la Cenghel-Chiöi în lumina documentelor turceşti din Arhivele statului*, în „Arhiva românească", V (1940); idem, *Acte turceşti privitoare la hotarele dunărene ale Ţării Româneşti*, în „Revista arhivelor", V, 1(1942); idem, *Domnii români la Poarta otomană. După un manuscris turcesc conţinînd note şi însemnări despre ceremoniile şi recepţiunile din Istanbul între anii 1698—1782*, Bucureşti, 1941.

liare. În aceeaşi măsură se constată valorificarea sub diverse forme şi a unor izvoare narative otomane [18].

În această privinţă se cuvine relevat şi efortul lui N. Iorga de a pune la îndemîna istoricilor unele izvoare turco-orientale fie în studiile sale, fie cu prilejul editării unor colecţii de documente, deşi era vorba adeseori de simple reproduceri după alte tălmăciri sau de traducerea acestora în limba română, însoţindu-le şi de scurte interpretări introductive, dar deosebit de sugestive [19].

În ultimele decenii cercetarea materialelor turco-islamice a fost reluată sub multiple forme, atenţia specialiştilor îndreptîndu-se atît asupra izvoarelor narative, prin punerea în circuitul ştiinţific a unor cronici otomane în articole speciale [20] sau în volume separate [21], cît şi asupra fondurilor de documente turceşti, prin întocmirea de cataloage [22] sau prin valorificarea sub alte forme a unor documente conservate în arhivele sau bibliotecile din ţară, ca şi din străinătate [23].

În această privinţă se cuvine apreciată şi contribuţia orientaliştilor turcologi din alte ţări, care au participat şi participă la efortul de valori-

---

[18] Andrei Antalffy, *Vechea cronică otomană ca izvor pentru istoria românilor*, în ,,Revista istorică", XXIII, 7 — 9 (1937), p. 217 — 235 (trad. părţilor privitoare la ţările româneşti din *Cronicile anonime otomane: Tevarih-i Al-i Osman*, ed. Fr. Giese); Th. N. Trâpcea, *Din cronica rimată a lui Suzi Celebi*, în ,,Balcania", V, 1 (1942), p. 433 — 434.

[19] N. Iorga, *Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor*, I (1895), p. 55 — 63 (se dau fragmente din cronica lui Mustafa Naima, după trad. fr. a lui A. Gallant); idem, *Cronicile turceşti ca izvor pentru istoria românilor*, în ,,Anal. Acad. Rom. Mem. Secţ. ist.", seria a III-a, t.IX (1928—1929), p. 1 — 22 (se dau fragmente din *Cronicile anonime*, ed. Fr. Giese, *Cronica lui Rustem paşa*, ed. Ludwig Forrer ş.a.); idem, *Noi porunci turceşti către domnii noştri (1572 —1658)*, în ,,Revista istorică", XX, 10 — 12 (1934), p. 381 — 383.

[20] De ex. Mustafa A. Mehmed, *Hronika Idrisa Bitlisi v kacestve istočnika po istorii pokorenija Balkanskogo poluostrova turkami*, în ,,Revue des études sud-est européennes", Bucarest, t. III, (1965), nr. 1 — 2, p. 95 — 129.

[21] *Cronici turceşti...*, I; *Călători străini despre ţările române*, VI *(Călători orientali)*.

[22] *Catalogul documentelor turceşti*, întocmit de Mihail Guboglu, I, Bucureşti, 1960; II, Bucureşti, 1965 (Direcţia Generală a Arhivelor Statului).

[23] Dăm cîteva exemple: M. M. Alexandrescu-Dersca, *À propos d'un firman du sultan Mustafa III*, în ,,Balcania", VII, 2, (1944), p. 363—391; idem, *Un privilège par Suleyman I-er après l'occupation de Bude* (1526), în ,,Revue des études sud-est européennes", t. IV (1966), nr. 3 — 4, p. 377 — 391; Mihail Guboglu, *Un mănunchi de documente turceşti privind evenimentele din ţările româneşti în jurul anului 1821*, în ,,Revista arhivelor "(seria nouă), Bucureşti, I, 1(1958), p. 234 — 256; idem, *Şapte documente turceşti din arhivele Braşovului privind relaţiile Transilvaniei cu Poarta otomană la începutul secolului al XVII-lea*, în ,,Revista arhivelor", VIII, 1 (1965), p. 213 — 253; Mustafa A. Mehmed, *Un document turc concernant le Kharatch de la Moldavie et de la Valachie aux XVe — XVIe siècles*, în ,,Revue des études sud-est européennes". t. V (1967), nr. 1 — 2, p. 265—274; idem, *O nouă reglementare a raporturilor Moldovei şi Ţării Româneşti faţă de Poartă la 1792 (O carte de lege — Kanunname — în limba turcă)*, în ,,Studii. Revistă de istorie", 20(1967), nr. 4, p. 691 — 707; idem, *Două documente turceşti despre Neagoe Basarab*, în ,,Studii", 21(1968), nr. 5, p. 921 — 930; A. Decei, *Tratatul de pace — sulhname— încheiat între sultanul Mehmed II şi Ştefan cel Mare la 1479*, în ,,Revista istorică română", Bucureşti, XV, 1945, p. 465 şi urm.; Mustafa A. Mehmed, *Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman în a doua jumătate a veacului al XV-lea*, în ,,Studii", 13 (1960), nr. 5, p. 173 şi urm.; Mustafa A. Mehmed, Ludovic Démeny, *Noi documente turceşti privitoare la istoria Transilvaniei din secolul al XVII-lea*, în ,,Revista arhivelor" Bucureşti, XXXII, nr. 1 (1970), p. 209 — 237; Mustafa A. Mehmed, *Acţiuni diplomatice la Poartă în legătură cu mişcarea revoluţionară din 1821*, în ,,Studii", 24(1971), nr.1, p. 63 — 76; idem, *Despre dreptul de proprietate al supuşilor otomani în Moldova şi Ţara Românească în secolele XV—XVIII*, în *Cercetări istorice. Muzeul de istorie a Moldovei*, Iaşi, 1972, p. 65 — 81; Mihai Maxim, *Recherches sur les circonstances de la majoration du kharadj de la Moldavie entre les années 1538—1574*, în ,,Bulletin. Association Internationale d'Études du Sud-Est Européen", Bucarest, nr. 2, 1972, p. 232 — 261.

ficare a izvoarelor narative [24] sau documentare [25] turco-islamice, referitoare la istoria poporului român, fie prin semnalarea lor, fie prin analizarea conţinutului lor, ca şi prin publicarea lor integrală în traducere sau în facsimile.

Cu toate acestea, faţă de numărul imens de materiale orientale neexplorate, referitoare la ţările române, străduinţele de pînă acum ni se înfăţişează încă modeste, cercetarea cronicilor şi documentelor turco-islamice şi punerea lor în circuitul istoriografiei aflîndu-se la începuturile lor.

★

Într-adevăr, chiar şi în arhivele, bibliotecile sau muzeele din ţară se păstrează mii de documente turco-osmane [26] şi o serie de condici numite *defter* [27], unele scrise în cancelariile domnilor români. Amintim şi de fondul important de tapiuri *(tapu)*, acte de posesiune, care privesc îndeosebi stăpînirea otomană în Dobrogea pînă la războiul de independenţă (1877—1878), ca şi pentru anii următori [28]. Dar un număr impresionant de documente otomane privind istoria poporului român se păstrează în arhivele din Turcia. În această privinţă avem în vedere în primul rînd

---

[24] J. Deny, *Sari-Saltik et le nom de la ville de Babadaghi*, în *Mélanges offerts à Emile Picot*, vol. II, Paris, 1913, p. 1 — 15; Paul Wittek, *Jazijioghlu Ali on the Christian Turks of the Dobroja*, în ,,Bulletin of the School of Oriental and African Studies", XIV (1952), p. 639 — 668; idem, *Les Gagaouzes = Les gens de Kaykaus*, în ,,Rocznik Orientalistyczny ...", t. XVII (1951—1952), Krakow, 1953, p. 12—24. Nu ne mai referim aici la ediţiile de cronici în limba turcă sau la traduceri în limbile europene; ele cuprind ştiri deosebit de importante despre ţările române.

[25] F. Babinger, *Zwei türkische Schutzbriefe für Georg Rákóczi. Fürsten von Siebenbürgen aus dem Jahre 1642*, în ,,Le Monde Oriental", Uppsala, 1920, p. 115 — 151; Bekir Sıtkı Baykal, *1877 harbi ve bununla ilgili meseleler hakkında bazı vesikalar* (Războiul din 1877 şi unele documente despre acesta), în ,,Türk Tarihi Vesikaları", I, nr. 3, 1941, p. 226 — 231; II, nr. 7, 1942, p. 56 — 62; II, nr. 8, 1942, p. 140 — 152; Fevzi Kurtoğlu, *İlk Kırım Hanlarının Mektupları* (Scrisorile primilor hani crimeeni), în ,,Belleten", Türk Tarih Kurumu (T.T.K.) Ankara, I, nr. 3 — 4 (1937), p. 641 — 655 + facs. (IX — XVI); J. Rypka, *Die türkischen Schutzbriefe für Georg II. Rákóczi. Fürsten von Siebenbürgen aus dem Jahre 1649*, în ,,Der Islam", XVIII, 1929, p. 213 — 235; İ. H. Uzunçarşılı, *Ekos Barçayın Erdel Krallığına tayini hakkında birkaç vesika* (Cîteva documente despre numirea lui Acaţiu Bárcsai în principatul Transilvaniei), în ,,Belleten", T. T. K. Ankara, II, nr. 2 (1942), p. 361—378; idem, *Barkçay Akos'un Erdel Krallığına ait bazı orijinal vesikalar* (Unele documente originale în legătură cu domnia lui Acaţiu Bárcsai în Transilvania), în ,,Istanbul Üniversitesi Edebyiat Fakültesi Tarih Dergisi", IV, 1952, nr. 7 (Istanbul, 1953), p. 51 — 68; Halil Sedes, *1875—1878 Osmanlı Ordusu Savaşları. 1877—1878 Osmanlı Rus ve Rumen Savaşı* (Luptele armatei otomane între anii 1875—1878. Războiul ruso-româno-turc din 1877—1878), Istanbul (10 — 12 volume); Halil İnalcık, *An Ottoman document on Bayezid I expedition into Hungary and Wallachia*, în *Actes du Xe Congrès International d'Études Byzantines*, 1957, p. 220 — 222; Erol Urunga, *Osmanlı Devleti idaresinde Eflak-Boğdan (1774—1812)* (Ţara Românească şi Moldova sub stăpînirea otomană), Istanbul, 1966 (vezi Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 19/1967; M. Tayyib Gökbilgin, *XVII. asır başlarında Erdel hadiseleri ve Bethlen Gabor'un beyliğe intihabı* (Evenimentele de la începutul veacului al XVII-lea din Transilvania şi alegerea lui Gabriel Bethlen ca principe), în ,,I.Ü.E.F.Tarih Dergisi", 1949, I, nr. 1, p. 1 — 28.

[26] Mihail Guboglu, *Documentele turceşti din Arhivele statului şi importanţa lor pentru cercetările istorice*, în *Arhivele Statului, 125 ani de activitate. 1831—1956*, Bucureşti, 1957, p. 427—454, şi rez. fr. (p. 509 — 510).

[27] Două dintre acestea au fost deja prezentate. Vezi Mustafa A. Mehmed, *O condică domnească din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, scrisă în limba turcă, privind Ţara Românească*, în ,,Revista arhivelor", I, 2 (1958), p. 248 — 260; idem, *O condică de firmane turceşti din timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti în Moldova (1786—1788)*, în ,,Studii", XV (1962), nr. 2, p. 406 — 429.

[28] Aceste tapiuri sînt conservate în Arhivele Statului din Bucureşti.

arhiva fostului palat imperial Topkapu din Istanbul [29], dar mai cu seamă Arhivele Preşedinţiei Consiliului de Miniştri *(Başbakanlık Arşivi)*, tot din Istanbul [30]. Importanţa arhivelor din Turcia pentru istoria popoarelor care s-au aflat odinioară sub dominaţia Imperiului otoman a fost subliniată în mai multe rînduri [31].

Se apreciază că în arhivele din Turcia se găsesc circa 90 milioane de documente, din care 50 milioane se păstrează la Başbakanlîk Arşivi, pe lîngă cele 50 mii de condici, privind ţările care au alcătuit sau au depins altădată de Imperiul otoman şi cuprinzînd cele mai diferite probleme (economice, financiare, politice, militare etc.), distribuite în numeroase fonduri [32].

În ciuda unor catastrofe repetate de-a lungul anilor (războaie, incendii, distrugeri de documente sau vînzarea lor ca deşeuri chiar şi în veacul al XX-lea fie în Turcia, fie peste hotare, de ex. în Bulgaria) [33], existenţa unui număr imens de documente într-una din cele mai mari arhive istorice din lume pune, pe drept cuvînt, probleme importante atît în ceea ce priveşte inventarierea lor, cît şi asigurarea unor condiţii pentru conservarea acestor fonduri de documente. Se preconizează chiar şi transferarea arhivelor din Istanbul la Ankara, după ce va fi construită o citadelă specială, destinată documentelor din Arhivele Başbakanlîk [34].

Pe de altă parte, numeroase alte fonduri de documente turceşti din perioada Imperiului otoman se găsesc şi în Orient sau în ţările sud-est europene (Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Albania), ca şi în Polonia, Ungaria, U.R.S.S. etc. În această privinţă nu pot fi neglijate nici fondurile de documente din ţările Europei centrale şi occidentale (R. S. Cehoslovacă, Austria, R. D. Germană, R. F. Germania, Franţa, Anglia ş.a.). Tot atît de apreciabile sînt şi colecţiile de manuscrise orientale turco-islamice din bibliotecile ţărilor amintite mai sus [35].

---

[29] *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi* (TKSMA) (Arhiva Muzeului Palatului Topkapu); documentele sînt în curs de catalogare.

[30] Despre conţinutul acestor arhive vezi Mithat Sertoğlu, *Muhteva Bakımından Başvekâlet Arşivi* (Arhiva Preşedinţiei Consiliului de Miniştri din punct de vedere al conţinutului), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1955.

[31] Abdurrahman Şeref, *Evrak-ı kadime ve vesaik-ı tarihimiz*, în ,,Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası'' (TOEM), Istanbul, 1328/1910, nr. 1, p. 9—19; J. Deny, *Les archives turques*, în *Histoire et historiens depuis cinquante ans*, Paris, 1927, p. 450 — 454; P. Wittek, *Les archives de Turquie*, în ,,Byzantion'', Bruxelles, XIII, 2(1938), p. 691 — 699; L. Fekete, *Über Archivalien und Arhivwesen in der Türkei*, în ,,Acta Orientalia Hungarica'', III, 3 (1954), Budapesta, 1955, p. 179 — 205; Mithat Sertoğlu, *op. cit.*, Stanford J. Shaw, *Archival Sources for Ottoman History: The Archives of Turkey*, în ,,Journal of the American Oriental Society'', 80, nr. 1/1960, p. 1 — 12; Faik Reşit Unat, *L'importance des Archives de l'Empire Ottoman du point de vue des études balkaniques*. Comission Nationale Roumaine pour l'UNESCO, Sinaia, 8 — 14 Juillet 1962, p. 46 — 48; Feyyaz Gürkan, *Millî Eğitim Bakanlığı Arşivleri ve Türkiyede Arşiv Çalışmaları* (Arhivele Ministerului Educaţiei Naţionale şi cercetările arhivistice în Turcia), Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 1966; M. Guboglu, *Despre materialele arhivistice otomane din Turcia şi importanţa lor pentru istoria ţărilor române*, în ,,Revista arhivelor'', 1966, nr. 2, p. 175 — 194.

[32] Midhat Sertoğlu, *op. cit.*

[33] Turgut Işıksal, *Arşivlerimizin Durumu ve Problemleri* (Starea şi problemele arhivelor noastre), în ,,Türk Kültürü'', Ankara, nr. 119, 1972, p. 1 196 — 1 207 (p. 36 — 47); p. 1 199 — 1 203 (p. 39 — 43).

[34] Ibidem, p. 1 205 — 1 206 (p. 45 — 46).

[35] În multe manuscrise cu caracter istoric pot fi găsite relatări importante şi despre ţările române. Se impune ca cele mai semnificative din ele să fie cercetate, iar informaţiile privitoare la istoria poporului român să fie extrase şi publicate.

Unele din aceste fonduri de documente sau colecţii de manuscrise au fost prezentate lumii ştiinţifice într-o formă sau alta [36].

De remarcat este şi faptul că în arhivele şi bibliotecile respective pot fi găsite numeroase documente şi cronici turco-islamice cuprinzînd informaţii preţioase despre ţările române [37], sub cele mai diferite aspecte ale trecutului lor, inclusiv sub raportul încadrării istoriei poporului român în contextul istoriei universale.

Dar numai o infimă parte din fondurile de documente şi colecţiile de manuscrise menţionate a fost pusă, pînă în prezent, în circuitul ştiinţific, majoritatea lor, îndeosebi cele din Başbakanlîk Arşivi din Istanbul, fiind încă neinventariate sau necatalogate, ca atare, nesemnalate sub nici o formă [38].

Toate aceste considerente ne îndreptăţesc să apreciem că realizările de pînă acuma ale istoriografiei româneşti în domeniul valorificării izvoarelor narative şi documentare turco-islamice reprezintă începutul unor eforturi care trebuie extinse în viitor. Într-adevăr, valorificarea izvoarelor narative şi documentare turco-islamice a rămas în urma celorlalte surse privind istoria poporului român.

Punerea în circuitul ştiinţific a unor serii de documente şi cronici turco-orientale, în traducere, va înlesni cercetătorului diferitelor aspecte ale trecutului poporului român să consulte, de fapt, documentele sau colecţiile de manuscrise turco-islamice chiar şi fără să cunoască tainele slovelor arabe sau alte elemente, necesare citirii materialelor de acest gen. Această menire o vor avea *Documentele turceşti privind istoria României* şi *Cronicile turceşti privind ţările române.*

★

În editarea documentelor turceşti nu există o metodă unitară. Uneori se recurge la transcrierea documentelor, alteori se dau facsimile şi regeste. Există şi traduceri însoţite de facsimile şi transliteraţie în

[36] Ch. Schefer, *Catalogue de la Collection de mss. orientaux: Arabes, Persans et Turcs*, Paris, 1900; Franz Babinger, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke...*, Leipzig, 1927; E. Blochet, *Catalogue des manuscrits. Bibliothèque Nationale*, t. I, Anciens fonds, nr. 1 — 396; Suplémente, nr. 1 — 572, Paris, 1932; t. II, Suplémente, nr. 573 — 1 419, Paris, 1933; J. Deny, *Sommaire des archives turques du Caire*, Société Royale de Géographie du Caire, Caire, 1930; L. Fekete, *Türkische Schriften aus dem Archiv des Palatins Nikolaus Esterházy 1606—1645*, Budapest, 1933; N. Beldiceanu, *Les actes des premiers sultans conservés dans les manuscrits turcs de la Bibliothèque Nationale à Paris*, t. I, Paris, 1963; t. II, 1964; F. Babinger, *Das Archiv des Bosniaken Osman paşa*, Berlin, 1931; Gl. Elezović, *Turski spomenici ...*, I,1 (Beograd, 1940); I/2, 1952; J. Kabrda, *Les anciens régistres turcs de cadis de Sofia et Vidin et leur importance pour l'histoire de la Bulgarie*, în „Archiv Orientalni", Praha, nr. 1, 1951, p. 259 — 294; Z. Abrahamowicz, *Katalog Dokumentów Tureckich...* (Catalogue des documents turcs. Documents concernant la Pologne et les pays voisins de 1455 à 1672), t. I, 1, Warszawa, 1959; L.V. Dmitrieva, A. M. Mughinov, S. N. Muratov, *Opisanie Tiurskih rukopisei Instituta Narodov Azii*, I, *Istoria*, sub redacţia lui A. N. Kononov, Moscova, 1965; *Turski izvori za bălgarskata istoria*, seria XV—XVI, vol. I sub redacţia: Bistra A. Cvetkova, Vera P. Mutafcieva, Sofia, 1964; II, 1966 (ed. N. Todorov, B. Nedkof); *Istanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Kataloğları* (Cataloagele manuscriselor istorico-geografice din bibliotecile din Istanbul), Istanbul, 1943; Fehmi Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi. Türkçe Yazmalar Kataloğu* (Catalogul manuscriselor turceşti din Biblioteca Muzeului Palatului Topkapu), Istanbul, I, 1961; II, 1961.

[37] Mihail Guboglu, *Despre arhiva turco-orientală din Biblioteca de stat „V. Kolarov" — Sofia. Importanţa ei pentru istoria României şi a altor state din sud-estul Europei*, în „Revista arhivelor", II, 2 (1959), p. 180 — 214; III, 1(1960), p. 134 — 182; idem, *Les documents turcs de la Section orientale de la Bibliothèque „V. Kolarov" de Sofia et leur importances pour l'histoire des Pays Roumains*, în „Studia et Acta Orientalia", Bucarest, III, 1961—1962, p. 93 — 115.

[38] Turgut Işıksal, *art. cit.*, p. 1 197 — 1 198 (p. 37 — 38).

caractere arabe sau transcriere în caractere latine, luîndu-se ca bază fie alfabetul turc modern, fie un sistem internaţional de transcriere, care, de asemenea, diferă de la o ţară la alta [39].

Seria *Documente turceşti privind istoria României* va fi prezentată sub forma traducerii în limba română a documentelor incluse în fiecare volum. În unele cazuri se va renunţa la formule stereotip, cum ar fi cele de intitulare, de adresare sau alte elemente auxiliare, iar la sfîrşitul fiecărui volum vor fi date unele facsimile doar cu scop ilustrativ.

Pe de altă parte, dat fiind faptul că documentele turceşti privitoare la ţările române se păstrează în fonduri extrem de dispersate şi în diferite ţări, întocmirea acestei serii sub formă strict cronologică, încă de la început, devine aproape cu neputinţă, întrucît pot apărea oricînd surprize care să răstoarne o anumită ordine cronologică, considerată definitivă. De asemenea, inexistenţa unei evidenţe complete a documentelor turceşti despre ţările române, ca şi riscul de a nu avea la îndemînă în timp util pe cele depistate fac inaplicabile şi alte criterii în alcătuirea volumelor, cum ar fi gruparea documentelor pe probleme (economice, politice, militare etc.), iar publicarea lor prin selecţie ar putea priva seria de un număr important de documente interesante pentru anumite categorii de cercetători. Cît priveşte întocmirea volumelor pe fonduri, şi în acest caz există neajunsuri serioase, ele fiind neunitare şi extrem de variate. De aceea, pentru a nu întîrzia şi mai mult punerea documentelor turceşti în circuitul ştiinţific, s-a considerat necesară începerea editării lor pe măsura depistării şi traducerii, luîndu-se ca bază anumite momente semnificative din istoria poporului român, ca şi a Imperiului otoman. Ca atare, seria *Documente turceşti privind istoria României* va avea, în principiu, caracterul colecţiei *Hurmuzaki*, fiind nevoie, la intervale mai mici sau mai mari, de alcătuirea unor volume suplimentare pentru anumite perioade. Chiar şi limitele inferioare sau superioare vor putea suferi unele modificări la suplimente, în funcţie de numărul documentelor descoperite, ca şi de dimensiunile volumelor. Dar în cadrul fiecărui volum documentele vor fi prezentate în ordine cronologică. Primele trei volume din această serie vor cuprinde documente din secolele XV—XIX, materialele fiind repartizate astfel: vol. I (1455—1774), vol. II (1774—1791) şi vol. III (1791—1812). Ulterior, pe măsura depistării şi traducerii de noi documente, vor fi întocmite alte volume suplimentare, respectîndu-se, în principiu, limitele perioadelor menţionate mai sus.

★

Volumul I cuprinde 292 de documente dintre anii 1455—1774, adică un interval de peste trei secole. Limita inferioară (1455) reprezintă anul primei cereri de tribut din partea sultanului Mehmed al II-lea (1451—1481) de la Petru Aron, domnul Moldovei (1455—1457), iar 1774 marchează un alt moment important din istoria ţărilor române, ca şi a Imperiului otoman, în general, fiind anul încheierii cunoscutei păci de la Küciük-Kainargi dintre Rusia şi Poarta otomană, în urma unui război de lungă durată, început în 1768.

De asemenea, pentru a înlesni parcurgerea volumului de către cititori, s-a considerat util, aşa cum se obişnuieşte, dealtfel, în asemenea colecţii de izvoare, să se pună în fruntea fiecărui document un scurt rezumat

---

[39] Bibliografia dată în *Introducerea* de faţă cuprinde majoritatea formelor şi variantelor amintite.

cuprinzînd principalele elemente ale documentului respectiv, iar la sfîrşitul fiecărui act se indică fondul şi numărul sub care poate fi găsit documentul, făcîndu-se şi o sumară descriere diplomatică. În unele cazuri s-au dat şi alte elemente, în vederea întregirii datelor pentru fiecare document în parte. Însemnările mai semnificative au fost trecute imediat sub textul de bază, fie datorită importanţei lor, fie pentru faptul că lămuresc alte probleme legate de documentele respective.

Ca provenienţă, o bună parte din documentele acestui volum aparţin Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, Arhivelor statului din Republica Socialistă România, Arhivei Bibliotecii centrale de stat şi Arhivei Muzeului de istorie a oraşului Bucureşti. Volumul a fost completat cu o serie de documente mai vechi, procurate sub formă de microfilme din R. P. Polonă, R. P. Bulgaria şi din Turcia, fapt indicat în partea descriptivă a fiecărui act.

Au fost lăsate pentru volumele următoare unele documente turceşti din fondul Bibliotecii Academiei, aparţinînd secolelor XVI–XVIII (1558–1788). Aceste documente sînt însoţite de traduceri oficiale în limba franceză, putînd fi consultate, la nevoie, şi în starea în care se găsesc [40]. Pentru cele mai importante dintre ele, N. Iorga întocmise, încă la vremea sa, scurte regeste, publicîndu-le, la sfîrşitul unei lucrări cu caracter economic-financiar, sub titlul: *Porunci turceşti din secolul al XVI-lea către domnii noştri* [41], iar altele au fost editate în limba română în diverse lucrări de specialitate [42]. Ulterior, ele au fost rezumate şi în *Catalogul documentelor turceşti* (vol. I şi II).

Documentele amintite fuseseră copiate, prin anii 1898–1900, din diverse condici otomane, păstrate în arhivele Başbakanlîk din Istanbul, din iniţiativa reprezentantului diplomatic al României la Constantinopol, Trandafir Djuvara, operaţiunile de copiere şi traducere fiind efectuate de Karakaş Efendi şi Nişan Djivanian, cunoscători ai limbilor turcă şi franceză.

Referindu-se la această iniţiativă, N. Iorga scria în 1902: „Prin grija Legaţiei române din Constantinopol se copie şi se traduc, dintr-un registru al Porţii, acte privitoare la relaţiile noastre cu turcii" [43]. Despre natura acestor relaţii, aşa cum se degaja din consultarea traducerilor documentelor respective, istoricul român conchidea astfel: „Nu relaţiile de război, care încetează de la o vreme, pentru ca să se ivească iarăşi numai cu prilejul unei răscoale, nici accidentele prefacerii domnilor, ci fapte mărunte, de toate zilele", dar „din acelea care — scria N. Iorga mai departe — adunîndu-şi la un loc neînsemnătatea, alcătuiesc o istorie de o mai mare însemnătate şi de un interes mai puternic decît cronologia stăpînilor sau fastele luptelor" [44].

Neavînd toate elementele necesare pentru identificarea lor, sub toate aspectele, aceste documente erau luate ca atare. Dar în condiţiile actuale, cînd avem o imagine mai clară despre Arhivele Başbakanlîk, putem stabili atît fondurile din care au fost extrase cele peste 200 de documente, cît şi sistemul adoptat la copierea lor. Este vorba de fondul

---

[40] Bibl. Acad., Secţia mss., pach. DLXXIX – DLXXXI ş.a.

[41] N. Iorga, *Documente şi cercetări asupra istoriei financiare şi economice a Principatelor Române*, Bucureşti, 1902, p. 173 – 183.

[42] D. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerţul românesc...*, p. 1 – 14.

[43] N. Iorga, *Porunci turceşti...*, în *Documente şi cercetări...*, p. 173.

[44] *Ibidem*, p. 174.

numit *Mühimme Defterleri* (Condici de afaceri importante), care cuprinde conceptele hotărîrilor Divanului imperial otoman în decursul existenţei statului sultanilor turci.

Se poate afirma că acesta constituie unul din puţinele fonduri care se prezintă într-o oarecare ordine cronologică, întrucît documentele respectă succesiunea divanurilor imperiale, uneori chiar şi pe zile. Fiecare condică de acest fel conţine sute şi mii de piese, iar numărul condicilor descoperite pînă acuma din *Mühimme Defterleri* se ridică la vreo 277, ele referindu-se la cea mai mare parte din istoria Imperiului otoman — 1541—1906 — , cu excepţia unor perioade pentru care asemenea condici *(defter)* lipsesc sau nu au fost încă descoperite.

Copierea documentelor aflate la Biblioteca Academiei s-a făcut după aceste condici *(Mühimme Defterleri)*, iar sistemul de transcriere, tot în caractere arabe, a fost selectiv, copiştii alegînd mai degrabă documentele mai clare din punct de vedere paleografic, deci mai uşor lizibile.

Într-adevăr, dat fiind vorba de hotărîri luate în timpul fiecărui divan, documentele respective prezintă caracterul unor însemnări, adeseori stenografice, fiind dezvoltate şi completate ulterior, în faza definitivării poruncilor, care erau apoi expediate destinatarilor [45]. În aceste condiţii, scribii divanului nu numai că se schimbau, dar recurgeau şi la cele mai diverse tipuri de scris, renunţînd adeseori, din grabă, şi la semnele specifice literelor alfabetului arab, ceea ce îngreuiază şi mai mult descifrarea lor.

Documentele amintite, din Biblioteca Academiei, vor fi incluse în volumele ulterioare, pe măsură ce vor fi întregite cu celelalte piese din condicile respective, spre a fi prezentate într-o formă mai unitară. În volumul de faţă au fost introduse o serie de documente din condicile aceluiaşi fond *(Mühimme Defterleri)* din Başbakanlîk Arşivi, precum şi un număr de piese provenind din Arhiva Muzeului Palatului Topkapu, care ilustrează tocmai afirmaţia lui N. Iorga, citată mai sus.

De asemenea, pentru a urmări evoluţia unitară a istoriei ţărilor române, fiecare volum al seriei de *Documente turceşti*... va cuprinde ştiri despre Moldova, Ţara Românească, Transilvania, Banat şi Dobrogea. Acest fapt va contribui la înţelegerea mai profundă a legăturilor istorice fireşti dintre provinciile româneşti, lărgind totodată şi cadrul relaţiilor lor cu ţinuturile sau cu ţările învecinate. Din acest punct de vedere, unele documente, deşi puţine la număr, se referă, prin conţinutul lor, la întreg spaţiul sud-est european, după cum altele vor putea interesa chiar şi istoria Europei, în general.

Informaţiile din unele documente turceşti se extind şi asupra cetăţilor Chilia, Akkerman, Bender şi Hotin, ca şi asupra unor teritorii, cum ar fi Bugeacul sau altele, care, în condiţiile istorice date, fuseseră transformate în raiale sau provincii otomane.

Se poate spune că şi volumul I prezintă un interes larg, prin însăşi diversitatea problemelor la care se referă documentele, ca produse ale unor condiţii istorice complexe din epocile date.

---

[45] Un volum de „indice cronologic" din acest fond a fost publicat de Gl. Elezović, *Iz carigradskih turskih arhiva: Mühimme Defteri* (Din arhivele turceşti din Istanbul: Condici de afaceri importante), Beograd, 1950.

★

În privința organelor emitente ale actelor din volumul I, în cea mai mare parte documentele au fost emise din cancelariile sultanilor, ale marilor viziri și înalților dregători, adică de autoritățile centrale din capitala imperiului. Un număr oarecare de acte provine de la reprezentanți ai autorităților otomane din provincii (beilerbei, sangeacbei, cadii etc.); de la hanii din Crimeea sau de la mîrzacii tătari din Bugeac. O altă parte reprezintă corespondența particulară dintre dregătorii din principate și autoritățile otomane din împrejurimi, dar mai cu seamă din ținuturile administrate direct de turci sub denumirea de raiale (Turnu, Giurgiu, Brăila ș.a.). E de reținut și faptul că un număr însemnat de acte a fost emis de domni români, de mitropoliți și de boieri, îndeosebi cînd e vorba de arzurile și mahzarurile cuprinzînd diverse doleanțe ale țării la Poartă.

Ca destinație, cele mai multe porunci sau scrisori sînt adresate domnilor și altor autorități din țările române. Numeroase documente privesc pe dregătorii otomani, pe hanii tătari din Crimeea, regii Poloniei etc. referindu-se totodată și la principate.

Sub raportul autenticității lor, o bună parte din documentele volumului de față sînt acte *originale*, unele reprezintă *copii (suret)*, legalizate sau nelegalizate, iar un alt grup de documente se prezintă sub formă de *concepte*, unele cu ștersături, rectificări, completări etc., cum ar fi de pildă cele provenite din fondul *Mühimme Defterleri*.

Din punct de vedere paleografic, se poate spune că documentele sînt scrise în general cu cerneală neagră, pe hîrtii de diferite calități și proveniențe (europeană, turcească), unele cu filigrane, iar altele fără însemnări speciale. Se observă o mare varietate de tipuri de scris ale caligrafiei otomane numită *Hüsn-ü-Hatt*. Printre tipurile de scris mai frecvente sînt cele cunoscute sub denumirile : *divani*, *neshi*, *ta'lik*, *sülüs*, *rik'a* ș.a.[46].

După cum se știe, scrisul *divani* se folosea de obicei pentru întocmirea actelor importante (*ferman*, *hatt-ı-humayun*, *berat* ș.a.)[47], *ta'lik* în actele judecătorești, emise de reprezentanții șeriatului (*kadı*, *naib* etc.), iar scrisul *neshi* se utiliza pentru copii *(suret)* sau pentru alte genuri de acte. Dar, în mod obișnuit, caligrafii otomani se luau la o adevărată întrecere cu ei înșiși pentru a demonstra arta lor în scrierea turco-islamică, încercînd să folosească toată gama caligrafiei otomane. De asemenea, apar diverse genuri de scris, rezultate din combinarea a două sau trei tipuri de scris otomane, după cum alteori erau modificate elemente ale unui anumit tip, pentru a se crea noi variante ale lui. De exemplu : *divani*, *yeni-divani* (noul divani) ș.a. De remarcat este și faptul că în documentele cu caracter

---

[46] Despre tipurile de scris otomane vezi Fr. Kraelitz-Greiffenhorst, *Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur osmanischen Diplomatik*, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften, Wien, 1921; L. Fekete, *Einführung in die osmanisch-türkische Diplomatik der türkischen Botmässigkeit in Ungarn*, Budapest, 1926; Mahmud Yazır, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı* (Cheia citirii scrierilor vechi), Istanbul, 1942; A. A. Zajaczkowski — J. Reichman, *Zarys Dyplomatyki Osmansko-Tureckiej*, Warszawa, 1955; M. Guboglu, *Paleografia și diplomatica turco-osmană. Studiu și album*, București, 1958; Boris Nedkov, *Osmano-turska diplomatika*, Sofia, 1966.

[47] Despre tipul de scris *divani* vezi și : W. Zimnicki, *Tureckie pismo divani — Ze studiow nad paleografia i dyplomatyka turecka* (Scrisul turcesc divani — Studiu asupra paleografiei și diplomaticii turcești), Cracovia, 1951.

politic, militar sau diplomatic se folosea foarte rar scrisul numit *siyakat*, care era specific pentru operaţiunile cancelariilor financiare otomane [48].

Volumele următoare ale acestei serii de documente vor cuprinde şi corespondenţe cifrate, unele dezlegate pe baza „cheilor" descoperite.

Abundenţa de tipuri sau genuri de scris învederează faptul că, datorită introducerii relativ tîrzii a tiparului în Imperiul otoman (1729) de către un grup de oameni politici şi cărturari cu vederi înaintate, printre care şi renegatul Ibrahim Muteferrika [49], originar din Transilvania, caligrafia otomană s-a dezvoltat foarte mult, existînd o adevărată şcoală de caligrafi otomani.

Sub aspectul lor diplomatic, o parte a documentelor din volumul de faţă reprezintă diplome imperiale (*berat*, *ferman*, *hatt-ı-humayun* sau *hatt-ı-şerif* etc.), tratate imperiale (*ahidname*, *sulhname* ş.a.), porunci şi scrisori vizirale (*buyuruldu*, *mektub*, *kaime* etc.), condici-registre (*defter*), cu liste de cantităţi de zaherele, cherestele, vite ş.a., întocmite fie de autorităţile otomane, fie de cele româneşti, iar altele sînt diverse feluri de acte cunoscute sub numele de: *tezkere*, *temessük*, *tahrir*, *tahvil* etc. O categorie aparte constituie actele numite hogeturi (*hüccet*) şi arz-ilamuri (*arz-i'lâm*) cuprinzînd sentinţele reprezentanţilor legii musulmane. Aceştia se compuneau din cadii (*kadı*), naibi (*naib*, pl. *nüvvab*) sau alţi cărturari din oraşele sau schelele de pe malurile Dunării (Brăila, Giurgiu, Silistra, Rusciuc, Vidin ş.a.) sau din capitala otomană.

Aşa cum s-a menţionat şi mai înainte, unele formule diplomatice din documente, adeseori destul de lungi, adresate demnitarilor otomani, hanilor Crimeii, domnilor din Principatele române, regilor Poloniei etc. nu au fost traduse de fiecare dată, dat fiind caracterul lor stereotip, precum şi datorită faptului că sînt cunoscute din tratatele de diplomatică otomană. Asemenea situaţii, ca şi eventualele omisiuni întîlnite în documente (nume de locuri, de persoane etc.) au fost indicate în note corespunzătoare sau sub alte forme; rezumatul unor părţi din documente, mai cu seamă ale celor care nu privesc ţările române, s-a pus în paranteze unghiulare, alteori, locul unor asemenea părţi s-a punctat şi s-a dat o menţiune specială.

Originalele diplomelor imperiale (*ferman*, *berat*, *hatt-i-şerif* etc.) sînt întărite deasupra textului prin monogramele sultanilor, numite „tura" (*tugra*) [50]. Ele cuprind numele şi prenumele sultanului, precum şi formula: *El-muzaffer daima*, adică „veşnic biruitor". Tugraua mai includea şi cuvîntul *ibn* (sau *bin*), în sensul de „fiul lui", precum şi titlul de *han*, care la început se atribuia tatălui, iar ulterior a trecut pe seama fiului, respectiv a sultanului care domnea efectiv.

Copiile au uneori deasupra textului puncte aşezate în formă de piramidă sau alte figuri geometrice indicînd locul unde se află *tugra* în original. În actele emise de marii viziri numele demnitarului respectiv

---

[48] Despre acest tip de scris vezi: L. Fekete, *Die Siyakat-Schrift in der türkischen Finanzverwaltung. Beitrag zur türkischen Paläographie*, Budapesta, 1955, I (Einleitung, Textproben); II (Facsimiles).

[49] Cf. *Ibrahim Mutafarraka*, în *Encyclopédie de l'Islam*, II, Leyden, 1927, p. 465 — 466; III, 1936, p. 831; *Islam Ansiklopedisi*, Istanbul, V, 1950, p. 896 — 900 (art. *Ibrahim Müteferrika*); İ. N. Gerçek, *Türkiyede Matbaacılık. Müteferrika Matbaası* (Tipografia în Turcia. Tipografia lui Muteferrika), Istanbul, 1939.

[50] J. Deny, *Tughra*, în *Encyclopédie de l'Islam*, IV (1934), p. 865 — 869; *Islam Ansiklopedisi*, Istanbul, 1966 (*sub voce*); P. Wittek, *Tugra*, în „Byzantion", XVIII, Bruxelles, 1948, p. 311 — 334 (cu bibliografie).

se află sub semnul numit *pence* [51], plasat sus, la dreapta textului, fiind întărit şi cu sigiliul viziral *(mühür)* [52]. Documentele vizirilor de rînd şi ale altor dregători de seamă aveau un pence mai simplu, pus, de obicei, lateral sau sub text. Celelalte erau întărite prin semnături sau sigilii, ori şi cu unele şi cu altele. Sigiliile, de diferite forme geometrice, pot constitui, la rîndul lor, materiale importante pentru studiile de sigilografie otomană, domeniu mai puţin cercetat.

Majoritatea documentelor turceşti, dar îndeosebi cele originale, conţin şi o serie de alte elemente diplomatice, cum ar fi : *invocaţia*, numită *da'vet* şi exprimată de obicei prin formula *Hüve (El, Allah)*, *intitulatio (unvan)*, referindu-se la titulatura sultanilor, hanilor etc., *inscriptio (elkab)*, care cuprindea toate formulele de adresare către viziri, hani, beilerbei, sangeacbei, sau către alţi dregători otomani, precum şi către domnii români, regi etc., fiind formule consacrate fiecărei categorii de demnitari sau suverani, *salutatio (du'a)*, în sensul de urare etc. Unele din aceste formule au fost reţinute în traducere, mai ales că ele prezintă particularităţi pentru fiecare caz în parte.

În ceea ce priveşte modul de datare a documentelor turceşti, în majoritatea lor se foloseşte calendarul musulman, al Hegirei, cu ani lunari *(Sene-i kameriyye)*, indicîndu-se, de obicei, anul, luna şi ziua erei mahomedane. Datele Hegirei au fost transformate în cele corespunzătoare calendarului internaţional contemporan. În unele documente, în locul zilelor săptămînii se folosesc decade, numite : *evail* (1—10), *evasıt* (11—20) şi *evahır* (21—29/30). La documentele datate numai cu anul Hegirei s-a indicat începutul şi sfîrşitul anului respectiv în datele erei noastre sau numai anii corespunzători.

În mod obişnuit, datarea documentelor turceşti se face la sfîrşitul actelor, data apărînd adeseori ca parte integrantă a textului. Datele respective au fost menţionate ca atare şi în traducere, dar, pentru a înlesni inserarea cronologică, ele au fost puse şi la începutul documentelor, separat de texte, în paranteze rotunde, după datele corespunzătoare erei noastre, iar acolo unde, din lipsă de elemente concrete, datarea s-a făcut cu aproximaţie, s-au folosit paranteze unghiulare. De menţionat este şi faptul că în actele dregătorilor mărunţi sau la copii, lunile sînt indicate uneori prin abrevieri (de ex. *M* = muharrem, *B* = regeb ş.a.), iar anii se prescurtează sub diverse forme (de ex. 83 *H*., în loc de 983 *H*., sau 175 *H*. în loc de 1175 *H*. etc.), dar nu în toate cazurile.

O problemă dificilă o constituie adesea încadrarea cronologică a unor documente turceşti fără dată sau ale căror date nu au fost trecute în copiile efectuate cu diferite ocazii. Îndeosebi scrisorile-porunci ale marilor viziri nu sînt, de obicei, datate. În asemenea situaţii, datarea s-a făcut pe baza elementelor interne ale documentelor, după semnătură sau sigiliu, după monogramele sultanilor sau după anii de domnie ai principilor români, ca şi după alte indicaţii, cum ar fi : stilul, tipul de scris, filigran, note marginale etc. sau după alte documente similare. În cazul

---

[51] Despre *tugra* şi despre *pence*, vezi I. H. Uzunçarşılı, *Tugralar ve pençeler ile ferman ve buyuruldulara dair*, în „Belleten", T.T.K., Ankara, V, nr.17 — 18 (1941), p. 101 — 158.

[52] J. Deny, *Mühr*, în *Encyclopédie de l'Islam*, III, p. 749—750, şi mai ales I. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti zamanında kullanılmış olan bâzı mühürler hakkında bir tetkik* (O cercetare asupra unor sigilii folosite pe vremea Imperiului otoman), în „Belleten", T.T.K., Ankara, IV, nr. 16 (1940), p. 495 — 544 (sînt semnalate şi sigiliile unor domni români din secolul al XVIII-lea).

condicilor *Mühimme Defterleri* s-a ţinut seamă de zilele de divan sau de data predării documentului pentru expediere.

Unele documente turceşti, mai cu seamă cele cu caracter diplomatic, internaţional, sau cele emise de principii europeni şi chiar de domnii români, cuprind şi datele erei noastre, ceea ce înlesneşte compararea lor cu anii Hegirei, în vederea precizării cronologiei acestor categorii de acte.

★

Limba documentelor din această culegere este *turca-osmană*, rezultată din împletirea celor trei limbi orientale : *turca*, *araba* şi *persana*. În unele documente se întîlnesc termeni româneşti şi balcanici, ceea ce prezintă importanţă şi pentru cercetări istorico-lingvistice în spaţiul sud-est european.

Trebuie menţionat că traducerea documentelor turceşti prezintă o serie de dificultăţi atît în ceea ce priveşte redarea adecvată a fondului şi a formei documentelor, cît şi a diferitelor corespondente ale instituţiilor, întrucît textele vechi turco-osmane folosesc toată bogăţia terminologiei orientale, ca urmare a îmbinării celor trei limbi islamice. Dificultăţile cresc şi mai mult, dacă ţinem seama şi de faptul că, adeseori, documentele turceşti sînt redactate într-o singură frază, care este aproape cu neputinţă de redat într-o altă limbă, fără a se recurge la segmentări după sens. La toate aceste greutăţi se adaugă şi problema descifrării, atît sub raportul limbii, cît şi, mai cu seamă, al elementelor paleografice propriu-zise.

Totuşi, în traducerile din volumul de faţă, s-a căutat să se păstreze, în limitele posibilităţilor, tonul în care au fost concepute documentele, iar pentru a reda atmosfera epocii şi pentru a păstra spiritul documentelor turco-osmane s-a apelat uneori şi la unele expresii mai puţin folosite în limba română, cum ar fi : „robul de mine", „supusul de mine", „a veni de hac" (în sensul de a pedepsi sub cele mai diferite forme), „a face cusur", „a face arz" etc. De asemenea, din cînd în cînd, traducerea a fost întregită cu cuvinte sau cu expresii de legătură, ceea ce se impune mai cu seamă în cazul divizării frazelor turceşti în traducerea lor în limba română.

Pentru populaţia ţărilor româneşti documentele folosesc termenul de *Eflak* (valahi), *Bogdan* sau *Kara-Bogdan* (moldoveni), *Erdel* (ardeleni) ; polonii sînt *Leh* (lehi, leşi), austriecii *Nemçe*, iar popoarele europene, în general, sînt cunoscute sub denumirea de frînci *(Efrendj*, *Efrenc)*. De precizat este şi faptul că locuitorii ţărilor române ş.a. sînt adeseori desemnaţi cu termeni peiorativi, cum ar fi : raia, ghiauri, blestemaţi, răufăcători etc. ţinînd seama de relaţiile cu imperiul şi de limbajul vremii.

Pe de altă parte, domnii români foloseau adeseori, în corespondenţa sau în rapoartele lor către Poartă şi către autorităţile otomane din vecinătăţi, o serie de formule de supuşenie sau de manifestare a devotamentului lor. Dealtfel, asemenea formule erau în uzul epocii, în spiritul medieval, iar limbajul diplomaticii otomane favoriza folosirea lor pe o scară şi mai întinsă, scribii epocii dînd frîu liber imaginaţiei. Asemenea formule diplomatice nu diminuează hotărîrea domnilor români sau a boierilor de a obţine satisfacerea doleanţelor lor, ceea ce se poate constata, dealtfel, şi din răspunsurile, adeseori favorabile, ale Porţii otomane în legătură cu diferite arzuri sau arzumahzaruri înaintate fie de domni, fie de cler şi boieri, uneori în numele lor, iar alteori în numele întregii ţări.

O altă caracteristică a documentelor turco-osmane constă în faptul că, pentru a exprima o anumită stare sau un anumit eveniment, se folosesc adeseori, succesiv, mai mulţi termeni apropiaţi ca sens din limbile turcă, arabă şi persană, iar traducerea lor creează o suită de pleonasme sau anacronisme (de ex. „a ascunde", „a dosi", „a tăinui" etc.). S-a procedat uneori la simplificarea acestor feluri de expresii, ca şi în cazul unor formule de reverenţă etc., pentru a reduce astfel exprimările mai puţin frecvente (de ex. *Yüz yere sürüp* ar fi trebuit tradus prin „frecîndu-mi faţa de pămînt", dar s-a preferat forma : „plecîndu-mi faţa la pămînt" ; *bende-i bî-vücud* înseamnă „robul de mine fără trup" sau „inexistent", dar s-a redat prin : „eu, supusul cel neînsemnat" sau „supusul de mine, cel neînsemnat"). Tocmai pentru a elimina unele stereotipii, s-a recurs la traducerea oarecum variată a formulărilor apropiate (de pildă : „să-i ţină mărirea", „să-i continue mărirea", „să-i dăinuie mărirea sau norocul" etc.). Au fost păstrate unele cuvinte sau expresii turco-islamice intrate în limba română, mai cu seamă denumirile de instituţii, ca şi alte categorii de termeni, fie pentru utilitatea lor, fie pentru faptul că definesc anumite stări de lucruri concrete, fără a se forţa însă prin aceasta traducerea în raport cu originalul.

Tot în această ordine de idei, mai trebuie menţionat şi faptul că, deşi unele texte, îndeosebi părţile introductive ale documentelor, erau concepute la persoana a III-a, au fost traduse la persoana a II-a, pentru a înlesni legătura directă cu restul documentului, şi pentru unitatea traducerii.

Unele din cuvintele sau expresiile turceşti figurează subliniate în text, în paranteze rotunde, iar altele, complexe sau necesitînd explicaţii, apar în subsol, pentru a nu se îngreuia cursivitatea lecturii.

În ceea ce priveşte transcrierea cuvintelor de origine turcă-arabă-persană, cele care s-au încetăţenit în limba română au fost folosite în forma lor românească (de ex. cadiu, cadii, vilaiet şi nu *kadı*, *vilâyet* etc.). În cazul cuvintelor mai puţin uzitate în limba română s-a adoptat o transcriere combinată (turcă, română şi internaţională), pentru a înlesni cititorului român lectura cît mai corectă a termenilor de acest fel, iar în *Glosar* au fost date şi formele lor din limba turcă modernă (de ex. *medjlis-meclis*, *muhurdar-mühürdar* etc.).

Denumirile de persoane şi cele geografice au fost transcrise conform ortografiei româneşti, în cazul denumirilor încetăţenite în limba română, şi s-a adoptat un sistem mixt pentru cele mai puţin cunoscute sau neidentificate, spre a reda forma cît mai apropiată din text. Dealtfel, în faza actuală a orientalisticii, în general, şi a turcologiei, în special, pe plan mondial, transcrierea nu mai constituie o problemă, ca la începuturile acestor discipline, specialistul şi cercetătorul cu oarecare experienţă cunoscînd atît formele originale, cît şi posibilităţile de transcriere ale majorităţii cuvintelor şi expresiilor turco-arabo-persane, folosite în lucrările de specialitate, inclusiv unele semne diacritice, care nu-şi mai au rostul, mai ales în cazul documentelor turco-osmane.

De menţionat este şi faptul că turcii denumeau diferit atît Principatele române, cît şi o serie de alte ţări, oraşe etc. Astfel, Ţara Românească era *Eflak* ; Moldova, *Bogdan* ; Transilvania, *Erdel*. Austriei îi ziceau *Nemçe* ; Poloniei, *Leh*. Giurgiu era *Yerkökü* ; Brăila, *Ibrail* ; Turnu, *Kule* ; Isaccea, *Sakdji*. Domnii Moldovei şi ai Ţării Româneşti erau numiţi în mod curent *voyvoda* şi *bey* în sensul de voievozi sau domni, iar principii

Transilvaniei, pe lîngă *voyvoda* sau *bey*, mai purtau şi titlurile de *hakim* (stăpînitor, principe) sau *kral* în sensul de „rege", avînd în vedere că unii dintre ei erau declaraţi şi regi ai Ungariei. Titlul de *kral* se folosea şi pentru ceilalţi principi sau regi creştini din Europa, inclusiv pentru împăraţii Austriei, mai cu seamă în primele secole ale Imperiului otoman. Mai tîrziu, aceste formule diplomatice s-au diversificat, adaptîndu-se la condiţiile concrete din fiecare ţară în parte.

Seria *Documente turceşti privind istoria României* este importantă mai cu seamă prin conţinutul interesant şi prin bogăţia ştirilor cuprinse în fiecare volum în parte. De aceea documentele prezintă o semnificaţie aparte pentru studiul istoriei ţărilor române şi al relaţiilor romăno-turceşti. Mai mult, însemnătatea acestei culegeri se extinde şi asupra sud-estului european, documentele ce vor fi puse în circulaţie constituind un material valoros pentru cercetarea comparată a istoriei acestei părţi a continentului nostru.

★

Întrucît documentele se află în patrimoniul arhivelor şi al bibliotecilor din ţară şi din străinătate, situaţie valabilă şi pentru volumele următoare, specialiştii nu pot aştepta editarea lor integrală în seria de faţă, care va rămîne deschisă şi de lungă durată. În ceea ce priveşte volumul I, documentele incluse aici, luate în ansamblu, sînt *inedite*, cu excepţia unui număr restrîns de piese care au şi fost publicate, fapt indicat, dealtfel, în partea descriptivă a fiecărui document. Includerea unor documente edite în culegerea de faţă devine necesară atît pentru încadrarea lor în ansamblul izvoarelor documentare turceşti despre ţările române, din perioadele respective, cît şi din anumite considerente ştiinţifice. Pentru motivele arătate, nu se schimbă caracterul inedit al volumului I al noii serii, chiar dacă unele din izvoare au fost publicate, între timp, într-o formă sau alta [53], inclusiv rezumate în *Catalogul documentelor turceşti* (vol. I şi II).

De curînd a apărut şi o culegere de texte otomane [53a], pentru uzul studenţilor, cuprinzînd un număr de 34 de documente (secolele XV—XX) din diverse domenii şi cu referire la tot spaţiul balcanic. Avînd însă un scop limitat, culegerea de care este vorba nu afectează colecţia de „Izvoare orientale privind istoria României", care îşi propune să introducă în circuitul ştiinţific, într-o formă unitară, totalitatea materialelor documentare şi narative turco-osmane referitoare la trecutul poporului român.

Parcurgînd volumul I, cititorul mai constată că o serie de documente reprezintă răspunsuri la corespondenţa expediată către Poartă de domnii Moldovei şi ai Ţării Româneşti sau de principii Transilvaniei. În ele se

---

[53] Din lucrările mai recente cu acest caracter, în afară de cele menţionate pînă aici, mai amintim: Tahsin Gemil, *Două documente tătăreşti referitoare la campania din 1476 a sultanului Mehmed al II-lea în Moldova*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"*, Iaşi, t. V, 1968, p. 185 — 194; idem, *Din relaţiile moldo-otomane în primul sfert al secolului al XVI-lea (Pe marginea a două documente din arhivele de la Istanbul)*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"*, Iaşi, t. IX, 1972, p. 133 — 144; A. Decei, *Relaţiile lui Vasile Lupu şi Matei Basarab cu Poarta în lumina unor documente turceşti inedite*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie din Cluj*, t. XV, 1972, p. 49 — 84.

[53a] Mihai Maxim, *Culegere de texte otomane*, fasc. I, *Izvoare documentare şi juridice (sec. XV — XX)*, Centrul de multiplicare al Universităţii din Bucureşti, 1974, 179 p.

interpretează adeseori conţinutul rapoartelor respective sau se reproduc chiar fragmente importante, ceea ce prezintă o semnificaţie deosebită, dacă ţinem seama de faptul că originalele acestor arzuri sînt pierdute sau încă nedescoperite.

★

După cum am arătat, documentele se remarcă mai cu seamă prin bogăţia şi prin varietatea informaţiilor pe care le furnizează fie sub raport economic, social, politic sau militar, fie sub aspect juridic, administrativ sau de altă natură, putîndu-se defini astfel şi mai bine detaliile evoluţiei raporturilor româno-turceşti de-a lungul mai multor secole, ca şi poziţia juridică a Principatelor române faţă de Poarta otomană într-un moment istoric sau altul.

Referindu-se la însemnătatea documentelor turceşti, încă de la începutul consultării lor în traduceri, marele istoric Nicolae Iorga preciza că „prin aceste izvoare, scoase de curînd la lumină, se lămuresc multe puncte esenţiale din situaţia noastră faţă de puterea suzerană"[54]. De fapt, ele oglindesc însăşi diversitatea raporturilor Principatelor române cu Imperiul otoman în decurs de mai multe secole, constituind izvoare de primă mînă, ca rezultate ale exercitării dominaţiei otomane în zona carpato-dunăreană. Din acest punct de vedere, documentele turceşti vor confirma şi vor întregi sau vor infirma uneori mărturiile altor categorii de izvoare, după cum, în alte cazuri, vor fi supuse şi ele unor confruntări. În acest scop, la îndemîna specialiştilor se găsesc o serie de materiale, colecţii de documente sau alte izvoare[55]. Astfel, prin punerea în circuitul istoriografic a unor noi volume de documente turceşti se vor lărgi din ce în ce mai mult perspectivele cercetării istoriei poporului român sub cele mai diferite aspecte ale trecutului său.

Nu este în intenţia noastră de a epuiza, în scurta *Inroducere* de faţă, cu caracter general, toate problemele pe care le ridică fiecare document în parte, fie şi anumite grupe de documente. În această privinţă ne vom limita doar la indicarea diversităţii informaţiilor furnizate de volumul I într-un domeniu sau altul.

De precizat este faptul că din totalitatea documentelor turceşti, ca şi din volumul de faţă, se desprinde caracterul complex al manifestării dominaţiei otomane asupra Principatelor române, dominaţie care, timp de mai multe secole, a limitat libertatea de acţiune a poporului român pe drumul realizării şi dezvoltării sale, frînînd, totodată, evoluţia sa istorică firească. În acelaşi timp, documentele învederează lupta permanentă a poporului român pentru menţinerea integrităţii teritoriale şi pentru dăinuirea fiinţei sale naţionale, în cadrul regimului special al autonomiilor interne, pînă la formarea statului naţional unitar şi independent. Aceste două tendinţe fundamentale explică, în fond, toată gama căilor de exercitare a dominaţiei otomane, ca şi varietatea formelor luptei de eliberare a poporului român.

---

[54] N. Iorga, *Porunci turceşti din veacul al XVI-lea către domnii noştri*, în *Documente şi cercetări...*, p. 174.

[55] De ex. Hurmuzaki, *Documente...*, I — XVI; *Arhiva istorică a României*, I, Bucureşti, 1865; Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti*, I — XI, Bucureşti, 1929 — 1939; Al. Ciorănescu, *Documente privitoare la istoria românilor ...*, Bucureşti, 1940.

Astfel, din cercetarea atentă a documentelor turcești se poate constata că ele abundă în știri de natură *politică* și *militară*, mai cu seamă pentru primele secole ale dominației otomane asupra celor trei Principate române, începînd cu războiul de apărare a Moldovei pe vremea lui Ștefan cel Mare, în anul 1476, și pînă la luptele dintre Matei Basarab și Vasile Lupu, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, și chiar mai tîrziu.

Un loc aparte ocupă în volumul de față documentele referitoare la Transilvania, unde evenimentele se precipitau și sub presiunea politică și militară a celor două imperii : Austria și Imperiul otoman. Informațiile de această natură continuă pînă la desprinderea principatului autonom al Transilvaniei de zona „Pax Ottomanica'', pentru a trece în sfera dominației Imperiului habsburgic, după pacea de la Carlowitz (1699), iar în ceea ce privește Moldova și Țara Românească, știrile politice și militare continuă și în veacul al XVIII-lea, pînă la pacea de la Küciük-Kainargi din 1774.

Sub aceste aspecte, date importante pot fi desprinse mai cu seamă în legătură cu domniile lui Vlad Vintilă (1532—1535), Mircea Ciobanul (1545—1552, 1553—1554, 1558—1559), Petru cel Tînăr (1559—1568), Alexandru al II-lea Mircea (1568—30 aprilie 1574; mai 1574—1577), Matei Basarab (1632—1654), Constantin Brîncoveanu (1688—1714) ș.a. din Țara Românească, precum și despre Ștefan cel Mare (1457—1504), Ștefăniță (1517—1527), Petru Rareș (1527—1538 și 1541—1546), Alexandru Lăpușneanu (1552—1561 și 1564—1568), Despot Vodă (1561—1563), Ștefan Tomșa (1563—1564), Bogdan Lăpușneanu (1568—1572), Ioan Vodă cel Viteaz (1572—1574), Petru Șchiopul (1574—1577, 1578—1579, 1582—1591), ca și despre o serie de domni fanarioți din Moldova vremurilor respective. În ceea ce privește Transilvania, abundența informațiilor politice și militare se explică și prin însăși poziția geografică a acestui principat față de imperiile austriac și otoman, care își disputau supremația lor asupra Ungariei, în general, și asupra Transilvaniei, în special. În acest context, apar mai evidente și tendințele de autonomie ale principilor Transilvaniei, care își revendicau drepturile lor mai ales față de încercările căpeteniilor otomane din vecinătăți de a limita suveranitatea lor într-un fel sau altul.

Astfel documentele turcești, luate în ansamblul lor, servesc la definirea statutului juridic al Moldovei, Țării Românești și Transilvaniei față de Poarta otomană, la stabilirea limitelor dominației politice turcești asupra celor trei țări românești, ca și la integrarea lor mai bună în contextul relațiilor internaționale din Europa acelor vremuri.

În aceste privințe sînt ilustrative, de pildă, știrile referitoare la implicațiile internaționale ale campaniei otomane din 1476 împotriva Moldovei lui Ștefan cel Mare, raportul lui Aloisio Gritti din 1534, în timpul trecerii acestuia prin Țara Românească, în Transilvania, în drum spre Buda, unde primise misiune să meargă, documentele lui Matei Basarab și Vasile Lupu, cele referitoare la epoca lui Constantin Brîncoveanu ș.a., ca să nu ne mai oprim asupra altora care permit urmărirea unor stări de lucruri din Moldova, Țara Românească sau Transilvania, atît prin conținutul lor, cît și prin numărul important de piese pentru perioade restrînse, uneori chiar pe zile. Dar și în astfel de situații documentele perioadelor respective nu pot fi considerate epuizate. Ele vor fi completate în volumele următoare pe măsura depistării altor documente din fondurile arhivistice. Descoperirea, extragerea și traducerea lor sînt operațiuni în curs de desfășurare.

Parcurgînd volumul de față, cercetătorul va constata totodată marea bogăție a documentelor în date economice. Dealtfel, mai cu seamă sub acest aspect importanța documentelor turcești este evidentă, ele tăinuind încă multe probleme ale istoriei economice a Principatelor române. Astfel, multe firmane, ca și alte acte, cuprind știri cu privire la cantitățile de cereale și provizii, produse animaliere și altele, numite zaherele (în special grîu, orz, făină, pesmeți etc.), pe care țările române le furnizau Porții. Deseori, se arată și condițiile de transport, precum și destinația lor: aprovizionarea capitalei imperiului, a garnizoanelor din diverse cetăți sau asigurarea celor necesare pentru expediții militare ș.a.

De obicei, sînt specificate cantitățile de zaherele furnizate fie în contul haraciului anual, fie în schimbul unor sume plătite de vistieria împărăției sau de negustori. Totodată, se indică și prețul curent în aspri *(akçe)* sau în piaștri *(guruş)*, cerîndu-se domnilor români să ia dovezi *(makbuz senedi)* de la cei în cauză.

Unitățile de măsură folosite pentru cereale erau în general chila *(kile)* și ocaua *(okka, vekıye, kıye)*. Chila era de cîteva feluri: chila de Istanbul *(Istanbul kilesi)*, chila — probabil — de Balcic *(Alçaklar kilesi)*, de Brăila *(Ibrail kilesi)*, de Galați *(Kalas kilesi)*, „chila valahă" *(Eflak kilesi)*. Cea mai mică era „chila de Istanbul", avînd 22 de ocale (28,226 kg), iar cea mai mare „chila valahă", avînd 400 de ocale (cca 513 kg). De aceea se numea și „chila mare". Din documente mai noi reiese că„chila de Balcic" era de trei ori mai mare decît cea de Istanbul (66 ocale), iar „chila de Brăila" și de Galați de aproape patru ori mai mare decît cea de Balcic (240 ocale). În ceea ce privește ocaua, aceasta reprezenta cca 1,283 kg. Constatările de acest fel sînt prețioase, deoarece aceleași unități de măsură au fost folosite și în economia de schimb din țările române [56].

Alte documente, poate tot așa de numeroase, conțin știri despre furnizarea de către țările române a unor cirezi de vite, turme de oi etc. În unele firmane, Poarta fixa domnilor cantitățile de zaherele și numărul de vite pe care trebuiau să le dea anual; cîteodată se indica și prețul lor. Unele documente se referă și la interdicția vînzării de vite sau cereale în țări vecine (Polonia, Austria ș.a.) pentru a nu prejudicia monopolul otoman, care nu a avut însă în general un caracter absolut.

Un număr considerabil de acte se referă la exportul de cherestele și alte materiale lemnoase, destinate construcțiilor de cetăți și fortificărilor de poduri, vaselor comerciale și de război, Arsenalului amiralității, pentru tunuri etc., fie în contul haraciului, fie prin achitarea din vistieria otomană a costului tăierii și transportului lor.

Începînd din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, unele documente reflectă tot mai mult și regimul pe Dunăre al sării din Țara Românească. Într-un act din 1698 se arată că tributul Țării Românești a fost urcat de la 54 poveri *(yük)* de aspri la 84 poveri, după ce Matei Basarab, domnul Țării Românești, acceptase mai înainte să dea anual 130 000 guruși pentru a putea desface sarea pe malurile Dunării.

Din țările române turcii mai obțineau ceară pentru lumînări, în vederea iluminatului moscheilor, cazărmilor sau altor instituții. Tot astfel și mierea era cerută pentru trebuințele Porții.

---

[56] Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României ...*, București, Edit. științifică, 1971, p. 205 — 221 (chila); p. 181—186 (ocaua).

O serie de documente ne indică monezile (turcești și străine) care circulau în Imperiul otoman, ca și în țările române, iar din actele cu caracter financiar rezultă și interesele zarafilor și negustorilor care intrau în principate.

Aici se cuvine menționat și faptul că documentele incluse în volumul de față cuprind informații extrem de sporadice despre cuantumul tributului plătit Porții de Moldova, Țara Românească și Transilvania. Uneori se amintește de aducerea și de predarea haraciului la Poartă, dar nu se precizează de obicei sumele. Doar cîteva acte se referă și la cuantumul tributului, cum ar fi cel de pe vremea lui Vlad Vintilă (1534), în Țara Românească, cel de la începutul domniei lui Petru Șchiopul în Moldova (1574) sau cel de pe vremea lui Constantin Brîncoveanu, unde se face și un scurt istoric al diverselor majorări.

De fapt, majoritatea documentelor în legătură cu această problemă, deosebit de importantă pentru determinarea gradului de exploatare a țărilor române de către Poarta otomană, se păstrează în alte fonduri arhivistice decît cele cuprinse în volumul de față. Sperăm că ele vor fi depistate, cercetate și, eventual, traduse și publicate într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, în funcție de accesul la fondurile respective.

Dar în linii mari, documentele turcești confirmă cuantumurile stabilite, pentru o perioadă îndelungată, de prof. M. Berza în valorosul studiu intitulat : *Haraciul Moldovei și Țării Românești în secolele XV—XIX* [57], care se bazează pe un bogat material, din izvoarele interne și europene, de obicei bine informate în acest domeniu. Unele deosebiri se pot datora diferențelor de calcul în echivalențele monetare, tendințelor de rotunjire a unor sume, ca și altor considerente, cum ar fi relatările diferitelor persoane uneori mai puțin informate în această privință, dar mai cu seamă datorită predării eșalonate a tributului cuvenit pe fiecare an, inclusiv reținerilor pentru costul diferitelor produse sub denumirea de havalele *(havale)*.

Ținînd seama de rezultatele obținute pînă acuma atît în ceea ce privește stabilirea cuantumului haraciului Principatelor române față de Poarta otomană pentru diverse momente și perioade, cît și aprecierea circumstanțelor istorico-politice legate de evoluția haraciului, par neconcludente unele afirmații cum ar fi : „Contribuțiile furnizate de M. Berza, M. Guboglu și M. Mehmed în studierea tributului plătit de Moldova și Țara Românească Imperiului otoman nu cuprind decît evoluția cantitativă a acestei redevențe” [58].

O cercetare mai atentă a studiilor în acest domeniu învederează nu numai eforturi susținute, în limitele informațiilor avute la îndemînă, dar și o participare inegală a autorilor care s-au ocupat de problema tributului țărilor române față de Poarta otomană, contribuția prof. M. Berza detașîndu-se mult față de referirile altor cercetători.

În legătură cu haraciul, este de reținut și faptul că în documentele turcești se folosește atît cuvîntul gizia *(cizye)*, cît și cel de haraci *(harac)*, ambii termeni avînd aceeași accepțiune, de tribut. De asemenea, se întîlnesc și noțiuni ca *virgü* (dare), *maktu* (dare fixată), *mal* (avuție) și altele, tot pentru a indica tributul.

În seria documentelor cu caracter economic-financiar pot fi încadrate și cele care privesc regimul darurilor către sultani, viziri, beilerbei

---

[57] În *Studii și materiale de istorie medie*, București, II, 1957, p. 7 — 49.
[58] Mihai Maxim, *art. cit.*, p. 233.

sau alţi dregători otomani din Serai sau din afara lui. În acest scop, pe lîngă diverse sume de bani, se ofereau adeseori şi blănuri scumpe, şoimi *(şahin)* etc. Darurile numite într-un cuvînt peşcheş *(peşkeş)* reprezentau valori importante, în afara tributului plătit anual Porţii otomane.

Documentele din volum cuprind referiri speciale şi cu privire la viaţa comercială propriu-zisă. Comerţul în ţările române era practicat atît de negustori localnici, cît şi străini, mai ales otomani (turci, evrei, greci, armeni). Mai tîrziu, Principatele române au început să fie frecventate şi de aşa-numiţii lazi *(Laz)*, negustori din nord-estul Anatoliei, care au devenit o adevărată pacoste, prin vexaţiunile lor. De fapt, atît lazii, cît şi celelalte categorii de negustori abuzau de privilegiile lor comerciale, supărînd populaţia locală prin cereri de produse sub preţul curent sau cel de monopol *(miri fiyatı)*. De aceea negoţul lor era periodic reglementat prin firmane.

De asemenea, din cuprinsul unor documente se constată efortul Porţii otomane de a institui un adevărat „monopol" asupra produselor din ţările române, dirijînd comerţul lor spre sudul Dunării, prin împiedicarea, sub diferite forme, a circulaţiei libere a mărfurilor spre ţările învecinate, denumite în general *Dar-ul-harb*, în sensul de: „casa războiului" sau „ţări duşmane".

Pentru negoţul de oi şi vite erau vestiţi aşa-numiţii gelepi *(celep* sau *celepkeşan)*, care pricinuiau adeseori mari supărări localnicilor, fie producători, fie negustori. În ceea ce priveşte achiziţionarea de oi, pe lîngă negustorii individuali sau asociaţi (particulari sau de stat), aceasta se făcea şi prin intermediul starostelui măcelarilor din Constantinopol numit casapbaşi *(kasapbaşı)*, mai cu seamă atunci cînd era vorba de aprovizionarea Seraiului sau a armatei. Acest sistem, creînd cu timpul neplăceri populaţiei, a fost abolit prin *Hatişerifurile de privilegii din 1774*, acordate după pacea de la Küciük-Kainargi, aşa cum se precizează, dealtfel, atît în documentele respective, cît şi în cele ulterioare, comerţul cu oi lăsîndu-se, ca şi procurarea altor zaherele (după achitarea obligaţiilor către mirie), la buna învoială dintre producători şi negustori.

Unele documente prezintă importanţă pentru cercetarea unor trăsături ale „feudalismului" otoman, mai ales în legătură cu instituţiile societăţii turco-osmane, iar din cuprinsul altor documente se pot face aprecieri şi asupra formelor de stăpînire a pămîntului (*timar*, *zeamet*, *hass*, *mülk*, *vakıf* etc.). În unele cazuri pot fi urmărite şi obligaţiile ţărănimii, numită raia *(re'aya)*, musulmană şi creştină atît faţă de stăpînii de feude (timarioţi, zaimi etc.), cît şi faţă de statul otoman.

Documentele din volum reflectă şi unele aspecte ale regimului supuşilor otomani în ţările române [59], în limitele principiilor de autonomie ale acestora. De menţionat este faptul că autonomia Principatelor române era adeseori exprimată prin formula: „*Mefruz el-Kalem ve maku el-kadem min küllü-l-vücüh serbestiyet*", în sensul că Principatele române sînt separate la Cancelarie, se interzice călcarea lor cu piciorul, ele bucurîndu-se de slobozenie în toate privinţele.

În virtutea acestei formule politico-juridice, reglementarea regimului supuşilor otomani îşi găsea concretizarea într-o serie de firmane şi alte

---

[59] Vezi şi M. M. Alexandrescu-Dersca, *Despre regimul supuşilor otomani în Ţara Românească în veacul al XVIII-lea*, în „Studii", 14 (1961), nr. 1, p. 87—113; Ion-Radu Mircea, *Sur les circonstances dans lesquelles les Turcs sont restés en Valachie jusqu'au début du XVIIe siècle*, în „Revue des études sud-est européennes", t. V (1967), nr. 1 — 2, p. 77 — 86.

documente speciale, cuprinzînd diferite clauze numite *nizam*, în sensul de reglementare sau așezăminte. Aceste nizamuri confirmau periodic principiile autonomiei tradiționale a țărilor române față de Poarta otomană. Unele din reglementările cuprinse în astfel de nizamuri își aveau probabil geneza chiar și în așa-numitele „tractate vechi" sau „capitulații" ale Principatelor române față de Poartă. Ulterior, ele au fost sintetizate în *Hatișerifurile de privilegii din 1774*, care au intrat în componența unor tratate cu caracter internațional, mai cu seamă dintre Imperiul otoman și Rusia.

Aceste nizamuri aveau menirea de a împiedica tendințele supușilor otomani, îndeosebi ale locuitorilor din regiunile învecinate, de a acapara unele teritorii de la hotarele principatelor, sub nume de raia, sau de a construi adăposturi pentru vite (odăi — *oda*, cîșle — *kışlak*), poruncindu-se adeseori dărîmarea unor asemenea construcții. Locuitorilor din teritoriile învecinate, ca și diferitelor categorii de oști li se interzicea șederea în țările române fără rost și fără poruncă sau cumpărarea de case, dughene și alte imobile, în scopul așezării lor aici, peste nevoile negoțului lor sau peste durata misiunilor pentru care erau trimiși.

Unii dintre supușii otomani refuzau plata dărilor ce se cuveneau domniei pentru pășunatul vitelor *(vakarit)*, pășcutul oilor *(oyarit)* sau pentru arături și semănături (zeciuială — *öşr*), călcînd astfel nizamurile stabilite. În aceste condiții, reglementările se refereau și la dreptul de proprietate al supușilor otomani în Principatele române [60], inclusiv la mijloacele de aplanare a litigiilor dintre supușii otomani sau dintre aceștia și localnici.

Evoluția comună a celor trei țări române, stările social-economice și politice asemănătoare determinau adeseori Poarta otomană să emită acte cu conținut aproape identic pentru Principatele române, deosebirile oglindind doar specificul fiecăruia din ele. Documentele similare capătă un caracter frecvent pe măsură ce țările române evoluează în sensul unei apropieri și mai evidente a modului de viață și de organizare. Conținînd reglementări mai mult sau mai puțin similare pentru țările române, nizamurile, de care s-a amintit mai sus, favorizau și ele, într-o oarecare măsură, dezvoltarea și statornicirea unor tradiții sau instituții comune în principate, în drumul lor spre unire administrativă și politică. Frecvența unor dispoziții cu caracter comun, mai ales începînd cu veacul al XVIII-lea, corespundea unui grad mai mare de consolidare a societății românești din punct de vedere social-economic și politic, și dezvoltării conștiinței naționale a poporului român, care își intensifică lupta de eliberare de sub orice fel de dominație străină. În acest context, litigiile de la hotarele țărilor române încep să se înmulțească tot mai mult, iar rezolvarea lor se face adeseori în favoarea locuitorilor din principate. Tot astfel și în zona numită „Halil Pașa Yurdu" sau „Vatra lui Halil pașa" [61], moldovenii obțin de multe ori cîștig de cauză în conflictele lor cu tătarii din Bugeac.

Nemulțumirile prilejuiau expedierea către Poartă a unor jalbe numite *arzumahzaruri*, exprimînd doleanțele „întregii țări", prin intermediul domnilor, mitropoliților, egumenilor, boierilor, boiernașilor etc.

---

[60] Cf. și Mustafa A. Mehmed, *Despre dreptul de proprietate al supușilor otomani în Moldova și Țara Românească în sec. XV — XVIII*, în *Cercetări istorice...*, Iași, 1972, p. 65—81.

[61] Gh. I. Năstase, „*Hotarul lui Halil Pașa" și „Cele 2 ceasuri*", în „Societatea de geografie", București, I, 1932; idem, „*Hotarul lui Halil Pașa" și „Cele 2 ceasuri*", Chișinău, 1933.

Ele determinau emiterea unor firmane, porunci vizirale sau alte categorii de acte, care aveau totodată menirea de a feri de perturbări chilerul *(kiler)* capitalei împărăției otomane, cum erau socotite, în general, țările române.

În acest cadru, o importanță deosebită prezentau dispozițiile de reglementare a comerțului, prin limitarea numărului negustorilor care puteau să intre în țările române, sub denumirea de negustori fermanlîi *(fermanlı)* sau teșcherelii *(tezkereli)*, ca și prin stabilirea condițiilor de negoț ale acestora sau de trecere a altor supuși otomani în Principate, peste Dunăre sau prin alte locuri.

O serie de documente, fiind tratate ale Porții, îndeosebi cu Polonia, Austria și Rusia, cuprind clauze referitoare și la relațiile economice și politice ale țărilor române cu aceste state, prin mijlocirea Imperiului otoman.

Pe baza acestor acte din volum se poate studia și situația juridică a populației din raialele : Brăila, Giurgiu, Turnu etc., ca și din principate în general care, spre deosebire de țările balcanice și Ungaria, se bucurau de autonomie internă.

Un alt grup de acte, cu caracter militar, se referă la diverse probleme de organizare, compoziție și retribuire a oastei, îndeosebi a celei de la serhaturi (ieniceri, spahii, beșlii, iamaci etc.).

Imperiul otoman fiind un colos întins peste trei continente și compunîndu-se dintr-un conglomerat de popoare, este de așteptat ca unele documente să reflecte și relațiile reciproce dintre ele. Astfel, se pot urmări, mai îndeaproape, relațiile românilor nu numai cu turcii, ci și cu alte popoare din sud-estul Europei. Ele prezintă o importanță specială mai cu seamă în sensul încadrării istoriei poporului român în contextul istoriei europene și universale.

Nu lipsesc din volum nici documente în legătură cu desfășurarea unor operațiuni militare, negocieri de pace, încheierea unor tratate, cu clauze speciale pentru țările române, schimb de robi ș.a. Trecerea solilor străini spre Poartă și întoarcerea lor, uneori cu dificultăți pe drum, sînt consemnate într-o altă serie de acte. Unele firmane ne arată înlesnirile ce se făceau patriarhilor din Constantinopol și Ierusalim în privința deplasării lor în țările române sau a trimiterii de oameni în scopul strîngerii de pomeni pentru mănăstirile și călugării Orientului ortodox.

O altă problemă care se poate studia pe baza acestor documente este și aceea a toponimiei istorice, care indică și concentrări de populații într-o zonă sau alta, mișcarea lor etc.

Considerațiuni noi se pot face chiar asupra unor instituții de cultură otomană, mai ales în Dobrogea, cum a fost de pildă Seminarul din Babadag, numit *Medrese*, care se pare că a avut o existență permanentă în perioada stăpînirii turcești, datorită prezenței unui lăcaș de cult, legat de numele lui Sarî Saltuk Baba (a doua jumătate a secolului al XIII-lea).

★

Din cele expuse reiese că documentele turcești cuprind o gamă variată de probleme, care pot fi dezvoltate în cadrul unor teme speciale, ceea ce este, de fapt, menirea, ca instrument de lucru, a seriei de *Documente turcești privind istoria României.* Punînd acest volum la îndemîna specialiștilor îmi exprim convingerea că va contribui la aprofundarea și lărgirea cercetării istoriei poporului român sub cele mai diverse aspecte,

ca şi la definirea mai precisă a caracterului legăturilor cu Imperiul otoman în decurs de mai bine de trei secole.

Volumele ulterioare vor duce la extinderea investigaţiilor într-un cadru din ce în ce mai complex, pe măsura creşterii materialelor informative turco-islamice, care vor fi puse în circuitul istoriografiei româneşti şi internaţionale.

★

În încheiere, ţin să prezint recunoştinţa mea conducerilor Institutului de studii sud-est europene şi a Institutului de istorie „N. Iorga", din cadrul Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România, care au iniţiat şi au încurajat materializarea seriei: *Documente turceşti privind istoria României*. Totodată, mulţumesc colegilor: Ion Matei, pentru referatul judicios asupra materialului din volum, Ion Radu Mircea, pentru referatul de sinteză, Nicolae Stoicescu, de la Institutul de istorie „N. Iorga", pentru referat şi pentru ajutorul acordat în cazul unor identificări, Alexandru Gonţa şi Aurel Decei, din acelaşi institut, pentru unele sugestii şi identificări, mai cu seamă în cazul documentelor privitoare la Moldova şi Transilvania.

MUSTAFA ALI MEHMED

Notă asupra ediţiei: După cum se poate constata din *Introducere* ca şi din consultarea volumului de faţă, documentele turceşti provin din diverse arhive, biblioteci sau muzee din ţară şi din străinătate. Ţinem să menţionăm încă o dată faptul că documentele din arhivele străine au fost procurate prin grija Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice a Republicii Socialiste România şi a Direcţiei Generale a Arhivelor Statului din Bucureşti. În cadrul acestor preocupări se înscriu şi călătoriile de studii efectuate de M. Guboglu şi Mustafa A. Mehmed în R. P. Bulgaria, R. P. Polonă şi Turcia, în scopul depistării şi microfilmării unor documente turceşti privind relaţiile ţărilor române cu Imperiul otoman. O parte din documentele aduse de M. Guboglu din R. P. Polonă şi R. P. Bulgaria au fost incluse în volumul de faţă, ele încadrîndu-se în limitele cronologice ale volumului I (1455—1774). Unele din documentele respective, îndeosebi cele din arhivele bulgare, prezentînd defecţiuni tehnico-fotografice (lipsind fie începutul, fie sfîrşitul, sau fiind ilizibile), au fost întregite de Mustafa A. Mehmed, în limita accesului la originalul acestor documente. Şi în cazul documentelor din arhivele turceşti se constată unele lipsuri şi deficienţe, în sensul că la o parte din ele nu apar fondul şi numărul documentului; altele sînt ilizibile, ceea ce îngreuiază atît valorificarea, cît şi localizarea lor. Sperăm că, în cursul editării seriei de faţă, aceste greutăţi vor fi depăşite pe cît va fi posibil, prin completările care vor fi efectuate pînă la apariţia fiecărui volum în parte cuprinzînd şi astfel de documente.

LISTA DE ABREVIERI

A.G.A.D.	Archiwum Glówne Akt Dawnych, Polonia.
Arh. St. Buc.	Arhivele Statului Bucureşti.
Başbak. Arşivi	Başbakanlık Arşivi (Arhivele Preşedinţiei Consiliului de Miniştri), Istanbul, Turcia.
Cat.	*Catalogul documentelor turceşti*, întocmit de Mihail Guboglu, vol. I, 1960; vol. II, 1965.
Kat.	*Katalog Documentów Tureckich. Documenty do Dziejów Polski i Krajów Osciennych w Latach 1455—1672* (Documents concernant la Pologne et les pays voisins, de 1455 à 1672), de Zygmunt Abrahamowicz, sub îndrumarea lui Ananiasz Zajaczkowski, Warszawa, 1959.
M.D.	*Mühimme Defteri* (Condică de afaceri importante), fondul de documente din Başbakanlık Arşivi, Istanbul.
O.A.K.	Orientalniy Arhivniy Kassa (Biblioteca Naţională „Chiril şi Metodiu"), Sofia, R. P. Bulgaria.
R.C.	*Registru cadiic* (Registru întocmit de judecătorii musulmani); în limba turcă: *sidjill (sicill)* sau *defter*. Colecţie de documente turceşti la Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Secţ. orientală, Sofia.
T.K.S.M.A.	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (Arhiva Muzeului Palatului Topkapu) Istanbul.
T.O.E.M.	Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası

★

c.	cadru de microfilm.
E.	Evrak, document.
H.	Hegira, fuga lui Mahomed de la Mecca la Medina (622 e.n.).
Microf.	microfilm.
Orig.	original.
Pach.	pachet.
Rez.	rezumat.
t.	turcesc.

Lunile musulmane

1) *M.* muharrem
2) *S.* safer
3) *Ra.* rebi-ul-evvel (rebi I)
4) *R.* rebi-ul-ahır *(rebi-ul-ahır)* (rebi II)
5) *Dja.* djemazi-ul-evvel (I) *(cemazi-ul-evvel)*
6) *Dj.* djemazi-ul-ahır (II) *(cemazi-ul-ahır)*
7) *B.* regeb *(receb)*
8) *Ş.* şaban
9) *N.* ramazan
10) *L.* şevval
11) *Za.* zilka'de
12) *Z.* zilhidjge *(zilhicce)*

INDICAŢII
privind particularităţile unor sunete ale limbii turce

â	se pronunţă *a* lung; ex. *kâtip, lâle* (citeşte: kiatip, leale). Literele *k* şi *l*, care preced pe *â*, se palatalizează.				
c	corespunde cu	*dj*	internaţional.		
ca	" "	*dja*	"	apropiat de *gea* (rom.).	
ce	" "	*ge*	(rom.).		
ci	" "	*gi*	"		
co	" "	*djo*	internaţional;	apropiat de *gio* (rom.).	
cö	" "	*djö*	"		
cu	" "	*dju*	"	apropiat de *giu* (rom.).	
cü	" "	*djü*	"		
ç	" "	*č*	"		
ça	" "	*ča*			
çe	" "	*ce*	(rom.).		
çi	" "	*ci*	(rom.).		
ço	" "	*čo*	internaţional;	apropiat de *cio* (rom.).	
çö	" "	*čö*	"		
çu	" "	*ču*	"	" " *ciu* (rom.).	
çü	" "	*čü*	"		

ğ se pronunţă *g muiat.*
ı (i fără punct) corespunde cu *î* (rom.).
î se pronunţă *i* lung.
ö corespunde cu *ö* (germ.)
ü " " *ü* (germ.)
ya " " *ea* (rom.).
ye " " *ie* (rom.).
yi nu are corespondent în limba română
yı " " " " " "
yo corespunde cu *io* (rom.).
yu " *iu* (rom.).
yü nu are corespondent în limba română.

DOCUMENTE

1 **⟨1455⟩ octombrie 5 Saruhanbeyli**

Scrisoare prin care sultanul Mehmed al II-lea ,,Cuceritorul" (Fatih) îi cere domnului Moldovei, Petru Aron, suma de 2 000 ducați anual, drept haraci, pentru a încheia pace, dîndu-i totodată soroc peste trei luni. Pentru tratarea păcii fusese trimis logofătul Mihu.

Mehmed, fiul lui Murad Han, veşnic biruitor!

De la marele domn şi marele emir, sultanul Mehmed Beg, nobilului şi înţeleptului şi celui demn de cinste şi laudă Ioan Petru, voievod şi domn al Morovlahiei[1], iubitoare salutare să primească nobleţea ta! Ai trimis pe solul acesta şi boier al tău, Mihul logofăt[2], şi, printr-însul, cuvintele domniei-tale, pe care le-a spus. Deci, dacă vei trimite haraciu, 2 000 de ducaţi de aur, domniei-mele, în fiecare an, atunci pacea va fi încheiată. Şi pentru aceasta punem soroc peste trei luni. De va sosi la împlinirea acestora, atunci pacea va fi încheiată cu domnia-mea. Dar dacă nu va veni, aceasta o ştiţi voi! Şi Dumnezeu să te veselească!

Luna octombrie, 5[3]. *Sarhan Beglie*[4].

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 118, 245.

Orig., AGAD, pach. 1, nr. 1. Document slavon cu monograma *(tugra)* sultanului în l. turcă. Deasupra textului se indică fondul din arhivele ruseşti (Moskovskogo Glavnogo Arhiva Ministerstva Inostrannîh Del, nr. 1) şi se dă un rezumat în l. rusă, făcîndu-se menţiunea că documentul a fost emis între anii 1389—1405, de sultanul Baiazid I ,,Fulgerul" *(Yıldırım)* către Petru Aron, domnul Moldovei. Într-o însemnare în l. franceză se spune: ,,Le Sultan Bajezet I au Prince de Moldavie". Are un scurt regest şi în l. latină, de Antonius Crutta (sec. al XVIII-lea). Bibl. Acad., pach. XXIV, doc. 2 (fotocopie).

Ed. W. A. Uljanițki, *Materiali dlia istorii vzaimnîh otnoşenii Rossii, Polşi,Moldavii, Valahii i Turţii v XIV—XVI v.*, Moskva, 1887, p. 86—89, nr. 81 (text slavon); Hurmuzaki, *Documente...*, II, 2, p. 671 (text slavon şi trad. latină); Constantin Giurescu, *Capitulaţiile Moldovei cu Poarta otomană*, Buc., 1908, p. 57; N. Iorga, *Privilegiul lui Mohammed al II-lea pentru Pera (1 iunie 1453)*, în ,,An. Acad. Rom.", s. II, t. XXXVI, 1913—1914, Mem. secţ. ist., Buc. 1914, p. 80—82; M. Costăchescu, *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, Iaşi, 1932, p. 801; F. Babinger, *Cel dintîi bir al Moldovei către sultan*, în *Omagiu fraţilor Alexandru şi Ion I. Lepedatu...*, Buc., 1936, p. 29—37 (cu *Extras*); A. C. G. (P. P. Panaitescu), *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui, 1456)*, în ,,Studii. Revistă de istorie", III, 1952, p. 197; F. Babinger, *Maometto il Conquistatore e il suo tempo*, Torino, 1957, p. 213; M. Guboglu, *Paleografia...*, p. 131 şi 164 (facs.).

Rez., Erazm Rykaczewski, *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum, litterarum, diplomatarium quaecunque in Archivo regni in arce Cracoviensi continentur*, Paris, 1862, p. 146; *Kat.*, I, p. 21, nr. 1; *Cat.*, II, nr. 1.

---

[1] *Morovlahia*, Maurovlahia, ,,Vlahia Neagră", se referă la Moldova.

[2] Vezi şi N. Grigoraş, *Logofătul Mihul*, în ,,Studii şi cercetări istorice", Institutul de istorie naţională ,,A. D. Xenopol"-Iaşi, vol. XIX, Buc., 1946, p. 123—173 (cu *Extras*).

[3] Loc rupt, lipsește anul. Ultimele studii au dovedit că este vorba de anul 1455 și nu de anul 1456, cum apare în unele ediții.
[4] Un ținut cu numele de *Saruhan*, care a fost și *Beylik*, adică principat; *Saruhan Beyliği*, se află în Anatolia. Aici este vorba de localitatea *Saruhanbeyli*, din apropiere de Tatar-Bazardjik, din R. P. Bulgaria, unde se afla sultanul Mehmed al II-lea în momentul emiterii actului. Mai tîrziu, localitatea amintită a devenit *Sarambey*. Denumirea de *Saruhanbeyli* fusese dată de locuitorii strămutați aici din provincia Saruhan, din Anatolia (Cf. F. Babinger, *Cel dintîi bir*...).

2 **1456 iunie 9** *(860 receb 5)* **Yeni-Derbend**

Act prin care sultanul Mehmed al II-lea „Cuceritorul" (Fatih), confirmînd încheierea păcii cu domnul Moldovei, Petru Aron, acordă negustorilor aflați în „ținuturile sale, la Akkerman", libertatea de a face comerț în Imperiul otoman.

Mehmed, fiul lui Murad Han, veșnic biruitor!

Porunca dată prin semnul împărătesc[1] este că, în clipa de față[2], făcînd pace[3] cu beiul țării Moldovei[4], voievodul Petru[5], distins printre căpeteniile *(ümera)* onorate, am înlăturat dușmănia dintre noi[6] și am poruncit ca negustorii aflați în ținuturile sale, la Akkerman, să vină cu corăbiile lor și să facă negoț, făcînd alișveriș[7] cu locuitorii la Adrianopol *(Edirne)* și la Bursa și la Istanbul. La venirea și la întoarcerea lor, nimeni dintre beii, subașiii, spahiii *(sipahi)* și supușii mei[8] să nu-i necăjească[9] și să nu pricinuiască avuțiilor acestora pagube și stricăciuni. Altminteri, dacă, împotrivindu-se poruncii mele, le vor pricinui pagube într-un fel oarecare și dacă voi auzi, atunci, trimițînd supuși[10], îi voi face să dea peste mare nenorocire[11]. Așa să știe ei și, socotind actul[12] ca adevărat, să-i dea crezare!
Scris la 5 regeb cel unic, anul opt sute și șaizeci.
De la tabăra: Yeni-Derbend.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 119, 243.
Orig., AGAD, pach. 2, nr. 3.
Bibl. Acad., pach. XXIV, doc. 1 (fotocopie) doc. 1*a* (suret).
Ed. Fr. Kraelitz, *Osmanische Urkunden in türkischer Sprache aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts* (Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosoph. — Hist. Klasse. Sitzungsberichte, 197 Bd., 3. Abh.), Wien, 1921, p. 44—46 și facs. I (Vezi și recenzia lui J. H. Mordtmann, în „Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher", vol. III, Berlin, 1922, p. 438—440); N. Iorga, *Actul lui Mohammed al II-lea pentru negustorii din Cetatea Albă (1456)*, în „Revista istorică", Buc., 1924, X, nr. 4—6, p. 105; M. Guboglu, *Paleografia*..., p. 131—132 și 164(fasc.). Rez. Erazm Rykaczewski, *Inventarium omnium*..., p. 143; D. P. Bogdan, în *Creșterea colecțiilor. Biblioteca Academiei Române*, Buc., 1937 (1942), p. 16; *Kat.*, I, p. 22, nr. 2; *Cat.*, II, nr. 2.
Comentarii: F. Babinger, *Cel dintîi bir*...; P. P. Panaitescu, *Pe marginea folosirii izvoarelor*...; Mustafa A. Mehmed, *Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman*...

[1] *Nișan-i hümayun hükmi.*
[2] *Şimdiki halde*, textual: „în situația de acum".
[3] *Barışıklık idüb.*
[4] *Bogdan ili beyi.*
[5] *Pitri voyvoda.*
[6] *Aradan düşmanlığı köterdüm.*
[7] *Muamele ve mubayaa idüb.*
[8] *Kullarım*, textual: „robii mei".

⁹ *Canına ve başına*, textual: „sufletului şi capului lor", în sensul să nu se pricinuiască stricăciuni.
¹⁰ *Kul gönderüb*, textual: „trimiţînd robi".
¹¹ *Azim belâ*.
¹² *Biti*, forma veche: *bitig*.

3 **⟨1476, prima jumătate⟩**

Scrisoare prin care hanul Crimeii, Mengli Ghirai, îi comunică sultanului Mehmed al II-lea (1451—1481) că i-a cerut regelui Poloniei să nu intervină în conflictul din 1476 dintre Moldova şi Imperiul otoman.

Hüve

Allah să facă să dăinuie în veci împărăţia marelui padişah!

Sultanul cel slăvit printre sultanii lumii, cel care asigură liniştea şi pacea, răspînditorul dreptăţii şi al favorurilor, nimicitorul necredincioşilor şi al vrăjmaşilor, cel care se bucură anume de bunăvoinţa stăpînului lumii, Allah să-i ţină împărăţia pînă în ziua judecăţii de apoi, cel care este lumină pentru cei ce se roagă şi pentru cei nevoiaşi şi nobili la suflet! Arzul robului domniei-voastre este acesta:

Dacă întrebaţi de starea umilului slujitor al domniei-voastre, cu bunăvoinţa lui Allah, stăm gata de slujbă, teferi şi sănătoşi, în împărăţia sultanului meu. De asemenea, ştirea din partea celor de la Taht [1] este că situaţia lor a devenit foarte tristă. S-a dus acolo şi un sol şi se află încă în ţinuturile Taht-ului. Cînd vom primi ştiri sigure, le vom face cunoscute la Poarta împărăţiei. De asemenea, şi de la „craiul ghiaur" [2] a sosit om, ca sol, către supusul acesta al domniei-voastre, iar acest supus al domniei-voastre l-am trimis cu răspuns de acest fel: „Să trăiască puternicul meu sultan! Dacă te vei uni cu Moldova [3], atunci nu vom avea alţi duşmani mai mari decît tine. Dar dacă, neunindu-vă cu Moldova, vă veţi împăca cu padişahul nostru, atunci şi noi, la rîndul nostru, vă vom socoti prieteni buni". Zicînd astfel, l-am trimis cu soroc de două luni [4], dînd lîngă el şi un om de-al nostru. Cînd vom afla veşti şi din partea aceea, le vom trimite la Poarta împărătească.

De asemenea, este o îndatorire pentru mine, supusul domniei-voastre, să dau de ştire la Poarta împărăţiei starea celor demni de dreptatea sultanului meu cel fericit. Dacă este aşa, să se ştie că supuşii domniei-voastre, daţi pe seama milostivirii *(in'am)* supusului domniei-voastre, şi, de asemenea, toţi musulmanii şi ghiaurii din Caffa *(Kefe)* sînt mulţumiţi de cadiul Hüssam, care se roagă pentru domnia-voastră.

De asemenea, s-au ivit duşmănii şi a apărut ciumă *(taun)*; dar, cu toate vremurile de lipsuri, au fost îndeplinite dorinţele nevoiaşilor localnici. Sultanul meu a făcut multe fapte bune. De aceea, zi şi noapte, toţi se roagă pentru binele sultanului meu cel fericit. Acum rugămintea sărmanilor locuitori de aici este aceea ca Hüssam, cadiul *(kadı)*, să fie iarăşi menţinut în slujba de cadiu de Caffa. Împlinind dorinţa nevoiaşilor localnici, sultanul meu va face o mare faptă de laudă.

În rest, firmanul depinde de sultanul meu. Fie-i împărăţia veşnică şi fericirea eternă şi să adie vîntul aducător de putere! Luminare prin rugă!

Semnătura: Supusul vostru, sărmanul Mengli Ghirai.
Sigiliul: Mengli Ghirai Han bin Hadji Ghirai...

Ed. l. turcă, Fevzi Kurtoğlu, *İlk Kırım Hanlarının Mektupları* (Scrisorile primilor hani ai Crimeii), în „Belleten", Türk Tarih Kurumu, Ankara, vol. I, nr. 3—4/1937, p. 645—647, facs. X.
Ed. trad. rom., Tahsin Gemil, *Două documente tătăreşti referitoare la campania din 1476 a sultanului Mehmed al II-lea în Moldova*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"*, Iaşi, t. V/1968, p. 191—192.

---

[1] Taht, reşedinţa hanilor Hoardei de Aur.
[2] Regele Poloniei, Cazimir al IV-lea Iagiellonczyk (1444—1492).
[3] *Kara-Bogdan* (Bogdan cel Negru), denumire dată de turci Moldovei şi domnilor Moldovei. Mai tîrziu, s-a spus numai *Bogdan*.
[4] În fragmentul publicat de noi (*Din raporturile Moldovei cu Imperiul otoman în a doua jumătate a veacului al XV-lea*, în „Studii. Revistă de istorie", nr. 5, 1960, p. 170), a apărut, din greşeală, „trei luni".

1476 octombrie 10—19 *(881 cemazi II, evahîr)*

Scrisoare prin care Eminek Mîrza, dregător al hanului Crimeii, îi comunică sultanului Mehmed al II-lea înfrîngerea suferită de tătari în timpul expediţiei din 1476 împotriva Moldovei lui Ştefan cel Mare.

Sultanul fiu de sultan, Mehmed Han, dătător de belşug!

Slavă lui Allah care, atunci cînd i-a cinstit pe suveranii Islamului, l-a făcut sultan pe cel mai vrednic dintre sultani, suveran măreţ şi onorat, stăpînul lumii drepte, luptător pentru credinţă, veşnic victorios şi glorios, sabia lumii şi a credinţei, sultanul lumii islamice şi al musulmanilor, însufleţitorul dreptăţii în cele două lumi, împărţitorul dreptăţii printre cei năpăstuiţi de asupritori, cel care îi pedepseşte pe răufăcători şi pe uneltitori, moştenitorul suveranilor arabi şi persani şi turci, cuceritor de ţinuturi şi de ţări şi de cetăţi, cel care îi înfrînează pe tirani şi pe răzvrătiţi şi pe necredincioşi, Alexandru *(İskender)* al timpului, cel care face să se menţină tradiţia profetului *(sünnet)* şi tot ce este obligatoriu *(farz)*, preaînaltul Allah să-l ţină în împărăţia lui şi să facă să biruie oştile sale şi să-l înalţe tot mai sus, pe el, care este mare peste cei mari şi sultanul guvernator *(vali)*!

Arzul este următorul:

Din partea înălţimii-voastre ilustre ne-au sosit nouă, sărmanilor slujitori, vorbe ilustre cu ştirea: „Măria-sa împăratul[1] s-a hotărît să meargă la război sfînt *(gaza)* asupra blestematului de Kara-Bogdan[2]. De aceea vi se face şi vouă cunoscut că, alăturîndu-vă împăratului cu toate oştile voastre, să sprijiniţi credinţa islamică şi să porniţi din partea aceea".

La sosirea acestei veşti, deşi noi înşine aveam duşmanii noştri[3], totuşi, primind să vă slujim pe măria-voastră, ne-am dus la scara domniei-voastre cu războinici încercaţi[4] şi cu arme de luptă. Am incendiat nume-

roase cetăţi ale ghiaurului; am luat multe şi nenumărate prăzi. Apoi, pînă să ne întoarcem, a sosit vestea neînsemnată [5] precum că „a venit duşmanul şi a devastat casele voastre". Lăsînd numaidecît prăzile noastre, cînd ne-am gîndit să ne întoarcem, ghiaurul [6], venind în urma noastră, s-a războit mult cu noi. Au pierit mulţi oameni dintre noi; doi fraţi de-ai mei au devenit martiri. Au pierit luptătorii *(isti'dad)* şi caii noştri. Noi înşine am venit cu un cal. Apoi, duşmanul nostru, venind după noi, cu oastea de Taht [7], a luat ţinuturile noastre. Noi ne aflam în oraşul Kîrîm [8]. Nu aveam însă cai graşi ca să ieşim şi să ne războim. A venit şi la Kîrîm-Şehri ca să se lupte acolo, dar nu a putut să facă nimic cetăţii. Din pricina acestor veşti neînsemnate, nu am putut să ne onorăm cu vederea feţei binecuvîntate a măriei-voastre. Mulţumiri lui Allah! Am auzit că aţi avut biruinţă şi glorie asupra blestematului de moldovean *(Kara-Bogdan)*. Cînd a sosit la auzul nostru ştirea că l-aţi înfrînt, potrivit versetului: „Aşa cum a zis atotputernicul Allah, victoria vine de la Allah, cucerirea este apropiată, sigură, daţi de veste credincioşilor!", care vesteşte biruinţă, şi cu sprijinul sufletului curat şi sfînt al măriei-sale profetului cel măreţ, atunci în inima noastră s-a născut foarte mare bucurie şi mulţumire. Apoi, deşi venise Ieghian bei [9], totuşi nu am putut să-l trimitem mai departe, pentru că la mijloc [10] se afla duşmanul. Am zis că s-ar putea ca duşmanul să dea peste el, iar acel slujbaş să dispară şi domnia-voastră aţi putea să vă supăraţi atunci pe noi. Astfel, ne-am temut de domnia-voastră. S-a trimis scrisoare *(ruk'a)* înălţimii voastre, zicînd că noi nu aveam pregătită oaste mare. Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* binecuvîntatei luni djemazi-ul-ahîr, anul opt sute şi optzeci şi unu.

Semnătura: Sărmanul de mine cel supus, Eminek.

Ed. l. turcă, Fevzi Kurtoğlu, *op. cit.*, p. 642—645, facs. IX.
Ed. trad. rom., Tahsin Gemil, *op. cit.*, p. 192—193.

---

[1] În text: *Hundegâr* (citeşte: *Hundeghiar*). Se mai spune: *Hudavendigâr* sau *Hünkâr* (citeşte: *Hünkiar*).
[2] *Kara-Bogdan*, aici Ştefan cel Mare.
[3] Se referă la Hoarda de Aur care intenţiona să-l atace.
[4] În text: *isti'dad-ı harb*.
[5] *Mühmel*, autorul scrisorii micşorează în faţa sultanului importanţa atacului oştilor Hoardei de Aur asupra Crimeii.
[6] Ştefan cel Mare.
[7] *Taht leşkeri*, oastea hanului Hoardei de Aur.
[8] *Kırım-Şehri*, probabil Solhat (Starîi-Krîm).
[9] Solul sultanului.
[10] Solul trebuia să treacă prin ţinuturi socotite inamice.

5 **⟨1480 martie 13 — 1481 martie 1⟩**

Ahidname prin care sultanul Mehmed al II-lea confirmă încheierea păcii cu domnul Moldovei, Ştefan cel Mare, după expediţia din 1476. Se arată atît evenimentele care au precedat această campanie otomană împotriva Moldovei, cît şi clauzele noului tratat de pace.

Actul de pace *(Sulhname)* al sultanului Mehmed han — să-i fie țărîna ușoară [1] — cu *Kara-Bogdan*[2]

Pricina emiterii preaslăvitului semn împărătesc *(hakanî)*, căruia i se cuvine judecată dreaptă, și a strălucitei monograme *(tugra)* sultanale, podoaba lumii, — veșnicească-i preaînaltul Allah preamărirea, din respect față de cele șapte versete —, este aceasta: ***Kara-Bogdan***, care, din vremurile vechi, era plin de omenie și supus față de înaltul „Cuib" al Califatului dinastiei otomane [3] și îndeosebi față de mărețul Prag al împărăției mele, înalt ca cerul, neamînînd nici o clipă îndatoririle sale de supunere, precum și dările *(rüsûm)* stabilite prin firman, se supunea poruncilor mele și își plătea la timp, fără întîrziere, haraciul său, pe care îl fixasem. Dar, de la o vreme, șoaptele îndărădniciei diavolești vîrîndu-i în creier gîndul de răscoală și de tulburare, el călcase în afara cercului cuviințelor supunerii și, chipurile, din neascultare, arătase îndrăzneală și ieșise din calea ascultării. De aceea zelul pentru credința în Allah și efortul pentru cinstea împărăției se puseseră în mișcare. Astfel, din pricina mîniei mele, cu glorioasele mele oști, purtătoare de vijelie, am ruinat din rădăcină, ca uraganul, țara sa prosperă, prefăcînd-o asemenea ținuturilor lui *Semud și Ad*[4], și-i dădusem o strașnică pedeapsă cu viteaza mea mînă nimicitoare. Cu acest prilej, deșteptîndu-se din somnul neștiinței, el, pocăindu-se și rușinîndu-se, a cerut iertare cu sute de mii de umilințe și, prin tot felul de închinăciuni, refugiindu-se la Curtea mea, ocrotitoarea lumii, și-a plecat fața la pămînt pentru slujire și s-a rugat zicînd astfel: „Predîndu-mi, ca și mai înainte, grumazul meu la supunere și la ascultare și, de asemenea, dublînd *(muza'af)* haraciul meu, care, așa cum îmi fusese fixat, era în fiecare an de trei mii de florini frîncești [5], și făcîndu-l de șase mii de florini, în fiecare an, am devenit prietenul prietenilor și dușmanul dușmanilor voștri. De asemenea, neabătîndu-mă, ca și în zilele de altădată, cu nici un pas, din calea cea dreaptă, sînt, din tată și moș, unul dintre slujitorii acestei mărețe Porți, înaltă ca cerul".

Astfel, ca să îndepărteze, de pe locul ascultării, praful răutăților sale, el a făcut să-i curgă din ochi torente de lacrimi și a cerut iertare. De aceea, revărsîndu-se oceanul mărinimiei mele și marea bunăvoinței mele, l-am iertat pentru vina sa și am reînnoit tratatul [6]. Și Allah cel milostiv și binevoitor a zis: „Țineți-vă legămîntul; sînt răspunzători cei care își încalcă legămîntul!".

De vreme ce, potrivit condițiilor amintite mai sus, el va avea legături bune cu Poarta împărăției mele și va arăta ascultare, atunci, nici el, nici avutul său și nici țara sa nu vor fi atacate de mine, nici de sangeacbeii mei și nici de ceilalți supuși ai mei și, atît timp cît, din partea lui, se vor vedea fapte drepte, el se va bucura, din partea mea, de aceeași bunăvoință împărătească a mea *(șâhânemle)* și va fi ocrotit cu aceeași mărănimie împărătească a mea *(husrevânemle)*. Și l-am învrednicit cu acest ***ahidname***, ca să-l aibă în mîna sa drept bunăvoință și ca pricină de încredere*.

* Suret, Istanbul (Turcia), Süleymaniye Kütüphanesi, fond. Esad Efendi, ms. 3369, f. 47—49 (*Münșe'at*, Codice miscelaneu).

Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 2, c. 204, 205.

Ed. A. Decei, *Tratatul de pace — Sulhnâme — încheiat între sultanul Mehmed II și Ștefan cel Mare, la 1479*, în „Revista istorică română", vol. XV, fasc. IV, Buc., 1945, p. 465—494 (transcr., trad. rom. și facs.); N. Grigoraș, *A existat un tratat de pace între Mehmed al II-lea și Ștefan cel Mare?*, Iași, 1948, 25 p. *(Extras)*;

M. Guboglu, *Paleografia...*, p. 132 (transcr. şi trad. rom.), p. 165 (facs.); Mustafa A. Mehmed, *Din raporturile Moldovei...*, p. 173—176 (trad. parţial). Pentru unele discuţii asupra datării acestui document vezi: Barbu T. Câmpina, *Cercetări cu privire la baza socială a puterii lui Ştefan cel Mare*, în *Studii cu privire la Ştefan cel Mare*, Buc., 1956, p. 92, n. 2; *Istoria României*, II, Bucureşti, Edit. Acad., 1962, p. 528; Mustafa A. Mehmed, *Un document turc concernant le kharatch de la Moldavie...*, p. 267—268.

---

[1] *Tabe serahu*, textual: „să-i fie ţărîna curată şi parfumată".
[2] Ştefan cel Mare.
[3] *Hilâfet-i Aşiyân-i Âl-i Osman.*
[4] Două popoare care, potrivit tradiţiei islamice, au fost distruse de uragan din pedeapsă divină.
[5] *Sikke-i Efrenc-i filori.*
[6] *Akd-ı ahdı tecdîd kıldım.*
* Terminologia din document arată o nouă orientare în politica externă a Moldovei.

6 **⟨1510—1511 = *916—917H.*⟩**

Arz prin care sangeacbeiul de Semendria, Iahia-paşa-zade Bali bei, comunică la Poartă ştirile primite despre acţiunile „banului de Transilvania", care venise cu 30 000—40 000 de ostaşi pînă la cetatea Turnu (Holovnik), iar apoi se retrăsese la Tîrgovişte, incendiind satele care îi erau împotrivă.

Arzul umilului de mine, cel neînsemnat, către Curtea cea măreaţă şi Pragul cel înalt spre înălţimile cerurilor este următorul:

Mai înainte de aceasta, prinzîndu-se de ştire că banul Transilvaniei stă la serhatul ţării sale proprii, cu multă oaste, avînd gînduri asupra Ţării Româneşti, acestea fuseseră aduse la cunoştinţă prin omul meu Djafer, supusul vostru. În clipa de faţă, venind iscoadele noastre destoinice, dinlăuntrul oastei sus-numitului ban al Transilvaniei, au dat de ştire astfel: „Banul Transilvaniei, mergînd cu vreo 30 000—40 000 de ostaşi, pedeştri şi călări, asupra cetăţii numite Turnu *(Holovnik)*, aflată în faţa Nicopolei, şi stînd acolo două zile şi două nopţi, s-a întors apoi spre locul de unde venise. Distrugînd şi incendiind satele care îi erau împotrivă, a venit şi s-a aşezat în oraşul numit Tîrgovişte, de la poalele munţilor *(balkan)*".

Adeverindu-se această ştire, s-a făcut arz către „cuibul" de la Poarta fericirii. În rest, firmanul depinde de Curtea cea măreaţă.

Semnătura: Supusul cel neputincios, Bali, sărmanul.
Sigiliul: Bali...

Orig. TKSMA, E. 4 651; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 361, 362.

7 **⟨1510—1512⟩**

Arz prin care Mustafa raportează la Poartă veştile obţinute din Ungaria prin spahiul Piri, care se dusese în Ţara Românească şi se întorsese cu capugibaşiul domnului Ţării Româneşti. Capugibaşiul fusese trimis de domn să iscodească situaţia din Transilvania şi se înapoiase cu multe veşti.

După sărutarea pămîntului de la Înalta Curte şi de la Înaltul Prag, preaînaltul Allah să-l înalţe pînă în ceruri, arzul supusului de mine se referă la următoarele:

Mai înainte de aceasta, pe cînd mergeam la expediţia împărătească, cînd am ajuns la trecătoarea Ermin (?), spahiul *(sipahi)*, cu numele de Piri a fost trimis la Hasan paşa, căruia i s-a spus: „Să-l faceţi să ajungă la voievodul Ţării Româneşti *(Eflak)*, ca să afle despre starea ungurilor, de mai încolo, şi despre purtările şi adunările lor de oşti, precum şi despre mişcările lor, orice ar fi, şi să dea de ştire la Poarta împărăţiei veştile adevărate pe care le va afla".

Atunci, Hasan paşa, la rîndul său, l-a trimis pe sus-numitul Piri la voievodul Ţării Româneşti, împreună cu oameni destoinici de ai săi, iar cînd el, mergînd acolo, s-a întîlnit cu voievodul mai sus pomenit, acesta i-a dat de ştire astfel: „L-am trimis pe capugibaşiul meu ca să afle bine despre starea ungurilor şi despre purtările şi despre mişcările lor şi care anume este adevărul despre această adunare a lor. Să aveţi răbdare! El va veni în cîteva zile, iar după aceea vom face arz la Pragul împărăţiei oricare ar fi veştile adevărate". Zicînd astfel, el l-a făcut să întîrzie cîteva zile, iar cînd a venit capugibaşiul, acesta ar fi dat de ştire precum că oastea ungurească se adună pe malul rîului cunoscut sub numele de Mureş *(Moriş)*, iar ei, strîngîndu-se în biserica „Sf. Gheorghe" *(Aya Yorgi)*, au făcut legămînt între ei şi au jurat ca să meargă asupra musulmanilor.

Cînd capugibaşiul sus-numitului voievod a aflat gîndurile acestora, le-ar fi spus astfel, ca şi cum ar fi din partea voievodului Ţării Româneşti: „De vreme ce aveaţi gînduri de acest fel, atunci de ce nu ne-aţi dat de veste şi nouă, pentru ca şi noi, la rîndul nostru, unindu-ne cu voi, să facem ceea ce faceţi voi şi să avem aceeaşi soartă?" Atunci ei, la rîndul lor, ca răspuns la acestea, ar fi spus şi i-ar fi dat de veste astfel: „Pentru această chestiune va trebui să trimitem la voievodul Ţării Româneşti pe banul de Severin, pentru ca să facă cu el legămînt şi jurămînt şi pentru ca, vorbind şi hotărînd împreună, el să fie cu noi în această expediţie şi în această treabă".

Cînd capugibaşiul voievodului Ţării Româneşti a venit şi a povestit veştile mai sus amintite, atunci supusul vostru Piri, care se dusese din partea aceasta, i-a spus astfel voievodului: „Omul tău, care a adus această ştire de la ei, să vină cu mine la Pragul împărăţiei şi să spună el însuşi aceste veşti, aşa cum le ştie". Voievodul Ţării Româneşti, la rîndul său, găsind aceasta potrivită, l-a trimis pe capugibaşiul său la Poarta împărăţiei, dîndu-l lîngă Piri. Astfel că, venind lîngă mine, care sînt supusul vostru, cînd au fost întrebaţi despre veştile pe care le ştiu, el a spus aşa: „Murind mama banului Transilvaniei[1], el s-a întors şi s-a dus pentru a ţine doliul *(matem)* mamei sale, iar pînă la ducerea şi la întoarcerea lui au amînat adunarea oastei, despre care s-a pomenit. Acesta este motivul pentru care mai zăbovesc. Dar toţi beii ghiauri au făcut legămînt şi s-au unit şi s-au înţeles între ei în sensul că „vom trece de la Orşova *(Reşava)* de-a dreptul la Vidin şi, întîlnindu-ne cu oastea islamică, vom lupta pînă la ultimul om de la noi. Despre ce anume se va întîmpla după aceea nici nu mai pomenim"!

De asemenea, omul *(dil)* care a venit a mai dat de ştire astfel: „Pe cînd eu eram acolo, de faţă, trecuseră pe malul de dincoace trei sute de care de ale ghiaurilor, iar celelalte, de asemenea, erau în curs de trecere”. În această privinţă, firmanul depinde de Curtea dăruitoare de fericire. Rugă pentru ca să bată zefirul dătător de putere!
Semnătura: Sărmanul Mustafa, cel supus şi neputincios!

P.S. De asemenea, să nu fie o taină pentru fericitul padişah cel dăruitor de cinste faptul că locul pe unde vor trece ghiaurii cei afurisiţi este aproape de sangeacul supusului vostru Karaloglu [2] Mehmed bei, care a rămas la Istanbul. Supusul vostru, amintit mai sus, are vreo 200—300 de spahii. Dacă fericitul împărat *(Hudavendigâr)* va găsi de cuviinţă, să i se scrie o poruncă şi să i se trimită printr-un supus, pentru ca el să se ducă şi să păzească acele margini. În rest, rugă către cel milostiv.

Orig., TKSMA, E. 6 104; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 295.

---

[1] *Erdel banı*, Ioan Zápolya, voievodul Transilvaniei (1510—1526), principele Transilvaniei şi regele Ungariei (1526—1540).
[2] Mihaloglu (?).

8 ⟨1512—1521⟩

Scrisoare prin care domnul Ţării Româneşti, Neagoe Basarab, face cunoscut la Poartă precum că, potrivit celor relatate mai înainte, cu privire la pregătirile pretendentului Mircea, fiul lui Mihnea, acesta din urmă a atacat ţara, dar a fost înfrînt. Pentru anunţarea acestei biruinţe a plecat un om al Porţii, însoţit şi de un trimis din partea domnului.

Copia scrisorii sosite de la domnul Ţării Româneşti[1]:

Se face arz către Înalta Poartă despre situaţia că, mai înainte de aceasta, arătasem la Înaltul Prag precum că Mihnea-oglu Mircea, strîngînd, cu averea *(mal)* rămasă de la tatăl său, mulţi levenzi [2] de la unguri, se gîndeşte să vină asupra noastră, iar noi, la rîndul nostru, porniserăm cu oastea noastră spre munţi *(balkan)* pentru a ne înfrunta cu el. Acum, sus-numitul Mircea, venind, ne-a atacat pe neaşteptate, iar noi, la rîndul nostru, înfruntîndu-ne cu el, ne-am luptat şi ne-am războit, aşa cum trebuie, pentru padişahul cel ocrotitor al lumii. În cele din urmă, cu ajutorul preaînaltului Allah şi cu eforturile mari ale înălţimii sale padişahului şi ale paşalelor *(paşayan)* mari, Mircea a fost înfrînt şi zdrobit într-o clipă [3]. Cu voia lui Allah, măreţul padişah şi înălţimea-voastră[4] veţi vedea ceea ce s-a întîmplat cu ei [5].

Pentru a da de ştire această veste au fost porniţi, cu scrisoarea *(varaka)* supusului de mine, la Înalta Curte, supusul domniei-voastre Mustafa, precum şi omul nostru Zbierea [6].

În rest, firmanul depinde de Înalta Curte.

Suret, TKSMA, E. 5 299.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola, 4, c. 313.
Ed. trad. rom. şi facs., M. Guboglu, *Documente despre români în arhivele din Istanbul*, în „Magazin istoric”, Bucureşti, an. I, nr. 7, p. 59—60 (sub anul 1510).

[1] *Eflak beyi.*
[2] *Levend*, aici în sens de mercenari.
[3] *Mubarek hatır-ı şeriften halecan ettiği gibi*, textual: „îndată ce s-a mişcat din gîndul venerat"; prin extindere: „cît ţi-ai aduce aminte de el" sau „într-o clipă".
[4] Probabil marele vizir.
[5] Mircea şi partizanii lui.
[6] În text: *Zebîre, Zibire* sau *Zebîn*.

9 ⟨1517–1527⟩

Arz prin care supusul otoman Mustafa raportează la Poartă despre misiunea sa privind stabilirea hotarelor dintre Moldova şi cetăţile Chilia şi Akkerman, cucerite de turci. Trimisul respectiv trecuse şi prin Ţara Românească, iar domnul Moldovei, Ştefăniţă, îi prezentase actele de „Capitulaţii", numite „Ahidname".

Plecînd umila mea faţă către Curtea cea înaltă şi Pragul cel măreţ robul de mine fac arz despre aceea că, în situaţia de acuma, mergînd la domnul Ţării Româneşti[1], potrivit poruncii împărăteşti, cînd i s-a vorbit în legătură cu chestiunea hotarului, el a spus: „Lăsaţi hotarul meu; vedeţi mai întîi hotarele Chiliei *(Kili)* şi Akkermanului. Eu voi face ceva după aceea". Din această pricină, am mers la domnul Moldovei[2]. Acesta a arătat *ahidname*-lele sale[3] şi a dovedit multă bunăvoinţă şi preţuire, fiind de acord, dar a grăit astfel: „Măria-sa împăratul să aibă bunăvoinţă şi să mă ocrotească şi să arate milă faţă de supusul de mine. Şi eu îi sînt un supus; să-mi dea şi mie o bucată de pîine să mănînc".

Dintre toţi ostaşii săi de gardă[4], el a trimis cu noi 700—800 de oameni destoinici de-ai săi, cîţi avea, şi ne-am dus la hotarul de la Akkerman. Cercetîndu-se bine hotarul Akkermanului, au fost aduşi şi întrebaţi creştinii bătrîni de acolo. Creştinii din Moldova au zis: „Hotarul Akkermanului este la Iurgheci-Kerman[5], care este o fortăreaţă lîngă Akkerman. Dincoace de Iurgheci-Kerman, el merge pînă la Movila-Neagră[6]; de acolo ajunge la Dikilitaş[7], iar de acolo ajunge la Movila Neagră[8]. De acolo merge spre Botos[9]; în tătărime i se spune Don-Suyu[10], iar de acolo apa Don ajunge la mare". Dar li s-a spus: „În orice caz, cetatea amintită mai sus trebuie să rămînă la Akkerman". De aceea a fost înregistrată în hotarele Akkermanului; dar ei nu au vrut să se învoiască. Atunci le-am zis: „Să facem arz la Poarta împărăţiei. Dacă n-o să vrea, nu vom avea ce face, iar dacă o să vrea, atunci se va milostivi şi o va dărui".

De asemenea, hotarul Chiliei, cînd o ţinea Ungaria *(Üngürüs)*, începea de la Kara-Bulak (?) şi mergea la lacul Cupa *(Kupa)*[11]. De acolo mergea la lacul Cătlăbuga *(Kutlu-Boga)*, iar de acolo mergea la lacul Saftian[12], de acolo la Movila-Mare[13], iar de acolo la Vadul-Iezilor[14]. Iar cînd o stăpînea Ţara Românească, despre aceasta ei au zis: „Hotarul Chiliei începea de la Fîntîna lui Turhan, spre Kara-Bulak (?), iar de acolo se îndrepta spre Iezerina, <sau> Vadul-Iezilor, amintit mai sus". De asemenea, s-a mai zis că este mai bine ca locuitorii cetăţii Chilia să fie trecuţi[15] pe seama Vadului Isaccei *(Sakçi)*. Atunci, creştinii s-au necăjit, iar sărmanul de mine le-am spus: „Vom face arz către Poarta împărăţiei".

Ştefan (*İstefan*)[16] ne spusese : „Să vă întoarceţi înapoi", dar supusul de mine nu m-am dus. I-am zis : „Nu se cade supusului de mine să mă mai duc iarăşi". Şi i-am mai spus că „porunca împărătească trebuie adusă la îndeplinire". M-am şi îmbolnăvit. S-a dus înapoi supusul vostru Hasan. Ne-am înţeles să mergem împreună, îndată ce va veni el. Ce porunciţi? În rest, firmanul depinde de Curtea cea înaltă.

Semnătura : Arzul către împărăţie al sărmanului de mine, Mustafa, supusul, cadiu de Aidos (?).

Orig., TKSMA, E. 4 639; scris: *ta'lik*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 372.

---

[1] *Ulak beyine.*
[2] *Kara-Bogdan beyine.*
[3] *Ahidnamelerin.*
[4] *Kapusu halkı.*
[5] *Iurgheci-Kerman*, fortăreaţa lui Iurghici, pîrcălab al Cetăţii Albe : martie 1443 — februarie 1447 (Cf. N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe*, Bucureşti, 1899, p. 99—100; I. Bogdan, *Inscripţiile de la Cetatea Albă*, Bucureşti, 1908, p. 43).
[6] *Kara-Bulak* (?), *Carabuna* (?).
[7] *Diktilitaş*, „Coloana de piatră".
[8] *Kara-Depe* (?).
[9] *Botos* (?), probabil Bugaz, localitate şi „limbă de uscat" între Marea Neagră şi Limanul Nistrului.
[10] *Don-Suyu*, „Apa Don", probabil Bug.
[11] *Cupa (Kupa)*, probabil Lacul Chitai.
[12] *Saftian*, lac şi localitate la vest de Cătlăbuga.
[13] *Büyük-Öyük.*
[14] *Oğlak-Geçiti*, probabil vadul de lîngă Ismail.
[15] În sensul de înscrişi.
[16] Ştefăniţă, domnul Moldovei (1517—1527).

10 ⟨1520—1521⟩

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Ştefăniţă, comunică la Poartă veştile pe care le-a obţinut în legătură cu pregătirile pentru expediţie ale regilor Ungariei şi Poloniei. Promite să trimită şi alte ştiri.

Copia scrisorii sosite de la voievodul Ştefăniţă *(Istefan)*:
Către Poarta cea măreaţă şi înaltă se face arz în felul următor:

Dacă, în situaţia de acum, se pune întrebare despre veştile din partea aceasta, noi am primit vestea că regele Ungariei[1] se află la Buda *(Budim)* şi trimite fără contenire oameni celor din oaste ca să se pregătească pentru expediţie în primăvară şi le dă mereu de ştire cu străşnicie. De asemenea, regele, invitînd pe toţi demnitarii săi *(beylernini)*, organizează o mare întrunire. Ei se vor sfătui şi vor lua măsuri, dar nu se ştie pentru care pricină. De asemenea, se spune că regele Poloniei[2] se află în oraşul numit Petrokov[3]. Şi el îşi adună pe toţi demnitarii săi, dar nu se cunoaşte ce gînduri au şi ce măsuri vor lua. El nu a făcut încă pace nici cu cneazul de la Moscova[4].

Acestea fiind veştile de acum, ele au fost făcute arz. Pentru ştiri grabnice avem oameni trimişi ca să iscodească. Veştile pe care le vor

aduce vor fi comunicate în grabă la Înalta Curte. În rest, firmanul depinde de ilustra părere a celor de la Înalta Curte.

Suret, TKSMA, E. 1 320; scris: *neshi-ta'lik*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 446.

---

[1] *Üngürüs kralı.*
[2] *Leh kralı.*
[3] *Petrokov*, Piótrkow.
[4] *Mosko beyi.*

11 **⟨1521, prima jumătate⟩**

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Ştefăniţă, comunică la Poartă, unele veşti obţinute din Ungaria şi Polonia. El mai arată că se fereşte de unele atacuri şi din partea hanului Crimeii, care întemniţase pe solii săi.

Suretul scrisorii sosite de la voievodul Moldovei:

Ceea ce fac arz către măreaţa Poartă este că, dacă se pune întrebare despre veştile din partea aceasta, să fie cunoscut Înaltei Porţi precum că regele Ungariei se află încă la Buda *(Budim)* şi nu se aude deloc că ar strînge oşti, iar pe solul măriei-sale fericitului padişah îl ţin, respectîndu-l cu desăvîrşită stimă şi preţuire. În partea Transilvaniei se fac unele adunări de oşti, dar nu ştim pentru ce anume sînt strînse.

De asemenea, regele Poloniei *(Leh)* adună oşti mai jos de reşedinţa sa numită Cracowia *(Krako)*, iar în localitatea numită Cameniţa *(Kameniça)*, care se află în apropierea ţării noastre, a venit un pan *(ban)* de seamă de al său; acesta are o oaste mare, adunată lîngă el. Nu ştim însă dacă vrea să vină asupra noastră sau să se înfrunte cu oastea tătară.

De asemenea, şi hanul tătar, la rîndul său, strîngînd multă oaste, este pe cale de a veni aproape de noi. De aceea supusul de mine, la rîndul meu, ferindu-mă de vicleniile lor, m-am dus spre apa Nistrului *(Nester)* pentru paza marginii, din cauză că, de patru sau cinci luni, solii noştri stau închişi la hanul tătarilor. De aceea sîntem prevăzători faţă de el, în toate privinţele. La Poarta cea măreaţă se ştie că ei ne sînt vechi duşmani.

Suret, TKSMA, E. 6 512; scris: *neshi-ta'lik*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 303.

12 **⟨1521, prima jumătate⟩**

Scrisoare prin care Mehmed, probabil paşa de Nicopol, comunică marelui vizir de la Poartă discuţiile purtate cu domnul Ţării Româneşti, Neagoe Basarab, în legătură cu participarea unui contingent de oşti româneşti la expediţia plănuită de sultanul Suleiman Magnificul. De asemenea, se cere să i se acorde domnului Ţării Româneşti un „ahidname".

Măria-sa cel fericit!

După repetarea obişnuitelor cuvinte de rugă şi după prezentarea dorinţelor de mărire, arzul supusului de mine, nici cît un strop din mare, este că, în clipa de faţă, supusul de mine, sosind în Ţara Românească [1] şi întîlnindu-mă cu voievodul Ţării Româneşti, cînd am discutat cu susnumitul voievod despre ceea ce s-a poruncit, el a răspuns: „Supunîndu-mă poruncii padişahului, să fac tovărăşie, pentru fericitul împărat, străduindu-mă să iau parte la slujba împărătească cu toată oştirea mea pregătită cu arme împotriva duşmanilor noştri".

Dar el fiind suferind, iar fiul său, de asemenea, fiind mic, nu au putere să meargă împreună. De aceea el a desemnat pe *beilerbeiul* [2] său, pe vistiernicul *(defterdar)* său şi pe fratele său pentru tovărăşie, dîndu-le toată oastea sa. Dar, totodată, el a spus următoarele:

„Cînd va pleca de aici oastea Ţării Româneşti, atunci secuii *(Sekület)*, aflaţi 〈la hotarul〉 dintre Moldova şi Transilvania, venind, vor putea persecuta Ţara Românească. Cel din Moldova, de asemenea, este un supus tributar al măriei-sale împăratul. Să i se dea şi lui poruncă în sensul ca, atunci cînd noi vom porni de aici asupra Transilvaniei, cel din Moldova, la rîndul său, să meargă asupra secuilor, pentru ca secuii să nu poată veni ca să intre în Ţara Românească".

Într-adevăr, cel din Moldova mergînd asupra secuilor, dacă aceştia nu vor veni în Ţara Românească, va fi cu mult folos. În acest caz, ei nu se vor duce să se unească cu oastea Transilvaniei.

De asemenea, dacă întrebaţi în legătură cu părţile ungureşti *(Üngürüs)*, voievodul Transilvaniei [3] se află lîngă rege *(kral)* [4]. Acesta la rîndul său, strînge oşti. Simţind că fericitul padişah va merge asupra lor, el s-a pus să facă arme şi îşi repară cetatea sa numită Sibiu *(Sibin)*. De asemenea, au fost din nou trimise iscoade în părţile Ungariei. Orice veşti adevărate vor fi primite, vor fi comunicate.

De asemenea, nu se tăinuieşte ilustrelor cunoştinţe ale stăpînului meu *(sultanım)* faptul că se spusese ca akîngiii adunaţi să meargă după măria-sa padişahul. Dar traiul meu, care sînt supusul vostru, fiind 〈asigurat〉 din aceasta [5], e nevoie să vină încoace şi akîngiii, iar de aici să fie desemnat numaidecît cel care va fi dat lîngă supusul de mine. De asemenea, e necesar ca şi supusul vostru Baltaoglu Piri bei să vină aici pentru slujba de caraulă şi pentru alte tovărăşii. De asemenea, ataşîndu-l şi pe Evrenoslu [6], el să fie desemnat aici pentru slujbe.

De asemenea, şi voievodul Ţării Româneşti cere un termen de douăzeci de zile pentru strîngerea oştirii sale. El a spus: „De vreme ce erau de făcut asemenea treburi, era nevoie să ne fi dat de ştire încă de mai înainte. De acum încolo oastea noastră se poate aduna doar în douăzeci de zile". De asemenea, pentru liniştirea hatîrului său, să i se trimită şi acel *ahidname*, despre care se poruncise, iar în partea Moldovei, trimiţîndu-se un olac, să se semnaleze chestiunea aceea.

De asemenea, dacă măria-sa padişahul va trece cu fericire pe la Branicevo, atunci să mi se trimită ştire şi supusului de mine, ca să mă duc şi să mă întîlnesc cu măria-sa în faţa Sibiului sau acolo unde va trebui. Iar dacă măria-sa padişahul nu va trece şi va fi nevoie să se meargă spre Serem sau va fi nevoie de atacarea Hisarului, şi în aceste cazuri să ni se dea de ştire, ca atare, pentru ca şi noi, la rîndul nostru, să ne îndreptăm într-acolo, fără să mai trecem prin Transilvania *(Erdel)*.

Dar dacă se va trece spre Sibiu, atunci să ni se comunice cu amănunte în cîte popasuri *(konak)* se va ajunge acolo și cînd și unde anume ne vom întîlni.

De asemenea, potrivit vechiului obicei, supusul de mine am nevoie de două porunci. Amănuntele sînt acestea: Într-o poruncă să se spună așa: „Celui care face tovărășie, dacă e mare căpetenie [7], să-i dai *sangeac*, iar celui care este timariot [8], să-i dai *subașılık*, celui care face tovărășie fiind «pribeag viteaz» [9] să-i dai *timar*, iar *tavgiilor* să le dai *ciftlicuri*. Astfel, tot ce vei acorda în schimbul tovărășiilor lor, oricine ar fi ei, spusele tale și arzul tău vor fi aprobate în fața mea". De asemenea, este foarte important să mi se acorde o altă poruncă strașnică în care să se spună să pedepsesc cu tărie pe oricine mi se va împotrivi, supusului de mine, sau va strica oastea, sau dacă unele persoane, devenind bașbugi, vor ieși și vor pleca din oaste. De asemenea, și pe cei care vor lua robi din Țara Românească sau vor prăda oi, pe scurt, pe cei care, nedîndu-mi ascultare, vor arăta cutezanță și împotrivire. Pînă ce nu vor exista porunci în aceste sensuri, nu se poate asigura tovărășia nimănui, iar oastea nu poate fi stăpînită.

Despre celelalte vești, prin viu grai, și care nu sînt cuprinse în scrisoarea de supunere, să fie întrebat supusul vostru Iunus. Firmanul depinde de stăpînul meu. Rugă!

Semnătura: Mehmed [10], sărmanul, care mă rog cu neputință!
Sigiliul: Mehmed...

Orig., TKSMA, E. 11 691; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 255, 256.

---

[1] *Eflak-ili*.
[2] Probabil vornicul.
[3] *Erdel beyi*, Ioan Zápolya.
[4] Regele Ungariei, Ludovic al II-lea (1516—1526).
[5] Din *akın*, adică incursiune.
[6] *Evrenoslu*, e vorba de urmașii lui Evrenos bei.
[7] *Ulu subașı*.
[8] *Timar eri*.
[9] *Garib yiğit*.
[10] Mehmed, fiul lui Ali bei Mihaloglu, bei de Nicopol.

13 **⟨1521 august 29 — septembrie 21⟩**

Arz prin care domnul Moldovei, Ștefăniță, îi explică sultanului Suleiman Magnificul motivele pentru care nu-i atacase pe secui, așa cum i se ceruse. El se ferea de eventuale atacuri din partea hanului Crimeii. Se mai dau vești și despre regii Ungariei și Poloniei, precum și despre voievodul Transilvaniei.

Suretul scrisorii sosite de la voievodul Moldovei:

Ceea ce se face arz de către acest supus al vostru este că, în clipa de față, trimițîndu-se supusului vostru poruncă împărătească, prin slujitorul *(gulam)* Șahi, în cuprinsul ei măreț mi se spusese și mi se poruncise ca, strîngînd oaste, să mă duc asupra ținutului secuilor [1] și să-l devastez și să-l pîrjolesc.

Şi mai înainte de aceasta ni se dăduse poruncă ilustră, iar noi, la rîndul nostru, străduindu-ne din trup şi suflet pentru slujba glorioasă a măreţului nostru padişah, doream foarte mult să ne aflăm în slujba lor [2], în acest fel. Dar hanul tătarilor [3], sculîndu-se în picioare de multă vreme, cu toată oastea lui, şi stînd într-un loc, se uită în partea noastră şi aşteaptă prilej. Oamenii noştri, care au venit dintr-acolo, au transmis ştirea că „intenţia lui este de a veni încoace". Din această pricină, noi, supuşii, la rîndul nostru, fără să ne dăm jos de pe spinarea calului, sîntem mereu prevăzători faţă de tătari. Apărînd ţara noastră de răutăţile şi de intrigile lor, s-a întîmplat să ne întoarcem de la slujba împărătească. Dar sîntem supuşii sinceri şi devotaţi ai măriei-sale măreţului padişah, pe care l-am slujit mereu cu dreptate, din tată şi bunic, şi nu avem alt loc şi alt adăpost, în afară de Curtea cea măreaţă.

Şi dacă se pune întrebarea în legătură cu veştile din partea regelui [4], venind oamenii noştri dinspre Buda, ne-au adus astfel de ştire: „Regele, aflîndu-se încă la Buda, se preocupă de strîngerea oastei sale. De asemenea, şi voievodul Transilvaniei [5], aflîndu-se la Sibiu [6], se spune că şi el strînge oşti. Nu ştim ce fel de veşti au sosit populaţiei, de la rege şi de la voievodul Transilvaniei. Dar oştile lor sînt gata. Nu ştim în ce parte vor merge. Închizîndu-şi trecătorile, ei stau aşa.

De asemenea, se spune că şi regele Poloniei [7], stînd în apropierea reşedinţei sale numite Cracowia *(Krako)*, adună oşti, iar pe unii ostaşi ai săi îi trimite în localitatea numită Cameniţa.

De asemenea, cînd s-a aflat ştirea că împărăţia voastră măreaţă aţi luat o cetate [8] şi că numai aşa duşmanii au fost nimiciţi sub săbiile voastre, atunci eu, acest supus al vostru, m-am bucurat din suflet.

Ruga noastră faţă de preaînaltul Allah cel milostiv este ca aşa să fie vînaţi duşmanii domniei-voastre. Amin, stăpînul lumii!

În rest, vîntul să poarte mereu corabia Porţii fericirii!

Suret, TKSMA, E. 6 519; scris: *neshi*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 299.
Ed. trad. rom. şi facs., Tahsin Gemil, *Din relaţiile moldo-otomane...*, p.143—144.
Datare: „sfîrşitul lui iulie sau începutul lui august 1521".

---

[1] *Sekület memleketi.*
[2] Formulă de reverenţă faţă de sultan.
[3] Mehmed Ghirai I (1514—1523).
[4] Ungariei, Ludovic al II-lea.
[5] Ioan Zápolya.
[6] *Sas-Sibin.*
[7] Sigismund I cel Bătrîn (1506—1548).
[8] Belgrad (la 29 august 1521).

14 ⟨1527⟩

Arz prin care Petru Rareş, domnul Moldovei, comunică la Poartă luptele desfăşurate dintre împăratul Ferdinand şi principele Ioan Zápolya, pentru Ungaria, înfrîngerea şi fuga lui Ioan Zápolya la Cluj, apoi la Tăşnad, ajutorul primit de la regele Poloniei. Se dau şi alte veşti sosite din Polonia, inclusiv prezenţa unor soli din Europa lîngă regele Poloniei. Se promit şi alte veşti.

Suretul scrisorii sosite la Poarta fericirii de la voievodul Petru *(Petri)*, care este voievodul Moldovei:

Acest supus şi slujitor al vostru face arz, către Poarta cea înaltă şi măreaţă, următoarele: Înalta Poartă strălucitoare ştie că, mai înainte de aceasta, am făcut, în mai multe rînduri şi de repetate ori, arz către Poarta fericirii despre duşmăniile şi întîmplările dintre Ferdinand *(Ferdinanduş)*, care venise din partea Austriei *(Nemçe)* ca să devină rege în ţara ungurească, şi principele Ianoş, care devenise rege venind din voievodatul Transilvaniei *(Erdel)*.

Dacă se pune acuma întrebare în legătură cu ştirile din partea aceea, au venit de acolo oamenii noştri de seamă, care au povestit că sus-numitul Ferdinand, aflîndu-se cu oastea sa în cetatea numită Estergon *(Istirgom)*, aflată mai sus de oraşul Buda *(Budim)*, s-a luptat şi s-a războit cu principele Ianoş, care este, după obicei şi lege, adevăratul rege în ţara ungurească. În cele din urmă, împăratul Ferdinand devenind biruitor şi bătîndu-l pe sus-numitul principe Ianoş, acesta a scăpat din luptă şi, fugind, s-a dus în ţara Transilvaniei şi a intrat într-un oraş numit Cluj *(Koloş)*, unde s-a adăpostit. Apoi oastea Transilvaniei şi oastea secuilor *(Seküllet)*, adunîndu-se la un loc, au mers împreună asupra principelui Ianoş şi, scoţîndu-l de acolo pe cel amintit mai sus, l-au făcut să se ducă într-un oraş cu numele de Tăşnad *(Taşnad)*, de la serhatul ţării şi din apropierea ţării leşeşti *(Leh)*. Acuma, stînd acolo, el strînge oştile sale fugare şi înfrînte, care i se supun lui. Dîndu-i ajutor şi regele polon [1], el a strîns un număr oarecum însemnat de oşti şi se duce spre Buda ca să se lupte şi să se războiască cu împăratul Ferdinand.

De asemenea, despre regele polon auzim că se află într-un oraş cu numele de Petrikov [2] şi că, adunîndu-şi o oaste mare, a chemat lîngă el pe panii săi [3]. De asemenea, se aude că au venit şi solul regelui Franţei, precum şi solii multor altor „bei" aflaţi în partea aceea. Ei au ţinut sfaturi mari, dar nu am putut afla ce gînduri şi ce intenţii au.

Cu voia lui Allah cel milostiv, noi avem oameni care urmează să vină din partea aceea. Orice fel de veşti vor aduce ei, le vom da de ştire la Poarta fericirii, aşa cum s-au întîmplat lucrurile, întrucît supusul de mine sînt un supus sincer şi credincios al Înaltei Porţi.

În rest, firmanul depinde de Curtea cea ocrotitoare a lumii. Rugă!

Semnătura: Sărmanul şi supusul de mine, Petru, voievodul Moldovei.

Suret, TKSMA, E. 5 536; scris: *neshi*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 317, 318.

---

[1] Sigismund I cel Bătrîn.
[2] *Petrikov*, Piótrkow.
[3] *Banların* (pl. de la *ban*); forma nouă: *banlarını*.

15 **⟨1530–1531⟩**

Arz prin care domnul Moldovei, Petru Rareş, exprimîndu-şi devotamentul său faţă de sultanul Suleiman Magnificul, îi cere totodată voie să atace Polonia, împreună cu tătarii. El mai comunică faptul că principii europeni se sfătuiau cu regele Poloniei.

Arzul de acuma al supusului de mine, lipsit de valoare şi slujitor, către Înalta Curte şi Pragul cel măreţ şi etern este că, în situaţia de faţă, sosindu-mi, supusului de mine, cel umil, ilustră poruncă... [1], din partea Înaltei Curţi, prin ceauşul Iusuf, am luat cunoştinţă de tot ceea ce s-a poruncit şi totul a ieşit la iveală.

De asemenea, mai înainte de aceasta, mi se dăduse poruncă cerîndu-mi-se să mă pregătesc cu toată oastea mea. Dacă este aşa, atunci voi fi gata totdeauna şi la orice ceas, potrivit înaltei porunci, întrucît avem mare teamă de regele Poloniei [2]. Sus-numitul rege, strîngînd oşti... [3], stă gata şi se află în alianţă cu fratele său Ferdinand. Ei sînt haini faţă de măria-sa fericitul padişah. Ei mă cred rău şi pe supusul de mine, întrucît noi slujim cu dreptate pe măria-sa fericitul padişah. De aceea ei ne duşmănesc.

Noi, supuşii, ne străduim să slujim, aşa cum au slujit părinţii şi bunicii noştri, şi să ne arătăm supuşenia şi să slujim pe măria-sa fericitul padişah. În situaţia de acuma, rugăm pe măria-sa fericitul padişah să-mi dea voie, supusului de mine, iar supuşilor tătari ai domniei-voastre să le porunciţi să ne ajute pe noi, supuşii, ca să mergem asupra ţinuturilor leşeşti şi să ne străduim din tot sufletul pentru măria-sa fericitul padişah, întrucît toţi ceilalţi principi *(bey)* latini primesc sfaturi de la regele polon, el fiind un principe *(bey)* mai vechi decît ei. Dacă ni s-ar da voie, nouă, supuşilor, nu i-am da deloc răgaz. Dacă nu le-am da răgaz polonilor, atunci ceilalţi ar fi îngenuncheaţi, deoarece toţi se uită la regele Poloniei. Supusul de mine, le ştiu pe toate.

De asemenea, facem iarăşi arz către Poarta fericirii precum că ne plecăm la pămîntul de sub picioarele măriei-sale fericitului padişah şi-i sîntem supuşi şi ne vom ruga pentru binele măriei-sale fericitului padişah cît timp vom trăi.

Întîi măreţul Allah, iar apoi măria-sa fericitul padişah să dăruiască mereu împlinirea dorinţelor!

Semnătura: Sărmanul cel neputincios, Petru *(Petri)*, voievodul Moldovei.

Orig., TKSMA, E. 10 262; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 20.

---

[1] Loc şters (rupt).
[2] Sigismund I cel Bătrîn.
[3] Loc şters (invizibil).

16 ⟨1533, martie 27⟩ Buda

Scrisoare prin care Ioan Zápolya, principele Transilvaniei şi rege al Ungariei, răspunzînd favorabil cererii sultanului Suleiman Magnificul de a-l trimite la Poartă pe Aloisio Gritti, intervine pentru bunăvoinţă în legătură cu treburile ţării sale. Promite tot sprijinul său şi toată ascultarea sa faţă de sultan.

Copia scrisorii sosite măriei-sale puternicului împărat de la regele Ianoş [1]:

Măreţul şi puternicul şi de neînfruntatul şi majestosul padişah, sultanul Suleiman Şah, măreţul padişah peste Rumelia, Anatolia, Arabia,

Iran, Diarbekir, Egipt, Damasc *(Şam)*, Alep *(Haleb)*, Marea Mediterană, Marea Neagră, Mecca cea luminată, Medina cea curată, Iemen şi peste celelalte ţări, fără de sfîrşit, precum şi mai marele nostru şi fericirea noastră şi cel care ne face bine şi al cărui Prag este locul nostru de prosternare, ne rugăm pentru domnia-voastră şi vă lăudăm! Să trăieşti mult cu fericire!

Măria-sa puternicul meu stăpîn [2], sosind acestui rob al vostru ilustra voastră scrisoare, pe care aţi trimis-o, în cuprinsul ei măreţ s-a dat poruncă împărătească în sensul ca să-l trimitem în faţa persoanei voastre ilustre pe marele nostru vizir [3], cel drept, Aloisio Gritti, fiu de bei [4], „stăpînitorul" [5] ţării ungureşti.

Noi, la rîndul nostru, am stat, în toate chestiunile, gata pentru măreţele voastre slujbe şi, supunîndu-ne şi dînd ascultare pentru toate treburile voastre, am fost gata şi am stat pregătiţi. De aceea vrem să procedăm la fel şi în ceea ce priveşte ilustra voastră poruncă de astă dată.

De aceea noi, la rîndul nostru, l-am sfătuit pe sus-numitul nostru vizir, care este „stăpînitorul" ţării noastre, să expună toate treburile noastre în faţa persoanei voastre ilustre. De asemenea, chestiunile pe care le avem cu duşmanii noştri i le-am explicat în toate privinţele, după dorinţa noastră şi potrivit scopului nostru, pentru ca el să le facă arz şi să le raporteze în faţa persoanei ilustre a fericitului şi măreţului meu stăpîn.

Dacă toate pricinile noastre vor fi aflate cu exagerare, de la vizirul nostru amintit mai sus, îl rugăm pe fericitul nostru stăpîn să le dea crezare şi să le socoată, toate vorbele şi răspunsurile sale, ca şi cum ar fi din partea noastră, aşa cum, din bunăvoinţa şi din generozitatea lor [6], au aprobat treburile noastre şi mai înainte de aceasta. De asemenea, din partea fericitului meu stăpîn ne-au fost arătate multe şi multe strădanii şi favoruri. De aceea şi de acum încolo sperăm multe străduinţe şi favoruri, iar noi, la rîndul nostru, nu vom uita aceste binefaceri, cît vom trăi [7], şi ne vom osteni din tot sufletul pentru îndeplinirea măreţelor slujbe şi porunci ale măriei-sale puternicului şi fericitului meu stăpîn.

Preaînaltul Allah să dea viaţă lungă puternicului padişah şi să-l facă să reuşească mereu în cuceriri asupra duşmanilor!

Această scrisoare a fost scrisă la Buda *(Budim)*, la 27 ale lunii martie.

Suret, TKSMA, E. 3 926; scris: *rik'a*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 380.
Ed. transcr. şi trad. rom. Aurel Decei, *Aloisio Gritti în slujba sultanului Soliman Kanunî, după unele documente turceşti inedite (1533—1534)*, în *Studii şi materiale de istorie medie*, vol. VII, 1974, Edit. Acad., Bucureşti, p. 141—142. Facsimilul dat pentru documentul respectiv nu corespunde, fiind alt document decît cel analizat, transcris şi tradus (vezi fig. 2).

---

[1] *Ianoş kral*, Ioan Zápolya.
[2] *Sultanım*, aici s-a preferat sensul de mai sus, faţă de celelalte.
[3] Aloisio Gritti obţinuse de la Ioan Zápolya titlul de „locotenent general". El ajunsese „guvernator al Ungariei".
[4] *Beyoğlu Luvizu Gritti.*
[5] *Zaptidicisidir*, rar folosit sub această formă.
[6] Formulă de reverenţă faţă de sultan.
[7] Ioan Zápolya vorbeşte despre sine la plural.

Arz prin care Aloisio Gritti, trimis de la Poartă spre Buda, raportează evenimentele petrecute în Țara Românească, în legătură cu Vlad Vintilă de la Slatina, de la care urma să primească 3 000 de ostași și 14 × 100 000 de aspri, haraciul Țării Românești. În arz este vorba și de răscoala din Transilvania, precum și de luptele dintre Ferdinand de Austria și principii germani, ajutați de regele Franței. Aloisio Gritti cere firman pentru înlăturarea lui Vlad Vintilă, socotind că, oricum, acesta va fi ucis chiar de locuitorii țării. De asemenea, cere să mai zăbovească în Transilvania, pentru a face ordine, în loc să se ducă la Buda fără bani, întrucît Vlad Vintilă primise poruncă să nu-i mai predea banii de haraci.

Arzul celui umil și lipsit de prețuire, către Curtea cea ocrotitoare a lumii și Pragul cel purtător de fericire, este următorul:

Cînd mi se dăduse, supusului de mine, firman împărătesc ca să mă îndrept pentru slujbele împărătești care s-au ivit acum în țara ungurească, mi se poruncise, prin firmanul împărătesc, să merg prin Țara Românească de-a dreptul în vilaietul Transilvaniei. De asemenea, mi se dăduse poruncă să iau cu mine, ca ajutor, 3 000 de ostași, călăreți aleși, de la voievodul Țării Românești, iar pentru flota trimisă în vederea pazei Budei *(Budim)*, ca și pentru soldele ostașilor împărătești, călăreți, de acolo, să iau de la voievodul Țării Românești de *14* × *100 000* de aspri [1], din banii de haraci ai Țării Românești, pentru ca, la nevoie, cu banii din haraciul Țării Românești să-i liniștesc pe ostașii amintiți mai sus și să-i folosesc așa cum s-a dat ilustra poruncă împărătească.

De asemenea, și voievodului de acuma al Țării Românești, care este voievodul Vlad *(Eyulad)*, i se trimiseseră, prin ceaușii de la Înalta Curte, de două ori, și încă odată, ilustre porunci ca să mi se predea fără lipsă, supusului de mine, cel fără de însemnătate [2], cei 3 000 de oșteni valahi, precum și cei *14* × *100 000* de aspri, din haraciul Țării Românești, așa cum s-a pomenit mai sus. De asemenea, potrivit cerințelor ilustrelor porunci de mai înainte, pentru a patra oară, mi se dăduse și în mîna supusului de mine, cel lipsit de însemnătate, o ilustră poruncă purtătoare de glorie, privind pricina amintită mai sus.

Dar, cînd, potrivit firmanului împărătesc, m-am îndreptat spre Țara Românească, cu speranța de a-i lua pe cei 3 000 de oșteni din Țara Românească, precum și cei *14* × *100 000* de aspri, bani de haraci, de care s-a pomenit, și cînd am venit la schela de la Dunăre, din sangeacul Nicopol, și cînd, trecînd și peste Dunăre, am pornit la drum, au venit și s-au întîlnit cu supusul de mine, în partea dinspre Țara Românească a Dunării, boierul *(bolar)* vestit cu numele de logofătul Vîlcsan [3], care era vistiernicul *(defterdar)* voievodului Vlad, după închipuirea lui intrigantă, și care era unul dintre notabilii și boierii de renume ai Țării Românești și unul dintre fruntașii țării mai sus pomenite și vestit, totdeauna, prin devotamentul său față de Poarta fericirii și care, fiind aproape de musulmani, pe malul Dunării, avea legături cu musulmanii și care, de asemenea, în trecut, cînd se pornise cu noroc și cu fericire la expediția împotriva Spaniei *(Ișpanya)*, fusese unul dintre cei care se alăturaseră supusului de mine, cel neînsemnat, cu oastea Țării Românești, în slujba de la cetatea Estergon *(Ostrogon)* din țara ungurească. De asemenea,

a mai venit încă un boier vestit, cu numele de boierul Stan *(Istan)*, pîrcălab, şi căruia i se poruncise, prin firman împărătesc, să se alăture supusului de mine, cel neînsemnat, cu oastea din Ţara Românească, pentru a fi prezent la slujba împărătească poruncită de astă dată. Despre aceasta se scrisese şi în ilustrele porunci amintite mai sus. De asemenea, împreună cu ei au mai venit încă 600—700 de ostaşi călări, dintre cavalerii *(sipahi)* şi fiii de cavaleri [4] din Ţara Românească, din apropierea Dunării, care li se supuneau lor şi ilustrei porunci împărăteşti şi în care ei aveau încredere, precum şi dintre ostaşii destoinici din Ţara Românească ce fuseseră înscrişi să se alăture supusului de mine. Atunci ei au spus : „Mergem la voievodul nostru împreună cu domnia-voastră, întrucît, toţi cei care ne aflăm aici, sîntem gata pentru slujbele împărăţiei. Şi în trecut, mergînd, cu domnia-voastră pentru slujbele împărăţiei, am slujit cu credinţă. Potrivit ilustrei porunci împărăteşti a fericitului padişah, ocrotitorul lumii, vom îndeplini şi de astă dată felurite servicii şi vom dovedi bună-credinţă, întrucît noi sîntem supuşii Porţii fericirii cu trup şi suflet, împreună cu copiii noştri şi cu familiile noastre".

Apoi, ei s-au îndreptat cu supusul de mine spre voievodul lor. Pornind la drum, pe cînd mergeam şi cînd rămăsese încă o distanţă de trei popasuri *(konak)* pînă la locul unde trebuia să ne întîlnim cu voievodul amintit mai sus [5], atunci sus-numitul voievod a trimis, supusului de mine, pe capugibaşiul său, un boier vestit cu numele de Coadă *(Koda)*, împreună cu alţi cinci-şase boieri de seamă, dîndu-le şi un număr de peste 2 000 de ostaşi, călăreţi înarmaţi, din Ţara Românească.

Întîlnindu-se cu supusul de mine, cel neînsemnat, boierii aceia au spus cu viclenie şi cu înşelăciune fel de fel de vorbe de înduplecare. De asemenea, ei nu ne-au lăsat să aducem deloc provizii, cu banii noştri, pentru oştile aflate cu noi. De asemenea, aţîţîndu-i şi abătîndu-i pe toţi necredincioşii ţării, îi împrăştiaseră pe oamenii ţării, aflaţi în drumul nostru, ca să nu se găsească deloc provizii pentru oştile împărăteşti aflate cu supusul de mine.

În această situaţie, am rămas trei zile fără provizii, iar de la voievodul cel pomenit mai sus veneau în fiecare zi, de cîte două ori, olaci şi aduceau scrisori pecetluite, în care se spunea : „Sînt gata, fără lipsă, pentru slujba şi pentru ajutorarea padişahului, cei 3 000 de ostaşi, călăreţi aleşi, pentru care dăduse poruncă măria-sa fericitul padişah, ocrotitorul lumii, precum şi cei *14 × 100 000* de aspri, bani de haraci, porunciţi din banii de haraci şi aflaţi pe seama noastră. În ziua în care ne vom întîlni, vă vor fi predaţi, numaidecît, oştenii şi banii, aşa cum a fost porunca împărătească. Dacă veţi dori, chiar în ziua aceea puteţi porni la drum, pentru ceea ce vi s-a poruncit".

Cînd mergeam cu astfel de vorbe de înduplecare şi cu astfel de încredinţări şi cînd mai rămăsese o distanţă *(menzil)* de două conace pînă la voievodul mai sus-pomenit, ne-au ieşit înainte, deodată şi pe neaşteptate, pe un şes, vreo 2 000 de ostaşi din dreapta noastră, iar alţi 2 000 de ostaşi din stînga noastră. Pe noi toţi, adică pe ostaşii musulmani, aflaţi cu supusul de mine, şi pe oştenii valahi, aflaţi cu noi, ne-au luat la mijloc, iar supusul de mine, deşi m-am pregătit pentru bătălie [6], totuşi, răbdînd, am trimis om la oastea necredincioşilor şi i-am cercetat, zicîndu-le : „Ce sînt alaiurile acestea? De ce au venit"? Atunci, împreună cu mulţi alţi boieri de seamă, el l-a trimis pe boierul Dragomir [7] spătarul

(ispatar), unul dintre boierii care fuseseră dați mai înainte lîngă supusul de mine, împreună cu oastea Țării Românești, pentru a sluji la cetatea Estergon. Sus-numitul Dragomir, la rîndul său, cel care fusese dat mai înainte lîngă supusul de mine și care era trecut în ilustrele porunci ca să fie împreună și de astă dată, a venit și s-a întîlnit cu noi. Sus-numitul Dragomir și ceilalți, aflați cu el, au zis așa: „Noi am venit să-i cerem și să-i luăm cu forța pe boierii care s-au dus și s-au întîlnit cu voi la Dunăre, pe ghiaurul sîrb numit Peia *(Peyu)* [8], pe care voievodul nostru îl trimisese la Poarta fericirii cu haraciul țării pe anul acesta și care se întoarce împreună cu voi, de la Istanbul, precum și pe toți ostașii valahi aflați în alaiul vostru". Atunci boierii cei amintiți mai sus, aflați cu supusul de mine, au spus, în trecut și de astă dată, astfel: „Îndurați-vă și nu ne predați! Să mergem împreună cu voi"! De asemenea, și boierul Vîlcsan, logofătul, a spus din nou astfel: „Eu eram vistiernicul *(defterdar)* voievodului nostru. Chiar și sigiliul lui stătea la mine. Dar în iarna trecută, voievodul Vlad, trimițînd împăratului Ferdinand *(Ferdinanduș)*, în repetate rînduri, oameni și, de asemenea, scriindu-i scrisori și tratate *(ahid-name)*, sigiliate cu pecetea lui proprie, s-a pregătit și a luat măsuri pentru a se răscula împotriva Porții fericirii. De cînd i s-a acordat domnia Țării Românești și pînă acuma el a strîns de la locuitorii țării de șase ori banii de haraci, cu forță și cu tiranie, iar ori de cîte ori locuitorii țării cercetau această stare de tiranie, el le spunea: „Măria-sa fericitul padișah, ocrotitorul lumii, este pe cale de a porni cu fericire la o mare expediție. De aceea, strîngînd haraciul vostru, potrivit poruncii padișahului, l-am expediat la Poarta fericirii". Zicînd astfel, el căuta să-și apropie, în felul acesta, pe locuitorii țării. Dar, dintre toți banii, el a trimis numai anul acesta la Poarta fericirii haraciul doar pe un an, iar ceilalți bani, amintiți mai sus, i-a trimis în țările dușmane și a pus să fie păstrați pentru vremea răscoalei sale. Cei mai mulți boieri de seamă au luat cunoștință de măsurile sale în vederea răscoalei, precum și despre alianța lui, de care s-a pomenit mai sus. Dar, cele declarate, el nu le-a spus de față cu boierii trimiși de voievod, ci în taină le-a raportat și le-a adus la cunoștința supusului de mine, care sînt un neînsemnat. Toată speranța și toată nădejdea boierilor amintiți mai sus erau la musulmani și la Poarta fericirii, ocrotitoarea lumii. Cu această speranță, ei mergeau fără teamă. Ei plănuiseră ca, atunci cînd ne vom întîlni cu sus-numitul Vlad voievod, să le spună unul cîte unul și de față cu toți boierii lui, mari și mici, și în mijlocul tuturor ostașilor lui și să dea în vileag răscoala lui.

La rîndul său, ghiaurul sîrb cu numele de Peia, care fusese trimis la Poarta fericirii cu haraciul pe anul acesta, raportase, ca din gura boierilor Țării Românești, la Înaltul Divan, în fața măriei-sale marelui vizir, mai mare peste supușii viziri mari ai domniei-voastre, precum că sus-numitul voievod se află pe cale de a se răscula, precum și toate purtările sale. De aceea se dăduse poruncă în sensul ca, pînă ce sus-numitul Peia va merge și se va întîlni cu voievodul amintit mai sus, și el, la rîndul său, să meargă cu supusul de mine, cel neînsemnat.

Astfel, persoana voastră fericită, de la Poarta cea înaltă ca cerul, aveți cunoștință despre firmanul împărătesc care mi s-a dat în această privință, supusului de mine, cel umil, în legătură cu sus-numitul Vlad voievod.

Dacă așa stăteau lucrurile, în ziua aceea nu i-am dat sus-numitului Vlad voievod pe boierii amintiți, și nici pe ghiaurul sîrb numit Peia,

iar cînd am ajuns la locul de popas *(konak)* ne-am așezat numaidecît. Atunci, voievodul Vlad, cel amintit mai sus, încălecînd în persoană și venind cu peste 30 000 de ostași călări, înarmați, din Țara Românească, precum și cu 200 de pușcași pedestrași și punînd în fața pedestrașilor săi patru tunuri darbuzan, ne-au împresurat și au făcut tabără, încît, pe umilul de mine și pe toți ostașii de lîngă noi, ne-au încercuit cu tabăra lor și nu ne-a rămas nici măcar posibilitatea să ne mișcăm. O zi și o noapte am stat închiși în această situație. În cele din urmă, el mi-a trimis supusului de mine o ilustră poruncă împărătească. În cuprinsul acestui scris împărătesc purtător de glorie i se dăduse sus-numitului Vlad voievod firman împărătesc și poruncă în felul următor: „Dacă ghiaurul sîrb cu numele de Peia se află lîngă tine sau dacă, nefiind lîngă tine, va veni, atunci, fără a-i mai da răgaz, să-l prinzi și să-i tai capul. De asemenea, în afară de el, să pui mîna și pe boierii care nu ți se supun, oricare ar fi ei, și să-i pedepsești cu moartea, încît să fie pildă pentru ceilalți". Supusul de mine, cel neînsemnat, am luat cunoștință de faptul că fusese dat un astfel de firman, dar nu era chip să-i fac pe boierii amintiți să dispară, și nici nu aveam acel obraz și zel ca să-i prind și să-i predau în mîinile lor. Boierii pomeniți mai sus veniseră avînd încredere în devotamentul lor propriu și sperînd să obțină bunăvoința măriei-sale fericitului padișah, ocrotitorul lumii.

Avînd aceste convingeri, ei nu dispăruseră mai dinainte, ci veniseră cu încredere. Umilul de mine cel supus, la rîndul meu, am văzut că lucrurile au ajuns acolo încît nu era cu putință nici să arătăm prietenie de formă și nici să ne războim.

De aceea i-am trimis, dintr-un loc mai liber și cu vorbe de liniștire, pe sus-numitul Vîlcsan, logofătul, și pe Stan, pîrcălabul, care se alăturaseră supusului de mine, precum și pe ghiaurul sîrb numit Peia, împreună cu sus-numiții boieri pe care ni-i trimisese el cu porunca împărătească. Dar îndată după aceea sus-numitul Vlad voievod i-a slobozit pe ostașii Țării Românești, care ne înconjuraseră și făcuseră tabără în jurul supusului de mine, cel neînsemnat, precum și în jurul oștii aflate cu noi. Aceștia ne-au atacat din toate părțile și i-au pedepsit și i-au batjocorit în așa măsură pe ostașii din Țara Românească, aflați cu oastea noastră, și i-au devastat în așa hal, încît persecuțiile pomenite nu s-au întîmplat niciodată în nici o țară. Oastea islamică, aflată împreună cu supusul de mine, cel neînsemnat, a fost sfătuită în sensul ca nimeni să nu li se împotrivească cu puști sau cu alte arme : nici nu li s-a răspuns. Am stat, supunîndu-ne doar poruncii împărătești; dar în timpul atacului amintit au pierit și mulți însoțitori de seamă de ai noștri, încît nu a mai apărut nici urmă de ei.

A doua zi, pornind la drumul nostru, potrivit cerințelor poruncii împărătești, cînd mergeam, a venit sus-numitul Vlad voievod, împreună cu oastea strînsă de el, și, făcînd alaiuri, s-a întîlnit cu supusul de mine cel umil, pe drum, la jumătatea popasului. Începînd să vorbească, el s-a pregătit să arunce vina propriei sale răscoale asupra boierilor pe care-i ceruse și-i luase, pentru a pune pe seama lor păcatul. În acest scop, el a născocit chiar și scrisori, ca din partea lui însuși, cu propriul său sigiliu, și care ar fi fost întocmite din gura boierilor amintiți mai sus. În felul acesta, el luase măsuri ca să scoată la iveală că, de fapt, boierii s-au răsculat, iar el merge pe calea cea dreaptă. Făcînd arz în acest fel, el dorește să scape, nelăsînd să plece informatori *(dil)* de la boieri.

El a luat astfel de măsuri ca să obţină scăpare pentru răscoala şi trădarea sa proprie. Pînă la locul de conăcire, el a mai spus şi alte vorbe de acest fel, înşelătoare şi diavoleşti. De asemenea, el a mai dat asigurări, spunînd: „Sînt gata cei 3 000 de oşteni aleşi şi înarmaţi din Ţara Românească, pentru care s-a dat poruncă să vă vină în ajutor, precum şi cei *14* × *100 000* de aspri, bani de haraci ai Ţării Româneşti, aşa cum s-a poruncit".

Mergîndu-se la locul de popas, trebuia ca, a doua zi, banii de haraci şi ostaşii să fie aduşi şi predaţi. El ne-a zis: „Arătaţi bunăvoinţă şi odihniţi-vă cîteva zile. Sînteţi oaspeţii noştri". Dar i s-a spus: „Noi ne grăbim foarte mult pentru slujba împărătească; vom porni fără să mai stăm". Atunci, zicînd: „Arătaţi bunăvoinţă măcar pînă mîine! Să căutăm iarăşi", el ne-a făcut, cu „mîine", să întîrziem cinci zile. Ne pusese să întîrziem atît de mult din cauză că el vroia, de faţă cu supusul de mine, să aplice alte pedepse straşnice şi să săvîrşească batjocoriri. Astfel, luînd 184 de oameni, cunoscuţi după nume, dintre ostaşii de seamă ai Ţării Româneşti, care se alăturaseră supusului de mine, de la Dunăre încoace şi pînă la întîlnirea cu el, ca şi dintre oamenii de frunte, cavaleri şi fiii de cavaleri [9] din Ţara Românească, care slujiseră pe musulmani totdeauna cu devotament, pe malurile Dunării, şi tăindu-le amîndouă urechile, precum şi nasul, şi scoţîndu-le ambii ochi, i-a lăsat pe drumuri cu aceste răni şi în astfel de înjosiri şi chinuri. Vina lor era doar aceea de a fi fost împreună cu supusul de mine de la Dunăre încoace pînă la întîlnirea cu el. S-a răzbunat (?) cu fanatism.

De asemenea, el a trimis oameni în ţara băniei, din apropierea Dunării, aparţinînd fostului ban vestit cu numele de Banul Kodja-Barbul [10], ca să pedepsească şi să batjocorească, pentru ca schingiuirile şi caznele făcute de el să ajungă şi la oamenii din ţinutul amintit mai sus. Aceasta, întrucît el a luat măsuri ca în ţara băniei mai sus-amintite să fie aşezaţi oamenii din ţinutul Buzău, care atîrnă de el şi de unde este el însuşi, pentru ca, în timpul răscoalei sale, aceştia să se unească cu el şi să fie de aceeaşi parte. De aceea, făcînd astfel de orînduială în Ţara Românească, el este pe cale de a o face să i se supună. Aceste pedepse şi aceste batjocoriri, de care s-a pomenit mai sus, au fost săvîrşite chiar în faţa noastră.

Oamenii locurilor, despre care nu avem încă ştiri, s-au ruinat, iar starea lor a devenit jalnică în ultimul grad. Cu voia celui preascump şi milostiv, toate stările de lucruri vor fi aduse la binecuvîntata cunoştinţă a Pragului fericirii, ocrotitorul lumii. Întîmplările pomenite mai sus sînt adevărate în întregime. Iar unor persoane, care îi zic sus-numitului voievod: „De ce faci aşa? Aceasta este adevărată tiranie!", el le răspunde: „Mi s-a trimis ilustră poruncă împărătească să dau astfel de pedepse. Tot ceea ce fac, fac cu poruncă"; şi le arată de la distanţă o poruncă împărătească. De aceea nimeni nu îndrăzneşte să-i spună ceva.

În a şasea zi, cînd urma să pornim, am aflat că supusul vostru defterdar, Mahmud Celebi, i-a trimis, cu semnul său, o ilustră poruncă purtătoare de glorie. În cuprinsul ei i se dădea următoarea poruncă ilustră: „Din banii de haraci, aflaţi la tine, să nu-i dai nici un aspru *(akçe)* fiului beiului veneţian [11], Aloisio *(Luvize)*, ci banii de haraci, pe care îi ai asupra ta, să-i trimiţi lui Mahmud, care este defterdarul vistieriei mele împărăteşti de la Istanbul, şi să-i predai fără lipsă". De asemenea, data acestei ilustre porunci fiind după data ilustrei porunci care fusese trimisă prin supusul de mine, de aceea, potrivit poruncii

împărăteşti menţionate mai sus, el nu mi-a dat, supusului de mine, banii de haraci. Astfel, supusul de mine, la rîndul meu, am pornit fără bani la slujba împărătească, pentru care primisem poruncă. Mergînd, cînd am ajuns la cetatea vestită cu numele de Braşov *(Peraşova)*, dependentă de vilaietul Transilvaniei *(Erdel)*, au venit din urma noastră oamenii noştri, supuşi ai domniei-voastre, şi au raportat şi ne-au adus la cunoştinţă că, după ce supusul de mine, cel neînsemnat, m-am despărţit de voievodul Vlad, acesta a pus să-i fie aduşi logofătul Vîlcsan, de care s-a pomenit mai sus, împreună cu un frate de al său, pîrcălabul Stan, împreună cu doi feciorași de ai lui, ghiaurul sîrb numit Peia, precum şi alţii, şi i-a ucis pe toţi în orăşelul creştinesc numit Piteşti *(Piteş)*, tăindu-le capetele. De asemenea, a împrăştiat olaci ca să prindă şi să le aducă şi pe soţiile lor, precum şi pe feciorașii lor, care au mai rămas, pentru ca să-i pedepsească cu moartea. Ce s-a mai întîmplat cu ei, nu am aflat încă, dar soţia logofătului Vîlcsan, cel pomenit, prinzînd de veste, s-a dus şi şi-a găsit scăparea la Nicopol. Dar el a trimis olaci după femeile amintite, oriunde ar fi ele. De asemenea, a trimis olac şi la Nicopol, după femeia aceea. Dacă cei de acolo nu vor voi să i-o dea, atunci va trebui ca el să trimită oameni la Poarta fericirii, ca să solicite ilustră poruncă împărătească pentru a cere femeile amintite. Astfel, folosindu-se de acea ilustră poruncă drept dovadă *(temessük)*, el se pregăteşte să pedepsească în fel şi chip şi femeile şi să le chinuiască şi să le batjocorească. De asemenea, ceilalţi boieri, care au aflat şi au auzit de caznele de mai sus, temîndu-se de pierderea capului şi sufletului lor, sînt pe cale de a se împrăştia.

Ori de cîte ori se întîmplau tulburări în ţara pomenită mai sus, unii dintre vechii fruntaşi şi oameni de seamă ai Ţării Româneşti îşi salvau capul şi sufletul, totdeauna, trecînd din părţile Ţării Româneşti, dincolo de Dunăre, spre părţile musulmane, împreună cu toate rudele şi cu supuşii lor. De astă dată, boierul vestit cu numele de Kodja-Todor, logofăt, care se ducea mereu la Curtea fericirii şi preda banii de haraci ai Ţării Româneşti, şi un alt boier, vestit cu numele de Giura *(Djora* [12]*)* logofăt, împreună cu toate rudele şi cu toţi cei din suitele lor, precum şi cu multe alte persoane de seamă, ferindu-se de condamnările la moarte şi de prigonirile de astă dată ale voievodului Ţării Româneşti, s-au dus, aceste persoane vestite, de care s-a pomenit, în ţinutul cunoscut sub numele de Haţeg *(Haçak)*, dependent de Ardeal, şi şi-au salvat astfel sufletele şi s-au adăpostit acolo. Încă nu mi-a sosit, supusului de mine, vorbă de la el, dar au fost întrebate alte persoane de seamă din Ţara Românească, unele care ascultă de el.

Cînd le-am zis: „În trecut, în zilele de tulburări, logofătul Kodja-Kara-Todor [13] şi ceilalţi ca el, care s-au refugiat de astă dată în ţinutul Haţeg, îşi salvau viaţa, totdeauna, trecînd în părţile islamice, împreună cu toate suitele lor; care este acuma pricina pentru care ei s-au dus prin locurile ce atîrnă de ţinuturile ungureşti?", atunci acele persoane au spus: „De ce să nu plece în ţări străine? Voievodului Vlad, care este voievodul nostru, i s-a trimis, de la Poarta fericirii, printr-un slujitor *(gulâm)* al padişahului, ilustră poruncă împărătească, pentru ca el să se răzbune pe toţi, vinovaţi sau nevinovaţi, şi ca să-i treacă prin sabie. Luînd drept dovadă *(temessük)* ilustra poruncă, el ne trece pe toţi prin sabie, sub acest pretext, şi ne nimiceşte, fără să se uite la vinovaţi sau la nevinovaţi. Din timpuri vechi şi pînă acuma, locul nostru de refugiu

erau părţile islamice şi acolo era toată încrederea noastră. Toate treburile noastre grele se rezolvau în partea aceea. Dar acuma îi prind şi-i predau pe cei care se duc în părţile musulmanilor. Aceste întîmplări, care au loc acuma, nu s-au întîmplat niciodată. Aşa stînd lucrurile, cum să mai avem încredere de acum încolo?". Acele persoane au mai spus şi multe alte vorbe, pentru care nu e chip să fie pedepsite.

De asemenea, sus-numitul voievod, după ce a săvîrşit înjosirile amintite, a pus să se strige în toate părţile astfel: „Iată, aşa l-am batjocorit pe fiul beiului veneţian[14]. Aşa vor fi pedepsiţi şi toţi cei care s-au dus şi i s-au supus lui". După ce el a spus acestea, a trimis oameni şi scrisori şi în ţările duşmane, precum şi în ţinuturile unde porniserăm cu poruncă, zicîndu-le: „Să nu cumva să vă supuneţi fiului beiului veneţian, luîndu-vă după vorbele şi după părerile sale. Să nu procedaţi deloc aşa cum vă spune el!".

De asemenea, el se obligase să trimită şi cei 3 000 de ostaşi aleşi, pentru care i se dăduse poruncă, după ce vom fi ajuns în cetatea Braşov. Sosind în apropierea cetăţii mai sus-pomenite, după două zile de şedere, el ne-a trimis vreo 700—800 de ostaşi călări, dar şi aceştia erau dintre oamenii necunoscuţi de noi. El nu-i trimisese prin boierii cunoscuţi de noi şi care primiseră poruncă, iar persoanele prin care îi trimisese i se supuneau lui cu desăvîrşire şi făcuseră legămînt ca să se răscoale împreună cu el. Trebuie să te fereşti în timpul luptei, ca să vezi dacă sînt duşmani sau prieteni[15].

Tot ceea ce se raportează cu acest arz este, totul, adevărat cu desăvîrşire. Se cuvine ca persoana voastră ilustră să afle adevărul, aşa cum este. Pentru cercetare, am mare încredere în bunăvoinţa Curţii, purtătoare de fericire şi ocrotitoarea lumii. Dacă va fi trimis un slujitor *(gulâm)* împărătesc, destoinic şi drept, sperăm să fie scoase la iveală mai multe stări de lucruri, decît s-a făcut arz. În privinţa voievodului mai sus-pomenit, mi se dăduse, supusului de mine, cel neînsemnat, învoire împărătească prin firman. Dacă se va menţine porunca din trecut, dar firmanul depinde de măria-sa fericitul padişah, ocrotitorul lumii, şi dacă mi s-ar trimite, de astă dată, supusului de mine, cel neînsemnat, un firman împărătesc, atunci înlăturarea sus-numitului Vlad voievod se va face foarte uşor, întrucît boierii Ţării Româneşti, mari şi mici, precum şi celelalte raiale s-au scîrbit de el şi îl urăsc. Va fi nevoie doar de o ilustră poruncă din partea Curţii purtătoare de fericire şi va fi o chestiune care va fi adusă la îndeplinire fără ceartă şi fără tulburări. Astfel, nu există nici o îndoială în această privinţă, oricui s-ar porunci. Firmanul depinde de Poarta fercirii! Ca răspuns pentru tiraniile sale, raialele ţării îi vor veni de hac.

De asemenea, dacă se dă poruncă în legătură cu starea împăratului Austriei, Ferdinand *(Ferdinanduş)*, s-a auzit că unii principi germani[16], nefiind uniţi cu sus-numitul împărat, se despărţiseră de el în trecut, iar regele Franţei[17] le-a trimis acestor principi germani nişte bani, ca să strîngă, cu banii aceia, oşti şi să se lupte cu împăratul Ferdinand. Dar sus-numitul împărat Ferdinand, auzind de aceste sfaturi, a strîns unele oşti, care i se supun, şi, desemnînd peste ele căpetenie *(başbug)*, le-a trimis cu unii dintre notabilii *(bey)* săi de seamă. Ajungînd acolo, au avut loc o seamă de ciocniri şi s-au dat bătălii, iar în timpul luptelor au fost ucişi, în total, de ambele părţi, 12 000 de oameni, care au căzut la pămînt. Cei mai mulţi dintre cei ucişi erau oameni de ai lui Ferdinand, căruia

i-au pierit mulţi oameni. În cele din urmă, principii germani au ieşit biruitori, iar oastea sus-numitului împărat Ferdinand a fost înfrîntă şi nimicită. După bătălia mai sus amintită, împăratul Ferdinand, trimiţîndu-le sus-numiţilor principi germani oameni şi scrisori, a cerut să se facă pace între ei, dar principii germani, la rîndul lor, i-au răspuns că nu este chip să se facă pace pînă ce nu le va plăti toţi banii pe care i-au cheltuit pentru strîngerea oştii şi pînă ce nu va restitui ţinutul unui principe de neam [18], pe care îl luase cu forţa, precum şi un alt ţinut, de seama celuilalt ţinut, deci pînă ce nu va da banii respectivi şi ţinuturile amintite mai sus. De asemenea, auzindu-se de pornirea într-acolo a supusului de mine, cel neînsemnat, din părţile Porţii fericirii şi ale „Cuibului" cel înalt ca cerul şi cu poruncă împărătească, el a început să se străduiască şi mai mult în ceea ce priveşte pacea, încît depune eforturi ca să încheie pace cu principii germani înainte ca supusul de mine, cel neînsemnat, să ajung la cetatea Buda *(Budin)*. Dar nu e cu putinţă să se facă pace pînă ce nu vor fi daţi banii şi pînă ce nu vor fi predate ţinuturile care sînt cerute de la sus-numitul. De asemenea, se aude că unii nobili *(bey)* de seamă din ţara ungurească, precum şi unele ţinuturi s-ar fi răsculat împotriva măriei-sale principelui Ianoş [19]. De aceea, supusul de mine, cel neînsemnat, nu mă voi putea duce la Buda sau în altă parte pînă ce nu voi pune ordine în ţinuturile respective şi nu-i voi înlătura pe notabilii de care s-a pomenit mai sus. Chiar şi după ce se va pune ordine în întîmplările amintite, supusul de mine, cel neînsemnat, voi ezita mult ca să mă duc la Buda şi voi întîmpina greutăţi pentru aceasta, întrucît beşliilor călări [20], trimişi cu firman împărătesc pentru paza Budei, precum şi ostaşilor împărăteşti aflaţi la Buda, nedîndu-li-se soldele lor de peste un an, ei suferă aşa de mult încît starea lor a devenit foarte grea. Ei rătăcesc printre duşmani, dar stau totuşi fără să se împotrivească poruncii împărăteşti. Aşa cum s-a poruncit, nu se pierde nici o clipă în îndeplinirea slujbelor împărăteşti. De asemenea, cînd se făcuse arz la Pragul fericirii, ocrotitorul lumii, în legătură cu greutăţile amintite ale mai sus-pomenitelor oşti împărăteşti, atunci, în această privinţă, acordîndu-se bunăvoinţă împărătească, fusese dat firmanul împărătesc pentru ca să mi se predea, supusului de mine, cel neputincios, de *14 × 100 000* de aspri din banii de haraci ai Ţării Româneşti. Supusul de mine, la rîndul meu, potrivit cerinţelor ilustrei porunci glorioase, scriind, ca din partea noastră, de repetate ori, scrisori către oştile mai sus-pomenite, le-am spus : „Acordîndu-se mila împărătească, banii pentru soldele voastre ne-au fost predaţi nouă. Iată, şi noi sîntem pe cale de a sosi într-acolo cu poruncă împărătească. Cu voia lui Allah, cînd vom ajunge acolo, vor fi distribuite soldele voastre". Pe această cale, am căutat să-i atrag în fel şi chip. Astfel, ostaşii aceia, cu această speranţă, au depus eforturi pentru îndeplinirea slujbelor împărăteşti aflate pe seama lor. De asemenea, supusul de mine, la rîndul meu, mergînd cu această speranţă în Ţara Românească, mă pregăteam, potrivit ilustrei porunci împărăteşti, să iau cei *14 × 100 000* de aspri, din haraci, iar apoi să mă duc cu ei în partea aceea. Dar tocmai atunci, nedîndu-mi-se supusului de mine, cel neînsemnat, banii aceia de haraci ai Ţării Româneşti, despre care se poruncise, am pornit fără bani spre ţara ungurească, pentru slujba împărătească, aşa cum se dăduse poruncă. Supusul de mine, cel neînsemnat, îmi sacrific capul şi sufletul meu, precum şi tot ce am, pentru Înalta Poartă, purtătoare de fericire,

a măriei-sale fericitului padişah, ocrotitorul lumii. Banii noştri proprii abia ajung pentru lefegiii noştri. Avem cheltuieli cam multişoare, dar nu ducem grijă pentru aceste cheltuieli. Numai că, dacă ne-am duce de astă dată fără bani la oastea aceea, la Buda, atunci cei de acolo năpustindu-se asupra supusului de mine, cel neînsemnat, e sigur că ne vom căi în mijlocul duşmanilor. De aceea, decît să mergem în felul acesta şi să ne căim, mai bine să ne ducem în ţara ungurească şi în alte părţi şi să ne ocupăm de slujbele împărăteşti, ce s-au ivit pe acolo, iar pentru aceasta nu există altceva mai bun de făcut decît să întîrziem pînă ce ne va sosi de la Poarta fericirii o ilustră poruncă împărătească în această privinţă. În felul acesta, şi cei din oaste [21], la rîndul lor, fără să-şi piardă nădejdea, vor sta în slujba de pază. Firmanul împărătesc în legătură cu banii de haraci, de care s-a pomenit, precum şi în legătură cu întîmplările din Ţara Românească, orice s-ar porunci, depinde de Poarta fericirii, ocrotitoarea lumii. Sperăm ca ilustra poruncă să nu întîrzie. Noi aşteptăm doar ilustra poruncă împărătească. S-a făcut arz despre tot ceea ce s-a întîmplat. În rest, porunca şi firmanul depind de „Cuibul" de la Poarta fericirii, înalt ca cerul.

Semnătura: Supusul cel neputincios, sărmanul Aloisio *(Luvize)*, prinţ de Veneţia *(Mir-i Venedik)*.
Sigiliul: Luvize, supusul cel neputincios, prinţ de Veneţia.

Orig., TKSMA, E. 5 496; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 321—323.

---

[1] Adică 1 400 000 aspri. În această perioadă 59 de akçe valorau un galben. Deci ar fi vreo 23 728 galbeni (ducaţi). Dacă ţinem seama de faptul că pentru anul 1542 izvoarele pomenesc haraciul Ţării Româneşti de 24 000 galbeni (cf. M. Berza, *Haraciul*..., p. 29), putem aprecia că este vorba de tributul pe un an întreg, dar poate fi şi mai mult. Unele documente de arhivă din anul 1543 amintesc de primirea sumei de 1 100 000 akçe (19 298 ducaţi) pentru haraciul Ţării Româneşti pe anul financiar 1541/1542, dar nu se specifică dacă socotelile au fost încheiate sau nu pe anul respectiv. De obicei, haraciul fiind plătit în rate, restanţele treceau dintr-un an în altul, îngreunînd astfel precizarea cuantumului tributului pe ani.

[2] *bi-vücûd*, adică „fără corp", „inexistent".

[3] E vorba de boierul Vîlsan, logofăt (vezi şi N. Stoicescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova (sec. XIV—XVII)*, Bucureşti, 1971, p. 103).

[4] *Sipahi-oğlanları*.

[5] La Piteşti.

[6] *def'i cenk*, adică „îndepărtarea bătăliei", dar în contextul de faţă este vorba de pregătiri pentru a se împotrivi unui eventual atac.

[7] Dragomir din Cepturile (v. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 53).

[8] Vezi N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 78—79.

[9] *Sipahi-oğulları*.

[10] Barbu, fiul lui Preda Craiovescu.

[11] *Venedik beyi-oğlu*.

[12] Giura din Stăneşti (vezi N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 60).

[13] „Bătrînul Tudor, cel negru".

[14] *Venedik beyi-oglu*.

[15] *Anlardan mı:* „dintre ei" sau „de-ai lor".

[16] *Alaman beyleri*.

[17] *França padişahı*, Francisc I (1515—1547).

[18] *Boy beyi*, „principe dintr-o dinastie".

[19] *Ianoş kral*, Ioan Zápolya.

[20] *Atlu beşlüler*.

[21] Cei din oastea de la Buda.

Arz prin care locuitorii din Țara Românească, făcînd cunoscute la Poartă împrejurările în care a fost omorît Vlad Vintilă, anunță alegerea lui Radu Paisie ca domn al Țării Românești și-și exprimă supunerea lor față de porunca sultanului în această privință.

Copia scrisorii sosite la Înalta Poartă de la boieri, precum și de la cei mici și cei mari din Țara Românească:

Noi, sărmanii, facem, cu mii de neputințe, arz către înalta și măreața Poartă următoarele:

În trecut, cînd măria-sa padișahul cel măreț pornise la expediție împărătească, voievodul nostru Vlad, pe care, mai înainte de aceasta, mărețul padișah ni-l dăruise, nouă sărmanilor, precum și sărmanilor din Țara Românească, trimițînd oameni în împrejurimi și vecinătăți, făcuse pace [1] cu principi *(bey)* și cu voievozi, fără să se sfătuiască cu noi, sărmanii. Făcînd după cum știa, el începuse să săvîrșească unele fapte nechibzuite. Cînd sărmanii de noi îi spuneam: „Voievodule, de ce faci așa? Cînd va veni măria-sa padișahul cel măreț ce răspuns vei da?", el se mînia pe noi, sărmanii, zicîndu-ne: „Știu eu ce răspuns să dau!".

De asemenea, el a omorît mulți boieri *(bolar)* și a făcut să le piară unora rudele, altora neamul, iar altora feciorii. El s-a purtat astfel cu boierii Țării Românești încît, de cînd e Țara Românească, nimeni n-a vărsat atîta sînge și n-a omorît atîtea suflete. Oricît i-am spus, nu a folosit la nimic.

Trecînd multă vreme după acestea, într-una din zile el ne-a poruncit, nouă, sărmanilor, astfel: „Strîngeți oaste, merg să vînez la locul numit Jiul *(Jul)*". Sărmanii de noi, la rîndul nostru, am adunat oaste, potrivit poruncii sale, am vînat pe la malurile Dunării, iar cînd am ajuns la locul amintit mai sus, el ne-a trimis pe noi, sărmanii, cu oastea în munții *(balkan)* din fața Cladovei [2], zicîndu-ne: „Duceți-vă și cercetați munții!"

Trimițîndu-ne astfel, pe noi supușii, în munți, el a rămas la locul amintit cu un număr oarecare de ostași [3], care i se supuneau lui. Pe cînd noi, supușii, cercetam munții și goneam vînaturile, oamenii săi, aflați lîngă el, găsind prilej, l-au lovit pe voievod și l-au omorît.

Cînd am văzut că țara a rămas fără voievod, iar măria-sa padișahul cel măreț se află departe [4] și întrucît nu a fost cu putință să cerem de la Poarta fericirii un voievod și deoarece fără voievod era greu să fie stăpînită țara și pentru ca țara să fie liniștită, l-am numit voievod pe voievodul Radu *(Radul)* [5], pe care îl cunoașteți și care, fiind fiu de voievod [6], este potrivit pentru orice slujbă împărătească și e priceput și în stare să conducă țara. Totuși, porunca depinde de măria-sa padișahul. Oricare va fi ilustra voastră poruncă, în această privință, noi ne supunem și arătăm ascultare.

În rest, firmanul depinde de măria-sa padișahul cel măreț. Fie-i împărăția veșnică, fericirea fără contenire și să-i adie vîntul aducător de putere!

Suret, TKSMA, E. 6 077; scris: *rik'a*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 294.
Ed. trad. rom. și facs., M. Guboglu, *Documente despre români...*, p.59—60 (cu datarea: „anterior 15 septembrie 1495", fiind socotit documentul: „cel mai vechi"). Rectificată de M. Guboglu în articolul: *Două călătorii în Turcia pentru cercetarea arhivelor Imperiului otoman*, în „Revista arhivelor", XII (1969), nr. 1, p. 226—227.

[1] În sens de alianță.
[2] În text: *Sedd ül-Islam*, „Zidul musulmanilor"; mai tîrziu: *Feth-ül-Islam*, „Cucerit de musulmani".
[3] În text: *Halk*.
[4] În Orient (Irak).
[5] Radu Paisie (1535—1545).
[6] Radu Paisie era fiul nelegitim al lui Radu cel Mare, domn al Țării Românești (1495—1508).

19 **⟨1538 august 18⟩ Grind**

Scrisoare prin care Ioan Zápolya, principele Transilvaniei și regele Ungariei, îi confirmă sultanului Suleiman Magnificul primirea unei porunci în legătură cu paza drumurilor și prinderea lui Petru Rareș, dacă acesta va încerca să fugă în Austria sau în alte părți, prin Transilvania. Sultanul se hotărîse să pornească o expediție împotriva Moldovei. Principele arată că Petru Rareș poate fugi și pe alte drumuri, care nu pot fi păzite de el. De asemenea, cere o poruncă pentru liniștirea locuitorilor Transilvaniei, care se temeau că sultanul va veni asupra lor.

Măria-sa marele și mărețul și puternicul și strălucitul padișah, care ești padișahul nostru, măria-sa sultanul Suleiman Han, marele și strălucitul padișah peste Rumelia și Anatolia și Karaman și Rum și Alep *(Haleb)* și Damasc *(Șam)* și Arabia și Persia și peste Mecca cea mare și Medina cea luminată, ca și peste Bagdad și Ierusalim *(Kudüs)* și Egipt și peste multe alte țări, îmi plec fața, cu mii de neputințe, la pămîntul dăruitor de fericire de sub picioarele voastre!

Eu, supusul, regele Ianoș [1], cu voia lui Allah și prin eforturile mari ale măriei-sale marelui și mărețului padișah, sînt rege *(kral)* peste Ungaria și Croația și Moravia și peste Lausitz *(Luzadj)* și Murkalab (?), precum și peste multe alte țări.

Arzul supusului de mine, cel neînsemnat, este următorul:

În clipa de față, la 14 august, supusului de mine, cel neînsemnat, sosindu-mi o poruncă purtătoare de înaltă glorie, prin ceaușul Veis, supusul, unul dintre ceaușii de la Înalta Curte, în cuprinsul ei împărătesc s-a dat poruncă în felul următor: „Voievodul Moldovei aflîndu-se în stare de răscoală, s-a hotărît ca împărăția-mea să mă îndrept asupra lui, cu oastea mea purtătoare de glorie, pentru a înlătura tulburarea lui. De aceea și tu, la rîndul tău, strîngînd oastea ta, să păzești și să supraveghezi cu cea mai mare străduință drumurile și trecătorile care duc într-acolo, pentru ca să nu fie cu putință ca el să fugă și să scape, iar dacă se va pune mîna pe el, atunci să fie trimis la Curtea cea măreață".

Astfel, supusul de mine, la rîndul meu, potrivit poruncii glorioase, fiind pe cale de a-mi pregăti oștirea, păzim și supraveghem cu cea mai mare străduință drumurile și trecătorile care vin spre Ungaria și Transilvania, dăruite supusului de mine. Dar, în afară de drumurile care vin, din vilaietul sus-numitului voievod, în țara supusului de mine, el mai are încă multe alte drumuri care merg și trec în țara lui Ferdinand *(Feranduș)*, precum și în multe alte ținuturi.

Dintre drumurile care trec prin munţi, este cu putinţă, potrivit poruncii împărăteşti, să fie păzite cele care vin în ţinuturile dăruite supusului de mine, dar este scuzabilă păzirea drumurilor care duc în alte ţinuturi.

Măria-sa măreţul padişah o ştie în mod strălucit! Dacă sus-numitul voievod va ieşi prin acele drumuri şi va pleca în ţara lui Ferdinand sau în alte ţări, atunci sperăm ca acest păcat să nu se pună pe seama supusului de mine.

De asemenea, şi raialele erau pe cale să fugă, zicînd că măria-sa măreţul padişah a stricat ilustrul lor legămînt *(ahd)*, supărîndu-se pe supusul de mine, dar supusul de mine, zicîndu-le că „nu este adevărat", le spun vorbe pentru potolirea lor şi abia le ţin cu mare greutate.

De aceea sperăm ca măria-sa măreţul padişah, arătînd bunăvoinţă şi milă faţă de acest supus al său, să dăruiască porunca lor[2] de atragere a raialelor, pentru ca ele, văzînd şi auzind, să se convingă şi să dea crezămînt şi, astfel, să stea la locurile lor.

În rest, firmanul depinde de măria-sa padişahul cel măreţ.

Această scrisoare a fost scrisă la 18 ale lunii august în localitatea numită Grind *(Garand)*.

Deasupra textului: Suretul scrisorii sosite de la regele Ianoş către Curtea cea puternică, întocmai ca cerul, şi către Pragul care este centrul lumii.

Suret, TKSMA, E. 6 261; scris: *rik'a*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 286.

---

[1] *Ianoş kral*.
[2] Politeţe faţă de sultan.

20 — 1538 septembrie 15–24 *(945 rebi II, evahır)* — Suceava

Firman prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere regelui Poloniei, Sigismund I, să ia măsuri pentru a se restitui cei 50 000 de guruşi luaţi pentru răscumpărarea din robie a lui Mustafa din Akkerman. De asemenea, ucigaşii tatălui lui Mustafa să fie pedepsiţi, după cum ceruse acesta, care se plînsese sultanului la Suceava.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic învingător!

Pildă printre emirii mai mari ai celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, luminat printre cinstiţii de seamă ai neamului Mesiei, orînduitorul treburilor comunităţilor [1] creştine, stăpînul robei de cinste şi demnitate, posesorul dovezilor de glorie şi onoare, regele *(kral)* vilaietului leşesc [2], Sigismund *(Sicizmunduş)* [3], sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că cineva cu numele de Mustafa, purtătorul firmanului, care cere ascultare, venind acuma la înalta mea Curte, a făcut arz că, mai înainte de aceasta, aflîndu-se printre ostaşii *(erenler)* din cetatea Akkerman, unul dintre panii *(bey)* vilaietului leşesc, Horoji [4], a venit cu vreo două mii şapte sute de ghiauri în apropierea cetăţii Oceacov *(Ozu)* şi că ei l-au ucis pe tatăl său, cu numele de Ali, iar pe el, luîndu-l, l-au dus în ţara leşească, unde l-au reţinut *(tutsak)* şi apoi i-au dat drumul

pentru cincizeci de mii de guruşi, sumă pe care omul său, numit Iusuf, mergînd acolo, a predat-o sus-numitului pan. Astfel, el a arătat că, în felul acesta, el l-a persecutat.

Dacă este aşa, va trebui să vezi aceasta potrivit cerinţelor prieteniei pe care o ai, de la început şi pînă acuma, faţă de Pragul fericirii mele. Oricine ar fi cel care i-a luat banii şi oricine ar fi cel care l-a ucis pe tatăl său, să faceţi să i se dea banii luaţi de la el, iar după aceea să-i pedepsiţi pe cei care au săvîrşit această faptă rea. Aşa să ştiţi!

Scris pe la sfîrşitul *(evahir)* lui rebi-ul-ahîr, din anul nouă sute patruzeci şi cinci.

Şesul de la Suceava *(Sücav)*.

Arh. St. Buc., Doc. turc., Microf. Polonia, rola 1, c. 130.
Orig., AGAD, pach. 60, nr. 129; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 60—61, nr. 48; *Cat.*, II, p. 5—6, nr. 9.

---

[1] În text: *djemahir (cemahir)*.
[2] *Leh vilâyeti kralı*, regele Poloniei. Aici *vilaiet (vilâyet)* e dat în sensul de *ţară* şi nu de *provincie*, ca unitate administrativă.
[3] Sigismund I cel Bătrîn.
[4] Mikolaj Sieniawski.

21 1540 octombrie 13—22 *(947 cemazi II, evasıt)*, Constantinopol

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul se declară de acord cu cererea regelui Poloniei, Sigismund I, ca Ioan Sigismund Zápolya să fie numit principe al Transilvaniei. Se reglementează, totodată, o serie de conflicte de la hotarele Poloniei.

Către craiul leşesc:

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii mai mari ai celor de credinţa lui Iisus, luminat printre cinstiţii de seamă ai neamului Mesiei, orînduitorul treburilor comunităţilor creştine, stăpînul robei de cinste şi demnitate, posesorul dovezilor de glorie şi onoare, regele[1] vilaietului leşesc, Sigismund *(Sekermund)* craiul, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, trimiţînd acum scrisoarea voastră, prin solul domniei-voastre, Iacob Velamoviska[2], pildă printre aianii neamului Mesiei, aţi mai spus, în legătură cu solul vostru cel amintit mai sus, ca să se dea crezare în tot ceea ce va spune şi el. De asemenea, sus-numitul sol al domniei-voastre a dat de ştire că, mai înainte de aceasta, unii dintre tătarii din Akkerman, trecînd graniţa leşească, au luat în robie raialele de acolo, iar unii locuitori din Akkerman şi Chilia *(Kili)* trecîndu-şi oile dincolo de hotarul leşesc, împreună cu ei au trecut şi mulţi răufăcători care au pricinuit pagube şi stricăciuni ţării leşeşti şi raialelor, precum şi împrejurimilor. De asemenea, el a mai dat de ştire dorinţa voastră ca să se dea sfaturi gloriosului emir al emirilor, beilerbeiul de Algeria *(Cezair)*, Haireddin[3], să-i dăinuie norocul, pentru ca nimeni dintre capudani să nu se amestece la cetăţile voastre, proprietăţi ale voastre, aflate în „vilaietul polya[4], iar fiul[5] craiului Ianoş[6] să fie aşezat în locul tatălui său, care a răposat pe cînd era crai al vilaietului

unguresc. Tot ce a grăit el, făcîndu-se arz în faţa înălţimii mele, persoana mea atotştiutoare am luat cunoştinţă de toate, cu amănunte. Dacă este aşa, atunci înţelegerea mea împărătească cu tine, existentă între cele două părţi, se menţine ca şi mai înainte şi nu se poate ca ea să fie stricată.

De asemenea, venind la Pragul fericirii mele şi solii sus-numitului crai Ianoş şi aducînd şi o scrisoare de la notabilii *(bey)* de acolo, ei se rugaseră ca crăiia să fie acordată fiului lui Ianoş. Întrucît şi domnia voastră doriţi aceasta, s-a socotit potrivit să i se dea lui. De aceea, potrivit cerinţelor prieteniei strînse dintre noi, acordînd crăiia Ungariei fiului sus-numitului crai Ianoş, am dăruit în această privinţă solilor de acolo împărătescul *ahidname* şi ei au fost trimişi în grabă la locul lor. De asemenea, şi în privinţa acelor tătari din Akkerman care, trecînd peste graniţa leşească, luaseră în robie raialele voastre, fusese trimisă, după sosirea solului vostru de mai înainte, ilustra noastră poruncă straşnică, potrivit cerinţelor obiceiului împărăţiei noastre, adresată beiului sangeacului de Akkerman, precum şi cadiilor de acolo. După aceea, cînd omul vostru, dragomanul Mikola [7], venind aici, făcuse arz despre această stare de lucruri şi-l ceruse pe supusul meu Mehmed, care face parte din ceata *muteferrika*-lelor înaltei mele Curţi, atunci acesta fusese desemnat şi trimis. Scriindu-se iarăşi ilustrul meu firman straşnic, se dăduse porunca mea ca, oricîţi robi au fost luaţi după expediţia asupra Moldovei *(Bogdan)* [8], fie că sînt leşi sau ruşi, fie că sînt tătari sau armeni sau evrei, oricîte persoane vor fi fost luate dintre raialele leşeşti, după ce se va şti şi se va stabili că într-adevăr fac parte din raialele ţării leşeşti, să fie slobozıţi acei dintre ei care nu au trecut la credinţa islamică, iar dacă au îmbrăţişat Islamul şi se află în mîini străine, să plece, dacă vor, iar dacă nu vor să se ducă, atunci să rămînă la locurile lor. De asemenea, sus-numitul Mikola spusese şi despre unele persoane din bine-păzitul Istanbul că sînt dintre locuitorii poloni. De aceea, cercetîndu-se, a fost aranjată şi situaţia lor.

Nu am dat deloc poruncă să se pricinuiască pagube şi stricăciuni vilaietului vostru şi pămînturilor voastre; celor care le vor săvîrşi, li se va veni de hac, în mod sigur, după ce se va stabili că le-au pricinuit. Nu se va arăta deloc nepăsare şi toleranţă. Potrivit cu aceasta, şi celor din Akkerman şi Oceacov *(Ozu)* şi Chilia *(Kili)*, precum şi celorlalţi locuitori li s-a trimis porunca noastră, povăţuindu-i cu severitate, aşa cum trebuie, pentru ca, de azi încolo, să nu lase pe nimeni să treacă în partea cealaltă şi să nu pricinuiască deloc pagube şi stricăciuni vilaietului vostru, iar cei care vor trece fără porunca mea să fie pedepsiţi. De asemenea, şi în privinţa păşunilor *(otlak)* pe unde trec şi merg oile, se adusese aceasta de cîteva ori la cunoştinţă, din partea voastră, la înalta noastră Curte, dar stăpînii acelor oi au răspuns că : „locurile pe unde merg oile noastre nu fac parte din hotarele leşeşti, ci este hotarul cetăţii Ozu, aflat în trecut în stăpînirea hanilor tătari, iar locurile de peste apa Nistru *(Turla)* sînt locurile stăpînite de voievozii Moldovei". De asemenea, adevărul despre situaţia din acele locuri nefiind cunoscut la Pragul fericirii mele, gîlcevile din amîndouă părţile nu au fost curmate. De astă dată, cînd a fost desemnat robul meu Lutfi, care este scribul [9] sangeacului Silistrei, ca să vadă şi să afle adevărul, şi cînd s-a poruncit să fie ataşat pe lîngă solul vostru pomenit mai sus, acesta a grăit : „Eu nu pot să-l iau şi să mă duc cu el pînă ce nu mă voi duce la craiul meu şi nu voi aduce ştire de la el". Acesta a fost motivul pentru care supusul meu rob a

întîrziat. Dar beiului sangeacului de Akkerman şi cadiului de acolo, trimiţîndu-li-se ilustrul meu firman, li s-a dat porunca mea straşnică să aibă grijă de această situaţie. Cînd va sosi ştire de la voi, el să meargă cu oamenii desemnaţi de domnia-voastră şi, întrebîndu-i pe cei cunoscători şi pe cei care nu au gînduri rele, să cerceteze şi să pună semne, aflînd tot adevărul, fie că este vorba de locurile care, atîrnînd de cetatea Ozu, sînt stăpînite de hanii tătari, fie de locurile care, aflîndu-se dincolo de apa Nistru, se găsesc în posesiunea Moldovei, pentru ca, în felul acesta, să fie cunoscute şi separate hotarele celor două părţi şi să nu se mai ivească certuri şi gîlcevi între raialele şi între beii de margine ai celor două părţi şi, stabilindu-se adevărul, să scape de gîlcevi şi de neînţelegeri atît raialele părţii noastre cît şi raialele leşeşti şi să nu rămînă nici o posibilitate de amestec sau de tiranie din nici o parte. De asemenea, s-a dat porunca mea ca, după ce hotarul va fi cunoscut, stăpînii aceia de oi să fie sfătuiţi să nu-şi treacă, de azi încolo, oile lor peste graniţa leşească fără îngăduinţa voastră şi să umble la hotarul stabilit în partea aceasta şi să nu pricinuiască pagube şi asupreli ţării domniei-voastre şi să-şi treacă oile avînd învoirea voastră, dacă se va socoti potrivită trecerea lor peste graniţă, şi, în locurile pe unde vor umbla, să achite părţii voastre, potrivit cerinţelor obiceiurilor voastre, darea de păşunat *(otlak resmi)*, oricare ar fi ea, iar cei care trec peste hotarul vostru fără a avea îngăduinţa voastră sau cei care pricinuiesc pagube şi asupreli raialelor voastre, cei de acest fel nefiind deloc ocrotiţi şi toleraţi, vor fi, sigur, pedepsiţi aşa cum trebuie.

De asemenea, potrivit dorinţei voastre, şi cetăţile aflate în „vilaietul polya", au fost date pe seama sus-pomenitului beilerbei de Algeria şi el a fost sfătuit ca, îngrijindu-se de ele, potrivit poruncilor din trecut, date către cetăţile acelea, să nu lase pe nimeni dintre ostaşi să le atace sau să se amestece la ele.

De asemenea, cu voia prea înaltului Allah, vilaietul Ungariei fiind ţara mea, cucerită prin sabia mea, locuitorii de acolo sînt supuşii mei întocmai ca raialele celorlalte ţări ale mele. Crăiia de acolo a fost dăruită sus-numitului Ştefan *(Istefan)*[10] numai pentru hatîrul vostru. De aceea şi voi, la rîndul vostru, să daţi sfaturi, cum se cuvine, acelei părţi, pentru ca el, slujind Pragul fericirii mele, ca şi craiul Ianoş, să arate mereu supunere şi credinţă şi să trimită în fiecare an şi să predea la timp banii *(mal)* fixaţi pentru vistieria mea împărătească şi să apere şi să ocrotească foarte bine raialele ţării şi, neaducîndu-le nici o pagubă şi stricăciuni, să se ferească mult de fapte potrivnice poruncii mele. Păstrînd mereu în gîndul lor bunăvoinţa pe care o arătăm faţă de ei, să socoată o cerinţă pentru fericirea şi preţuirea lor faptul de a proceda potrivit poruncii mele. De vreme ce ei vor respecta ilustra mea poruncă, atunci privirea mea binevoitoare va fi cu ei şi, în schimbul slujbelor lor, se vor convinge şi de multe alte favoruri de ale mele.

Solul vostru, la rîndul său, aducînd la îndeplinire, aşa cum trebuie, cele privitoare la solie, a fost trimis iarăşi în partea aceea cu învoirea noastră cea binevoitoare. Aşa să ştiţi!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii djemazi-ul-ahîr din anul nouă sute patruzeci şi şapte.

De la reşedinţa din Constantinopol *(Kostantiniyye)*.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 135.
Orig. AGAD, pach. 68, nr. 148; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 67—68, nr. 56; *Cat.*, II, nr. 13.

---

[1] În text: *Kral*; uneori se va folosi „crai", în sensul de rege, împărat sau principe, după țara la care se referă documentul.
[2] Iacob Wilamowski.
[3] Haireddin Barbaros, amiralul flotei otomane.
[4] *Polya vilâyeti*, „Dzyke Pole", în sensul de „ținuturi deșerte" din nordul Mării Negre spre Ucraina.
[5] Ioan Sigismund Zápolya (1541—1571).
[6] Ioan Zápolya.
[7] *Mikola*, Micolaj Ormianin (*Kat.* I, p. 68, n. 3).
[8] Expediția din 1538.
[9] *Kitabet eden*, în sensul de „cel care înregistrează", „cel care face recensămînt".
[10] Ioan Sigismund Zápolya.

22 — 1542 mai 17—26 *(949 safer, evail)* Constantinopol

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere regelui Poloniei, Sigismund I, să-i pedepsească pe toți cei care încalcă hotarele din părțile Moldovei și ale cetății Oceacov, luînd robi și prăzi.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii mari ai neamului creștin *(Iseviyye)*... [1], craiul vilaietului leșesc, Sigismund *(Zigmundo)* [2], sfîrșitul să vă fie cu noroc!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, mai înainte de aceasta, cadiul de Oceacov *(Cankerman)*, trimițînd scrisoare la înalta mea Curte, făcuse arz precum că în luna regeb a anului 948 [3] vreo sută de ghiauri, venind din partea țării leșești, cu arme de luptă, în apropierea cetății Djankerman, jefuiseră vreo 250 de vite și omorîseră pe chehaiaua *(kethuda)* cetății mai sus amintite și pe doi dintre ostașii din cetate, precum și pe alți doi dintre cei din neamul tătăresc și un raia. De aceea i se trimisese ilustra mea poruncă lui Osman, sangeacbeiul de Silistra, pildă printre emirii glorioși, să-i țină prețuirea, spunîndu-i-se să cerceteze dacă este adevărată această faptă.

Sus-numitul sangeacbei de Silistra, trimițînd acum scrisoare la măreața mea Curte, a făcut arz în sensul că cele raportate de cadiul mai sus amintit sînt adevărate și că, afară de aceasta, pe la începutul binecuvîntatei luni șevval a anului amintit mai sus [4], ei au mînat vreo sută cincizeci de vite de la odăile lor aflate pe cîmp, iar pe la mijlocul lunii zilhidjge a aceluiași an [5], atacîndu-i pe pescarii din Chilia *(Kili)*, au făcut să se închidă schela, iar pe la sfîrșitul aceleiași luni, ridicîndu-și steagul, au venit și au împresurat cetatea și au atacat strașnic varoșul ei. Dimineața, ostașii *(erenler)* au deschis porțile și i-au izgonit pe ghiaurii veniți asupra cetății, dar aceștia au devastat și au prădat casele tătărești aflate în afara varoșului cetății și au făcut martire multe persoane și au luat în robie o sută cincizeci de femei și copii, ducînd cu ei și vreo două mii de vite de-ale locuitorilor cetății și de-ale tătarilor.

Sus-numitul sangeacbei de Silistra a mai arătat că despre toate acestea i s-a dat de știre prin oamenii și scrisorile care i-au sosit, purtînd sigiliul naibului cetății arătate, precum și sigiliile agalelor de acolo, și că,

potrivit cerinţelor ilustrei mele porunci, trimise în trecut, pentru a se cerceta starea hotarului leşesc cu Djankerman şi cu vilaietul Moldovei, a sosit, din partea voastră, omul vostru numit Şirmerd (?), iar cînd omul vostru a fost întrebat: „Cine sînt cei care au săvîrşit această răutate şi care este pricina?", el a dat răspunsul următor: „Deoarece unii răufăcători din neamul tătăresc, venind, devastează mereu vilaietul nostru, din această cauză nu lipsesc din amîndouă părţile astfel de lupte şi măceluri".

Astfel, înţelegerea mea împărătească, pe care o aveam cu domnia-voastră, se menţine ca şi mai înainte. De vreme ce sînteţi în prietenie cu măreaţa noastră Curte, atunci care este pricina că răufăcători de acest fel, din ţara voastră, vin şi fac astfel de răutăţi şi tulburări în ţara mea? Găsindu-i pe cei care săvîrşesc fapte potrivnice ilustrului meu tratat, ei trebuie să fie pedepsiţi. De aceea, la sosirea supusului de la Poarta mea, Iusuf, pildă printre cei de o seamă cu el, fie-i norocul mai mare, să puneţi să fie căutaţi în vilaietul vostru răufăcătorii care au săvîrşit aceste tulburări, oricine ar fi ei, şi, aflînd cu orice chip cîţi anume au fost, să-i pedepsiţi pe toţi aşa cum trebuie, ca să fie celorlalţi pildă şi sfat, astfel ca nici un individ să nu mai aibă altădată putinţa de a face răutăţi şi tulburări, contrare prieteniei, iar raialele celor două părţi să stea în linişte şi siguranţă. De asemenea, punînd să fie găsiţi toţi cei luaţi în robie, dintre locuitorii ţării mele, fie bărbaţi, fie femei sau copii, oricare ar fi ei, şi, de asemenea, găsind tot ce s-a luat din lucrurile şi vitele lor, să le predaţi fără lipsă supusului meu, cel pomenit mai sus, care, la rîndul său, să le aducă şi să le predea stăpînilor lor. Totodată, prin supusul meu cel arătat, să daţi de ştire la Curtea noastră fericită cum anume au fost pedepsiţi răufăcătorii aceia şi că oamenii şi lucrurile şi vitele musulmanilor au fost luate şi predate, pentru ca, în felul acesta, înălţimea mea să ştiu cum anume au fost pedepsiţi răufăcătorii aceia. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii safer cel purtător de victorie din anul nouă sute patruzeci şi nouă. De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 144.
Orig., AGAD, pach. 75, nr. 161; scris: *divani*.
Rez. *Kat.* I, p. 72—73, nr. 61; *Cat.*, II, nr. 17.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Sigismund I cel Bătrîn.
[3] 21 octombrie — 19 noiembrie 1541.
[4] *Evail şevval 948* = 18 ianuarie — 15 februarie 1542.
[5] *Evasıt zilhidjge 948* = 18 martie — 16 aprilie 1542.

23 **1542 noiembrie 10—19** *(949 şaban, evail)* **Constantinopol**

Scrisoarea sultanului Suleiman Magnificul prin care se cere regelui Poloniei, Sigismund I, să respecte condiţiile tratatului în legătură cu fixarea hotarului dintre cetatea Oceacov şi Polonia, întrucît panii poloni se împotriviseră în această privinţă sangeacbeiului de Silistra.

Pildă printre emirii mari ai neamului creştinesc... [1], crai al vilaietului leşesc, craiul Sigismund *(Zigmundo)* [2], sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, mai înainte de aceasta, se trimisese sangeacbeiului de Silistra, Osman, să-i dăinuie preţuirea, precum şi cadiilor de Akkerman şi de Bender porunca noastră împărătească pentru a stabili hotarul dintre cetatea Oceacov *(Cankerman)* şi vilaietul leşesc. Sus-numiţii, trimiţînd acum scrisoare la măreaţa noastră Curte, au dat de ştire că, atunci cînd ei au scris şi v-au trimis copia ilustrei noastre porunci în privinţa hotarului, domnia-voastră, la rîndul vostru, trimiţînd sus-numitului bei de Silistra scrisoarea domniei-voastre, i-aţi fi spus: „Au fost trimişi zece bei de-ai noştri împreună cu beilerbeiul nostru". De asemenea, i-aţi fi dat de ştire astfel: „Să nu fixaţi voi hotar, ci, întrebîndu-i şi cercetîndu-i pe bătrînii şi pe oamenii buni din acele părţi, să stabiliţi hotarul cu dreptate şi în mod prietenesc, iar oamenii noştri, care s-au dus acolo, vor arăta semnele lor; să încheiaţi cu bine treaba aceea". De aceea, potrivit cerinţelor acelei scrisori a domniei-voastre, cînd sus-numitul sangeacbei de Silistra i-a întrebat pe oamenii de încredere din cetatea Akkerman, precum şi pe cei cunoscători ai stărilor de lucruri, aceştia au dat de ştire că „hotarul cel amintit mai sus ajunge la locul numit Savaran [3], iar de acolo, în partea dreaptă, se duce spre Bug *(Aksu)* şi de acolo la apa Nipru *(Ozu)*, iar de acolo ajunge la Marea Neagră *(Karadeniz)*. Partea stîngă a hotarului merge spre locul numit Gîrla-Morii *(Değirmen Deresi)* şi apoi se îndreaptă spre apa Nistru *(Turla)*, trecînd pe partea de sus a satului numit Orak [4], din vilaietul Moldovei. Pînă acolo este hotar. De peste treizeci-patruzeci de ani, luîndu-l în stăpînire hanii tătari, darea de păşunat *(resm-i otlak)*, de la cei care îşi plimbă oile pe acolo, precum şi averile fără moştenitori şi celelalte amenzi *(bad-ı hava)* le iau hanii, iar darea de oi *(âdet-i agnam)* se percepe din partea *hass*-ului meu împărătesc" [5]. Atunci, sus-numitul bei de Silistra, pornind de la cetatea Bender, împreună cu cadiii, a trecut apa Nistrul şi, mergînd timp de patru zile, a conăcit în apropiere de mormîntul celui preţuit dintre musulmani, numit Ainal-Ata [6], aflat pe locul cu numele de Veli-Göl [7]. Atunci, sosindu-i om cu scrisoare din partea beilerbeiului domniei-voastre, cînd l-a întrebat cu cîţi oameni să meargă acolo, beiul de Silistra, l-a rîndul său, i-a trimis ştire astfel: „Să veniţi la Savaran cu vreo trei sute de oameni; noi, de asemenea, vom merge tot cu atîţia oameni". Iar prin omul său numit Ferhad a trimis, de asemenea, şi pe cîţiva dintre ostaşii din cetate. Dar în a cincea zi, unul dintre beii leşeşti, beiul vostru cu numele de Borvaleciki [8], aducînd scrisoare de la sus-numitul beilerbei al domniei-voastre, i-a spus: „Să aveţi încredere în toate slovele ce se spun în ea". De asemenea, el ar mai fi răspuns: „Noi, trecînd cu două conace mai încoace de Savaran, am venit la locul numit Kodim [9]. Chiar dacă ar fi să ne pierdem capul [10], tot nu vom lăsa să se fixeze hotar pe aici". Sus-numitul bei al sangeacului de Silistra i-a întrebat pe oamenii trimişi de el, iar aceştia au dat de ştire despre „beilerbeiul" vostru că „lîngă el se află aproape douăzeci de mii de ostaşi cu zale *(cebeli)* şi ostaşi echipaţi şi peste două mii de puşcaşi, precum şi aproape trei sute [11] de care, astfel că ei nu au semne bune". De aceea el, la rîndul său, zicîndu-şi că s-ar putea să se ivească unele fapte contrare prieteniei, nu a stat deloc şi a venit în sangeacul său.

Pe lîngă aceste ştiri, el a expediat la măreaţa noastră Curte şi scrisoarea pe care i-aţi trimis-o. De vreme ce sînteţi în prietenie cu Pragul

fericirii noastre şi, de asemenea, fiind de acord să se fixeze hotarul, i-aţi trimis sus-numitului bei de Silistra şi scrisoarea voastră în acest sens, atunci care este motivul că îndată după ea aţi trimis şi multe mii de ostaşi echipaţi, precum şi tunuri şi arme? Dacă gîndul vostru ar fi fost acela de a se stabili hotarul, era deajuns să fi trimis cîţiva oameni de ai voştri, cu unul sau doi bei dintre beii voştri de seamă.

Din partea aceasta nu se dusese acolo nimeni cu gînd de răutate, ci ei merseseră acolo numai pentru a fixa hotarul, potrivit cerinţelor ilustrei mele porunci, astfel ca raialele celor două părţi să stea în linişte, iar certurile să fie curmate. Din partea aceasta nu s-a ivit nimic împotriva ilustrului meu legămînt *(ahd)*, dar din partea voastră s-au ivit, în această privinţă, fapte de acest fel, contrare prieteniei şi ilustrului meu tratat. Mai cu seamă în scrisoarea voastră trimisă sus-numitului bei de Silistra îi spuneaţi să nu fixeze hotar şi lăsaţi aceasta pe seama bătrînilor şi a oamenilor de încredere ai cesteilalte părţi. Atunci care este motivul că, totuşi, beii aceia s-au îndărătnicit şi s-au împotrivit, zicînd: „Chiar dacă ne-am pierde capul, tot nu vom lăsa să se fixeze hotar pe aici"? Se spune că în interiorul hotarului pomenit mai sus au fost găsite morminte de ale multor musulmani, precum şi urme de meceturi *(mescid)* şi şcoli *(medrese)*. Acestea, la rîndul lor, dovedesc că acolo era hotarul adevărat. Atunci, de ce nu sînteţi de acord să se fixeze hotar cu dreptate? Astfel, dacă vă ţineţi prietenia şi legămîntul cu Pragul fericirii noastre, să ştiţi că ilustrul nostru firman a fost dat tocmai în sensul ca, potrivit cerinţelor scrisorii voastre, să se stabilească hotarul desemnat de bătrînii aceia şi de musulmanii de încredere şi, punîndu-se semnele, să se aprobe, pentru ca, de azi încolo, să fie curmate certurile din amîndouă părţile. Altfel, va fi contrar înţelegerii noastre împărăteşti. De aceea voi, la rîndul vostru, să respectaţi, potrivit cu aceasta, condiţiile prieteniei. Aşa să ştiţi!

Scris pe la începutul *(evail)* lui şaban cel măreţ, din anul 949. De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 146.
Orig., AGAD, pach. 78., nr. 165; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 77—79, nr. 68; *Cat.*, II, nr. 18.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Sigismund I cel Bătrîn.
[3] *Savaran, Sawran.*
[4] *Orak* sau *Ovak*; în *Kat.*: *Davud-Ova.*
[5] În text: *hass-i-hümayun.*
[6] În *Kat.*: *Danial-Ata.*
[7] În *Kat.*: *Deli-Göl.*
[8] *Borvaleciki* (?), Przewalski.
[9] În *Kat.*: *Kodym.*
[10] În sensul de a fi ucişi.
[11] În *Kat.*: 100 de care.

24 **⟨Cca 1545, martie 17⟩**

Raport prin care un anonim aduce la cunoştinţa sultanului Suleiman Magnificul faptul că marele vizir Rustem paşa ar fi luat un milion de aspri peşcheş de la Mircea Ciobanul pentru numirea acestuia la

domnia Ţării Româneşti. Era suma pe care o dăduse vistieriei şi Radu Paisie. Anonimul arată că de astă dată vistieriei împărăteşti nu i s-a predat nimic. Se mai dau şi alte detalii.

Fericitul padişah să ştie că voievodul Radul, care fusese voievodul Ţării Româneşti înaintea voievodului de acuma al Ţării Româneşti, voievodul Mircea, dăduse vistieriei împărăteşti un peşcheş de *10×100 000* de aspri [1]. Aşa scrie întocmai în *condica de ruzname* [2]. Să vă uitaţi!

Dar acuma voievodul Mircea nu a dat vistieriei împărăteşti aceşti *10 × 100 000* de aspri, ci i-a dat marelui vizir Rustem paşa, ca ruşfet, în schimbul domniei. De asemenea, potrivit cu aceasta, a dat unele avuţii şi celorlalţi, care i se supun şi ascultă de el, iar vistieriei padişahului nu a dat nimic. Să puneţi să se cerceteze şi să vedeţi!

Cît de drept s-a purtat faţă de padişah, să-l comparaţi cu această faptă, întrucît voievodul Mircea le-a făcut raialelor multe tiranii. El a dat această avuţie, luîndu-o şi strîngînd-o de la raiale cu greu şi cu tiranie.

Acesta este adevărul, iar dacă doriţi să aflaţi că este adevărat, aceste stări de lucruri le ştie cineva din Adrianopol *(Edirne)*, căruia i se spune Çuhadji-Hadji, pentru că acest tîrg *(bazar)* s-a făcut prin mijlocirea lui. De asemenea, şi haraciul fixat acuma se putea urca la 30 de poveri *(yük)*, dar marele vizir nu s-a preocupat, din pricina afacerilor sale proprii.

Cîtă dreptate anume s-a făcut padişahului şi cîte eforturi se depun pentru avuţii, să le comparaţi după acestea.

Orig., TKSMA, E. 6 943.
Ed. în l. turcă M. Tayyib Gökbilgin, *Rüstem Paşa ve hakkındaki ithamlar* (Rustem paşa şi acuzaţiile împotriva lui), în „Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi", VIII, nr. 11—12, Istanbul, 1956, p. 33—34, doc. 2.

---

[1] Adică *un milion* de akçe.
[2] *Ruzname Defteri.*

25 — 1550 august 21 *(957 şaban 7)* — Constantinopol

Scrisoarea sultanului Suleiman Magnificul prin care se primeşte cererea regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, privind prelungirea tratatului de prietenie cu Poarta. Totodată se aprobă ca un ambasador polon, să meargă la Constantinopol. Se aminteşte, de asemenea, de banii unui polon al cărui slujitor fusese găsit mort lîngă Akkerman, în timp ce se ducea la Poartă pentru afaceri negustoreşti.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic biruitor!

Pildă pentru emirii mari ai neamului creştin... [1], crai al vilaietului leşesc, Sigismund *(Sicizmunduz)* [2], sfîrşitul să vă fie cu noroc! La sosirea înaltei parafe împărăteşti, să vă fie cunoscut că a sosit la măreaţa noastră Poartă scrisoarea voastră în care arătaţi, în privinţa cererii voastre de a se menţine mai departe prietenia şi amiciţia, existente între

noi din moşi strămoşi, potrivit sincerităţii şi credinţei şi devotamentului pe care le aveţi cu Pragul nostru, ocrotitor al lumii, că solul vostru a zăbovit pe drum, din pricina aflării voastre departe de reşedinţa domniei-voastre. Vă exprimaţi dorinţa ca termenul să se prelungească ceva mai mult. Tot ce aţi adus la cunoştinţă, toate au fost aflate cu amănunte de înălţimea mea atotştiutoare. Dacă este aşa, atunci, prelungind termenul cu încă o lună, s-a dat în total un termen de şase luni, de la data amintită în ilustra mea poruncă trimisă mai înainte. Cele arătate în porunca noastră din trecut menţinîndu-se ca şi mai înainte, este în obiceiul împărăţiei Califatului nostru de a se respecta legămintele *(ahd)* vechi. Astfel, atît timp cît nu se vor ivi din altă parte fapte care să dăuneze legămîntului, nu se va face nimic din partea Califatului nostru, care să fie împotriva convenţiei împărăteşti *(muahede-i hümayun)*. S-a poruncit ca, atunci cînd beiul de Nicopol, care a fost numit *müfettiş*, precum şi cadiii de Varna şi de Provadia *(Pravadi)* [3] vor merge la cercetare, să se predea celor în drept pagubele pricinuite populaţiei ţărilor mele bine păzite, după ce ele vor fi stabilite, iar apoi, cercetîndu-se, de asemenea, şi pricinile raialelor vilaietului leşesc, să li se dea şi lor drepturile ce vor fi dovedite. Nu îngăduim să fie persecutată şi oprimată nici o persoană.

Potrivit cerinţelor prieteniei noastre, avute cu tatăl domniei-voastre, şi domnia-voastră, la rîndul vostru, să nu ne lipsiţi de ştirile voastre, iar omul vostru, numit Anderia [4], pe care l-aţi trimis la Pragul fericirii noastre, făcînd arz despre dorinţa voastră de a trimite sol *(elçi)* la Poarta noastră, ocrotitoarea lumii, a cerut învoire pentru aceasta. Dacă este aşa, atunci, înalta noastră Curte fiind deschisă totdeauna, nu va fi nimeni împiedicat şi refuzat să vină şi să se ducă. S-a scris ilustra mea poruncă şi s-a trimis beilor de la serhat pentru ca, atunci cînd va veni omul vostru, să nu-l facă să zăbovească şi, dînd lîngă el oameni destoinici, să-l trimită teafăr şi cu bine. De asemenea, pe drum sau în alte locuri, nimeni să nu se amestece la lucrurile sale şi să nu-l necăjească pe el, iar pe oamenii lui să nu-i supere. Aţi mai dat de ştire că persoana cu numele de *Matiaş Moleska* [5], din neamul leşesc, trimiţînd la Istanbul pe slujitorul său, evreul numit *Haskarlam* [6], pentru unele treburi ale sale, acesta s-a întîlnit cu haramini lîngă Akkerman. Fiind găsit acolo ucis, stăpînul Akkermanului i-a prins pe răufăcători şi i-a trimis la Istanbul. Banii i-au predat la vistierie, dar avuţia aceea nu a fost dată persoanei cu numele de Matias, zicîndu-se că nu ar fi a lui. De asemenea, mai arătaţi că ştiţi că avuţia este a acestuia.

Avuţia mai sus pomenită nu a fost încă predată la vistieria mea împărătească şi nu ştim cum s-au întîmplat lucrurile, iar beiul de atunci de Silistra, Mehmed, să-i ţină preţuirea, fiind acum beilerbei de Maraş şi aflîndu-se în depărtare, nu a fost cu putinţă să se ia şi să se dea în clipa de faţă avuţia sus-numitului, ci s-a scris şi i s-a trimis beilerbeiului cel amintit ilustra noastră poruncă. Dacă Matias [7] stă pînă ce vine răspuns de la el, atunci i se va da; dacă nu poate să rabde, atunci, cu voia lui Allah cel prea scump, pînă ce va sosi solul vostru, va veni ştire şi de la el [8].

Scris în a şaptea zi a lunii şaban cel măreţ din anul nouă sute şi cincizeci şi şapte.

De la reşedinţa din Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 172.
Orig., AGAD, pach. 125, nr. 243, scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 120–121, nr. 121; *Cat.*, II, nr. 31.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Sigismund al II-lea August, regele Poloniei (1548–1572).
[3] *Provadia*, localitate în R. P. Bulgaria.
[4] *Anderia*, Andrei Osiechi (Cf. *Kat.*, I, p. 121, n. 1).
[5] Matiaş Miensky.
[6] Sau *Halemharleh*.
[7] De fapt omul său.
[8] De la beilerbei.

26 ⟨Cca 1551, aprilie 24⟩

Scrisoare prin care Ferdinand de Austria intervine pe lîngă marele vizir Rustem paşa pentru reglementarea relaţiilor turco-austriece, după ocuparea Transilvaniei de către armatele imperiale ⟨cu ajutorul lui Gheorghe Martinuzzi⟩.

Suretul scrisorii sosite de la Ferdinand *(Feranduş)* măriei-sale Rustem paşa, preaînaltul Allah să-i dea viaţă lungă!

Măria-sa gloriosul şi bravul şi mult iubitul nostru prieten, Rustem paşa:

Nu este necunoscută memoriei voastre preţuite faptul că, în anii trecuţi, pe cînd măria-sa fericitul padişah era plecat în expediţie împotriva perşilor [1], în ce fel anume se făcuse prietenie şi în ce fel se încheiase convenţie între noi [2], iar lumea ştie cum anume am păzit „legămîntul şi amanul", pe vremea cînd măria-sa padişahul se afla în părţile de dincolo. Toate cele ce s-au petrecut după aceea nu s-au întîmplat din pricina noastră, ci s-au întîmplat din cauza beilerbeiului de Buda, Kasîm paşa, şi a celorlalţi oameni care stau la margine. Făcînd duşmănii mari, ei au arătat vrăjmăşii şi au făcut tiranii. De asemenea, tiraniile lor şi pagubele pricinuite de ei fuseseră făcute cunoscute la măreaţa Poartă în repetate rînduri.

Îndeosebi, darea [3] noastră, care fusese fixată, am trimis-o an de an la măreaţa Curte, pînă cînd sus-numitul beilerbei de Buda a manifestat duşmănie din pricina parcanului cetăţii Solnoc şi ne-a trimis ştire: „Să fiţi gata". Din pricina lui s-au întîmplat aceste mişcări şi vrăjmăşii. Cetatea aceea, numită Solnoc, era pe pămîntul nostru încă din vechime şi potrivit tratatului *(ahidname)*. Şi acuma se află pe pămîntul nostru, iar cetatea pe care am construit-o acuma, Kasîm paşa a vrut s-o construiască pe pămîntul nostru, contrar *ahidname*-lei. De asemenea, şi mai înainte el luase şi ocupase cîteva cetăţi de-ale noastre. Dacă s-a întîmplat aşa, atunci am făcut şi noi parcanul de la Solnoc, dar nu am săvîrşit vreo faptă contrară legămîntului, întrucît era pămîntul nostru. Pînă ce nu l-am construit, nu am avut linişte, din pricina lui Kasîm paşa. Aşa de mult ne-a necăjit, pe noi şi pe raialele noastre, Kasîm paşa. Întrucît nu am luat cunoştinţă despre oprirea lui, am întîrziat „honorariumul" *(kesim)* stabilit, pînă ce vom primi o veste sigură, ca să ştim dacă prietenia măriei-sale padişahului este, sau nu, potrivită legămîntului.

Din această pricină, trimiţînd solului nostru de la Înalta Curte scrisori, în repetate rînduri, îi spuseserăm să explice această stare de lucruri. Dacă am fi primit vreo veste sigură ar fi fost bine, dar nu am primit deloc. De aceea a fost nevoie să întîrziem acel „honorarium", întrucît, aşa fiind situaţia, s-ar fi putut întîmpla să şi iasă cineva în drum şi să-l ia cu forţa. Noi nu avem alt gînd decît acela de a fi rămas în prietenie şi de a fi trimis, an de an, la măreaţa Poartă acel „honorarium", pentru care am făcut legămînt. Din această cauză am luat în stăpînire vilaietul Transilvaniei, dar l-am luat cu voia şi cu înţelegerea notabililor *(a'yan)* ţării şi a crăiesei [4]. De asemenea, l-am luat sub cuvînt, iar în schimbul supunerii arătate de crăiasă şi de fiul ei [5], i-am respectat aşa cum se cuvine prieteniei. Nu am făcut acest lucru cu vreun alt gînd.

De asemenea, ceea ce dădeau ei padişahului vostru, pentru vilaietul Transilvaniei, am fi putut să dăm şi noi, ceea ce dădeau ei an de an, iar pentru a întări prietenia dintre noi şi măria-sa cel măreţ, am fi dat şi mai mult. Nu ne îndoim că aţi fi rămas mulţumiţi în acest fel.

De asemenea, legămîntul se făcuse în sensul ca cetăţile şi ţinuturile aflate în mîinile musulmanilor să rămînă în mîinile lor, iar ceea ce se află în mîinile creştinilor să rămînă, de asemenea, tot în mîinile lor, şi aşa să fie linişte şi siguranţă şi aşa scrie în *ahidname*.

Despre această chestiune s-a pomenit de mai multe ori în scrisori către măria-voastră, iar solul nostru, aflat la Înalta Curte, amintise de ea atunci cînd s-a jeluit.

Persoana voastră ilustră ştiţi că nu noi am fost pricina stricării prieteniei. Dar pentru restabilirea prieteniei, liniştii şi siguranţei am fi căutat multe căi şi am fi manifestat multă bunăvoinţă. Chiar şi în situaţia de acuma, plecîndu-se capul pentru bine şi pentru linişte şi siguranţă, tot gîndul nostru şi toată dorinţa noastră sînt doar pentru prietenie.

Speranţa noastră este ca aceasta să se realizeze înainte ca duşmănia dintre noi şi padişah să crească din pricina parcanului Solnoc şi a vilaietului Transilvaniei, mai ales că dădusem de ştire, în repetate rînduri, precum că cetatea Solnoc este a noastră.

Fiind a noastră, nouă ni s-a cuvenit s-o construim.

De asemenea, mai comunicasem că şi noi vom da pentru Transilvania banii *(mal)* pe care îi vor da ceilalţi către Poarta cea măreaţă şi declarasem că vom proceda aşa cum se cuvine prieteniei şi unei bunevecinătăţi amicale.

Ştiind că adevărul este adevărat, nu ne-am fi răzgîndit pentru tot ceea ce spuneam şi am fi făcut „legămînt" precum că ne vom ţine de cuvînt cu tărie.

Dacă aşa stau lucrurile, atunci, lăsînd la o parte tragediile din trecut, pentru a reînnoi prietenia dintre noi, am găsit potrivit, cu stăpînul şi fratele [7] meu cel iubit, împăratul creştinilor, să facem în felul care urmează, ceea ce o veţi afla şi din scrisoarea sa:

Astfel, vă rugăm pe măria-voastră pentru ca, binevoind să mijlociţi între noi, să nu precupeţiţi bunăvoinţa voastră şi sprijinul vostru şi, luînd asupra voastră această treabă importantă, să mijlociţi între noi ca să se acorde poruncă de siguranţă pentru sosirea solului nostru, la Curtea cea măreaţă. Fie că este vorba de solul fratelui meu, împăratul, fie de solul nostru, din amîndouă părţile să meargă la Înalta Curte, cu sprijinul vostru, solii noştri ca să vadă ceea ce este de făcut pentru prietenia şi pentru liniştea şi siguranţa noastră, iar apoi să fie trimişi înapoi.

Dar cînd solul nostru va fi trimis acolo, să se oprească, de amîndouă părţile, strîngerea oştilor noastre şi pornirea expediţiei şi să se amîne ruinările şi incendierile pînă la îndeplinirea dorinţelor noastre, oricare ar fi ele. Astfel încît cu înţelepciunea lui Allah, prietenia dintre noi să se restabilească şi mai vîrtos decît cea de dinainte.

Cu voia lui Allah, dacă fericitul padişah îşi va acorda, în această privinţă, îngăduinţa sa, ca să fie pace şi linişte între noi, atunci va fi mare prietenie între noi, în toate privinţele, şi va fi linişte şi siguranţă şi se va împiedica vărsarea de sînge mult.

Pe măria-voastră vă rugăm mult şi vă cerem să binevoiţi să răspundeţi tuturor acestor spuse şi rugăminţi ale noastre, pentru ca, dacă Poarta cea măreaţă va dori, să dea firman precum că aşa s-au întîmplat lucrurile. Atunci şi noi, la rîndul nostru, vom da porunci oastei noastre şi oamenilor noştri ca să stăm liniştiţi şi să fim în pace cu toţi supuşii măreţei Porţi şi pentru ca ei să nu se gîndească deloc la pricinuirea de pagube şi stricăciuni. Dar şi oastea Înaltei Curţi să stea în linişte şi pace cu supuşii noştri.

Dacă această chestiune va fi începută astfel, sperăm să meargă înainte.

De asemenea, să se binevoiască pentru ca solul nostru, Iuvaniş-Maria [8], aflat la Curtea cea măreaţă, să vină iarăşi la slujba noastră. Dreptatea şi echitatea măriei-sale cel măreţ, precum şi justeţea şi mărinimia sa sînt cunoscute întregii lumi.

De aceea, chiar dacă solul nostru are păcate mari, să i se arate totuşi bunăvoinţă, întrucît solii nu sînt persecutaţi nicăieri. Pentru a nu se spune că acest lucru se cuvine faimei Porţii, sperăm ca, arătîndu-se bunăvoinţă şi mărinimie, el să fie slobozit şi trimis cu bine din nou la slujba lui.

De asemenea, vă rugăm, în toate privinţele, pe măria-voastră pentru ca, potrivit faimei, dreptăţii şi mărinimiei voastre, să-l salvaţi, rugîndu-l pe măria-sa padişahul în legătură cu cel pomenit mai sus. Speranţa noastră este că nu numai în privinţa solului nostru amintit mai sus, dar şi în privinţa tuturor celor spuse de noi, ca şi a tuturor treburilor noastre nu veţi întoarce privirea voastră binevoitoare de la noi şi veţi binevoi să ne daţi răspuns de bun augur.

Dacă veţi reuşi realizarea acestor chestiuni şi veţi binevoi să ne daţi sprijinul domniei-voastre, atunci, în schimbul bunăvoinţelor şi a generozităţilor domniei-voastre, recompensîndu-vă aşa cum ni se cuvine nouă s-o facem, vom trimite mari peşcheşuri măriei-voastre.

De asemenea, nefăcîndu-se altfel decît potrivit celor declarate de noi, să nu se facă contrar vorbelor noastre.

S-a scris în oraşul Linz *(Linç)*, în a 24-a zi a lunii aprilie *(Abril)*. Acum s-au împlinit 39 de zile.

Suret, TKSMA, E. 3 930; scris: *neshi*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 383—385.
Ed. în l. turcă, M. Tayyib Gökbilgin, *op. cit.*, p. 43—46.

---

[1] *Kızılbaş*. Este vorba de evenimentele de pe la 1548.
[2] Se referă la anul 1547, cînd se încheiase un tratat turco-austriac.
[3] *Kesim*, aici în sens de „honorarium" sau „peşcheş".
[4] Isabella, soţia lui Ioan Zápolya.
[5] Ioan Sigismund Zápolya.
[6] În sensul de „s-o reparăm".
[7] Carol Quintul.
[8] Joannes Maria-Malvezzi.

Arz prin care cadiul Husein din Hîrşova raportează la Poartă răutățile săvîrşite de unii creştini, între Akkerman şi Oceacov, nelăsînd populația din acele părți să trăiască în linişte. Se mai arată că ei au împiedicat şi perceperea dărilor pe oi în folosul sangeacului de Silistra.

Hüve

Arzul supusului vostru către Înalta Poartă este : Sosind sărmanului de mine şi cadi efendiului de Akkerman poruncă — căreia toată lumea îi arată ascultare — prin persoana cu numele de Ali, ne-am supus poruncii şi cînd am ajuns la bine păzitul Akkerman şi cînd cel cu numele de Mehmed, care a fost trimis de la Poarta împărăției ca să strîngă dările de oi ale sangeacului Silistra, s-a dus în locul numit Lacul Văii [1], dependent de cazaua Oceacov *(Cankerman)*, şi a început să numere oile de acolo, atunci ghiaurul numit Presvid [2], împreună cu cîțiva răufăcători, a strîns vreo şase sute de ghiauri şi, punîndu-se în fruntea lor, au atacat cu toții turmele de oi aflate în acel loc, precum şi în împrejurimi. Pe unii dintre stăpînii de oi i-au ucis, pe alții i-au rănit, iar pe unii i-au luat în robie. Şi au dus cu ei cîte două-trei sute de oi din unele turme şi au luat şi au jefuit boii şi caii pe care i-au găsit, încît sus-numitul nu a putut să numere oile aflătoare acolo. Plecînd de acolo, cînd a sosit la binepăzitul Akkerman, au venit după el multe alte persoane nenorocite, spunînd fel de fel de zvonuri. Afară de aceasta, şi Karagöz, intendent la Akkerman, a spus : „De la expediția împărătească a padişahului, cel ocrotitor al lumii, şi pînă acuma, ghiaurul cel amintit mai sus umblă mereu cu oaste între Akkerman şi Djankerman şi îi omoară pe măcelarii şi pe țăranii *(rençper)* pe care îi găseşte, iar pe unii îi jefuieşte şi le ia avuțiile, încît s-au produs multe pagube la schelă în privința batalilor şi avuției împărăteşti". Atunci, locuitorii cetății mai sus arătate, precum şi intendenții şi ceilalți, venind la sărmanul de mine, m-au rugat astfel : „Faceți cunoscut întocmai cum ați aflat despre ele". De aceea s-a făcut arz aşa cum s-au petrecut faptele. În rest, firmanul depinde de Înalta Curte.

Robul vostru, cadiul Husein din Hîrşova.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 174—175.
Suret, AGAD, pach. 134, nr. 256; scris: *rik'a*.
Rez. *Kat.*, I, p. 127—128, nr. 128 (I); *Cat.*, II, nr. 34.

[1] *Veli Göl* sau *Deli Göl*.
[2] *Presvid:* Pretwicz?

28 1553 august 1—10 *(960 şaban, evahır)* **Constantinopol**

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul, adresîndu-se regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, dezminte zvonul răspîndit că împăratul Austriei, Ferdinand, va cumpăra Transilvania cu 100 000 de galbeni haraci şi-i va nimici apoi pe transilvăneni. Cere să-l trimită

pe Ioan Sigismund, şi pe mama sa, crăiasa Isabella, pentru a ocupa scaunul Transilvaniei, întrucît imperialii au plecat, iar populaţia aşteaptă venirea lor.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic biruitor !

Glorios printre emirii mari ai neamului creştinesc...[1], craiul leşesc, Sigismund August *(Sicizmunduz Agustos)*, preaînaltul Allah să vă ţină pe calea cea dreaptă ! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că s-a auzit că împăratul Austriei *(Nemçe)*, împăratul Ferdinand *(Feranduş)* [2], zicînd : „am trimis sol în chestiunea vilaietului Ardeal", a răspîndit o astfel de ştire în vilaietul Ardeal pentru a-l face pe „fiul de crai" *(Kral-oglu)* [3] să se întristeze şi să-şi piardă nădejdea şi că a trimis şi în partea voastră o asemenea veste.

De asemenea, de la beii din vilaietul Ardeal, care arată supunere faţă de „fiul craiului", a sosit ştire de acest fel, cum că împăratul cel mai sus arătat [4], trimiţînd oameni, le spune : „Voi da o sută de mii de galbeni haraci pentru vilaietul Ardeal şi-l voi lua, iar după aceea vă voi nimici pe voi". Se zice că cu asemenea născociri el îi sperie pe cei care merg pe calea cea dreaptă. Astfel, solul celui amintit mai sus nu a venit încă, dar se spune că se află pe drum, venind încoace. Îndată ce va sosi, cererea sa în privinţa vilaietului Ardeal nu va fi aprobată în nici un chip, aşa că, chiar dacă ar da multe sute de mii de galbeni haraci, tot nu i se va da nici măcar o piatră sau un pumn de pămînt din vilaietul Ardeal. Această ştire nu este adevărată. Craiul Ianoş [5] fiind supusul meu care a slujit cu dreptate măreaţa mea Curte, vilaietul cel arătat fusese dăruit fiului său [6]. De aceea nu este îngăduit şi nu se cuvine ca „fiul craiului" să fie lipsit de vatra părintelui său.

Atît beii cît şi boierii *(bolar)* sau ceilalţi sărmani şi raiale din vilaietul acela îl cer pe „fiul craiului". De cînd au intrat printre ei cei de neam austriac, ei au rămas neputincioşi şi au fost oprimaţi, din pricina tiraniilor lor, dar acum, retrăgîndu-se şi plecînd cei din neamul austriac, ei sînt în aşteptarea sosirii „fiului craiului". Aşa că, din cîte s-a auzit, cei care au scos asemenea ştire şi care fac răutăţi şi tulburări ar fi cîţiva răufăcători. În această privinţă, vi se trimisese mai înainte porunca noastră împărătească, domniei-voastre şi crăiesei *(Kraliçe)*, precum şi „fiului craiului" [7]. Nu a venit răspuns dacă v-a ajuns sau cum anume s-a întîmplat. Această situaţie s-a arătat cu amănunte solului vostru, care a venit acum la Poarta fericirii noastre. Domnia *(Krallık)* vilaietului Ardeal a fost acordată în prezent „fiului craiului" [7]. De aceea se socoate potrivit ca sus-numiţii să fie sprijiniţi să ajungă în vilaietul Ardeal şi să intre acolo prin Moldova. Dacă vor veni prin vilaietul Moldovei, pentru aceasta i s-a trimis voievodului Moldovei [8] ilustrul nostru firman ca să-l facă să ajungă la locul său teafăr şi cu bine. Să faceţi, de asemenea, cunoscut şi la măreaţa noastră Curte în ce loc anume au sosit ei, pentru a fi sprijiniţi după cum va fi nevoie, ca să devină el principe în locul tatălui său. De asemenea, şi beilerbeilor de Buda *(Budun)* şi Timişoara *(Tamaşkar)* li s-a trimis porunca noastră împărătească, pentru ca şi ei, la rîndul lor, fiind gata de a-l ajuta pe „fiul craiului", să-l sprijine din partea aceea, după cum va fi cu putinţă. Ce măsuri anume s-au luat în această privinţă şi pe care drum a fost trimis „fiul craiului", toate acestea să le faceţi cunoscute cu amănunte ceauşului înaltei mele Curţi, Mahmud, să-i crească norocul, care va sosi cu ilustra noastră scrisoare.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii şaban cel măreţ din anul nouă sute şi şaizeci. De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol *(Kostantiniyye)*.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 187.
Orig., AGAD, pach. 156, nr. 298; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 139—140, nr. 139; *Cat.*, II, nr. 37.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Ferdinand I de Austria (1526—1564).
[3] Ioan Sigismund Zápolya.
[4] Ferdinand I de Austria.
[5] Ioan Zápolya.
[6] Ioan Sigismund Zápolya.
[7] Adică lui Ioan Sigismund Zápolya.
[8] Alexandru Lăpuşneanu (1552—1561).

29 1554 decembrie 6—15 *(962 muharrem, evasit)* Amasia

Ahidname prin care sultanul Suleiman Magnificul reînnoieşte tratatul de pace cu regele Poloniei, Sigismund al II-lea August, la cererea acestuia prin solul trimis la Poartă. Printre clauze se aminteşte şi de raporturile moldo-polone.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic biruitor!

⟨În prima parte a documentului se aminteşte de intervenţia regelui Poloniei pentru reînnoirea actului de pace cu sultanul. Răspunzîndu-se afirmativ la această cerere, se enumără clauzele noului tratat. Printre condiţiile prevăzute în tratat *(ahidname)* se fac referiri şi la raporturile româno-polone, după cum urmează⟩ :

De asemenea, să nu se pricinuiască pagube vilaietului craiului amintit mai sus sau oamenilor săi din partea voievodului Moldovei[1] sau din partea neamului moldovean[2]. Dacă se vor aduce stricăciuni, atunci, după ieşirea lor la iveală, să se pună la loc cu porunca mea împărătească. De asemenea, dacă se vor pricinui pagube populaţiei tătare şi neamului moldovean sau oamenilor şi ţinuturilor lor din partea craiului sau a oamenilor săi, atunci şi ei, la rîndul lor, să repare stricăciunile şi să le vină de hac răufăcătorilor şi să nu motiveze cu scuze. Dacă unele persoane, fugind din vilaietul Moldovei, se vor adăposti în vilaietul leşesc, iar apoi, venind pe o cale oarecare, vor tulbura ţara şi vor face răutăţi, să-i dea înapoi pe cei de acest fel, cînd vor fi ceruţi. Pe robii luaţi pînă acuma oamenii craiului să nu-i ia fără plată din ţările mele bine păzite, ci să-i cumpere, dînd preţul cu care au fost luaţi de stăpîni. Aceşti robi care au trecut la islamism să fie sloboziţi.

⟨Se prevede şi libertatea de circulaţie pentru negustorii şi ciobanii din părţile Silistrei şi Akkermanului⟩.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii muharrem cel binecuvîntat din anul nouă sute şi şaizeci şi doi.

Din oraşul Amasia *(Amasya)*.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 2—3.
Orig., AGAD, pach. 171 A, nr. 326; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 149—150, nr. 150; *Cat.* II, nr. 41.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] În text: *Bogdan taifesi*.

30 **⟨1554⟩**

Scrisoare prin care Alexandru Lăpuşneanu, domnul Moldovei, aduce la cunoştinţa autorităţilor otomane că solul regelui polon a fost trimis, cu ahidname din partea sultanului, să strîngă dările pentru oile de la hotarele Poloniei. Se cere totodată să se dea crezare vorbelor solului respectiv.

Măriilor-voastre, purtători de preţuire şi fericire şi care mergeţi pe calea fericirii să vă crească norocul! După prezentarea rugilor sincere şi devotate de sănătate şi viaţă lungă... [1], ceea ce vi se aduce la cunoştinţă prieteneşte se referă la aceea că persoana care este solul craiului leşesc cel măreţ şi drept a fost pornită şi îndreptată acuma în partea aceea pentru a lua dările pentru oile *(koyun hakke)* aflate pe cîmpiile de la hotarul leşesc. Cu voia preaînaltului Allah, cînd va sosi la picioarele înălţimilor voastre, să daţi crezare şi să arătaţi încredere în tot ce va spune şi va explica el. De asemenea, să afle înălţimile voastre că el are în mîna sa şi ilustrul ahidname al măriei-sale padişahului cel ocrotitor al lumii. În rest, preţuire şi fericire veşnică. Mărirea şi înălţarea depind de Allah cel demn de rugă.

Semnătura: Sărmanul de mine, Alexandru...
Sigiliul: (mare şi indescifrabil).

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 189.
Orig., AGAD, pach. 104, nr. 212; scris: *rik'a*.
Rez. *Kat.*, I, p. 145, nr. 145; *Cat.*, II, nr. 43.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.

31 **1559 iunie 19** *(966 ramazan 13)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere beilerbeiului Timişoarei, Kasîm paşa, să nu admită principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să se amestece la unele sate care fuseseră cucerite mai înainte şi trecute pe seama sultanului sau a altor dregători otomani.

Poruncă pentru beilerbeiul de Timişoara, Kasîm paşa:

S-a auzit că „fiul craiului" [1] se amestecă la unele sate care au fost cucerite şi supuse mai înainte de aceasta prin puterea distrugătoare a împărăţiei mele şi dintre care unele au fost înregistrate şi repartizate pentru *hass*-urile mele împărăteşti, iar altele au fost înregistrate şi distribuite supuşilor mei bei şi zaimi şi timarioţi *(erbab-ı timar)*, aflîndu-se acuma în posesiunile lor. De aceea am poruncit ca, la sosirea prezentei, să nu zăboveşti deloc ci, mergînd la beilerbeilic, să depui tot felul de eforturi şi strădiunţe pentru paza şi ocrotirea ţării, pentru stăpînirea şi protejarea raialelor, ca şi pentru liniştea şi siguranţa vilaietului. De asemenea, să nu laşi pe nimeni din afară să intervină la satele de acest fel, care, fiind luate mai

înainte, au fost înregistrate și repartizate pentru supușii mei bei sau pentru *hass*-urile mele împărătești sau au fost date celorlalți, zaimi și timarioți. De asemenea, să faci mereu cunoscute veștile pe care le vei obține din partea dușmanilor.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat chehaiei lui Kasîm pașa, la 13 ramazan, anul 966.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.3, doc. 6.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 95.

[1] *Kral-oglu*, e vorba de Ioan Sigismund Zápolya.

32 **1559 iunie 24** *(966 ramazan 18)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere din nou cadiului de Brăila ca orzul strîns să-l trimită la Hîrșova, pentru ca, de acolo, să fie expediat la Poartă.

Poruncă pentru cadiul de Brăila *(Ibrail)*:

Mai înainte de aceasta ți se trimisese porunca mea ilustră ca să strîngi orz *(arpa)* și să-l expediezi la Istanbul. Chestiunea zaherelei fiind importantă în clipa de față, am poruncit ca orzul strîns în cazaua de sub stăpînirea voastră să fie încărcat în șăici *(şayka)* și trimis la schela Hîrșovei *(Hırsava)*. De aceea, la sosirea prezentei, vă cer ca, potrivit poruncii de mai înainte, să încarci fără întîrziere și fără zăbavă în șăici orzul procurat și pregătit și să-l trimiți la schela de care s-a pomenit mai sus. De asemenea, să trimiți la Pragul fericirii mele suretul defterului cuprinzînd cît orz anume s-a procurat și s-a trimis.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a trimis lui *șehiremini*, prin cel care a plecat; la 18 ramazan, anul 966.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 47.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 98.

33 **⟨1559 iunie 24** = *966 ramazan 18*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere cadiului de Hîrșova să expedieze la Poartă, prin Constanța, orzul pe care cadiul de Brăila îl va trimite la Hîrșova.

Poruncă pentru cadiul de Hîrșova *(Hîrsava)*:

Trimițîndu-i-se cadiului de Brăila poruncă ilustră, i s-a cerut să trimită la Hîrșova cu șăici *(şayka)* orzul care va fi expediat din Brăila la bine păzitul Istanbul, iar de acolo să fie trimis cu cărуțe la schela Constanța *(Köstence)*, urmînd ca de acolo să fie încărcat în corăbiile celor care vor porni din partea aceasta.

De aceea, cînd, potrivit poruncii mele, sus-numitul va trimite orzul la Hîrşova, tu să-l încarci în căruţe şi să-l faci să ajungă la schela amintită mai sus, pentru ca de acolo să fie încărcat în corăbiile celor care se vor duce acolo şi să fie trimis la bine păzitul de care s-a pomenit mai sus[1].
Însemnare: Şi aceasta a fost scrisă.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 48.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 99.

---

[1] Adică la Istanbul.

34 **1559 iulie 4** *(966 ramazan 28)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, să-i prindă şi să-i închidă pe negustorii care strîngeau din Moldova oi şi vite, zicînd că au aprobări scrise în acest sens, iar apoi, să-i raporteze.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Trimiţînd acum scrisoare, ai dat de ştire că unele persoane, mergînd la tine, îşi aleg oi şi vite, zicîndu-ţi: „Sîntem trimişi să luăm oi şi vite". Astfel, am poruncit ca persoanele acelea să fie vîrîte în temniţă, iar starea lor să fie făcută arz.

De aceea îţi poruncesc să prinzi persoanele despre care ai făcut arz şi să le vîri în temniţă, iar dovezile *(temessük)* pe care le-au prezentat pentru a lua oi şi vite să le sigilezi şi să le trimiţi la Pragul fericirii mele.
Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 92.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 101.

35 **⟨1559 iulie 16** = *966 şevval 10*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi confirmă domnului Ţării Româneşti, Mircea Ciobanul, primirea unor ştiri despre Transilvania; îi cere totodată şi alte veşti. De asemenea, să aibă grijă şi de măsurile pentru paza ţării şi a locuitorilor.

Poruncă pentru voievodul Ţării Româneşti:

Trimiţînd scrisoare, ai făcut arz despre unele chestiuni privitoare la situaţia din Transilvania şi despre alte lucruri privitoare la acele părţi. De asemenea, persoana mea ilustră am luat cunoştinţă cu amănunte şi de tot ceea ce a mai spus şi omul tău. De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, îţi cer să nu încetezi de a cerceta şi de a iscodi mereu fie părţile Transilvaniei, fie toate celelalte părţi şi să dai de ştire stările şi purtările lor.

De asemenea, să nu pierzi nici un minut în ceea ce priveşte paza şi apărarea ţării şi, unindu-te şi cu voievodul Moldovei[1], care este supusul meu, să nu iroseşti nici o clipă pentru liniştea şi siguranţa vilaietului,

ca şi pentru bunăstarea şi mulţumirea raialelor. De asemenea, să nu stai cu nepăsare faţă de duşmani şi să dai mereu de ştire veştile adevărate pe care le vei obţine fie din Transilvania, fie din alte părţi.

De asemenea, ferindu-te foarte mult de pricinuirea, prin nepăsare, de pagube şi stricăciuni ţării şi vilaietului sau raialelor şi beraialelor, să fii cu băgare de seamă şi prevăzător.

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 112.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 103.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.

36 **1559 august 4** *(966 şevval, temme)*

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul îi porunceşte domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, să-i trimită la Poartă pe negustorii cu oile strînse abuziv de ei în Moldova.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Trimiţînd scrisoare, făcuseşi arz precum că, mai înainte de acesta, unele persoane merseseră acolo pentru a lua oi şi că nu ştiai cine anume sînt. De aceea se dăduse porunca mea ca să-i închizi pe cei amintiţi mai sus şi să scrii şi să faci cunoscut cine anume sînt ei. În clipa de faţă, ai făcut arz precum că aceştia sînt dintre măcelarii *(kasap)* casei de binefacere *(imaret)* din Scutari *(Üsküdar)*.

Astfel, îţi poruncesc ca pe mai sus numiţii să-i trimiţi la bine păzitul Istanbul, împreună cu oile pe care le-au strîns.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat omului său numit Hristu *(Hrisu)*, la sfîrşitul *(temme)* lui şevval, anul 966.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 130.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 104.

37 **⟨1559 august 15 =** *966 zilka' de 11*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul cere cadiilor din cazalele Ahioli, Aidos, Varna, Tekirghiol, Hîrşova şi Brăila să nu îngăduie mărirea navlului de către negustorii din Constantinopol.

Poruncă pentru cadiii de Ahioli, Aidos, Varna, Tekirghiol *(Tekfur-Gölü)*, Hîrşova *(Hîrsava)* şi Brăila *(Ibrail)*:

S-a auzit că, pentru orzul şi grîul care s-au strîns acuma din cazalele de sub stăpînirea voastră pentru zahereaua Istanbulului, corăbierii, contrar celor ce luau din trecut şi pînă acuma, cer cîte doi aspri *(akçe)* navlu ⟨pentru fiecare chilă⟩. De aceea, la sosirea prezentei, vă poruncesc să

cercetaţi şi să menţineţi mai departe navlul care se lua din trecut şi pînă acuma din cazalele fiecăruia dintre voi pentru fiecare chilă de orz şi grîu, iar dacă corăbierii cer, în clipa de faţă, navlu mai mult decît ceea ce era din trecut şi pînă acuma, să nu-i lăsaţi să ia. Să-i împiedicaţi pe cei care vor să ia, iar pe cei care nu dau ascultare să-i daţi de ştire scriind numele lor.

În felul acesta, să li se vină de hac, încît să devină pilde pentru ceilalţi.

Punîndu-i pe corăbieri să ia atîta navlu cît se lua din vechime în cazalele aflate în stăpînirea fiecăruia dintre voi, ei să nu silească pe nimeni, şi să nu-i lăsaţi să ia mai mult.

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 203.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 109.

38 **1559 august 25** *(966 zilka'de 21)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi răspunde domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, în legătură cu litigiile sale cu principele Transilvaniei privind unele proprietăţi. I se cere totodată să comunice veştile care merită să fie semnalate.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Trimiţînd scrisoare la înaltul meu Prag, ai făcut arz despre chestiunea 〈litigiilor〉 proprietăţilor voastre cu principele Transilvaniei[1] şi ai cerut să se dea poruncă ilustră pentru ca el să-ţi-i trimită pe răufăcătorii care s-au dus acolo, din Moldova, sau să-i scoată din ţară. Afară de acestea, ai mai dat de ştire că principele cel amintit a răspuns oamenilor tăi, care s-au dus acolo, că „nu e nevoie de oaste". S-a aflat de tot ceea ce ai făcut arz.

Astfel, întîi de toate, scriindu-se sus-numitului principe împărăteasca mea poruncă, ea ţi-a fost trimisă ţie.

De aceea ţi-am poruncit ca, potrivit cerinţelor supunerii pe care o arăţi faţă de Pragul fericirii mele, fiind gata şi supraveghind toate părţile, să nu încetezi de a face mereu cunoscute la înaltul meu Prag cele ce afli despre starea duşmanilor, precum şi celelalte chestiuni care trebuie aduse la cunoştinţă.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat oamenilor săi, la 21 zilka'de, anul 966.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 241.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 111.

---

[1] *Erdel kralı*, **Ioan Sigismund Zápolya. Este vorba de Ciceiul şi Cetatea de Baltă.**

39 〈1559 septembrie 11 = *966 zilhicce 8*〉

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul cere cadiilor de Brăila, Nicopol și Rusciuc să-i descopere pe cei care fură vite din Țara Românească și persecută locuitorii de acolo, pretinzînd martori musulmani. Domnul Țării Românești arătase la Poartă unele greutăți în acest sens.

Poruncă pentru cadiul de Brăila *(Ibrail)* și de Nicopol și de Rusciuc *(Cernovi)*:

Voievodul Țării Românești,[1] trimițînd scrisoare la Pragul fericirii mele, a făcut cunoscut că slujbașii *(âmiller)* din tîrgurile numite Turnu *(Holovnik)* și Giurgiu *(Yerkökü)* și Brăila, precum și unii hoți mînă caii și vacile, precum și celelalte vite ale raialelor Țării Românești, iar cînd stăpînii lor își găsesc vitele și le cer, atunci 〈hoții〉 pretind de la raiale martori musulmani, dar avînd greutăți în găsirea de martori musulmani, pier astfel nenumărate vite de ale lor. Mai arăți că în această privință se fac raialelor multe tiranii, iar ele nu sînt în stare să găsească martori musulmani.

De aceea vă poruncesc ca, la sosirea ilustrei mele porunci, fiecare din voi să arătați grijă în această privință, iar cînd vitele raialelor din Țara Românească vor fi furate, în felul amintit mai sus, și cînd vor fi găsite, avînd semnele lor, în cazalele de sub stăpînirea voastră, atunci să-i găsiți pe cei în mîinile cărora se află ele și să puneți să dovedească de unde și de la cine anume le-au luat. Dacă nu arată pe ce cale anume le-au luat și se dovedește că sînt furate, atunci să-i închideți în temniță pe cei de acest fel, în mîinile cărora se găsesc vite furate, și să scrieți și să aduceți la cunoștință situația lor și ale cui anume sînt vitele aflate în mîinile lor, precum și ce fel de persoane sînt. De asemenea, să scrieți și să dați de știre dacă și faptele sînt într-adevăr așa cum s-a făcut arz.

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 308.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 117.

[1] Mircea Ciobanul.

40 1559 septembrie 11 *(966 zilhicce 8)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Țării Românești, Mircea Ciobanul, să interzică moștenitorilor unui evreu și ai patru femei, care fuseseră uciși la Tîrgul de Floci, să mai deschidă proces, de vreme ce răufăcătorii fuseseră prinși și predați autorităților de către săteni.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

Trimițînd scrisoare, ai făcut cunoscut precum că, mai înainte de aceasta, în tîrgul numit Floci *(Feluc)* din Țara Românească, doi creștini uciseră pe evreul *(Yehudi)* numit Olon (?), împreună cu patru femei,

aflate în tovărăşia lui, iar cînd rudele lor veniseră şi deschiseseră proces, atunci locuitorii tîrgului îi predaseră pe răufăcătorii amintiţi mai sus, împreună cu lucrurile lor, oamenilor fostului voievod Pătraşcu [1], care îi luaseră şi plecaseră cu ei. Mai arăţi că de atunci încoace răufăcătorii aceia nu au mai venit nici măcar în tîrg, dar că, în clipa de faţă, au venit moştenitorii lor, ⟨ai celor ucişi⟩, şi fac procese.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc astfel: de vreme ce, aşa cum ai făcut arz, pricina amintită a fost cercetată mai înainte şi, dovedindu-se cine anume sînt rudele lor, răufăcătorii aceia au fost predaţi în mîinile lor, atunci să le interzici în cazul dacă mai vin iarăşi şi fac proces, contrar şeriatului. În felul acesta, să nu-i laşi să se amestece în treburile populaţiei tîrgului.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat scribului său Faik, la 8 zilhidjge, anul 966.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 296.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 115.

---

[1] Pătraşcu cel Bun (1554—1557).

41 ⟨1559 octombrie 7 = *967 muharrem 5*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere cadiului de Rusciuc să interzică slujbaşilor din sudul Dunării să mai persecute pe oamenii domnului Ţării Româneşti, Petru cel Tînăr, sau să umble la lucrurile ce-i aparţin. Petru cel Tînăr avea case la Rusciuc. El se plînsese la Poartă.

Poruncă pentru cadiul de Rusciuc *(Cernovi)*:

Voievodul Ţării Româneşti, Petru [1], trimiţînd acum om la Pragul fericirii mele, a spus că, avînd case în oraşul Rusciuc, intendenţii *(ümenna)* şi slujbaşii *(amiller)* se amestecă, atunci cînd vin de dincolo [2], la casele sale, la lucrurile sale, precum şi la unele sclave şi la unii oameni de ai săi şi că, scotocind lucrurile lor, îi persecută. De aceea îţi poruncesc să nu laşi de loc pe intendenţi şi slujbaşi şi pe nimeni dintre ceilalţi să se amestece fie la lucrurile, fie la sclavele sau la oamenii voievodului amintit, atunci cînd ei trec dincoace sau cînd se duc dincolo [3].

Pe cei care se amestecă, să-i opreşti şi să-i înlături aşa cum trebuie, iar pe cei care nu dau ascultare să-i scrii cu numele lor şi să-i aduci la cunoştinţa noastră.

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 406.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 125.

---

[1] Petru cel Tînăr (1559—1568)
[2] Din sudul Dunării.
[3] În raport cu Dunărea.

 ⟨1560 ianuarie 11 = *967 rebi II 12*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Țării Românești, Petru cel Tînăr, să trimită salahori pentru repararea cetății Giurgiu. Să le dea și cele trebuincioase întreținerii lor.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

În clipa de față, pentru repararea cetății Giurgiu a fost trimis Müstedam, unul dintre ceaușii înaltei mele Curți, să-i crească demnitatea! De aceea am poruncit ca, la sosirea lui, să te îngrijești fie de cherestelele trebuincioase pentru cetatea respectivă, fie de scoaterea de salahori *(çerahor)* și să pregătești și să scoți și să trimiți acolo salahorii de care va fi nevoie, încît ei să slujească la construirea cetății cu cele trebuincioase întreținerii lor.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat...

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 810.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 133.

43 ⟨1560 ianuarie 11 = *967 rebi II 12*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere comandantului cetății Giurgiu să-i predea ceaușului Müstedam ostași de pază de cetate, pentru repararea cetății Giurgiu.

Poruncă pentru comandantul *(dizdar)* cetății Giurgiu *(Yerkökü)*: Pentru repararea cetății mai sus-amintite a fost trimis ceaușul Müstedam, să-i crească norocul! De aceea am poruncit ca, la sosirea lui, dacă va fi nevoie de ostași de pază de cetate *(hisar eri)* pentru construcții, să desemnezi și să-i dai numărul îndestulător de ostași de pază de cetate, cînd ți-i va cere el.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Și aceasta [1].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 811.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 133.

[1] În sensul că a fost predată ceaușului sau altei persoane care pleca spre locul destinației documentului.

44 1560 februarie 27 *(967 cemazi I, selh)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul cere beiului de Vidin și cadiului de Silistra să cerceteze pe cei bănuiți din Giurgiu că jefuiseră unul din carele domnești, ale lui Petru cel Tînăr, domnul Țării Românești. La plîngerea domnului, mai fusese dată o poruncă în acest sens.

Poruncă pentru beiul de Vidin şi pentru cadiul de Silistra:

În clipa de faţă, voievodul Ţării Româneşti, trimiţînd scrisoare, a făcut cunoscut că harabalele *(araba)* sale conăcind la casa unei persoane din Giurgiu, cu numele de Hasan, în timpul nopţii fusese stricat unul din carele sale, furîndu-se postav *(çuka)* şi alte obiecte. De asemenea, cînd el raportase că cei bănuiţi sînt stăpînul casei şi persoana cu numele de Hamza, precum şi ceilalţi asociaţi ai lor, se dăduse şi mai înainte de aceasta ilustră poruncă şi se puseseră sigilii.

De aceea am poruncit ca, la sosirea prezentei, să cercetaţi această chestiune aşa cum trebuie şi cu grija şeriatului, de faţă cu impricinaţii, şi să vedeţi dacă harabalele sale au fost stricate în casa sus-numitului şi s-au furat lucrurile sale.

Dacă ele apar la Hamza sau la Hasan sau la altcineva, oricare ar fi el, atunci să hotărîţi şi, luîndu-le de la cei în cauză, să daţi fără lipsă drepturile ce li se cuvin după şeriat, iar dacă nu se stabileşte ceva după şeriat, atunci să cercetaţi situaţia şi starea lui Hamza şi Hasan, precum şi ale celorlalţi, întrebîndu-i pe locuitori.

Să vedeţi dacă ei au mai fost sau nu acuzaţi în trecut cu vinovăţii de acest fel, adică să daţi de ştire cu amănunte situaţia lor, arătînd dacă ei sînt vestiţi prin fapte bune.

Dacă au mai fost învinuiţi în trecut cu astfel de fapte, atunci să descrieţi întocmai înfăţişarea lor şi să-i trimiteţi încoace.

Însemnare: 1) S-a predat omului voievodului, la sfîrşitul *(selh)* lunii djemazi-ul-evvel, anul 967.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 3, doc. 816.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 134.

45 **1560 iunie 16** *(967 ramazan 22)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi confirmă beilerbeiului Timişoarei primirea arzurilor sale în legătură cu principele Transilvaniei, Ioan Sigismund Zápolya. Totodată, i se cere să-l iscodească mereu, de asemenea şi ţinuturile „dinspre duşmani", şi să comunice informaţiile obţinute.

Poruncă pentru beilerbeiul Timişoarei:

Trimiţînd scrisoare, ai făcut arz despre situaţia principelui Transilvaniei.

Tot ceea ce ai dat de ştire a ajuns la ilustra noastră cunoştinţă. Am poruncit ca, la sosirea prezentei, să nu stai în nepăsare şi să nu încetezi de a cerceta şi de a iscodi starea şi purtările sus-numitului, precum şi ale părţilor dinspre duşmani şi să aduci mereu la cunoştinţă ştirile adevărate pe care le vei obţine.

De asemenea, să nu pierzi nici o clipă în ceea ce priveşte paza şi ocrotirea ţării.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat omului său Regeb, la 22 ramazan, anul 967.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.3, doc. 1 262.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 136.

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Țării Românești, Petru cel Tînăr, să-i oprească pe răufăcătorii din sudul Dunării care, unindu-se cu grecii și cu „arnăuții" din Țara Românească, atacau Moldova, așa cum reclamase Alexandru Lăpușneanu. I se cere să oprească orice încălcare a Moldovei.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

Voievodul Moldovei[1], trimițînd scrisoare, a făcut cunoscut că, în Țara Românească aflîndu-se unii greci *(Rum)* și arnăuți *(Arnavud)*, iar pe malurile Dunării, la schelele Silistra, Măcin și Isaccea aflîndu-se unii slujbași aramini *(harami)*, aceștia vin în Țara Românească și unindu-se cu grecii și cu arnăuții amintiți mai sus, au băgat spaimă în toată țara, iar din pricina acestor slujbași, locuitorii țării și-au părăsit vetrele lor. El a mai arătat că, trimițîndu-ți de mai multe ori om, ți-a zis să-i scoți din țară pe slujbașii aceia, dar că tu nu asculți de sfatul lui, iar țara s-a ruinat din pricina acelor slujbași.

De aceea, la sosirea prezentei, îți poruncesc să vezi care este adevărul în această chestiune și dacă se întîmplă așa, iar dacă este în felul arătat, atunci, venindu-le de hac, chiar dacă sînt slujbași, să nu lași pe nimeni să persecute raialele și să nu pierzi nici o clipă în ceea ce privește paza și ocrotirea. De asemenea, să scrii și să comunici dacă chestiunea aceea se întîmplă sau nu se întîmplă așa.

De asemenea, el [1] a mai făcut cunoscut că în Moldova se pătrunde din partea Țării Românești. Să vezi și de acest lucru; dacă este adevărat, să le interzici și să nu lași pe nimeni din Țara Românească să se amestece în treburile raialelor Moldovei sau la pămînturile de acolo, iar celor care săvîrșesc asemenea fapte să le vii de hac.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Și aceasta. 3) Hasan Celebi a răspuns că această scrisoare a fost dată ceaușului Sinan [2].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.3, doc. 1 284.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 137.

---

[1] Alexandru Lăpușneanu.
[2] Înaintea lui „Sinan" se afla scris și numele de „Iskender", care a fost șters.

47 1560 iulie 30 *(967 zilka'de 7)*

Poruncă prin care se cere autorităților otomane din Alep să-l repună în drepturile sale pe Mehmed, fiul islamizat al fostului domn al Țării Românești, Radu. Acestuia i se cuvenea un timar de 10 000 de aspri, dar fusese acordat altcuiva.

A venit Mehmed şi a arătat că este fiul fostului voievod al Ţării Româneşti, voievodul Radul[1], iar cînd trecuse la islamism, i se dăduse ilustră poruncă pentru un timar de 10 000 de aspri la Alep *(Haleb)*, spre a se folosi de el. De asemenea, el a mai arătat că „de multe ori mi-a revenit timar potrivit situaţiei mele, dar nu m-am bucurat de el, deoarece a fost dat altcuiva”.

De aceea i s-a dat beilerbeiului de acolo poruncă ilustră, zicîndu-i-se: „Să-i dai din ceea ce i se cuvine acolo, iar dacă ceea ce i se cuvine acolo va fi dat altcuiva, atunci nu va fi luată în seamă teşchereaua *(tezkere)*, pe care o vei da”.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1010 (?).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 162.

---

[1] Radu Paisie (?).

48 **1560 august 3** *(967 zilka'de 11)*

Buiuruldu prin care i se acordă un timar fostului creştin Gyurko, islamizat, pentru bravurile arătate la serhatul Timişoarei. Tatăl acestuia, Popa Petre, contribuise la cucerirea vilaietului Timişoarei, supunîndu-se primul, dar fusese ucis, ulterior, de austrieci. Despre toate acestea scrisese la Poartă beilerbeiul Timişoarei.

Trimiţînd scrisoare, beilerbeiul Timişoarei a făcut arz precum că Popa Petre, fiind unul dintre spahiii comunei *(nahiye)* Tundja (?), dependentă de sangeacul Lipova, venise şi se supusese primul în momentul cuceririi vilaietului respectiv. De asemenea, aducînd cu el raialele comunei amintite mai sus, el ajutase la propăşirea ţinutului. După aceea au venit asupra lui mulţi călăreţi de-ai ghiaurilor austrieci şi i-au tăiat capul. Dar i-a rămas un fiu cu numele de Gyurko care, devenind acum musulman, a primit numele de Hurrem(?).

De astă dată, în lupta cu haiducii, care veniseră din cetatea duşmană Gyula, el a tăiat capul unui ghiaur de seamă şi a făcut astfel tovărăşie bună. De aceea s-a dat buiuruldu ca să i se acorde timar după lege.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1115 (?)
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 163.

49 **1560 august 5—11** *(967 zilka'de 13—19)*

Poruncă prin care se cere autorităţilor otomane din Timişoara să cerceteze cazul lui Hîzîr, care era alaibeiul sangeacului Timişoarei, dar căruia i se anulase beratul sub pretextul că ar fi alaibei de Lipova.

Venind Hîzîr, a făcut cunoscut că el era, mai înainte, alaibeiul sangeacului de Timişoara şi că aşa scria şi în beratul său, dar că, totuşi, zicîndu-se că este alaibeiul sangeacului Lipova, alaibeilicul său a fost acordat altcuiva, contrar faptelor.

Din această pricină el s-a rugat să i se arate bunăvoință. De aceea i s-a dat poruncă beilerbeiului de Timișoara, zicîndu-i-se că, deși în beratul său era scris astfel, dacă i s-a luat totuși și i s-a dat altcuiva, contrar faptelor, atunci să i-l dea înapoi, în continuare, și să-l pună să-și îndeplinească alaibeilicul său, potrivit beratului său.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1167.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 165.

50 **1560 august 12** *(967 zilka' de 20)*

Poruncă prin care, la informarea dată de beiul de Silistra, sultanul Suleiman Magnificul îi cere să cerceteze situația unor fugari din Țara Românească, presupuși renegați.

Trimițînd scrisoare, beiul de Silistra a făcut cunoscut precum că, dintre ghiaurii care veniseră, fugind, din Țara Românească, fuseseră prinși zece indivizi și fuseseră închiși în cetatea Silistra. El a mai dat de știre că unii dintre ei au devenit musulmani, dar că și cei care au devenit musulmani ar fi renegați *(mürted)*.

De aceea i s-a dat poruncă ilustră să cerceteze dacă sînt într-adevăr renegați și cînd anume, fiind musulmani, au devenit din nou renegați și i s-a cerut să nu-i elibereze din temniță, ci să scrie și să-i aducă la cunoștință.

De asemenea, s-a poruncit ca celorlalți să le vină de hac și să facă cunoscut precum că porunca a fost îndeplinită.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1174.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 166.

51 **1560 septembrie 9** *(967 zilhicce 18)*

Buiuruldu prin care, la cererea beilerbeiului Timișoarei, se mărește cu 2 000 de aspri timarul lui Mehmed, pentru faptele sale de bravură la serhatul Timișoarei.

Beilerbeiul Timișoarei, trimițînd scrisoare, a făcut arz, în legătură, cu Mehmed, care are un timar de 13 000 de aspri în sangeacul Bosniei, precum că acesta, întreținînd cai buni și însoțitori destoinici, s-a aflat în multe tovărășii pentru împărăție și că, afară de acestea, mergînd cu cetele plecate împotriva haiducilor *(haydud)*, care au ieșit și au venit din cetatea dușmană Gyula cu gînduri rele, el a prins și a adus și haiduci de seamă. Zicînd acestea, el s-a rugat să i se acorde favor. De aceea s-a dat buiuruldu pentru o majorare *(terakki)* cu 2 000 de aspri.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1282 (?).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 169.

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul aprobă cererea domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, de a fi trimis în ţară fiul său, Ionaşcu, ca să-l vadă.

Voievodul Moldovei, trimiţînd scrisoare, a spus, în legătură cu fiul său adorat, cu numele de Ionaşcu *(Eyonaşku)* [1], că „de multă vreme nu l-am văzut" şi a arătat că se roagă să se acorde împărăteasca mea învoire pentru trimiterea lui într-acolo. S-a poruncit ca atare.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.4, doc. 1319 (?).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 170.

---

[1] Ionaşcu apare printre fiii lui Alexandru Lăpuşneanu.

53 ⟨1563 octombrie — noiembrie⟩

Scrisoare prin care boierii din Moldova cer vizirilor de la Poartă să intervină pentru confirmarea lui Ştefan Tomşa ca domn în locul lui Iacob Heraclid Despotul, asediat la Suceava. Boierii explică motivele răscoalei populare, inclusiv situaţia unor pretendenţi la domnia Moldovei.

Hüve

Traducerea scrisorii sosite de la raialele Moldovei măriilor lor paşale, Allah să le dea viaţă!

Noi, toţi notabilii *(a'yan)*, mari şi mici, ai ţării Moldovei, plecîndu-ne feţele la pămînt, ne rugăm şi aducem laude măriilor lor: Ali paşa şi Mehmed paşa şi Pertev paşa şi Ferhad paşa şi Mustafa paşa şi Ahmed paşa, — vestiţi prin priceperea lor şi demni de preţuirea lumii şi care sînt stimaţi de noi şi purtători de fericire, care asigură totdeauna liniştea noastră desăvîrşită, — iar după aceea aducem la cunoştinţa mai marilor noştri, măriile-lor, următoarele:

Mai înainte de aceasta, venind un hain nenorocit, cu numele de Despot [1], ne înşelase pe noi şi, după cum ştiţi, deşi devenise beiul nostru, totuşi, neastîmpărîndu-se, a adus mereu cu banii haraciului ostaşi din neamurile spaniol, german, maghiar şi croat. De asemenea, el nu trimitea nici banii de haraci la Poarta fericirii, ci îi trimitea lui Ferdinand. Cerînd şi de la el oşti, pe cînd ele veneau, el însuşi le-a ieşit în întîmpinare, iar în Ţara Românească s-a gîndit să pună domn *(bey)* pe un hain ca şi el, dîndu-i numele de „Fiul lui Basarab" [2], iar după aceea să-i învingă pe toţi, să intre în ţara padişahului nostru şi să se războiască.

Cînd am văzut că el are astfel de gînduri şi intenţii în sufletul şi în capul lui, iar ţara noastră umplîndu-se de haini ca şi el, ne-am dat seama că, în cele din urmă, ne vom prăbuşi cu toţii, şi vom pieri, sigur, din pricina lui. Atunci, noi toţi, de la mare la mic, unindu-ne între noi, am îndrăznit să facem acest cusur, că am ales şi am pus domn pe unul dintre noi, cu numele de Ştefan *(Istefan)*, care este fiu de domn cu adevărat. Sus-

numitul domn este fiul voievodului Ştefan cel Tînăr [3], iar acesta, la rîndul său, era în trecut fiul voievodului Bogdan [4]. Fiind feciorul acelui voievod, Ştefan, l-am preferat pe el şi l-am acceptat la domnie.

Cu el trecîndu-i prin sabia padişahului pe hainii amintiţi mai sus, veniţi din ţări străine, acel Despot a fugit la Suceava *(Seçava)*, împreună cu Basaraba-oglu, un hain ca şi el, şi s-a întărit acolo.

Era lucru hotărît ca cei de acest fel să fi fost prinşi pînă acuma, prin eforturi, dar dintr-o parte venind Dimitraş [5] cu 6 000 de oameni, cu arme în mîini, a vrut şi el să devină domn al Moldovei. De aceea, lăsîndu-l pe acesta [1], ne-am ocupat de el.

Prin virtutea lui Allah şi prin înaltele eforturi ale padişahului nostru şi ale măriilor voastre, trecînd prin sabie toată oastea sus-numitului, doar Dimitraş scăpase de unul singur, fugind în munţi.

De aceea depunem eforturi şi pentru prinderea lui, iar cînd va veni sub sabia padişahului, îl vom trimite la pămîntul de sub picioarele înaltului tron, ocrotitorul lumii, împreună cu un boier de frunte [6] cu numele de Pesovski [7].

Doar dorim şi rugăm să binevoiţi a cere ca, prin bunăvoinţa măriei-sale padişahului, ocrotitorul lumii, să ni se dăruiască şi să ni se trimită steagul [8] lor, pentru ca, sub el, să îndeplinim mereu, pînă la moarte, toţi uniţi şi cu dreptate, slujbele padişahului nostru.

De aceea sperăm de la măriile-voastre ca, fără să ne refuzaţi, să nu ne îndepărtaţi pe noi de la slujbele împărăteşti.

De asemenea, de aci încolo, sperăm de la Allah că, fără să mai zăbovească, Despotul şi Basaraba-oglu şi toţi hainii care au făcut fapte diabolice vor sosi în curînd la pămîntul de sub picioarele măriei-sale padişahului nostru, ocrotitorul lumii.

Astăzi este a zecea zi de cînd a fost scrisă această scrisoare la Suceava. Corect.

Supuşii voştri, locuitorii Moldovei, care sînt cu toţii raiale supuse şi tributare ale padişahului, ocrotitorul lumii, şi care sînt ca praful de sub picioarele sale şi ca pămîntul de sub calul său.

Suret, TKSMA, E. 5 523, scris: *rik'a*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 338.

---

[1] Iacob Heraclid Despotul, domn al Moldovei (1561—1563).
[2] *Basaraba-oglu*, probabil Nicolae Basarab, fiul lui Barbu Craiovescu, deci nepotul lui Neagoe Basarab. Acesta apare ca pretendent şi prin 1566.
[3] *Genç-İstefan*, Ştefan cel Tînăr (Ştefăniţă).
[4] Bogdan al III-lea cel Orb (1504—1514).
[5] Dumitraş, pretendent la scaunul Moldovei (Dimitrie Vişnevieţchi).
[6] *Baş bey*.
[7] *Pesovski* (?)
[8] *Sandjak (sancak)*, aici „însemn de domnie".

54 **1564 martie 15—24** *(967 şaban, evail)* **Constantinopol**

Scrisoarea sultanului Suleiman Magnificul, prin care se cere regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, să-l prindă, viu sau mort, pe Ştefan Tomşa, pretendent la domnia Moldovei. Acesta fugise în Polonia, la sosirea noului domn, Alexandru Lăpuşneanu.

Suleiman, fiul lui Selim Han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creştinesc...[1] craiul, leşesc, Sigismund August *(Zigmund Agusto)*, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înaltul semn împărătesc, să vă fie cunoscut că, sosind scrisori de la emirii mei purtători de victorii, care plecaseră să-l ajute pe Alexandru [2], numit acum voievod în vilaietul Moldovei şi trimis de la Curtea mea purtătoare de dreptate şi aducătoare de fericire, s-a dat de ştire că îndată ce ei au intrat în vilaietul mai sus-pomenit, atunci Ştefan *(İstefan)* [3], care apăruse acolo cu dorinţa de a deveni voievod, a fugit în părţile acelea [4], împreună cu o seamă de răufăcători care i se supuseseră lui. Dacă este aşa, atunci, mai înainte de aceasta, trimiţîndu-vi-se vouă scrisoarea noastră împărătească, vi se adusese la cunoştinţă şi vi se dăduse sfatul ca, dacă afurisitul acela se va duce în părţile voastre, să închideţi locurile de trecere şi drumurile din ţara voastră, pe unde se poate fugi, şi să puneţi mîna pe el. De aceea, potrivit regulii prieteniei şi vechilor legăminte *(muahede)*, aducerea la îndeplinire a celor arătate se lasă pe seama domniei-voastre şi e de datoria voastră.

Astfel, la sosirea lui Suleiman, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, cu scrisoarea vestită şi cu pagina purtătoare de glorie, respectînd tratatul nostru împărătesc, să nu-l lăsaţi pe afurisitul mai sus amintit să meargă de acolo nicăieri în altă parte şi, pe orice cale ar fi cu putinţă, să faceţi totul ca să puneţi mîna pe el însuşi sau pe capul lui şi să depuneţi toate eforturile voastre pentru a-l trimite încoace, astfel încît să nu îngăduiţi ivirea unor fapte contrare prieteniei moştenite şi cîştigate de domnia-voastră cu Poarta fericirii noastre. Aşa să ştiţi!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii şaban cel măreţ din anul nouă sute şi şaptezeci şi unu.

De la reşedinţa bine păzită: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 34—35.
Orig. AGAD, pach. 202, nr. 389; scris: *divani*.
Rez. Kat., I, p. 171—172, nr. 175; *Cat.*, II, nr. 93.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Alexandru Lăpuşneanu, domnul Moldovei (24 octombrie 1563 — martie 1568).
[3] Ştefan Tomşa, ucis în mai 1564, în Polonia.
[4] În Polonia.

55 **⟨1564 august 15—18 = *972 muharrem 7—10*⟩**

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul, confirmînd primirea unor veşti date de principele Transilvaniei, Ioan Sigismund, în legătură cu unele ciocniri cu austriecii, aprobă cererea lui de a chema în ajutor, la nevoie, oştile din Timişoara şi Buda, pentru a nu îngădui austriecilor construirea de palănci şi castele la hotarul Transilvaniei.

Principelui Ştefan [1], fiul principelui Ianoş [2], să i se scrie o ilustră scrisoare [3] în sensul următor:

În clipa de faţă, trimiţînd scrisoare la înaltul meu Prag, ai dat de ştire precum că, atunci cînd unii duşmani, demni de înfrîngere, venind din partea lui Ferdinand *(Feranduş)*, au început să construiască un parcan

în apropiere de oraşul *(varoş)* numit Soloş, care face parte din vilaietul tău şi care se află în stăpînirea ta, precum şi un castel între cele două cetăţi, v-aţi dus asupra lor şi, dîndu-se multă bătălie şi făcîndu-se mult măcel între voi, Balaş-oglu [4] a fost rănit, iar ei au fost înfrînţi.

De asemenea, ai mai făcut cunoscut că, totuşi, din prevedere faţă de duşmani, e nevoie ca oştile mele purtătoare de glorie, aflate în acele părţi, să fie gata pentru a veni în ajutorul tău. Tot ce s-a spus în aceste privinţe, fiind făcute arz cu amănunte în faţa persoanei mele preţuite, persoana mea ilustră am luat cunoştinţă de ele. Dacă este aşa, atunci, vilaietul respectiv făcînd parte dintre ţările mele bine păzite, iar tu, la rîndul tău, fiind supusul meu destoinic şi fiul supusului meu [5], privirile mele purtătoare de fericire sînt îndreptate mereu în partea aceea.

Din această cauză, în clipa de faţă au fost trimise ilustrele noastre porunci pentru ca beilerbeiul de Timişoara, Mustafa, să-i dăinuie norocul, pregătindu-se cu sangeacbeii şi cu subaşiii şi cu spahiii din vilaietul amintit, iar Arslan [6], care se află la paza Budei, să-i continue mărirea, pregătindu-se cu oastea Budei, să privească spre partea aceea, iar cînd va fi nevoie, să meargă şi să-ţi dea ajutor.

De aceea va trebui ca şi voi, la rîndul vostru, potrivit bravurii şi curajului din firea voastră, nelăsînd din mînă zelul şi străduinţa, să nu îngăduiţi nimănui să facă părcan şi castele înlăuntrul vilaietului vostru şi să daţi dovadă de vitejie şi de curaj în ceea ce priveşte paza şi ocrotirea, ca şi pentru nimicirea şi distrugerea duşmanilor care vor apare.

Astfel, aşa cum s-a arătat mai sus, dacă, duşmanii fiind numeroşi, nu veţi avea putere să-i îndepărtaţi şi va fi nevoie de ajutoare, atunci, trimiţînd sus-numiţilor scrisori şi oameni, să le cereţi ajutorul şi, înţelegîndu-vă între voi, să depuneţi toate eforturile şi străduinţele voastre pentru înlăturarea duşmanilor, după cum vă va da mîna şi atacînd din locul care va fi mai potrivit.

Dar dacă nu există duşmani, atunci să te fereşti de chemarea oastei în zadar şi de săvîrşirea, în acele părţi, prin neglijenţă, a unor fapte potrivnice cinstei împărăţiei mele şi să fii cu cea mai mare prevedere.

Însemnare : S-a scris...

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 13.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 709; rola 15, c. 251.

---

1 *Istefan kral*, principele Ştefan, Ioan Sigismund Zápolya.
2 *Ianoş kral*, Ioan Zápolya.
3 *Name-i şerif*.
4 Melhior Balassa.
5 Ioan Zápolya.
6 *Arslan*, sangeacbei de Semendria, aflat la paza Budei.

56 **〈1564 august 15—18 = *972 muharrem 7—19*〉**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere beilerbeiului Timişoarei să cerceteze veştile date de principele Transilvaniei în legătură cu luptele purtate cu austriecii, pentru a nu-i lăsa să construiască părcane şi castele la hotar, iar la nevoie să meargă să-l ajute cu oastea sa. O copie i s-a trimis şi sangeacbeiului de Semendria, Arslan, aflat la paza Budei.

Poruncă adresată beilerbeiului Timişoarei :

Principele Transilvaniei de acuma, principele Ştefan[1], onorat printre emirii mari ai celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, trimiţînd scrisoare la Pragul fericirii mele, a dat de ştire precum că, venind unii duşmani din partea lui Ferdinand, au început să construiască un parcan în vilaietul său, în apropiere de oraşul Soloş, precum şi un castel între cele două cetăţi, dar „fiul principelui", la rîndul său, mergînd asupra lor cu oastea sa, între ei s-au dat multe lupte şi s-a făcut mult măcel. El a mai comunicat că „în această luptă, rănindu-l pe Balaş-oglu, l-am pus pe fugă". Dar avînd teamă de duşmani, el a mai făcut cunoscut ca să i se acorde sprijin cu oştile mele purtătoare de victorie, aflate în părţile acelea.

Astfel, de vreme ce în vilaietul amintit, din apropierea beilerbeilicului tău, au loc asemenea întîmplări de seamă, atunci de ce să nu le faci tu arz în grabă, aflînd adevărul?

De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, neîntîrziind şi nezăbovind de loc, să vezi dacă, în partea aceea, venind duşmanii, au construit sau nu parcan în apropiere de oraş, precum şi castel între cetăţi, aşa cum a făcut arz principele amintit mai sus. De asemenea, să vezi dacă, aşa cum a spus el, dîndu-se luptă, l-au pus pe fugă. Aflînd adevărul din partea aceea, să faci în grabă arz la Pragul fericirii mele adevărul despre ştirile pe care le vei obţine şi le vei afla. De asemenea, şi tu, la rîndul tău, pregătindu-i pe toţi supuşii mei sangeacbei din beilerbeilicul tău, precum şi pe subaşii şi pe spahii şi fiind gata cu arme şi cu unelte perfecte, să te uiţi în partea celui amintit mai sus, astfel încît, dacă, duşmanii neputînd fi înlăturaţi sau venind iarăşi duşmanii, îţi va cere sprijinul, atunci, fără să mai întîrzii şi fără să mai zăboveşti nici o clipă şi nici un ceas, să te duci în ajutor şi, unindu-vă cu bine, să depui toate eforturile şi toate străduinţele tale pentru înlăturarea şi îndepărtarea duşmanilor. De asemenea, să te fereşti de ivirea unor fapte potrivnice cinstei şi onoarei împărăţiei mele, dar să aduci mereu la cunoştinţă, în grabă, veştile adevărate pe care le vei obţine.

Însemnare : S-a scris.

Anexă : De asemenea, o copie i s-a scris lui Arslan bei care, fiind sangeacbeiul de Semendria, se află la paza Budei. S-a spus ca sangeacbeii dependenţi de beilerbeilicul de Buda, precum şi zaimii *(zuama)* şi spahiii *(sipahi)* de acolo, pregătindu-se cu arme împotriva duşmanilor, să se uite spre sus-numitul ⟨principe⟩, iar dacă va trebui, atunci să-l ajute.

Însemnare : S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 14.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 708; rola 15, c. 251.

---

[1] Ioan Sigismund Zápolya.

57 **⟨1564 septembrie 1 = *972 muharrem 24*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul ordonă autorităţilor din Silistra oprirea răufăcătorilor de a ataca Moldova, prinderea şi pedepsirea lor. În acest sens intervenise domnul Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu la Poartă.

Poruncă pentru beiul, pentru cadiii şi intendenţii de schele din sangeacul *(liva)* Silistra:

Voievodul Moldovei [1] a făcut arz precum că acuma, pe fluviul Dunărea, în jurul cetăţii Chilia, apar unii hoţi şi aramini *(harami)* dintre ghiaurii levenzi şi, umblînd cu bărcile, pricinuiesc mereu pagube şi stricăciuni unor negustori şi celorlalţi ţărani *(rençber)*, precum şi raialelor şi beraialelor din satele şi din tîrgurile din partea Rumeliei.

De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, vă cer să puneţi mîna pe răufăcătorii aceia amintiţi mai sus.

De asemenea, aducînd un număr suficient de şăici *(şayka)*, dintre şăicile aflate la Brăila şi Chilia, să le echipaţi cu ostaşi de cetate [2] şi cu cete de azapi [3], punînd în ele oameni destoinici.

De asemenea, trimiţînd om şi la voievodul Moldovei, să-l puneţi şi pe el să echipeze toate bărcile, cîte se află în schela Galaţi. În felul acesta, să-i iscodiţi de pe Dunăre pe răufăcătorii aceia şi să aflaţi întocmai de unde vin şi cine anume dă proviziile acestora şi unde anume îşi au bîrlogul şi locul lor de şedere, dacă sînt.

De asemenea, să reţineţi corăbiile răufăcătorilor, pe care veţi pune mîna, iar pe cei ale căror răutăţi şi hoţii vor ieşi la iveală să-i pedepsiţi aşa cum trebuie, în aşa fel încît să supravegheaţi bine Dunărea, precum şi liniştea şi siguranţa raialelor din satele şi tîrgurile de pe malurile ei.

De vreme ce în regiunile de sub stăpînirea voastră apar astfel de răufăcători, atunci care este motivul de nu vă îngrijoraţi acuma de ei? Nestînd, în această privinţă, cu nepăsare şi punînd mîna pe răufăcători, să nu pierdeţi nici o clipă pentru înlăturarea şi îndepărtarea pagubelor şi stricăciunilor pe care ei le pricinuiesc negustorilor, olacilor şi celorlalte cete de cultivatori *(rençber)* şi raiale.

Dar în această privinţă să puneţi oameni destoinici şi de încredere.

De asemenea, potrivit poruncii tale din trecut, cînd se va cere ajutor pentru vilaietul Transilvaniei, să nu staţi nici o clipă şi nici un ceas, ci să depuneţi eforturi şi străduinţe pentru a ajunge îndată, împreună cu oastea Moldovei. Dîndu-vi-se poruncă pentru această slujbă, să vă feriţi de nepăsare.

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 112.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 183.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] *Hisar erenleri.*
[3] *Azep taifesi.*

58 **⟨1564 septembrie 21 = *972 safer 14*⟩**

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să nu mai atace fără motive întemeiate teritoriile austriece, întrucît noul împărat al Austriei, Maximilian, a solicitat reînnoirea ahidnamelei, ceea ce i s-a acordat. Se motivează că atacurile austriece din trecut erau acţiuni izolate, dar dacă vor călca pacea, atunci beilerbeiul Timişoarei stă gata la Arad.

Principelui Transilvaniei [1], principele Ştefan [2], să i se scrie următoarea scrisoare ilustră [3]:

În clipa de faţă, la înaltul nostru Prag, ocrotitorul lumii şi puternic, purtător de noroc în Orient şi măreţ printre tronurile din Occident, cel care este ambasadorul *(elçi)* din partea împăratului Maximilian *(Maksimiliyanoş)*, onorat printre mai marii celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, şi care stă la Poarta fericirii noastre, a dat de ştire că împăratul mai sus-amintit, menţinînd şi păstrînd cu hotărîre prietenia existentă cu tatăl său Ferdinand, solicită acordarea, din nou, pe numele său, a ilustrului nostru *ahidname*, potrivit tratatului nostru împărătesc.

De asemenea, şi Arslan, care se află la paza Budei *(Budin)*, să-i continue preţuirea, a comunicat precum că serhaturile vilaietului amintit se află în deplină siguranţă şi în linişte, iar din partea cealaltă, arătîndu-se grijă desăvîrşită, se respectă tratatul nostru binefăcător şi că, de asemenea, aducîndu-şi haraciul lor, potrivit cerinţelor legămîntului lor *(ahdlari)*, solii lor se află în drum spre Pragul fericirii mele. Dar cînd, prin aţîţarea unuia sau altuia, unii dintre răufăcătorii aflaţi la serhaturile Transilvaniei vroiseră să facă nişte castele în cîteva sate, atunci, venindu-li-se de hac acestora, se făcuse arz precum că voi dăduserăţi de ştire, mai înainte de aceasta, cu scrisori, beilerbeiului de Timişoara în sensul că „duşmanii se adună fără contenire''.

Drept urmare, se dăduse porunca mea pentru ca sus-numitul beilerbei [4] să te ajute cu oaste. De asemenea, în clipa de faţă, sosind la Pragul fericirii mele scrisori, aţi arătat că cetatea Satu Mare *(Sakmar)*, din vilaietul Transilvaniei, care fusese luată înainte de pace, aflîndu-se în stăpînirea lor în clipa cînd s-a dat ahidnameaua noastră împărătească, ⟨austriecii⟩ au pus mîna pe ea, pe o cale oarecare, contrar ahidnamelei mele împărăteşti, şi că o stăpînesc.

De aceea aţi solicitat să vi se acorde sprijin, din partea aceasta, cu oştile beilerbeilor de Buda şi de Timişoara.

Astfel, de vreme ce sus-numitul împărat *(kral)* respectă „legămîntul şi amanul'', ilustra mea persoană nu îngădui ca, din partea de dincoace, să se intervină, contrar ahidnamelei noastre împărăteşti.

De aceea, la sosirea ilustrei noastre scrisori, de vreme ce, din partea împăratului, nu au venit oşti anume şi înarmate, ci, el fiind un împărat nou, au avut loc doar tulburări la serhaturile de acolo şi, din această pricină, v-au atacat doar nişte răufăcători, prin aţîţarea unor intriganţi, va trebui să păziţi şi să ocrotiţi, aşa cum trebuie, ţara şi vilaietul de pagubele şi de răutăţile unor astfel de răufăcători. Astfel, pedepsindu-i pe răufăcătorii care pătrund, să-i înlături şi să-i îndepărtezi.

De asemenea, de vreme ce nu vin din partea împăratului oşti şi nu se săvîrşeşte vreo faptă contrară prieteniei, să nu puneţi în zadar oştile pe drumuri şi să vă feriţi de călcarea sub picioare a ţării, precum şi de a pătrunde de dincoace în partea cealaltă, contrar legămîntului *(ahd)*.

Astfel, de vreme ce nu se săvîrşeşte, din partea lor, ceva potrivnic legămîntului şi păcii, atunci şi voi, la rîndul vostru, respectînd, din partea aceasta, legămîntul nostru împărătesc, să depuneţi toate eforturile voastre demne de laudă pentru buna rînduială a ţării şi pentru ridicarea bunăstării supuşilor. Dar dacă, din partea cealaltă, nu se respectă legămîntul şi dacă, venind oşti cu gîndul de a pătrunde în ţară şi de a provoca pagube,

nu veţi fi în stare să le îndepărtaţi, în acest caz, beilerbeiul Timişoarei, amintit mai sus, stă gata în localitatea numită Arad, avînd cu el un număr suficient de oşti de ale mele, călăuzite de victorie.

Aflînd numărul duşmanilor şi, de asemenea, pregătind pe drumurile de trecere ale oştilor mele împărăteşti cantităţi îndestulătoare de zaherele de diferite feluri, să-l anunţi pe sus-numitul şi, trimiţînd călăuze destoinice, să-l inviţi să vină prin locurile pe unde va fi mai potrivit, iar după întîlnirea voastră, unindu-vă şi înţelegîndu-vă între voi, să depuneţi toate eforturile voastre în vederea îndepărtării şi înlăturării duşmanilor.

De asemenea, să vă feriţi de săvîrşirea, prin nepăsare, a unor fapte potrivnice cinstei şi onoarei împărăţiei mele.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Numărul de pagină: 77.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, doc. 158.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 705; rola 15, c. 264.

---

[1] *Erdel kralı.*
[2] Ioan Sigismund Zápolya.
[3] *Name-i şerif.*
[4] De Timişoara.

59 1564 octombrie 17—26 *(972 rebi I, evasıt)* Kütahya

Firmanul sultanului Suleiman Magnificul prin care se cere regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, să-l ajute pe domnul Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, şi să contribuie la întărirea prieteniei moldo-polone, potrivit tratatului de amiciţie cu Poarta.

Suleiman, fiul lui Selim han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai creştinilor...[1], craiul leşesc, craiul Sigismund August *(Sicizmund Augusto)*, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, potrivit cerinţelor tratatului existent între cele două părţi, fiind necesar şi important să-i daţi ajutor voievodului de acum al Moldovei[2], pildă printre emirii neamului Mesiei, şi să-l sprijiniţi în treburile sale, va trebui să-l ajutaţi pe voievodul mai sus amintit al Moldovei în toate treburile sale, legate de prietenia sa cu domnia-voastră, potrivit cerinţelor devotamentului şi prieteniei voastre faţă de noi, precum şi ca urmare a tratatului existent între cele două părţi. De asemenea, să aduceţi mereu la cunoştinţă stările din acele părţi şi faptele ce se petrec pe acolo.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii rebi-ul-evvel din anul nouă sute şi şaptezeci şi doi.

De la reşedinţa din Kütahya cea bine păzită.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 43.
Orig. AGAD, pach. 208, nr. 401; scris: *divani.*
Rez. *Kat.*, I, p. 178—179, nr. 183; *Cat.*, II, nr. 103.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Alexandru Lăpuşneanu.

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Țării Românești, Petru cel Tînăr, să o trimită în grabă la Poartă pe sora lui, căsătorită cu Iani Cantacuzino (Șeytanoglu). Ea fusese dusă înapoi, cu sila, din sudul Dunării, fiind luată de la Iani, de oamenii domnului.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești, voievodul Petru *(Petre)*:

În clipa de față, cadiii de Varna, Provadia *(Pravadi)* și Hîrșova *(Hırsava)*, trimițînd scrisori la înaltul meu Prag, au dat de știre precum că au cercetat, potrivit poruncii mele ilustre, chestiunea privitoare la faptul că, pe cînd sora ta, pe care o cununaseși, potrivit datinei voastre, și o dăduseși lui Iani, fratele lui Mihail *(Mihal)* [1], intendentul de Ahioli, venea încoace cu sus-numitul Iani și pe cînd acesta stătea cu soția sa într-o vale din apropiere de satul numit Samoran (?), din cazaua Hezargrad, au venit din partea ta camaraș-banul și Iani vistierul și Cherevaser (?) și Chierbanul și multe alte persoane din Țara Românească și au plecat luînd-o cu sila pe soția sus-numitului, cu toate lucrurile sale. Ei au făcut cunoscut că faptele s-au întîmplat așa cum s-a scris mai sus.

De aceea, poruncind ca pe soția sus-numitului s-o trimiți încoace, împreună cu valahii *(Eflaklar)* pomeniți mai înainte, îți cer ca, la sosirea ceaușului Hasan cu ilustra mea poruncă, fără să mai zăbovești și să tărăgănezi, s-o trimiți, în grabă și în orice chip, la Pragul fericirii mele pe mai sus amintita, împreună cu toată zestrea ei și cu lucrurile jefuite *(yırılan)*, precum și împreună cu cămăraș-banul și cu valahii aceia. Așa să știi!

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceaușului amintit, la 9 rebi-ul-ahîr, anul ⟨972⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 176.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 280.

---

[1] Mihail Cantacuzino *(Şeytanoglu)*.

61 **⟨1564 decembrie 10 = *972 cemazi I 6*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, confirmînd domnului Țării Românești, Petru cel Tînăr, primirea scrisorii despre trimiterea sumei de 5 000 de florini, precum și mărirea haraciului cu 10 000 de florini, îi cere să expedieze suma respectivă. Domnul este îndemnat, totodată, să se împace cu Șeitanoglu Iani, care se căsătorise cu sora lui.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

În clipa de față, împreună cu scrisoarea ta, ai trimis la înaltul meu Prag și 5 000 de florini *(filori)* [1] și ai făcut cunoscut precum că ai mărit haraciul tău cu 10 000 de florini [2]. De asemenea, ai mai dat de știre și

situaţia duşmăniei pe care o aveţi cu Şeitanoglu ‹Iani›, în legătură cu soţia acestuia. Tot ceea ce s-a spus în această privinţă, de toate s-a aflat şi s-a luat cunoştinţă.

Astfel, la sosirea ilustrei mele porunci, îţi cer ca, fără să zăboveşti, să trimiţi cei 10 000 de florini cu care ai mărit haraciul tău. De asemenea, aranjînd, pe orice cale cu putinţă, situaţia în legătură cu soţia lui Şeitanoglu, să te împaci şi să lichidezi neînţelegerile cu el şi, liniştindu-l, să nu-l faci să se mai jeluiască la Poarta mea ‹împotriva ta›.

Însemnare : S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, doc. 475 (p. 222).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 285.

---

[1] În această perioadă: 1 florin = ducat = galben = 57 sau 59 akçe.
[2] Haraciul propriu-zis era de cca 50 000 ducaţi.

62 — 1564 decembrie 11 *(972 cemazi I 7)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi confirmă domnului Ţării Româneşti, Petru cel Tînăr, primirea scrisorii despre mărirea haraciului cu 10 000 de galbeni şi despre situaţia soţiei lui Iani Cantacuzino. I se porunceşte să trimită haraciul mărit şi să se împace cu Şeitanoglu ‹Iani Cantacuzino›.

Poruncă pentru voievodul Ţării Româneşti :

Trimiţînd scrisoare, ai dat de ştire precum că ai mărit haraciul tău cu cinci poveri *(yük)* de aspri [1] şi că vrei să trimiţi 10 000 de galbeni *(altun)* [2] dare *(virgü)*. Ai mai făcut cunoscută şi situaţia soţiei lui Şeitanoglu. S-a luat cunoştinţă despre tot ce s-a spus în acea scrisoare a ta.

Astfel, la sosirea prezentei, îţi poruncesc să trimiţi fără întîrziere la Poarta împărăţiei mele cei 10 000 de florini *(filori)* despre care ai dat de ştire în scrisoarea ta. Astfel, să trimiţi an de an cele cinci poveri de aspri [3], cu care ai mărit haraciul tău, şi să le predai la vistieria mea împărătească. De asemenea, aranjînd, pe orice cale cu putinţă, situaţia în legătură cu soţia lui Şeitanoglu, să te împaci cu el şi, liniştindu-l, să nu-l faci să se jeluiască din nou la Poarta mea împotriva ta.

Însemnări : 1) S-a scris. 2) S-a predat oamenilor săi, la 7 *Dja.*, anul 972.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, doc. 477 (p. 222).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 285.

---

[1] Cinci poveri *(yük)* = 500 000 aspri *(akçe)* = cca 10 000 galbeni.
[2] Este vorba de majorarea haraciului de pînă atunci, care era de circa 50 000 florini (galbeni).
[3] 10 000 florini, din care trimisese 5 000 florini (vezi doc. nr. 61 din volumul de faţă).

63 ⟨**1565 februarie 17** = *972 receb 16*⟩

Scrisoare în care sultanul Suleiman Magnificul îi confirmă domnului Țării Românești, Petru cel Tînăr, primirea scrisorii sale în legătură cu împăcarea cu Șeitanoglu Iani, după cum îi ceruse. Domnul e sfătuit să-și vadă de paza țării sale.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

Cînd supusul creștin *(zimmi)* cu numele de Șeitanoglu, dintre raialele din țările mele bine păzite, făcuse cunoscut că ai luat din mîinile lui cu forța, în țările mele bine păzite, pe sora ta, pe care i-o dăduseși de soție, ți se trimisese porunca mea împărătească pentru a vă împăca și pentru a găsi o cale de înțelegere între voi. Potrivit cerinței acelei ilustre porunci a mea, ai dat de știre precum că s-a găsit între voi o cale de înțelegere prin aceea că i-ai trimis sus-numitului, cu oamenii săi, și i-ai predat galbenii și lucrurile pe care ți le dăduse el atunci cînd o luase pe sora ta.

Dealtfel, nici nu se cuveneau astfel de purtări. Ți s-a iertat de astă dată păcatul pe care l-ai săvîrșit.

Astfel, îți poruncesc ca, ferindu-te de azi încolo de fapte potrivnice șeriatului și poruncii, să fii cu toată prevederea și să stai atent și, văzîndu-ți de propria ta situație, să depui toate eforturile tale și toată străduința ta pentru paza și ocrotirea, așa cum se cuvine, a oamenilor tăi, a țării tale și a vilaietului tău.

Însemnări: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 347
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 298.

64 ⟨**1565 februarie 17** = *972 receb 16*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi comunică ceaușului Suleiman unele înțelegeri intervenite între Imperiul otoman și Austria, pe seama Transilvaniei, și-i cere să-l convingă pe principele Ioan Sigismund pentru acceptarea acestor înțelegeri.

Poruncă pentru Suleiman, unul dintre ceaușii înaltei mele Curți:

În clipa de față, împăratul Austriei și Germaniei [1], împăratul Maximilian *(Maksimiliyanuş)*, onorat printre căpeteniile mari ale celor de credința lui Iisus, trimițînd la înaltul meu Prag pe solul său, împreună cu haraciul său, acesta a vorbit de faptul că el [2] menține legămîntul pe care l-am avut cu tatăl său, Ferdinand *(Feranduş)*. De asemenea, în legătură cu cetatea pe care a luat-o principele Transilvaniei, principele Ștefan [3], glorios printre emirii mai mari ai celor de credința lui Iisus, în cearta lui cu Balaș *(Balaj)* Minhar [4], el a spus: „În clipa încheierii păcii ea se afla în stăpînirea noastră". De aceea el a cerut cele ce se aflau pe seama lor și cele ce au fost luate contrar legămîntului.

Dat fiind că credința și împărăția mea cer respectarea legămîntului și iertării [5], de aceea în scrisoarea mea împărătească, scrisă, potrivit

obiceiului vechi, pe numele personal al împăratului mai sus amintit, s-a scris și s-a pomenit și de faptul că cetatea Bana să rămînă în mîinile „fiului craiului", iar celelalte cetăți, care au fost luate, să fie predate stăpînilor lor, potrivit cerințelor ahidnamelei mele împărătești. În această privință, i s-a trimis anume și scrisoarea mea împărătească.

De asemenea, sus-numitul împărat a intervenit și pentru eliberarea lui Bebek Ferencz *(Ferenc)* care se află închis, în clipa de față, la Pragul fericirii mele. În această privință nu li s-a dat răspuns, dar s-a hotărît ca sus-numitul cel întemnițat să fie eliberat, în schimbul predării către „fiul craiului" [3] a cetăților care-i scăpaseră din mînă. De aceea, la sosirea poruncii mele, care cere supunere, îți poruncesc să nu divulgi această chestiune nici unei persoane, ci s-o aduci numai la cunoștința „fiului de crai", iar el să păstreze numai pentru el această înțelegere.

Astfel, după ce solii împăratului Austriei vor ajunge la el [2], dacă nu vor fi săvîrșite, din partea aceea, fapte potrivnice „legămîntului" și „amanului" și dacă el va cere cetățile sale care i-au fost luate, cu condiția ca cetatea Bana să rămînă în mîinile sus-numitului [3], atunci, potrivit cerințelor ilustrei mele porunci, respectînd *ahidnameaua noastră împărătească*, el să-i predea cetățile respective, iar îndată după aceea îi va fi trimis sus-numitului și Bebek Ferencz, spre a-i preda cetățile sale.

În felul acesta, el va obține feluritele mele favoruri împărătești. Ca atare, atrăgîndu-l potrivit cu acestea, să te străduiești să înlături dușmănia și pricinile dintre el și Maximilian [6]. Așa să știi!

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a dat ceaușului Muharrem.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, doc. 738.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 700; rola 15, c. 298.

---

[1] *Nemçe ve Alaman kral'.*
[2] Împăratul Austriei.
[3] *Istefan,* Ioan Sigismund Zápolya.
[4] Melhior Balassa, trecuse de partea Austriei.
[5] *Ahd ve aman.*
[6] *Feranduş-oglu,* „Fiul lui Ferdinand".

65 — ⟨1565 februarie 18 = *972 receb 17*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul aprobă cererea domnului Moldovei, Alexandru Lăpușneanu, de a fi ajutat de beii turci împotriva rebelilor fugari care intenționau să-l atace ⟨din Polonia⟩.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Trimițînd scrisoare, ai făcut cunoscut precum că răufăcătorii care au fugit mai înainte de aceasta din vilaietul Moldovei și care s-au refugiat ca dușmani strîng oști și se pregătesc să vină asupra ta, iar pentru a veni în ajutorul tău, s-a dus lîngă tine beiul de Akkerman, Hasan, să-i țină prețuirea, și că el se află acuma acolo.

De asemenea, ai cerut ca beii mei supuși, aflați în partea aceea, să meargă în sprijinul tău. De aceea am poruncit ca să te ajute sangeacbeii de Silistra și de Vidin, precum și alaibeiul de Nicopol, împreună cu toți subașiii și cu spahiii lor. În acest scop, li s-au trimis cu olaci ilustrele mele porunci, așa că ei așteaptă vești de la tine.

Astfel, la sosirea ilustrei mele porunci, îți cer să nu stai cu nepăsare față de dușmani, ci să fii, cu mare băgare de seamă, iar dacă, așa cum ai făcut arz, e într-adevăr sigur că dușmanii vor veni în vilaietul Moldovei și nu vor fi alcătuite oști în zadar, atunci, trimițînd fără zăbavă scrisoare supușilor mei bei, amintiți mai sus, să ceri ajutorul lor, potrivit poruncii mele. Apoi, în unire și în bună înțelegere cu ei, să depuneți toate străduințele voastre pentru îndepărtarea și înlăturarea dușmanilor.

Dar, fiind cu prevedere în această privință, să te ferești ca, prin nepăsare, să se săvîrșească fapte contrare țării și vilaietului, cinstei și onoarei împărăției.

Însemnare : S-a scris.

Suret, Bașbak. Arșivi, M.D.6, p. 346.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 297.

66 **⟨1565 martie 3 = *972 șaban 1*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, răspunzînd favorabil cererii de ajutor a principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, îi comunică faptul că l-a eliberat și l-a trimis pe Bebek Ferencz, cu care să colaboreze, iar după sosirea oștilor islamice să meargă cu toții împotriva austriecilor care atacau cetățile ardelene.

Scrisoare ilustră pentru „fiul craiului" [1] :

Sosind mai înainte scrisoarea voastră la Poarta fericirii noastre, care este refugiul sultanilor mari și azilul împăraților glorioși, ceruserăți ajutorul oștilor islamice pentru înlăturarea oștilor care asediază în clipa de față cetatea Tokay, care face parte din vilaietul vostru. De aceea, în această privință, trimițîndu-se cu olaci ilustre porunci beilerbeilor de Timișoara și de Buda, li se dăduseră sfaturi severe, așa cum se cuvine, ca să ajungă în ajutorul vostru.

Cu voia lui Allah, apropiindu-se, ei sînt pe cale de a ajunge acolo. Astfel, vilaietul tău făcînd parte din țările mele bine păzite, iar tu fiind supusul meu destoinic și socotit ca atare, privirea mea purtătoare de bunăvoință este mereu îndreptată într-acolo, iar intervenția ta în privința lui Bebek Ferencz *(Ferenc)* aprobîndu-se prin bunăvoința noastră, el a fost eliberat și a fost trimis prin [2], onorat printre cei de o seamă și de o vîrstă cu el, să-i crească norocul, care este unul dintre ceaușii de la înalta mea Curte.

De aceea, la sosirea lui, atrăgîndu-i pe notabilii *(bey)* care se supun, să-i faci să-l accepte în slujba și în tovărășia voastră, iar tu, la rîndul tău, potrivit cerințelor înțelepciunii și străduințelor tale, arătînd prietenie față de beii voștri și unindu-vă și înțelegîndu-vă între voi, îndată ce vă

veţi aduna la un loc cu oştile islamice, să nu pierdeţi prilejul, ci să arătaţi toată bravura voastră şi tot curajul vostru pentru distrugerea şi nimicirea duşmanilor, cei demni de înfrîngere, pe orice cale va fi cu putinţă, fie că îi veţi ataca peste noapte, fie că vă veţi năpusti asupra lor cu săbiile purtătoare de victorie. Şi să arătaţi astfel toată bravura voastră şi tot curajul vostru pentru înlăturarea pagubelor din vilaiet. Este tocmai momentul de a arăta tovărăşie şi de a sluji. De aceea, fără a scăpa prilejul, să depuneţi eforturi pentru a le veni de hac duşmanilor, aşa cum trebuie, obţinînd faimă.

De asemenea, să daţi mereu de ştire la înaltul nostru Prag, fără lipsuri, ce grad anume au atins faptele duşmanului şi care anume este situaţia voastră, cu sfîrşit glorios.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 387.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 696; rola 15, c. 318.

---

[1] *Kral-oglu*, Ioan Sigismund Zápolya.
[2] Loc alb.

67 **1565 martie 16** *(972 şaban 13)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, confirmînd primirea cererii de ajutor din partea principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, îi comunică faptul că li s-au trimis beilerbeilor de Buda şi de Timişoara, de două-trei ori, porunci ca să meargă în ajutorul său şi că vor veni, iar el să se pregătească cu oastea Transilvaniei.

Poruncă pentru principele Transilvaniei:

Trimiţînd om, ai dat de ştire că oastea austriacă, atacînd, a luat unele cetăţi de ale tale şi ai cerut să se trimită ilustră poruncă beilerbeilor de Buda şi de Timişoara pentru ajutor. Tot ce s-a comunicat în aceste privinţe, ilustra mea persoană am luat cunoştinţă.

Astfel, beilerbeilor amintiţi, precum şi sangeacbeilor aflaţi în partea aceea li s-au trimis de două-trei ori porunci ilustre cu olaci ca să te ajute. Potrivit ilustrei mele porunci, ei îţi vor veni în ajutor. De aceea şi tu, la rîndul tău, pregătindu-te în această privinţă cu prevedere şi cu grijă desăvîrşită, împreună cu oastea Transilvaniei, să te pui în legătură cu beilerbeii amintiţi mai sus şi să iei măsuri de prevedere pentru înlăturarea şi îndepărtarea duşmanului. Aşa să ştii!

Însemnări: 1) S-a scris. 2) La 13 şaban, anul 972. 3) I s-a predat dragomanului la data menţionată mai sus, punîndu-se în pungă de saten şi în capsulă de argint. 4) Constantinopol *(Kostantiniyye)*.

Suret, Başbak, Arşivi, M.D.6, p. 405.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 694; rola 15, c. 322.

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, acuzîndu-l pe principele Transilvaniei, Ioan Sigismund, de încheierea păcii cu Austria, în condiţiile necunoscute de el, îi cere să nu-şi slobozească oastea pînă la aducerea la îndeplinire a clauzelor ahidnamelei care fusese dată împăratului Austriei.

Scrisoare ilustră adresată principelui Transilvaniei, principele Ştefan [1] :

În clipa de faţă, trimiţînd scrisoare la Curtea mea purtătoare de fericire şi la Cuibul meu înalt ca cerul, ai comunicat unele veşti şi stări de lucruri privitoare la părţile acelea. Persoana mea ilustră am luat cunoştinţă de tot ce s-a spus şi s-a scris în scrisoarea ta. Dacă este aşa, atunci, află că în scrisoarea ta, sosită, nu s-a explicat cu amănunte în ce condiţii anume ai încheiat pace cu împăratul Austriei. De asemenea, de vreme ce s-a făcut pace, atunci care anume este pricina că duşmanii nu ies din ţară şi cum anume stau în cetăţile tale oştile austriece? Ele se află în stăpînirea lor, ocupîndu-le prin asediu? Este necesar să se cunoască adevărul despre felul cum anume aţi încheiat pacea în partea aceea.

De asemenea, mai înainte de aceasta i se trimisese împăratului amintit, prin solul său, adhidnameaua mea împărătească, iar ţie ţi se adusese la cunoştinţă precum că s-a hotărît ca, dintre cetăţile pe care puseseşi mai înainte mîna, datorită răufăcătorului numit Palaz Minhar [2], să fie predate în partea aceea cetăţile luate, afară de cetatea Bana [3].

În clipa de faţă, sosind scrisoare din partea împăratului Austriei, el a arătat că solul său, trimis cu ahidnameaua mea împărătească, a ajuns la el şi că ei stau cu bunăcredinţă şi că, îndată ce i-a sosit de la solul său scrisoarea acestuia de angajament, au trimis oameni către oştile lor din vilaietul Transilvaniei, că în partea lor e linişte, că nu se săvîrşesc atacuri şi că, trimiţînd porunci straşnice căpeteniilor *(bey)* lor de la serhaturi, le-au cerut să se ferească de săvîrşirea unor fapte potrivnice păcii. Dar în ceea ce te priveşte pe tine, el a spus: „Mulţumindu-ne pe noi şi pe oamenii noştri, el s-a învoit faţă de pagubele şi stricăciunile săvîrşite şi este pe cale de a ne trimite pe solul său". De asemenea, zicînd că: „poate veţi respecta, poate nu, înţelegerile făcute şi hotărîrile luate", din această pricină, ei nu au dat răspuns mulţumitor în privinţa cetăţilor voastre luate 〈de ei〉.

Cum anume s-a făcut pace între voi şi în ce fel anume v-aţi învoit în privinţa pagubelor şi stricăciunilor pricinuite lor? De asemenea, care anume este pricina că trimiţi pe solul tău fără a avea ilustra mea poruncă?

De aceea, la sosirea scrisorii noastre împărăteşti, să faci arz, cu toate amănuntele, despre felul cum anume s-a făcut pacea cu împăratul amintit mai sus şi despre condiţiile în care duşmanii stau în vilaietul vostru şi în cetăţile voastre şi despre angajamentele care au fost luate faţă de partea cealaltă. De asemenea, să arătaţi pentru ce pricini anume solii voştri se duc într-acolo. De asemenea, să nu împrăştiaţi oastea voastră pînă ce nu va sosi din partea aceea o veste sigură în legătură cu cetăţile voastre, ci să staţi gata şi echipaţi cu arme împotriva duşmanului şi să nu slăbiţi eforturile voastre.

Însemnări: 1) La 9 şevval, anul 972. 2) Constantinopol ***(Konstantiniyye)***.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 516.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 689; rola 15, c. 338.

---

[1] Ioan Sigismund Zápolya.
[2] Melhior Balassa.
[3] În continuare, cîteva fraze au fost şterse. Ele se referă la ajutorul ce se va acorda din partea oştilor Timişoarei, Budei etc. şi la necesitatea de a sta cu oştile pregătite pînă la lămurirea situaţiei păcii reînnoite de Poartă cu Austria.

69 **1565 mai 30** *(972 şevval, selh)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, confirmînd principelui Ioan Sigismund primirea unor veşti în legătură cu situaţia oştilor austriece din Transilvania, îi comunică faptul că, pe lîngă beilerbeiul Timişoarei, a primit poruncă să meargă în ajutorul său şi beilerbeiul Rumeliei, Ahmed paşa. De asemenea, principelui i se cere să depună eforturi împreună cu oştile otomane.

Poruncă ilustră pentru principele Transilvaniei:

În clipa de faţă, trimiţînd scrisoare la înaltul meu Prag, ai dat de veste unele stări de lucruri privitoare la duşmanii aflaţi în vilaietul tău. Persoana mea atotcuprinzătoare am luat cunoştinţă cu amănunte de tot ce s-a spus şi s-a scris în scrisoarea ta şi ele au ajuns la noi. De asemenea, sosind acuma scrisoare şi din partea beilerbeiului de Timişoara, el dă de ştire că, pînă acuma, el a ajuns lîngă tine şi că s-a îndreptat asupra duşmanilor demni de înfrîngere şi confirmă că i s-a cerut să-i îndepărteze, după cum va fi prilejul mai bun. De asemenea, în clipa de faţă, în afară de sangeacbeii mei supuşi care au primit poruncă să meargă din Rumelia lîngă beilerbeiul Timişoarei, în ajutorul tău, a primit poruncă şi beilerbeiul de Rumelia, Ahmed paşa, glorios printre emiri ai emirilor, să-i continue mărirea, pentru ca, adunîndu-şi oastea la Sofia, să fie gata şi să privească spre partea ta, iar oştile din Rumelia sînt în curs de strîngere lîngă el.

De aceea, cînd va sosi ilustra noastră scrisoare, vă cerem să depuneţi eforturi pentru scoaterea duşmanilor din vilaietul vostru şi din cetăţile voastre, luate împotriva ahidnamelei noastre împărăteşti, şi să nu-i lăsaţi să provoace pagube şi stricăciuni ţării şi vilaietului vostru. De asemenea, îndată ce se va ivi prilejul, unindu-vă cu sus-numitul beilerbei, supusul nostru, să vă preocupaţi de chestiunea cetăţilor şi de expediţie şi să le veniţi duşmanilor de hac în aşa fel încît să fie pildă şi un sfat pentru alţi duşmani care vor auzi.

Vilaietul mai sus-amintit făcînd parte din ţările mele binepăzite, bunăvoinţa mea se întinde din belşug în ceea ce te priveşte pe tine. Astfel, dacă duşmanii nu se vor sfîrşi venind şi dacă nu vor putea fi îndepărtaţi cu oştile trimise acuma, atunci, potrivit celor ce se cuvin credinţei şi împărăţiei mele, va fi trimis şi beilerbeiul Rumeliei şi vor fi luate măsuri pentru treburile necesare. Arătînd numaidecît bravură, voi să vă preocupaţi de îndepărtarea duşmanului. Aşa să ştiţi[1].

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a trimis măriei-sale paşii, punîndu-se în pungă de atlas şi în capsulă argintie, în ultima zi *(selh)* a lunii şevval, anul 972.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 556.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 684; rola 15, c. 351.

[1] Textul mai cuprinde şi unele intercalări în legătură cu cetăţile luate de austrieci, contrar ahidnamelei, iar peste alte propoziţii s-au tras linii.

70 **1565 iulie 12** *(972 zilhicce 13)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Ţării Româneşti, Petru cel Tînăr, să strîngă oastea Ţării Româneşti şi să aştepte chemare din partea beilerbeiului Timişoarei şi a principelui Transilvaniei, plecaţi pentru asedierea cetăţii Satu Mare.

Poruncă adresată voievodului Ţării Româneşti:

În clipa de faţă, beilerbeiul de Timişoara, Mustafa, să-i ţină norocul, şi „fiul craiului" [1], aflîndu-se la asediul cetăţii Sakmar [2], s-a făcut cunoscut precum că alaiurile duşmanilor vin fără încetare şi că, din această pricină, e nevoie să se vină în sprijinul oastei mele împărăteşti. De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, îţi cer să strîngi lîngă tine oastea Ţării Româneşti, fără nici o zăbavă şi fără întîrziere, şi, echipînd-o cu arme perfecte împotriva duşmanilor, să fii gata cu oastea adunată şi să priveşti în partea celor amintiţi mai sus. Cînd, fiind nevoie de oaste, vor veni din partea celor pomeniţi mai sus scrisori şi oameni pentru ajutor şi-ţi vor cere sprijinul atunci, desemnînd *başbug* peste 5 000 de oşteni destoinici şi bine înarmaţi pe unul dintre banii destoinici şi de încredere dintre banii Ţării Româneşti, să-l trimiţi numaidecît, chiar în ceasul acela, lîngă cei amintiţi mai înainte şi să depui toate eforturile tale pentru a veni în ajutorul şi în sprijinul lor. Este timpul de adus servicii! Fără să-l asemuieşti cu alte vremuri, să nu pierzi nici o clipă în ceea ce priveşte acordarea de sprijin şi să te fereşti de nepăsare şi de neglijenţă.

De asemenea, să-l sfătuieşti aşa cum trebuie pe cel pe care îl trimiţi, făcîndu-l serdar, pentru ca să-i stăpînească bine pe drumuri pe ostaşii cu care va pleca, luîndu-i cu el, şi să nu-i laşi să atace ţinuturile şi să persecute raialele de prin locurile pe unde vor trece. În caz contrar, va avea urmări. Să ştii acest lucru!

Însemnare: 1) S-a scris. 2) O copie, aşa cum s-a arătat mai sus, a fost scrisă şi pentru voievodul Moldovei.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 630.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 370.

[1] Ioan Sigismund.
[2] *Sakmar*, Satu Mare.

71 **⟨1565 iulie 12 = *972 zilhicce 13*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul cere autorităţilor otomane să asigure trecerea cu bine a celor 500 de puşcaşi care erau aduşi din Europa la principele Transilvaniei, Ioan Sigismund.

Poruncă pentru beii și cadiii din ținuturile mele binepăzite :

În clipa de față, principele Transilvaniei, principele Ștefan [1], trimițînd oameni în țările frînce *(Frenkistan)*, a pregătit 500 de pușcași, ca să stea lîngă el, iar aceștia sînt pe cale de a veni în partea lui. De aceea el a cerut porunca mea împărătească în sensul că, atunci cînd ei vor dori să treacă din ținuturile mele bine păzite de prin părțile Budei, nimeni să nu se amestece la ei. Astfel, am poruncit ca, atunci cînd pușcașii pe care principele cel pomenit mai sus i-a pregătit de prin părțile amintite vor veni cu oamenii lui în părțile acelea și vor dori să meargă la el, să nu lăsați pe nimeni să se amestece sau să-i atace, contrar poruncii mele, astfel ca ei să ajungă la el teferi și în siguranță. Așa să știți !

Însemnare : S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 631.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 680; rola 15, c. 371.

[1] Ioan Sigismund Zápolya.

72 **⟨1565 iulie 13 = *972 zilhicce 13*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere beilerbeiului Timișoarei să se poarte cu bunăvoință față de cei 5 000 de ostași moldoveni, precum și față de beiul de Silistra, trimiși să-l sprijine pe principele Transilvaniei în asediul cetății Satu Mare. Să trimită și numele celor care slujesc sau nu slujesc în lupte.

Poruncă pentru beilerbeiul Timișoarei :

S-a dat porunca mea ca să meargă în ajutor și vreo 5 000 de oșteni, care vor fi ceruți pentru ajutor din oastea Moldovei. De asemenea, va pleca în ajutor și beiul Silistrei, împreună cu oastea sangeacului său, precum și cu gebelii [1] și cu cetele de piedestrași.

De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, îți cer să te porți cu bunăvoința cuvenită față de supușii mei bei, precum și față de ostașii adunați ca să slujească și, cu bună-înțelegere și cu unire, să depuneți tot felul de străduințe și eforturi pentru distrugerea și nimicirea dușmanului și pentru cucerirea cetății Sakmar [2]. De asemenea, să-i treci în deftere separate pe acei dintre supușii mei zaimii *(zuama)* și spahii, precum și dintre ceilalți ostași purtători de biruință, care depun străduințe și arată glorie și fac tovărășie bună, ca și pe cei care arată nepăsare și neglijență, și să le trimiți încoace, pentru că, cu voia lui Allah cel preaînalt, supușii mei care slujesc și fac tovărășie bună își vor vedea dorințele lor împlinite cu feluritele mele favoruri împărătești.

De aceea și tu, la rîndul tău, îngrijindu-te ca atare, să săvîrșești, potrivit cerințelor zelului și eforturilor tale, multă glorie și multe bravuri și să faci fapte demne de laudă [3].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 631.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 371.

[1] *Gebeli (Cebeli).*
[2] *Sakmar,* Satu Mare.
[3] *Yüz aklıkları.*

73 1565 iulie 18 *(972 zilhicce 19)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul confirmă primirea unei corespondenţe de la domnul Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, în legătură cu pregătirea unui număr de 5 000 de ostaşi moldoveni pentru ajutorarea principelui Transilvaniei, dar principele îi comunicase că, pentru moment, nu are nevoie de ei.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Trimiţînd scrisoare, ai arătat că, expediindu-ţi-se de două ori ilustra mea poruncă, în sensul ca „să dai ostaşi pentru ajutorarea principelui Transilvaniei" [1], ai pregătit oşti suficiente şi aştepţi personal la serhatul Transilvaniei, privind spre principele cel amintit mai sus, dar că, atunci cînd ai trimis scrisoare, zicîndu-i: „Dacă este nevoie de oşti, să le trimit", el ţi-a dat răspunsul: „În situaţia de faţă nu e nevoie, dar tu să nu-ţi împrăştii ostaşii adunaţi, ci ei să stea pregătiţi pe locul acela pentru ca, atunci cînd va fi nevoie, să se trimită în grabă om şi să fie ceruţi".
De asemenea, s-a aflat şi despre tot ceea ce ai mai spus.

Astfel, ilustra mea poruncă, emisă pentru sprijinirea sus-numitului, este valabilă ca şi mai înainte. De aceea, la sosirea prezentei, să nu-ţi împrăştii oastea ci, potrivit poruncii mele de mai înainte, să fii gata şi să te uiţi mereu în partea duşmanului şi în partea aceea. De asemenea, pregătind cu arme şi cu echipament o parte dintre ostaşii din Moldova, cînd va veni om cu scrisoare din partea aceea şi îţi va cere ajutorul, atunci să trimiţi îndată cu beiul de Silistra, lîngă beilerbeiul Timişoarei, vreo 5 000 de oameni bine armaţi şi bine echipaţi, pentru ca să nu piardă nici o clipă în a-i ajuta, aşa cum vor crede ei de cuviinţă.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceauşului Ahmed, la 19 zilhidjge, anul 972.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 646.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 375.

[1] Ioan Sigismund Zápolya.

74 ⟨1565 iulie 28 = *972 zilhicce 29*⟩

Poruncă prin care, la cererea beiului Silistrei, dacă e cazul să meargă în ajutorul asedierii cetăţii Satu Mare sau să stea pentru paza Moldovei, sultanul Suleiman Magnificul îi cere să se ducă lîngă beilerbeiul Timişoarei, dacă i se va cere ajutorul, iar de paza Moldovei va avea grijă beiul de Akkerman. Domnul Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, comunicase că boierii fugiţi în Polonia vor să vină asupra Moldovei.

Poruncă pentru beiul Silistrei, Djafer bei:

Trimiţînd scrisoare, ai comunicat că ţi-a sosit o scrisoare de la voievodul Moldovei [1], în care acesta îţi arăta că iscoadele i-au dat de ştire precum că răufăcătorii, care fugiseră mai înainte de aceasta, strîngînd oşti în ţara leşească *(Leh)*, se gîndesc să vină în Moldova. De aceea ai

arătat că dacă, din această pricină, voievodul Moldovei, avînd el însuşi nevoie de oaste, nu va fi în stare să trimită oşti la Timişoara, atunci în ce parte anume să se dea firman ca să mergi?

Astfel, s-a dat porunca mea ca beiul de Akkerman, Hasan, stînd gata, să-l sprijine pe voievodul Moldovei, împreună cu cei de treabă din sangeacul său, şi, uitîndu-se în partea aceea, să se ducă şi să-l sprijine atunci cînd i se va cere ajutorul. De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, îţi cer ca, procedînd potrivit poruncii mele de mai înainte, să te pregăteşti cu subaşiii şi spahiii sangeacului tău şi cu tătarii gebelii, care vor veni împreună la treabă, precum şi cu cei 5 000 de oameni înarmaţi, care fuseseră ceruţi cu poruncă din Moldova pentru ajutor, şi să-i pregăteşti în Moldova şi Ţara Românească, într-un loc uşor de trecut de oşti şi apropiat, de unde se poate ajunge în ajutorul şi sprijinul acelei părţi [2]. De asemenea, stînd gata adunaţi într-un loc, pe unde trecerea oştilor se va face cu uşurinţă, cînd vor veni scrisori şi oameni de la beilerbeiul Timişoarei şi de la „fiul craiului"[3] şi vor cere ajutoare, atunci, fără să stai şi fără să întîrzii nici măcar o clipă sau măcar un ceas, să te străduieşti să ajungi acolo în grabă. În această privinţă să nu stai cu nepăsare.

Astfel, dacă nu vei fi gata cu oaste şi dacă, cerîndu-se ajutor, nu vei ajunge la timp şi se va întîmpla să se facă în părţile acelea vreo faptă contrarie cinstei şi onoarei împărăţiei, atunci nu se va lua deloc în seamă scuza ta şi vei fi dojenit şi pedepsit în fel şi chip şi în cel mai mare grad. De aceea, neprocedînd altfel, să dai crezare ilustrului semn!

Însemnare: S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 670.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 381.

---

[1] Alexandru Lăpuşneanu.
[2] La Timişoara şi apoi la Satu Mare.
[3] Ioan Sigismund Zápolya.

75 — 1565 august 7 *(973 muharrem 10)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, comunicînd principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, stadiul tratativelor cu împăratul Austriei, prin solii acestuia, îi cere să aştepte definitivarea tratativelor în sensul conţinutului ahidnamelei care fusese dată Austriei înainte de conflictul austro-ardelean.

Principelui Transilvaniei, principele Ştefan [1], să i se scrie o poruncă ilustră în sensul următor:

În clipa de faţă, împăratul *(kral)* Austriei şi Germaniei [2], împăratul Maximilian [3], trimiţînd scrisoare la Pragul nostru dăruitor de fericire, a dat de ştire situaţia păcii încheiate între voi, după duşmănia ivită între voi, împreună cu generalul său şi cu serdarii oştilor sale, precum şi cu căpeteniile sale.

De asemenea, el a făcut cunoscut că oştile celor două părţi s-au dus la locurile lor, iar în privinţa cetăţilor luate de ambele părţi, el a comunicat că solul său este pe cale de a sosi din nou pentru a discuta, aducînd şi darea pentru care se obligaseră.

De asemenea, el a mai dat de ştire că se supune şi respectă cu desăvîrşire ceea ce cuprinde ahidnameaua noastră împărătească, ce-i fusese trimisă mai înainte de aceasta. Dar, întrucît nu a sosit din partea lui un răspuns mulţumitor, din această pricină, solul său fusese pus să întîrzie mai multe zile şi nu fusese trimis încoace, iar cînd a venit, fiind întrebat, sus-numitul sol a spus, ca din partea împăratului amintit mai sus, că „cetăţile luate din vilaietul Transilvaniei nu anulează tratatul şi legămîntul existent între cele două părţi", şi a dorit să plece la împăratul său.

Din această cauză, scriindu-i-se sus-numitului împărat ilustra noastră scrisoare, în legătură cu aceste pricini, i s-a explicat că nu se aprobă pacea încheiată de tine cu ei, pe seama ţărilor mele binepăzite. De asemenea, s-a spus că, dacă au de gînd să facă pace şi prietenie, atunci să-şi ridice mai întîi oştile lor aflate la hotarele vilaietului Transilvaniei şi să le împrăştie la locurile lor, iar îndată ce vor începe să se întoarcă, atunci şi voi, la rîndul vostru, împreună cu beilerbeiul Timişoarei, vă veţi întoarce la locurile voastre, iar cînd vor veni iarăşi solii lor, se va stabili ca cetăţile luate de cele două părţi să fie predate înapoi, stăpînilor lor, în afară de cetatea Bana, care să rămînă în mîinile tale, potrivit ahidnamelei noastre împărăteşti.

Astfel, dacă, potrivit cerinţelor scrisorii noastre împărăteşti, trimisă în clipa de faţă, sus-numitul împărat, pentru a respecta cuprinsul ahidnamelei noastre împărăteşti, ce-i fusese trimisă pe numele său, îşi va ridica oştile sale de la hotarele vilaietului amintit mai sus şi le va întoarce la locurile lor, atunci, la sosirea scrisorii noastre împărăteşti, şi tu, la rîndul tău, cînd vei afla sigur de aceste lucruri, precum şi beilerbeiul Timişoarei, va trebui ca, fără să mai zăboviţi, să vă întoarceţi la locurile voastre şi să aşteptaţi discutarea, cu solii lor care vor veni, a pricinii cetăţilor luate şi rezolvarea ei în sensul arătat mai sus.

De asemenea, de vreme ce, arătînd prietenie, vor dori să respecte pacea şi prietenia în sensul legămîntului nostru împărătesc, atunci şi voi, la rîndul vostru, respectîndu-le, să vă feriţi de săvîrşirea unor fapte potrivnice [4].

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a trimis măriei-sale paşii punîndu-se în pungă de atlas şi în capsulă de argint, la 10 muharrem, anul 973.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.6, p. 612.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 682; rola 15, c. 361.

---

[1] Ioan Sigismund Zápolya.
[2] *Nemçe ve Alaman.*
[3] *Imperador Maksimiliyanoş Kral.*
[4] Documentul cuprinde unele intercalări şi ştersături, fiind un concept.

76 1565 august 8—17 *(973 muharrem, evasıt)* Constantinopol

Scrisoarea sultanului Suleiman Magnificul ca răspuns la promisiunile regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, de a respecta condiţiile tratatului de pace dintre cele două părţi. Se aminteşte şi de situaţia rebelilor moldoveni fugiţi în Polonia.

Suleiman, fiul lui Selim han, veşnic biruitor!

...[1] De asemenea, aţi mai adus la cunoştinţă că, dintre acei rebeli moldoveni care, fugind, mai înainte de aceasta, s-au dus în părţile acelea, nici un individ nu a fost ocrotit, ci toţi au fost pedepsiţi aşa cum se cuvine, iar unul dintre ei se află şi acum aruncat în închisoare cu felurite cazne. Aţi mai arătat că, în timp ce unii dintre locuitorii voştri se îndeletniceau cu agoniseala şi cîştigul lor, tătarii din Akkerman şi alţii, din neamul tătăresc, i-au prins şi i-au luat în robie *(esir)*, contrar ahidnamelei împărăteşti, şi aţi cerut slobozirea celor de acest fel. De asemenea, aţi mai făcut cunoscut că tătarii din Akkerman tiranizează şi persecută ţara voastră de două-trei ori pe an. Ne-am informat despre tot ceea ce aţi adus la cunoştinţă.

Astfel, Moldova făcînd parte din ţările mele binepăzite, raialele ei sînt tributarele mele, dar rebelii *(eşkiya)* care se împotrivesc poruncilor noastre împărăteşti nu încetează de a face răutăţi nici acolo unde se duc. De aceea a pedepsi pe cei de acest fel, care se hăinesc, înseamnă a pune rînduială în ţară şi a aduce linişte. Să aveţi grijă potrivit cu acestea... [2].

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui muharrem cel binecuvîntat, din anul nouă sute şi şaptezeci şi trei.

De la reşedinţa : Constantinopolul cel binepăzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 44.
Orig., AGAD, pach. 212, nr. 409; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 180—182, nr. 186; *Cat.*, II, nr. 108.

---

[1] S-a renunţat la formulele diplomatice.
[2] Partea finală nu se referă la ţările române.

77 — 1566 ianuarie 19 *(973 cemazi II 27)*

Scrisoare prin care sultanul Suleiman Magnificul îl avertizează pe regele Poloniei, Sigismund al II-lea August, în legătură cu o eventuală alianţă polono-austriacă împotriva Moldovei. Se dau exemple şi din trecut.

Scrisoare ilustră [1] adresată craiului leşesc :

S-a dat de ştire că austriecii strîng oşti şi au gîndul nefast de a merge asupra vilaietului Moldovei. De asemenea, s-a mai spus că şi la hotarul vostru se fac mari adunări de oşti, iar oştile din partea voastră sînt aliate cu oastea austriacă. Astfel, şi mai înainte de aceasta, cînd oştile austriece porniseră în părţile Moldovei, ele trecuseră prin ţara voastră şi provocaseră multe tulburări şi intrigi [2].

Însemnări : 1) S-a scris. 2) I s-a dat ceauşului Iskender, la 27 djemazi-ul-ahîr, anul 973.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 819.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 191.

---

[1] *Name-i şerif.*
[2] Restul documentului nu a fost microfilmat.

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere din nou sangeacbeiului de Silistra să pregătească zaherele la popasuri, în vederea expediției plănuite împotriva Austriei.

Beiului de Silistra:

Mai înainte de aceasta, poruncindu-se *nüzül*[1] din sangeacul Silistra, pentru nevoile expediției, se trimisese în privința aceea ilustra mea poruncă din partea Cancelariei financiare[2]. Este nevoie ca, scoțîndu-se în grabă *nüzül*-ul, el să fie trimis la timp acolo unde s-a poruncit. De aceea îți poruncesc ca, îngrijindu-te în această privință în persoană, să pregătești, potrivit poruncii de mai înainte, *nüzül*-ul care s-a poruncit din sangeacul tău și, scoțînd tot *nüzül*-ul la zece după Nevruz[3], să-l expediezi acolo unde s-a poruncit. Chestiunea amintită este importantă.

De aceea, îngrijindu-te ca atare, să depui toate eforturile și străduințele tale pentru a scoate la timpul potrivit cantitatea de *nüzül*. De asemenea, să scrii și să faci cunoscut în ce fel anume a fost pregătit și cum anume este.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Și aceasta[4].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 874.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 194.

---

[1] *Nüzül*, în sensul de zaherele pentru popasuri.
[2] *Maliye tarafından*, în sensul de cancelarie financiară.
[3] *Nevruz*, ziua primăverii (21 martie); deci, la 31 martie.
[4] Indicație că s-a dat aceleiași persoane, la aceeași dată, ca și documentul anterior, în care se precizează: „s-a predat ceaușului Omer, la 6 regeb cel unic, anul 973", care pleca în misiune la Varna.

79 1566 martie 4 *(973 şaban 12)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere din nou beilerbeiului Timișoarei să pregătească zaherele și oști pentru expediția plănuită, iar la sosirea sultanului la Sofia, să asedieze cetatea Gyula. Să comunice și veștile pe care le va obține.

Poruncă pentru beilerbeiul Timișoarei:

Mai înainte de aceasta, trimițîndu-ți-se porunca mea ilustră, ți se poruncise să fii și tu gata, întrucît se va porni la expediție împărătească. Acea ilustră poruncă a mea se menține întocmai, ca și mai înainte.

Fiind nevoie de zaherele pentru oastea Timișoarei, îți poruncesc să nu zăbovești de loc, ci să te pregătești și să fii gata, potrivit poruncii de mai înainte. Să pregătești pentru oastea Timișoarei cantități îndestulătoare de orz și făină și să le înmagazinezi în cetățile Cenad și Felnac *(Kalenak)*.

De asemenea, să pregătești oști, iar acolo unde va fi nevoie și cînd va trebui, să scoateți chiar și mai mult decît este, încît să nu se îndure greutăți.

De asemenea, stînd mai dinainte gata cu oastea Timişoarei, cînd, cu voia lui Allah, voi ajunge cu noroc şi cu fericire în părţile Sofiei, va trebui ca voi să mergeţi mai înainte şi să asediaţi cetatea Gyula. De aceea să vă pregătiţi ca atare.

De asemenea, cercetînd şi iscodind situaţia şi purtările ghiaurilor cei josnici, precum şi gîndurile lor nefaste, să scrieţi şi să daţi mereu de ştire veştile adevărate pe care le veţi obţine.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat lui Hîzîr, chehaiaua sa *(kethudası)*, la 12 şaban, anul 973.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 847.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 193.

80 **⟨1566 martie 14 = *973 şaban 22*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere din nou domnului Ţării Româneşti, Petru cel Tînăr, să pregătească zahereua poruncită şi s-o trimită cu corăbiile pentru nevoile expediţiei.

Poruncă pentru voievodul Ţării Româneşti:

Mai înainte de aceasta, trimiţîndu-ţi-se porunca mea ilustră, ţi se ceruse să pregăteşti zaherele şi să le încarci în corăbii. Apropiindu-se acuma vremea expediţiei, îţi poruncesc să nu zăboveşti, ci să depui toate eforturile şi străduinţele tale pentru a încărca în corăbii, potrivit poruncii mele de mai înainte, zaherelele amintite şi pentru a le trimite la locul unde s-a dat poruncă.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat lui Sinan, chehaia *(kethuda)*. 3) O copie s-a scris şi beiului de Pecs *(Peçevi)*, Hasan bei. 4) O copie i s-a scris şi beiului de Solnoc, Hasan bei. 5) Este noul chehaia al sus-numitului.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 179.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 198.

81 **1566 martie 14** ***(973 şaban 22)***

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, să pregătească suficiente cantităţi de zaherele pe drumul pe unde vor trece prin Moldova oştile tătare, care le vor cumpăra cu banii lor, venind la expediţia plănuită.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

În clipa de faţă, s-a dat porunca mea ca să vină la expediţia mea împărătească şi Mehmed Ghirai hanul, care este fiul hanului Devlet Ghirai şi hanul de Caffa *(Kefe)*. I s-a trimis porunca mea ilustră ca să vină trecînd prin vilaietul Moldovei, dar i s-au dat sfaturi straşnice şi aşa cum trebuie.

De aceea să nu lăsaţi ca, de azi încolo, ei să persecute raialele şi beraialele, ci să cumpere cu banii lor tot ce le trebuie. Dacă este aşa, atunci îţi poruncesc ca şi tu, la rîndul tău, îngrijindu-te, să pregăteşti cantităţi suficiente de zaherele prin locurile pe unde e mai potrivit să treacă ei şi să desemnezi oameni destoinici de ai tăi, astfel încît, atunci cînd ei vor veni, să fie pregătite zaherelele de care au nevoie, iar ei să le cumpere cu banii lor şi să nu persecute raialele. Sprijinindu-i, să-i faceţi să ajungă astfel în Ţara Românească.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceauşului Ferhad, la 22 şaban, ⟨973⟩. 3) O copie i s-a scris şi voievodului Ţării Româneşti. 4) I s-a predat şi aceasta.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 192.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 199.

82 **⟨1566 martie 22—31 = *973 ramazan 1—10*⟩**

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul îi cere din nou domnului Moldovei, Alexandru Lăpuşneanu, să-i trimită pentru expediţie, la Timişoara, şi pe cei 200 de ieniceri din suita sa, împreună cu alţi 3 000 de oşteni moldoveni. Pentru paza Moldovei, s-au dat porunci hanului Crimeii, precum şi sangeacbeilor de Bender şi Silistra.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Mai înainte de aceasta, ţi se poruncise ca să vină la expediţia mea împărătească şi cei 200 de ieniceri ai înaltei mele Curţi, care se află lîngă tine.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, potrivit poruncii mele, să-i trimiţi la Timişoara împreună cu cei vreo 3 000 de ostaşi, pe care urmează să-i trimiţi din Moldova.

În felul acesta, ei să vină şi să se ataşeze ordiei mele împărăteşti.

De asemenea, să pregăteşti şi un număr suficient de corturi[1] pentru supuşii mei ieniceri, amintiţi mai sus. Dacă va fi nevoie de ajutorarea ta, pentru aceasta i s-a trimis poruncă hanului. De asemenea, a fost oprit de la expediţie şi sangeacbeiul de Bender ca să te sprijine, dacă va fi nevoie. De asemenea, s-a poruncit să fie la dispoziţia ta şi beiul de Silistra.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) A venit un ghiaur.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 302.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 201.

---

[1] *Seyis-hane*, casă pentru rîndaşi de cai sau pentru îngrijitori de cai; „adăpost" sau „cort".

83 ⟨1566 mai 5—15 = *973 şevval 15—25*⟩

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, confirmînd sosirea haraciului Moldovei, cere agăi de ieniceri să întocmească defter pentru soldele oştilor aflate în Moldova, indicîndu-se şi modalitatea plăţilor: fie din haraci, fie din vistierie.

Poruncă pentru aga de ieniceri *(Yeniçeri ağası)*:

⟨Primul rînd din document nu a fost microfilmat. În continuare se spune⟩:

A sosit haraciul Moldovei. Fie că soldele ostaşilor mei supuşi, de care s-a pomenit mai sus [1], precum şi cele trebuincioase întreţinerii lor *(nafaka)* vor fi trimise din haraciul acela, fie că vor fi predate voievodului, oricare ar fi soldele de acolo, precum şi cele trebuincioase întreţinerii lor, să se facă numaidecît *defter* [2] şi să se trimită, arătîndu-se care anume sînt soldele ostaşilor mei supuşi, aflaţi acolo, şi indicîndu-se cele trebuincioase întreţinerii lor. Să se precizeze potrivit celor de mai sus!

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 581.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 206.

[1] Este vorba de 200 de ieniceri, aflaţi în Moldova pentru paza domnului.
[2] În sensul de inventar.

84 1566 mai 14 *(973 şevval 24)*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul, în urma veştilor primite de la principele Transilvaniei, Ioan Sigismund, în legătură cu pregătirile austriecilor, îi cere beilerbeiului Timişoarei să cerceteze situaţia şi s-o comunice, iar potrivit unor porunci anterioare, să atace cetăţile Vilagoş şi Ineu.

Poruncă pentru beilerbeiul Timişoarei:

În clipa de faţă, principele Transilvaniei [1], trimiţînd scrisoare, a făcut cunoscut că unele dintre iscoadele sale l-au informat că ghiaurii strîng foarte multe oşti şi fac mari pregătiri şi că au de gînd să vină acuma asupra cetăţii Sakmar. De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc să te informezi dacă faptele sînt sau nu sînt într-adevăr aşa cum s-a făcut arz şi, aflînd toată situaţia ghiaurilor, să scrii şi să comunici aşa cum se întîmplă lucrurile. De asemenea, să fii şi tu gata şi să stai pregătit pentru slujba pentru care ai primit poruncă.

Totodată, am poruncit ca şi oastea trimisă într-acolo să ajungă în grabă. Ea este pe cale de a sosi şi de a intra acolo. De aceea, şi tu, pregătindu-te ca atare, să te duci, potrivit poruncii anterioare, şi să începi să asediezi cetăţile Világoş şi Ineu *(Yanova)*.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceauşului Ahmed, la 24 şevval cel glorios, anul 973.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 598.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 207.

[1] *Erdel kralı.*

85 ⟨1566 iunie 16 = *973 zilka' de 28*⟩

Poruncă de la sultanul Suleiman Magnificul către domnul Țării Românești, Petru cel Tînăr, ca să trimită la Timișoara, pentru expediție, numărul de ostași cerut și mai înainte, deoarece beilerbeiul Timișoarei comunicase că nu au sosit. O copie i s-a trimis și domnului Moldovei.

Poruncă pentru voievodul Țării Românești:

Expediind scrisoare, în ziua de 25 zilka'de a acestui an 973 [1], beilerbeiul Timișoarei a dat de știre că nu i-au sosit încă oștile pentru care ți se poruncise să-i fie trimise din partea ta.

Astfel, mai înainte de aceasta, trimițînd de cîteva ori scrisori, făcuseși cunoscut precum că „vor fi pregătite oști și vor fi trimise". De aceea îți poruncesc ca, potrivit cerințelor supunerii și sincerității tale față de Pragul fericirii mele, să trimiți în grabă numărul desemnat de oști pentru care s-a dat mai înainte poruncă și să faci să ajungă la Timișoara.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a predat ceaușului Ahmed, la data amintită mai sus. 3) O copie s-a scris și voievodului Moldovei. 4) I s-a predat și aceasta.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 886.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 208.

---

[1] 13 iunie 1566.

86 1566 iunie 16 *(973 zilka' de 28)* Șesul: *Ak-Kilise*

Poruncă prin care sultanul Suleiman Magnificul ordonă ceaușului Hadji-Hasan să-i stăpînească bine pe oștenii din Țara Românească în drumul lor spre expediție. Să nu fie lăsați să persecute populația și să nu ia nimic fără bani. O copie i s-a trimis și ceaușului Mustafa, care venea cu oastea din Moldova.

Poruncă pentru ceaușul Hadji-Hasan:

Am poruncit ca oastea din Țara Românească să nu persecute pe nimeni pe drum și să fie stăpînită așa cum trebuie. De aceea, îți poruncesc ca, la menziluri și la popasuri, să-i stăpînești în așa fel pe ostașii Țării Românești încît ei să nu persecute și să nu atace raialele și beraialele.

De asemenea, punîndu-i să cumpere cu banii lor ce le trebuie, să nu-i lași să ia fără plată fînețe și merinde.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) O copie, ca cea de mai sus, a fost scrisă și pentru ceaușul Mustafa, care vine cu oastea din Moldova.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.5, doc. 1 904.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 209.

87 ⟨1568 martie 25 = *975 ramazan 26*⟩

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea, comunicînd regelui Poloniei numirea lui Bogdan Lăpuşneanu la domnia Moldovei, în locul tatălui său, Alexandru Lăpuşneanu, care decedase, îi cere totodată să aibă grijă ca Moldova să nu fie atacată de duşmani.

Scrisoare împărătească [1] adresată regelui polon [2]:

În clipa de faţă, murind voievodul Alexandru, care era voievodul Moldovei, domnia ei a fost acordată fiului său Bogdan [3] şi i s-a trimis împărătescul nostru steag.

Astfel, vilaietul Moldovei fiind ţara noastră cucerită prin sabia noastră victorioasă şi cuceritoare, iar raialele de acolo, la rîndul lor, fiind raialele noastre tributare, va trebui ca, potrivit cerinţelor devotamentului vostru sincer şi potrivit slăbiciunii voastre mari faţă de înaltul nostru „Cuib", să depuneţi toate eforturile voastre binevoitoare pentru înlăturarea şi îndepărtarea duşmanilor, dacă aceştia se vor gîndi să atace Moldova.

De asemenea, va trebui să daţi dovadă de tot felul de eforturi pentru a nu se pricinui supărări fie vilaietului Moldovei, fie raialelor de acolo, pentru a nu rămîne astfel nici o îndoială asupra motivelor întăririi prieteniei noastre.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat tălmaciului Murad cu o capsulă aurită şi cu o pungă *(kise)* împodobită.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.7, doc. 2 732.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 555.

---

[1] *Name-i hümayun.*
[2] Sigismund al II-lea August.
[3] Bogdan Lăpuşneanu (martie 1568 — februarie 1572).

88 ⟨1568 martie 25 = *975 ramazan 26*⟩

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea cere hanului Crimeii, Devlet Ghirai, să aibă grijă ca nimeni să nu atace Moldova, unde fusese numit domn Bogdan Lăpuşneanu, în locul tatălui său, Alexandru Lăpuşneanu, care decedase.

Scrisoare împărătească adresată hanului Devlet-Ghirai:

În clipa de faţă, murind voievodul Alexandru, care era voievodul vilaietului Moldovei, voievodalîcul vilaietului amintit a fost acordat fiului său Bogdan şi i s-a trimis împărătescul meu steag.

Vilaietul Moldovei fiind întocmai ca şi celelalte ţări ale mele bine păzite, iar locuitorii de acolo, la rîndul lor, fiind tributarii mei, de aceea, la sosirea scrisorii noastre împărăteşti, dacă, ivindu-se vreo mişcare din partea duşmanilor, va fi cu putinţă să se pricinuiască vilaietului amintit pagube şi stricăciuni şi dacă va fi nevoie de acordat tot ajutorul, atunci, potrivit devotamentului vostru sincer şi a slăbiciunii voastre mari, încă

din vechime, față de înaltul nostru Prag, purtător de glorie, să depuneți toate străduințele voastre demne de laudă, pentru a-i acorda sprijin și ajutor și pentru a nu lăsa ca dușmanii să pricinuiască pagube și stricăciuni vilaietului Moldovei și raialelor de acolo.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceaușului Iskender, într-o capsulă de argint și cu o pungă de atlas.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.7, doc. 2 734.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 556.

89 **1568 martie 28** *(975 ramazan 29)*

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea cere principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să aibă grijă ca Țara Românească să nu fie atacată în perioada cînd domnul de acolo, Petru cel Tînăr, va fi plecat la Poartă cu haraciul.

Scrisoare împărătească adresată principelui Transilvaniei:

Voievodul de acuma al Țării Românești dorind să vină, de astă dată, la Pragul fericirii mele cu haraciul său, i s-a acordat binevoitoarea mea învoire împărătească. În această privință, trimițîndu-i-se ilustră poruncă, i s-a poruncit: „Punînd în locul tău pe omul tău destoinic, să vii și apoi să te întorci".

De asemenea, chestiunea pazei și ocrotirii Țării Românești este importantă și necesară. Astfel, o parte a vilaietului amintit fiind aproape de vilaietul tău, trebuie să te ferești foarte mult de a se pricinui din partea aceea pagube și stricăciuni Țării Românești fie pe ascuns, fie pe față, și să fii cu prevedere.

De aceea, potrivit cerințelor devotamentului vostru sincer și potrivit credinței voastre depline, încă din vechime, față de Curtea noastră purtătoare de putere, va trebui ca, pînă ce sus-numitul voievod al Țării Românești va veni la Poarta fericirii mele și se va întoarce, să vă uitați în partea aceea și să depuneți toate eforturile voastre demne de laudă pentru ca să nu se pricinuiască, prin neglijență, pagube și stricăciuni, de către dușmani sau alții, vilaietului amintit, precum și raialelor sau beraialelor de acolo.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Și aceasta a fost predată în pungă ornată și cu o capsulă aurită.

Suret, Başbak, Arşivi, M.D.7, doc. 2 735.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 557; rola 1, c. 662.

90 **1568 martie 28** *(975 ramazan 29)*

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea cere hanului Crimeii, Devlet Ghirai, să aibă grijă de Țara Românească pînă ce domnul Petru cel Tînăr se va întoarce de la Poartă, unde urma să plece cu haraciul.

Scrisoare împărătească pentru hanul Devlet-Ghirai:

Voievodul de acuma al Ţării Româneşti dorind să vină, de astă dată, la Pragul fericirii mele cu haraciul său, i s-a acordat binevoitoarea mea învoire împărătească şi, trimiţindu-i-se ilustra mea poruncă împărătească, i s-a poruncit: „Să pui în locul tău oameni destoinici şi apoi să vii şi să te întorci".

De asemenea, paza şi ocrotirea vilaietului Ţării Româneşti sînt treburi importante şi necesare. De aceea, cînd sus-numitul voievod al Ţării Româneşti va veni la Poarta fericirii mele şi se va întoarce, în acest timp, potrivit cerinţelor devotamentului vostru sincer şi a slăbiciunii voastre mari, încă din vechime, faţă de Curtea noastră aducătoare de fericire, va trebui să priviţi într-acolo şi să depuneţi toate străduinţele voastre demne de laudă pentru a nu lăsa ca, prin nepăsare, să se pricinuiască pagube şi stricăciuni raialelor şi beraialelor vilaietului amintit, de către duşmani sau de către alţii.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat ceauşului Iskender, punîndu-se în capsulă de argint cu o pungă de atlas.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 7, doc. 2 734.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 556.

91 **1568 aprilie 14** ***(975 şevval 16)***

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să se înţeleagă cu noul beilerbei al Timişoarei, Djafer, care fusese numit în locul lui Hasan, mazilit în urma reclamaţiei principelui.

Poruncă pentru principele Transilvaniei, voievodul Ştefan [1]:

Trimiţînd acum scrisoare la Înalta Poartă a fericirii, ai dat de ştire situaţia beilerbeiului Timişoarei, Hasan, să-i ţină mărirea, precum şi chestiunea hotarului. De asemenea, tot ce s-a mai spus în această privinţă, toate au fost făcute arz cu amănunte la picioarele înaltului tron şi persoana mea atotştiutoare am luat cunoştinţă de ele.

Astfel, sus-numitul fiind înlăturat din beilerbeilic, beilerbeilicul Timişoarei a fost acordat lui Djafer, emir al emirilor printre glorioşi, — să-i ţină norocul —, care era beilerbei de Caffa *(Kefe)*, iar în privinţa hotarului, s-a trimis un defter separat cu ceauşul Ali,—unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, — să-i crească norocul!

Potrivit cerinţelor supunerii şi devotamentului vostru nesfîrşit, precum şi potrivit respectului şi slăbiciunii voastre mari faţă de Cuibul nostru cel veşnic, unindu-vă şi înţelegîndu-vă cu beilerbeiul cel amintit mai sus, — să-i ţină norocul —, să procedaţi aşa cum se va crede de cuviinţă, în treburile privitoare la fericirea împărăţiei noastre.

De asemenea, să se separe şi să se despartă satele dependente de Ardeal de satele care, în defterul trimis, fac parte din ţinuturile noastre bine păzite şi care, la recensămînt, au fost trecute în defterul lui Halil bei. Amănuntele au fost explicate. De aceea, procedînd potrivit defterului amintit, să depuneţi eforturi şi străduinţe pentru ca nimeni să nu se amestece şi să nu se gîlcevească împotrivă-i.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat tălmaciului, punîndu-se într-o capsulă de argint cu o pungă *(kise)* ornată.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D.7, doc. 2 736.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 558.

---

[1] Ioan Sigismund Zápolya.

92 **1568 noiembrie 17** *(976 cemazi I 27)*

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea cere principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să permită unor creştini (soţ, soţie, copii şi rude) din Transilvania să vină la Poartă, întrucît aşa ceruse capuoglanul Osman, care era fiul lor islamizat.

Scrisoare împărătească adresată principelui Transilvaniei:

În clipa de faţă, Osman, unul dintre capuoglanii mei, să-i crească norocul, s-a rugat pentru acordarea unei ilustre porunci de a mea pentru ca, atunci cînd tatăl său, Martin, şi mama sa, Marta, care locuiesc în satul numit Bes (?), dependent de Transilvania, vor dori să vină la Pragul fericirii mele, împreună cu feciorii, cu fiicele şi cu celelalte rude ale lor, nimeni să nu-i împiedice, ci să li se dea voie.

De aceea, potrivit devotamentului vostru nesfîrşit şi a sincerităţii voastre depline faţă de Poarta fericirii noastre, va trebui ca tatăl şi mama sus-numitului să nu fie împiedicaţi, atunci cînd vor veni, împreună cu feciorii şi fetele lor, precum şi cu celelalte rude şi neamuri de ale lor. Dîndu-li-se voie, să nu lăsaţi pe nimeni să se amestece sau să-i atace, încît ei să vină şi să se întoarcă.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) S-a predat celui care este *bölükbaşi* al capugiilor, la 27 djemazi-ul-evvel, anul 976.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 7, doc. 2 762.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 656; rola 15, c. 565.

93 **1568 decembrie 8** *(976 cemazi II 18)*

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea îi cere principelui Transilvaniei, Ioan Sigismund, să respecte hotarele cu ţinuturile turceşti, tot astfel urmînd să procedeze şi beilerbeii din vecinătatea Transilvaniei.

Scrisoare împărătească adresată principelui Transilvaniei:

Trimiţînd om şi condică *(defter)* la înaltul „Cuib" al fericirii noastre, care este azilul împăraţilor *(hakan)* mari şi refugiul sultanilor glorioşi, aţi dat de ştire precum că, făcîndu-se din nou recensămîntul *(tahrir)* vilaietului, în afară de satele înregistrate, s-a pătruns şi la unele sate care atîrnă de vilaietul Transilvaniei. Persoana mea împărătească am luat cunoştinţă, cu amănuntele arătate, despre tot ce s-a spus în această privinţă.

Astfel, defterul trimis fiind confruntat cu defterul de la Înalta Poartă a fericirii noastre, au fost copiate întocmai satele introduse în recensămîntul nou[1], precum şi satele care sînt dependente de Transilvania şi nu au fost trecute în defter.

Ea[2] a fost trimisă beilerbeiului de Buda ca să nu se mai producă vreo intervenţie sau încălcare din nici o parte. În această privinţă, i s-a scris şi ilustra noastră poruncă, dîndu-i-se sfaturi severe.

Astfel, potrivit cerinţelor devotamentului vostru şi potrivit sincerităţii voastre depline faţă de înaltul nostru Prag cel veşnic, cît va sta lumea, va trebui ca şi voi să-i sfătuiţi cu străşnicie pe oamenii voştri, aflaţi în apropiere de serhat, pentru ca nimeni să nu se amestece şi să nu intre în satele care depind de ţinuturile noastre bine păzite şi care au fost trecute în recensămîntul nou.

Tot astfel, dacă cineva din ţinuturile noastre binepăzite va pătrunde în satele dependente de Transilvania şi care nu sînt trecute în defter, atunci, înţelegîndu-vă cu sus-numitul, el să-l îndepărteze şi să-l înlăture, iar pe cei care nu dau ascultare celor oprite, să-i scrie şi să-i facă arz la Pragul fericirii noastre ca să li se vină de hac, încît, în zilele împărăţiei noastre, aducătoare de fericire, raialele şi beraialele din ambele părţi să trăiască în linişte şi nimeni să nu fie tiranizat sau persecutat.

Pentru ca să nu se intervină în satele dinspre partea Timişoarei, dependente de Transilvania, netrecute în defter, în această privinţă s-a scris beilerbeiului de Timişoara şi i s-a trimis straşnica noastră poruncă împărătească şi el a fost sfătuit cu severitate.

La nevoie, luînd legătura şi cu sus-numitul, el să-i înlăture şi să-i îndepărteze pe cei de acest fel, <care vor interveni>.

Însemnări : 1) S-a scris. 2) S-a predat tălmaciului, cu pungă şi cu capsulă, la 18 djemazi-ul-ahîr, anul 976.

Suret, Başbak. Arşivi, M. D. 7, doc. 2 765.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 655; rola 15, c. 566.

---

[1] *Tahrir-i — Djedid (Tahrîr-i-Cedîd).*
[2] Copia listei satelor extrase din defter.

94 1569 martie 28—aprilie 6 *(976 şevval, evasıt)* Constantinopol

Scrisoare prin care sultanul Selim al II-lea îl îndeamnă pe regele Poloniei, Sigismund al II-lea August, să atace Rusia, în timp ce oştile otomane se pregăteau să asedieze cetatea Astrahan, ai cărei locuitori supărau pe pelerinii musulmani. Se aminteşte regelui de cererea lui de ajutor, prin hanul Crimeii sau prin akîngiii şi tătarii din Dobrogea, în vederea devastării ţinuturilor ruseşti, încă pe vremea domniei sultanului Suleiman Magnificul.

Selim, fiul lui Suleiman han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin... [1], craiul leşesc, Sigismund August, sfîrşitul să vă fie cu noroc, la sosirea înaltei parafe împărăteşti, să vă fie cunoscut că răufăcătorii aflaţi în cetatea Astrahan *(Hadji-Tarhan)*, cunoscută şi sub numele de „Ejderhan", care face parte

din cetăţile ghiaure de la serhatul Deşt-i-Kîpceak, aparţinînd ruşilor...[2], taie calea pelerinilor musulmani şi-i împiedică şi nu încetează de a devasta avuţiile lor, încît, înlăturarea răutăţilor acestora devenind o treabă din cele mai importante şi necesare, s-a hotărît ca, cu voia lui Allah cel preaînalt, pentru cucerirea, supunerea şi distrugerea acelei cetăţi să fie trimis hanul Devlet Ghirai, să-i ţină mărirea, care este stăpînitor de vilaiet, împreună cu mirimiranul *(emir-ul-ümera)* cel glorios, Kasîm, beilerbei de Caffa, să-i continue norocul, şi cu beii mei supuşi dintre emirii aflaţi în părţile Cerakse [3], Rumelia şi Anatolia şi cu un număr îndestulător de oşti dintre zaimi [4] şi timarioţi [5] şi ieniceri şi tunari şi celelalte oşti purtătoare de victorii. Preaînaltul Allah să ajute ca acest început binecuvîntat să se termine cu bine!

Astfel, ni s-a adus la cunoştinţă că, mai înainte de aceasta, pe vremea răposatului meu tată, măria-sa sultanul Suleiman han gaziul [6], Allah să-i lumineze mormîntul, trimiţînd ştire la înaltul nostru Prag cel purtător de dreptate, prin Ibrahim, să-i crească norocul, care face parte dintre tălmacii Curţii noastre şi este onorat printre cei de o seamă cu el, ceruserăţi să vi se dea un număr îndestulător de ostaşi de la sus-numitul Devlet Ghirai han sau dintre tătarii şi akîngiii din Dobrogea, ca să mergeţi asupra ruşilor cei purtători de nenoroc şi să devastaţi şi să pricinuiţi pagube vilaietului şi ţării lor.

Acum este timpul şi prilejul cel mai potrivit. De aceea, dacă doriţi, se vor face pregătirile cuvenite după cum veţi crede că e mai bine. Pentru hatîrul şi dorinţa domniei-voastre, vor fi strînse multe oşti purtătoare de victorie la serhaturile ţărilor noastre bine păzite. Dacă vă veţi ţine prietenia voastră, atunci din partea aceasta nu se vor săvîrşi atacuri şi nu se vor aduce deloc pagube ţării şi vilaietului vostru şi nici raialelor sau beraielelor voastre, contrar ahidnamelei noastre împărăteşti. Dacă este aşa, atunci, la sosirea, cu scrisoarea noastră împărătească, a tălmaciului Ibrahim, pildă printre cei de o seamă cu el, care este unul dintre norocoşii de la Pragul fericirii noastre, să-i crească gloria, va trebui ca şi domnia-voastră, la rîndul vostru, să-i sfătuiţi aşa cum trebuie pe guvernatorii *(hakim)* voştri de la serhat pentru ca, de azi încolo, să nu mai săvîrşească fapte contrare, aşa cum au făcut mai înainte de aceasta cînd, venind asupra cetăţii Djankerman, au mînat cu ei oi şi vite, formînd cete, iar celor care vor provoca turburări de acest fel, să li să vină de hac potrivit cerinţelor ahidnamelei noastre împărăteşti şi să fie puşi să plătească stricăciunile şi pagubele pricinuite.

În această privinţă, depunîndu-se eforturi şi strădanie pentru îndeplinirea cuprinsului scrisorii noastre împărăteşti, trimisă mai înainte, să nu se facă deloc încălcări, contrar tratatului, şi să nu se mai săvîrşească atacuri asupra cetăţilor şi supuşilor noştri de la serhaturile vilaieturilor noastre, pentru ca, în felul acesta, să continue şi să dăinuie prietenia dintre noi.

Dacă doriţi îndeplinirea celor arătate mai sus, atunci, cu voia lui Allah cel preţuit, cînd oştile noastre purtătoare de noroc vor merge şi, asediind cetatea pomenită, oştile duşmane vor suferi pagube şi vor fi în strîmtorare, voi, la rîndul vostru, să vă pregătiţi aşa cum veţi crede de cuviinţă şi după cum veţi avea prilejul mai potrivit, pentru ca, în felul acesta, cu voia prea înaltului Allah, duşmanii aflaţi între noi să fie înlăturaţi, iar raialele şi beraialele să stea în linişte. Să scrieţi şi să aduceţi la

cunoştinţa Curţii mele fericite ce gînduri aveţi în această privinţă şi ce măsuri veţi lua şi cum anume veţi proceda ...

⟨Mai departe se vorbeşte de cazul unui evreu, supus otoman, care fusese jefuit în Polonia. Acesta îl delegase pe tălmaci să-i ia banii rămaşi acolo⟩.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii şevval cel purtător de glorie, din anul nouă sute şi şaptezeci şi şase.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 49.
Orig., AGAD, pach. 219, nr. 421; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 194 — 195, nr. 199; *Cat.*, II, nr. 159.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] *Rus-i menhus, dalalet-i me'nus.*
[3] *Cerakse*, Circazia.
[4] *Zuama*, pl. de la *zaim*.
[5] *Ehl-i timar.*
[6] Suleiman Magnificul.

95 — 1571 iunie 25 *(979 safer, gurre)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere beilerbeiului Timişoarei să depună eforturi pentru mărirea cantităţilor de pulbere; să indice măsurile luate şi cantităţile procurate.

Poruncă adresată beilerbeiului Timişoarei.

În clipa de faţă, fiind importantă mărirea cantităţilor de pulbere, am poruncit ca ea să fie pregătită şi înmagazinată, pe orice cale cu putinţă, fie luîndu-se din pulberării *(baruthane)*, fie cumpărîndu-se cu banii miriei de la cei care aduc pulbere din părţile Transilvaniei şi o vînd în ţinuturile bine păzite, astfel încît să depuneţi eforturi şi străduinţe.

De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea ceauşului Sefer, nemaizăbovind, să cercetezi pulberăriile şi să depui eforturi şi străduinţe pentru mărirea cantităţilor de pulbere, pe orice cale va fi cu putinţă. De asemenea, să iei cu banii miriei cantităţi mari şi îndestulătoare de pulbere de la cei care procură, în acest fel, pulbere din vilaietul Transilvaniei. De asemenea, să scrii şi să comunici cu amănunte în ce fel anume ai pregătit-o, cît anume s-a procurat din fiecare pulberărie, cîtă pulbere s-a luat din pulberea adusă din vilaietul Transilvaniei şi cu cîţi aspri ai luat cîntarul.

De asemenea, să arăţi ce cantitate de pulbere există şi cîtă pulbere anume ai trimis la Belgrad.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) 1 safer cel glorios, anul 979.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 17, doc. 23.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 611.

96 — 1571 iulie 5—14 *(979 safer, evasıt)* — Constantinopol

Scrisoarea sultanului Selim al II-lea prin care se cere regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, să trimită un om pentru inventarierea lucrurilor rămase după moartea principelui Ioan Sigismund

Zápolya al Transilvaniei. Regele Poloniei își revendicase drepturile asupra lor, potrivit legăturilor sale de rudenie prin Isabella, soția lui Ioan Zápolya. Este vorba și de unele litigii pentru pășunat.

Hüve

Selim, fiul lui Suleiman han, veșnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creștin...[1], craiul vilaietului leșesc, craiul Sigismund August, sfîrșitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că a sosit acum la înaltul nostru Prag, aducător de fericire, și la înalta noastră Curte, purtătoare de dreptate și azil pentru hakanii și sultanii lumii, scrisoarea domniei-voastre, scrisă cu sinceritate, prin care arătați că principele Ștefan[2] a decedat mai înainte de aceasta, pe cînd era crai de Ardeal. El fiind fiul sorei domniei-voastre[3], iar sora voastră murind pe vremea cînd craiul cel mai sus amintit era încă în viață, toate lucrurile rămase de la ea trecuseră pe seama lui[2]. Dar în momentul de față craiul arătat murind și el și neavînd un alt moștenitor, toate lucrurile rămase după moartea sa au trecut pe seama domniei-voastre. Mai arătați că, chiar și înainte de a muri, el vă lăsase prin testament *(vasiyet)* unele obiecte de ale sale. De aceea cereți ilustra mea poruncă pentru ca ele să fie luate și date domniei-voastre.

De asemenea, mai scrieți că raialele din țările noastre bine păzite, care se duc în vilaietul vostru cu vite și cu lucruri, dădeau, din trecut și pînă acuma, dările de pășunat *(otlak hakkı)* și vămile lor, potrivit legii și obiceiurilor cerute de ahidnameaua împărătească, dar beiul de acum din Bender nu lasă ca aceste dări să fie luate, zicînd că ele aparțin numai emirilor . . . .

⟨Regele ceruse respectarea acestor condiții, precum și faptul ca hanului Crimeii să nu i se dea darea în anul în care tătarii fac incursiuni în țara leșească. Sultanul răspunde astfel despre moștenirea care i se cuvenea regelui Poloniei⟩:

De asemenea, și voievodului Bátory Iștvan[4], care este voievodul Ardealului, scriindu-i-se porunca noastră împărătească, i s-a poruncit să cerceteze dacă Ștefan, craiul cel răposat, a lăsat avuție și alte lucruri, bineînțeles, afară de avuțiile pe care le are în țara Ardealului, și să vadă dacă vi le-a lăsat prin testament. De asemenea, i s-a poruncit că dacă este așa, atunci, fie că e vorba de bani, fie de obiecte sau de alte lucruri, să le treacă pe toate în *defter*, amănunțit, și apoi să facă arz la Pragul fericirii noastre. Astfel, la sosirea scrisorii noastre împărătești, purtătoare de bucurii, va trebui ca și domnia-voastră, la rîndul vostru, să trimiteți pe omul vostru la voievodul mai sus pomenit al Ardealului ca să înregistreze cu el și să facă un catastif cu tot ceea ce a lăsat craiul Ștefan din avuțiile și lucrurile sale, cu testament, pentru domnia-voastră, și să trimită defterul la Pragul fericirii noastre pentru ca, sosind la înalta noastră Curte, cînd se va face arz despre aceasta, să se procedeze, cu voia prea scumpului Allah, după cum se va crede de cuviință în această privință și așa cum se cere și se cade prieteniei vechi dintre noi.

Dar nu se îngăduie să se ceară ceva din banii *(hazine)* adunați din vilaietul Transilvaniei, pentru nevoile țării și vilaietului. Să depuneți toate eforturile voastre demne de laudă pentru a nu îngădui ivirea unor fapte contrare legămîntului și tratatului, precum și prieteniei pe care o aveți din vechime față de „Cuibul" nostru cel purtător de noroc, ca și față de înălțimea noastră.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii safer cel purtător de glorie din anul nouă sute şaptezeci şi nouă. De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 55.
Orig., AGAD, pach. 241, nr. 454; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 203 — 204, nr. 210; *Cat.*, II, nr. 165.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Ioan Sigismund Zápolya.
[3] Isabella, fiica regelui Poloniei, Sigismund I August, şi soţia lui Ioan Zápolya.
[4] Ştefan Báthory (1571—1575, voievod; 1575—1583, principe).

97 **1572 ianuarie 7—16** *(979 şaban, evahır)* **Adrianopol**

Firmanul sultanului Selim al II-lea prin care se cere regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, să explice Porţii de ce anume polonii pricinuiesc supărări locuitorilor Moldovei, avertizîndu-l totodată că nu vor fi luate în seamă eventualele motivări legate de plănuirea unei căsătorii a voievodului Moldovei, Bogdan Lăpuşneanu, cu o poloneză.

Hüve

Selim, fiul lui Suleiman han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin... [1] craiul vilaietului leşesc, craiul Sigismund August, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, sosind acum numeroase scrisori de la supuşii mei sangeacbei, aflaţi la serhaturi, ei au dat de ştire că cei de neam leşesc, alcătuind bulucuri, vin în vilaietul Moldovei şi-i supără şi-i necăjesc pe locuitorii acelui vilaiet, iar beiul vostru numit Laski *(Lasku)* [2], venind cu numeroase oşti la marginea ţării leşeşti, din apropierea serhatului vilaietului Moldovei, stă acolo cu oştile adunate de el. Afară de ei, şi cei sosiţi din acele părţi, precum şi cadiii de pe acolo au înştiinţat că faptele sînt întocmai celor arătate mai sus.

Astfel, asemenea purtări fiind contrare şi împotriva tratatelor vechi şi angajamentelor din trecut, întărite şi consolidate între cele două părţi, a fost trimis Turgud, care este unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi şi ai Pragului fericirii mele şi care este pildă printre cei de o seamă cu el, ca să afle motivul acestor fapte şi care anume este adevărul în această privinţă. De aceea, la sosirea sa, va trebui să se depună eforturi multe pentru ca, potrivit cerinţelor sincerităţii şi devotamentului vechi faţă de Poarta cea ocrotitoare a împărăţiei mele, să i se aducă la cunoştinţă tot adevărul despre cauzele şi pricinile care au dus la ivirea unor astfel de fapte şi purtări, contrare păcii şi prieteniei existente.

Dacă se va socoti să se dea răspunsul că pricina unor asemenea fapte este în legătură cu căsătoria voievodului vilaietului Moldovei [3] cu o fată de la leşi, atunci să se ştie că, pentru această treabă, nu s-a dat învoire celor de neam leşesc să vină în vilaietul Moldovei şi să săvîrşească fapte de tiranie şi nici de acum încolo nu dau ilustra mea îngăduinţă în această privinţă.

De aceea, potrivit cerinţelor prieteniei voastre cu Poarta fericirii mele, să înştiinţaţi cu orice preţ adevărul despre cele pomenite mai sus, precum şi celelalte situaţii ce s-au ivit în acele părţi.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui şaban cel măreţ, din anul nouă sute şi şaptezeci şi nouă.

De la reşedinţa din bine păzitul Adrianopol *(Edirne)*.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 56.
Orig., AGAD, pach. 245, nr. 461; scris: *divani*.
Rez. Kat., I, p. 207 — 208, nr. 214 şi *Cat.*, II, nr. 167.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Albert Laski, nobil polon.
[3] Bogdan Lăpuşneanu.

98 ⟨1572 ianuarie 7—16 = *979 şaban, evahır*⟩ Adrianopol

Scrisoare prin care marele vizir Sokollu-Mehmed paşa întăreşte regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, ştirile despre intenţia lui Bogdan Lăpuşneanu, domnul Moldovei, de a se răscula. Dacă se va refugia în Polonia, de teamă că va fi pedepsit, să fie prins sau ucis.

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin, demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, orînduitorul treburilor comunităţilor creştine, posesor de glorie şi faimă, măria-sa craiul vilaietului leşesc, după prezentarea urărilor de bine şi de sănătate, vi se aduc la cunoştinţă, prieteneşte, următoarele: este mai clar decît lumina zilei faptul că respectarea temeliilor tratatului duce la fericirea raialei şi a ţării, iar respectarea regulilor de bună vecinătate determină întărirea prieteniei. Astfel, de la venirea la serhat a lui Jazlowiecky *(Yazloçka)*, care este, din partea crăiei voastre *ruski voievod* [1](?), serhatul acela a găsit linişte şi siguranţă. De asemenea, datorită devotamentului său sincer şi prin mintea sa şi gîndurile sale drepte, el continuă întărirea păcii şi prieteniei Fie ca voievodul mai sus-amintit să depună şi de azi încolo eforturi în privinţa luării unor măsuri bune de acest fel şi pentru paza păcii! Cu voia lui Allah cel preaînalt, atunci bunăstarea raialelor va creşte şi ţara voastră nu va fi supărată în nici un fel.

Constatîndu-se că situaţia lui Bogdan [2], voievodul de acum al Moldovei, nu este tocmai bună, i s-au dat de nenumărate ori sfaturi, dar acestea nu i-au folosit la nimic. Afară de faptul că şi-a văzut de treaba sa, el nu a încetat de a se duce cînd în vilaietul crăiei voastre, cînd în alte părţi şi provoacă mereu tulburări şi răutăţi în vilaietul său.

Deşi raialele şi boierii *(bolarlar)* s-au săturat de tot de el, a sosit totuşi la auzul binecuvîntat al fericitului padişah, care este cel mai mare dintre toţi padişahii, vestea că acesta, invocînd unele motive, a pătruns în ţara crăiei voastre, devenind astfel pricina unor mari tulburări. Mai mult chiar, adunînd în jurul său numeroşi hoţi, distrugători de ţări şi vilaiete şi care nu ştiu de ei, a alcătuit astfel o oaste numeroasă, sub diferite pretexte.

De aceea a fost emis firmanul împărătesc în sensul ca, dacă acesta, făcînd astfel de tulburări și răutăți, se va duce apoi în părțile acelea, să li se taie capul, lui, precum și celor care vor merge cu el, iar ⟨capul lui⟩ să fie adus la Înalta Curte ocrotitoare.

Astfel, pentru a se face arz care anume este adevărul în această privință și pentru a se da știri asupra strînsurii sale, a fost trimisă scrisoarea împărătească, pe baza prieteniei vechi pe care o aveți cu Pragul aducător de fericire al înălțimei sale ⟨sultanului⟩.

Mulțumiri lui Allah ! Poarta fericirii nu are un prieten mai vechi decît înalta crăie a domniei-voastre, iar pentru cinstea domniei-voastre, atîția alți crai au putință de a găsi prietenie la Poarta Devletului [3]. Dacă este așa, atunci, la sosirea, în crăiia domniei-voastre, a scrisorii prietenești, scrisă [4] în formă de glorificare, se așteaptă, de la vechea voastră sinceritate față de Poarta fericirii, aceea că, dacă acel Bogdan [2], lipsit de noroc, va voi să treacă prin vilaietul domniei-voastre, cu gîndul de a se duce într-o parte oarecare, să luați toate măsurile ca el să nu găsească vreun drum. Ne vom bucura de orice măsură pe care o veți socoti bună, cu mintea domniei-voastre de crai, în privința trimiterii capului său la Poarta Devletului. De asemenea, să luați cu cinste cunoștință de faptul că măsurile bune pe care le veți lua în această privință vor duce la întărirea păcii și prieteniei ce continuă de multă vreme și va fi o mare binefacere pentru partea noastră.

În rest . . . .

Din orașul Edirne.
Pence: Mehmed . . .

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 57.
Orig., AGAD, pach. 246, nr. 463; scris: *rik'a -divani.*
Rez. *Kat.,* I, p. 208, nr. 215; *Cat.,* II, nr. 168.

---

[1] ,,Wojevode ruskiego" (*Kat.*, vol. I, p. 208, nr. 215).
[2] Bogdan Lăpușneanu.
[3] *Der Devlet,* capitala împărăției otomane, Constantinopol.
[4] De marele vizir.

99 **1572 februarie 12** *(979 ramazan 27)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere boierilor și demnitarilor Moldovei să depună toate eforturile lor pentru liniștea locuitorilor și pentru prinderea fostului domn, Bogdan Lăpușneanul, care fugea spre Polonia. În aceste scopuri, să-l sprijine pe noul domn, Ioan Vodă cel Viteaz.

Poruncă pentru boierii *(bolar)* și notabilii *(a'yan)* vilaietului Moldovei:

Mai înainte ați dat de știre că fostul voievod al Moldovei, Bogdan [1], aflîndu-se sub ocrotirea neamului leșesc, raialele vilaietului Moldovei se aflau tot timpul în strîmtoare, iar din această pricină, ați luat asupra voastră obligația de a pune mîna pe hainul cel amintit mai sus și de a face în așa fel ca să i se vină de hac.

Astfel, vilaietul Moldovei făcînd parte din țările noastre bine păzite, dorința mea ilustră este ca, în zilele mele fericite, raialele și beraialele de acolo să fie în bunăstare și să stea în siguranță și cu bine. De aceea se dăduse porunca mea ca, în locul sus-numitului hain, aducîndu-se un alt voievod, să i se vină de hac acelui hain.

În clipa de față, beiul de Bender, trimițînd scrisoare, a dat de știre că acesta [1], unindu-se și aliindu-se în părțile acelea cu răufăcătorii care i se supun, precum și cu cei de neam leșesc, se duce cînd spre Hotin *(Hotun)*, cînd spre Iași, zicînd că „mă duc în sangeacul meu" [2].

Astfel, împărăția mea doresc să i să vină de hac sus-numitului, iar voievodul trimis [3], devenind voievod în vilaietul vostru, să pună ordine și rînduială printre raiale și beraiale. De aceea vă poruncesc ca, atunci cînd voievodul Ioan *(Yuvan)*, trimis în vilaietul vostru, va intra în țara voastră, mergînd cu toții lîngă el, să vă uniți între voi cu bună înțelegere și să depuneți eforturi pentru prinderea acelui hain, oricum se va crede de cuviință, încît să nu pierdeți nici o clipă în această privință. Astfel, dacă, neunindu-vă cu toții în această privință și neatrăgînd cu binele raialele și arătînd nepăsare, oricît de mică, și neglijență în prinderea hainului acela, raialele se vor ridica în picioare și veți cauza împrăștierea, nenorocirea și tulburarea lor, atunci va fi emisă în mod sigur porunca mea împărătească, purtătoare de înaltă putere, pentru ca, trimițîndu-se în vilaietul vostru și oștile victorioase, să vi se vină de hac, iar vilaietul vostru să fie devastat în întegime și să i se pricinuiască pagube.

Ca atare, fiind cu prevedere și cu grijă, dacă vă mai trebuie capetele voastre și dacă doriți liniștea copiilor voștri, a familiilor voastre, precum și a țării voastre, atunci, unindu-vă cu toții între voi în această privință, să nu-l scăpați pe hainul acela din țara voastră și să depuneți toate puterile voastre pentru ca, punînd mîna pe el, pe orice cale cu putință, să faceți să i se vină de hac.

Însemnare : I s-a dat ceaușului Piri, la 27 N. ⟨anul 979⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 18, doc. 161.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 596.

---

[1] Bogdan Lăpușneanu.
[2] În sensul : „mă duc în țara mea".
[3] Ioan Vodă cel Viteaz, domnul Moldovei (februarie 1572 — 13 sau 14 iunie 1574).

100 **1572 martie 7** *(979 șevval 20)*

Poruncă prin care, la comunicarea făcută de capugibașiul Husrev aga, în legătură cu dispariția fostului domn al Moldovei, și la cererea noului domn Ioan Vodă cel Viteaz, sultanul Selim al II-lea dispune înapoierea oastei turcești care îl însoțise pe domn în țară. De asemenea, se cere ca cei 30 000 de aspri, lăsați de noul domn la beiul de Silistra, să fie distribuiți ienicerilor însoțitori.

Poruncă pentru capugibașiul Husrev aga :

Trimițînd scrisoare la înalta mea Curte, împreună cu Ioan, care este voievodul Moldovei, ai comunicat că, intrînd cu ușurință în vilaietul Moldovei, boierii și notabilii *(a'yan)* de acolo au venit în întîmpinare

şi au arătat cea mai mare supunere şi ascultare. De asemenea, ai mai arătat că nenorocitul care fusese în trecut voievod[1], fugind în ţara leşească, a fost ucis (sic !) acolo, iar sus-numitul voievod Ioan ţi-a spus că „de azi încolo, nu mai e nevoie de oşti şi de ieniceri". S-a luat cunoştinţă de tot ceea ce ai mai spus. De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc în sensul că dacă, aşa cum s-a făcut arz, situaţia acelui nenorocit înlăturîndu-se, nu mai este nevoie de oşti şi de ieniceri, atunci, după ce sus-numitul voievod se va întîlni cu boierii, cu aianii şi cu raialele vilaietului şi toţi se vor uni între ei, să te înapoiezi şi să te îndrepţi spre Pragul fericirii mele, atrăgîndu-i cu binele pe boierii şi pe aianii vilaietului, precum şi pe raialele de acolo.

De asemenea, s-a acordat împărăteasca mea îngăduinţă ca să se întoarcă şi supuşii mei ieniceri. De asemenea, s-a dat porunca mea ca să-l pui pe serdarul ienicerilor mei să ia cei 30 000 de aspri *(akçe)* pe care voievodul Moldovei i-a lăsat la sangeacbeiul de Silistra, spre a fi distribuiţi supuşilor mei ieniceri, şi să-i împartă ienicerilor, potrivit obiceiurilor lor şi după echitate.

De asemenea, să faci în grabă arz orice fel de veşti pe care le vei fi aflat în partea aceea.

Însemnare : I s-a dat scribului de mahzar, la 20 şevval, anul 979.

Suret. Başbak. Arşivi, M.D.18, doc. 286.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 594.

[1] Bogdan Lăpuşneanu.

101 **1572 martie 10** *(979 şevval 23)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere beiului de Silistra să predea ienicerilor cei 30 000 de aspri lăsaţi de domnul Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz.

Poruncă pentru beiul de Silistra :

Mai înainte de aceasta, trimiţînd scrisoare la Pragul fericirii mele, ai comunicat că voievodul Moldovei[1] ţi-a lăsat 30 000 de aspri *(akçe)* spre a-i împărţi supuşilor mei ieniceri. Astfel, s-a dat porunca mea ca supuşii mei ieniceri, trimişi împreună cu voievodul Moldovei, să se întoarcă la înalta mea Curte.

De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, să predai fără lipsă serdarilor ienicerilor mei cei 30 000 de aspri, pe care ţi i-a lăsat voievodul mai sus amintit, spre a fi împărţiţi supuşilor mei ieniceri, iar ei, la rîndul lor, să-i împartă între ei potrivit obiceiului lor.

Însemnări : 1) S-a scris. 2) S-a predat lui Mehmed şi Ramazan, „ostaşi de cetate" *(hisar erleri)* din cetatea Silistra, la 23 şevval, anul 979.

Suret, Başbak. Arşivi, M. D. 18, doc. 284.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 676.

[1] Ioan Vodă cel Viteaz.

Scrisoarea sultanului Selim al II-lea prin care regele Poloniei, Sigismund al II-lea August, este amenințat cu pornirea unei campanii împotriva țării sale, dacă nu-l va trimite la Poartă, viu sau mort, pe fostul domn al Moldovei, Bogdan Lăpușneanu, care, de teama pedepsei, fugise în Polonia cu haraciul țării.

Hüve

Selim, fiul lui Suleiman han, veșnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creștinesc... [1], craiul leșesc, craiul Sigismund August, sfîrșitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, potrivit păcii și prieteniei, tratatului și legămîntului, încheiate cu partea voastră, trimițîndu-vi-se, de la reședința strămoșilor noștri de altă dată, măreți și glorioși, scrisoare *(name)* împărătească, purtătoare de fericire, vi se adusese la cunoștință faptul că, dintre bine păzitele noastre țări împărătești, voievodul vilaietului Moldovei, nenorocitul cu numele de Bogdan [2], atacînd, contrar legii și obiceiului vechi, și persecutînd raialele și beraialele acelei țări și ale acelui vilaiet, se va duce în mod sigur în părțile acelea și se va adăposti pe acolo, știind bine că își va primi pedeapsa meritată, potrivit faptelor sale. De asemenea, vi se arătase că dacă nenorocitul acela va pleca într-acolo, atunci să fie trimis încoace, ori el, în persoană, ori capul său. Deși el s-a dus acum și s-a refugiat în partea aceea, totuși nu a apărut nici o veste despre el.

De aceea, dacă doriți să mențineți și să întăriți pacea și prietenia și tratatul și legămîntul, existente de multă vreme între cele două părți, atunci, la sosirea, cu scrisoarea împărătească, a ceaușului Mustafa, care, fiind unul dintre ceaușii înaltei mele Curți, este pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, să-l trimiteți pe nenorocitul acela la Curtea noastră, care este centrul lumii, împreună cu fratele său [3] și cu răufăcătorii aflați lîngă el, potrivit cerințelor scrisorii noastre împărătești trimisă mai înainte. De asemenea, să depuneți felurite eforturi ca să nu dispară și să nu se piardă nici haraciul vilaietului Moldovei, pe care nenorocitul mai sus pomenit l-a luat și l-a dus cu el. Astfel, dacă, potrivit cerințelor păcii și prieteniei și amiciției vechi dintre cele două părți, nenorocitul acela nu va fi prins și nu va fi trimis, fie capul său, fie el însuși, împreună cu cei care îi arată ascultare, și dacă li se va îngădui unora să-l ajute pe nenorocitul acela, atunci, astfel de fapte vor duce la stricarea temeliilor păcii și prieteniei ce continuă de atîta vreme și este sigur că blestemele raialelor și beraialelor, care vor fi călcate sub picioare, se vor răsfrînge asupra celor care vor fi cauza unor asemenea întîmplări.

Sperăm să se procedeze așa cum cer motivele de liniște și bunăstare ale raialelor și beraialelor. Știind că respectarea și paza vechii păci și prietenii vor fi spre fericirea voastră și a țării și a ținuturilor voastre, să depuneți toate străduințele voastre pentru îndeplinirea poruncii noastre privind pe nenorocitul acela amintit mai sus.

Scris pe la începutul *(evail)* lui zilka'de din anul nouă sute șaptezeci și nouă. De la reședința din Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c.58.
Orig., AGAD, pach. 247, nr. 465; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 209, nr. 216; *Cat.*, II, nr. 169.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Bogdan Lăpuşneanu.
[3] Petru, fratele lui Bogdan Lăpuşneanu.

103 1572 aprilie 15—24 *(979 zilhicce evail)* **Constantinopol**

Scrisoare (name) prin care sultanul Selim al II-lea îl anunţă pe regele Poloniei, Sigismund al II-lea August, că, în urma intervenţiei sale, se iartă vina fostului domn al Moldovei, Bogdan Lăpuşneanu, refugiat în Polonia, cerîndu-i-se însă să-l trimită la Poartă, unde urma să fie onorat cu cinstea de care se bucuraseră strămoşii săi.

Selim, fiul lui Suleiman han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creştinesc... [1], craiul vilaietului leşesc, Sigismund August, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, sosind acum la înalta noastră Poartă, ocrotitoarea lumii, şi la înaltul nostru Prag, aducător de fericire, care este azilul sultanilor lumii şi locul unde hakanii vin unul după altul, scrisoarea voastră, prin omul vostru numit Taranoska Andra [2], împărăţia mea atotştiutoare m-am bucurat cînd s-a făcut arz şi s-a raportat *(takrir)* la picioarele tronului nostru împărătesc, purtător de fericire, unul cîte unul, despre tot s-a adus la cunoştinţă şi s-a semnalat în cuprinsul ei, precum şi pentru cele ce a rostit, prin viu grai, sus-numitul vostru sol despre treburile importante ale domniei-voastre.

Astfel, hanul Devlet Ghirai... [3], care este hanul vilaietului tătăresc, fiind unul dintre supuşii noştri bravi şi de seamă, care a slujit din trecut şi pînă acuma cu credinţă şi devotament şi cu sinceritate şi dreptate faţă de înalta noastră împărăţie glorioasă, se bucură totdeauna de privirea noastră atentă şi de înalta bunăvoinţă a împărăţiei noastre.

De asemenea, vilaietele Moldova, Ţara Românească şi Transilvania fac parte din ţările şi vilaietele noastre întocmai ca celelalte ţări bine păzite, aflate sub stăpînirea noastră proprie. De aceea, întocmai ca şi beii şi ceilalţi supuşi ai mei, numiţi pentru paza sau ocrotirea lor şi pentru stăpînirea sau protejarea lor, mazilirea sau numirea şi a celor de acolo, precum şi treburile privitoare la prinderea sau slobozirea lor atîrnă de înălţimea noastră şi ne privesc pe noi. Astfel, din trecut şi pînă acuma, se obişnuieşte ca cei care nu depun, în serviciile noastre împărăteşti, toate eforturile lor, cu cea mai mare credinţă şi cel mai mare devotament, şi nu se străduiesc pentru prosperitatea şi propăşirea ţării şi vilaietului şi nici pentru fericirea şi bunăstarea raialelor şi beraialelor lor sau pentru bucuria şi veselia locuitorilor lor, făcînd fapte contrare îngăduinţei noastre ilustre, să nu fie lăsaţi nici o clipă, ci să fie pedepsiţi după crimele săvîrşite, fie prin mazilire, fie pe o altă cale oarecare.

În privinţa voievodului Bogdan [4], care mai înainte de aceasta fusese voievod în vilaietul Moldovei, prezentîndu-se nenumărate scrisori *(ruk'a)* la scara mea împărătească, se făcuseră arzuri şi se aduseseră la cunoştinţă tiraniile şi persecuţiile sale împotriva raialelor şi beraialelor. Deşi i se

dăduseră sfaturi în cîteva rînduri, totuşi el nu se îndreptase deloc. E sigur că trebuie să li se dea pedeapsă celor care persecută şi oprimă şi necăjesc raialele care ne sînt lăsate amanet de Creator, iar neglijarea pedepsirii celor de acest fel duce la tulburarea vilaietului şi la supărarea raialelor. De aceea, sus-numitul fiind mazilit din domnie, fusese numit şi desemnat, în locul său, potrivit bunăvoinţei împărăteşti, voievodul Ioan *(Yuvan)* [5], pildă printre emirii neamului Mesiei, care era şi el fiu de voievod şi stăpînea apanagii *(dirlik)* la Pragul fericirii noastre. Din pricina duşmăniei vechi dintre ei, din moşi strămoşi, se dăduse porunca mea ca sus-numitul Bogdan să vină la Pragul fericirii mele şi să se afle la slujbele mele trebuincioase. Dar în sufletul celui arătat mai sus nefiind nici urme de credinţă şi devotament, el a ieşit din vilaietul Moldovei şi, cu gîndul de a face răutăţi şi de a pricinui tulburări, adunînd în jurul său numeroşi alţi răufăcători ca el, a pătruns în ţara crăiei voastre, a cărei prietenie sinceră s-a dovedit din vechime şi pînă acuma. De asemenea, se făcuse arz şi se dusese la cunoştinţa Curţii noastre purtătoare de dreptate vestea că sus-numitul, nevăzîndu-şi de starea sa, a pornit la unele răutăţi, cu gîndul de a devasta şi de a prăda satele vilaietului Moldovei. De aceea se trimisese firmanul nostru împărătesc către sus-numitul han tătăresc, să-i continue mărirea, ca să curme intrigile răufăcătorilor de acest fel. De asemenea, se dăduse porunca mea şi către unii dintre supuşii bei ai mei ca să meargă şi ei asupra lui, cu oştile din sangeacurile lor. Dar acum, venind solul vostru amintit mai sus, el a dat de ştire ca, potrivit vechii voastre prietenii faţă de Pragul nostru cel ocrotitor, să se tragă cu condeiul iertării peste crimele pe care a îndrăznit să le săvîrşească sus-numitul Bogdan. Intervenţia şi ruga voastră în această privinţă au fost primite la înaltul nostru Prag. Dacă şi sus-numitul, întocmai cum moşii şi strămoşii săi au găsit refugiu la înalta noastră Curte, va veni şi va socoti un prilej de fericire şi noroc prezenţa sa în serviciile trebuincioase de la Pragul fericirii noastre şi dacă va porni încoace, în întîmpinarea gîndurilor noastre de binefacere, atunci să-i daţi drumul şi să-l trimiteţi drept la Pragul fericirii noastre. Dar dacă, neacceptînd nici de data aceasta, se va gîndi să pricinuiască pagube şi pierderi vilaietului Moldovei, cu aţiţarea şi îndemnul unor răufăcători ca el, atunci nu se va mai lua în seamă nici o scuză pe care o va prezenta.

Sus-numitul han al tătarilor şi supuşii mei bei sînt gata cu oştile lor strînse laolaltă şi aşteaptă sosirea ilustrei noastre porunci. Cu bunăvoinţa lui Allah cel preamilostiv şi cu ajutorul numeroaselor minuni ale profetului nostru, nestînd şi nezăbovind deloc, ei nu vor pierde nici o clipă în a depune eforturi şi străduinţe pentru a pedepsi, aşa cum se cuvine, fie pe sus-numitul, fie pe cei care provoacă tulburări şi fac răutăţi.

De aceea, la sosirea, cu scrisoarea noastră împărătească purtătoare de fericire, a ceauşului Ahmed, care este unul dintre ceauşii înaltei noastre Curţi şi pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, va trebui ca, potrivit cerinţelor sincerităţii şi credinţei voastre faţă de măreaţa noastră Poartă purtătoare de noroc, să aduceţi la cunoştinţa sus-numitului Bogdan această ilustră poruncă a noastră şi să-l sfătuiţi şi, de asemenea, să depuneţi toate eforturile voastre pentru a-l trimite spre Pragul fericirii noastre. Cu voia preascumpului Allah, neamintindu-i-se deloc de greşeala sa şi de răscoala săvîrşită de el, e sigur că, pentru hatîrul vostru, şi sus-numitul îşi va găsi cinstea cuvenită, aşa cum au fost respectaţi, din trecut şi pînă acuma, părinţii şi strămoşii săi.

Persoana mea fericită socotisem că nu va fi primită adăpostirea, în acea parte, a unui răufăcător ca el, care a săvîrşit asuprelile arătate mai sus şi i-a persecutat pe locuitorii ţării şi vilaietului, deoarece este clar ca ziua în ce măsură vor fi ruinate ţara şi vilaietul pe care le calcă acel nenorocit cu picioarele sale pricinuitoare de pagube. Dar crima şi greşelile lui au fost iertate, potrivit cerinţelor prieteniei vechi dintre cele două părţi.

De aceea şi domniei-voastre vi se cuvine să nu îngăduiţi deloc ivirea unor fapte care dăunează păcii şi prieteniei vechi, iar de vreme ce din partea aceasta vor fi respectate condiţiile de prietenie, ele să fie ţinute şi de partea aceea, ca şi mai înainte. Astfel, să nu vă lăsaţi pînă ce nu-l veţi trimite pe sus-numitul acela spre Pragul fericirii noastre. Ferească Allah, dacă se întîmplă ca, din pricina lui, să se ivească vreo tulburare şi, cu acest motiv, să se pricinuiască vreo pagubă acelei părţi de oştile noastre purtătoare de semne de victorie! Acestea se vor datora, desigur, neluării în seamă a sfaturilor şi avertismentelor date pentru păstrarea temeliilor păcii.

Scris pe la începutul *(evail)* lunii zilhidjge cea ilustră, din anul nouă sute şi şaptezeci şi nouă.

De la reşedinţa din bine păzitul şi bine ocrotitul: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 59 — 60.
Orig., AGAD, pach. 249, nr. 471; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 210 — 211, nr. 218; *Cat.*, II, nr. 170.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Andrei Taranowski.
[3] S-a renunţat la *elkab*.
[4] Bogdan Lăpuşneanu.
[5] Ioan Vodă cel Viteaz, domnul Moldovei.

104 — 1572 mai 8 *(980 muharrem 26)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere beiului de Nicopol să se ducă cu oastea sa lîngă beilerbeiul de Rumelia, Siavuş paşa, care îl invitase, şi să nu se mai ducă spre Moldova, aşa cum i se poruncise mai înainte. Beiul ceruse lămuriri în acest sens.

Poruncă pentru beiul de Nicopol *(Nigboli)*:

Trimiţînd scrisoare, comunici că, duşmanul pornind spre părţile vilaietului Moldovei, ţi se dăduse porunca mea să mergi într-acolo. Mai arăţi că, în clipa de faţă, beilerbeiul Rumeliei, Siavuş paşa, să-i ţină înălţarea, trimiţînd om, ţi-a semnalat să te duci în partea aceea. Din această pricină, arăţi că te vei duce în acea parte unde anume ţi se va da firmanul.

Astfel, poruncind să te duci spre beilerbei, îţi cer ca, la sosirea prezentei, nemaizăbovind, să te duci lîngă sus-numitul beilerbei, împreună cu oastea sangeacului tău şi bine echipat cu arme împotriva duşmanului, şi să fii prezent la slujbă, aşa cum se cuvine.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Ziua de 26 M. ‹anul 980›. 3) I s-a predat intendentului *(kethuda)*, său Kalender, la 26 M. ‹anul 980›.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 168.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 685.

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere beilerbeiului Timişoarei să le dea locuitorilor strîmtoraţi zaherele, procurîndu-le din regiunile cu recoltă bună, dar să nu permită vînzarea lor în „ţinuturi duşmane".

Poruncă adresată beilerbeiului Timişoarei:

S-a dat de ştire că, în anul acesta binecuvîntat, neobţinîndu-se în partea aceea recolte, raialele au greutăţi în privinţa zaherelelor şi că, pentru întreţinerea raialelor din părţile acelea, e nevoie să li se dea cîte o cantitate oarecare de produse, luîndu-se de prin acele locuri ale vilaietului Timişoarei unde s-au făcut recolte. De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei , să iei cantităţi suficiente de recolte la preţul curent şi cu bani, de prin locurile unde s-au obţinut recolte, şi să le dai raialelor de prin locurile unde nu s-au făcut recolte. Dar, ferindu-te foarte mult de a se da, sub acest pretext, produse în „ţinuturile duşmane" [1], să le iei şi să le dai raialelor strîmtorate, după cum va fi nevoie, dar să nu le dai voie să ia mai mult.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a predat chehaiei *(kethuda)* sale din Divan, la 6 muharrem ⟨anul 980⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 37.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 681.

---

[1] *Dâr-ul-harb.*

106 1572 mai 26 *(980 muharrem 13)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere din nou beiului Silistrei să devină başbug peste oştile din Silistra, Bender şi Moldova şi apoi, în înţelegere cu hanul Crimeii, să respingă eventualele atacuri asupra Moldovei din partea lui Bogdan Lăpuşneanu, fugit în Polonia. În acest scop i s-au trimis tunuri şi cai beiului Silistrei.

Poruncă pentru beiul Silistrei, Hamza bei:

Mai înainte de aceasta, trimiţîndu-ţi-se poruncă, ţi se ceruse ca, dacă fostul voievod al Moldovei, voievodul Bogdan [1], care, răsculîndu-se, fugise în vilaietul leşesc, se va gîndi să pricinuiască pagube vilaietului Moldovei cu unii răufăcători, atunci, devenind başbug peste oştile din Bender, Silistra şi Moldova, să arăţi bravură în înlăturarea duşmanilor, iar dacă va fi nevoie, să iei cu tine şi cîteva tunuri darbzen din Belgrad, cu carele lor şi cu lăzile şi cu praful de puşcă. Astfel, cînd acele darbzenuri vor fi aduse lîngă tine, va fi nevoie de căruţe şi de cai pentru căruţe. De aceea ţi s-au trimis de la înalta mea Poartă un număr îndestulător de cai şi oameni, împreună cu Ridvan, care este unul dintre bölükbaşiii carelor mele împărăteşti [2].

La sosirea lor, îți poruncesc să iei tunurile aduse din Belgrad, precum și caii care ți-au sosit prin sus-numitul bölükbașî, și să le folosești acolo unde va fi nevoie.

De asemenea, să pui pe spahiii din sangeacul tău să-și pregătească uneltele și armele, precum și cuirasele lor, așa cum este legea, și, în felul acesta, să fie cu toții gata.

Apoi, luînd legătura cu beii însărcinați cu treaba aceea, precum și cu voievodul Moldovei, dacă nenorocitul amintit mai sus va porni cu ghiaurii răufăcători la astfel de tulburări și răutăți, atunci, unindu-vă cu toții între voi, să mergeți asupra lor așa cum se va crede de cuviință și să depuneți toate eforturile și toate strădaniile voastre, demne de laudă, pentru a le veni de hac răufăcătorilor.

Să nu stai cu nepăsare în partea aceea. Privind mereu într-acolo și fiind gata de pornire, să nu pierzi nici un minut de eforturi. De asemenea, să dai mereu de știre veștile pe care le vei obține despre nenorocitul acela și despre mișcarea sa.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Ziua de 13 muharrem cel venerat, anul 980. 3) S-a predat lui Mehmed, ceaușul tunarilor, la 13 muharrem ⟨anul 980⟩.

Suret, Bașbak. Arșivi, M.D. 19, doc. 75.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 683.

---

[1] Bogdan Lăpușneanu.

[2] *Hassa arabaların bölükbașılarından.*

107 **1572 mai 29** *(980 muharrem 16)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere din nou beiului de Silistra să-i vină de hac lui Bogdan Lăpușneanu, fugit în Polonia, fără să mai ceară alte lămuriri de la Poartă, dacă acesta va ataca Moldova. Se indică și oștile care i s-au pus la dispoziție.

Poruncă pentru beiul de Silistra:

În clipa de față, trimițînd la Pragul fericirii mele o scrisoare, împreună cu voievodul Moldovei, ați dat de știre că nenorocitul care a fost mai înainte voievodul Moldovei[1], mergînd în țara lešească, a strîns foarte multă oaste și, atrăgîndu-i pe afurisiții aflați în cetatea Hotin, e sigur că pînă în patruzeci de zile va veni în Moldova și va pricinui tulburări. De asemenea, ai mai adus la cunoștință că regele Poloniei *(Leh kıralı)* și panii *(bey)* lui îl vor sprijini în mod sigur pe Bogdan. S-a luat cunoștință de tot ceea ce ai spus în privința aceea.

Astfel, scriindu-se ilustre porunci către beiul de Bender și către voievozii Țării Românești[2] și Moldovei[3], precum și către alaibeiul de Vidin, li s-a dat porunca mea ca, stînd mereu cu prevedere, să fie „ochi și urechi" spre partea dușmanului și să te sprijine și, unindu-se între ei, să depună eforturi pentru a le veni de hac răufăcătorilor.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, stînd mereu de veghe şi cu grijă, să cercetezi şi să iscodeşti partea leşească şi starea acelui afurisit, iar dacă va porni spre Moldova, aşa cum s-a arătat mai sus, atunci trimiţînd oameni şi scrisori emirilor desemnaţi pentru ajutor, să vă strîngeţi laolaltă şi să depui toate eforturile şi strădaniile tale după cum se va crede de cuviinţă, pentru înlăturarea şi îndepărtarea răufăcătorilor.

De asemenea, pînă la sosirea beiului de Vidin, cu toţi ai lui, să-l chemi lîngă tine, potrivit poruncii mele anterioare, pe alaibeiul de Vidin, împreună cu spahii săi, şi să staţi adunaţi laolaltă. De asemenea, luînd legătura şi cu ceilalţi, care ţi-au fost alăturaţi, să staţi gata, iar îndată ce va fi nevoie de mers asupra răufăcătorului amintit mai sus, atunci, mergînd deodată cu toţii împreună, să depuneţi eforturi şi străduinţe pentru a-i veni de hac răufăcătorului. În această privinţă nu au rămas alte chestiuni care să nu-ţi fi fost aduse la cunoştinţă şi despre care să nu ţi se fi dat sfaturi.

De aceea, fiind prevăzător şi avînd grijă ca atare, să faci şi de azi încolo arz la Poarta fericirii mele ştirile şi faptele ce se vor ivi, dar, procedînd după cum cere prilejul mai bun, să nu spui că este nevoie să faci arz şi celelalte chestiuni. Pînă ce arzul va veni la Pragul fericirii mele şi pînă ce îţi va sosi suretul, tu să nu pierzi nici o clipă, dacă vei avea prilejul să vii de hac răufăcătorului şi celor care i se supun.

Însemnări : 1) S-a scris. 2) I s-a dat lui Gheorghe (*Yorgi*), omul voievodului Moldovei, la 16 M. <anul 980>.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 99.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 684.

---

[1] Bogdan Lăpuşneanu.
[2] Alexandru al II-lea Mircea (1568—1574).
[3] Ioan Vodă cel Viteaz.

108 **1572 iunie 11** *(980 muharrem 29)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, comunicînd beilerbeiului Timişoarei schimbarea sangeacbeiului de Pîncota, Dervîş, îi cere să aibă grijă de paza sangeacului respectiv pînă la sosirea noului sangeacbei.

Poruncă pentru beilerbeiul Timişoarei :

În clipa de faţă, lui Dervîş, să-i dăinuie preţuirea, care este bei de Pîncota, i s-a dăruit sangeacul Zwornic *(Izvornik)*, iar sangeacul Pîncota i s-a dat beiului de Zwornic. De aceea, scriindu-se o poruncă ilustră, i s-a trimis sus-numitului Dervîş, să-i ţină preţuirea, ca să ia cu el, din ţinutul acela, pe vitejii destoinici şi încercaţi în „războiul sfînt" *(gaza)* şi să-i aducă la *Kilis*. Dar beiului de Kilis, Ferhad, să-i ţină preţuirea, i se dăduse firman să devasteze unele părţi din ţinuturile acelea, iar sus-numitului Iskender (sic !), să-i ţină preţuirea, i se dăduse porunca mea ca să stea de pază la Kilis.

De asemenea, şi sangeacul Pîncota fiind la serhat iar răufăcătorii mergînd mereu în acele părţi şi făcînd tulburări, este nevoie ca şi acesta să fie păzit şi ocrotit. De aceea îţi poruncesc ca, pînă la sosirea sangeac-

beiului de acolo, acesta să fie păzit aşa cum vei crede de cuviinţă. Astfel, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, avînd grijă în această privinţă, să pui să fie păzit şi ocrotit, aşa cum vei crede de cuviinţă, pînă la sosirea beiului care a fost desemnat în sangeacul (*liva*) pomenit mai sus.

Să te fereşti de a i se aduce pagube şi stricăciuni prin nepăsare. De asemenea, scriind, să comunici ce fel de măsuri anume s-au luat.

Însemnare: I s-a predat chehaiei *(kethuda)* sus-numitului Derviş bei, la 29 M. ⟨anul 980⟩

Suret, Başbak Arşivi, M.D. 19, doc. 205.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 686.

109 **⟨1572 iunie 30 = *980 safer 18*⟩**

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, confirmînd primirea unei scrisori de la sangeacbeiul de Silistra, Hamza bei, aprobă cererea acestuia ca beiul de Nicopole şi alţii să meargă cu el în Moldova pentru a respinge eventualele atacuri ale lui Bogdan Lăpuşneanu. Aceste ajutoare fuseseră solicitate de domnul Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz.

Poruncă pentru beiul de Silistra, Hamza bei[1]:

Trimiţînd scrisoare, ai comunicat că, pe cînd, potrivit ilustrei porunci, erai pe cale de a trece cu oastea sangeacului tău în Moldova, a venit la tine cu olăcie omul voievodului Moldovei cu scrisorile sale. De asemenea, trimiţînd om şi scrisoare şi beiului de Nicopole, el v-a spus că: „afurisitul numit voievodul Bogdan[2], care s-a răsculat, pregătind foarte multe oşti în partea Poloniei *(Leh)*, va ataca în mod sigur vilaietul Moldovei. De aceea să ajungeţi înainte ca el să intre în ţară".

Mai dai de ştire precum că, tocmai cînd beiul de Nicopole era pe cale să treacă Dunărea *(Tuna)*, în partea Moldovei, i s-a dat ferman să se ducă lîngă beilerbeiul Rumeliei şi el s-a întors, ca să meargă spre beilerbei. Dar oştile de Vidin şi spahiii din Silistra fiind puţini la număr iar duşmanii adunîndu-se cam mulţi la număr, e nevoie ca spahiii din Nicopole să se ducă în partea aceea.

De asemenea, mai arăţi că, atunci cînd a fost discutată chestiunea tunurilor darbzen, care vor fi luate din Belgrad, s-a renunţat să se mai aducă de la Belgrad darbzenuri, întrucît în partea aceea nu se găsesc darbzenuri în număr îndestulător. S-a aflat cu amănunte tot ce ai mai spus în privinţa aceea.

Astfel, aşa cum ai făcut arz, poruncindu-se ca oastea beiului de Nicopole să se ducă într-acolo, împreună cu tine, i s-a trimis sus-numitului poruncă în acest sens.

De aceea, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, să-i aduci fără zăbavă lîngă tine pe sus-numitul bei de Nicopole, precum şi pe emirii *(ümera)* şi pe spahiii şi alaibeiul, care au primit poruncă să meargă împreună cu tine, şi, unindu-vă cu bună înţelegere, să treceţi în partea Moldovei.

De asemenea, să staţi cu oastea într-un loc pe care-l veţi găsi mai potrivit împreună cu sus-numitul voievod al Moldovei şi să vă uitaţi în partea aceea, iar dacă, aşa cum s-a arătat, nenorocitul acela se va pune în mişcare, atunci, în unire cu oştile desemnate şi cu voievozii Moldovei

şi Ţării Româneşti, bizuindu-vă pe sprijinul preaînaltului Allah *(Hakk)* şi pe minunile îmbelşugate ale celui mai mare dintre profeţi [3], să mergeţi asupra lui şi să depuneţi toate eforturile şi străduinţele voastre pentru a le veni de hac, lui şi supuşilor săi. De asemenea, să nu încetezi de a aduce la cunoştinţă veştile adevărate pe care le obţii de astă dată din partea aceea.

Suret, Başbak, Arşivi, M.D. 19, doc. 350.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 689.

---

[1] Deasupra textului: „Această poruncă nu s-a dat".
[2] Bogdan Lăpuşneanu.
[3] *Server-i Enbiya,* Mahomed *(Muhammed).*

110 — 1572 iunie 30 *(980 safer 18)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, confirmînd primirea corespondenţei beiului de Nicopol, Mustafa bei, îi ordonă să se ducă cu sangeacbeiul de Silistra în Moldova, pentru respingerea eventualelor atacuri ale lui Bogdan Lăpuşneanu. Ajutorul fusese solicitat de domnul Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz.

Poruncă adresată beiului de Nicopole, Mustafa bei:

Ai comunicat precum că, pe cînd, potrivit poruncii mele, te îndreptaseşi spre Moldova, ţi-a sosit porunca mea în care ţi se spunea: „Să te duci lîngă beilerbei" [1], dar că, tot atunci, venind oameni şi scrisori şi de la beiul de Silistra, să-i ţină preţuirea, precum şi de la voievodul Moldovei [2], ei ţi-au trimis ştirea: „Să vii în grabă la schela Isaceea" !

Astfel, sus-numiţii, trimiţînd scrisoare la înalta mea Curte, au dat de ştire că „nenorocitul acela de Bogdan [3], strîngînd lîngă el numeroşi răufăcători, este pe cale să vină asupra vilaietului Moldovei".

De aceea îţi poruncesc ca tu, trecînd în grabă cu spahiii sangeacului tău apa Dunării, să te uneşti cu sus-numitul Hamza bei [4], precum şi cu oastea care a primit poruncă să meargă în partea aceea, şi să vă adunaţi laolaltă într-un loc pe care îl vor socoti mai potrivit. Dacă nenorocitul acela se va pune în mişcare, aşa cum s-a arătat, atunci, în unire şi în înţelegere cu emirii *(ümera)* şi cu oştile, mergînd asupra lui, pe unde va trebui şi pe unde se va crede de cuviinţă, să depuneţi toate eforturile şi străduinţele voastre pentru prinderea acelui răufăcător şi pentru a le veni de hac, lui şi supuşilor lui.

Însemnare: I s-a predat lui Kalender, chehaiaua divanului său *(Divan kethudası)*, la 18. S ⟨anul 980⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 351.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 689.

---

[1] Beilerbeiul Rumeliei.
[2] Ioan Vodă cel Viteaz.
[3] Bogdan Lăpuşneanu.
[4] Sangeacbei de Silistra.

111 1572 iulie 1 *(980 safer 19)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere principelui Transilvaniei, Ştefan Báthory, să-l trimită la Poartă pe Madjar-Iştvan care, potrivit comunicării domnului Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, provocase tulburări în Moldova şi fusese prins de căpitanul cetăţii Hust.

Poruncă pentru voievodul Transilvaniei[1].

În clipa de faţă, voievodul Moldovei, voievodul Ioan *(Yuvan)*, trimiţînd scrisoare la înalta mea Curte, a dat de ştire precum că, mai înainte de aceasta, pe cînd afurisitul cu numele de Madjar-Iştvan, care fusese cauza tulburărilor din vilaietul Moldovei, fugea din Polonia la unguri, a dat peste el căpitanul *(zabit)* cetăţii Hust, dependentă de Transilvania, şi că, punînd mîna pe el, împreună cu şase căruţe ale sale şi cu oamenii săi, aflaţi lîngă el, l-a închis acuma în cetate. De aceea îţi poruncesc ca lucrurile sale, aflate lîngă el, precum şi ceea ce a jefuit, să fie ale voastre, iar pe sus-numitul, legîndu-l şi ferecîndu-l, să-l aduceţi la înalta mea Curte. Astfel, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, nemaizăbovind, să-l trimiţi în grabă pe sus-numitul la Curtea fericirii, iar pe oamenii care îl vor însoţi să-i sfătuieşti straşnic ca să se ferească de a-l face să dispară pe drum.

Însemnări: 1) În ziua de 19 safer cel glorios, anul 980. 2) I s-a dat tălmaciului Murad, la 19 safer.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 345.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 688.

[1] *Erdel Voyvodasına.*

112 1572 iulie 20 *(980 rebiI 9)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere principelui Transilvaniei, Ştefan Báthory, să-i trimită beilerbeiului Timişoarei prizonierii pe care i-a luat şi îi va lua de la austrieci, după împrăştierea lor de către Sinan, beiul de Gyula.

Poruncă adresată voievodului Ştefan Báthory, voievodul Transilvaniei:

S-a dat de ştire că, dintre ghiaurii josnici, care veniseră cu gîndul de a pricinui pagube ţărilor binepăzite şi pe care îi zdrobise beiul de Gyula, Sinan, să-i ţină preţuirea, scăpînd din bătălia aceea un număr oarecare, cînd ei s-au dus în vilaietul Transilvaniei, pe unii dintre ei i-au prins ofiţerii puşi de tine la serhat, iar pe alţii i-ai prins tu însuţi şi i-ai băgat în închisoare.

Fii binecuvîntat![1] Ai făcut foarte bine! Ceea ce se aşteaptă de la tine este tocmai un astfel de devotament şi o astfel de supunere!

Astfel, ţi-am poruncit ca să-i trimiţi beilerbeiului Timişoarei pe ghiaurii care au fost prinşi în vilaietul Transilvaniei şi care au fost vîrîţi în temniţă, aşa cum s-a scris mai sus.

De aceea ţi-am poruncit ca, la sosirea prezentei, potrivit sincerităţii şi supunerii tale faţă de Pragul fericirii mele, să-i trimiţi beilerbeiului Timişoarei pe ghiaurii împrăştiaţi de sus-numitul bei de Gyula, pe care ai pus de i-au prins şi pe care i-ai închis în Transilvania.

De asemenea, să scrii şi să faci arz cîţi ghiauri anume ai prins şi i-ai trimis sus-numitului.

De asemenea, depunînd şi de azi încolo eforturi şi arătînd bravuri pentru slujbe de acest fel, demne de laudă, să te străduieşti foarte mult pentru a pune mîna pe ghiaurii care vor veni cu gîndul de a pricinui pagube fie vilaietului Transilvaniei, fie ţinuturilor mele binepăzite şi să-i trimiţi mereu beilerbeiului *(mir-i-miran)* amintit mai sus.

Să nu laşi însă să se pătrundă şi să se săvîrşească atacuri asupra ţării şi vilaietului şi raialelor dependente de împăratul Austriei *(Nemçe kralı)*, contrar legămîntului şi iertării [2] sau împotriva păcii şi prieteniei existente între cele două părţi, dar, nedînd deloc iertare *(aman)* răufăcătorilor de acest fel, care vin în Transilvania sau în ţările mele binepăzite, pentru hoţie şi pentru răutăţi, să nu pierzi nici o clipă în a le veni de hac şi în a-i trimite sus-numitului beilerbei al Timişoarei.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) I s-a predat dragomanului Murad, la 9 rebi-ul-evvel, anul 980.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 70.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 592; rola 15, c. 682.

---

[1] *Yüzün ak olsun!* textual: „Să-ţi fie faţa albă!".
[2] *Ahd ve aman.*

113 **⟨1572 iulie 20 = *980 rebi I 9*⟩**

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere beilerbeiului Timişoarei să-i trimită la Poartă pe toţi prizonierii austrieci pe care îi va primi de la principele Transilvaniei, Ştefan Báthory, prinşi de principe după înfrîngerea lor de către beiul de Gyula.

Poruncă pentru beilerbeiul Timişoarei:

În clipa de faţă, s-a dat de ştire că, dintre ghiaurii pe care îi înfrînsese beiul de Gyula, unii, fugind în timpul bătăliei, s-au dus în Transilvania şi că voievodul Transilvaniei, precum şi căpeteniile sale, prinzîndu-i pe unii dintre ei, i-au vîrît în închisoare. De aceea i s-a expediat sus-numitului principe o poruncă pentru ca să ţi-i trimită ţie pe ghiaurii de acest fel.

Am poruncit ca, la sosirea prezentei, înţelegîndu-te cu voievodul mai sus-pomenit şi arătînd bunăvoinţă faţă de el, cu vorbele „bine ai făcut"!, să ceri de la el pe răufăcătorii pe care a pus mîna, iar cînd ţi-i va trimite pe toţi, să-i expediezi la înalta mea Curte şi, scriind, să faci arz starea lor cu amănunte şi aşa cum s-a întîmplat.

Însemnări: 1) S-a scris. 2) Şi aceasta [1].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 71.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 682.

[1] În sensul că şi această poruncă a fost predată tălmaciului Murad, la 9 rebi-ul-evvel, anul 980 (vezi şi documentul anterior).

114 **1572 iulie 21** *(980 rebi I 10)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere beilerbeiului şi defterdarului de Timişoara să intensifice eforturile lor pentru prelucrarea unor cantităţi mari de silitră şi de praf de puşcă.

Poruncă pentru beilerbeiul şi defterdarul Timişoarei:

Creşterea cantităţilor de pulbere fiind una din treburile importante, vă poruncesc ca, la sosirea prezentei, în privinţa aceea, procedînd potrivit poruncilor mele anterioare, să cheltuiţi toate eforturile voastre pentru mărirea cantităţilor de silitră *(gühercile)* şi de pulbere.

De asemenea, chiar dacă există mult salpetru, totuşi, să puneţi să se facă un număr suficient de baloturi *(denk)*[1] şi să se prelucreze cantităţi mari de pulbere şi să nu irosiţi nici o clipă de eforturi.

De asemenea, scriind cu amănunte şi aşa cum se întîmplă lucrurile, să faceţi arz cîte baloturi anume s-au făcut, potrivit poruncii mele, şi ce cantitate anume de pulbere se produce în fiecare lună.

Însemnare: I s-a predat omului ceauşului Sefer, la 10 Ra. ⟨anul 980⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 437.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 691.

[1] De pulbere.

115 **1572 iulie 21** *(980 rebi I 10)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere cadiului de Hîrşova să reglementeze primirea de softale la Seminarul (Medrese) din Babadag, pentru a se pune capăt răutăţilor acestora în rîndurile populaţiei oraşului.

Poruncă adresată cadiului de Hîrşova *(Hırsava)*:

Trimiţînd scrisoare, ai făcut arz că locuitorii tîrgului Baba⟨dag⟩, venind la judecătoria şeriatului[1], au spus că la seminarul *(medrese)* strămoşului meu, sultanul Baiazid han cel răposat, Allah să-l milostivească, existînd o ceată de softale tineri[2], aceştia îi atrag pe robi şi pe sclavi şi deschid case şi dughene. De asemenea, au mai spus că aceştia, atrăgîndu-l pe robul persoanei numite Mahmud, cu presupunerea că ar avea bani, l-au ucis lîngă oraş şi au împărţit banii între ei, iar asociatul lor, Musa, fiind prins, a recunoscut aceste fapte.

De asemenea, ai mai făcut arz precum că s-au rugat ca în nici una din medresele să nu mai existe cete de softale.

Astfel, îţi poruncesc ca, dacă există cineva care să aibă unele pretenţii faţă de sus-numitul Musa şi asociaţii lui, atunci, punînd mîna pe ei,

să cercetezi, potrivit legilor vechi ale şeriatului, pricinile lor, care au fost judecate o dată după legea şeriatului şi peste care nu au trecut încă cincisprezece ani.

După stabilirea faptelor, să vezi dacă răufăcătorul este spahiu *(sipahi)*. Dacă este, atunci să-l închizi şi să-l raportezi, iar dacă nu este, atunci să aduci la îndeplinire ceea ce se cuvine după şeriat.

Astfel, de azi încolo, să nu-i mai laşi să stea în acel medrese pe cei din ceata softalelor care nu au preocupări şi care nu-şi văd de treburile lor. Afară de aceasta, să nu laşi nici în oraş softale fără chezaşi *(kefilsiz)* şi să-i scoţi de acolo.

De asemenea, în această privinţă, să-i sfătuieşti aşa cum trebuie şi pe dascălii *(müderris)* din acel medrese pentru ca, pe softalele care vin pentru îndeletniciri, să nu-i lase să stea în medrese pînă ce nu vor lua chezăşiile lor, iar dacă vor fi primiţi un astfel de număr mare de softale, în acest caz locuitorii oraşului *(hemşehri)* să nu-i primească la ei pe softale. Dacă primesc şi ies la iveală tulburările lor, atunci, în măsura în care cei de acest fel vor recunoaşte, urmările se vor răsfrînge şi asupra dascălilor pentru faptul de a fi primit în medrese astfel de softale tulburători.

Însemnare: I s-a predat lui Bilal, omul dascălului *(müderris)* Sun'i Celebi, la 10 Ra. <anul 980>.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D., 19, doc. 441.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 692.

---

[1] *Medjlis-i Şer'.*
[2] *Levend sohta taifesi.*

116 **1572 iulie 25** *(980 rebi I 14)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, acceptînd intervenţia principelui Transilvaniei, Ştefan Báthory, îi comunică faptul că i s-a trimis beilerbeiului Timişoarei poruncă pentru a renunţa la construirea unei palănci la hotarele Transilvaniei, dar el să aibă grijă de pază din partea aceea.

Poruncă adresată voievodului Transilvaniei, Ştefan Báthory:

Trimiţînd scrisoare la Poarta fericirii mele, ai făcut arz precum că în localitatea numită Ordumnik (?), din apropiere de Transilvania, de la serhatul Timişoarei, este pe cale să se înfiinţeze, cu poruncă, o palancă, dar că paza şi ocrotirea acelui loc, de ghiauri [1] şi de hoţi, va fi cu putinţă numai din partea aceea [2], astfel că, dacă se va construi palanca, atunci, satele Transilvaniei fiind aproape de locul acela, e sigur că cei mai mulţi dintre locuitorii lor *(re'aya)* se vor împrăştia şi se vor risipi din pricina apărătorilor *(musthafız)* palăncii.

S-a aflat cu amănunte tot ceea ce ai mai spus.

Astfel, raialele vilaietului Transilvaniei sînt ca şi raialele celorlalte ţinuturi şi persoana mea ilustră nu îngăduie deloc ca ele să fie tiranizate şi persecutate.

De aceea, aşa cum ai făcut arz, s-a trimis beilerbeiului Timişoarei o poruncă amănunţită, zicîndu-i-se: „Să renunţi la construirea palăncii şi stăpînind totdeauna bine pe cei din oaste, să nu-i laşi să persecute raialele Transilvaniei".

Astfel, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca şi tu, la rîndul tău, depunînd, aşa cum trebuie, eforturi şi străduinţe în ceea ce priveşte paza ţării şi vilaietului, să pui să fie păzit şi ocrotit din partea aceea[3], de haiduci şi de hoţi ghiauri, locul unde urma să se construiască acea palancă, precum şi împrejurimile ei, aşa cum ai făcut arz, şi să depui eforturi şi străduinţe ca să nu se pricinuiască pagube şi stricăciuni în nici un loc.

Însemnare: I s-a dat tălmaciului Murad, la 14 Ra. ⟨anul 980⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 458.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 693.

---

[1] *Kefere haydutlan.*
[2] Din partea otomană (Timişoara).
[3] Din partea Transilvaniei.

117 **⟨1572 iulie 25 = *980 rebi I 14*⟩**

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere beilerbeiului Timişoarei să renunţe la construirea palăncii la hotarele Transilvaniei, întrucît principele Ştefan Báthory arătase neajunsurile unei astfel de palănci pentru locuitorii Transilvaniei. Se porunceşte ca amîndoi să depună eforturi pentru paza şi liniştea ţinuturilor lor.

Poruncă pentru beilerbeiul Timişoarei:

Voievodul Transilvaniei, trimiţînd scrisoare, a făcut arz precum că este sigură împrăştierea raialelor, din pricina persecuţiilor ostaşilor de pază *(mustahfız)* din palanca[1] de pe locul numit Ordumnik (?) şi că locul acela poate fi păzit doar din partea aceea[2].

De aceea s-a renunţat să se mai înfiinţeze palancă pe locul acela. Astfel, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, să renunţi la construirea de palancă pe locul amintit mai sus şi să nu laşi pe nimeni din partea de dincoace să persecute raialele Transilvaniei. De asemenea, discutînd cu voievodul respectiv această chestiune, el să păzească şi să ocrotească din partea cealaltă, de haiduci şi de hoţi, locul unde se va fi construit palancă şi să-l sfătuieşti să depună eforturi şi străduinţe pentru ca hoţii să nu pricinuiască pagube.

Însemnare: Şi aceasta[3].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 459.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 693.

---

[1] Urma să se construiască (vezi doc. 116).
[2] A Timişoarei.
[3] Şi această poruncă a fost predată tălmaciului Murad, la 14 Ra., anul 980.

118 **1572 august 4 *(980 rebi II 4)***

Poruncă prin care sultanul Selim al II-ea îi cere sangeacbeiului de Silistra să treacă Dunărea, în partea Isaccei, şi să stea acolo cu oastea sa pentru a feri Moldova de eventualele atacuri ale lui Bogdan Lăpuşneanu, care se pregătea la Caşovia. Sangeacbeiul se întorcea de la Hotin.

Poruncă adresată beiului de Silistra:

Trimiţînd scrisoare, ai comunicat precum că cetatea Hotin a fost predată [1], iar voievodului Moldovei i s-a trimis *ahidname* [2] pecetluit. De asemenea, ai mai dat veşti despre starea cetăţii, precum şi în legătură cu regele Poloniei [3]. De asemenea, mai faci cunoscut că, beii slobozind oştile lor, tu ai rămas doar cu oastea sangeacului tău. S-a luat cunoştinţă de tot ceea ce ai spus în privinţa celor de mai sus.

Astfel, s-a făcut arz precum că afurisitul cu numele de Bogdan [4], fiul voievodului Ştefan *(Istefan)* [5], strîngînd de astă vară încoace oşti prin părţile Caşoviei *(Kaşa)*, intenţionează să pătrundă în vilaietul Moldovei, dacă-i va fi cu putinţă.

De aceea este important şi necesar ca, trecînd cu oastea aflată lîngă tine peste Dunăre, să stai cu oştirea ta într-un loc potrivit de lîngă Isaccea [6].

Astfel, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, potrivit poruncii mele, trecînd fluviul Dunărea cu oastea aflată lîngă tine, să te duci şi să stai cu oastea ta într-un loc potrivit de lîngă Isaccea, iar pe beii care ţi se vor alătura din părţile acelea să-i sfătuieşti să vină cu oşti şi să stea adunaţi, împreună cu tine.

De asemenea, luînd legătură cu voievodul Moldovei, să nu-ţi împrăştii oastea pînă ce nu se va primi vreo veste adevărată din partea aceea, ci să stai cu oastea într-un loc potrivit de lîngă Isaccea şi să supraveghezi partea aceea şi să fii gata. Dacă, aşa cum s-a arătat, afurisitul acela se va pune într-un fel în mişcare, atunci, cu ajutorului preaînaltului Allah, să depui, aşa cum se va crede de cuviinţă şi cum va fi mai potrivit, toate eforturile şi străduinţele tale pentru înlăturarea şi îndepărtarea lui şi să nu-l laşi să calce în ţară.

Chestiunea amintită este una din treburile importante. De aceea, nestînd cu nepăsare faţă de duşmani, să nu laşi oastea să plece de lîngă tine pînă ce nu se va primi vreo ştire adevărată din partea aceea, ci să stai cu adunarea ta la locul unde ţi s-a poruncit.

De asemenea, aşteptînd care anume va fi situaţia, să scrii şi să dai mereu de ştire, aşa cum se întîmplă toate veştile pe care le vei obţine din partea aceea.

Însemnări: 1) Ziua de 12 rebi-ul-ahîr, anul 980. 2) I s-a predat lui Ali, unul dintre zaimii *(zuama)* de Velcetrin, la 14 rebi-zl-ahîr anul 980.

Suret, Başbak. Arşivi M.D. 19, doc. 592.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 700.

---

[1] La moldoveni şi la turci, de către poloni.
[2] *Ahidname.* Aici este vorba de actul dat de regele Poloniei (vezi mai departe).
[3] Murise Sigismund al II-lea August.
[4] Bogdan Lăpuşeanu.
[5] De fapt, Alexandru Lăpuşneanu.
[6] Sangeacbeiul se întorcea dinspre Hotin (vezi doc. 123).

119 **1572 11** *(980 rebi II, gurre)*

Poruncă prin care Selim al II-lea, în urma ştirii date de domnul Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, despre fiul său aflat în Rusia, îi cere să-l aducă de acolo şi să-l trimită la Poartă.

Poruncă pentru voievodul Moldovei :

Ai dat de știre despre pricina privitoare la feciorul tău aflat în ținutul Moscovei[1]. Dacă este așa, îți poruncesc să-l aduci din vilaietul amintit, lîngă tine, pe fiul tău, pomenit mai sus.

De aceea, la sosirea prezentei, îți poruncesc ca, potrivit cerinței poruncii mele, trimițînd ⟨pe cineva⟩, să-l aduci pe fiul tău, aflat în țara aceea, și să-l trimiți la Pragul fericiirii mele.

Însemnare : I s-a dat omului său Gheorghe *(Yorgi)*, la 1 *(gurre)* rebi-ul-ahîr, anul 980.

Suret, Bașbak. Arșivi, M.D. 19, doc. 580.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 697 — 698.

---

[1] Fiul lui Ioan Vodă cel Viteaz se numea Petru și era din căsătoria cu Maria, fiica cneazului Semian de Rostov. Țarul Ivan al IV-lea i-a răspuns domnului Moldovei că fiul său și soția sa au murit de ciumă (Vezi Dinu C. Giurescu, *Ion Vodă cel Viteaz*, București, Edit. științifică, 1963, p. 25).

120 **1572 august 13** *(980 rebi II 3)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere beiului și cadiilor de Akkerman să pregătească zaherele pentru oastea sangeacbeiului Silistrei, care se întorcea de la Hotin.

Poruncă adresată beiului și cadiilor de Akkerman :

Oastea purtătoare de victorie, adunată în părțile acelea, avînd greutăți în ceea ce privește zahereaua, am poruncit ca, la sosirea prezentei, fiecare dintre voi, pregătind și scoțînd din locurile voastre de stăpînire cantități suficiente de zaherele, să le trimiteți, prin stăpîni sau prin vechilii lor, la locul unde stă cu oaste beiul Silistrei, Hamza[1], să-i continue prețuirea, astfel ca cei din oaste să-și asigure întreținerea, iar stăpînii să aibă prilej de negoț.

Chestiunea zaherelei este importantă. De aceea, ferindu-vă de nepăsare, să nu pierdeți nici o clipă în a depune eforturi. De asemenea, fiecare dintre voi făcînd defter, pentru cantitatea de zaherea scoasă și trimisă, o copie s-o trimiteți sus-numitului și să luați de la el dovadă *(temessük)* pentru zahereaua predată, iar o altă copie s-o trimiteți la Pragul fericirii mele împreună cu dovada aceea.

Însemnare : I s-a predat zaimului Ali, la 3 rebi-ul-ahîr ⟨anul 980⟩.

Suret, Bașbak. Arșivi, M.D. 19, doc. 612.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 702.

---

[1] Se întorcea de la Hotin (vezi doc. 123).

121 **⟨1572 august 13 =** *980 rebi II 3*⟩

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, refuzînd cererea defterdarului de Timișoara pentru înființarea, unei monetării la margine de țară, îi poruncește să trimită la Poartă arginții, așa cum sînt.

Poruncă pentru defterdarul Timişoarei:

Trimiţînd acuma scrisoare la Pragul fericirii mele, ai comunicat precum că, dacă se va da firman pentru înfiinţarea unei tarapanale *(Darbhane)* în parcanul Mudava [1], să devină intendent *(emin)* cel care este chehaia *(kethuda)*, cu un timar de 3 000 de aspri *(akçe)*, iar supraveghetor *(nazır)* şi paznic de argint [2] să fie ceauşul Sefer, care este unul dintre ceauşii Pragului fericirii mele. Ai mai arătat că guruşii care se adună la vistieria din Timişoara, fiind aduşi de intendenţi *(ümenna)*, şi de alţi, precum şi ceea ce se află în mîinile cetei de negustori, să nu mai fie duşi în afară, ci să se schimbe cu banii „*osmanî*", de calitate bună, care se vor tăia în tarapanaua amintită mai sus, cîntărindu-se şi schimbîndu-se cu bani buni. De asemenea, mai dai de ştire că, cu aceste condiţii, vei primi şi o vei arenda [3] *(iltizam)* cu 350 000 de aspri. S-a aflat tot ce ai mai spus în privinţa aceea.

Astfel, nu este cu putinţă stăpînirea, aşa cum trebuie, nici a tarapanalelor din Edirne şi din Istanbul; cu atît mai mult, nu vor putea fi păzite şi stăpînite ele [4] la margine, aşa cum va fi aceea. De aceea, neacordîndu-se învoire pentru înfiinţarea de tarapana, s-a dat poruncă de a se trimite arginţii, aşa cum sînt.

Astfel, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, să nu înfiinţezi în părţile acelea tarapana, ci să trimiţi la Pragul fericirii mele arginţii, aşa cum sînt.

Însemnare: S-a scris.

Surct, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 412.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 690.

---

[1] Moldova Veche.
[2] *Gümüş yasakçısı.*
[3] Tarapanaua.
[4] Tarapanalele.

122 — 1572 august 14 *(980 rebi II 4)*.

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îl linişteşte pe domnul Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, şi îi cere să-i potolească pe boierii ţării şi pe ceilalţi notabili, care se temeau că va fi numit domn Petru, fratele lui Bogdan Lăpuşneanu. Se auzise că acesta plecase din Polonia spre Poartă. Sultanul ameninţă cu transformarea ţării în paşalîc, dacă boierii vor continua s-o tulbure.

Poruncă adresată voievodului Moldovei:

Trimiţînd scrisoare, ai dat de ştire precum că boierii *(bolar)* şi notabilii *(a'yan)* vilaietului Moldovei, auzind că Petru [1], fratele voievodului Bogdan [2], care se răsculase, s-a îndreptat spre înalta mea Curte, s-au ridicat şi au tulburat foarte mult ţara, zicînd că „domnia poate fi acordată sus-numitului prin rugămintea regelui Poloniei".

Mai arătaţi că dacă, astfel, sus-numitul va fi luat în seamă, atunci e sigur că ţara nu va mai putea fi stăpînită. De asemenea, s-a luat cunoştinţă cu amănunte de tot ceea ce ai mai spus.

Astfel, nu vor fi păgubiţi şi refuzaţi cei care slujesc şi se supun cu devotament şi cu credinţă faţă de înalta mea Curte şi nici cei care vin de-a dreptul cu speranţa iertării şi milosteniei. Este în obiceiul bunăvoinţei împărăteşti ca fiecare să fie luat în seamă după cum merită. De aceea, cîtă vreme tu depui cu sinceritate eforturi şi străduinţe pentru paza şi ocrotirea acelui vilaiet, precum şi pentru ocrotirea şi protejarea raialelor de acolo, nu există pentru tine mazilire *(azl)*. Dar dacă boierii şi aianii ţării, nevrînd bunăînţelegere şi neunindu-se cu tine şi nefăcînd după spusele tale, se vor apuca de intrigi şi de tulburări, atunci nu vor mai fi trimişi, de azi încolo, în ţara lor voievozi *(voyvoda)*, ci vor fi desemnaţi şi trimişi emiri musulmani [3], iar celor de acest fel, care se vor îndărătnici şi se vor împotrivi poruncii, li se va veni de hac în mod sigur.

De aceea îţi poruncesc ca, depunînd eforturi şi străduinţe, ca şi mai înainte, pentru serviciul tău de domnie şi pentru paza şi ocrotirea acelui vilaiet, ca şi pentru stăpînirea şi protejarea raialelor de acolo, să aduci la cunoştinţa boierilor şi aianilor ţării mai sus-pomenite această ilustră poruncă a mea şi să-i sfătuieşti în aşa fel încît, fiecare dintre ei să-şi vadă mai departe de slujba lui, iar în chestiunile privitoare la paza şi la ocrotirea ţării să se unească şi să fie împreună cu tine şi să se ferească de împotrivire şi de îndărătnicie faţă de spusele tale.

De vreme ce tu vei avea legături bune cu boierii şi cu aianii acelui vilaiet, iar ei, la rîndul lor, nu se vor împotrivi vorbelor tale, nu este cu putinţă ca domnia *(voyvodalık)* să fie acordată sus-numitului Petru sau fratelui său şi nici altcuiva.

Menţinîndu-te în supunere potrivit cu acestea şi slujind ca atare, să nu pierzi nici o clipă din paza şi ocrotirea ţării şi vilaietului.

De asemenea, să înlături îndoiala boierilor şi ale altora şi să te uneşti cu sus-numiţii, iar cei care uneltesc să fie prinşi. Li se va veni de hac aşa cum trebuie.

Ca atare, aducînd la cunoştinţa aianilor ţării ilustra mea poruncă, să depui străduinţe ca fiecare să-şi vadă de treaba lui.

Însemnări: 1) S-a scris, 2) I s-a dat omului său cu numele de Gheorghe *(Görgi)*, la 4 rebi-ul-ahîr <anul 980>.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 539.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 696.

---

[1] În text: *Petre.*
[2] Bogdan Lăpuşneanu.
[3] *Ümera-i islam.*

123 — 1572 august 14 *(980 rebi II 4)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi comunică domnului Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, ca sangeacbeiul de Silistra, Hamza bei, să se întoarcă de la Hotin la Isaccea, dar să fie atent la duşmani, iar domnul să aibă grijă de paza Hotinului. Domnul Moldovei comunicase predarea cetăţii respective de către poloni. Se mai aflase că Bogdan Lăpuşneanu acţiona în părţile Caşoviei. De aceea se cere colaborare între domn şi sangeacbei.

Poruncă pentru voievodul Moldovei, Ioan:

Trimiţînd scrisoare, ai făcut arz precum că, atunci cînd v-aţi apropiat cu oastea islamică de cetatea Hotin, regele Poloniei, pentru a respecta pacea şi prietenia dintre cele două părţi, a predat cetatea şi a dat un ahidname [1] în sensul că, de azi încolo, nimeni din partea aceea nu va pricinui pagube vilaietului Moldovei. Ai mai arătat că, din această pricină cei mai mulţi dintre beii de ţărm [2] s-au întors încoace dar că beiul de Silistra, Hamza, să-i ţină preţuirea, a rămas acolo şi aşteaptă poruncă. De aceea ai făcut arz pentru ca şi lui să i se dea învoire. S-a luat cunoştinţă de tot ceea ce ai mai spus.

Astfel, s-a aflat că afurisitul cu numele de Bogdan [3], fiul voievodului Ştefan [4], strînge oaste în părţile Caşoviei *(Kaşa)* pentru a veni împotriva Moldovei. De aceea, poruncindu-se ca sus-numitul Hamza, să-i continue preţuirea, să stea gata cu oastea sa în partea de dincoace a schelei Isaccea şi să se uite spre duşman, i s-a trimis sus-numitului poruncă în această privinţă.

Astfel, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca şi tu, la rîndul tău, fiind ca şi mai înainte cu prevedere şi cu grijă, să nu arăţi nepăsare şi neglijenţă în paza vilaietului. De asemenea, nelipsindu-ţi iscoadele tale destoinice din părţile ghiaurilor, să afli toate purtările lor, iar dacă va fi nevoie, înţelegîndu-te cu sus-numitul [5], să nu pierzi nici o clipă în ceea ce priveşte înlăturarea şi îndepărtarea vrăjmaşilor.

De asemenea, de azi încolo, să aduci mereu la cunoştinţă veştile adevărate pe care le vei obţine şi felul cum anume te pregăteşti. De asemenea, păzind aşa cum trebuie cetatea Hotin, să pui acolo atît muniţii cît şi oşti, cu oamenii tăi de încredere, şi să nu stai, în privinţa aceea, cu nepăsare.

Însemnare: I s-a predat omului său numit Gheorghe, la 4 rebi-ul-ahîr, anul 980.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 599.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c. 589.

---

[1] *Ahidname.* Aici în sens de act de asigurare.
[2] *Yalı-beyleri.*
[3] Bogdan Lăpuşneanu.
[4] *Istefan,* de fapt Alexandru Lăpuşneanu.
[5] Sangeacbeiul de Silistra.

124 — 1572 august 17 *(980 rebi II 7)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere beiului de Semendria şi cadiului de Belgrad să se preocupe de primirea şi păstrarea prafului de puşcă, pe măsură ce le va sosi din Timişoara. Cadiului de Belgrad i se cere să-i predea beiului de Bosnia 200 cîntare de pulbere.

Poruncă pentru beiul de Semendria şi poruncă pentru cadiul de Belgrad:

Trimiţîndu-se porunci către beilerbeiul Timişoarei şi defterdarului de acolo, ei au fost sfătuiţi ca pulberea care se prepară şi se pregăteşte la Timişoara s-o trimită fără contenire la cetatea Belgrad şi să v-o predea

vouă, pentru a fi păstrată în cetate. De aceea vă poruncesc ca, luînd în primire pulberea trimisă din partea aceea, s-o păstraţi în cetatea Belgrad într-un loc foarte sigur şi ferit.

De asemenea, cîtă cantitate de pulbere primiţi de fiecare transport, s-o preluaţi potrivit dovezilor *(temessük)* sus-numiţilor, iar oamenilor lor să le daţi dovezi de luare în primire.

Dar, fie că este vorba de pulberea sosită pînă acuma, fie de ceea ce va veni de azi încolo, păstrînd-o în cetatea Belgrad într-un loc foarte sigur şi bun de păstrare, să vă feriţi foarte mult de a o distruge şi de a i se aduce pagube şi stricăciuni.

De asemenea şi tu, care eşti cadiul, înregistrînd în condica păstrată[1] cantitatea fiecărui transport, cînd se va porunci, de azi încolo, să se trimită pulbere într-un loc oarecare, să vezi în persoană porunca mea, precum şi ce cantitate anume de pulbere se trimite şi s-o treci în condica păstrată.

De asemenea, beiul Bosniei, Mehmed, să-i ţină mărirea, cerînd pulbere pentru unele cetăţi din sangeacul *(liva)* amintit, s-a dat porunca mea ca să i se dea 200 de cîntare *(kantar)* de pulbere.

De aceea, cînd va veni omul său şi o va cere, să-i predai 200 de cîntare de pulbere şi să iei de la el dovadă.

Însemnare : I s-a predat chehaiei beiului de Bosnia, la 7 rebi-ul-ahîr, 〈anul 980〉.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 597.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 701.

---

[1] *Sicill-i-mahfuz*, ,,condica aflată în păstrare".

125 **1572 august 25** *(980 rebi II 15)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea le cere din nou beilerbeiului şi defterdarului Timişoarei să se preocupe de prepararea prafului de puşcă, iar pulberea obţinută s-o expedieze la Belgrad.

Poruncă pentru beilerbeiul şi defterdarul Timişoarei :

Mai înainte de aceasta, trimiţîndu-vi-se porunci, vi se ceruse ca, luînd măsuri bune şi fără să se aducă pagube, să trimiteţi la Belgrad pulberea pregătită şi s-o predaţi beiului de Semendria, iar pe cadiul de Belgrad să-l puneţi să treacă în catastif *(sicill)* ce cantitate anume de pulbere se predă de fiecare transport *(irsaliye)*. De asemenea, vi se poruncise să luaţi dovadă *(temessük)* de primire de la bei şi de la cadiu.

Porunca aceea a mea menţinîndu-se şi acuma, vă cer ca, la sosirea prezentei, necomparînd cu alte treburi pregătirea şi creşterea cantităţilor de pulbere, să puneţi să se pregătească pulbere cît se poate de multă, iar pulberea pregătită s-o predaţi, potrivit poruncii mele, la cetatea Belgrad.

De asemenea, luînd de la beiul de acolo şi de la cadiul, precum şi de la dizdarul ei dovezi de predare, să le trimiteţi la înalta mea Curte. În acelaşi timp, scriind, să faceţi arz ce cantităţi anume de pulbere au fost pregătite şi predate.

Însemnare : I s-a dat chehaiei sale, la 15 R., 〈anul 980〉.

Suret, Başbak, Arşivi, M.D. 19, doc. 585.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 699.

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea cere din nou beilerbeiului și defterdarului Timișoarei să prelucreze cît mai multe cantități de pulbere și s-o expedieze la Belgrad. Beilerbeiul comunicase că a expediat la Belgrad 2 000 cîntare de pulbere.

Poruncă pentru beilerbeiul și defterdarul Timișoarei :

Tu, care ești beilerbei, trimițînd scrisoare, ai dat de știre că, potrivit poruncii trimise în sensul de a se prepara, în cherhanalele din Timișoara, cantități mari și îndestulătoare de pulbere și de a face să ajungă la Belgrad pulberea produsă, ai trimis la Belgrad 606 cîntare de pulbere, din pulberea produsă, iar pe la sfîrșitul lunii rebi-ul-evvel din 980 [1] ai trimis încă 350 de cîntare de pulbere și că în total ai trimis la Belgrad 2 000 de cîntare de pulbere [2]. Mai arăți că ele au fost predate dizdarului și că se depun eforturi pentru ca și de azi încolo cantitatea să crească.

Astfel, creșterea cantităților de pulbere este una din chestiunile foarte importante. De aceea îți poruncesc ca, la sosirea prezentei, preocupîndu-te personal de această treabă, să faci să se prelucreze cantități cît se poate de mari de pulbere în cherhanalele aflate în locurile dependente de Timișoara, precum și în părțile Transilvaniei, și, potrivit poruncilor de mai înainte, să urmărești trimiterea și ducerea lor fără contenire la Belgrad. De asemenea, pe măsură ce se expediază, să scrii și să comunici mereu ce cantități anume de pulbere au fost trimise.

Însemnare : I s-a predat chehaiei sale, la 15 R., ⟨anul 980⟩.

Suret, Bașbak. Arșivi, M.D. 19, doc. 684.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 706.

---

[1] *Evahir rebi I 980* = 12 — 21 iulie 1572.
[2] Cele menționate în text însumînd doar 956 de cîntare, înseamnă că au mai fost trimise alte 1 044 de cîntare în alte împrejurări.

127 <1572 august 25 = *980 rebi II 15*>

Scrisoare împărătească prin care sultanul Selim al II-lea, confirmînd sosirea scrisorii și a solului regelui Poloniei, Sigismund al II-lea August, cere, în legătură cu voievodul fugar al Moldovei, Bogdan Lăpușneanu, ca acesta să fie descoperit și trimis la Poartă. Se promite că va fi protejat, ca și strămoșii săi.

Să se scrie o scrisoare împărătească regelui Poloniei :

Sosind, la timpul potrivit și la ceasul fericit, scrisoarea voastră, purtătoare de devotament, la înaltul nostru Prag, ocrotitor al lumii și aducător de fericire și care este reședința înalților sultani și locul de refu-

giu al hakanilor demni de respect, în ea faceţi cunoscut precum că, prin mijlocirea ceauşului Ahmed, să-i crească norocul, unul dintre ceauşii înaltei noastre Porţi, ocrotitoarea lumii, v-a sosit scrisoarea împărătească aducătoare de bucurie, iar în cuprinsul ei, plin de amiciţie, se semnala ca voievodul Bogdan[1], fostul voievod al Moldovei, să fie trimis şi adus încoace.

De asemenea, dorind foarte mult salvarea sus-numitului, mai scrieţi că oamenii voştri prietenoşi, de la hotarele ţinuturilor voastre, fiind dintre cei care arată mult devotament şi multă supunere faţă de Poarta fericirii noastre, au depus mărturie precum că din partea voievozilor de mai înainte ai Moldovei se aduceau mereu tot felul de neplăceri, dar că sus-numitul[1] nu a pricinuit absolut nimic.

De asemenea, interveniţi ca, din respect faţă de hatîrul vostru, să fie iertate vinovăţiile săvîrşite de cel amintit mai sus. Slujind, şi el, Pragul fericirii noastre întocmai ca şi părinţii şi strămoşii săi, se formase în noi încrederea şi convingerea că, atunci cînd va veni timpul, nu se va arăta îndoială în ceea ce priveşte acordarea domniei lui.

De aceea se socotise potrivit ca sus-numitul să fie sfătuit şi atras şi, nefiind lăsat în voie, să i se dea drumul din ţara voastră şi din vilaietul vostru şi să fie trimis împreună cu ceauşul Ahmed.

Domnia-voastră faceţi cunoscut precum că sus-numitul Bogdan nu a apărut în vilaietul vostru şi nu aţi aflat în ce loc anume se găseşte el în clipa de faţă. De asemenea, arătaţi că, mai înainte, cînd i se luase domnia, mergînd la cetatea numită Hotin, din apropierea serhatului vostru, cînd începuse să-şi împrăştie cetele aflate lîngă el, atunci îi împrăştiase întîi pe cei din neamul vostru şi că, temîndu-se şi acolo de atacul duşmanilor săi, nu avusese puterea să stea nici acolo. Vă exprimaţi părerea că se pare că el a fugit în Ungaria, pe la hotarul dintre ţara voastră şi ţara împăratului[2]. De asemenea, mai daţi de ştire că, totuşi, nearătîndu-se nepăsare, au fost desemnaţi, în faţa ceauşului nostru amintit, oameni destoinici şi au fost trimişi ca să afle veşti adevărate de la cei care erau prieteni cu sus-numitul Bogdan, astfel că, dacă va fi prins, va fi sfătuit în fel şi chip, iar dacă va fi cu putinţă, va fi trimis împreună cu ceauşul mai sus pomenit. De asemenea, mai comunicaţi că „nu avem convingerea că sus-numitul Bogdan se gîndeşte să săvîrşească vreo faptă în ţară cu sprijinul altor persoane; nu i se va acorda sus-numitului vreun sprijin în privinţa aceasta; dimpotrivă, se vor depune eforturi şi străduinţe, pe cît va fi cu putinţă, pentru înlăturarea lui".

De asemenea, mai arătaţi chestiunea că, atunci cînd va sosi la înalta noastră Poartă, acordîndu-i-se slujba sa, întocmai ca şi strămoşilor săi, el să fie fericit la umbra împărăţiei noastre, împreună cu copiii şi cu rudele sale.

De asemenea, aţi mai semnalat că celelalte stări de lucruri privitoare la el vor fi aflate din spusele *(takrir)* omului vostru care se găseşte la Pragul fericirii noastre în slujba de „trimis" *(risalet)*.

Astfel, tot ceea ce aţi dat de ştire în cuprinsul scrisorii voastre prieteneşti despre sus-numitul Bogdan, precum şi tot ceea ce a raportat în această privinţă şi solul vostru, toate fiind făcute arz cu amănunte la picioarele înaltului nostru tron înpărătesc, ilustra noastră persoană împărătească atotştiutoare am luat cunoştinţă de toate.

Nu se pierde munca celor care, adăpostindu-se la umbra tronului împărăţiei noastre, arată supunere cu devotament şi sinceritate fără margine şi care merg pe calea dreptăţii şi a bunei credinţe desăvîrşite.

Dimpotrivă, este o cerinţă a obiceiului împărăţiei noastre şi a firii persoanei noastre de calif, ca cei de acest fel să obţină şi să se bucure de înaltele şi feluritele noastre favoruri împărăteşti, precum şi de bunăvoinţele minunate ale înaltei noastre împărăţii.

De vreme ce este aşa, atunci, dacă, potrivit intervenţiei voastre, sus-numitul Bogdan, la rîndul său, mergînd pe drumul pe care au mers strămoşii săi şi socotind un mijloc de fericire faptul de a se afla în slujba Pragului nostru, ocrotitor al lumii, va veni la înalta noastră Curte cu dorinţa de a se trage cu creionul iertării şi milosteniei peste condicile faptelor sale de rebeliune şi dacă se va ruga pentru bunăvoinţă, în acest caz, fără să sufere pagube şi stricăciuni, e sigur că se va bucura de favorurile mele de tot felul, aşa cum au fost respectaţi tatăl său, precum şi ceilalţi strămoşi ai săi.

De aceea, la sosirea scrisorii noastre împărăteşti, purtătoare de generozitate, va trebui ca, potrivit cerinţelor devotamentului vostru nesfîrşit şi ale sincerităţii voastre nemărginite, încă din zilele de altă dată şi din anii trecuţi şi pînă acuma, faţă de Poarta noastră veşnică, purtătoare de noroc şi de măreţie, să depuneţi toate strădainţele voastre pentru a-l trimite pe sus-numitul Bogdan la Poarta noastră cea puternică, întocmai ca cerul. Se cuvine să vă feriţi de fapte contrare, zicînd că „este ţara împăratului", iar dacă s-a dus în interior, în acest caz, el a pătruns acolo mergînd pe drumurile ţinutului vostru. Ceea ce se cuvine prieteniei existente între cele două părţi este ca el să fie trimis încoace, urmînd să fie adus înapoi pe acelaşi drum. De asemenea, de azi încolo, să nu încetaţi de a ne aduce la cunoştinţă şi de a ne semnala chestiunile ce se cuvin prieteniei şi care sînt demne pentru aceasta. Nu există nici o îndoială că ele duc la menţinerea bazelor prieteniei şi creează prilejuri pentru reînnoirea temeliilor amiciţiei.

Iar solul vostru, amintit mai sus, îndeplinindu-şi cu cea mai mare cinste slujba sa de „trimis", a primit învoirea noastră împărătească şi a fost pus să se înapoieze în partea aceea.

Însemnare. S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M. D. 19, doc. 712.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 707.

---

[1] Bogdan Lăpuşneanu.
[2] Austria.

128 **1572 august 26** *(980 rebi II 16)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea, confirmînd primirea corespondenţei beilerbeiului de Buda în legătură cu intenţiile împăratului Austriei şi ale altor principi creştini de a ataca Transilvania sau alte ţinuturi otomane, îi cere să respecte condiţiile tratatului, dar să fie, totodată, atent şi să ia măsuri în vederea pregătirii oastei.

Poruncă adresată beilerbeiului de Buda:

Trimiţînd scrisoare, ai făcut arz precum că iscoadele de încredere, prizonierii musulmani şi cei din ceata negustorilor ţi-au dat de ştire că

împăratul Austriei [1] se gîndeşte că, pînă la întîi al lunii rebi-ul-evvel [2], punînd împărat, în locul său, pe fiul său [3], îl va trimite la Caşovia *(Kaşa)*. De asemenea, trimiţînd 100 000 de florini regelui Poloniei a cerut de la el oaste pentru fiul său, iar acesta i-a promis să-i dea.

Ai mai arătat că regele Poloniei şi ceilalţi principi şi herţogi, aliindu-se între ei, pregătesc arme pentru expediţie şi e sigur că, pe vremea mustului nou, călcînd tratatul *(ahd)*, fie că vor ataca pe neaşteptate vilaietul Transilvaniei, fie că vor devasta ţinuturile bine păzite [4].

Astfel, de vreme ce nu se va ivi din partea aceea vreo faptă care să ducă la încălcarea tratatului, ilustra mea persoană nu îngădui să se săvîrşească din partea ceastălaltă ceva contrar păcii. Dar, nestînd în nepăsare, este important să fii cu cea mai mare băgare de seamă şi să stai cu bănuială.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, potrivit cerinţelor poruncii mele purtătoare de mare stimă, fiind cu prevedere, aşa cum se cuvine, de vreme ce din partea aceea nu se va ivi vreo faptă care să ducă la încălcarea tratatului, atunci nici tu, la rîndul tău, să nu laşi să se săvîrşească, din partea de dincoace, ceva contrar păcii şi prieteniei, ci să faci să se respecte şi să se păzească, aşa cum trebuie, condiţiile tratatului şi legămîntului şi să te fereşti de săvîrşirea unor fapte potrivnice ilustrei mele porunci. De asemenea, să dai mereu de ştire veştile adevărate pe care le vei obţine şi le vei afla din părţile acelea. În acelaşi timp, cercetînd şanţurile cetăţilor, precum şi celelalte arme de luptă, să le pregăteşti şi să cercetezi fără contenire dacă armele şi ostaşii se află la locurile lor.

Însemnare: I s-a dat chehaiei sale *(kethudasına)*, la 16 R. ⟨anul 980⟩.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 581.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 697 (parţial); c. 698 (integral).

---

[1] Maximilian (1563—1576).
[2] *1 rebi I 980* = 13 iunie 1572.
[3] Rudolf (1572 — rege al Ungariei; 1576 — 1612, împărat).
[4] *Memalik-i Mahruse*, ,,Imperiul otoman".

129 **1572 septembrie** 4 *(980 rebi II 26)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere domnului Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, să asigure întoarcerea unor soli poloni care veniseră la Poartă, din partea regelui Poloniei, împreună cu Petru, fratele fostului domn al Moldovei, Bogdan Lăpuşneanu.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Cu învoirea mea împărătească, Petru, fratele fostului voievod al Moldovei, Bogdan [1], şi oamenii numiţi Bocinski şi Molinski şi Istorinski, împreună cu toţi cei şapte slujitori ai lor, care veniseră la înalta mea Curte, din partea regelui Poloniei, au fost puşi să se înapoieze în partea aceea. De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea lor acolo, să-i lăsaţi pe susnumiţii să treacă teferi şi cu bine prin vilaietul vostru şi să-i faceţi să

ajungă în siguranță și cu bine în țara lor. Să te ferești de a li se pricinui pagube și stricăciuni, fie lor, personal, fie slujitorilor sau vitelor lor.
Însemnare : I s-a dat ceaușului Keyvan, la 26 R. <anul 980>.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 19, doc. 715.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 1, c.588.

---

[1] Bogdan Lăpușneanu.

130 **1574 iulie 28 Constantinopol**

Scrisoare prin care marele vizir Sokollu-Mehmed pașa, comunicînd autorităților poloneze, respectiv voievodului Galiției, George Iazlowiecki, răscoala și faptele fostului domn al Moldovei, Ioan Vodă cel Viteaz, îi acuză totodată pe poloni de complicitate cu acesta și cere să restituie banii de haraci și celelalte avuții capturate de poloni la Hotin și să extrădeze pe soția și pe socrul lui Ioan Vodă, precum și pe soțiile unor boieri. Marele vizir evocă relațiile istorice de prietenie dintre Poarta otomană și Polonia, arătînd că, pentru cele menționate de el, sosește și o scrisoare expediată de sultanul Selim al II-lea.

Noi *, Mehmed, mai marele pașă, ginere și supremul consilier al nebiruitului împărat al otomanilor, către ilustrissimul, respectabilul și magnificul domn George Iazlowiecki, consilierul și comandantul general al oștilor regale și voievodul Galiției, amicul nostru iubit, salutare !

Să-ți aduci aminte, magnificiența ta, cîtă pace, concordie, familiaritate, vecinătate și cît de trainică amiciție uneau de la început, putem zice în curs de trei secole, pe predecesorii și părinții, moșii și străbunii nebiruitului nostru împărat cu regii celebrului regat polon, încît nici nu se poate descrie liniștea, de care se bucura poporul din cauza acelei concordii !

Pe cînd, din contră, supușii moscoviți, germani și spanioli sufereau din parte-ne mai multe tulburări și robie ; numai pe poloni nu numai că-i iubeam, ci încă îi apăram și-i protejam ; încît, chiar ceilalți dușmani ai voștri nu cutezau a năvăli cumva asupră-vă, cunoscînd puterea nebiruitului nostru împărat și bunăvoința ce arăta către voi, și temîndu-se, prin urmare, a nu păți o fugă rușinoasă.

De aceea ne prinde acum mirarea, văzînd pe vreo cîțiva nerecunoscători din ai voștri, disprețuind acea bunăvoință a nebiruitului împărat, și care nu încetează de a tulbura pacea. Nici chiar de la vrăjmașii noștri firești și declarați, necum de la niște amici, nu ne-am fi așteptat, de a vedea ceea ce lucrează contră-ne unii din nobilimea regatului vostru !

Și anume, atunci cînd acel nelegiuit și netrebnic Ioan Vodă, domnul Moldovei, clocind trădarea și văzînd că oastea împărătească nu e gata, dăduse năvală asupra provinciei Tighinei, ucigînd în cîmp pe țărani și pe ciobani ; pe de altă parte, în același moment polonii, îmbarcînd ostași în douăzeci și cinci de șăici, năvăliră asupra Cetății Albe, tăind și pustiind.

Nu cumva veți nega aceasta, aruncînd vina pe moscoviți, deși se va părea orșicui neprobabil de a-i găsi tocmai în aceste locuri ? Afară de acele șăici, mai trimiserăți în ajutorul lui Ioan Vodă o ceată de 2 000 de oameni sub conducerea a doi povățuitori. Și nu numai atîta, ci încă Con-

stantin [1] şi Laski [2], nobili poloni, expediară o scrisoare la Ioan-Vodă, zicîndu-i aşa: „Iubite amice! Ne-am înştiinţat despre supremul pericol în care te afli. Ne mîhnim foarte mult şi n-am zăbovi de a-ţi ajuta, dacă nu ne-ar împiedica depărtarea locului. Cu toate astea, am poruncit cu stăruinţă capilor militari ai noştri de la hotarele Moldovei ca să vegheze şi să te ajute la nevoie. Tu singur grăbeşte-i pe ei şi vei fi sprijinit în toate chipurile".

Această scrisoare, cu sigiliile lui Constantin şi Laski, se află în mîinile noastre. Care putea fi interesul vostru de a face atare lucruri pentru hatîrul trădătorului Ioan Vodă? Avuta-ţi de la el, în cei abia doi ani ai domniei sale, mai multe foloase decît acelea cîştigate din amiciţia împăraţilor noştri în curs de trei secole?

Să vă fi gîndit bine la aceasta, nu l-aţi fi ajutat în trădarea sa contra împăratului, cu atît mai vîrtos că el era trădător nu numai pentru noi, ci chiar pentru voi înşivă.

În adevăr, după moartea regelui vostru de pioasă memorie [3], el adesea se ruga de noi, prin scrisori, ca să-i dăm un contingent de numai 5 000 turci, cu care să năvălească în Polonia, promiţînd a o supune şi a o face tributară nebiruitului nostru împărat. Noi însă n-am vrut a călca antica pace, acordîndu-i o asemenea autorizaţiune.

Ne mirăm dară foarte mult, cum să ajutaţi voi unui duşman al vostru atît de înverşunat?

Din cauza creştinătăţii? Însă noi ştim că însăşi religia voastră opreşte nedreapta şi nelegiuita răpire a averii străine, omorul nevinovaţilor împlinitori de impozite [4] şi spolierea banilor lor! Făcătorii unor aşa crime oare nu se pedepsesc după legea voastră?

Şi apoi, mai departe, precum voi îl credeaţi a fi creştin, tot aşa, noi îl credeam a fi mahomedan. Nu ştiam de era tăiat împrejur sau nu, dar ştim bine că era nestatornic în toate lucrurile!

Totuşi, ce s-a făcut nu se mai poate desface; rămîn doar următoarele:

Averea trădătorului, vistieria, socrul său, tributul primit de la supuşi, de asemenea, banii împlinitorilor de impozite, nevasta lui Ioan Vodă, cu nevestele altor şapte boieri, toate astea se aflau depuse în Hotin, cînd el singur ieşise la luptă; iar după aceea, îndată ce se înştiinţară polonii despre prinderea şi decapitarea lui, trimiseră 200 de ostaşi ca să transporte în Polonia, în 27 de care, pe socrul lui Ioan Vodă, pîrcălabul Hotinului, pe doamna sa, vistieria, toate averile şi nevestele a şapte boieri.

Aşadar, avînd aceste împrejurări în vedere, domnii actuali, moldoveni [5] şi munteni [6], au trimis un sol pentru a cere restituirea celor răpite.

Răspunzîndu-se acestui sol că regele [7], cu voia senatorilor regatului, lipseşte din ţară de şase luni, el se adresă chiar senatorilor, care, după cîte auzim, i-ar fi răspuns că urmează ca ei să se încredinţeze despre legitimitatea voievodului Moldovei [8], iar pînă atunci, din lucrurile luate nu va pieri nimica.

Însă, care a fost însuşi motivul luării acelor lucruri? Dacă le-aţi luat pentru ca să nu încapă în mîinile tătarilor, aţi lucrat cu înţelepciune şi vă mulţumim; căci, să le fi apucat tătarii, fără îndoială, nu mai scăpau din pradă; dar aţi greşit mult dacă aţi făcut-o din vreo maliţiozitate, căci nu e deloc înţelept de a călca pacea şi de a arunca ţara în cea mai mare calamitate pentru vreo cîteva mii de taleri! Noi înşine n-am face atîta vorbă pentru acest lucru, de n-am socoti foarte ruşinos pentru noi să lăsăm în nepăsare vistieria şi tributul împărătesc, ca unii ce sîntem rîn-

duiţi asupra vistieriei prea puternicului împărat, căci ştim că sumele transportate la voi sînt proprietatea împăratului nostru, întocmai ca şi însăşi vistieria din Constantinopol. Religia noastră nu iartă în nici un mod de a se înstrăina atare averi din vistieria preaputernicului împărat. Aşadar, stăruim şi cerem foarte mult în această privinţă, iar însuşi preaputernicul împărat scrie către domnii magnifici senatori ai regelui polon, ca să înţelegeţi, de asemenea, dorinţa şi voinţa înălţimii-sale împărăteşti, al cărui mesaj vă va fi remis de către Mehmed ceauşul.

Dacă vă place pacea şi liniştea, apoi toate averile răpite să le trimiteţi la Poarta otomană prin mîinile lui Mehmed ceauşul. Nu vă puteţi scuza prin lipsa regelui, căci regele depinde de voi şi se cîrmuieşte prin consiliul vostru.

În fine, să ştiţi că domnia Moldovei, care se află sub protecţia şi imperiul nebiruitului împărat şi de care ne îngrijim ca şi de însăşi domnia Constantinopolei, am acordat-o fratelui domnului muntean, lui Petru Vodă, cu care se cade să trăiţi în frăţie şi amiciţie. Închei, dorindu-vă a petrece în fericire!

Dat la Constantinopole, 28 iulie, anul 1574.

P.S. Între altele, vă înştiinţez că înălţimea-sa împărătească a plecat la Adrianopole. Vă rog, ca pe un amic iubit, să nu vă pară în sarcină de a-mi mai trimite o dată ceva păsări de vînătoare. Adio!

Ed. trad. rom., după trad. lat., în *Arhiva istorică a României*, vol. I,P.1, nr. 6/1864, Bucureşti, 1865, p. 43 — 44 (trad. lat.) şi p. 44 — 46 (trad. rom.), doc. 47.
Însemnare: Biblioteca Ossoliniană de la Lemberg. Secţiunea manuscriselor, nr. 1 042, p. 31 — 33.

---

* Documentul a fost transcris după o traducere din secolul al XIX-lea, respectîndu-se ordinea cuvintelor în fraze. S-au făcut unele adaptări la limba română contemporană.

1 Prinţul Constantin Ostrogski (*Arhiva istorică a României*, p. 45).
2 Albert Laski.
3 Sigismund al II-lea August (m. 1572).
4 În sensul de „contribuabili".
5 Petru Şchiopul (1574—1577).
6 Alexandru al II-lea Mircea (1574—1577, a doua oară).
7 Henric de Valois.
8 Dacă Petru Şchiopul este sau nu domn în Moldova.

131 1574 iulie 31 — august 9 *(982 rebi II, evasıt)* Constantinopol

Firmanul sultanului Selim al II-lea în care, la vestea dată de domnul Ţării Româneşti, Alexandru al II-lea Mircea, panii poloni sînt acuzaţi de fapte contrare tratatului, pentru că au ajutat rudele domnului Ioan Vodă cel Viteaz să treacă în Polonia, luînd şi haraciul Moldovei. Se cere ca totul să fie trimis la Poartă, fără nici o lipsă, iar vinovaţii să fie pedepsiţi.

Selim, fiul lui Suleiman han, veşnic biruitor!

Glorioşi printre emirii neamului Mesiei, voi, beii vilaietului leşesc, care faceţi parte dintre mai marii ghiaurilor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, încă din zilele părinţilor noştri glorioşi şi ale strămo-

şilor noştri măreţi şi pînă acuma dinastia Califatului nostru a fost în prietenie şi pace şi amiciţie cu craii leşeşti, iar cînd tronul cel măreţ al împărăţiei ne-a fost sortit nouă, s-a reînnoit tratatul *(ahd)* şi, potrivit acelui tratat, beii şi beilerbeii noştri, aflaţi la serhaturi, precum şi supuşii noştri voievozi din Ardeal [1], Ţara Românească [2] şi Moldova [3] au stat pe loc, încît, în zilele noastre fericite, vilaietul şi ţara voastră au fost liniştite, iar cînd a murit craiul vostru [4], nici unul dintre duşmanii voştri nu a atacat vilaietul vostru şi ţara voastră, temîndu-se de noi, şi chiar dacă ar fi atacat, ar fi fost înlăturat sigur cu puterea noastră distrugătoare.

Dar din partea voastră s-au ivit totdeauna fapte contrare legămîntului şi iertării. Şi de astă dată, voievodul Ţării Româneşti, Alexandru [2], trimiţînd scrisoare la Pragul fericirii mele, a dat de ştire că, atunci cînd s-a răspîndit vestea înfrîngerii şi pedepsirii lui Ioan *(Yuvan)* [5] cel afurisit, voi aţi trimis vreo două sute de oameni şi aţi luat cu harabale pe afurisitul care era socrul său şi pe soţia sus-numitului Ioan, aflată la Hotin *(Hotun)*, şi lucrurile şi avuţiile sale şi haraciul, care trebuia să vină din vilaietul Moldovei la Pragul fericirii mele, şi avuţiile pe care le luase el cu sila de la gelepii plecaţi să ia vite de la raialele vilaietului arătat, precum şi pe soţia sa şi avuţia hatmanului şi pe toate soţiile celor şapte boieri *(bolar)*. Dar cînd el [2], trimiţîndu-vă om, vi le-a cerut, voi i-aţi trimis ştirea că „nouă nu ne-a sosit ilustră poruncă precum că în Moldova a fost numit alt voievod şi dacă aţi devenit voievod, nimic nu se va pierde".

Astfel, şi zilele trecute punîndu-se mîna pe o scrisoare a lui Constantin şi Laski, către afurisitul de Ioan, în ea se aflau scrise următoarele: „Iubitului nostru prieten. Toţi beii leşi sînt mîhniţi de faptul că a venit o astfel de nenorocire pe capul vostru. Ca să vi se dea ajutoare, distanţa e prea mare. Dar beii aflaţi pe la serhaturi au fost sfătuiţi să vă sprijine".

Afară de acestea, s-a mai auzit că, pe cînd se răsculase afurisitul acela de Ioan, voi, trimiţînd oameni, aţi incendiat oraşul *(varoş)* cetăţii Akkerman şi, de asemenea, trimiţînd oastea regelui, l-aţi ajutat şi l-aţi sprijinit pe blestematul cel mai sus pomenit. Întrucît l-aţi ajutat şi l-aţi sprijinit, în felul acela, pe afurisitul mai sus arătat şi aţi construit, contrar tratatului, şăici, s-a trimis împărăteasca noastră scrisoare pentru a se veni de hac corăbiilor care devastează ţara.

Astfel, la sosirea lui Ahmed, unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, vă poruncesc să trimiteţi şi să faceţi să ajungă la Curtea mea cea ocrotitoare a lumii, întocmai şi fără lipsă, cu harabalele şi cu vitele şi cu slujitorii lor, socrul plecat într-acolo al lui Ioan, căruia i s-a tăiat capul şi i s-a venit de hac, şi soţia sa şi soţiile boierilor, care sînt sclavele mele şi robii şi tributarii mei, precum şi haraciul, luat şi dus de ei, care trebuia să fie trimis la Pragul fericirii mele.

Afară de acestea, potrivit cerinţelor păcii şi prieteniei, angajamentelor şi legămîntului, încheiate între cele două părţi, să puneţi mîna pe cei care, construind şăici, devastează ţara şi vilaietul, contrar păcii şi prieteniei, şi provoacă stricăciuni, precum şi pe cei care, trimiţînd scrisori afurisitului cel pomenit mai sus, s-au ridicat cu el la răscoală şi, mergînd, l-au sprijinit, ca şi pe cei care se duc şi se aşază în partea aceea. Înlăturînd astfel răutăţile şi nelegiuirile lor, raialele şi beraialele să se ocupe de cîştigurile lor în linişte şi fără teamă, iar voi să vă rugaţi pentru dăinuirea domniei mele. De asemenea, noului voievod Petru [6] i s-a acordat voievodatul Moldovei. De aceea să fiţi în bună vecinătate şi cu el şi să aveţi prie-

tenie în toate privinţele, încît va trebui ca el să aducă mereu la cunoştinţa noastră lucruri bune despre voi. Aşa să ştiţi; să aveţi încredere în ilustrul semn! Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui rebi-ul-ahîr, din anul nouă sute şi optzeci şi doi.

De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 63.
Orig., AGAD, pach. 251, nr. 475; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 212 — 213, nr. 220; *Cat.*, II, nr. 172.

---

[1] Ştefan Báthory (1571—1575).
[2] Alexandru al II-lea Mircea.
[3] Ioan Vodă cel Viteaz şi Petru Şchiopul.
[4] Sigismund al II-lea August.
[5] Ioan Vodă cel Viteaz.
[6] Petru Şchiopul, domn din 14 iunie 1574.

132 — 1574 septembrie 26 *(982 cemazi II 9)*

Poruncă prin care sultanul Selim al II-lea îi cere noului domn al Moldovei, Petru Şchiopul, să trimită anual cîte 50 000 de florini haraci, întrucît fostul domn, Ioan Vodă cel Viteaz, adăugase încă 10 000 de florini la haraciul de mai înainte, urcîndu-l la 50 000 de florini. I se mai cere să trimită şi cei 388 500 de aspri rămaşi din haraciul fostului domn.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Mai înainte de aceasta, afurisitul de Ioan *(Yuvan)*, care, fiind voievodul vilaietului Moldovei, se răsculase şi căruia i se venise de hac, mărind, înainte de a muri, haraciul Moldovei cu 10 000 de florini *(filori)*, îşi luase obligaţia de a trimite în fiecare an, la vistieria mea împărătească, cîte 50 000 de florini[1].

Într-adevăr, vilaietul amintit avînd o întindere cît un beilerbeilic *(Beylerbeylik)*, nu există îndoială că va suporta nu numai 50 000 de florini, ci chiar şi mai mult. De aceea îţi poruncesc ca, de azi încolo, şi tu, la rîndul tău, să trimiţi an de an cîte 50 000 de florini, haraciul Moldovei. De asemenea, potrivit scrisorii tale, au fost lăsate pe mai departe şi au fost date înapoi, prin marea mea bunăvoinţă, satele pentru care se dăduse firman să fie ocupate, din vilaietul amintit, în folosul hass-urilor împărăteşti[2].

Astfel, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, de azi încolo, potrivit cerinţelor poruncii mele purtătoare de mare putere, să trimiţi an de an cîte 50 000 de florini, haraciul vilaietului amintit mai sus.

De asemenea, să strîngi şi, completînd, să trimiţi în grabă şi cei 388 500 de aspri, care lipsesc din haraciul trimis de Ioan cel afurisit.

Însemnări: I s-a dat ceauşului Ahmed, ruda lui Şeitanoglu, la 9 djemazi-ul-ahîr, anul 982.

Suret, Başbal. Arşivi; M.D. 26, doc. 595, p. 212.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 16, c. 358.
Ed. trad. rom. şi facs. M. Guboglu, *Două călătorii...*, p. 224 — 225.

---

[1] Florin = ducat = 59 aspri *(akçe)*.
[2] *Hass-ı-Hümayun.*

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere domnului Moldovei, Petru Şchiopul, să nu lase pe nimeni să-i persecute pe negustorii poloni care vin pentru negoţ, apreciind mărfurile lor peste valoarea pe care o au, pentru a încasa vămi mai multe.

Poruncă adresată voievodului Moldovei:

S-a făcut cunoscut că, atunci cînd unii negustori din Polonia *(Leh)* vin în Moldova, mărfurile lor de 1 000 de florini sînt socotite la 4 000 de florini şi că sînt persecutaţi, cerîndu-se, potrivit acesteia, mai multă vamă. Astfel, nu îngădui să se ia mai multă vamă decît ceea ce prevede legea din vechime. De aceea, cînd negustorii poloni vor veni în Moldova, să nu laşi pe nimeni să-i persecute, ci ei să-şi facă negoţul lor teferi şi în siguranţă. De asemenea, fără să se mai dea valoare mai mare mărfurilor lor, să faci ca vămile lor să se încaseze după legea veche şi să nu laşi pe oamenii tăi să ia de la ei vamă mai mare. Ca atare, să nu laşi pe nimeni să-i supere pe negustori, contrar păcii care există între cele două părţi.

Însemnare: Şi aceasta.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 166.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 642.

134 1577 iulie 17 *(985 cemazi I, gurre)*

Ahidname prin care sultanul Murad al III-lea reînnoieşte tratatul de pace cu Ştefan Báthory, regele Poloniei şi principele Transilvaniei. La cererea acestuia din urmă, se prevăd o serie de clauze şi în legătură cu raporturile româno-polone.

〈După titulatura sultanului şi după formula de urare, adresată lui Ştefan Báthory, sultanul anunţă că reînnoieşte tratatul, potrivit cererii polonilor, enumerînd mai departe condiţiile care trebuie respectate de ambele părţi cu privire la păstrarea integrităţii teritoriale, la despăgubiri, în caz de atacuri, cu privire la tătari etc.〉.

De asemenea, nici din partea neamului moldovenesc să nu se pricinuiască pagube vilaietului craiului mai sus arătat, precum şi oamenilor săi. Dacă vor fi aduse pagube, atunci ele să fie recuperate prin porunca mea împărătească, după ce vor ieşi la iveală.

De asemenea, dacă şi din partea craiului sau a oamenilor săi vor fi pricinuite pagube populaţiei tătăreşti şi neamului moldovean şi oamenilor sau ţărilor lor, atunci şi ei, la rîndul lor, despăgubindu-le, să le vină de hac răufăcătorilor şi să nu aducă scuze sau pretexte. Pe de altă parte, se aude că unii oameni din vilaietul Moldovei, fugind, se adăpostesc în vilaietul leşesc, iar după aceea, venind pe o cale oarecare, provoacă tulburări în ţară şi fac răutăţi. Cei de acest fel să fie predaţi cînd vor fi ceruţi ...[1].

De asemenea, cei care sînt voievozii Moldovei să fie tot aşa de buni prieteni şi cu craiul cel arătat mai sus, întocmai cum au fost în

bune legături cu craii din trecut, şi să nu se ivească fapte contrare condiţiilor de prietenie dintre cele două părţi, iar dările şi vămile negustorilor celor două părţi să nu fie mai mari. De asemenea, cînd negustorii armeni sau dintre ceilalţi ghiauri, aflaţi sub stăpînirea craiului, vor voi să vină în vilaietul Moldovei, precum şi în celelalte ţări ale mele bine păzite, ca să facă negoţ, ei să nu vină prin locuri sălbatice şi prin pustii sau pe căi primejdioase, ci să vină drept pe drumurile publice pe care umblă negustorii încă din vechime. Dacă se vor aduce pagube avuţiei sau vieţii unuia de acest fel, răufăcătorii să fie prinşi şi pedepsiţi. Atît timp cît negustorii veniţi vor face negoţ cu dreptate, ei să nu fie supăraţi şi să li se ia vamă potrivit legii vechi. De asemenea, pentru datoria unei alte persoane, să nu fie prinşi cei din ceata neguţătorilor...

De vreme ce din partea craiului cel arătat nu se va ivi vreo faptă contrară tratatului şi legămîntului, atunci, nici din partea înălţimii mele purtătoare de fericire nu se va face nimic împotriva păcii şi prieteniei şi a tratatului.

Scris în prima zi *(gurre)* a lunii djemazi-ul-evvel din anul nouă sute şi optzeci şi cinci.

De la reşedinţa Înaltei Porţi a împărăţiei, Constantinopolul cel binepăzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 203 — 206.
Orig., AGAD, pach. 260, nr 486; scris: *sülüs*.
Rez. *Kat.*, I, p. 217— 219, nr. 226; *Cat.*, II, nr. 175.

[1] S-a renunţat la unele formule diplomatice.

135 **⟨1577 august 12 =** ***985 cemazi I 27*****⟩**

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere domnului Moldovei, Petru Şchiopul, să-l ajute la nevoie pe Mihnea Turcitul, urcat recent pe tronul Ţării Româneşti, în locul tatălui său, Alexandru al II-lea Mircea, care decedase.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Murind voievodul Alexandru [1], care era voievodul Ţării Româneşti, şi domnia fiind dată fiului său Mihnea [2], dacă în vilaietul amintit mai sus se vor ivi, dintr-o parte oarecare, duşmanii, atunci este nevoie ca el să fie apărat şi ocrotit.

De aceea am poruncit ca, la sosirea prezentei, preocupîndu-te de această treabă, să fii gata cu oastea Moldovei şi să te uiţi spre Ţara Românească. Dacă, în felul amintit, ivindu-se duşmani dintr-o parte oarecare, va fi nevoie de sprijin, atunci, fără să mai întîrzii, să-l ajuţi pe sus-numitul şi să-l sprijini aşa cum trebuie şi aşa cum va crede el de cuviinţă; să nu pierzi nici o clipă în a depune eforturi.

Însemnări: 1) Şi aceasta. 2) O copie i s-a scris beiului de Silistra, ca să fie gata cu oastea sangeacului său. Şi aceasta. 3) O copie i s-a scris sangeacbeiului de Nicopole. Şi aceasta.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 343.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 648.

[1] Alexandru al II-lea Mircea (m. la 25 iulie 1577).
[2] Mihnea Turcitul (1577 — 1583).

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea, aflînd de unele silnicii săvîrşite la achiziţionarea de oi din Ţara Românească, îi cere lui Mihnea Turcitul să permită cumpărarea de oi, la preţ curent, numai anumitor categorii de negustori, menţionate în poruncile date acestora.

Poruncă pentru voievodul Ţării Româneşti, voievodul Mihnea *(Mihne) :*

S-a auzit că, în clipa de faţă, unele persoane, sub nume de supuşi ai Pragului fericirii mele, precum şi solaci *(solak)* şi *zagargii* şi ieniceri, mergînd în Ţara Românească, iau oi de la raiale cu forţa şi fără plată şi că iau oile cu sila şi la un preţ mai mic decît preţul curent*(narh)*.

De aceea, scriindu-i-se capugibaşiului meu Ali, să-i ţină gloria' porunca mea împărătească, i s-au dat sfaturi straşnice pentru ca, după ce se va stabili că cei de acest fel iau oi fără plată sau cu forţa şi la un preţ mai mic decît cel curent, să pună mîna pe ei şi să-i aducă la Pragul fericirii mele, indiferent cine ar fi ei.

De aceea am poruncit ca, la sosirea lui, şi tu, la rîndul tău, preocupîndu-te, să-i pui să ia oi numai pe cei care se duc după oi avînd în mîinile lor porunci ilustre, fie că sînt supuşi ai Pragului fericirii mele, fie că sînt solaci sau zagargii sau ieniceri, oricine ar fi ei, şi care iau oile pentru zahereaua Istanbulului.

De asemenea, să-i laşi pe casapii înscrişi [1] şi pe cei din ceata gelepilor, potrivit cerinţelor poruncilor aflate în mîinile lor, precum şi potrivit preţului curent. De asemenea, să nu laşi deloc pe nimeni să ia oi la un preţ mai mic decît cel curent sau fără plată şi nici pe cei care se duc fără a avea poruncă, oricine ar fi ei, şi să-i opreşti şi să-i îndepărtezi, iar pe cei care, nedînd ascultare interdicţiei, fac silnicii, să-i dai de ştire susnumitului pentru ca el, potrivit poruncii mele, să-i ia şi să-i aducă la Pragul fericirii mele.

Dacă sînt dintre ostaşi, atunci să scrii şi faci cunoscute numele lor, din ce bulucuri *(bölük)* şi din care cete anume fac parte, pentru ca, în felul acesta, să se pună capăt plecării lor acolo.

Însemnări : 1) S-a scris. 2) O copie i s-a scris voievodului Moldovei. S-a scris.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 344.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 649.

---

[1] *Yazılı kasap.*

137 ⟨1577 august 13 = *985 cemazi I 28*⟩

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere domnului Ţării Româneşti, Mihnea Turcitul, şi domnului Moldovei, Petru Şchiopul, să nu se vîndă seu în alte părţi, ci să fie trimis la Istanbul.

Poruncă adresată voievodului Moldovei şi Ţării Româneşti :

În clipa de faţă, la bine păzitul Istanbul fiind criză de seu pentru lumînări, am poruncit ca, din locurile aflate sub stăpînirea voastră, să

nu daţi seu *(tonyağı)* în afară, ci să-l trimiteţi pentru zahereaua bine păzitei localităţi amintite. De aceea vă poruncesc ca, fără a mai da în afară seul care se găseşte la casapi sau la ţăranii din ţinuturile de sub guvernarea voastră, să-l trimiteţi la bine păzita localitate pomenită mai sus fie prin posesorii lor, fie prin împuterniciţii *(vekil)* lor, ca să-l vîndă în aceste locuri.

Chestiunea amintită este o treabă importantă. De aceea, preocupîndu-vă aşa cum trebuie, să vă feriţi de nepăsare.

Însemnări: 1) I s-a dat lui Şeitan-Ahmed. 2) O copie pentru cadiii aflaţi în drum, pînă în Ţara Românească şi Moldova.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 364.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 650.

138 **1577 august 21** *(985 cemazi II 6)*

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere beilerbeiului de Timişoara să ajungă la o înţelegere cu principele Transilvaniei, Cristofor Báthory, în legătură cu încălcările de la hotare.

Poruncă adresată beilerbeiului Timişoarei:

Voievodul Transilvaniei, voievodul Cristofor *(Kristof)*, trimiţînd scrisoare, a dat de ştire că mai înainte, spahiii din Lipova [1], făcînd plîngere, arătaseră cum comandantul *(kapudan)* de Oradea *(Varad)* se amestecă la timarele lor, care sînt trecute în defterele lui Halil bei şi Muharrem bei şi care fuseseră date cu beratul meu împărătesc, la rugămintea cetelor de spahii către Poartă. El a mai făcut cunoscut astfel: „Acest vilaiet este stăpînit după cum l-a înregistrat Halil bei şi eu îl stăpînesc tot aşa cum îl stăpînise şi regele *(kral)* cel răposat [2] şi fratele meu, regele Poloniei [3], pe cînd erau voievozi, şi nu mă amestec la nimic altceva, iar comuna Duşana (?) fusese dăruită de răposatul sultan Suleiman [4] sus-numitului rege Ianoş [2], cel răposat, precum şi fiului său [5].

Apoi, fiul principelui Ianoş a dat-o lui Bebek Gheorghi, iar în clipa de faţă o stăpîneşte soţia acestuia precum şi orfanii lui. Ei o stăpînesc tot aşa cum era stăpînită în trecut.

Spahiii din Lipova se plîng pentru berat. Nu ne amestecăm la satele înregistrate de Halil bei. Haraciul îl dăm potrivit regulii vechi".

Astfel, îţi poruncesc ca, atunci cînd se vor ivi chestiuni privitoare la serhaturile din partea aceea, să iei legătura cu voievodul amintit mai sus şi să procedaţi după cum se va crede de cuviinţă şi mai potrivit şi apoi să daţi de ştire. De aceea, la sosirea prezentei, îţi cer ca, preocupîndu-te mereu, cînd se vor ivi chestiuni privitoare la partea aceea, să iei legătură cu voievodul mai sus amintit şi, în felul acesta, să fie stăpînită ţara.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 414.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 652.

---

[1] Pare *Lipova*; dar în alt document: *Yanova*, Ineu.
[2] Ioan Zápolya.
[3] Ştefan Báthory (fratele lui Cristofor Báthory), rege al Poloniei.
[4] Suleiman Magnificul (1520—1566).
[5] Ioan Sigismund Zápolya.

139 1577 august 27 *(985 cemazi II 12)*

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere domnului Moldovei, Petru Şchiopul, să trimită o mie de ostaşi lîngă beiul de Akkerman pentru paza zonei Djankerman, întrucît sangeacbeiul Silistrei s-a înapoiat la locul său.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

Beiul de Silistra, Davud, trimiţînd scrisoare, a comunicat că, potrivit firmanului meu ilustru, s-a dus pentru repararea cetăţii Djankerman, dar negăsindu-se cherestele[1] pregătite, i s-a trimis porunca mea ilustră, spunîndu-i-se: „Să vii în sangeacul tău". Dar paza şi ocrotirea acelui vilaiet sînt importante. De aceea îţi poruncesc să alegi din oastea Moldovei o mie de oameni destoinici şi, numind peste ei başbug pe unul mai de seamă, să-i trimiţi lîngă beiul de Akkerman. Astfel, îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, fără să mai stai şi să mai zăboveşti, să scoţi din oastea Moldovei, potrivit firmanului meu ilustru, 1 000 de oameni destoinici şi, desemnînd başbug pe unul mai de seamă dintre ei, să-i trimiţi lîngă sus-numitul, pentru ca, mergînd acolo, să slujească aşa cum se va crede de cuviinţă.

Chestiunea amintită este importantă. De aceea, ferindu-te de nepăsare, să comunici dacă ei au fost pregătiţi potrivit poruncii şi cînd anume i-ai scos şi i-ai trimis şi cîţi oameni anume ai trimis.

Însemnări: I s-a predat lui Ahmed, capugibaşiul beiului Silistrei, la 12 Dj., anul 985.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 447;
Arh. St. Buc., Microf. Turcia. rola 15, c. 654.

---

[1] *Kimesne* (nimeni), în loc de *kereste* (cherestea).

140 1577 septembrie 17 *(985 receb 4)*

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere din nou domnului Moldovei, Petru Şchiopul, să comunice numele celor care cumpărau produse sub preţul curent sau cu forţa. Domnul raportase despre silniciile lor. O copie i s-a trimis şi domnului Ţării Româneşti, dar puţin modificată.

Poruncă adresată voievodului Moldovei:

Trimiţînd scrisoare, ne-ai adus la cunoştinţă că ţi-a sosit ilustră poruncă prin ceauşul Ahmed, unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, să-i crească norocul. Ai mai arătat că se dăduse firman ca să fie sfătuiţi solacii şi ienicerii, precum şi alte persoane care, venind în Moldova, iau cu un preţ mai mic decît preţul zilei *(narh-ı ruzi)* proviziile sărmanilor şi ale raialelor, iar uneori, mai mult decît atîta, luînd şi fără bani, fac silnicii.

De asemenea, se dăduse firman ca să-i raportezi cu numele lor pe cei care, după ce vor fi sfătuiţi, vor continua şi după aceea să-i persecute pe sărmani.

De asemenea, mai faci cunoscut că, cercetîndu-se această situaţie, unele persoane nu s-au lăsat nici acuma de tiranii şi de persecuţii de acest fel.

De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, pe cei de acest fel să-i faci arz, cu numele lor, la Pragul fericirii mele ca să li se ia apanagiile *(dirlik)*.

Însemnări: 1) I s-a dat ceauşului Şeitanoglu Ahmed, la 4 regeb, anul 985. 2) O copie să i se scrie şi voievodului Ţării Româneşti. Dar el a dat de ştire astfel: „A fost cercetată această situaţie şi nu se găsesc acuma astfel de persoane şi nimănui nu i se fac astfel de tiranii şi asupriri". De accea să i se scrie: „La sosirea poruncii, cînd se vor ivi astfel de persoane, să le faci arz cu numele şi cu semnalmentele lor".

Suret, Başbak Arşivi, M.D., 31, nr. 577.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 660.

141 **1577 septembrie 17** ***(985 receb 4)***

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea, confirmînd primirea unei corespondenţe de la domnul Moldovei, Petru Şchiopul, în legătură cu răutăţile pe care le săvîrşesc diferite persoane venite din afară, îi cere să nu lase pe negustori să stea în ţară mai mult decît în trecut şi să-i sfătuiască să plece după terminarea negoţului lor. Unii se căsătoreau cu creştine.

Poruncă pentru voievodul Moldovei *.

Tu, care eşti voievodul Petru, trimiţînd scrisoare, ai făcut cunoscut că unii negustori faliţi din Chilia şi din Akkerman, precum şi de pe malurile Dunării, venind şi intrînd în vilaietul Moldovei, se stabilesc acolo ca „*raiale*" şi fac mereu tulburări şi răutăţi, iar cînd sînt sfătuiţi şi cînd li se spune: „După ce faceţi negoţul vostru duceţi-vă în vilaietul vostru; ce treabă aveţi printre ghiauri?", ei nu le iau în seamă şi, din ambiţie, fiecare din ei ia cîte o femeie creştină şi, astfel, pricinuiesc mereu tulburări în ţară şi fac silnicii. De asemenea, te-ai rugat să ţi se dea ilustra mea poruncă pentru împiedicarea lor.

De aceea îţi poruncesc ca, la sosirea prezentei, să-i sfătuieşti în mod straşnic pe cei de acest fel, care se duc în partea aceea sub pretext de negoţ, ca să plece fără întîrziere în ţinuturile lor. De asemenea, să-i sfătuieşti şi pe negustorii care vor sosi de azi încolo, pentru ca, după terminarea treburilor pe care le au, să nu mai zăbovească acolo, ci să plece iarăşi. Cît timp stăteau, din trecut şi pînă acum, tot atîta vreme să-i laşi să stea şi de acum încolo. Să te fereşti de a se provoca tulburări în ţară prin şederea lor mai multă vreme. În această privinţă s-a trimis ilustră poruncă şi cadiului de Bender. La nevoie, trimiţînd pe omul tău, să-i dai de ştire.

Însemnări: 1) I s-a dat tălmăciului Şeitanoglu Ahmed, la 4 regeb, anul 985. 2) O copie i s-a scris cadiului de Bender. Şi aceasta.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 31, doc. 579.
Arh. St. Buc., Microf., Turcia, rola 15, c. 661.

---

* **Iniţial, era scris şi pentru cadiul de Bender, dar s-a şters.**

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere domnului Moldovei, Petru Șchiopul, să pregătească cîte 10 000 chile de orz și de făină, precum și miere și grăsimi și să le predea cadiului de Brăila, fiind necesare pentru expediția plănuită în Orient, iar costul să-l rețină din haraciul țării.

Poruncă pentru voievodul Moldovei:

În clipa de față, fiind trebuință de zaherele pentru expediția mea purtătoare de semne de biruință, despre care s-a dat firman să fie îndreptată spre ținuturile din Orient, să pregătești 10 000 chile de orz, 10 000 chile de făină, precum și cantități îndestulătoare de miere și de grăsime, iar prețul să-l reții din haraciul care se trimite din zilele de altădată și pînă acuma la Poarta fericirii mele. De asemenea, am poruncit ca, trimițîndu-le la schela Brăilei *(Ibrail)*, să le predai cadiului de Brăila spre a fi trimise de-a dreptul la Trabzon cu corăbiile de negustori.

Astfel, îți poruncesc ca, la sosirea prezentei, potrivit cerințelor supunerii și ascultării tale depline din trecut și pînă acuma față de Poarta fericirii mele, fără să zăbovești și fără să neglijezi deloc, pregătind din vilaietul Moldovei, în contul haraciului care se trimite din vechime la Poarta fericirii mele, 10 000 chile de făină, 10 000 chile de orz și cantități mari de miere și de grăsimi, să le expediezi la schela Brăilei și să le predai cadiului de Brăila.

De asemenea, scriind ce cantități anume de miere și de grăsimi sau alte zaherele au fost trimise, să faci un defter [1] și să dai de știre la Pragul fericirii mele, iar atunci cînd va veni haraciul, să se înregistreze în defter potrivit cu aceasta.

Chestiunea menționată face parte din treburile importante. De aceea, fără să compari cu alte vremuri, pregătind în grabă zaherelele, mierea și grăsimile, pentru care s-a dat firman, să nu te lași pînă ce nu le vei expedia.

Însemnări: 1) A fost predată ceaușului Ali, intendentul beilerbeiului de Anatolia, la 27 *Za.*, anul 986. 2) O copie a fost scrisă voievodului Țării Românești. Și aceasta [2].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 32, doc. 523.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 666.

---

[1] În sensul de inventar.
[2] A fost predată ceaușului Ali.

143 ⟨1579 ianuarie 25 = *986 zilka' de 27*⟩

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere cadiului de Brăila să încarce în corăbii zaherelele, care vor sosi din Moldova și Țara Românească, și să le expedieze la Trabzon, fiind necesare pentru expediție. Plata se face din tribut.

Poruncă pentru cadiul de Brăila:

În clipa de față s-a poruncit ca, pregătindu-se din Moldova și din Țara Românească, cîte 10 000 chile orz și 10 000 chile făină, precum și canti-

tăţi mari de miere şi grăsimi, în contul haraciului *(harac)* pe care-l trimit la Poarta fericirii mele, ele să fie trimise la schela Brăila pentru trebuinţele expediţiei purtătoare de biruinţă, despre care s-a dat firman să fie pornită spre ţinuturile Orientului.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, reţinînd corăbiile de negustori aflate în părţile acelea, spre a încărca zaherelele ce vor sosi din partea celor amintiţi mai sus, să pui să fie încărcate în grabă zaherelele, atunci cînd vor veni, şi, trimiţîndu-le cu oameni destoinici de-a dreptul la schela Trabzon, să le predai beiului de Trabzon.

Însemnare: Şi aceasta[1].

Suret, Başbak. Arşivi, M.D., 32, doc. 524 (?).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 667.

---

[1] În sensul că a fost predată ceauşului Ali, intendentul beilerbeiului de Anatolia, la 27 Za., anul 986.

144 **1579 februarie 4** *(986 zilhicce 7)*

Poruncă prin care sultanul Murad al III-lea îi cere beiului de Trabzon să primească zaherelele şi celelalte produse ce vor fi trimise din Moldova şi Ţara Românească, prin intermediul cadiului Brăilei, şi să le predea vizirului Mustafa paşa, trimis în Orient.

Poruncă adresată beiului de Trabzon:

Pentru nevoile oştilor glorioase, trimise în clipa de faţă în ţinuturile din Orient, au fost scrise şi trimise voievozilor Moldovei şi Ţării Româneşti, precum şi cadiului de Brăila porunci ilustre în sensul ca, pregătindu-se din Ţara Românească şi din Moldova cîte 10 000 chile de orz şi cîte 10 000 chile de făină, precum şi alte cantităţi îndestulătoare de miere şi de grăsimi, ele să fie trimise la schela Brăilei, iar de acolo să fie expediate de-a dreptul la Trabszon cu corăbiile de negustori.

De aceea, la sosirea prezentei, îţi poruncesc ca, atunci cînd zaherelele de acest fel, pomenite mai sus, vor sosi cu corăbiile, să nu întîrzii şi să nu zăboveşti ci, pregătind, după cum va fi mai potrivit, un număr îndestulător de saci şi de pînze, să pui să fie încărcate în grabă zaherelele şi să le predai serdarului şi vizirului meu Mustafa paşa, comandant glorios, prea înaltul Allah să-i menţină mărirea!

Însemnare: I s-a predat zaimului Ḥusein, omul lui Mustafa paşa, la 7 zilhidjge, anul 986.

Suret, Başbak. Arşivi, M.D. 32, doc. 536.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 15, c. 668.

145 **1585 septembrie 6—15** *(993 ramazan, evasît)* **Constantinopol**

Scrisoarea sultanului Murad al III-lea prin care se cere regelui Poloniei şi principelui Transilvaniei, Ştefan Báthory, să renunţe

la construirea palăncii în apropierea hotarelor Moldovei, așa cum aduseseră la cunoștință sangeacbeiul de Bender, Mustafa, și domnul Moldovei, Petru Șchiopul.

Murad, fiul lui Selim han, veșnic biruitor!

Către craiul vilaietului leșesc:

Glorios printre emirii neamului Mesiei...[1], craiul vilaietului leșesc, Ștefan Báthory, sfîrșitul să vă fie cu noroc! La sosirea înaltului semn împărătesc, să vă fie cunoscut că beiul sangeacului de Bender, Mustafa, pildă printre emirii glorioși, să-i continue prețuirea, și voievodul Moldovei[2], trimițînd acum scrisoare la înaltul nostru Prag, au dat de știre că, într-un loc apropiat de țările noastre bine păzite, s-a construit din partea voastră o palancă, iar pentru construirea unei alte palănci, de asemenea, ați numit oameni de-ai voștri încă de mai înainte.

Craii leșești fiind, din vechime și pînă acum, devotați și cu credință față de strămoșii noștri măreți și glorioși, nu se iveau fapte contrare păcii și legămîntului dintre cele două părți. Mai cu seamă în privința faptului ca domnia-voastră să deveniți crai leșesc vi s-au acordat felurite ajutoare și ați fost sprijinit în această treabă. Afară de aceasta, și fratelui[3] vostru i s-a dăruit domnia Transilvaniei, iar ca răspuns la acestea, voi arătați mai multă sinceritate decît alții față de Poarta noastră purtătoare de dreptate și trebuie să respectați, așa cum se cuvine, condițiile tratatului și legămîntului și să le țineți cu credință. Dar, drept mulțumire, mai înainte de aceasta, unii răufăcători au pătruns și au atacat cetatea Bender și altele, dintre ținuturile noastre bine păzite, și nu se cuvine ca, înainte de a li se fi venit de hac răufăcătorilor, să apară alte tulburări și răutăți și să-i sprijiniți pe răufăcători. Nu acord îngăduința mea împărătească în această privință.

Socotind că nici domnia-voastră nu acordați îngăduință în această privință, de aceea, vi s-a trimis scrisoarea noastră împărătească. Dacă aveți de gînd să mențineți tratatul și legămîntul vostru, atunci, la sosirea ceaușului înaltei mele Curți, Mustafa, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, va trebui ca, potrivit cerințelor devotamentului și sincerității mari pe care le arătați față de Poarta fericirii noastre, să renunțați la construcțiile de acest fel, care pot deveni locuri de ședere și cuiburi pentru răufăcători, și să-i pedepsiți pe cei care săvîrșesc fapte contrare tratatului și legămîntului, pentru ca, astfel, raialele celor două părți, trăind în liniște și siguranță, să se ocupe de rugă pentru dăinuirea Devletului nostru și pentru veșnicia împărăției noastre.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii ramazan cel binecuvîntat, din anul nouă sute și nouăzeci și trei. De la reședința din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 207.
Orig., AGAD, pach. 262, nr 491; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 222 — 223, nr. 231; *Cat.*, II, nr. 186.

---

[1] S-a renunțat la unele formule.
[2] Petru Șchiopul.
[3] Christofor Báthory.

Ahidname prin care sultanul Murad al III-lea reînnoieşte tratatul de pace cu regele Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, incluzînd şi o serie de clauze privitoare la reglementarea raporturilor moldo-polone.

Murad, fiul lui Selim han, veşnic biruitor!

Eu, sultanul sultanilor epocii...[1] şi padişahul...[1] vilaietelor Anatoliei şi Karamaniei şi al ţinuturilor Moldovei şi Ţării Româneşti şi Porţilor de Fier *(Demir Kapu)*...[1] şi al ţinuturilor Rumeliei şi Timişoarei *(Tamaşvar)* şi Bosniei şi Budei...[1], care sînt sultanul Murad han, fiul sultanului Selim han, fiul sultanului Suleiman han, fiul sultanului Baiazid han, fiul sultanului Mehmed han, fiul sultanului Murad han, arăt că cei care au fost mai înainte de aceasta crai leşeşti au dovedit mereu, în felurite chipuri, devotamentul şi credinţa lor faţă de înaltul nostru Prag.

⟨Mai departe, se arată că la cererea actualului rege polon, Sigismund al III-lea, se reînnoieşte tratatul, acordîndu-se un nou ahidname împărătesc, cu o serie de clauze şi obligaţii reciproce: de a nu se săvîrşi atacuri dintr-o parte sau alta, de a da liberă trecere negustorilor, cu plata taxelor vamale legale etc.⟩.

De asemenea, să nu se pricinuiască pagube vilaietului şi oamenilor craiului din partea voievodului Moldovei [2] şi a neamului moldovean [3], iar dacă se vor aduce stricăciuni, atunci să se dea despăgubiri, prin porunca mea împărătească, după ce vor fi dovedite. De asemenea, dacă şi din partea craiului sau a oamenilor săi vor fi pricinuite pagube populaţiei tătăreşti şi celor din neamul moldovenesc şi oamenilor lor sau ţărilor lor, ei, la rîndul lor, să dea despăgubiri şi să le vină de hac răufăcătorilor. Se spune, de asemenea, că unii indivizi din vilaietul Moldovei, fugind, se adăpostesc în vilaietul leşesc, iar după aceea, venind pe o cale oarecare, tulbură ţara şi fac răutăţi. Cei de acest fel să fie predaţi, la cerere.

⟨În continuare, ahidnameaua se referă la eliberarea robilor, la condiţiile de negoţ şi la reglementarea păşunatului oilor în ţinuturile polone⟩.

De asemenea, cînd negustorii armeni, aflaţi sub stăpînirea craiului, precum şi ceilalţi negustori ghiauri de ai săi vor voi să vină în vilaietul Moldovei sau în celelalte ţări ale mele bine păzite, pentru a face negoţ, ei să nu vină prin locuri sălbatice sau ascunse, ci să vină pe căile publice, pe care circulă negustorii din vechime şi pînă acuma. Dacă se vor pricinui pagube avuţiei şi sufletului vreunuia de acest fel, atunci răufăcătorii să fie prinşi şi pedepsiţi. Negustorii care vin şi se duc cu cinste să nu fie supăraţi, iar vămile lor să se ia potrivit vechiului obicei. De asemenea, pentru datoria unei alte persoane să nu fie prinşi cei din ceata negustorilor ...

De vreme ce din partea craiului mai sus amintit nu se vor ivi purtări contrare tratatului şi legămîntului, atunci, nici din partea înălţimii mele, purtătoare de fericire, să nu se facă nimic împotriva păcii şi prieteniei, tratatului şi legămîntului.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii zilhidjge cea ilustră din anul nouă sute şi nouăzeci şi nouă.

De la reşedinţa din Constantinopol cel bine păzit.

Notă: Deasupra tugralei sultanului se află un text de urare în limba arabă.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 208 — 211.
Orig., AGAD, pach. 268, nr. 498; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p.225 — 227, nr. 235; *Cat.* II, nr. 188.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Aron Tiranul. (septembrie 1591 — iunie 1592).
[3] *Bogdan taifesi.*

147 1597 noiembrie 1—10 *(1006 rebi I, evahır)* **Constantinopol**

Scrisoare prin care sultanul Mehmed al III-lea îi răspunde regelui Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, la cererea acestuia de a fi numit în Transilvania un voievod creştin, după recucerirea ei, ca şi în legătură cu situaţia unor cetăţi de acolo, aflate în stăpînirea împăratului Austriei. Regele prezentase unele cereri şi în legătură cu Ţara Românească şi Moldova.

Mehmed, fiul lui Murad han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mai mari ai celor de credinţa lui Iisus, onorat printre cinstiţii de seamă ai neamului Mesiei, orînduitorul trebuilor comunităţilor creştine, stăpînul robei de cinste şi demnitate, posesorul dovezilor de glorie şi onoare, regele ţării leşeşti şi regele „vilaietului" Suediei[1], Sigismund *(Jigmund)*[2], sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, sosind la înaltul nostru Prag...[3] scrisoarea domniei-voastre, scrisă în ton prietenesc, prin solul vostru numit staroste de Bar, Stanislav Gólski[4], pildă printre emirii neamului Mesiei, care este unul dintre oamenii voştri de seamă şi de încredere, în cuprinsul ei, plin de sinceritate, aţi dat de ştire că, deşi mulţi dintre regii care se află în duşmănie cu Poarta fericirii noastre, trimiţînd, în repetate rînduri, scrisori şi oameni în partea domniei-voastre, îşi puseseră în gînd să vă uniţi şi să vă aliaţi cu ei, totuşi, datorită faptului că, din trecut şi pînă acuma, craii leşeşti au fost în cea mai mare prietenie cu înaltul nostru Prag, ocrotitor al lumii, domnia-voastră nu aţi luat deloc în seamă vorbele lor nestatornice şi că, menţinîndu-vă pe calea devotamentului, aţi slujit foarte mult şi aţi dat sprijin şi în anul trecut, pe vremea răscoalei *(ihtilâl)* din Moldova[5], încît nu aţi făcut cusur în respectarea, aşa cum trebuie, a păcii şi prieteniei, a tratatului şi legămîntului, încheiate între cele două părţi.

De asemenea, aţi cerut reînnoirea, şi de astă dată, a ahidnamelei împărăteşti care, prin bunăvoinţă, fusese reînnoită mai înainte, pe vremea răposatului meu tată, sultanul Murad han[6], cel care îşi are culcuşul în rai, preaînaltul Allah să-i lumineze mormîntul!

De asemenea, aţi mai arătat dorinţa voastră ca în vilaietul Ţării Româneşti să fie numit un voievod din partea domniei-voastre, cu obligaţia de a trimite în întregime, în fiecare an, haraciul care se trimite la Poarta fericirii mele din vilaietul Ţării Româneşti. Totodată, vă mai rugaţi ca, atunci cînd, cu voia lui Allah, stăpîn al soartei, va fi cucerit şi supus vilaietul Transilvaniei, acesta să nu fie transformat în beilerbeilic, ci să fie numit acolo un voievod prin intervenţia domniei-voastre.

De asemenea, cetăţile numite : Munkács *(Mukaç)* şi Caşovia *(Sota)*[7] şi Hust *(Posha)*, aflate în stăpînirea împăratului Austriei, fiind la hotarele voastre, cînd veţi trimite oşti din partea voastră şi veţi lua acele cetăţi, ele să treacă în stăpînirea voastră, ca şi mai înainte, şi să nu se intervină din partea aceasta.

De asemenea, tot ce s-a scris în această privinţă şi tot ce s-a arătat, toate fiind făcute arz şi fiind raportate *(takrir)*, cu mic şi cu mare, la picioarele tronului nostru împărătesc, împărăţia noastră atotştiutoare am luat cunoştinţă despre toate.

Astfel, din vechime şi pînă acuma, dintre regii care se află în cea mai mare prietenie şi sinceritate faţă de dinastia Califatului nostru cel ocrotitor şi care arată devotament şi credinţă, înalta noastră bunăvoinţă împărătească fiind mult mai mare în privinţa domniei-voastre, s-a scris din nou ahidnameaua noastră împărătească, potrivit rugăminţii voastre, şi a fost predată solului vostru cel arătat, spre a se respecta întocmai condiţiile şi obligaţiile scrise în ahidnameaua împărătească dată şi în trecut.

În ceea ce priveşte situaţia vilaietului Ţării Româneşti, aceasta fusese lăsată pe seama hanului Crimeii, Gazi Ghirai han[8]...[9], care, cu ilustrul nostru firman, este pe cale de a porni la expediţia noastră împărătească. Cu voia preaînaltului Allah, în scurt timp va sosi un răspuns, într-un fel, din partea sus-numitului. Potrivit cu acesta, şi partea voastră va putea fi înştiinţată, după cum va fi nevoie.

Şi în privinţa vilaietului Transilvaniei, părerea noastră prevăzătoare şi gîndul nostru drept, de asemenea, se îndreptaseră spre a numi acolo un voievod. De aceea, cu voia preaînaltului Allah, cînd va reuşi cucerirea lui, va fi numit acolo iarăşi voievod, aşa cum fusese gîndul nostru mai înainte.

De asemenea, dacă cetăţile amintite nu se găsesc în hotarele vilaietului Transilvaniei, ci se află, într-adevăr, în vilaietul vostru şi în vilaietul împăratului Austriei *(Nemçe)*, atunci nu se va face nici o intervenţie din partea aceasta, cînd vor fi cucerite de către domnia-voastră.

Afară de acestea, solul vostru cel pomenit mai sus a dat de ştire ca să se dea sfaturi severe pentru ca, de azi încolo, sus-numitul han să nu mai pătrundă cu oastea tătară în vilaietul vostru şi să nu-l mai atace. Trimiţîndu-i-se firmanul nostru împărătesc drastic, i s-au dat sfaturi straşnice pentru ca, de vreme ce darea voastră, care se trimite din vechime în partea celui arătat, o veţi trimite ca şi mai înainte şi veţi păzi aşa cum trebuie înţelegerea şi legămîntul dintre cele două părţi, să nu se săvîrşească din partea lor încălcări în vilaietul vostru şi în ţara voastră, contrar păcii şi prieteniei.

De asemenea, ⟨solul⟩ a mai dat de ştire ca, pentru înlăturarea răutăţilor beizadelelor care provoacă tulburări sau a celor care se răscoală în numele beizadelelor, să li se vină de hac celor de acest fel. Neavînd deloc îngăduinţa noastră împărătească pentru ca cei de acest fel să pricinuiască astfel de tulburări, li se va veni de hac, fără zăbavă, fie prin aruncare în temniţă, fie pe altă cale, după cum va fi nevoie, celor care vor fi găsiţi în aceste părţi că provoacă tulburări şi pricinuiesc răutăţi, iar pe cei care se află în acele părţi să ni-i comunicaţi în grabă, în scris, pentru ca, punîndu-se mîna pe ei, să fie pedepsiţi. De asemenea, el a mai adus la cunoştinţă că la serhaturile ţărilor noastre bine păzite găsindu-se unele ţinuturi goale şi în ruină, răufăcătorii cazaci se strîng laolaltă şi pricinuiesc mereu pagube şi stricăciuni locuitorilor celor două părţi. El

a cerut ca acele vilaiete să fie făcute să prospere, iar la Akkerman să nu şadă cei din neamul tătăresc.

Astfel, vilaietele acelea făcînd parte, din zilele de altă dată, dintre anexele ţărilor mele bine păzite, pe acolo locuiesc musulmani şi se află mormintele multor eroi şi gazii musulmani, iar dacă cei din neamul tătăresc se duc la locurile lor de văratic *(yaylâk)* şi de iernare *(kışlak)*, cîteva luni, în zilele de iarnă şi de vară, aceasta nu înseamnă că vilaietul trebuie să fie numaidecît pustiu şi lăsat în părăsire. Împărăţia noastră nu îngăduim să se ivească, în această privinţă, fapte contrare păcii şi prieteniei.

În sfîrşit, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, cazacii cei răufăcători vor fi pedepsiţi aşa cum trebuie. Astfel, la sosirea scrisorii noastre împărăteşti, purtătoare de fericire, prin ceauşul înaltei mele Curţi, Pir-Ali, ceauşul, să-i crească norocul, va trebui ca, potrivit credinţei şi devotamentului desăvîrşite şi a prieteniei şi sincerităţii mari faţă de Poarta fericirii noastre, purtătoare de înaltă glorie, încă de pe vremea părinţilor mei, din trecut, şi încă de pe vremea locuitorilor de altă dată şi pînă acum, şi, de asemenea, potrivit cerinţelor ahidnamelei împărăteşti, purtătoare de dreptate şi acordate din nou, să respectaţi întocmai condiţiile tratatului şi legămîntului şi, păzind, aşa cum trebuie, regulile păcii şi prieteniei şi menţinîndu-vă pe calea împărătească a devotamentului şi mergînd pe drumul dreptăţii, să fiţi prieten cu prietenii noştri şi duşman cu duşmanii noştri. De vreme ce nu se va ivi din partea aceea vreo faptă care să ducă la încălcarea tratatului, atunci nu e cu putinţă ca din partea aceasta să apară contrariul, iar înţelegerea şi legămîntul, încheiate între cele două părţi, nu vor fi tulburate pînă la sfîrşitul zilelor.

De asemenea, solul vostru cel pomenit mai sus a adus la îndeplinire cele privitoare la darea voastră *(virgünüzü)*, pe care o trimiteţi din vechime, şi şi-a încheiat cu cel mai mare respect slujba sa de sol şi celelalte treburi şi, după ce, potrivit vechiului obicei, a obţinut felurite favoruri şi bunăvoinţe din partea noastră, s-a îndreptat într-acolo cu învoirea noastră binevoitoare. De asemenea, fiind deschise porţile soliei, să nu încetaţi aducerea la cunoştinţă a stărilor din acea ţară.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii rebi-ul-evvel din anul o mie şi şase după Hegira profetului.
De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 212 — 215 (206—209).
Orig., AGAD, pach. 227, nr. 512; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 228 — 229, nr. 237; *Cat.*, II, nr. 190.

---

[1] *Isvicya*.
[2] Sigismund al III-lea Wassa (1587—1632).
[3] S-a renunţat la unele formule.
[4] Stanislav Gólski.
[5] Acţiunea condusă de Mihai Viteazul, care influenţa şi Moldova.
[6] Murad al III-lea (1574—1595).
[7] Sau *Kaşa*, azi: Kosiče (*Koszyce*), în R.S. Cehoslovacă.
[8] Gazi Ghirai al II-lea, hanul Crimeii (1596—1608, a doua oară).
[9] S-a renunţat la *elkab*.

148 **⟨1597 decembrie 15⟩**

Scrisoare prin care Ahmed paşa, sangeacbei de Silistra, îl roagă pe regele Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, să-l înapoieze în grabă pe ceauşul Pir-Ali, trimisul sultanului, amintindu-i totodată că îl

va servi pe rege cînd acesta va avea nevoie. La începutul documentului, enumerînd serviciile făcute de el cu prilejul intervenției regelui de a fi numit Ieremia Movilă domn în Moldova, Ahmed pașa arată că, pentru reușita împăcării cu sultanul, el renunțase la titlul de beilerbei, cu care îi fusese acordată Moldova, după răscoala domnului de acolo.

Hüve

După prezentarea rugilor cuvenite, la pămîntul de sub picioarele scumpe ale măriei-sale norocosului și fericitului crai [1], arzul umilului de mine se referă la următoarele:

Mai înainte de aceasta, pe cînd supusul de mine eram beiul sangeacului de Bender, răsculîndu-se voievodul Moldovei [2], vilaietul mai sus amintit fusese dăruit acestui supus al domniei-voastre, cu titlul de beilerbeilic [3]. Atunci, marele hatman [4], supusul cancelar, adusese, din partea fericitului crai, cu gîndul de a-l sluji pe măria-sa padișahul cel ocrotitor al lumii, pe voievodul Ieremia [5], pentru înlăturarea tulburărilor, iar supusul de mine, spre a aduce servicii măriei-sale padișahului [6] și măriei-sale hanului [7], precum și măriei-sale craiului, mijlocind atunci între ei, renunțasem la beilerbeilic și, mulțumită preaînaltului Allah, reușind împăcarea dintre ei, se adusese ahidname, pe baza ahidnamelei de pe vremea măriei-sale sultanului Suleiman han [8], să-i fie locul în rai! Slujbele mele, robul vostru, așa cum au fost ele arătate mai sus, sînt cunoscute de supusul cancelar.

Cu voia preaînaltului Allah, dacă se vor ivi iarăși treburi de-ale domniei-voastre în această parte, atunci, cu un semn cît de mic de-al domniei-voastre, se va putea depune multă străduință pentru treburile domniei-voastre, cînd va veni încoace un supus de-al vostru.

De asemenea, îl rugăm pe măria-sa fericitul crai ca, pe cît va fi cu putință, să facă să nu zăbovească pe acolo supusul Pir-Ali, ceaușul, care a fost trimis din partea măriei-sale padișahului cel ocrotitor al lumii, să fie trimis încoace înainte de pornirea la expediția împărătească a padișahului cel măreț, deoarece e hotărît lucru că, în felul acesta, se vor întări și mai mult prietenia și amiciția dintre domniile-voastre. De asemenea, supusul vostru sol [9] fiind un supus priceput al domniei-voastre, slujbele sale au fost lăudate foarte mult, atît de măria-sa padișahul, cît și de vizirii mari. În rest, porunca atîrnă de măria-sa craiul!

Robul de mine, acum beiul sangeacului de Silistra.

Însemnări : 1) Scrisoare din partea pașei din Silistra, Ahmed pașa, adresată fericitului crai leșesc. 2) Deasupra textului se află traducerea în limba franceză și un rezumat în limba latină.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 222.
Orig., AGAD, pach. 484, nr. 809; scris: *neshi*.
Rez. *Kat.*, I, p. 230 — 231, nr. 239; *Cat.*, II, nr. 192.

---

[1] *Kral*, aici în sensul de *rege*.

[2] Ștefan Răzvan (aprilie-august 1595).

[3] Se referă la evenimentele din timpul campaniei lui Sinan pașa (1595), cînd Moldova și Țara Românească fuseseră declarate beilerbeilic *(Beylerbeylık)*, în sensul de pașalîc, ceea ce nu s-a putut realiza, Sinan pașa fiind înfrînt (vezi *Cronici turcești*..., I, p.372—374, 418—421 ș. a.).

[4] Jan Zamoyski.

[5] Ieremia Movilă, domn al Moldovei (1595—1600).

[6] Mehmed al III-lea, sultan otoman (1595—1603).
[7] Gazi Ghirai II (1588—1596).
[8] Suleiman Magnificul
[9] Stanislav Gólski.

149 **1597 decembrie 15** *(1006 cemazi I 6)* **Hadjioglu-Bazarî**

Scrisoare prin care Ahmed paşa, sangeacbei de Silistra, îl roagă pe cancelarul polon, Ioan Zamoyski, să intervină pe lîngă regele Poloniei ca să ceară Porţii să fie menţinut la sangeacul Silistrei cît timp va trăi. Trimiţînd unele daruri, paşa îi aminteşte de tratativele duse cu el la Ţuţora. De asemenea, îi cere să-l trimită repede înapoi pe ceauşul Pir-Ali, trimis de sultan.

Hüve

Această scrisoare este adresată de muhafîzul de Silistra, Ahmed paşa, „părintelui meu" *(babam)*, măria-sa cancelarul polon:

În faţa măriei-sale cancelarului, „părintele meu", care este marele hatman al măriei-sale norocosului şi fericitului crai, prezentăm, prieteneşte, următoarele: Starea domniei-voastre de bătrîneţe este bună? Domnia-voastră să fiţi sănătos! Mai înainte de aceasta, se vorbise cu domnia-voastră lîngă Ţuţora *(Çoçora)* [1] şi se hotărîse să vi se dea iarăşi ahidname, pe baza ahidnamelei din trecut, de pe vremea măriei-sale sultanului Suleiman han[2], să-i fie locul în rai! Mulţumim lui Allah cel preaînalt, venind sol, el a fost primit cu bine şi cu onoruri şi cu favoruri şi s-a vorbit cu el despre toate treburile, potrivit dorinţei înălţimii-voastre, şi s-au dat ahidnamele potrivit cererii voastre. Sperăm că, după ce Pir-Ali, ceauşul, trimis cu această slujbă, va fi pus să se întîlnească cu măria-sa craiul, el să nu fie pus să zăbovească multă vreme, deoarece, dacă ştirile măriei-sale regelui vor sosi înainte de pornirea la expediţia împărătească a măriei-sale măreţului padişah, atunci, prin întărirea şi mai mult a prieteniei şi prin menţinerea ei, „fiul vostru cel iubit" [3] se va putea bucura de foarte multe binefaceri. Dorinţa măriei-sale padişahului cel fericit este aceea ca ceauşul arătat să vină şi să facă cunoscute veştile din acele părţi înainte de a porni la expediţia împărătească. Preaînaltul Allah să vă dea viaţă lungă şi multă fericire! Ne rugăm de cinstita voastră persoană ca de un adevărat părinte. Am aflat că aţi trimis, din partea măriei-sale craiului, scrisoare, prin sol, pentru sangeacul nostru; dar solul sosind deja la Adrianopol *(Edirne)*, ea nu a putut fi prezentată. De aceea aşteptăm iarăşi de la bunăvoinţa voastră desăvîrşită ca, zicînd: „Sangeacul Silistrei se află în apropierea acestor ţinuturi şi Ahmed paşa este supusul care, mijlocind între noi, a asigurat liniştea vilaietului", să luaţi de la măria-sa craiul un arz pentru ca sangeacul Silistrei, aflat acum pe seama noastră, să nu fie dat altcuiva, ci să-l stăpînim noi atît timp cît vom trăi cu sănătate, şi să-l puneţi pe crai să se roage în acest sens, prin oamenii săi care vor veni la Poartă împreună cu Pir-Ali, ceauşul amintit mai sus.

Cu voia preaînaltului Allah, este sigur că, atît timp cît vom trăi, prietenia dintre noi şi cinstea de „părinte" *(babalık)* vor creşte din zi în zi. Şi pentru ca să nu aveţi teamă de prietenia arătată în scrisoare, vi s-a trimis măriei-voastre un buzdugan *(topuz)* încrustat cu giuvaieruri. "Tătucul meu", sperăm ca, primindu-l cu cinste, cît timp ⟨buzduganul⟩ se va afla

în mîna voastră, să vă simţiţi ca şi cum l-aţi vedea pe acest „fiu" al domniei-voastre. De asemenea, să depuneţi străduinţă ca pe capugibaşiul nostru, supusul Ridvan aga, să-l trimiteţi în partea celui preţuit de domnia-voastră înaintea ceauşului arătat mai sus. De asemenea, scriindu-se şi craiului, spre a nu avea bănuieli, i s-a trimis un surguci împodobit cu pietre preţioase. Uitîndu-vă la scrisoare, să i-o daţi, dacă socotiţi că e potrivită, dar să nu i-o daţi dacă veţi socoti că nu se cuvine. În rest, firmanul depinde de fericitul meu „părinte", măria-sa cancelarul!

Această scrisoare a fost scrisă la Hadjioglu Bazarî[4] şi trimisă în partea leşească în a şasea zi, care este o zi de luni, din luna djemazi-ul-evvel, anul o mie şi şase.

Ahmed paşa.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 216 (210).
Orig., AGAD, pach. 278, nr. 516; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 231 — 232, nr. 240; *Cat.* II, nr. 191.

---

[1] Ţuţora, localitate în Moldova.
[2] Suleiman Magnificul.
[3] Ahmed paşa.
[4] Azi Tolbuhin, oraş în R. P. Bulgaria.

150 1598 august 4 *(1007 muharrem, gurre)* Constantinopol

Ahidname prin care sultanul Mehmed al III-lea reînnoieşte tratatul de pace cu regele Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa. Sînt cuprinse clauze şi în legătură cu relaţiile Moldovei cu Polonia. Domnia Moldovei se acordă lui Ieremia Movilă şi urmaşilor lui.

Mehmed, fiul lui Murad han, veşnic biruitor!

⟨În prima parte a documentului, printre posesiunile sultanului se enumeră şi Moldova, Ţara Românească, Timişoara, Porţile de Fier ş.a., amintindu-se totodată şi de prietenia arătată, din vechime, de regii poloni faţă de Poartă. La cererea regelui Sigismund al III-lea de a se reînnoi tratatul de pace, se răspunde afirmativ. În clauzele cuprinse în noul tratat, asemănătoare celor din trecut, se asigură libertatea negoţului, condiţiile schimbului de prizonieri luaţi în timpul tulburărilor, ajutor mutual în caz de pericol din afară ş.a. Unele clauze se referă la raporturile moldo-polone⟩:

De asemenea, nici din partea voievodului Moldovei[1] sau a neamului moldovean să nu se pricinuiască pagube vilaietului şi oamenilor regelui, iar dacă se aduc stricăciuni, ele să fie îndreptate prin porunca mea împărătească, după ce se vor dovedi. De asemenea, dacă şi din partea regelui sau a oamenilor săi vor fi pricinuite pagube populaţiei tătăreşti sau celor de neam moldovenesc, precum şi oamenilor sau ţinuturilor lor, atunci şi ei, la rîndul lor, îndreptîndu-le, să le vină de hac răufăcătorilor. Se spune că unii indivizi din vilaietul Moldovei, fugind, se adăpostesc în vilaietul leşesc, iar după aceea, venind pe o cale oarecare, tulbură ţara şi fac răutăţi. Cei de acest fel să fie ceruţi şi predaţi, şi, fiind primiţi, să fie pedepsiţi.

Pe robii *(esir)* luaţi pînă acuma să-i cumpere oamenii regelui, acolo unde îi vor găsi, în ţările mele bine păzite, după ce vor jura cu cît

anume au fost luaţi. Să nu se ceară un preţ mai mare. Dintre robi, cei care au devenit musulmani să fie sloboziţi, dar să nu se pună piedici cînd vor fi luaţi şi duşi cei care sînt ghiauri. De asemenea, şi musulmanii care se găsesc în vilaietul regelui să fie eliberaţi şi să nu fie opriţi de a reveni la locurile lor. Robii musulmani să-i înştiinţeze pe solii care vin ⟨în Polonia⟩, în perioada prieteniei, iar cei care îi aduc să nu fie împiedicaţi. Cînd vor veni la serhat, să se dea lîngă ei oameni destoinici. La fel să se facă şi de partea cealaltă.

De asemenea, atît timp cît voievodul Moldovei, voievodul Ieremia, arătînd devotament şi credinţă faţă de măreaţa mea Poartă, îşi va trimite, la Poarta fericirii mele, an de an şi la timp, haraciul său, care se dă din trecut şi pînă acuma, şi se va supune înaltelor mele porunci trimise de la Pragul meu cel sublim, el să fie voievodul vilaietului Moldovei în tot timpul vieţii sale şi voievodatul său să nu fie dat altcuiva, iar cînd va muri, să fie acordat fiului său. De asemenea, şi negustorii săi [2] să nu fie împiedicaţi şi supăraţi, după ce îşi vor da, potrivit obiceiului şi legii, taxele lor vamale.

⟨Mai departe se vorbeşte de condiţiile de negoţ între Poarta otomană şi Polonia, de regulile cărora trebuie să se supună păstorii din raialele turceşti, cînd vor trece cu oile lor în Polonia pentru păşunat ş.a.⟩.

De asemenea, cei care sînt voievozi ai Moldovei să nu facă fapte potrivnice condiţiilor prieteniei, ci să fie aşa cum au fost în prietenie cu regii din trecut. Şi vămile şi taxele negustorilor celor două părţi să nu fie mai mari; ei[3] să le dea, iarăşi, întocmai cum şi cît au dat din trecut şi pînă acum. Mai mult să nu dea.

De asemenea, cînd negustorii armeni şi ceilalţi ghiauri, aflaţi sub stăpînirea regelui, vor dori să vină în vilaietul Moldovei sau în celelalte ţări ale mele, bine păzite, ca să facă negoţ, ei să nu vină prin locuri sălbatice şi tainice, ci să vină pe drumuri publice pe care circulă negustorii din trecut şi pînă acum. Dacă se vor pricinui pagube avuţiei şi sufletului unuia de acest fel, atunci, punîndu-se mîna pe răufăcători, să li se vină de hac, iar negustorii care vin cu gînduri sincere să nu fie supăraţi şi să li se ia taxele vamale potrivit obiceiului vechi...

⟨În continuare, se arată ca negustorii poloni să nu fie necăjiţi pentru datoriile altora, iar oştile otomane să nu se atingă de ei ş.a.⟩.

De asemenea, el a intervenit ca să ocupe el însuşi cele trei cetăţi numite Caşovia *(Kaşova)* şi Hust *(Hosa)* şi Munkács *(Mukaç)*, care, aflîndu-se la hotarele Transilvaniei, sînt supuse împăratului de la Viena *(Beç)*. Dacă vilaietul acela va fi luat şi ocupat de craiul leşesc înainte de a fi cucerit prin puterea distrugătoare a împărăţiei mele, atunci să nu ne amestecăm şi să nu să dea vreun atac din partea noastră şi ele să rămînă în stăpînirea lor personală... [4].

Scris în prima zi *(gurre)* a lunii muharrem cel venerat din anul o mie şi şapte, după Hegira profetului cel preţuit.
De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 217 — 221 (211 — 215).
Orig., AGAD, pach. 280, nr. 518; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 232 — 233, nr. 241; *Cat.*, II, nr. 193.

---

[1] Ieremia Movilă (1595—1600, prima oară).
[2] Ai regelui Poloniei.
[3] Negustorii.
[4] S-a renunţat la partea care nu priveşte ţările române.

Arz prin care unul dintre domnii Țării Românești intervine la Poartă, în numele său și al locuitorilor țării, ca să se anuleze darea pentru bucătăria împărătească (Mutbah âdeti). Se motivează că acest „obicei" fusese iertat în trecut. Acum țara abia poate face față haraciului.

Măriei-sale stăpînul lumii:

Arzul acestui supus al vostru, către Poarta cea înaltă și măreață, este următorul:

Mai înainte de aceasta, unul dintre voievozii Țării Românești [1], fiind un voievod supus al măriei-sale mărețului padișah, înființase și hotărîse să dea ceva pentru bucătăria împărătească [2], dar, după aceea, arătîndu-se neputință în achitare, voievodul mai sus-amintit, precum și boierii țării, rugîndu-se și plecîndu-și fețele la pămînt, au cerut iertarea acelui „obicei pentru bucătărie" [3], care fusese înființat.

De asemenea, ruga lor fiind primită, se iertase, iar pentru dovadă, li se dăruise chiar și o ilustră poruncă. De aceea, de atunci încoace nu se mai cerea și nu se mai dădea, iar ei se îndeletniceau cu ruga pentru dăinuirea împărăției și pentru creșterea măreției voastre și îl știau iertat.

Dar acuma, sosind de la Poarta fericirii o poruncă ilustră de cerere a acelui „obicei", ni s-a semnalat să fie trimis la Poarta fericirii.

Supusul de mine am luat cunoștință de tot ceea ce s-a poruncit. Să trăiască măria-sa înaltul și mărețul padișah! Dar locuitorii țării, rămînînd neputincioși în ceea ce privește achitarea acelui „obicei" [4], nu au nici o putință pentru a-l plăti. Abia putem să achităm haraciul cu care sîntem datori.

Dacă este așa, atunci, supusul de mine și toți boierii *(a'yan)* și nevoiașii Țării Românești [5], plecîndu-ne fețele la pămînt, vă rugăm ca, avînd îndurare față de acești supuși ai domniei-voastre, să ne dăruiți, ca și mai înainte, acel „obicei" și să-l iertați, pentru ca, în felul acesta, să fim în stare să plătim haraciul nostru. Nu avem deloc putere pentru „chestiunea" aceea.

Sperăm ca, anulînd „obiceiul" acela, să ne scăpați pe noi, sărmanii, de acea belea *(belâ)*.

De asemenea, sperăm că veți da crezare în tot ce va raporta omul nostru, boierul cu numele de Secara, chelardarul.

În rest, firmanul depinde de Poarta fericirii. Cel de sus, căruia ne rugăm, să mențină în veci Poarta împărăției și să facă să sufle mereu zefirul fericirii!

Însemnare: Suretul scrisorii sosite de la voievodul Țării Românești.

Suret, TKSMA, E.6 351; scris: *neshi-ta'lik*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 31.

---

[1] Text deteriorat.
[2] *Mutbah-ı-amire.*
[3] *Mutbah âdeti.*
[4] În text: *husus*, în sens de chestiune sau pricină.
[5] *Iflak memleketi.*

Scrisoare prin care vizirul Hafîz-Ahmed paşa îl anunţă pe regele Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, că, în urma înfrîngerii lui Mihai Viteazul, Ţara Românească a fost acordată lui Simion Movilă, în schimbul serviciilor aduse de oamenii regelui şi de Ieremia Movilă, domnul Moldovei, în luptele cu Mihai Viteazul.

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin...[1], craiul vilaietului leşesc, sfîrşitul să vă fie cu noroc!

Să vă fie cunoscut că, sosind acum la cuibul de la Poarta Califatului, care este azilul sultanilor timpului şi reşedinţa hakanilor purtători de glorie, scrisoarea voastră plină de sinceritate, prin mijlocirea solului domniei-voastre, Adrian Rebowski *(Andrian Reboski)*, cînd a fost făcută arz la picioarele tronului purtător de fericire al padişahului, împărăţia lor atotştiutoare au luat cunoştinţă de toate cele cuprinse şi arătate în ea, încît nimic nu a rămas ascuns şi tăinuit sufletului lor luminat.

Întrucît ţineţi prietenia pe care o aveţi din vechime cu înălţimea lor, vi se trimisese scrisoarea lor împărătească pentru a depune eforturi şi a vă ocupa de înlăturarea răutăţilor lui Mihal[2] cel răufăcător *(bed fa'al)*, care, ocupînd cu viclenie şi înşelăciune vilaietele Transilvania şi Moldova, provocase tulburări şi intrigi între cele două părţi şi începuse să ruineze ţinuturile lor. De aceea, la răspîndirea veştii că l-aţi trimis cu numeroşi ostaşi pe cancelar *(kanselar)* în ajutorul voievodului Moldovei, voievodul Ieremia, se trimiseseră şi din partea vistieriei lor împărăteşti patru pungi de galbeni pentru întărirea voievodului Ieremia, deoarece voievodul arătat nu mai avea bani *(hazine)* de dat pentru lefurile *(ulûfe)* ostaşilor săi şi de cheltuit pentru celelalte muniţii ale sale.

Afară de aceasta, şi vizirului Mahmud paşa, fratele nostru, care fusese numit serdar pentru paza malurilor Dunării, îi fuseseră trimise un hatt-i-humaiun, precum şi înalte porunci ca să stea şi el gata, împreună cu beilerbeii şi cu sangeacbeii şi cu ceilalţi ostaşi, purtători de noroc, adunaţi lîngă el, şi să fie atent şi să se uite spre părţile cancelarului şi ale voievodului Ieremia, iar la orice nevoie de ajutor şi oricînd va fi trebuinţă de sprijin, să depună, fără zăbavă şi fără întîrziere, eforturi şi străduinţe pentru înlăturarea pagubelor tulburătorului cel amintit mai sus şi pentru salvarea vilaietelor Ţării Româneşti şi Moldovei. De aceea sus-arătatul nostru frate, la rîndul său, trecînd cu galere *(kaderga)* în partea Ţării Româneşti, clădise *(bina)*, cu desăvîrşită întărire, cetatea Giurgiului. Afară de acestea, cînd îl trimise, cu un număr oarecare de oşti, în părţile Bucureştiului *(Bükreş)* şi Tîrgoviştei *(Targoşta)*, pe Eiub paşa, care este acum beilerbei de *Zulkadirie*[3], acesta pusese mîna pe răufăcătorul numit Banul Calotă *(Ban Galota)*, pe care Mihai cel răufăcător, potrivit gîndurilor sale rele, îl numise stăpîn *(hakim)* în localitatea numită Craiova *(Krava)*, şi, tăindu-i capul, trecuse prin sabie pe cei mai mulţi dintre rebelii *(eşkıya)* aflaţi lîngă el şi, luîndu-le tobele şi steagurile lor nenorocite, arătase foarte mari bravuri.

Afară de acestea, şi cancelarul şi voievodul Ieremia, la rîndul lor, mergînd, dintr-o parte, asupra lui Mihai cel nenorocit, nu-i dăduseră răgaz şi, ciocnindu-se şi luptîndu-se cu el, afurisitul acela nu putuse să ţină piept craiului, iar rebelii aflaţi lîngă el, fiind înfrînţi, se împrăştiaseră bulucuri-bulucuri în împrejurimi, din care pricină el fugise ruşinat şi umilit, înfrînt şi zdrobit, părăsindu-şi ţara.

Astfel, după sosirea veştilor că vilaietele Ţara Românească şi Moldova au fost salvate de tulburările şi de intrigile sale şi că afurisitul acela a primit foarte multe lovituri de iatagane, întrucît voievodul Ieremia procedase potrivit îngăduinţei Porţii fericirii glorioase şi slujise cu credinţă şi cu devotament, domnia Ţării Româneşti a fost acordată lui Simion[4], fratele voievodului Ieremia, dîndu-i-se, potrivit vechiului obicei, steag şi *üsküf* şi celelalte lucruri trebuincioase. De asemenea, i s-a trimis ilustră poruncă straşnică şi purtătoare de glorie şi sus-numitului nostru frate Mahmud paşa pentru ca, atunci cînd va fi nevoie, să-l ajute şi să-l sprijine cu oşti şi cu arme.

Fiind emisă, în această privinţă, scrisoarea lor împărătească, s-a scris şi s-a compus această scrisoare prietenească şi vi s-a trimis. La sosirea ei, sperăm ca, de azi încolo, potrivit cerinţelor prieteniei şi bunei vecinătăţi pe care le aveţi, din zilele de altă dată, cu înalta reşedinţă a Porţii lor, fiind prieten cu prietenii şi duşman cu duşmanii lor, să menţineţi prietenia şi sinceritatea, amiciţia şi devotamentul pe care le aveţi din vechime faţă de părinţii şi strămoşii lor glorioşi şi, străduindu-vă pentru întărirea prieteniei şi a păcii încheiate între cele două părţi, călătorii şi negustorii să se ducă şi să se întoarcă teferi şi cu bine, dintr-o parte şi alta, şi să se roage pentru dăinuirea zilelor împărăţiei padişahului. În rest, salutări!

Din oraşul cel bine păzit: Constantinopol.

Semnătura (sub pence şi sigiliu): Ahmed...
Însemnare: Verificat *(sahh).*

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 223 (217).
Orig., AGAD, pach. 271, nr. 503; scris: *divani.*
Rez. *Kat.*, I, p. 236 — 237, nr. 245; *Cat.*, II, nr. 194.

---

[1] S-a renunţat la unele formule diplomatice.
[2] Mihai Viteazul.
[3] *Zülkadiriye*, provincie în Anatolia.
[4] Simion Movilă, domnul Ţării Româneşti (noiembrie 1600 — iulie 1601 şi noiembrie 1601 — iulie 1602).

153 ⟨1606 iunie 30 = 1607 septembrie 14⟩

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Simion Movilă, îi cere intendentului (mütevelli) din Ismail să oprească pe oamenii lui de a se mai amesteca ⟨în treburile pescarilor de⟩ la lacurile care aparţineau din trecut Moldovei, potrivit obiceiului vechi. În caz contrar, va face arz la Poartă.

Excelenţa voastră frăţească, să fiţi cu bucurie şi cu fericire pînă în ziua sorocită şi pînă în ziua răspunsului!

După ce vi se prezintă devotamentul nostru şi ruga noastră de mărire a preţuirii, vi se face cunoscut, prieteneşte, precum că, mai înainte de aceasta, s-a auzit că, mergînd oameni din partea voastră la lacurile aflate înlăuntrul hotarelor vilaietului Moldovei, au intervenit şi s-au amestecat în treburile pescarilor noştri aflaţi în partea aceea.

Mai înainte, intendenţii *(mütevelli)* de schele neintervenind şi neamestecîndu-se deloc la lacurile mai sus-pomenite, ele erau stăpînite

de domnii *(bey)* Moldovei. De aceea voi nu aveţi nici un <drept de> amestec la lacurile respective.

Astfel, rugăm persoana voastră binevoitoare să arate generozitate pentru a nu se ruina prietenia dintre noi pentru orice pricină de neluat în seamă.

Sufletul meu simte că, dacă ar fi după legea veche, atunci nu veţi avea ce răspunde nici voi şi nici noi. De aceea să faceţi numaidecît ca omul vostru să nu se mai amestece.

Altfel, se va face arz la Poarta împărăţiei. Aşa să se ştie!

În rest, Allah să vă prelungească viaţa şi fericirea şi să facă să vă sufle zefirul bunăvoinţei.

Semnătură: Supusul de mine, Simion, voievodul de acum al Moldovei.
Pe verso: Să-i ajungă intendentului *(mütevelli)* de acuma din Ismail.

Orig., TKSMA, E. 3 189; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c.394—395.

154 1607 octombrie 12—21 *(1016 cemazi II, evahır)* **Constantinopol**

Scrisoare prin care vizirul Mustafa paşa cere regelui Poloniei, Sigismund al III-lea, să nu-i îngăduie lui Constantin Movilă, aflat în Polonia, să pretindă domnia Moldovei, întrucît aceasta a fost acordată lui Mihail Movilă.

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin...[1], craiul leşesc, Sigismund *(Zigmund)*, sfîrşitul să vă fie cu noroc, vi se înfăţişează cuvinte de prietenie, precum şi scrisoare prietenească, pentru sinceritatea pe care o purtaţi faţă de musulmani, aducîndu-vi-se la cunoştinţă, în mod prietenesc şi cu amiciţie, că, murind acum voievodul Moldovei, voievodul Simun [2], iar fiul său cel mic, Mihail *(Mihal)* [3], pildă printre emirii neamului Mesiei, Allah să-l ducă pe calea cea dreaptă, fiind un „leu" destoinic în toate privinţele şi capabil să ocupe guvernarea, aianii şi locuitorii acelui vilaiet au arătat mulţumirea lor faţă de faptele şi purtările sale bune şi s-au rugat şi au cerut ca el să treacă voievod în locul tatălui său. Astfel, fericitul şi măreţul padişah [4] cel puternic ca Djem [5] şi împăratul cel purtător de fericire, preaînaltul Allah să ţină zilele Califatului său, şi măria-sa umbra lui Allah, numindu-l pe mai sus arătatul Mihail ca voievod în vilaietul Moldovei, în locul tatălui său, i-au dăruit beratul lor împărătesc.

Domnia-voastră, la rîndul vostru, fiind, din zilele de altădată şi pînă acuma, prieten cu prietenii şi duşman cu duşmanii măriei-sale fericitului padişah, ocrotitor al lumii, este în obiceiul domniei-voastre înţelepte de a-i înlătura şi de a-i îndepărta pe cei de felul celor care, împotrivindu-se şi opunîndu-se poruncii padişahului, îşi pun de gînd să devină voievozi cu sila, şi de a îndeplini, în felul acesta, cerinţele ilustrei porunci. De aceea, pentru a vă face cunoscută, din timp, această stare de lucruri, vi s-a scris, potrivit prieteniei, scrisoare împărătească, purtătoare de bunăvoinţă, din partea padişahului cel măreţ şi, ca urmare, a sosit o scrisoare prietenească şi din partea domniei-voastre. Astfel, a fost

trimis ceauşul Keivan, pildă printre cei de o seamă cu el, care este unul dintre ceauşii de la Poarta fericirii.

La sosirea lui, sperăm ca, potrivit cerinţelor prieteniei şi credinţei sincere pe care le-aţi arătat pînă acuma faţă de Poarta fericirii, să vegheaţi, în această privinţă, voia padişahului, iar dacă beiul, cum ar fi Constantin[6], fiul lui Ieremia[7], fost voievod al Moldovei, punîndu-şi în gînd să obţină domnia şi voievodatul, va porni pe calea tulburărilor şi răutăţilor şi dacă, pentru aceasta, va cere sprjinul domniei-voastre, atunci, procedînd potrivit prieteniei şi voinţei măreţului padişah, ocrotitor al lumii, precum şi potrivit păcii şi prieteniei dintre cele două părţi, să nu-l lăsaţi pe sus-numitul Ieremia-oglu să săvîrşească fapte contrare supunerii şi să-l sfătuiţi drastic să nu întreacă măsura, ducîndu-şi traiul aşa cum l-a dus pînă acuma. Este cunoscut şi vestit ce anume a venit pe capul celor care, ieşind din cercul ascultării, s-au gîndit să facă tulburări şi răutăţi şi cîte pagube şi stricăciuni au suferit din pricina lor şi ţara şi locuitorii, precum şi vecinii lor. Stăpînirea şi puterea măriei-sale fericitului padişah, ocrotitor al lumii, ajung peste tot şi oştile sale, asemenea mării, cuprind toate ţinuturile. Astfel, dacă sus-numitul nu-şi va vedea de starea sa şi, refuzînd sfatul vostru, îşi va scoate capul, atunci, cu voia preaînaltului Allah, e cu putinţă să i se dea pedeapsa cuvenită. Mai cu seamă că, pretinzînd ocrotire din partea domniei-voastre, această stare de lucruri vi s-a adus la cunoştinţă dinainte şi aţi fost înştiinţat pentru ca, în cazul cînd are în mintea lui vreun gînd rău, să-l scoată şi să-l îndepărteze şi să nu arate îndrăzneală numai pentru faptul că se bizuie pe domnia-voastră. De asemenea, pentru ca mulţi alţii să nu spună măriei-sale fericitului padişah, ocrotitor al lumii, în privinţa voastră, precum că din această pricină el a pornit la astfel de fapte, să nu-i îngăduiţi sus-numitului să întreacă măsura. De asemenea, să respectaţi întocmai prietenia şi buna vecinătate cu voievodul Mihail, fiul sus-numitului Simion voievod şi să-i acordaţi sprijin în toate privinţele. Este dorinţa personală a mărie-sale fericitului padişah cel ocrotitor al lumii ca voievodul Mihail să devină voievod în locul tatălui său. S-a lăsat pe seama măsurilor voastre chibzuite faptul ca această treabă să se îndeplinească cu uşurinţă.

Astfel, ceea ce se cuvine prieteniei şi binelui celor două părţi este ca nimeni să nu fie lăsat să facă, în această privinţă, ceva împotriva voinţei împărăteşti a padişahului, ci să fie săvîrşite fapte care să ducă la întărirea, zi de zi, a sincerităţii şi ataşamentului pe care le aveţi, de atîta vreme, din moşi strămoşi, faţă de Înalta Poartă a fericirii împărăteşti. De aceea să nu îngăduiţi şi să nu daţi învoire pentru fapte care vor putea duce la tulburarea, oricît de mică, a bunei înţelegeri dintre cele două părţi, deoarece, în această parte, bunele gînduri şi bunăvoinţa măriei-sale fericitului padişah, ocrotitorul lumii, sînt într-o măsură mult mai mare în privinţa domniei-voastre, faţă de ceilalţi, iar măriile-lor vizirii mari şi ulemalele virtuoşi pomenesc totdeauna în faţa padişahului numele şi faima domniei-voastre cu vorbe bune, care înalţă rangul vostru şi măresc încrederea în domnia-voastră, şi fac mereu arz şi cunoscut, în faţa tronului purtător de fericire, despre devotamentul şi credinţa domniei-voastre. Şi din partea voastră să se depună eforturi pentru fapte bune, care să ducă la întărirea temeliilor prieteniei şi amiciţiei.

În rest, rugă de sănătate, cu supunere faţă de Allah, cel care e primul şi ultimul şi văzut şi nevăzut!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii djemazi-ul-ahîr din anul o mie şi şaisprezece.

Din oraşul cel bine păzit: Constantinopol.

Sigiliul şi pence: Mustafa...

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 224 — 225 (218 — 219).
Orig., AGAD, pach. 291, nr. 536, scris: *nesih*.
Rez. *Kat.*, I, p. 238 — 239, nr. 247; *Cat.*, II, nr. 196.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Simion Movilă, mort la 14 septembrie 1607.
[3] Mihail Movilă.
[4] Ahmed I (1603—1617).
[5] *Djem*, personaj legendar în Orientul musulman.
[6] Constantin Movilă.
[7] Ieremia Movilă.

155 ⟨1617 iulie⟩ Şesul Buzău

Scrisoare prin care serascherul Iskender paşa îl înştiinţează pe regele Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, că, la cererea omului său, a poposit timp de cîteva zile la Buzău, în Ţara Românească, în speranţa că vor fi luate măsuri grabnice pentru înlăturarea eventualelor atacuri ale cazacilor asupra Moldovei, aşa cum promisese trimisul regelui. Se aminteşte şi de înlăturarea lui Ştefan Tomşa din Moldova.

După prezentarea salutărilor amicale, potrivit prieteniei, faţă de fericitul şi măreţul nostru prieten, măria-sa fericitul şi preţuitul crai, care sînteţi craiul ţării leşeşti, vi se face cunoscut, prieteneşte, precum că măria-sa măreţul şi binevoitorul nostru padişah peste Mecca şi Medina şi peste cele şapte ţinuturi şi cele patru colţuri ale lumii, ne-a numit serdar ca să mergem şi să-i îndepărtăm şi să-i înlăturăm pe cazacii răufăcători, care vin acum asupra vilaietului Moldovei. Noi, la rîndul nostru, am sosit, în clipa de faţă, la localitatea numită Buzău *(Buza)*, cu oştile din Buda şi din Bosnia şi din Timişoara şi din Agria şi din Kanişa şi cu oştile din partea dreaptă a Rumeliei şi cu patruzeci şi cinci de mii de tătari, iuţi ca vîntul dimineţii, şi cu toţi akîngiii de pe malurile Dunării şi cu beii şi cu oştile din sangeacurile Silistra şi Vidin şi Kîrk-Kilise şi Cirmen, precum şi cu toţi ienicerii şi cu sipahi-oglanii din acele părţi, cîţi ar fi ei, şi, de asemenea, cu douăsprezece mii de puşcaşi din Bosnia. De astă dată însă, venind de la strălucita Poartă, a măreţului padişah, supusul domniei-voastre, scribul Ismail-beizade, care este supusul vostru, a spus: „Să poposiţi neapărat aci timp de cîteva zile. Măria-sa efendiul nostru, craiul cel fericit, a respectat pacea şi prietenia, tratatele şi legămintele care există din vechime şi pînă acuma. Veţi vedea cum li se va veni de hac celor care au îndrăznit să facă aceste tulburări, deoarece fericitul padişah, ocrotitorul lumii, l-a înlăturat din Moldova pe Tomşa[1]. De fapt, şi dorinţa craiului nostru era tocmai înlăturarea lui. Veţi vedea cum vor fi, de acum încolo, pacea şi prietenia între cele două părţi". De aceea am poposit cîteva zile. De asemenea, prin supusul vostru, scribul Ismail-beizade, care este supusul drept al domniei-voastre, prietenul nostru, vi s-au trimis înălţimii-voastre unele ştiri prin viu grai. După ce veţi lua cunoştinţă de ele, vom fi în aşteptarea unor veşti din partea domniei-

voastre. Aşa să ştie persoana voastră fericită. În rest, vă dorim fericire şi noroc şi mărire continuă din partea lui Allah, care să vă îndeplinească dorinţele!

De pe şesul Buzău *(Buza)*.

Sigiliul şi *pence:* Iskender..., 1021 [2].

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 226 (220)
Orig. AGAD, pach. 294, nr. 541; scris; *divani*.
Rez. Kat., I, p. 239 – 240, nr. 249; *Cat.*, II, nr. 206.

Pentru datare, vezi doc. rom. din 16 iulie 1617 al domnului Ţării Româneşti, Alexandru Iliaş, care la acea dată se afla în tabără la Buzău (*Documente privind istoria României, veacul XVII*, B, *Ţara Românească*, vol. III, p. 163–164).

---

[1] Ştefan Tomşa (mazilit la 12 noiembrie 1615).
[2] 4 martie, 1612 — 20 februarie 1613 (data confecţionării sigiliului).

156 **⟨1619 februarie—decembrie⟩**

Scrisoare prin care marele vizir Damad-Mehmed paşa îl anunţă pe Gaspar Graţiani, domnul Moldovei, că a primit ştirea cu privire la pregătirea peşcheşului de către regele Poloniei, pentru hanul Crimeii, precum şi arzul său despre situaţia de la hotarele Transilvaniei.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de crezare dintre mai marii celor de credinţa lui Iisus, purtătorul de semn şi cel vestit prin devotament, tu, voievodul Gaşpar [1], care eşti voievodul Moldovei, sfîrşitul să-ţi fie cu noroc, după ce se prezintă scrisoarea *(peyam)* plină de mărinimie, ţi se face cunoscut, prieteneşte, că, trimiţînd scrisoare în partea aceasta, ai scris în ea şi ai descris cu amănunte şi cu claritate cele privitoare la situaţia leahului, precum şi ştirile de prin părţile serhaturilor Transilvaniei. Le-am aflat pe toate, le-am judecat şi m-am bucurat de cuprinsul lor. Aţi mai făcut cunoscut că craiul leşesc [2], depunînd eforturi pentru respectarea păcii şi prieteniei stabilite, a pregătit, aşa cum s-a poruncit în tratatul împărătesc, peşcheşul hanului Crimeii [3] şi că aşteaptă sosirea unui ceauş de la Poarta împărăţiei spre a fi dus la măria-sa hanul. În această privinţă, fiind desemnat un ceauş, a fost trimis la măria-sa hanul, iar un alt ceauş fiind, de asemenea, trimis cu scrisoarea noastră spre partea leşească, am scris şi am expediat, prin ceauşul mai sus-amintit, o scrisoare amănunţită, adresată şi domniei-voastre. De aceea această scrisoare a noastră vi s-a trimis mai întîi domniei-voastre. Cu voia lui Allah cel preaînalt, cînd scrisoarea aceea vă va sosi prin ceauş şi veţi lua cunoştinţă de cuprinsul ei, să procedaţi, după aceea, potrivit celor scrise în ea. De asemenea, i s-a trimis măriei-sale hanului o scrisoare drastică, zicîndu-i-se ca, menţinînd pacea şi prietenia, să nu facă incursiuni în partea leşească şi să nu pătrundă de acum încolo în partea aceea şi să nu dea atacuri într-acolo. Potrivit cu acestea, şi craiul leşesc, la rîndul său, să depună toate eforturile pentru respectarea stării de pace.

Făcîndu-ne cunoscute şi pe mai departe stările şi cele ce se petrec în părţile acelea, să vă preocupaţi de poruncile date în acea scrisoare a noastră. În rest, rugă şi pace prin supunere faţă de Allah!

Sărmanul, Mehmed...[4].

Orig., Bibl. Acad., pach. DCXXXI, doc. 10, şi pach. DCCCI, doc. 221 (foto-copie); *pence* şi întărire *(sahh)*. M. Guboglu, *Paleografie...*, p. 135, nr. 19 (rez.); p. 177 (facs.). Rez. *Cat.*, II, nr. 207.

---

[1] Gaşpar Graţiani, domnul Moldovei (1619—1620).
[2] Sigismund al III-lea Wassa.
[3] Djanbek Ghirai al II-lea (1610—1623, prima oară).
[4] Damad-Mehmed paşa, mare vizir (ianuarie-decembrie 1619, a doua oară).

157 **1623 februarie 12—21** *(1032 rebi II, evasıt)* **Constantinopol**

Ahidname prin care sultanul Mustafa I reînnoieşte tratatul de pace cu Polonia, la cererea regelui Sigismund al III-lea Wassa, cuprinzînd o serie de clauze referitoare şi la relaţiile româno-polone.

⟨După titulatura sultanului şi formulelor de adresare se enumeră condiţiile tratatului⟩:

De asemenea, să nu se pricinuiască pagube ţării craiului leşesc şi nici cetăţilor şi tîrgurilor *(varoş)* şi celorlalte oraşe şi sate ale sale din partea împărăţiei mele şi nici din partea vizirilor mei mari şi ai mirimiranilor onoraţi şi ai emirilor mei glorioşi şi din partea oştilor mele purtătoare de victorie şi ai moldovenilor şi din partea tătarilor din Dobrogea şi Akkerman şi Bender şi Oceacov *(Ozu)* sau din partea altora, iar trecătorile tătarilor de pe Nistru sau[1] Turla şi din alte locuri să fie păzite de guvernatorii *(hakim)* din părţile acelea. Dacă ei arată nepăsare şi neglijenţă în paza lor, atunci să fie mazilіţi şi să li se dea pedepsele meritate.

De asemenea, dările obişnuite care se dau din partea craiului leşesc către măreţul han al Crimeii, hanul Djanbek Ghirai[2], să-i continue mărirea, să fie trimise an de an şi predate la timp oamenilor celui arătat mai sus în localitatea numită Iaşi, iar după aceea, arătatul han, la rîndul său, să respecte, potrivit vechii legi, condiţiile prieteniei şi amiciţiei, ce cad pe seama sa.

⟨Mai departe se arată ca oştile tătare să nu mai treacă prin Polonia, cînd vor pleca în expediţie⟩.

De asemenea, neamul tătăresc să nu locuiască în Moldova, iar după acest ahidname al meu, împărătesc, dacă unii dintre tătari sau moldoveni sau dintre ceilalţi se vor duce în ţara craiului leşesc şi vor face devastări sau vor scoate robi, atunci, la înştiinţarea făcută din partea craiului, cei de acest fel să fie găsiţi şi să li se vină de hac, iar robii şi lucrurile lor să fie înapoiate. Totodată, să nu fie vînduţi în ţările mele bine păzite robii leşi care vor fi luaţi după data acestui ahidname. De asemenea, aşa cum s-a arătat, pe acei dintre răufăcătorii cazaci, care vin în ţările mele bine păzite şi fac devastări, craiul leşesc să-i găsească şi, venindu-le de hac, să-i pună să înapoieze robii şi lucrurile lor şi, de azi încolo, să nu mai fie vînduţi în ţara leşească robi care sînt luaţi din partea astălaltă.

De asemenea, dacă, ivindu-se expediţia mea împărătească asupra vreunuia dintre regii ghiauri sau împotriva altuia, va fi nevoie să merg înălţimea-mea în persoană sau vor fi trimişi, asupra duşmanului meu, ostaşii mei purtători de victorie şi principele *(hakim)* Transilvaniei, precum şi voievozii Moldovei şi Ţării Româneşti, împreună cu un serdar de-al meu, şi cînd sus-numitul [3] va fi înştiinţat cu scrisoarea noastră împărătească, atunci, pentru a-şi dovedi credinţa şi devotamentul său, craiul leşesc să nu acorde duşmanului meu ajutor cu oaste sau cu bani *(hazine)*, iar dacă cineva din partea duşmanului meu, mergînd în ţara leşească, va dori să strîngă oaste cu leafă *(ulüfe)*, acesta să fie împiedicat. De asemenea, să nu fie lăsaţi să plece căpitanii *(kapudan)* şi alţii, care vor să meargă de bunăvoie ca să-l ajute pe duşmanul meu, şi să nu li se dea învoire nici pe ascuns şi nici pe faţă.

Şi mai cu seamă Bethlen Gabor [4], glorios printre emirii mari ai neamului creştin, care este principele de acum al Transilvaniei, sfîrşitul să-i fie cu noroc, fiind supusul şi slujitorul drept faţă de Poarta fericirii mele, iar ţara Transilvaniei fiind ţara mea, trecută pe seama mea prin moştenire de la marii mei strămoşi, de aceea ⟨regele⟩ să arate prietenie desăvîrşită şi faţă de sus-numitul, iar dacă va apărea şi duşmanul său, atunci să nu se dea, din partea leşească, ajutoare duşmanului său, nici pe ascuns şi nici pe faţă. De asemenea, dacă unii dintre notabilii *(bey)* şi dintre ceilalţi din părţile Transilvaniei şi Moldovei şi Ţării Româneşti, făcîndu-se vinovaţi, vor fugi în ţara leşească, atunci, cei de acest fel să nu fie primiţi ci, respectîndu-se prietenia existentă între cele două părţi ei să fie trimişi la Poarta fericirii mele, ferecaţi în lanţuri. În felul acesta, el să fie prieten cu prietenii mei şi duşman cu duşmanii mei. De asemenea, pentru ca prietenia de acum, dintre cele două părţi, să fie şi mai mare, s-a cerut ca supuşii şi raialele leşeşti să-şi aducă mărfurile lor la Akkerman, pe apa Nistrului, şi să facă alişveriş. Astfel, nimeni să nu pună piedici celor care vin pentru negoţ cinstit. De asemenea, voievozii Moldovei să fie iarăşi în prietenie cu craii leşi, întocmai cum au fost prieteni din vechime şi pînă acuma.

Astfel, respectîndu-se condiţiile arătate şi cele scrise mai sus, potrivit celor cuprinse în ahidnamelele acordate din partea măreţilor mei strămoşi, în privinţa robilor *(esir)* luaţi pînă acuma, să vină oamenii craiului leşesc şi să-i caute în ţările mele bine păzite pe cei care stau în legea ghiaură şi nu au devenit musulmani şi să-i cumpere de la stăpînii lor la preţul pentru care stăpînii jură că i-au cumpărat. Să nu se ceară preţ mai mare. Iar acei robi care au trecut la islamism să fie sloboziţi, dar să nu se pună piedici în ceea ce priveşte luarea şi ducerea celor care sînt ghiauri. De asemenea, să fie sloboziţi şi cei care se află în vilaietul craiului leşesc, şi să nu fie împiedicaţi de a se întoarce la locurile lor. De asemenea, oamenii şi solii celor două părţi să vină şi să se întoarcă, fără să fie nevoie de hîrtii de sosire, şi să nu se aducă pagube şi stricăciuni persoanelor şi avuţiilor lor. Negustorii celor două părţi, venind şi întorcîndu-se pe mare şi pe uscat, să facă vînzări şi cumpărări şi, dîndu-şi, în locurile unde se află ei, dările lor, potrivit obiceiului şi legii, nimeni să nu pricinuiască pagube avutului şi sufletului lor. Dacă vreunul dintre negustorii care vin din ţara craiului cel mai sus arătat va muri în ţările mele bine păzite, bunurile lor să nu fie luate de împărăţia mea, ci să fie predate starostelui caravanei lor pentru ca, ducîndu-le în vilaietul lor, să le predea moştenitorilor. La fel, şi bunurile neguţătorilor din această parte, care mor în

țara leșească, să fie trimise încoace, la moștenitorii lor, așa cum s-a scris mai sus. De asemenea, dacă cineva dintre datornicii cuiva din țările mele bine păzite va merge în vilaietul craiului leșesc, atunci, intervenindu-se pe lîngă guvernatorul acelei localități, să se facă cercetări și dacă se va stabili, atunci să se dea stăpînului dreptul său. Iar dacă cineva nu are datorie sau nu a săvîrșit vreun păcat, atunci, pentru datoria sau pentru păcatul altora, nimeni să nu fie prins și supărat, de vreme ce nu e chezaș pentru paguba avuției. De asemenea, solii și oamenii care aduc știri în timpul acestei prietenii să nu fie opriți, ci, mergînd și întorcîndu-se teferi și sănătoși, cînd vor veni la serhaturi, să se dea oameni destoinici pe lîngă ei. Și din partea cealaltă, la fel să se facă.

De asemenea, dacă cineva din partea aceasta are de luat ceva de la o persoană din partea craiului leșesc, atunci guvernatorii din țară să ia acel ceva și să i-l dea. La fel, și guvernatorii de dincoace să ia și să dea celor de dincolo, care au de primit ceva, de la cei aparținînd dincoace. De asemenea, cînd hoții și haraminii vor pricinui pagube și stricăciuni, atunci, cei care sînt guvernatori, să-i găsească și, venindu-le de hac în grabă, să dea înapoi stăpînilor lucrurile pe care aceștia le-au luat cînd au furat după ce se va stabili ale cui anume au fost ele.

De asemenea, cînd cei din tagma negustorilor vor avea pricini cu cei cu care fac cumpărări și vînzări și au pretenții, în pricini de chezășie sau dobîndă, atunci, pînă ce nu vor fi cercetate sigiliile și hogeturile, să nu se aducă acuzații neîntemeiate, prin martori prezentați cu sila. De asemenea, aceștia să nu fie ascultați nici din partea craiului, pînă ce nu vor avea cunoștință guvernatorii de vilaiete.

La fel, și guvernatorii serhaturilor de la Silistra și Akkerman și intendenții de schele și vameșii să nu lase pe nimeni în vilaietul leșesc pe apa Nistrului, în afară de supușii Pragului fericirii mele și de negustorii celor două părți. Dacă se vor găsi robi la cei care vin și se duc de aici încolo și din partea aceea încoace, atunci, ei să fie luați din mîinile lor și trimiși înapoi.

De asemenea, cînd cei din tagma ciobanilor vor trece în vilaietul leșesc, ei să se prezinte guvernatorilor din țară și să le facă cunoscute oile lor și să nu meargă pe ascuns; să dea și darea de pășunat. Dacă vor dispare oile lor, după ce cei din tagma aceea au dat de știre sosirea lor, atunci guvernatorii de țară să le găsească și să le dea înapoi.

De asemenea, să nu se ia cai de olac de la persoanele care vin și se întorc, iar în timpul expediției, ienicerii și alții să nu le ia caii. Cînd negustorii celor două părți își vor da dările și vama pe care le dau din trecut și pînă acuma, să nu li se ceară mai mult, ci ei să le dea iarăși tot atît și cît au dat din zilele de altădată și să nu dea mai mult.

De asemenea, dacă negustorii armeni și ceilalți ghiauri vor dori să vină în vilaietul Moldovei sau în celelalte țări ale mele bine păzite ca să facă negoț, ei să nu vină prin locuri sălbatice și ascunse, ci să vină pe drumurile publice pe care circulă negustorii încă din vechime. Dacă se vor pricinui pagube avuției sau vieții celor de acest fel, atunci răufăcătorii să fie prinși și pedepsiți. De asemenea, răposatul meu părinte, măria-sa sultanul Mehmed[5] han gaziul, să-i fie țărîna ușoară, dăduse firman un hatt-i humaiunul său propriu ca să nu fie supărați negustorii săi[6], care vin și se duc cu gînduri drepte, iar după ce li se va lua vama, potrivit obiceiului vechi, să nu li se mai ceară alți bani la Istanbul și la Brusa și la Adrianopol, ca reftie *(reftiye)* sau sub nume de cassabie

(kassabiye). La fel, nici pentru guruşii aduşi de ei să nu se ceară vamă. De aceea, procedîndu-se întocmai, să nu se ia...[7].

⟨Mai departe, sultanul jură că va respecta condiţiile prevăzute în ahidname, în timpul domniei sale⟩.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii rebi-ul-ahîr din cursul anului o mie şi treizeci şi doi, după Hegira profetului cel demn de înaltă preţuire...

De la Înalta Poartă a împărăţiei: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c.227 — 232 (221 — 226).
Orig., AGAD, pach. 304, nr. 557; scris: *divan-djelisi*.
Rez. *Kat.*, I, p. 247 — 249; *Cat.*, II, nr. 209.

---

[1] În text: *ve*, „şi".
[2] Djanbek Ghirai al II-lea.
[3] Regele Poloniei.
[4] Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei (23 octombrie 1613 — 15 noiembrie 1629).
[5] Mehmed al III-lea.
[6] Ai regelui Poloniei.
[7] S-a renunţat la ultima parte a documentului, care nu priveşte ţările române.

158 1630 august 30 — septembrie 8 *(1040 muharrem, evahır)* **Constantinopol**

Scrisoare în care sultanul Murad al IV-lea refuză cererea regelui Poloniei, Sigismund al III-lea Wassa, de a se reînnoi pacea, atîta vreme cît nu sînt respectate de poloni şi de cazaci clauzele cuprinse în tratatele anterioare. Se cere ca Moldova, Ţara Românească şi Transilvania să nu fie atacate nici de poloni şi nici de cazaci.

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin...[1], craiul leşesc, Sigismund al III-lea, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, prin bunăvoinţa preaînaltului Allah...[1], a venit scrisoarea domniei-voastre, trimisă prin solul vostru numit Aleksandr *(Aleksandre)*[2], pildă printre emirii neamului Mesiei, care, fiind unul dintre oamenii voştri de seamă, a fost trimis cu solie...[1], pentru schimbarea clauzelor păcii şi prieteniei şi pentru întărirea liniştii şi siguranţei. Fiind tradusă şi raportată *(telhis)* de către vizirii mei mari şi vechilii mei glorioşi, potrivit obiceiului bun al împărăţiei noastre şi potrivit regulii bune a stăpînului lumii, cînd cuprinsul ei prescurtat a fost făcut arz la picioarele înaltului nostru tron, împărăţia noastră atotştiutoare am luat cunoştinţă, în întregime, de tot ceea ce se afla scris în scrisoarea voastră sinceră. De asemenea, am aflat şi de toate treburile şi de stările de lucruri pe care le-aţi spus şi le-aţi explicat, prin viu grai, solului vostru cel arătat mai sus. Aţi semnalat îndeosebi faptul că, prin respectarea şi păzirea, aşa cum trebuie, de ambele părţi, a condiţiilor păcii şi prieteniei încheiate între cele două părţi, precum şi a celor trebuincioase liniştii şi siguranţei, temeliile prieteniei şi amiciţiei să fie întărite şi mai mult, încît nimeni să nu aibă putinţa de a face ceva contrar.

Într-adevăr, încă de pe vremea scumpilor mei părinţi şi a măreţilor mei strămoşi, preaînaltul Allah să-i ierte, oricare dintre sultanii şi hakanii din vecinătatea ţărilor noastre bine păzite, de asemenea şi toţi stăpînii de teritorii care s-au refugiat la Poarta noastră cea puternică şi la cuibul

nostru, care este reşedinţa dregătorilor noştri mari, şi au arătat prietenie şi credinţă dreaptă, toţi s-au bucurat de nenumărate binefaceri din partea împărăţiei noastre ilustre şi au fost onoraţi cu favorori, faţă de cei de o seamă cu ei. De aceea este hotărît lucru ca şi domnia-voastră să fiţi respectaţi potrivit devotamentului şi prieteniei voastre şi să vă bucuraţi de generozitate şi de protecţie şi de bunăvoinţă.

În scrisoarea voastră sosită acum în partea aceasta aţi arătat dorinţa voastră şi gîndul vostru ca să se dea iarăşi ahidnameaua noastră împărătească pentru aşezarea din nou, a păcii şi prieteniei şi pentru întărirea temeliilor liniştii şi siguranţei. Astfel, mai înainte de aceasta, cînd înalta coroană otomană şi tronul purtător de fericire al împărăţiei au fost sortite înălţimii noastre, se reînnoise pe atunci ahidnameaua noastră preţuită. Afară de aceasta, pentru a mulţumi inima domniei-voastre, se mai dăduse încă un ahidname împărătesc şi după aceea, cînd venise iarăşi solul vostru. De atunci şi pînă acuma nu s-a ivit şi nu s-a făcut nimic din partea înălţimii-noastre, care să contravină acelor ahidnamele ale noastre şi, de atunci şi pînă acuma, fie serdarii noştri, de pe uscat, fie capudanii noştri, de pe mare, nu au pătruns deloc în ţinuturile şi în ţara voastră şi nu au făcut răutăţi, pe nici o cale, şi nu s-au războit deloc. Numai pentru a le veni de hac cazacilor cei răufăcători şi pentru a înlătura pagubele şi stricăciunile lor au fost desemnate oştile noastre, purtătoare de victorie, împreună cu serdarii noştri de pe uscat şi de pe mare.

De asemenea, aţi scris în scrisoarea voastră că îi veţi stăpîni pe cazacii rebeli. Dar şi acum cazacii răufăcători, umblînd cu şăicile lor pe Marea Neagră, pricinuiesc necontenit pagube şi stricăciuni. De aceasta a luat cunoştinţă şi solul cel arătat al domniei-voastre.

Da asemenea, aţi primit, desigur, ştire şi despre situaţia neamului tătăresc. Întrucît cazacii răufăcători, nevăzîndu-şi de treburile lor, atacă uneori vilaietul Crimeii şi săvîrşesc nenumărate răutăţi şi tulburări şi pornesc la luptă şi la măcel, cu gîndul de a pîrjoli şi de a pricinui pagube, iar alteori pornesc în părţile Oceacovului *(Ozu)* şi ale Mării Negre, pentru a face devastări, de aceea, şi hanul Crimeii, înălţimea-sa Djanbek Ghirai han[3], să-i continue mărirea, a numit şi el un număr oarecare de tătari, cu gîndul de a înlătura stricăciunile duşmanilor şi de a se răzbuna pe ei.

Deşi, pînă acuma, dîndu-se ahidnamelele noastre drastice, fuseseră întărite poruncile privitoare la respectarea păcii şi cu toate că, de cîţiva ani încoace, fiind stăpîniţi şi cei din neamul tătăresc, ei nu au pătruns în ţinuturile şi vilaietele noastre şi nu au pricinuit stricăciuni, cu toate acestea, de la expediţia asupra Hotinului[4] şi pînă acuma, cazacii şi alţi răufăcători atacă în continuu ţările noastre bine păzite, fie de pe Marea Neagră, cu şăici, fie din partea Oceacovului, împreună cu hatmanii, şi provoacă neîncetat pagube şi stricăciuni. De aceea, pînă ce nu se va proceda potrivit cerinţelor ahidnamelelor date mai înainte şi pînă ce nu vor fi îndeplinite poruncile arătate în cuprinsul lor, la ce ar folosi, celor două părţi, ahidnamele noi? După ce solul vostru cel arătat mai sus, închinîndu-se la scara noastră dătătoare de fericire, a fost onorat şi glorificat cu felurite favoruri de-ale înălţimii noastre, el a cerut acum învoire şi permisiune de a se întoarce în partea aceea şi de a se înapoia. I s-a dat învoire potrivit obiceiului nostru împărătesc şi, ca urmare a iradelei noastre atotcuprinzătoare şi potrivit prieteniei, aceasta a prilejuit scrierea şi trimiterea preţuitei noastre scrisori împărăteşti.

Astfel, potrivit cerinţelor dreptăţii şi sincerităţii de care sînt cuprinse inima şi gîndul vostru, va trebui ca, la sosirea ei, gîndindu-vă la adevărata

stare de lucruri şi la urmările ei, să vă menţineţi devotamentul în privinţa tuturor treburilor şi stărilor de lucruri scrise şi arătate clar şi amănunţit în ahidnameaua noastră cuprinzătoare de sinceritate, care a fost dată mai înainte, şi, mergînd pe calea dreptăţii, să depuneţi toate eforturile şi străduinţele voastre nemărginite pentru respectarea păcii şi prieteniei şi pentru protejarea liniştii şi siguranţei. De asemenea, potrivit obligaţiilor voastre, stăpînindu-i straşnic şi pe cazacii răufăcători şi împiedicîndu-i şi oprindu-i, aşa cum trebuie, să nu le îngăduiţi deloc să mai iasă, de azi încolo, pe malurile Mării Negre şi în locurile care atîrnă de ţările noastre bine păzite.

De asemenea, de vreme ce veţi trimite an de an şi veţi face să ajungă în partea hanului Crimeii, Djanbek Ghirai han, să-i continue mărirea, dările pe care i le expediaţi în mod obişnuit, nici din partea tătarilor nu vor fi săvîrşite nici un fel de atacuri sau incursiuni în vilaietul vostru şi în ţinuturile voastre şi în ţara voastră.

De asemenea, atît timp cît, din partea voastră şi din partea neamului cazacilor, nu vor fi pricinuite pagube şi stricăciuni în ţările noastre bine păzite, contrar ahidnamelei noastre date mai înainte, şi din partea împărăţiei noastre vor fi respectate pacea şi prietenia şi vor fi păzite liniştea şi siguranţa şi nu se va face contrariul, sub nici o formă.

Îndeosebi vilaietul Transilvania şi Moldova şi Ţara Românească făcînd parte dintre ţările care atîrnă de noi, ele sînt proprietăţile noastre moştenite şi aflate sub stăpînirea coroanei noastre şi se găsesc sub ocrotirea noastră încă de pe vremea măriei-sale strămoşului nostru răposatul sultan Suleiman han [5], locul să-i fie în rai şi care se numără printre măreţii noştri strămoşi. De aceea împărăţia-mea nu îngădui ca vilaietele mai sus-arătate să fie atacate sau să se facă incursiuni în ele pe ascuns, sau pe faţă, fie din partea voastră, fie din partea altora. Astfel, făcînd potrivit celor ce se cuvin prieteniei, să arătaţi înaltă atenţie pentru a proceda cu devotament.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii muharrem cel venerat din anul o mie şi patruzeci. De la reşedinţa din bine păzitul: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 240 — 245 (234 — 239).
Orig., AGAD, pach. 332, nr. 598; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 274 — 275, nr. 284; *Cat.*, II, nr. 214.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Alexandr Piaseczyinski.
[3] Djanbek Ghirai (1627—1635, a treia oară).
[4] Din 1621.
[5] Suleiman Magnificul.

159 **1631 februarie 1**

Proiect de convenţie între Poarta otomană şi Polonia, cuprinzînd clauze şi pentru ţările române. Semnează Regeb paşa, caimacam la Poartă.

Hüve

Clauze ce vor fi scrise prietenului nostru, craiul leşesc, în legătură cu respectarea păcii şi prieteniei:

Articolul I. De multă vreme încoace se tot pricinuiesc supărări cu vorba: „Voi [1] înlăturaţi-i pe tătari, iar noi [2] să-i stăpînim pe cazaci".

Dar aceasta nu este o vorbă de luat în seamă. Ceea ce trebuie făcut numaidecît este ca voi [2] să-i ridicați de pe acele insule pe cazacii răufăcători și să-i duceți în interior, iar cei din neamul căzăcesc să nu mai iasă de acum încolo, fie de pe uscat, fie de pe mare, nici pe Marea Neagră și nici în țările noastre bine păzite și nici în ținutul Crimeii, ci să fie opriți și înlăturați, pentru ca, astfel, și din partea aceasta să fie ridicați și trimiși în țara Crimeii cei din ceata Yurtahan [3], aflați la Chilia și la Akkerman și în Bugeac și la Cioplüge [4], și să fie stăpîniți bine, iar pagubele pricinuite de ei să fie înlăturate și îndepărtate.

De asemenea, pe măsură ce veți plăti și veți trimite dările pe care v-ați angajat din vechime să le predați în fiecare an măriei-sale hanului cel glorios, pentru înlăturarea pagubelor tătarilor din Crimeea, vor fi stăpîniți, din partea aceasta, așa cum trebuie, atît măria-sa hanul mai sus-pomenit și calgaii săi și sultanii săi și mîrzalele sale, precum și tot neamul tătăresc, și e sigur că, în felul acesta, vor fi împiedicate și înlăturate devastările și pagubele lor.

Articolul al II-lea. Dacă, nefăcîndu-se așa cum s-a arătat mai sus și nestăpînindu-i pe cazaci, vor ieși pe coastele țărilor bine păzite cazaci cu șăici, fie puțini, fie mulți, fie pe ascuns și fie pe față, atunci să nu se pună vreo întrebare, din cele două părți, dacă și cei din neamul tătăresc, amintiți mai sus, precum și ceilalți tătari din Dobrogea și Bugeac, trecînd peste Nistru, vor devasta vilaietul leșesc.

Articolul al III-lea. Vilaietele Transilvania și Moldova și Țara Românească să nu fie privite în nici un fel cu ochi răi și nimănui din afară să nu i se dea ajutoare, în oști sau pe altă cale, nici pe ascuns și nici pe față și să nu i se acorde sprijin de nici un fel, iar dacă se va ivi contrariul, atunci va trebui să se ridice starea de pace și prietenie.

Articolul al IV-lea. Toate condițiile, oricare ar fi ele, scrise și precizate în ahidnameaua împărătească, dată mai înainte, să fie respectate de amîndouă părțile și să nu se îngăduie deloc contrariul, pentru ca, în felul acesta, să continue și să se mențină pacea și prietenia.

Articolul al V-lea. Pînă la stabilirea și clarificarea situației păcii și prieteniei, în sensul arătat mai sus, să nu se pomenească, de ambele părți, chestiunile privitoare la prizonierii aflați într-o parte sau alta; numai după stabilirea și definitivarea totală a situației păcii, prizonierii aflați în amîndouă părțile să fie ceruți și predați și nimeni să nu se opună la aceasta.

Semnătură (pence): Regeb...
Sigiliul: Regeb ...

Cu însemnare și rezumat în limba latină.

Data: 1 februarie 1631.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 64.
Orig., AGAD, pach. nr. 333, nr. 600; scris: *nesih*.
Rez. *Kat.*, I, p. 276 – 277, nr. 286.

---

[1] Turcii.
[2] Polonii.
[3] *Yurtahan*, trib tătăresc.
[4] *Çöplüce*, Ciuburciu.

Scrisoare prin care Suleiman descrie stăpînului său de la Poartă, Şeih-Sivasi efendi, desfăşurarea luptelor cu polonii, în apropierea cetăţii Cameniţa, sub comanda vizirului Abaza-Mehmed paşa cu participarea domnilor Moldovei şi Ţării Româneşti.

Generosul şi fericitul şi binevoitorul şi înaltul meu şeih cel preţios şi măria-sa efendi, stăpînul meu:

Arzul umilului de mine la picioarele înălţimii-voastre se referă la următoarele: Dacă, din milostenie, întebaţi de starea robului vostru, aflaţi că, potrivit firmanului împărătesc, scumpul şi viteazul vizir, măria-sa Abaza paşa [1] fiind numit ⟨serdar⟩ pe malurile Dunării, ne-am ridicat de pe malurile Dunării, cu steagurile şi cu oştile Ţării Româneşti şi Moldovei şi cu cele tătăreşti, precum şi cu spahiii şi ienicerii şi celelalte cete ostăşeşti, aflate prin sangeacurile mai sus-pomenite, şi ne-am îndreptat şi am pornit asupra ghiaurilor leşi şi, bizuindu-ne pe ajutorul măreţului Allah, am mers, iar în a douăsprezecea zi a lunii rebi-ul-ahîr [2] ne-am aşezat lîngă apa Nistru, mai jos de locul unde fusese tabăra pe vremea răposatului sultan Osman [3], şi am poposit acolo timp de două zile. Hatmanul craiului leşesc, aflat prin aceste serhaturi, mergînd la cetatea Cameniţa *(Kamenica)*, a făcut tabere în împrejurimile ei şi, umplînd-o cu tunuri şi cu puşti, a strîns acolo multă oaste. Dar, neavînd putere să facă faţă vizitei măriei-sale preţiosului Abaza paşa, a trimis oameni către beii Ţării Româneşti [4] şi Moldovei [5] şi s-a străduit foarte mult, zicîndu-le: „Noi nu avem duşmănie cu gloriosul padişah; de aceea, mijlocind între noi, să ne împăcaţi".

După aceea, venind patru-cinci beizadele de-ale lor, s-au întîlnit cu purtătorul de noroc, dar neavînd nici o vorbă care să ducă la vreun rezultat, ne-am lăsat nădejdea în Allah cel preaînalt şi, punînd tunurile şi puştile în faţă, am trecut fluviul Nistru şi, mergînd pînă la amiază, am ajuns în faţa cetăţii Cameniţa şi în faţa taberei.

Împărţindu-ne în patru-cinci bulucuri, oastea islamică a pornit dintr-o dată asupra taberei şi s-a dat o bătălie şi un măcel aşa de crîncen încît bubuiturile de tunuri şi de puşti se ridicau la înălţimile cerului, iar ghiulelele şi gloanţele cădeau ca ploaia. S-a dat o asemenea bătălie, timp de cinci-şase ore, încît nu se poate descrie.

S-au făcut cîteva iureşuri, iar spre seară s-a dat un iureş mare, astfel că oştile islamice s-au amestecat în tabără cu ghiaurii, dar, lăsîndu-se noaptea, oastea islamică s-a despărţit de tabără, zicînd ca să nu sufere vreo pagubă, pentru că cetatea era în apropiere, ca şi tunurile şi puştile. Dar şi de la ghiauri au fost tăiate şapte-opt sute de capete şi au fost luaţi oamenii vii de seamă şi tidve, precum şi muniţii peste măsură, încît am ieşit cu feţele curate. Fiind călare pe cal, măria-sa norocosul Abaza paşa, nu a scris scrisoare separată, adresată fericitului meu stăpîn. Dar a lăsat vorbă, pentru persoana voastră fericită, ca, atunci cînd veţi scrie din partea domniei-voastre o scrisoare de supunere, să nu uitaţi nici pe stăpînul nostru de ruga voastră de bine.

De aceea, preţiosul meu stăpîn, în scumpa scrisoare a domniei-voastre să nu uitaţi, în ruga voastră de bine, pe supusul vizir şi pe robul de mine. Zi şi noapte stăm pe cai. Rugăm pe Allah cel veşnic ca, pe calea credinţei, să ne acorde în primul rînd vitejie, iar apoi să ne facă să gustăm din faima Şeriatului. Cel unic să ne ajute cu generozitatea sa! Dorim sănă-

tate îndeosebi măriei-sale Celebi efendi şi măriei-sale Omer efendi şi fratelui nostru şi celorlalţi prieteni care întreabă de noi.

Dorim foarte multă sănătate măriei-sale preţiosului Abdul-Rahim efendi şi scumpului nostru frate, măria-sa Abdul-Samed efendi şi-i rugăm să se roage pentru binele nostru [6].

Semnătură: Supusul de mine, cel neînsemnat, Suleiman...

Adresă: Către scumpul nostru stăpîn de la Poarta fericirii, măria-sa Şeih-Sivasi efendi.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 65 — 66.
Orig., AGAD, pach. 342, nr. 615; scris: *rik'a.*
Rez. *Kat.,* I, nr. 294, p. 283 — 284; *Cat.,* II, nr. 221.

---

[1] Abaza-Mehmed paşa.
[2] *12 rebi II 1043* = 16 octombrie 1633.
[3] Osman al II-lea. E vorba de campania împotriva cetăţii Hotin, din 1621.
[4] Matei Basarab, domnul Ţării Româneşti (1632—1654),
[5] Vasile Lupu, domnul Moldovei (1633—1653).
[6] Această scrisoare a fost scrisă de o persoană mai puţin iniţiată în caligrafia arabă deoarece conţine o serie de greşeli.

161 **1634 aprilie 8** *(1043 şevval 9)* **Şesul Davud-Paşa**

Scrisoare în care sultanul Murad al IV-lea, la cererea regelui Poloniei, Vladislav al VII-lea, aprobă reînnoirea tratatului de pace turco-polon, în urma incursiunilor efectuate dintr-o parte şi din alta. Se ia ca bază tratatul încheiat pe vremea domniei sultanului Suleiman Magnificul.

Murad, fiul lui Ahmed Han, veşnic biruitor!

Glorios printre emirii mari ai neamului creştin...[1], craiul leşesc, Vladislav, sfîrşitul să vă fie cu noroc! Prezentîndu-vi-se urările noastre de sănătate, să vă fie cunoscut, la sosirea înaltei parafe împărăteşti, că, trimiţînd acum la Înalta Poartă a fericirii şi la gloriosul Prag cel înalt şi ocrotitor... [1] pe omul vostru apropiat şi de încredere, Aleksandr Terbenski [2], pildă printre aianii neamului Mesiei şi care este capugibaşiul curţii voastre interioare şi solul vostru principal, să-i crească supunerea, cu scrisoarea voastră sinceră, cuprinzînd gînduri de pace şi prietenie, cînd el a sosit la măreaţa noastră Poartă, a fost adus la Divanul nostru cel purtător de dreptate şi de bunătate, după vechiul obicei otoman şi potrivit tradiţiei împărăţiei. Tălmăcindu-se scrisorile trimise şi prezentate din partea domniei-voastre, cînd au fost făcute arz şi telhis şi cînd au fost comunicate la picioarele împărătescului nostru tron, purtător de fericire, de către înalţii noştri viziri, precum şi de către vechilii noştri măreţi, ele ne-au adus bucurie. În ele aţi adus la cunoştinţă şi aţi semnalat că, mai înainte de aceasta, murind tatăl domniei voastre, Sigismund August *(Zidmun Agusto)*, care era crai leşesc, crăiia şi domnia au trecut pe seama voastră şi aşezîndu-vă în locul său, doriţi să urmaţi calea pe care au mers bunicii şi părinţii domniei-voastre şi să aveţi prietenie şi pace cu dinastia Califatului nostru şi cu înălţimea noastră şi că vreţi să reînnoiţi tratatul şi legămîntul, aşa cum fuseseră ele pe vremea măriei-sale răposatului sultan Suleiman han [3], să-i fie locul în rai, pentru ca raialele şi bera-

ialele voastre, precum şi ţinuturile şi ţările voastre să fie în linişte şi pace şi în fericire. Dar mai arătaţi că, în anul trecut, vizirul nostru, Abaza-Mehmed paşa, care se află, cu oastea noastră purtătoare de victorie, la paza Oceacovului *(Ozu)*, intrînd în vilaietul leşesc, cu un număr oarecare de oşti, a pricinuit pagube şi a făcut prădăciuni şi a pornit la fapte contrare păcii şi prieteniei. De asemenea, aduceţi la cunoştinţă ca, nepomenindu-se, totuşi, de acele pagube, iarăţi să fie întărită şi să se restabilească prietenia dintre cele două părţi şi iarăşi să se reînnoiască şi să se dea ahidnamele din amîndouă părţile. Împărăţia mea atotştiutoare am luat cunoştinţă, slovă cu slovă, despre tot ce s-a scris în scrisoarea voastră.

Astfel, pe vremea sultanilor şi hakanilor cei drepţi, care sînt părinţii noştri glorioşi şi strămoşii noştri măreţi, se obişnuia ca porţile noastre purtătoare de fericire să fie deschise pentru regii din împrejurimi şi pentru stăpînitorii devotaţi, care doreau prietenie şi bună vecinătate sinceră cu înalta noastră Poartă şi cu înaltul Prag al Devletului nostru cel veşnic. De asemenea, obiceiul împărăţiei noastre este ca, faţă de cei care vor să aibă cu noi prietenie dreaptă atenţia şi bunăvoinţa noastră să fie mai mari decît faţă de toţi ceilalţi.

Dar, neţinîndu-vă deloc de cuvînt şi obligaţiile şi angajamentele voastre nefiind de loc trainice, mai înainte de aceasta hatmanul vostru a venit cu oaste la hotarele Ţării Româneşti şi Moldovei, care fac parte din ţările noastre bine păzite, şi a pricinuit pagube şi stricăciuni avuţiilor şi proviziilor multora dintre raialele serhatului nostru. Afară de aceasta, nu-i stăpîniţi nici pe cei din neamul căzăcesc care săvîrşesc atacuri în multe părţi. De aceea şi sus-numitul Mehmed paşa, beilerbei de Ozu, pornise în acele părţi şi îşi pusese de gînd şi avusese curajul să se răzbune pe cei care supără raialele noastre.

În scrisoarea voastră, sosită acum, aţi semnalat ca, pe baza ahidnamelelor răposatului nostru strămoş, sultanul Suleiman han, să se stabilească iarăşi pacea şi să se menţină pacea şi prietenia ca pe vremea aceea şi să se facă reînnoiri de ahidnamele.

Tratatul şi legămîntul încheiate pe vremea strămoşului nostru sultanul Suleiman han sînt acceptate şi de noi, cu condiţiile ca: să dărîmaţi palăncile voastre construite şi înfiinţate în apropierea hotarelor noastre, după epoca sultanului Suleiman, şi să-i stăpîniţi pe cei din neamul căzăcesc şi să daţi „dările”[4] pe care le dădeaţi din vechime în partea hanului...

⟨În ultima parte a scrisorii se exprimă hotărîrea sultanului că, prin respectarea acestor condiţii, nu se vor aduce pagube ţinuturilor leşeşti, din partea tătarilor din Bugeac sau altora. Se aşteaptă răspuns⟩.

Scris în a noua zi din luna şevval cea purtătoare de glorie, anul o mie şi patruzeci şi trei.

Din tabăra de pe şesul Davud-Paşa.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 67 — 68.
Orig. AGAD, pach. 347, nr. 620; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 286 — 288, nr. 298; *Cat.*, II, nr. 222.

---

[1] S-a renunţat la unele formule diplomatice.
[2] Alexandr Trzebinsky.
[3] Suleiman Magnificul.
[4] *Adetlerinizi*.

Tratat încheiat între sultanul Murad al IV-lea şi regele Poloniei, Vladislav al VII-lea, în urma stabilirii a şase clauze cu solul otoman, Şahin aga, ciohodar la curtea de la Constantinopol. Printre clauzele prevăzute în tratat se aminteşte şi de raporturile româno-polone.

...[1] De asemenea, nici din partea populaţiei din Ţara Românească şi Moldova să nu se pricinuiască pagube vilaietelor craiului mai sus pomenit sau oamenilor săi, iar dacă se aduc stricăciuni, cînd se vor dovedi, ele să fie îndreptate prin porunca mea împărătească. De asemenea, dacă şi din partea craiului sau a oamenilor săi vor fi provocate pagube populaţiei tătare şi celor din neamul muntenesc şi moldovenesc sau oamenilor şi ţărilor lor, atunci şi ei, la rîndul lor, îndreptîndu-le să le vină de hac răufăcătorilor şi să nu arate scuze sau pretexte.

Şi dacă unii oameni din vilaietul Moldovei sau Ţării Româneşti, adăpostindu-se în vilaietul leşesc, vor veni apoi pe o cale oarecare şi vor tulbura ţara şi vor face răutăţi, cei de acest fel să fie predaţi, cînd vor fi ceruţi...

⟨Mai departe sînt prevăzute o serie de clauze privind robii, negustorii, stăpînirea cazacilor de către poloni, fără a se mai aminti de ţările române⟩[1].

Scris pe la începutul *(evail)* lunii djemazi-ul-evvel, din anul 1404 de la Hegira măreţului profet...

De la reşedinţa de la Poarta cea înaltă a împărăţiei: Constantinopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 74 — 78.
Orig., AGAD, pach. 360, nr. 640; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 297, nr. 309; *Cat.*, II, nr. 226.

---

[1] S-a renunţat la prima parte, care nu priveşte direct ţările române.

163 ⟨1634 octombrie⟩

Act predat de Şahin aga, ciohodarul Curţii otomane, hatmanului polon Stanislav Koniecpolski, cuprinzînd unele clauze din tratatele de pace încheiate atît în timpul lui Suleiman Magnificul şi al celorlalţi sultani din trecut, cît şi pe vremea lui Murad al IV-lea.

Să se scrie şi să se respecte condiţiile din articolele ahidnamelelor date pe vremea răposatului sultan Suleiman han [1] şi a celorlalţi sultani din trecut sau pe vremea domniei măriei-sale fericitului sultan Murad han [2].

Articolul I. Cei care porniseră să strice pacea şi prietenia de pe vremea celor doi mari padişahi au spus pe nedrept că leşii au construit palănci pe pămîntul dinastiei otomane [3]. Dar Şahin aga a văzut cu ochii săi că acele palănci nu se aflau pe pămîntul dinastiei otomane [3]. Afară de aceasta, fiind întrebaţi şi boierii bătrîni din Moldova, aceştia au grăit adevărul. S-a aflat că hotarul leşesc cu Moldova se întinde de-a lungul Nistrului, mai jos de cetatea numită Hotin *(Hotun)*. Nici noi nu avem vreo legătură pe pămîntul Moldovei şi nici moldovenii nu au vreo legătură

pe malul nostru. Aşa fiind, să se respecte pacea şi prietenia, nedîndu-se crezare celor care născocesc fel de fel de vorbe, fără să cunoască starea serhatului şi treburile păcii şi bunei vecinătăţi...

Articolul al V-lea: ...Să se vadă, potrivit obiceiului şi datinii, pricinile şi sîngele vărsat pînă acum la hotarul dintre ţara leşească şi Moldova şi să li se vină de hac celor care le-au săvîrşit...

Robul de mine, Şahin aga, ciohodarul *(çukadar)* Înaltei Curţi, acum sol.

Adresa: Către prietenul nostru Stanislav Koniecpolski *(Istanislav Kornesboloski)*, marele hatman al craiului leşesc.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 71.
Orig., AGAD, pach. 359, nr. 638; scris: *rik'a-divani.*
Rez. *Kat.*, I, p. 296, nr. 308; *Cat.*, II, nr. 225.

---

[1] Suleiman Magnificul.
[2] Murad al IV-lea.
[3] *Al-i-Osman.*

164 ⟨1637–1639⟩

Scrisoare în care domnul Ţării Româneşti, Matei Basarab, comunicînd marelui vizir cercetările efectuate de Regeb aga, în legătură cu unele stricăciuni provocate de Vasile Lupu, îşi exprimă supunerea, precum şi încrederea că i se va da dreptate.

Plecîndu-mi faţa la pămînt, după prezentarea supunerii mele, cu faţa pînă la pămînt, către binecuvîntatul Pragul cel înalt şi purtător de dreptate al măriei-sale preţuitului şi fericitului meu stăpîn *(sultanım)*, dătător de dreptate, arzul supusului de mine, cel neînsemnat, este următorul:

În clipa de faţă, supusul de mine am luat cunoştinţă şi m-am bucurat de tot ceea ce s-a poruncit şi de tot ceea ce s-a dat firman, în cuprinsul preţuit al ilustrei porunci glorioase, care a fost emisă mai înainte de aceasta, fiind adresată supusului de mine, cel umil, precum şi în cuprinsul important al ilustrei scrisori a măriei-sale preţuitului şi fericitului şi generosului meu stăpîn, şi care au fost aduse de stimatul Regeb aga cel supus.

S-a poruncit ca Regeb aga să aducă la Poarta fericirii răspunsul, aflînd adevărul şi aşa cum s-au întîmplat faptele, în legătură cu morile şi cu celelalte lucruri ruinate de voievodul Moldovei, voievodul Lupul.

Preaînaltul Allah cel adevărat să dea viaţă lungă şi să mărească din zi în zi puterea măriei-sale fericitului şi măreţului nostru padişah, care este padişahul feţei pămînteşti şi al Califatului cel veşnic, pînă în ziua de apoi. De asemenea, să dea viaţă lungă şi să mărească din zi în zi puterea şi a măriei-sale fericitului meu stăpîn cel purtător de dreptate şi să nu-i facă să-şi retragă umbra lor ocrotitoare de pe sărmanii locuitori şi nici de pe supusul de mine.

Ferească Allah, să fi apărut vreo situaţie, iar supusul de mine, cel umil, să fi adus contrariul la cunoştinţa pămîntului venerat de sub picioarele preţuite ale măriei-sale scumpului şi fericitului meu stăpîn! Puternicul meu stăpîn, şi supusul vostru Regeb aga a pornit, a doua zi de cum a

venit, şi s-a îndreptat spre locul unde se află morile. Dîndu-se lîngă el şi boieri bătrîni de-ai ţării, supusul vostru Regeb aga a aflat adevărul şi aşa cum s-au întîmplat lucrurile şi a stabilit care anume sînt pagubele şi a cui este vina, iar cînd, cu voia lui Allah cel milostiv, va avea norocul ca, mergînd cu fericire, să-şi plece faţa la pămîntul venerat de sub picioarele măriei-sale preţuitului şi fericitului meu stăpîn cel drept, atunci persoana voastră fericită veţi afla, din spusele preţuitului Regeb aga cel supus, a cui anume este vina în această privinţă şi cine anume a fost pricina. În orice caz, supusul de mine mă bizui pe bunăvoinţa şi generozitatea, întîi, a preaînaltului Allah şi, în al doilea rînd, a măriei-sale preţuitului şi fericitului meu stăpîn şi socot drept izvor de ocrotire înaltul vostru Prag cel binecuvîntat.

De asemenea, sînt slujitorul care m-am luminat cu ajutorul domniei-voastre; fiţi binecuvîntat!

În rest, porunca şi firmanul depind de măria-sa preţuitul şi fericitul şi generosul meu stăpîn cel purtător de dreptate.

Semnătură: Supusul de mine, Matei, voievodul de acuma al Ţării Româneşti.

Sigiliul: Io Mateio Voyvoda Basaraba.

Orig., TKSMA, E. 2 543/2, scris: *divani*, sigiliu (pe verso) cu litere slavone şi pasăre cu cruce în cioc.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 424—425.

165 **⟨1637—1639⟩**

Arzumahzar prin care boierii Ţării Româneşti, raportînd la Poartă acţiunile ostile ale lui Vasile Lupu, domnul Moldovei, expun marelui vizir situaţia jalnică a ţării şi a locuitorilor. Ei cer intervenţia marelui vizir pe lîngă sultan pentru curmarea încercărilor lui Vasile Lupu de a obţine domnia Ţării Româneşti, declarîndu-şi mulţumirea lor faţă de Matei Basarab, pe care îl aleseseră majorînd haraciul de trei ori.

Punîndu-ne feţele la pămînt, noi, boierii şi toate raialele şi beraialele din Ţara Românească, una din ţările bine păzite, facem astfel arzuhal, cu mahzar, către Înaltul Prag cel binecuvîntat şi purtător de dreptate al măriei-sale preţuitul şi generosul şi fericitul nostru efendi, stăpînul nostru:

Noi, locuitorii acestei ţări, de mai puţină însemnătate, fiind, de la cucerirea împăraţilor şi pînă în clipa de faţă, raialele tributare ale măriei-sale fericitului şi măreţului padişah, nu am avut cusur în plata haraciului nostru, a cărui achitare, an de an, cade pe seama noastră, potrivit obligaţiilor noastre, şi nici în îndeplinirea celorlalte slujbe, pentru care se dau porunci şi firmane. De asemenea, îl aleseserăm pe supusul vostru Matei, care a ieşit din rîndurile noastre şi este voievodul nostru iubitor de raiale, pentru ca, în felul acesta, să venim şi să ne aşezăm în locuinţele noastre şi aceia dintre noi care ne împrăştiaserăm şi ne risipiserăm mai înainte, neputînd rezista şi suporta persecuţiile şi atacurile voievozilor străini. Atunci, sculîndu-ne cu toţii şi mergînd împreună la Poarta fericirii făcuserăm jalbă *(arzuhal)* la scara împărătească şi ne rugaserăm ca să i se acorde domnie sus-numitului nostru voievod Matei, supusul domniei-voastre.

Preaînaltul Allah cel milostiv să prelungească din zi în zi viața și să mărească împărăția măriei-sale fericitului nostru padișah, purtător de dreptate și milostiv față de sărmanii săi supuși, padișahul feței pămîntului, Allah să-i țină Califatul pînă în ziua de apoi și să nu-l facă să-și retragă de deasupra noastră umbra lor ocrotitoare. Atunci, avînd milă de starea noastră, rugămintea noastră nu fusese refuzată și domnia *(voyvodalık)* îi fusese dăruită și acordată sus-numitului. De asemenea, atunci, în schimbul acestui fapt, mărind haraciul nostru de trei ori [1], l-am trimis, an de an și întocmai și la timp, la Poarta împărăției cea puternică și l-am predat la vistieria interioară a împărăției [2].

Dar cînd se începuse la strîngerea îndeosebi a haraciului pe anul acesta binecuvîntat, s-a răspîndit vestea că Lupul, care este voievodul Moldovei, nu stă liniștit, ci se agită cu pasiune, ca și mai înainte, ca să obțină domnia Țării Românești, și că se preocupă de pregătirea de oști.

Văzîndu-se, din zvonuri, ce gînduri anume are și luîndu-se cunoștință de ele, starea sărmanilor a devenit jalnică și nu au mai putut sta pe loc. De aceea noi toți am părăsit ținuturile noastre, împreună cu copiii și cu rudele noastre, deoarece era lucru hotărît că ținuturile padișahului vor fi călcate și toți cei puternici și cei slabi vor fi împrăștiați și se vor nenoroci. După ce a adus, prin tiranie, în stare de nenorocire o țară ca Moldova și a pus-o [3] pe o cale, gîndul necurat al lui Lupul și dorința lui cea mai mare sînt că el tînjește [4] și după Țara Românească.

Este cunoscut întocmai de atotștiutorul cel ocrotitor că, datorită marii sale lăcomii, el o va aduce și pe aceasta în aceeași stare de nenorocire.

De aceea este lucru hotărît că nu avem putere să suportăm și să ne împotrivim atacului și persecuțiilor lui Lupul și nici călcării sale în țara padișahului, învoindu-ne să ia în robie copiii și rudele noastre, precum și familiile noastre.

Cu deosebire în aceste clipe, el a împiedicat strîngerea haraciului padișahului și a pricinuit, fără motiv și într-un timp nepotrivit, împrăștierea și nenorocirea sărmanilor, în zile de iarnă.

Dar, cu voia lui Allah cel milostiv, nădăjduim că măria-sa fericitul și mărețul nostru padișah nu va îngădui ca țările sale binepăzite să fie ruinate, iar raialele sale tributare să fie înjosite într-o asemenea stare. De aceea să nu ne lipsească înaltele sale priviri milostive și binevoitoare.

Îndeosebi, noi toți, îl știm pe măria-sa prețuitul și generosul nostru stăpîn ca efendiul nostru, iar voievodul nostru, supusul domniei-voastre, la rîndul său, este slujitorul vostru, care s-a luminat cu deosebire în mîinile binecuvîntate ale persoanei voastre ilustre.

De aceea, în toate împrejurările, ne bizuim, în primul rînd, pe Allah iar în al doilea rînd pe înaltele bunăvoințe ale măriei-sale stăpînului nostru cel prețuit.

Ca atare, în această privință, zelul și ocrotirea și protejarea depind de măria-sa generosul nostru stăpîn cel plin de zel.

De aceea, noi toți, ne rugăm și vă implorăm ca persoana voastră ilustră să depuneți străduințe pentru a face arz și pentru a da de știre la scara împărătească starea în care ne aflăm și pentru ca mahzarul nostru, care a fost trimis, să ajungă chiar în mîna măriei-sale fericitului și mărețului și milostivului nostru padișah.

Arătîndu-vă, astfel, ca și mai înainte, sprijinul și ajutorul vostru, dacă veți depune eforturi și strădanii pentru salvarea acestor sărmani, supuși ai domniei-voastre, atunci să nu vă îndoiți deloc de faptul că și

noi toţi, fără să ne mai părăsim patria, ne vom ruga în vecii vecilor, cu copiii şi cu familiile noastre, pentru dăinuirea vieţii şi pentru mărirea puterii domniei-voastre.

În rest, firmanul şi bunăvoinţa şi favorul depind de măria-sa fericitul şi generosul şi milostivul nostru stăpîn.
Sigilii: 31 de sigilii.

Orig., TKSMA, E. 5 073; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 343 — 344.
Ed. trad. rom. şi transcr.: A. Decei, *Relaţiile lui Vasile Lupu şi Matei Basarab cu Poarta în lumina unor documente turceşti inedite*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie*, Cluj, XV, 1972, p. 67 — 68 (III).

---

[1] *Üç tabaka*, „trei straturi", totalul ridicîndu-se la 130 000 de taleri pe an (65 000 galbeni). Cf. M. Berza, *Haraciul...*, p. 38—39.
[2] *Iç Hazine-i Amire*, în sensul de vistieria Haremului.
[3] *Ne yola kodı ise*, „pe ce cale pusese", în sensul de nenorocire.
[4] *Diş bileyüb*, „ascuţindu-şi dinţii".

166 ⟨1638—1644⟩

Arz prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, îi comunică unui dregător otoman unele veşti despre atacul tătarilor asupra ţinuturilor ruseşti şi despre pregătirile ruşilor pentru a ataca Azovul şi Crimeea. Se dau unele ştiri şi despre solii hanului în Polonia.

Punîndu-mi faţa la pămînt, după prezentarea supunerii mele pînă la ţărîna de sub picioarele persoanei ilustre a măriei-sale stăpînului *(sultanım)* meu cel puternic şi fericit, arzul *(ma'ruz)* supusului de mine este următorul:

Preaînaltul Allah cel milostiv, ferind de primejdii şi de nenorociri trupul venerat al măriei-sale gloriosului şi măreţului padişah, care este padişahul feţei pămînteşti, — Allah să-i ţină Califatul pînă în ziua de apoi! —, să-i prelungească viaţa şi să facă să-i crească din zi în zi împărăţia. De asemenea, să facă în aşa fel ca şi fericitul meu stăpîn să-şi îndeplinească cu uşurinţă dorinţele sale de fericire în cele două lumi.

Astfel, hotărîndu-le ca atare, să-i facă să nu-şi ia şi să nu-şi retragă de deasupra noastră umbra lor aducătoare de fericire.

Să trăiască măria-sa fericitul meu stăpîn!

Sosind, prin mîna supusului nostru boier, clucerul *(kulçar)* Dimitraşcu, scrisoarea persoanei voastre ilustre, din cuprinsul ei aducător de fericire, bunăvoinţa şi favoarea voastră au rezultat mai mult decît aşteptările noastre.

Preaînaltul Allah cel milos şi milostiv să-l distingă pe stăpînul meu cel generos cu o viaţă lungă într-un rang şi mai înalt decît acesta! În felul acesta, şi noi nu vom fi lipsiţi nici o clipă de privirile voastre binevoitoare şi pline de favoruri.

Stăpînul meu, s-ar putea să fi auzit că, mai înainte de aceasta, oastea tătară, făcînd incursiune *(akın)* în ţara rusească *(Mosko)*, s-a întors sătulă şi cu prăzi. Dar un om de-al nostru, supus, a trimis de la Moscova o scrisoare, zicînd astfel: „Ei s-au necăjit mult şi, adunîndu-şi pe demnitarii lor, s-au sfătuit între ei, zicînd astfel:

„De vreme ce noi îi dăm măriei-sale hanului cel glorios dările noastre, iar solii noştri, trimişi, se află lîngă el, atunci care este scopul lovirii şi devastării ţării noastre?"

Zicînd astfel, s-au unit şi s-au jurat între ei. De asemenea, adunîndu-i pe toţi cazacii şi pe hatmanii lor, le-au dat veşminte şi le-au făcut mari favoruri. În felul acesta, i-au desemnat pe cazaci să meargă cu 400 de şăici asupra cetăţii Azov *(Azak)*, iar ţarul *(kral)* însuşi, mergînd la margine, va trimite toată oastea sa asupra Crimeii".

De aceea supusul de mine, la rîndul meu, scriind aceste stări de lucruri, am trimis la Poarta fericirii şi scrisoarea aceea, întocmai cum ne-a sosit.

Dar după cîteva zile, în a douăsprezecea zi a acestei luni, safer, venind iarăşi un om de-al nostru, supusul, el a întărit veştile despre aceste stări de lucruri, aducînd ştirea că ei fac mari pregătiri şi că e sigur şi s-au hotărît să pornească la începutul lunii rebi-ul-evvel.

Să nu treacă prin gîndul vostru bogat vreo bănuială pentru faptul de a nu fi adus mai înainte la cunoştinţa stăpînului meu aceste stări de lucruri, deoarece, măria-sa marele vizir, stăpînul împărăţiei [1], ne-a sfătuit ca, în afară de domnia-lor, să nu scriem altuia veşti. În acest sens i-a dojenit mult şi pe capuchehăii noştri, supuşii lor. Din această pricină am neglijat.

Totuşi, în clipa de faţă, fără să ne astîmpărăm, am făcut arz despre veşti întîi fericitului meu stăpîn şi apoi la Poarta împărăţiei. Ştiu că şi generosul meu stăpîn le va comunica, în mod sigur, la Poarta împărăţiei. Dar rugămintea noastră este să binevoiţi să nu le spuneţi ca din partea acestui supus, ci ca şi cum ar fi de la altcineva. Stăpînul meu o ştie şi de domnia-voastră depinde părerea şi firmanul!

De asemenea, mai înainte de aceasta, solul mic al măriei-sale hanului, cu numele de Djabgun, mergînd în ţara leşească, a fost reţinut în ţinutul acela.

De asemenea, solul mare, trecînd pe la supusul de mine, acest supus, la rîndul meu, i-am dat o scrisoare din partea noastră şi l-am trimis în ţara leşească, dînd lîngă el şi oameni supuşi de-ai noştri, cunoscători de limbă.

Dar, din porunca lui Allah, la întîi ale lunii safer, murind şi hatmanul cel mare al regelui Poloniei, nu a sosit încă vreo veste despre ceea ce s-a întîmplat cu ei între timp.

Pentru moment, acestea sînt întîmplările de la serhat.

Peste tot locul avem oameni, supuşi de-ai noştri. Cu voia lui Allah cel preaînalt, ei sînt pe cale să vină în scurt timp.

Tot ce va apare, va fi făcut arz la pămîntul de sub picioarele voastre. Noi sîntem un vechi supus al stăpînului meu.

De aceea vă rugăm să nu ne scoateţi din colţul gîndului domniei-voastre.

În rest, firmanul depinde de măria-sa fericitul meu stăpîn.

Semnătura: Supusul de mine, Lupul, voievodul de acuma al Moldovei.

Orig., TKSMA, E.........; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 110.

---

[1] *Sahib-i-Devlet.*

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, confirmînd paşei de Oceacov primirea unei porunci, precum şi a scrisorii sale, în legătură cu trimiterea de 2 000 de dărăbani înarmaţi şi 400 de care, îi comunică totodată faptul că nu se cereau în trecut atîţia oameni şi atîtea care, întrucît sînt peste puterile ţării. De aceea el trimite mai puţine, motivînd că şi firmanul i-a venit tîrziu.

Hüve

După prezentarea devotamentului şi supunerii noastre la picioarele măriei-sale ilustre, preţuitul şi fericitul şi generosul meu stăpîn *(sultanım)*, arzul supusului de mine, cel devotat, este următorul:

În cuprinsul demn de ascultare al poruncii ilustre, care cere supunere, sosită mai înainte de aceasta de la înalta împărăţie, în legătură cu cele trebuitoare pentru repararea cetăţii Oceacov *(Ozu)*, precum şi în cuprinsul înaltei scrisori, sosită din partea persoanei ilustre a măriei-sale fericitului meu stăpîn şi care a fost scrisă din nou, ca urmare a cerinţei ilustrei porunci sosite mai înainte, în chestiunea amintită şi care a ajuns într-un ceas de bun augur prin mîna ceauşului Husein, cel supus, s-a dat firman ca să fac să ajungă în grabă, în localitatea amintită, 2 000 de dărăbani *(taraban)* înarmaţi, precum şi 400 de care în vederea transportării de cherestele.

Măria-sa generosul şi fericitul meu stăpîn, cunosc foarte bine faptul că, de la cucerirea împăraţilor şi pînă în clipa de faţă, locul acela a fost reparat şi aranjat de mai multe ori, potrivit firmanului împărătesc, dar din aceste ţări nu s-au scos atîţia dărăbani şi atîtea care, şi nici nu au posibilitate să scoată. De aceea, chiar în ceasul sosirii firmanului împărătesc, supusul de mine, la rîndul meu, potrivit obiceiului din vechime şi pînă acuma, fără să mai zăbovesc nici o clipă, am strîns şi am pregătit atît cherestele şi care, cît şi dărăbani, potrivit obiceiului şi pe cît a fost cu putinţă.

Cu voia preaînaltului Allah, în a 28-a zi a acestei luni rebi-ul-evvel, care e o zi de miercuri, au fost scoşi cu cîţiva boieri supuşi de-ai noştri, precum şi cu dărăban-aga al meu, şi au fost trimişi spre pămîntul binecuvîntat de sub picioarele persoanei voastre fericite, împreună cu preţuitul Ali aga, care fusese desemnat mubaşir prin firmanul împărătesc.

Cu voia preaînaltului Allah, la sosirea lor, cînd îl veţi întreba pe sus-numitul Ali aga despre eforturile mari depuse de supusul de mine pentru îndeplinirea firmanului împărătesc, atunci persoana voastră fericită veţi afla totul.

Supusul vostru capuchehaia [1] ne-a scris cu amănunte şi ne-a comunicat despre bunăvoinţa şi favorul pe care măria-voastră, fericitul şi generosul meu stăpîn, le-aţi arătat faţă de supusul de mine, ca şi despre privirile binevoitoare pe care le-aţi avut faţă de supusul nostru capuchehaia, atunci cînd vă aflaţi la Poarta fericirii.

În rest, firmanul depinde de măria-sa generosul şi fericitul meu stăpîn!

Semnătura: Supusul de mine, Lupul, voievodul de acum al Moldovei.
Sigiliul: „Lupul, voievod la serhatul Bogdan,
Prieten al dinastiei lui Osman".

P.S.: Preînaltul Allah cel milostiv dînd viaţă lungă persoanei voastre ilustre, să facă să vă crească din zi în zi puterea şi să vă ferească de nenorocire! De asemenea, obţinînd bunăvoinţa padişahului, să ne fie sortit să vă vedem în scurt timp la ranguri mari. Amin! Allah să vă ajute!

De asemenea, îl rugăm pe măria-sa, generosul meu stăpîn, şi sperăm de la marea sa bunăvoinţă ca să nu-şi retragă bunăvoinţa şi bunele cuvinte despre supusul de mine, care am nevoie de ele, iar în ceea ce priveşte pe supuşii noştri boieri, care îşi pleacă feţele la pămîntul de sub picioarele persoanei voastre preţuite, să nu-i lipsiţi de privirile voastre binevoitoare şi de binefacerile voastre.

De asemenea, nu este necunoscut măriei-sale generosului şi preţuitului meu stăpîn că supusul de mine, de la numirea mea în această ţară, puţin preţuită, şi pînă în clipa de faţă, depunînd eforturi sincere, din trup şi suflet, pentru slujbele împărăteşti ivite, nu am avut cusur în ceea ce priveşte îndeplinirea slujbelor la timp.

În legătură cu strîngerea şi pregătirea furniturilor *(mühimmat)* amintite mai sus, dîndu-se firman ceva cu întîrziere, am depus multe eforturi şi le-am acordat mare atenţie. Numai atîta s-a putut scoate în acest interval de timp.

De asemenea, această scrisoare de supunere, fiind scrisă în grabă, a fost trimisă la pămîntul venerat de sub picioarele persoanei voastre ilustre prin ceauşul Husein, cel supus.

Cu voia preaînaltului Allah, cînd supusul nostru boier, la rîndul său, îşi va pleca faţa la pămîntul venerat de sub picioarele persoanei voastre fericite, nici el nu va avea cusur în îndeplinirea slujbelor preţuite ale măriei-sale fericitului meu stăpîn, şi care cad pe seama supusului de mine. Veţi constata sigur acest lucru în toate împrejurările.

Însemnare: „Scrisoarea voievodului Moldovei; ultima zi *(selh)* a lunii rebi II, anul ⟨10⟩49 [2].

Orig., TKSMA, E. 5 543/1; scris: *divani*. Semnătură şi sigiliu.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 339—340; rola 44, c. 345—347.
Ed. trad. rom., transcr. şi facs.: A. Decei, *op. cit.*, p. 76—78.
(VII). Datare: „După decembrie 1640".

---

[1] Palade (după A. Decei, *op. cit.*, p. 60).
[2] 31 iulie 1639.

168 ⟨1639 noiembrie, înainte de 25⟩

Scrisoare prin care Halil paşa, valiul de Oceacov (Silistra), comunicînd mutesellimului de Nicopol, Osman aga, firmanul în legătură cu sprijinirea lui Vasile Lupu, numit domn în Ţara Românească, îi cere totodată să-şi pregătească oştirea şi să vină în grabă la locul poruncit.

Mutesellimul sangeacului de Nicopol... [1], cel demn de preţuire şi de putere, să-ţi crească gloria, după prezentarea dorinţei de înţelepciune curată şi de supunere fidelă, ţi se aduce la cunoştinţă, cu prietenie, ceea ce urmează:

Domnia *(Voyvodalîk)* Ţării Româneşti fiind acordată, cu hatt-i-humaiun purtător de fericire, fostului voievod al Moldovei, voievodul Lupul,

pentru înscăunarea lui fusese trimis, din partea înaltei împărăţii, preţuitul Siavuş aga, al doilea mirahor [2].

Astfel, a sosit din nou ilustră poruncă demnă de veneraţie, adresată nouă, cerîndu-ni-se: „Dacă fostul voievod [3] va încerca să se răscoale şi va fi nevoie de ajutor, să mergeţi şi să-i daţi ajutor cu toată oştirea vilaietului vostru, cu spahii şi cu ieniceri, cu veterani *(mütekaid)* şi cu kuloglani, cu adjemi-oglani şi cu tunari şi cu gebegii, precum şi cu celelalte categorii de oşti".

Afară de aceasta, a fost emis iarăşi firman împărătesc pentru ca şi tu, la rîndul tău, ridicîndu-te cu oamenii tăi de seamă, cu alaibeiul, cu zaimii *(zuama)* şi cu timarioţii sangeacului *(liva)* tău şi cu celelalte cete de oşti şi cu spahii şi cu ieniceri, pensionari, kuloglani, adjemioglani, gebegii, tunari şi cu locţiitorii de chehaiele [4] şi cu serdarii de ieniceri, să vii cu noi şi să fii prezent la slujba împărătească.

De aceea ilustra poruncă emisă, precum şi scrisorile agalelor au fost trimise persoanei voastre, împreună cu scrisoarea prietenească de faţă.

Cu voia preaînaltului Allah, la sosirea lor, sperăm ca, potrivit ilustrului firman, care a fost emis, neîngăduind nici o clipă şi nici un ceas de şedere şi de nepăsare, îi veţi pregăti pe toţi, înarmîndu-i şi împodobindu-i cu uneltele şi cu armele lor, fără a lăsa măcar o persoană dintre zaimii şi timarioţii aflaţi sub stăpînirea voastră [5], precum şi dintre spahii şi ieniceri, veterani şi kuloglani sau dintre celelalte cete de oşti. De asemenea, adunîndu-i într-un loc potrivit, să depuneţi eforturi şi străduinţe pentru a vă ridica de acolo şi pentru a vă întîlni cu noi, în grabă, la locul numit... [1].

Chestiunea amintită mai sus face parte din treburile importante. De aceea să nu îngăduiţi nepăsare şi neglijenţă, comparînd-o cu altele. Altminteri, neluîndu-se în seamă, în această privinţă, în nici un fel, scuza voastră, veţi fi întrebat de padişah şi veţi merita pedeapsă.

Ca atare, fiind cu prevedere şi avînd grijă, să ridicaţi de la locurile lor cetele de oşti, care au primit poruncă, aşa cum s-a dat firmanul, şi, plecînd în unire şi înarmîndu-le perfect, cu armele şi cu uneltele lor, să depuneţi eforturi şi străduinţe pentru a veni cu o zi mai devreme la locul unde aţi primit poruncă şi să fiţi prezent la slujba împărătească. În rest, salutare!

Semnătura: Halil, sărmanul.

Sigiliul: Halil...

Adresă: Către mutesellimul de acuma al sangeacului de Nicopol [6], Osman aga, demn de preţuire şi chezăşia împărăţiei, să-i crească gloria!

Orig., TKSMA, E.1 755, cu semnătură sub pence şi cu sigiliu; scris: *divani*; pe verso: adresă.
Arb. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 444—445.

---

[1] Loc alb.
[2] *Mir-i ahur-ı sani.*
[3] Matei Basarab.
[4] *Kethuda yerleri.*
[5] *Mütesellimlik.*
[6] Mutesellimul de Nicopol, Osman aga, cere instrucţiuni de la Poartă, expediind şi scrisoarea lui Halil paşa. El mai notează că, atunci cînd, la 3 şaban ⟨1040⟩ (29 noiembrie 1639), a ajuns la Rusciuc, a auzit de bătălia dintre Matei Basarab şi Vasile Lupu şi că Vasile Lupu ar fi fost înfrînt, iar Matei Basarab s-ar fi retras la Tîrgovişte. Osman aga mai scrie că expediază la Poartă şi mahzarurile trimise după bătălie de Matei Basarab. Corespondenţele respective au fost capturate la Rusciuc (Cf. TKSMA, E.4 423).

Arz prin care domnul Țării Românești, Matei Basarab, îi comunică marelui vizir atacul lui Vasile Lupu și înfrîngerea acestuia la Nenișori. Domnul exprimă totodată supunerea lui și a locuitorilor țării, precum și speranța că Vasile Lupu nu a atacat prin îngăduința sultanului sau a marelui vizir.

Hüve

Plecîndu-mi fața la pămînt, după prezentarea supunerii mele, prin plecarea feței mele pînă la țărîna venerată de sub picioarele măriei-sale prețuitului și generosului și milostivului meu stăpîn *(sultanım)*, arzul supusului de mine, cel neînsemnat, se referă la următoarele:

Să nu rămînă tăinuit și necunoscut științei măriei-sale, prețuitul și generosul meu stăpîn, faptul că, mai înainte de aceasta, supusul de mine, scriind în repetate rînduri, făcusem arz și dădusem de știre despre dușmănia și faptele de disprețuit ale lui Lupul, voievodul Moldovei, precum și despre aceea că el își pregătește oastea în dorința de a obține domnia Țării Românești. De asemenea, și supușii locuitori ai țării făcuseră mahzar că nu-l vor accepta pe el.

Cînd locuitorii țării au prins de veste precum că, și de astă dată, nelăsîndu-se de îndărădnicia sa de mai înainte, el strînge oaste și se pregătește s-o ocupe la începutul iernii, cu gîndul de a o lua în stăpînirea lui, atunci, lăsîndu-și avuțiile și proviziile lor și fără să se mai uite că este zăpadă și iarnă, și-au trimis copiii și familiile în păduri și în munții stîncoși ca să se adăpostească acolo, iar ei înșiși, rămînînd singuri și fiind echipați ușor, s-au adunat și au venit la supusul de mine și, răsculîndu-se de-a binelea, mi-au zis:

„Deși mai înainte haraciul nostru era puțin, dar peste puterile noastre, totuși, zicînd: numai să nu intre printre noi un voievod străin și să trăim cu bine și în liniște în împărăția padișahului, l-am mărit de trei ori față de trecut și, deși îl plăteam și îl predam an de an la vistieria împărătească interioară [1], care a fost totuși vina noastră și care a fost cusurul nostru în ceea ce privește supunerea, încît Lupul vine, în felul acesta, asupra noastră și, intrînd în localitatea numită Focșani, care este socotită hotar, îi trimite pe tătarii aflați lîngă el, precum și pe ostașii săi ca să ocupe satele și orașele din împrejurimi și, în felul acesta, incendiază și devastează avuțiile și lucrurile noastre, ca și cum ar fi vorba de o țară dușmană [2], bună de obținut prăzi?"

Zicînd astfel, ei m-au ridicat și pe supusul de mine pentru oprirea și îndepărtarea lui, iar cînd am ajuns în apropiere de satul numit Nenișor, aflat pe malul rîului numit Ialomița *(Yalnoviça)*, din Țara Românească, sus-numitul Lupul, la rîndul lui, se afla și el la locul amintit. Începînd lupta și măcelul, cînd locuitorii țării i-au atacat, atunci, prin porunca lui Allah, fiind înfrînți, ei au fugit lasîndu-și lucrurile și proviziile lor.

Allah știe că printre noi nu a existat nici un om dintre ostașii străini, iar noi, ferească Allah cel preaînalt, nu am mers cu gîndul de trădare față de pîinea și binefacerea măriei-sale fericitului și mărețului nostru padișah cel drept și milostiv cu supușii săi, padișahul feței pămîntești, și nici față de credință și împărăție și nici față de credincioșii lui Mahomed *(Muhammed)*, ci, prin porunca lui Allah și datorită strigătelor și geme-

telor sărmanilor, ne-am dus pentru a preîntîmpina [3] îndeplinirea gîndurilor necurate, care zăceau în sufletul lui Lupul, precum şi a intenţiilor sale de a-i tulbura pe sărmani. Din aceste pricini, s-a întîmplat o astfel de stare de lucruri.

Mulţumim preaînaltului Allah ! De asemenea, de vreme ce supusul de mine, precum şi supuşii locuitori ai ţării nu am renunţat la slujbele împărăteşti şi la plata haraciului, a cărui achitare cade în sarcina noastră, şi de vreme ce eram în supunere totală, nădăjduim că măria-sa fericitul şi măreţul şi milostivul nostru padişah, precum şi măria-sa generosul meu stăpîn nu au dat ilustra lor îngăduinţă pentru călcarea sub picioare, pe această cale, a ţinuturilor padişahului, dîndu-i voie lui Lupul.

Astfel, toţi sărmanii locuitori ai ţării, cei de seamă şi cei de rînd, cei mari şi cei mici, au făcut arz cu amănunte la pămîntul venerat de sub picioarele persoanei voastre preţuite şi au dat de ştire cu mahzar situaţia ţării, precum şi starea lor de mulţumire.

În rest, firmanul şi bunăvoinţa, ca şi generozitatea depind de măria-sa preţuitul şi generosul şi milostivul meu stăpîn.

Semnătura : Supusul de mine, Matei, voievodul de acuma al Ţării Româneşti.
Sigiliul : Io Mateio Voyvoda Basaraba.

Orig., TKSMA, E. 5 645 ; scris : *divani*. Pe verso : sigiliu cu litere slavone şi vulturul cu crucea în cioc.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 336—377 ; rola 44, c. 361—363.
Ed. trad. rom., transcr. şi fasc. : A. Decei, *op. cit.*, p. 64—67 (II).

---

[1] *Iç Hazine-i-Amire.*
[2] *Harbî memleket.*
[3] *Yoluna gelinüb*, „ieşindu-i în cale", în sensul de a preîntîmpina, a curma.

170 **1640 mai 13—22** *(1050 muharrem, evahır)* **Constantinopol**

Tratat încheiat între sultanul Ibrahim I şi regele Poloniei, Vladislav al IV-lea, la cererea acestuia din urmă, prevăzîndu-se şi unele clauze referitoare la raporturile româno-polone şi tătaro-polone.

⟨Printre condiţiile prevăzute în tratat se arată şi următoarele⟩ :

Craiului leşesc şi ţării sale, precum şi cetăţilor şi oraşelor *(varoş)* şi altor tîrguri şi sate de-ale sale să nu se aducă pagube din partea împărăţiei mele şi a vizirilor mei mari şi mirimiranilor şi emirilor mei glorioşi şi a oştilor mele purtătoare de victorie sau din partea moldovenilor şi a tătarilor din Dobrogea, Akkerman, Oceacov *(Ozu)* sau din partea altora, iar trecătorile de pe Nistru [1] sau [2] Turla şi celelalte trecători să fie păzite de către stăpînitorii acelor părţi. Dacă ei arată nepăsare şi neglijenţă în paza lor, atunci să fie mazilіţi şi pedepsiţi... [3]. De asemenea, cei din neamul tătăresc să nu locuiască în Moldova şi dacă, după împărătescul meu ahidname, se vor duce unii din tătari sau moldoveni sau ceilalţi în ţara craiului leşesc şi vor face prădăciuni sau vor lua robi *(esir)*, atunci, la înştiinţarea craiului, cei de acest fel să nu fie vînduţi în ţările mele bine păzite, dacă au fost scoşi după data prezentului ahidname... [3].

De asemenea, dacă, ivindu-se expediţia mea purtătoare de victorie asupra unuia dintre regii ghiauri sau asupra altuia, va fi nevoie să merg înălţimea-mea în persoană sau, numindu-se un serdar, acesta va porni asupra acelui duşman cu oştile norocoase şi cu voievozii din Transilvania şi Moldova şi Ţara Românească şi dacă, în acest caz, mergînd om la el[4], din partea duşmanului meu, va cere sprijin şi ajutor, atunci, craiul leşesc, pentru a-şi arăta prietenia şi amiciţia sa sinceră şi devotată faţă de Poarta mea cea înaltă, să nu acorde ajutor duşmanului meu cu oastea sa sau cu vistieria sa *(hazine)*. Totodată, dacă cineva din partea duşmanilor mei, mergînd în ţara leşească, va dori să strîngă oaste cu leafă *(ulüfe)*, el să fie împiedicat şi să nu i se îngăduie aceasta, iar dacă unii dintre oamenii săi, comandanţi *(kapudan)* sau alţii, vor voi să meargă de bunăvoie la duşmanul meu ca să-l ajute, celor de acest fel să nu li se dea voie să plece din ţara lor; să nu li se îngăduie aceasta nici pe ascuns şi nici pe faţă.

De asemenea, ţara Transilvaniei, fiind ţara mea moştenită de la strămoşii mei măreţi, el[4] să fie în cea mai mare prietenie cu principii *(hakim)* Transilvaniei şi regii maghiari, care arată devotament faţă de partea aceasta[5], iar dacă duşmanul va apărea din partea Transilvaniei, atunci să nu i se dea duşmanului ajutpare din partea leşească, nici în taină şi nici pe faţă.

De asemenea, dacă unii dintre voievozii sau beii sau alţii, din Transilvania, Moldova şi Ţara Românească, făcîndu-se vinovaţi, vor fugi în ţara leşească, cei de acest fel să nu fie primiţi ci, respectîndu-se prietenia şi apropierea dintre cele două părţi, ei să fie prinşi şi legaţi şi apoi trimişi la Poarta fericirii mele şi, în felul acesta, el să fie prieten cu prietenii şi duşman cu duşmanii mei.

Intervenindu-se ca, pentru întărirea şi mai mult a prieteniei dintre cele două părţi, raialele dependente de ţara leşească să-şi aducă mărfurile lor, pe apa Nistru, la schela Akkerman şi să facă alişveriş, de aceea, nimeni să nu-i oprească pe cei de acest fel, care vin cu gîndul de negoţ cinstit şi care nu se gîndesc să pricinuiască pagube şi stricăciuni ţărilor mele bine păzite.

De asemenea, atîta vreme cît craiul leşesc va ţine prietenia sa cu Pragul fericirii mele, şi voievozii Moldovei, la rîndul lor, să facă iarăşi astfel de prietenie, întocmai prieteniei pe care au avut-o cu craii leşeşti din trecut şi pînă acuma... [6].

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii muharrem cel venerat, anul o mie şi cincizeci de la Hegira profetului...

De la reşedinţa de la Poarta împărăţiei: Constantinopolul cel binepăzit.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 87—91.

Orig., AGAD, pach. 376, nr. 663; scris: *divani*.

Rez. *Kat.*, I, p. 312—314, nr. 325; *Cat.*, II, nr. 234.

---

1 *Nester*, Dniester, adică Nistru.
2 În text: *ve*, în sensul de „şi". Turla = Nistru.
3 S-a renunţat la partea care nu priveşte ţările române.
4 Regele Poloniei.
5 Faţă de turci.
6 S-a renunţat la o parte din document, care se referă la relaţiile turco-polone.

171 1640 decembrie 5—14 *(1050 şaban, evahir)* Constantinopol

Scrisoarea sultanului Ibrahim I prin care se întărește tratatul de pace cu Polonia, la cererea regelui Vladislav al IV-lea. Printre clauze se amintește și de condițiile de negoț ale negustorilor poloni în Moldova, precum și de viitoarele relații ale locuitorilor din Dobrogea cu cei din Polonia.

Ibrahim, fiul lui Ahmed han, veşnic biruitor!

⟨Confirmîndu-se sosirea unui sol polon, pentru menţinerea şi întărirea păcii polono-otomane, se arată mai departe că s-au dat porunci în acest sens beilor de margine. Se cere stăpînirea cazacilor de către poloni⟩.

De asemenea, trimiţîndu-se cu hatt-i-humaiunul nostru înaltele noastre porunci, adresate gloriosului vizir Husein paşa, care se află la paza Oceacovului *(Ozu)*, preaînaltul Allah să-i ţină mărirea, i s-au dat sfaturi straşnice ca să nu se facă incursiuni, contrar păcii, din Akkerman şi din Bender şi din Oceacov şi din Kîlburun [1] şi din Bugeac sau din Dobrogea, nici pe ascuns şi nici pe faţă, şi să nu se alcătuiască cete.

De asemenea, intendenţii de schele din ţările noastre bine păzite şi vameşii sau voievozii Moldovei să nu ceară, contrar legii, mai multă vamă decît ceea ce dau ei [2] din vechime... [3].

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii şaban cel măreţ, din anul o mie şi cincizeci.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 92—94.
Orig., AGAD, pach. 377, nr. 664; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 314—315, nr. 326; *Cat.*, II, nr. 236.

---

[1] *Kilburun*, cetate în Crimeea, pe malul Mării Negre.
[2] Negustorii poloni.
[3] S-a renunţat la partea care nu priveşte ţările române.

172 1640 decembrie 29 *(1050 ramazan 15)*

Clauze de pace aduse la cunoștința regelui Poloniei, Vladislav al IV-lea, prin scrisoarea sultanului Ibrahim I și de marele vizir Mustafa pașa. Unele privesc condițiile de negoț ale polonilor în ținuturile otomane, în țările române, iar altele se referă la abținerea de la atacuri a locuitorilor din Bender etc.

Clauzele trimise măriei-sale craiului leşesc [1] de acum, cu scrisoarea împărătească, de măria-sa fericitul şi măreţul şi gloriosul sultan Ibrahim [2] han, precum şi de măria-sa marele vizir Mustafa paşa [3], prin sol. La 15 din luna ramazan cel binecuvîntat, anul 1050 [4].

...[5]Potrivit tratatului şi legămîntului dintre noi, negustorii vilaietului leşesc merg la Adrianopol *(Edirne)* şi la Istanbul *(Islambol)* [6] şi la Bursa şi la Ankara (Üngüri), pe scurt, în toate vilaietele din partea cealaltă şi din partea de dincoace, la Damasc *(Şam)* şi în Orient *(Şark)*

şi în vilaietele Moldova şi Ţara Românească şi Transilvania, peste tot unde doresc ei, şi, de azi încolo, nimeni nu-i întreabă unde se duc şi de unde vin. Şi nimeni nu se uită la ei cu ochi răi şi nimeni nu-i atacă...

⟨Sultanul explică regelui că negustorii turci, care se duc în Polonia sau în ţinuturile ruseşti, nu aduc decît piei de samur. Se consideră că aceasta este treaba fiecărui negustor în parte⟩.

De asemenea, potrivit cerinţelor ahidnamelelor, voi să vă îngrijiţi ca răufăcătorii cazaci să nu pricinuiască vreo pagubă ţărilor noastre bine păzite, fie de pe mare, fie de pe uscat, iar noi, la rîndul nostru, să-i stăpînim, aşa cum trebuie, din partea aceasta, pe tătari. Şi acum au fost date cu ilustre porunci sfaturi straşnice măriei-sale hanului [7] şi vizirului Husein paşa, aflat la paza Oceacovului, pentru ca hanul tătar să nu lase pe nimeni din Crimeea, iar beilerbeiul de Oceacov să nu lase pe nimeni din Akkerman şi din Bender şi din Kîlburun sau din Dobrogea să facă incursiune în ţara leşească sau să plece în cete...

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 95.
Orig., AGAD., pach. 378, nr. 666; scris: *rik'a*.
Rez. *Kat.*, I, p. 317–319, nr. 329; *Cat.*, II, nr. 238.

---

[1] Vladislav al IV-lea.
[2] Ibrahim I (1640–1648).
[3] Kemankeş Kara-Mustafa.
[4] 29 decembrie 1640.
[5] S-a renunţat la *elkab* şi la alte formule diplomatice.
[6] Islambol, „oraş cu mulţi musulmani" sau „belşug de musulmani", a fost o altă denumire a capitalei otomane, Istanbul. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea apare pe monede şi pe documente oficiale.
[7] Bahadîr Ghirai, hanul Crimeii (1637–1641).

173 ⟨1640–1653⟩

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, îi confirmă unui dregător turc primirea unei corespondenţe, cuprinzînd unele veşti despre intenţiile tătarilor de a ataca Moldova.

Fericitul şi cinstitul nostru prieten apropiat!

După prezentarea, în faţa măriei-sale, emirul *(mir)* prietenos, demn de preţuire şi demnitate, şi după dăruirea rugilor mari de preţuire şi de cinstire, arzul *(ma'ruz)* prietenului vostru, care vă doreşte binele, este următorul:

Potrivit vechiului vostru obicei, dacă întrebaţi de prietenul vostru, mulţumim preaînaltului Allah, datorită rugilor noastre pentru binele vostru, trupul nostru, neînsemnat, fiind sănătos, ne rugăm, zi şi noapte, pentru dăinuirea vieţii şi pentru mărirea gloriei măriei-sale puternicului şi măreţului nostru padişah, care este padişahul feţei pămîntului.

De asemenea, persoana voastră ilustră să vă gîndiţi că ne rugăm fără contenire şi cu devotament şi cu sinceritate şi pentru creşterea norocului şi înălţarea domniei-voastre.

Sufletul meu și stăpînul meu *(sultanım)*, pe cînd eram în aștep-tarea veștilor despre sănătatea voastră, a sosit într-un ceas binecuvîntat, prin supusul Ionașcu (Yuvanașku), scrisoarea voastră, scrisă într-un stil prietenesc, și am luat cunoștință de tot ceea ce s-a scris în ea. S-a scris despre stările din părțile Crimeii. Preaînaltul Allah să fie binevoitor față de domnia-voastră ! Ați semnalat că măria-sa mărețul și puternicul han cel majestuos [1] este slab. Preaînaltul Allah cel milostiv, dîndu-i viață și fericire îndelungată, să-l facă să se însănătoșească.

De asemenea, ați mai arătat că tătarii au de gînd să pornească o expediție în aceste părți [2]. Vilaietul și raialele sînt ale mărețului nostru padișah. Noi, la rîndul nostru, ne bucurăm aci de bunăvoința sa. Ce legă-tură avem noi cu aceasta? De persoana lor depinde porunca. Ce putem face noi? Ați cerut s-o aducem la cunoștința Porții. Dar, după ce o vom comunica, s-ar putea ca, mai tîrziu, aceste fapte să nu aibă loc. E sigur că, după aceea, vom suferi urmările părerii de rău. De aceea nu avem îndrăzneală pentru aceasta.

De asemenea, ați cerut ca, trimițînd scrisoare către beiul Țării Românești [3], să-l anunțăm pe el. S-ar putea ca ei să se fi informat înaintea noastră despre aceste stări de lucruri.

De asemenea, se spune că, sosind om de la beiul de Azov *(Azak)* la mări-sa hanul cel măreț, ar fi dat de știre despre fuga cazacilor de Don *(Ton)*. S-ar putea să fie așa. Cum va fi cu putință să se împotri-vească ei oastei așa de mari? Ar fi ca și pisicile în fața leilor.

Fericitul meu stăpîn, măria-sa beiul, vilaietul nu este al nostru și nu avem vreo legătură cu aceste lucruri. Dar și noi sîntem numiți din partea împărăției. Vilaietul și raialele îi aparțin mărețului padișah. Dacă se va ivi vreo împrejurare de acest fel, ce putem face noi? Nu avem ce-i face. Doar Allah cel milostiv să fie binevoitor față de domnia-voastră. Ne-am bucurat peste măsură că ne-ați dat de știre aceste stări de lucruri. Așteptăm de la înălțimea-voastră ca, și de azi încolo, să ne dați de știre în grabă stările ce se vor ivi.

Fericitul meu stăpîn, măria-sa beiul, știm că supusul Ionașcu, care a sosit cu cinstita scrisoare a domniei-voastre, este iscusit în vorbe și în discuții și e o persoană înțeleaptă și că e un supus bun în toate privin-țele. De aceea, din respect pentru hatîrul vostru, l-am cinstit și mai mult și nu voi avea cusur în a-l cinsti și de azi încolo pe supusul vostru care va veni.

Așteptăm doar de la înălțimea-voastră ca, potrivit prieteniei dintre noi, să mai scriem scrisori unul altuia. Să ne mai dați de știre despre sănătatea domniei-voastre și să trimiteți în grabă prietenului vostru știrile din acele părți, scriindu-le cu amănunte și așa cum se petrec ele. Prietenia și amiciția dintre noi menținîndu-se ca și mai înainte, ne vom bucura și ne vom înveseli foarte mult. Să nu vă îndoiți de prietenia și de amiciția noastră față de domnia-voastră. Inima voastră e martoră. Măria-sa fericitul meu bei, ați spus că „sînt două persoane în ale căror vorbe nu trebuie să se dea crezare, căci sînt în stare să facă astfel încît calul să se certe cu căruța". Nu știți oare că noi nu avem încredere în vorbele nimănui? Cu voia lui Allah cel preaînalt, nu le vom da crezare

nici de acum încolo. Aşa să ştie persoana voastră fericită. Cerem doar înălţimii-voastre să nu-l scoateţi din inima voastră binecuvîntată pe acest prieten sincer şi devotat al domniei-voastre.

Vă rugăm să binevoiţi a ne da de ştire despre sănătatea voastră şi să ne trimiteţi în grabă veşti din acele părţi, scriindu-le cu amănunte. Vom fi foarte recunoscători şi ne vom bucura nespus de mult.

Fericitul meu bei, a fost trimis acum în partea aceea supusul Anton, care poartă această scrisoare *(varaka)*. Să faceţi numaidecît cunoscut prietenului vostru veştile din acele părţi, scriindu-le cu amănunte şi aşa cum se petrec faptele.

Semnătura: Devotatul şi prietenosul Lupul, voievodul de acuma al Moldovei.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 102.
Suret, AGAD, pach. 425, nr. 729; scris: *rik'a*.
Rez. *Kat.*, p. 329, nr. 343; *Cat.*, II, nr. 277.

---

[1] Probabil Bahadîr Ghirai (1637—1641 sau Mehmed Ghirai IV (1641—1644).
[2] Spre Moldova.
[3] Matei Basarab.

174 **1644 februarie 10—19** (*1053 zilhicce, evahir*)

Act judecătoresc prin care Ahmed, fiul lui Husein, cadiu de Rusciuc, şi Mustafa, cadiu de Giurgiu, întăresc vînzarea unui teren viran din Giurgiu, cu 8 000 de aspri, de către Abbas Celebi, lui Matei Basarab, domnul Ţării Româneşti, prin împuternicitul acestuia, pitarul Nicola.

Sensul scrierii acestor slove este după cum urmează:

Abbas Celebi, unul dintre locuitorii tîrgului Giurgiu, prezentîndu-se în faţa luminatei adunări a şeriatului, a declarat de faţă cu pitarul Nicola, posesorul cărţii [1] prezente şi vechil din partea voievodului Ţării Româneşti, voievodul Matei [2], pildă între emirii neamului creştin şi demn de încredere printre cei de credinţa lui Iisus, că a vîndut voievodului mai sus amintit un teren viran aflător într-una din mahalalele tîrgului arătat şi anume, în mahalaua Baba Nafi Djamii. O parte din acest loc se mărgineşte cu proprietatea lui hogea *(hatib)* Mustafa efendi, o parte cu proprietatea lui Hadji-Mustafa şi o altă parte cu proprietatea lui Ali Celebi, iar a patra parte cu drumul public [3]. El l-a dat definitiv cu opt mii de aspri, preţ curent de vînzare.

Primind suma aceea, el a mai spus că de azi înainte proprietatea de mai sus este posesiunea cumpărată a celui mai sus pomenit şi s-o stăpînească după voie.

Aşa cum s-a arătat mai sus, cele declarate de cel amintit au fost întărite şi de vechilul Nicola.

De aceea, la cererea lor, s-a întocmit acest act, arătîndu-se întocmai cum s-au întîmplat lucrurile.

S-a scris în prima decadă *(evail)* a lunii zilhidjge cea onorată din anul 1053.

Martori: Mehmed Celebi; Ali Celebi; El-Hadj-Mustafa; Salih efendi el-hatib; Ahmed...

Deasupra textului: Ahmed bin Husein..., cadiul orașului Rusciuc. Mustafa..., cadiu *(mevlâ)* de Giurgiu.

Sigilii: Ahmed...
Mustafa...

Arh. St. Buc., Doc. turc., I/109.
Orig. (37×15 cm), cu legalizări.
Regest, H. Dj. Siruni, *Culegere de facsimile pentru Școala de arhivistică*, seria turcă, fasc. I, București, 1943, p. 4, nr. 2; M. Guboglu, *Paleografia...*, p. 136 și facs. (pl. 20).
Rez. *Cat.*, vol. I, nr. 89.

---

[1] *Sahib el-kitab.*
[2] Matei Basarab.
[3] *Tarik-i âm.*

175 **⟨1644–1645⟩**

Arz prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, cere, prin mijlocirea marelui vizir, aprobarea sultanului Ibrahim pentru a-și căsători fiica cea mare cu un nobil din Polonia, de unde era originară și fosta lui soție, decedată. Fata cea mică urma să se căsătorească cu fiul dragomanului Veneției la Poartă. Documentul cuprinde și recomandarea vizirului către sultan, precum și aprobarea sultanului.

Hüve

Plecîndu-mi fața, cu mii de neputințe și cusururi, la pămîntul venerat de sub picioarele măriei-sale puternicului și fericitului meu stăpîn *(sultanım)*, după aceea, vechiul supus de mine, fac arz despre cele ce urmează:

Preaînaltul și preagloriosul Allah să prelungească viața și să mărească puterea și prețuirea și mărirea măriei-sale puternicului și măreţului padișah al feței pămîntului și să-l facă pe măria-sa generosul și fericitul meu stăpîn să nu-și retragă și să nu-și ia umbra sa binevoitoare de pe mine, supusul vostru, precum și de pe ceilalți dreptcredincioși ai lui Allah.

Cu voia lui Allah, să trăiască măria-sa fericitul și milostivul meu stăpîn!

Din trecut și pînă acuma, cînd era nevoie ca voievozii *(beyler)* din aceste trei țări, Moldova, Țara Românească și Transilvania, care sînt supușii domniei-voastre, să se căsătorească ei înșiși sau să-și însoare pe feciorii lor sau să-și dea, cu porunca lui Allah, fetele lor după un bărbat, se obișnuia că ei faceau arz despre acest lucru și-l comunicau printr-o scrisoare de supunere și prin oamenii lor supuși. De asemenea, acordîndu-se ilustre învoiri, rugămințile lor erau aprobate. Dacă este așa, să trăiască măria-sa generosul și măreţul meu stăpîn!

Fosta soţie a supusului de mine, care a răposat, fiind fata unei persoane dintr-o familie de vază din ţara leşească[1], iar fata noastră cea mare[2], sclava domniei-voastre, fiind de la ea, în clipa de faţă, cu porunca lui Allah, o vrea şi o cere, pe fata noastră cea mare, sclava domniei-voastre, un supus fiu de familie, dintre fiii acelei familii de seamă, cu care se cuvine cununarea ei, potrivit religiei noastre şi al ritului nostru [3].

Mama ei, murind, mi-o lăsase în grijă *(emanet)* şi mă rugase, pe supusul de mine, în timpul vieţii ei, şi chiar în timpul bolirii de moarte, spunîndu-mi: „Dacă va fi sortit ca fata noastră să fie măritată cu un bărbat, atunci s-o dăm tot în ţara ei de baştină, uneia dintre rudele ei, căreia i se cuvine cununia".

Din această pricină, îl rog şi îl implor pe măria-sa generosul şi milostivul meu stăpîn ca, prin generozitatea şi bunăvoinţa voastră desăvîrşită, să se acorde generozitate şi bunăvoinţă, aşa cum se făcea din trecut şi pînă acuma, în vederea ilustrei învoiri pentru ca fata noastră, sclava domniei-voastre, să fie dată, şi pentru ca, în felul acesta, ei să devină, pînă la moarte, slujitorii fericitului şi generosului meu stăpîn şi să se roage pentru binele domniei-voastre.

În rest, porunca şi firmanul, generozitatea şi bunăvoinţa depind de măria-sa stăpînul meu.

Semnătura: Lupul, voievodul de acuma al vilaietului Moldovei.

Sigiliul: Lupul, voievod la serhatul Bogdan,
Prieten al dinastiei lui Osman [4].

Însemnări: 1) Scrisoarea voievodului de acuma al Moldovei, Lupul cel supus. 2) Supusul voievod, Lupul, amintit mai sus, avînd două fete, pe fata cea mare o cere, potrivit credinţei lor rătăcite, fiul unui nobil *(bey)* din Polonia, iar fata cea mică [5] este candidată pentru fiul dragomanului de aici al Veneţiei [6]. Fiul acelui dragoman, la rîndul său, aflîndu-se lîngă el, de aceea se roagă pentru învoirea împărătească spre a i-o da lui pe fata cea mică. În această privinţă, porunca şi firmanul depind de măreţul meu padişah cel drept. 3) Am dat învoire.

Orig., TKSMA, E. 5 543/2, cu semnătură şi sigiliu (pe verso). *Telhis* către sultan şi aprobarea sultanului; scris: *divani* şi *neshi*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4. c. 341, 342; rola 44, c. 348–350.
Ed. trad. rom., transcr. şi facs.: A. Decei, *op. cit.*, p. 62–64 (I).

---

[1] Tudosca, dar, de fapt, era fiica boierului Costea Buciuc (Băcioc).
[2] Vasile Lupu avea două fiice: Maria şi Ruxandra. Aici e vorba de Maria.
[3] Ianusz Radziwill, marele hatman al Lituaniei, care o ia în căsătorie pe Maria în 1645.
[4] *Lupul, voyvoda-i serhadd-ı Bogdan,/Muhibb-i Hanedan-ı Al-i-Osman.*
[5] Ruxandra a fost căsătorită în 1652 cu Timuş, fiul lui Bogdan Hmielniţki.
[6] Ambrogio, fiul lui Andronachi Grillo (După A. Decei, *op. cit.*, p. 53).

Arz prin care domnul Țării Românești, Matei Basarab, răspunzînd scrisorii marelui vizir în legătură cu mișcările principelui Transilvaniei, îl asigură de supunerea acestuia față de Poartă, plecarea lui la Satu Mare neavînd alte scopuri. Domnul promite să comunice și celelalte știri pe care le va obține prin oamenii săi, trimiși mereu în Transilvania.

Plecîndu-mi fața la pămînt, după prezentarea supunerii pînă la pămîntul venerat de sub picioarele măriei-sale puternicului, fericitului și generosului meu stăpîn *(sultanım)*, arzul meu, vechiul supus, este următorul:

Supusul de mine am luat cunoștință, iar sufletului meu i s-a semnalat cu grijă tot ceea ce s-a poruncit și tot ce s-a dat firman în cuprinsul prețuit al ilustrei scrisori, demne de venerație, care a fost emisă către mine, supusul vostru cel umil.

Preaînaltul Allah, prelungind din zi în zi viața și puterea fericitului, măreţului și gloriosului nostru padișah, cel prețuit, precum și a măriei-sale fericitului și generosului meu stăpîn, să-i facă să nu-și ia de pe sărmanul popor și de pe acest supus umbra lor ocrotitoare.

Puternicul și generosul meu stăpîn, se dăduse firman, zicîndu-mi-se: „Să scrii cu amănunte și să comunici în ce parte anume cade cetatea Satu Mare *(Sakmar)* și care anume este scopul plecării într-acolo a principelui Transilvaniei [1] și din ce pricină anume se mișcă el".

Dar, fericitul și generosul meu stăpîn, cetatea aceasta Satu Mare aflîndu-se în hotarele sale proprii și fiind un serhat în apropierea Ungariei Centrale [2], el pornise cu gîndul să se ducă în Partium, dar, în cele din urmă, timpul nemaiîngăduind acest lucru, nu a mai fost cu putință să se mai ducă acolo. Din această pricină, venind, a intrat în cetatea Satu Mare, deoarece se află în hotarele sale proprii.

Fericitul și generosul meu stăpîn, oamenii supusului de mine mergînd tot timpul în regiunile principelui Transilvaniei și întorcîndu-se de acolo, noi știm că ei stau liniștiți. De asemenea, mai cunoaștem că oamenii lor se duc tot timpul la Poarta fericirii și se întorc de acolo. De aceea, cunoscînd veștile adevărate de acolo, ei ar fi adus, desigur, la cunoștința măriei-sale fericitului și generosului meu stăpîn așa cum s-au întîmplat lucrurile. Dacă s-ar fi ivit așa ceva din partea lor [3], atunci ce fel de suflet și ce fel de cap am fi avut noi și cum ar fi fost cu putință ca să nu le fi adus la cunoștința atît a Porții fericirii, cît și a măriei-sale fericitului și generosului meu stăpîn?

Supusul de mine sînt un supus drept al măriei-sale fericitului și măreţului padișah al feței pămîntului și sîntem slujitorii și supușii lor tributari în toate privințele. De aceea, sacrificînd sufletul și capul nostru pentru fericitul și măreţul nostru padișah, ne rugăm de preaînaltul Allah cel milostiv și-l implorăm, pentru ca dușmanii lor, care sînt vrăjmașii credinței, să fie nimiciți și să piară.

De asemenea, venind de la Poartă olacul măriei-sale fericitului și generosului stăpîn al puterii [4], măria-sa efendiul nostru marele vizir, cel plin de generozitate, am scris și am dat de știre stările de lucruri din părțile acestea, așa cum s-au petrecut ele cu adevărat.

În rest, porunca şi firmanul atîrnă de măria-sa preţuitul, fericitul şi generosul meu stăpîn.

Semnătura: Supusul de mine, Matei, voievodul de acuma al Ţării Româneşti.

P.S. Şi de acum încolo, orice fel de ştiri vor apărea, e sigur că le vom comunica, aşa cum se întîmplă lucrurile cu adevărat, atît la Poarta fericirii, cît şi la pămîntul venerat de sub picioarele măriei-sale preţuitului, fericitului şi generosului meu stăpîn.

Orig., TKSMA, E.
Arh. St. Buc, Microf. Turcia, rola 4, c. 25.
Ed. trad. rom., transcr. şi facs.; A. Decei, *op. cit.*, p. 74—76 (VI).

---

[1] *Erdel-Hakimi*, Gheorghe Rákóczi I (1630—1648).
[2] *Orta-Madjar*.
[3] Stare de revoltă.
[4] *Sahib-i devlet*.

177 〈1652 februarie 22—25 = *1062 rebi I 12—15*〉

Arz prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, contestă faţă de marele vizir datoria pe care ar avea-o către vizirul Ahmed paşa. El recunoaşte că i-a dat o dovadă de împrumut la numirea sa ca domn. O parte din împrumut fusese plătită, iar pentru rest urma să-i dea 2 000 de oi, dar, ulterior, Ahmed paşa ceruse bani, în loc de oi. Domnul îşi menţine oferta anterioară, explicînd situaţia grea a ţării. Se mai dau şi unele veşti din Polonia şi Ucraina.

Hüve

Punîndu-mi de o sută de ori faţa la pămînt, după prezentarea supunerii şi devotamentului meu pînă la ţărîna de sub picioarele persoanei dăruitoare de bunăvoinţă a măriei-sale puternicului şi fericitului şi mult milostivului meu stăpîn *(sultanım)*, arzul *(ma'ruz)* supusului de mine, cel neînsemnat, se referă la următoarele:

Preaînaltul cel milostiv să păzească şi să ocrotească de nenorociri lumeşti, cîtuşi de mici, trupul împărătesc al măriei-sale măreţului padişah al feţei pămînteşti, Allah să ţină Califatul său pînă în ziua de apoi şi să-i prelungească, zi de zi, viaţa şi să-i mărească gloria şi norocul! De asemenea, să-l facă şi pe măria-sa stăpînul meu cel milostiv să-şi îndeplinească cu uşurinţă dorinţele din cele două lumi şi să aibă parte de ele cu noroc. De asemenea, să-i facă să nu-şi întrerupă şi să nu-şi retragă umbra lor, aducătoare de fericire, de pe supusul de mine, precum şi de pe ceilalţi slujitori ai lui Allah. Amin, Oh, Allah al celor două lumi! Să trăiască fericitul meu stăpîn!

Sosindu-ne, prin oamenii noştri, supuşi ai domniei-voastre, scrisoarea voastră, în stil de poruncă, adresată supusului de mine, în cuprinsul ei fericit s-a dat poruncă în sensul următor: „Potrivit dovezii *(temessük)* pe care o are în mîna sa măria-sa vizirul cel cu măsuri chibzuite, Ahmed paşa, să-i achiţi datoriile pe care le ai faţă de el".

Preaînaltul Allah să-i păzească trupul de nenorocire! Datoria aceea nu este datoria supusului de mine, ci este datoria altuia [1]. Supusul

de mine nu am luat de la el nici un aspru şi nici un obol. Numai că, pe vremea cînd răposatul sultan Murad [2] han gaziul mi-a acordat supusului de mine domnia *(voyvodalık)* vilaietului Moldovei, pe atunci măria-sa Ahmed paşa era intendent *(kethuda)* al bostangiilor. Noi fiind nevoiţi şi neavînd încotro, el luase de la noi o dovadă *(temessük)*. În orice caz, achitasem o parte din datoria aceea, iar o parte rămăsese. Dar cînd, mai înainte de aceasta, el stăpînea *(mutasarrıf)* eialetul Timişoarei, veniseră la supusul de mine oamenii săi supuşi, cu scrisoarea sa ilustră. Atunci, pentru ca să nu se prăfuiască hatîrul său [3], îi promisesem să-i dau în primăvară 2 000 de oi, în schimbul înapoierii dovezii noastre. Ne gîndeam că s-au învoit. Dar acuma, bătînd capul preţuit al milostivului meu stăpîn, el nu se învoieşte pentru 2 000 de oi. Dacă este aşa, atunci e cu neputinţă să i se achite datoria altuia. Nu este nevoie să dăm amănunte despre starea ţării. Abia putem strînge şi percepe de la sărmani dările obişnuite pentru măreţul nostru padişah. E greu să se pună dări pe sărmani pentru datoria altuia. Cu toate acestea, ne învoim să-i dăm la primăvară, potrivit promisiunii noastre, 2 000 de oi, dacă ne va fi înapoiată dovada. Noi sîntem supuşii care ascultăm de firmanul milostivului meu stăpîn. Nu ne împotrivim poruncii voastre ilustre.

Dacă întrebaţi despre stările de lucruri de la serhat, aşa cum s-a făcut arz şi mai înainte la picioarele persoanei voastre ilustre, regele *(kral)* [4], mergînd în jos, stă cu oastea într-un loc. De asemenea, şi hatmanul de Ucraina se pregăteşte, dar, pînă în clipa de faţă, cele două părţi nu au pornit şi, de asemenea, nescoţînd nici caraule, nu s-au ciocnit [5].

Înlăuntru, lîngă hatman, avem oameni supuşi de-ai noştri. Nu lipsesc iscoadele noastre nici din părţile Poloniei. Orice fel de veşti anume vor aduce de acum încolo, vor fi făcute arz la picioarele domniei-voastre. Aceste veşti le-au dat de ştire oamenii noştri supuşi, care au venit în ziua de 11 a lunii rebi-ul-evvel [6].

Mai înainte de aceasta, cînd venise supusul Ridvan aga cu ilustră poruncă şi cu scrisoarea ilustră a stăpînului meu cel fericit, atunci, potrivit înaltului firman, îl trimisesem [7] ataşîndu-i oameni de încredere. Cu voia lui Allah cel preaînalt, pînă în 4—5 zile vor veni şi ei încoace. Fără să-i facem să zăbovească, îi vom trimite la picioarele domniei-voastre. Eu sînt un supus, mai jos decît cei de jos, al milostivului meu stăpîn şi ascult de firmanul domniei-sale. Sperăm să nu vă luaţi privirea voastră milostivă de pe supusul de mine şi de pe supuşii voştri capuchehăi *(kapukethuda)*. Porunca şi firmanul depind de măria-sa stăpînul meu cel milostiv.

Mila şi bunăvoinţa atîrnă de măria-sa stăpînul meu cel milostiv [8].

Semnătura: Supusul de mine, Lupul, voievodul de acum al Moldovei.

Sigiliul: Lupul, voievod la serhatul Bogdan,
Supus la pămîntul de sub picioarele dinastiei lui Osman [9].

P.S. Să trăiască fericitul meu stăpîn! După compunerea scrisorii, sosind iscoadele noastre, dinlăuntrul Poloniei *(Leh)*, au dat de veste astfel: „Regele stă cu oastea sa de lefegii *(ulûfeci)* pe şesul Kovila [10] şi e sigur că vor începe războiul [11]. S-au hotărît să înceapă lupta îndată ce va fi 20 ale lunii amintite mai sus [12]. De asemenea, chemînd tot poporul la luptă [13], au hotărît ca toată oastea să meargă şi ea după rege”. Ce fel

de veşti anume vor sosi de acum încolo, vor fi făcute arz în grabă la pămîntul de sub picioarele domniei-voastre şi aşa cum s-au petrecut faptele.

Însemnare: Lupul, voievodul de acum al Moldovei; la 26 Ra., anul 〈10〉62 [14].

Orig., TKSMA, E. 4 891; scris: *divani*; sigiliu cu cap de bour.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 359,360.
Ed. trad. rom., transcr. şi facs. A. Decei, *op. cit.*, p. 71—74 (V, parţial).

---

[1] În text: *il* sau *el*, în sens de altul sau străin; înseamnă şi ţară sau ţinut.
[2] Murad al IV-lea (1623—1640).
[3] Ca să nu se supere.
[4] Regele Poloniei.
[5] Era perioada războiului polono-ucrainean, care începuse în anul 1648.
[6] *11 rebi I 〈1062〉* = 21 februarie 1652.
[7] Ridvan aga şi alţi doi cazaci se duceau la hatman (vezi doc. 178; se întorc de la hatman).
[8] Această ultimă frază încheie documentul, după ce se intercalează textul anterior, începînd cu: „dar, pînă în clipa de faţă...".
[9] *Lupul, voyvodâ-i serhadd-i Bogdan,/Bende-i hâk-i pây-i Âl-i Osman.*
[10] Probabil oraşul Gomel.
[11] Polonii şi ucrainenii.
[12] *20〈rebi I 1062〉* = 1 martie 1652.
[13] *Nefir-i-am (nefîr-i-âm).*
[14] 8 martie 1652 (data sosirii arzului la destinaţie).

178 〈1652 februarie 26〉

Arz prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, îi comunică marelui vizir plecarea spre Poartă a lui Ridvan aga, care se întorcea de la hatmanul Bogdan Hmielniţki, împreună cu alţi doi oameni ai acestuia. Potrivit instrucţiunilor ulterioare ale hatmanului, ei nu au mai trecut pe la domnul Ţării Româneşti, Matei Basarab, şi nici pe la Siavuş paşa, din sudul Dunării.

După ce îmi plec faţa, de o sută de ori, la pămîntul dăruitor de milostenie de sub picioarele măriei-sale puternicului şi fericitului meu stăpîn, îndurător faţă de toată lumea, pentru arătarea supunerii totale şi a devotamentului meu, ceea ce fac arz, supusul de mine, cel neînsemnat, se referă la următoarele:

Preaînaltul Allah cel glorios să ferească şi să păzească de nenorociri şi de necazuri trupul împărătesc al măriei-sale măreţului padişah de pe faţa pămîntului, Allah să-i ţină Califatul pînă la sfîrşitul lumii şi să-i lungească viaţa şi să-i mărească din zi în zi gloria şi norocul! De asemenea, împlinind cu uşurinţă şi dorinţele din cele două lumi şi ale măriei-sale stăpînului meu milostiv, să nu-i facă să-şi întrerupă şi să-şi retragă umbra lor purtătoare de fericire de pe supusul de mine, precum şi de pe ceilalţi sărmani. Amin, cel ce ne sprijină!

Să trăiască fericitul meu stăpîn!

Mai înainte de aceasta, cînd venise aici supusul vostru Ridvan aga, trimis la hatmanul de Oceacov *(Ozu)*, cu scrisoarea ilustră a milostivului meu stăpîn, care cere supunere, şi împreună cu doi cazaci, atunci, potrivit

cerinței firmanului ilustru al domniei-voastre, dînd pe lîngă ei un om supus de-al nostru, cunoscător de limbă și de încredere, îi trimisesem la hatman.

În clipa de față, astăzi, a șaisprezecea zi a acestei luni rebi-ul-evvel [1], care este zi de joi, venind încoace, de la hatman, împreună cu doi oameni, ei aveau scrisori de la hatman către domnul *(bey)* Țării Românești și către măria-sa Siavuș pașa. De aceea, la plecarea lor, ei vroiau să treacă pe la beiul Țării Românești, precum și pe la măria-sa Siavuș pașa. Dar, sosind îndată, din urmă, un om de la hatman, acesta a adus știrea în care se spunea: „Fără să mai treceți prin Țara Românească și pe la măria-sa Siavuș pașa, să porniți numaidecît de-a dreptul la Poarta fericirii".

De aceea Ridvan aga și cei doi oameni ai hatmanului au pornit și s-au îndreptat spre Poarta fericirii. Ei se grăbesc foarte mult, dar supusul de mine nu am cunoștință de cele ce au ei de spus. Cu voia preaînaltului Allah, cînd își vor pleca fața lor la pămîntul de sub picioarele domniei-voastre, e sigur că atunci domnia-voastră veți afla despre cele ce au de spus, din ceea ce vor raporta ei înșiși.

Trebuind ca supusul de mine să dau de știre stările de lucruri, oricare ar fi ele, de aceea s-a făcut arz la pămîntul de sub picioarele domniei-voastre așa cum s-au întîmplat faptele.

Eu sînt supusul cel mai de jos, dintre cei de jos, care m-am încins cu brîul pentru slujbele milostivului meu stăpîn. De aceea sperăm să nu vă luați privirile voastre îndurătoare de pe supusul de mine, precum și de pe supușii noștri capuchehăi *(kapukethuda)*.

În rest, porunca și firmanul depind de măria-sa fericitul și milostivul meu stăpîn.

Semnătura: Supusul de mine, Lupul, voievodul de acuma al Moldovei.

Sigiliul: Lupul, voievod la serhatul Bogdan,
Supus al dinastiei lui Osman.

Orig., TKSMA, E. 4569/2; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 111,112.

[1] *16 rebi I ⟨1062⟩* = 26 februarie 1652. Este și data emiterii documentului.

179 — 1652 septembrie 1 — Alba Iulia

Scrisoare prin care principele Transilvaniei, Gheorghe Rákóczi al II-lea, își exprimă supunerea sa față de Poartă cu prilejul trimiterii haraciului și peșcheșului prin solul său Seredy Iștvan, comandantul cetății Satu Mare.

Gloriosul și măreţul meu padișah!

Milostivul meu efendi, preaînaltul Allah, făcîndu-l pe măria-sa puternicul meu padișah să obțină biruință asupra tuturor dușmanilor săi, să mărească și mai mult stăpînirea sa luminată, care s-a întins pe lumea aceasta largă, iar fiecare zi să i-o facă cît o mie.

Apoi, pentru a face să crească și supunerea noastră față de gloriosul și măreţul meu padișah și pentru a-l face să constate aceasta, am avut grijă și nu am neglijat să trimitem la vistieria binecuvîntată și luminată

a măriei-sale gloriosului meu padişah tot haraciul ce se cuvine şi pe anul acesta binecuvîntat, precum şi peşcheşul obişnuit, prin acest supus credincios şi destoinic al domniei-voastre, supusul Seredy Iştvan, care este comandantul-şef [1] al cetăţii Satu Mare *(Sakmar)*.

Îl rugăm cu umilinţă pe măria-sa preţuitul şi fericitul meu padişah şi-i aducem laude pentru ca să binevoiască să primească haraciul pe care l-am trimis şi să acorde învoirea lor împărătească pentru ca şi solul nostru, amintit mai sus, supusul vostru, să-şi plece faţa la scara împărăţiei voastre.

De asemenea, neluîndu-vă de pe el privirea voastră aducătoare de fericire, şi pe vremea măriei-sale gloriosului şi fericitului meu padişah să se menţină, în privinţa supusului de mine şi a notabililor *(a'yan)* ţării, supuşii domniei-voastre, privirile binevoitoare pe care, mai înainte, le arătaseră, faţă de acest vilaiet, faţă de principele, care sînt supusul vostru, precum şi faţă de supuşii locuitori ai ţării, strămoşii voştri măreţi, pe vremea domniilor fericite ale măriilor lor fericiţii padişahi răposaţi, Allah să-i ierte! Împlinindu-se aceasta, noi toţi, stînd liniştiţi sub măreaţa umbră binecuvîntată a împărăţiei voastre, să ne rugăm, în tot timpul vieţii noastre, pentru binele şi pentru dăinuirea zilelor împărăţiei voastre.

De asemenea, rog ca şi solul nostru, care este supusul vostru, să ne fie trimis înapoi, supusului vostru, cu răspunsuri binecuvîntate şi aducătoare de bine.

În rest, preaînaltul Allah să-l menţină pe această lume pe măria-sa gloriosul şi măreţul meu padişah timp de foarte mulţi ani şi cu mare noroc, pentru ca toţi supuşii voştri, precum şi supusul de mine, să stăm liniştiţi.

Scrisoarea aceasta a noastră de supunere a fost scrisă la Alba Iulia [2] în prima zi a primei luni de toamnă [3], anul 1652, de la naşterea profetului Iisus *(Isa)*.

Supusul mic şi umil, drept şi doritor de bine al gloriosului şi măreţului meu padişah, Rákóczi Gheorghe, cel ştiut *(m.)*.

Deasupra textului se află scris următorul raport (telhis): Scrisoare de supunere pe care a trimis-o la Poarta împărăţiei supusul vostru Gheorghe Rákóczi prin solul său mare [4], împreună cu haraciul ţării. La 12 zilka'de, anul 1062 [5].

Orig., TKSMA, E. 5 891; scris: *divani-ta'lik.*
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 36.

---

[1] *Baş kapudan.*
[2] *Erdel-Belgradı*, Belgradul ardelenesc.
[3] *Iptidaki güz ayı*, „prima lună din toamnă", septembrie.
[4] *Baş elçisi.*
[5] 15 octombrie 1652 (data telhisului).

180 — 1653 februarie 15 *(1063 rebi I 17)*

Arz prin care domnul Ţării Româneşti, Matei Basarab, răspunzînd marelui vizir, respinge cererea lui Zülfikar aga, fost bostangibaşiu, de a i se achita o datorie pentru nişte blănuri. Locuitorii ţării au prezentat o jalbă în acelaşi sens.

Plecîndu-mi fața la pămînt, după aplecarea feței mele pînă la țărîna binecuvîntată de sub picioarele măriei-sale, puternicul și fericitul și generosul meu stăpîn *(sultanım)* cel drept, arzul *(ma'ruz)* meu, supusul cel neînsemnat, este următorul:

Potrivit obiceiului bun și după regula măreață a marii bunăvoințe atotcuprinzătoare a măriei-sale fericitului și generosului meu stăpîn, dacă se pune acuma binevoitoarea întrebare fericită în legătură cu situația supusului vostru, din partea aceasta, precum și în legătură cu stările sărmanelor raiale, supuse, slavă preaînaltului Allah, supusul de mine și sărmanele raiale, supuse, stăm în liniște în zilele măriei-sale padișahului cel puternic și purtător de dreptate, precum și sub umbra puterii măriei-sale stăpînului meu purtător de dreptate și generozitate.

Preaînaltul Allah cel glorios și binevoitor să ferească și să păzească de primejdii și de nenorociri trupul binecuvîntat al măriei-sale stăpînului meu cel fericit și generos și purtător de dreptate și să-i prelungească din zi în zi viața și să-l facă să-i crească puterea.

De asemenea, să-l facă să nu-și retragă de azi încolo umbra puterii lor de pe acest supus al său, precum și de pe sărmanele raiale, supuse.

Stăpînul meu cel fericit și generos, de la supușii noștri capuchehăi, aflați la Poarta fericirii, centrul lumii, s-a auzit că fostul bostangibași, prețuitul Zülfikar aga, făcînd *arzuhal*, a dat de știre la pămîntul de sub picioarele venerate ale stăpînului meu precum că pe vremea răposatului vizir Ahmed pașa i-am fi dat acelui supus atîtea blănuri și a mai rămas o datorie de atîtea mii de piaștri *(guruș)*. În felul acesta, el a făcut să fie emise porunca și firmanul măriei-sale stăpînului meu cel fericit și generos pentru a fi strînse.

Preaînaltul Allah să ferească și să păzească de primejdii și de nenorociri trupul binecuvîntat al măriei-sale fericitului meu stăpîn, cel cu eforturi mari! Mii de scuze, dacă am avea de dat măcar un aspru sau un obol *(habbe)*! Dînd doar știri neadevărate la pămîntul de sub picioarele venerate ale stăpînului meu, el necăjește fără motiv pe supușii noștri capuchehăi de la Poarta fericirii, centrul lumii.

Fericitul și mărinimosul meu stăpîn, îndeosebi de pe vremea lui Ahmed pașa încoace mulți viziri au mai trecut! De ce nu și-a cerut pînă acuma dreptul? Pînă în clipa de față, supusul de mine am făcut vînzări și cumpărări cu mulți negustori musulmani și cu diferite alte persoane, dar nu a rămas asupra noastră dreptul nimănui, nici măcar un aspru sau un obol.

Așa fiind, dacă un agă cinstit ca Zülfikar aga ar fi avut de luat ceva de la acest supus al vostru, cum ar fi fost cu putință să nu fi achitat pînă în clipa de față? Dacă ar fi fost întrebați cumpărătorii de miere *(balcı)* de la Poarta fericirii cîte datorii anume am trimis noi, atunci fericitul meu stăpîn ar fi luat cunoștință.

Slavă lui Allah cel preaînalt, de la dăruirea, de către înalta împărăție, a voievodalîcului Țării Românești către supusul de mine și pînă în clipa de față, punînd capul și sufletul meu, nu am avut și nici nu e cu putință să am cusururi în ceea ce privește fie plata haraciului împărăției, fie îndeplinirea cererilor ce se ivesc din partea măriilor-lor vizirii mari și dregători glorioși.

De asemenea, plătind toți banii și pentru blănurile cumpărate pe vremea fostului vizir Ahmed pașa, nu am rămas dator cu nici un aspru și cu nici un obol față de nimeni.

Fericitul şi generosul meu stăpîn, dacă s-ar fi achitat ori de cîte ori cei care, sculîndu-se, cereau, fără temei, drepturi de la acest supus, precum şi de la sărmanele raiale, de bună seamă că atunci sărmanele raiale nu numai că şi-ar fi dat capul şi sufletul, dar toate s-ar fi împrăştiat şi s-ar fi risipit în alte ţinuturi.

Chiar şi în situaţia de acuma, cînd au auzit de această veste, sărmanele raiale supuse s-au împrăştiat aşa de mult, încît nu se poate descrie.

De aceea, plecîndu-şi feţele lor la pămîntul venerat de sub picioarele măriei-sale stăpînului meu cel fericit şi mărinimos, dau de ştire cu arzumahzar toată situaţia şi starea lor.

Cu voia lui Allah, ne rugăm şi implorăm Înalta Curte şi marea mărinimie a măriei-sale stăpînului meu cel fericit şi generos, clare şi dovedite în faţa întregii lumi, ca să nu se dea crezare celor care cer drepturi fără temei, pentru ca acest supus, precum şi sărmanele raiale, stînd în linişte pe vremea stăpînului meu cel puternic şi sub umbra lor aducătoare de fericire, să continuăm să ne preocupăm de rugile noastre pentru dăinuirea zilelor şi nopţilor măriei-sale fericitului şi gloriosului nostru padişah, care este padişahul feţii pămînteşti, precum şi ale măriei-sale stăpînului meu cel mărinimos, ca şi pentru creşterea şi dăinuirea împărăţiei lor pînă la sfîrşitul lumilor.

În rest, porunca şi firmanul depind de măria-sa puternicul şi fericitul şi generosul meu stăpîn, purtător de dreptate!

Semnătură: Supusul Matei, voievodul de acuma al Ţării Româneşti.

Sigiliul: Io Mateio Voyvoda Basaraba.

Însemnări: Scrisoare şi mahzar, sosite din Ţara Românească la 17 Ra., anul 1063 [1].

Orig., TKSMA, E. 2 543/1; scris: *divani*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 421—423.
Ed. trad. rom., transr. şi facs.: A. Decei, *op. cit.*, p. 68—71 (IV). Datare: „între anii 1637—1640" (p. 59).

---

[1] *15 februarie 1653.*

181 **⟨1653 aprilie⟩**

Scrisoare prin care domnul Moldovei, Vasile Lupu, îi exprimă unui agă din vecinătate (Ahmed aga sau Sefer aga) nemulţumirea sa în legătură cu intenţiile locuitorilor din Bender şi Akkerman de a ataca hotarele Moldovei sub pretextul că el s-ar fi răzvrătit, ceea ce nu ar fi adevărat.

Preţuitul şi înaltul meu prieten, măria-sa aga!

După prezentarea, în faţa persoanei voastre preţuite, şi după oferirea rugilor de bine şi ale preţuirilor nesfîrşite, ceea ce vi se aduce, prieteneşte, la cunoştinţă şi ceea ce vi se dă de ştire se referă la următoarele:

Să nu fie necunoscut şi tăinuit sufletului vostru luminat ca soarele faptul că aianii din Akkerman şi din Bender, născocind, după gîndul lor, nişte vorbe, ar fi spus că: „Beiul Moldovei s-ar fi răzvrătit. De aceea

şi noi, la rîndul nostru, mergînd, să lovim hotarul Moldovei şi s-o devastăm şi să facem prădăciuni". Despre aceste vorbe ale lor ne-au dat de ştire, cu scrisori, pîrcălabii de Lăpuşna şi de Orhei.

Astfel, preţuitul meu prieten, dacă noi sîntem răzvrătiţi sau supuşi, acest lucru îl ştiu foarte bine demnitarii mari ai măreţului nostru padişah, precum şi vizirii aflaţi la paza Oceacovului. Noi nu ne răzvrătim după vorbele populaţiei din Akkerman şi Bender. Preaînaltul Allah să dea viaţă lungă măreţului nostru padişah şi să facă să-i crească împărăţia. De asemenea, să le dea viaţă lungă şi marilor săi demnitari!

N-am putut afla cu toate amănuntele dacă locuitorii din Akkerman şi din Bender sînt cumva demnitarii măreţului nostru padişah sau dacă şi-au pus cumva în gînd să lovească vilaietul Moldovei cu poruncă împărătească. Dar nu este uşor să loveşti vilaietul măreţului nostru padişah.

Noi îi credeam pe locuitorii din Akkerman şi din Bender ca supuşi drepţi ai padişahului nostru, dar ei nu erau.

Dacă se gîndesc, în felul arătat mai sus, să lovească marginile Moldovei, atunci gîndul lor este în zadar, deoarece, în împărăţia padişahului, sîntem în stare să păzim şi să apărăm ţara aflată sub stăpînirea noastră. Dar omul se ruşinează de ceea ce face. Fiind, de atîta vreme încoace, în prietenie şi bună vecinătate cu ei, noi nu am săvîrşit nici o faptă care să atingă hatîrul lor şi am avut mereu grijă de hatîrul lor prietenesc. Dar ei, zicînd de astă dată: „Beiul Moldovei s-a răzvrătit cu adevărat", au născocit multe vorbe grele şi deşarte şi ne socot pe noi la fel ca şi ceilalţi ghiauri răzvrătiţi. Ce bine e! Se potriveşte faimei lor! De fapt, aşa se cuvenea prieteniei şi bunei vecinătăţi. Încă este prea puţin pentru binele ce le-am făcut!

Ne vin mereu oameni şi scrisori ilustre de-ale efendiului nostru, stăpînul împărăţiei [1], şi pleacă şi de aici. Dacă am fi avut vreo purtare de felul acela sau dacă am fi săvîrşit vreo faptă, atunci ei ar fi luat cunoştinţă şi ar fi pus să se cerceteze iarăşi şi iarăşi. Dar, ferească Allah să devenim răzvrătiţi, părăsind uşa efendiului nostru pentru vorbele unui grup *(alay)* de oameni! Preaînaltul Allah să nu ne arate astfel de zile!

Neadeverindu-se spusele lor, ei se vor face mai tîrziu de ocară şi li se vor înnegri feţele.

Cu voia lui Allah cel milostiv, şi noi, la rîndul nostru, ne vom duce la Iaşi pînă în cinci sau zece zile. Dacă au ceva de spus, atunci să trimită veste printr-un om dintre ei, pentru ca şi noi, la rîndul nostru, să luăm măsuri potrivit celor ce le vor spune ei. Să trăiască pe lume numai măreţul nostru padişah, precum şi marii săi demnitari! În afară de ei, nu ne temem şi nu ne rugăm de nimeni!

În rest, Allah să vă mărească preţuirea şi înălţarea şi să vă sufle zefirul măririi!

Semnătura: Prietenul sincer, Lupul, voievodul de acuma al vilaietului Moldovei.

Sigiliul: Lupul, voievod la serhatul Bogdan,
Prieten al dinastiei lui Osman [2].

Orig., TKSMA, E. 4 941/5; scris: *divani*; sigiliu (pe verso).
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 4, c. 357, 358.
Ed. trad. rom., transcr. şi facs.: A. Decei, *op. cit.*, p. 79—81 (VIII).

---

[1] *Sahib-i-saadet*, „posesor de fericire"; e vorba de marele vizir.
[2] *Lupul, voyvoda-i serhadd-ı Boğdan, / Muhibb-i Hanedan-ı Al-i Osman.*

Poruncă prin care se cere autorităților otomane de la Dunăre ca olacii care vin din Țara Românească, Moldova și Ungaria să fie îndreptați spre Silistra.

Către vechilii și intendenții de la Dunăre, începînd de la Silistra pînă la Nicopol:

Să nu lăsați să treacă pe acolo nici unul dintre olacii care vin din părțile Țării Românești și Ungariei, ci să-i trimiteți la schela Silistra. Astfel, dacă va trece măcar un om de acest fel, atunci vi se va veni de hac.Aceasta să vă fie cunoscută!

La 15 Dja., anul 1067.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 71.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R. C. 1 (Rusciuc), p. 12r.

183 1672 octombrie 23 *(1083 receb, gurre)* Șesul Zwaniec

Ahidname prin care sultanul Mehmed al IV-lea reînnoiește tratatul cu regele Poloniei, Mihail Korybut Wișniowiecki. Unele clauze ale tratatului se referă la raporturile dintre țările române și Polonia.

⟨Printre clauzele prevăzute în tratat sînt și următoarele⟩:

De asemenea, după acordarea acestui ahidname împărătesc, dacă cineva dintre tătari și moldoveni sau ceilalți, mergînd în țara craiului leșesc, va face prădăciuni sau va scoate robi *(esir)* atunci, la înștiințarea din partea craiului, cei de acest fel să nu fie vînduți în țările mele bine păzite, dacă au fost scoși după data acestui ahidname. Totodată, să nu se vîndă, de azi încolo, în țara leșească, robi ce aparțin părții de dincoace. De asemenea, dacă, ivindu-se expediția mea victorioasă asupra unuia dintre ghiauri sau asupra altcuiva, va fi nevoie să merg înălțimea-mea, în persoană, sau va fi numit un serdar și trimis asupra acelui dușman, împreună cu oastea mea purtătoare de noroc și cu voievozii din Transilvania, Țara Românească și Moldova, și dacă, în timpul acela, mergînd la el oameni din partea dușmanului meu, îi vor cere ajutoare și sprijin, atunci, spre a fi credincios și devotat față de Poarta fericirii mele și pentru a îndeplini cerințele prieteniei și amiciției, craiul leșesc să nu acorde sprijin dușmanului meu nici cu oastea și nici cu vistieria sa... [1].

De asemenea, întrucît Transilvania este țara mea, trecută pe seama mea prin moștenire de la măreții mei strămoși, el să fie în cea mai mare prietenie cu principii *(hakim)* Ardealului, precum și cu craii maghiari care arată credință față de partea noastră. Dacă dușmanii vor apare din partea Ardealului, atunci, de asemenea, să nu se acorde dușmanului ajutoare din partea țării leșești nici pe ascuns și nici pe față. La fel, dacă unii dintre voievozii sau beii sau alții din Ardeal și din Țara Românească și Moldova, făcîndu-se vinovați, vor fugi în țara leșească, cei de acest fel să nu fie primiți ci, din respect pentru prietenia și amiciția

dintre cele două părţi, ei să fie prinşi şi legaţi şi apoi trimişi la Poarta fericirii mele; astfel, să fie prieten cu prietenii mei şi duşman cu duşmanii mei.

De asemenea, pentru întărirea prieteniei dintre cele două părţi, s-a cerut ca supuşii leşi şi raialele de acolo să aducă, pe apa Nistrului, mărfuri la schela Akkerman şi să facă alişveriş. Astfel, nimeni să nu pună piedici celor de acest fel, care vor veni pentru negoţ şi îşi vor vedea de treaba lor, fără a avea de gînd să pricinuiască pagube şi stricăciuni ţărilor mele bine păzite.

Şi atîta vreme cît craiul leşesc va fi statornic în prietenia pe care o are faţă de Pragul fericirii mele, voievozii Moldovei, la rîndul lor, să arate aceeaşi prietenie faţă de craii leşeşti, întocmai cum au arătat-o din trecut şi pînă acum...[1].

De asemenea, cînd negustorii armeni sau ceilalţi ghiauri, aflaţi sub stăpînirea craiului, vor dori să vină şi să facă negoţ în vilaietul Moldovei sau în celelalte ţări ale mele bine păzite, să nu vină prin locuri sălbatice sau primejdioase, ci să vină pe drumul obişnuit pe care l-au făcut din vechime negustorii. Dacă se vor aduce pagube sufletului şi avutului celor de acest fel, răufăcătorii să fie prinşi şi să li se vină de hac. Să nu fie supăraţi negustorii care vin şi se duc în mod cinstit şi, după ce li se ia vama cuvenită, potrivit legii vechi, să nu li se mai ceară, la Istanbul şi la Edirne şi la Bursa taxă de plecare [2] sau dare de măcelărie *(kassabiye)* şi să nu se ceară vamă pentru guruşii pe care-i vor aduce, fie că sînt parale, fie că sînt piaştri negri [3], fie că sînt guruşi essedî sau leşeşti... [4].

Scris în prima zi *(gurre)* a lunii regeb cel unic din anul 1083. De la tabăra de pe şesul Zwaniec *(Izvanca)*.

Arh. St. Buc., Microf. Polonia, rola 1, c. 114—117.
Orig., AGAD, pach. 467, nr. 783; scris: *divani*.
Rez. *Kat.*, I, p. 360—361, nr. 380; *Cat.*, II, nr. 506.

---

[1] S-a renunţat la restul paragrafului.
[2] *Reft akçesi.*
[3] *Kara guruş.*
[4] S-a renunţat la unele formule.

184 1690 august 26—septembrie 4 *(1101 zilka'de, evahır)*

Firman prin care sultanul Suleiman al II-lea îi porunceşte domnului Moldovei, Constantin Cantemir, să meargă în grabă cu oştile sale pentru paza unei alte trecători, decît cea arătată în poruncile anterioare, de la hotarul Transilvaniei, pe unde circulau oştile otomane, trimise împotriva Transilvaniei.

Poruncă adresată voievodului Constantin Cantemir, voievodul Moldovei:

Mai înainte de aceasta, ţi se trimisese ilustra mea poruncă [1], dîndu-ţi-se sfatul meu împărătesc ca să desemnezi un număr îndestulător de ostaşi puşcaşi *(tüfenkçi)* pentru paza trecătorii de la hotarul Transilvaniei, pe unde trec oştile mele purtătoare de glorie, trimise cu poruncă asupra Transilvaniei. Dar, cu voia celui preaînalt, nemaifiind nevoie

de paza trecătorii mai sus pomenite, s-a ivit acum nevoia de a se curăţi şi de a se păzi trecătoarea... [2], aflată între pămîntul Moldovei şi ţara Transilvaniei. Astfel, îndată ce îţi va sosi ilustra mea poruncă, să nu stai şi să nu zăboveşti deloc şi, mergînd cu toată oastea ta la trecătoarea mai sus amintită, s-o cureţi aşa cum trebuie şi, păzind-o şi stăpînind-o zi şi noapte, să nu pleci din locul acela pînă ce nu ţi se va da învoire şi nu vei fi liber prin porunca mea ilustră.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de glorie, scriindu-ţi-se să procedezi cu credinţă şi cu sinceritate.

Pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii *Za.*, anul 1101.

Bibl. Acad., DLXXXI/10*b*.
Suret ; legalizat.

---

[1] Vezi Bibl. Acad., pach. DLXXXI, doc. nr. 7*a* şi 8*a*.
[2] Loc alb.

185 — 1691 februarie 11 *(1102 cemazi I 12)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Suleiman al II-lea îi porunceşte domnului Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, pentru ca, din suma totală de 17 435 guruşi, să dea numaidecît lui Ali paşa, capudanul Dunării, 8 717 1/2 guruşi, în contul tributului ţării, restul de 8 717 1/2 guruşi, care reprezintă cealaltă jumătate, fiindu-i predat din vistieria otomană de la Poartă.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre cei ce cred în Iisus, voievodul vilaietului Ţării Româneşti [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să-ţi fie cunoscut că cheltuielile pentru pregătirea a douăsprezece bacuri [2] şi caice „zarika"(?) şi pentru patruzeci şi cinci de cîrmaci de la ghirdapuri şi pentru funii de tei şi pentru costul unor lemne, precum şi pentru fierari şi meşteri [3] şi calafatcii, ca şi pentru plata celor patru sute de vîslaşi şi cincizeci de cîrmaci şi o mie de lopeţi şi două sute de catarge (?) şi pentru o sută de căngi, necesare corăbiilor de zaherele ale miriei, pentru a căror construire s-a dat firmanul meu, se ridică în total la 17 435 de guruşi. Din această sumă, 8 717 1/2 guruşi, care reprezintă jumătate din suma mai sus amintită, dîndu-se, în numerar, din vistieria mea împărătească de la Poarta fericirii, mirimiranului cel glorios, Ali, norocul să-i continue, care este capudanul *(kapudan)* Dunării, cealaltă jumătate a acelei sume, care este de 8 717 1/2 guruşi, s-a făcut havalea din banii tributului Ţării Româneşti [4] pe anii 1100 [5] şi 1101 [6], aflaţi pe seama ta. De aceea, s-a dat firmanul meu pentru ca tu, care eşti voievodul mai sus arătat, îndată ce va sosi ilustra mea poruncă, pregătind suma respectivă, din avuţia ta proprie, şi achitînd-o în întregime şi predînd-o cu o zi mai devreme mirimiranului cel amintit mai sus, să nu aduci nici un fel de scuze şi pretexte, zicînd că „nu s-au strîns bani din vilaiet", şi să te fereşti de a pricinui amînarea şi întîrzierea treburilor importante.

Astfel, cînd... [1] va sosi cu firmanul meu ilustru, îţi poruncesc ca tu, care eşti voievodul mai sus-arătat, să faci potrivit poruncii mele emise în această privinţă. De asemenea, nestînd şi neîntîrziind deloc, să pregăteşti numaidecît, din averea ta personală, toţi cei 8 717 1/2 guruşi, pentru

care s-a dat poruncă şi care au fost făcuţi havalea din banii giziei Ţării Româneşti, şi, achitîndu-i cu o zi mai devreme şi predîndu-i celui mai sus amintit, îndată ce va sosi ilustra mea poruncă, să nu aduci nici un fel de scuze şi pretexte, zicînd că „nu s-au strîns bani din vilaiet". Să te fereşti foarte mult de a pricinui întîrziere sau amînare în treburile importante. Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris în a douăsprezecea zi a lunii djemazi-ul-evvel, anul 1102. De la reşedinţa din Constantinopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 3, 97.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK 141/12, scris: *divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 671.

---

[1] Loc alb.
[2] *Üstü açık*, textual „descoperit" , în sensul de bac.
[3] *Nadjdjar (Naccar)*.
[4] *Eflak cizyesi malından havale.*
[5] 26 octombrie 1688 — 14 octombrie 1689.
[6] 15 octombrie 1689 — 4 octombrie 1690.

186 **1691 februarie 11** *(1102 cemazi I 12)*

Arzul defterdarului către Poartă, arătîndu-se că, pentru diversele cheltuieli ale lui Ali paşa, capudanul Dunării, s-au dat din vistieria otomană numai 8 717 1/2 guruşi, restul de 8 717 1/2 guruşi urmînd să fie dat din tributul Ţării Româneşti, spre a se completa suma de 17 435 guruşi.

În defter se află scris că s-a dat poruncă ilustră ca, din suma de şaptesprezece mii patru sute treizeci şi cinci de guruşi, necesari, potrivit înştiinţării lui Ali paşa, în prezent capudanul Dunării, pentru caice şi „zarika" (?) şi pentru plata *(ücret)* cîrmacilor şi a vîslaşilor, ca şi pentru alte muniţii, numai opt mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate au fost daţi, în numerar, din vistieria imperială, iar opt mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate au fost făcuţi havalea din banii tributului *(cizye)* Ţării Româneşti. Firmanul depinde de măria-sa fericitul şi norocosul meu stăpîn.

La 12 Dja., anul 1102.

Însemnări: 1) Opt mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate s-au făcut havalea pe seama voievodului Ţării Româneşti.
2) Deasupra textului se află unele calcule şi însemnări cu tipul de scris: *siyakat*.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 98.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK 141/12; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 672.

187 **1691 mai 7** *(1102 şaban 8)*

Dovadă prin care Ali paşa, capudanul Dunării, confirmă că a primit de la domnul Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, 8 717 1/2 guruşi, pentru care se dăduse firman împărătesc.

Hüve

Sensul scrierii acestor slove *(huruf)* este următorul:

Întrucît au sosit în partea noastră şi am primit cei opt mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate, pentru care se dăduse firman ca beiul Ţării Româneşti să ni-i predea în anul acesta binecuvîntat, în vederea pregătirii armelor de expediţie, de aceea i s-au dat aceste slove, drept dovadă *(temessük)*, în mîna sus-numitului bei al Ţării Româneşti. S-a scris în luna şaban.

La 8 Ş., anul 1102.

Semnătura: Sărmanul Ali, capudanul *(kapudan)* de acum la fluviul Dunărea.
Sigiliul: Ali...

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 9, c. 102.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK, 141/12; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 673.

188 **1691 mai 27** *(1102 şaban 28)* **Şesul Davud-Paşa**

Firmanul sultanului Suleiman al II-lea către Constantin Brîncoveanu, domnul Ţării Româneşti, cerîndu-i să procure 5 000 de guruşi, în contul haraciului ţării pe anul 1102 H. (1690—1691) şi să-i predea capudanului Dunării, Ali paşa, pentru diverse cheltuieli.

Suleiman han, fiul lui Ibrahim, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, onorat printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul Ţării Româneşti... [1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că s-a emis firmanul meu spre a se da cinci mii de guruşi, din banii Ţării Româneşti, pe anul o mie o sută doi[2], capudanului de acum al Dunării, mirimiranul cel glorios, Ali, norocul să-i continue, ca să-i aibă la el spre a plăti, atunci cînd va fi nevoie să plătească, dacă nu-i vor ajunge banii daţi în vederea plăţii „caicelor pentru cai" [3], zise *üstü açık* [4], cu a căror construire este însărcinat, precum şi pentru restul navlurilor corăbiilor de zaherele, care transportă zaherele la Belgrad, potrivit poruncii primite de el, ca şi pentru plata de *prastoyka* [5]. De aceea s-a dat firmanul meu ca tu, care eşti voievodul mai sus amintit, să predai în întregime suma aceea celui care va fi trimis din partea mirimiranului mai sus menţionat pentru primirea ei şi, luînd din mîna sa o dovadă *(temessük)*, s-o faci să fie făcută hoget [6]. Cînd va sosi porunca mea ilustră, îţi cer ca, tu, care eşti voievodul amintit mai sus, procedînd potrivit firmanului meu emis în această privinţă, să nu întîrzii şi să nu stai de loc şi, nearătînd nici un fel de scuze şi pretexte, să achiţi, întocmai aşa cum s-a arătat mai sus, şi să predai cu o zi mai de vreme acea sumă de cinci mii de guruşi, lăsată pe seama ta pentru treburile mai sus menţionate, celui care va fi numit din partea mirimiranului mai sus amintit ca să-i primească, şi, luînd din mîna sa o dovadă, să pui să fie făcută hoget lîngă ilustra mea poruncă de faţă, şi s-o păstrezi, pentru ca, în momentul întocmirii socotelilor, să se calculeze în contul datoriei tale. Aşa să ştii; să ai încredere în ilustrul semn!

Scris în ziua de douăzeci şi opt a lui şaban cel măreţ, anul o mie şi o sută şi doi.

Şesul Davud-Paşa. Şaban, anul 1102.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.5, c.99.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia; OAK, 141/12, cu tugra; scris: *divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 674.

---

[1] Loc alb.
[2] *1102 H.* = 5 octombrie 1690 — 23 septembrie 1691.
[3] *At kayıkları*, în sensul de caice pentru transportul cailor.
[4] *Bacuri.*
[5] *Prastoyka*, poate în sensul de „plată pentru zilele de şedere a vîslaşilor", lucrătorii fiind plătiţi pe zile.
[6] Aici în sensul de autentificare la judecătorie.

189 **1691 iulie 14** *(1102 şevval 17)*

Act încheiat în faţa lui Mehmed, cadiul de Nicopol, cu prilejul primirii a 5 000 de guruşi de către Ibrahim, fiul lui Hasan şi vechilul capudanului Ali paşa, din partea boierului Constantin Rali, împuternicitul lui Constantin Brîncoveanu, domnul Ţării Româneşti, în contul haraciului pe anul Hegirei 1102 (1690—1691).

Motivul acestui înscris este următorul:

Înalta persoană cu numele de Ibrahim, fiul lui Hasan, care este chehaiaua *(kethuda)* măriei-sale înaltului şi fericitului Ali paşa, capudan la fluviul Dunărea, şi vechil din partea lor pentru cele de mai jos, a declarat şi a recunoscut următoarele, în anul acesta binecuvîntat, la medjlisul şeriatului cel măreţ, în faţa boierului Constantin, fiul *(veled)* lui Rali, înaltul vechil de seamă care a fost trimis din partea valiului [1] de acum al Ţării Româneşti, onorat printre emirii creştini *(Iseviyye)*, Constantin bei [2], ca să predea suma ce va fi arătată mai jos: „Suma de cinci mii [3] de guruşi, necesară pentru trecerea prin ghirdapuri a corăbiilor de pe fluviul Dunărea, încărcate cu zahereaua miriei şi cu alte arme de expediţie, precum şi pentru înzestrarea bacurilor construite, zise *üstü açık*, a fost făcută havalea, prin înalt firman, spre a fi luată din banii de gizia *(cizye)* ai creştinilor ţării mai sus amintite, urmînd să fie socotită în contul anului 1102 [4]. Am luat-o şi am primit-o în întregime, în anul arătat mai sus, din mîna sus-numitului Constantin, care a fost numit vechil din partea voievodului *(mir)* mai sus menţionat, spre a fi socotită din banii giziei, încît, din suma aceea nu a rămas de luat nici un aspru".

Cînd el a spus astfel, s-a scris aceasta, la cerere, după ce s-a confirmat de către cei arătaţi mai sus.

Scris la 17 şevval cel onorat, anul 1102.

Semnătura: Sărmanul de mine..., Mehmed, cadiul oraşului Nicopol.
Sigiliul: Mehmed...
Martorii: Ceauşul El-Hadj-Ahmed, mubaşir de tonbaz; Mustafa efendi; imamul; Mustafa celebi din Tophane; Ali bei ibn-i Sun'ullah din Tophane; Ibrahim efendi grămăticul şi alţii.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.7, 100.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK 141/12; scris: *neshi-ta'lik.*
Rez., *Cat.*, II, nr. 675.

---

[1] *Vali*, denumire rar întîlnită în textele turceşti pentru domnii români. Aici în sens de voievod, domn.
[2] *Kostantin Bey*, Constantin Brîncoveanu.
[3] După „cinci mii" urmează un cuvînt ilizibil la microfilm.
[4] 5 octombrie 1690 — 23 septembrie 1691.

190 **1691 noiembrie 26** *(1103 rebi I 5)*

Dovadă prin care, la cererea domnului Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, capudanul Dunării, Ali paşa, confirmă din nou primirea sumei de 13 717$^1/_2$ guruşi, dat fiind faptul că prima dovadă se pierduse.

Sensul slovelor scrise este următorul:

Deşi, după ce luasem şi primisem în întregime cei treisprezece mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate — pentru a căror predare în partea noastră, de către beiul Ţării Româneşti, se dăduse firman, făcîndu-se havalea, în vederea plăţii vîslaşilor şi cîrmacilor trebuincioşi „caicelor pentru cai" [1], ca şi pentru plata celorlalte arme, pentru plata bacurilor [2] de la ghirdapuri sau pentru „zarika"(?), precum şi pentru alte cheltuieli importante, — dădusem dovadă *(temessük)*, totuşi, sosind om din partea voievodului amintit mai sus, cu vorba că: „dovada aceea s-a pierdut, să-mi dai din nou *temessük*, întocmai ca cel pe care mi l-ai dat în mînă", şi intervenind, au fost date, de aceea, în mîna sus-numitului voievod aceste slove, drept dovadă precum că am primit suma aceea, care era de treisprezece mii şapte sute şaptesprezece guruşi şi jumătate [3].

Scris la 5 Ra., anul 1103.

Semnătura: Sărmanul Ali, acum capudan la fluviul Dunărea.
Sigiliul: Ali...

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 8, 101.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK, 141/12; scris: *divani.*
Rez., *Cat.*, II, nr. 676.

---

[1] *At kayıkları.*
[2] *Üstü açık.*
[3] În alte documente: 8 717$^1/_2$ guruşi sau 5 000 guruşi.

191 **1692 ianuarie 10** *(1103 rebi II 20)*

Act prin care Mehmed, cadiul de Nicopol, raportează la Poartă precum că suma de 5 000 de guruşi, luată din tributul Ţării Româneşti în contul anului 1691 (1102 H.), a fost predată de boierul Constantin ⟨*Bali*⟩*, trimisul domnului Constantin Brîncoveanu, lui Ibrahim aga, vechilul capudanului de la Dunăre, Ali paşa.*

În defter se află scris precum că s-a făcut havalea şi s-a dat poruncă ilustră, în a douăzeci şi şaptea zi a lunii şaban din anul o mie o sută doi [1], în sensul următor: „Pentru a se afla la capudanul *(kapudan)* de acum al Dunării, Ali, să-i continue norocul, ca să plătească, atunci cînd nu-i vor fi de ajuns banii pentru caicele de cai [2], zise *üstü açık*, pentru a căror construire a primit poruncă, şi ca să dea, dacă va fi nevoie să dea bani, pentru restul navlurilor corăbiilor de zaherele, de pe drumul Belgradului, pentru care, de asemenea, el a fost însărcinat, precum şi pentru *prastoyka* (?), desemnîndu-se şi făcîndu-se havalea cinci mii de guruşi din tributul *(cizye)* Țării Româneşti, în contul anului o mie o sută doi [3], de aceea tu, cel care eşti voievod [4], pregătind cu o zi mai devreme suma aceea, s-o achiţi în întregime şi s-o predai, cu o zi mai repede, celui care va fi desemnat din partea sus-numitului ⟨capudan⟩ pentru primirea ei. De asemenea, luînd dovadă *(temessük)* de predare, s-o treci în condică, lîngă această ilustră poruncă a mea, pentru ca, în momentul socotirii, să se calculeze în contul datoriei tale".

Astfel, acesta reprezintă hogetul cadiului de Nicopol, mevlana Mehmed, precum că cei cinci mii de guruşi, — făcuţi havalea, prin firman, cu condiţia de a fi socotiţi în contul banilor de gizia pe anul amintit mai sus —, au fost achitaţi şi predaţi prin mîna boierului numit Constantin [5], care a fost vechil din partea voievodului Țării Româneşti, lui Ibrahim aga, chehaiaua lui Ali paşa şi împuternicitul din partea sa în vederea luării şi primirii sumei amintite mai sus. Firmanul depinde de măria-sa fericitul şi norocosul meu stăpîn.

La 25 R., anul 1103.

Semnătură: indescifrabilă.
Deasupra textului: o însemnare de confirmare.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 6.
Orig., Bibl. Naț. „Chiril şi Metodiu" Sofia, OAK, 141/12; scris: *ta'lik*.
Rez., *Cat.*, II, nr. 678.

---

[1] 26 mai 1691; de fapt *28 şaban 1102* = 27 mai 1691.
[2] *At kayıkları.*
[3] 5 octombrie 1690 — 23 septembrie 1691.
[4] Constantin Brîncoveanu.
[5] Constantin Rali.

192 — 1697 aprilie 1 *(1108 ramazan 9)* Adrianopol

Firman prin care sultanul Mustafa al II-lea porunceşte autorităţilor otomane din Rumelia, pînă în Țara Românească şi Moldova, să sprijine călătoria patriarhului din Ierusalim, în scopul strîngerii de pomeni de la locuitorii din Țara Românească şi Moldova, precum şi de la mănăstirile închinate de acolo, în vederea întreţinerii călugărilor şi mănăstirilor din Ierusalim.

Mustafa han, fiul lui Mehmed, veşnic biruitor!

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvor de înţelepciune şi elocvenţă, voi, cadiii care vă aflaţi pe drumul de la Adrianopol *(Edirne)* şi pînă în vilaietele Țării Româneşti şi Moldovei, să vă crească virtuţile, şi voi, mutesellimii [1] şi intendenţii de schele şi chehaiele *(kethuda)* şi serdarii de

ienicerí și aianii vilaietului și alți slujbași [2], care sînteți onorați printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul, la sosirea înaltei parafe împărătești, aflați că actualul patriarh ortodox [3] din veneratul Ierusalim, călugărul *(rahib)* cu numele de...[1], trimițînd arzuhal la Divanul meu imperial, s-a rugat pentru emiterea ilustrei mele porunci în sensul următor: Întrucît se obișnuiește ca o dată la cîțiva ani să se meargă în vederea strîngerii de pomeni *(sadaka)* și de mijloace de întreținere a sărmanilor din Ierusalimul cel venerat, precum și pentru strîngerea veniturilor de la fundațiile pioase *(vakuf)*, precum și a mijloacelor de întreținere din locurile care, potrivit obiceiului lor, au fost donate mănăstirilor din veneratul Ierusalim, de aceea să nu se îngăduie, contrar șeriatului, amestecul voievozilor *(voyvoda)* și subașiilor și intendenților și vameșilor și strîngătorilor de dări pentru negoț [4], precum și ai altor oameni de pază ai mirimiranilor și sangeacbeilor *(mirliva)*, în localitățile prin care vor trece, el și cei doisprezece călugări *(keșiș)* și alți șase servitori ai săi, pînă ce vor ajunge în Țara Românească și Moldova și pînă ce se vor întoarce de acolo, și nici în schelele aflate la tîrguri și la sate sau în locurile de trecere. De asemenea, de vreme ce ei nu vor avea obiecte de la care trebuie să se încaseze vamă, să nu se ia vamă și taxă de negoț sau peșcheș și să nu se îngăduie să li se ia banii sub alte pretexte.

De asemenea, neamestecîndu-se nimeni la îmbrăcămintea lor, atunci cînd își vor schimba înfățișarea lor pentru a trece mai ușor prin unele locuri primejdioase, nici la veșmintele pe care le vor purta potrivit felului lor de a fi ⟨călugări⟩, și nici la armele pe care le vor duce cu ei, în vederea pazei lor, ei să nu fie, contrar șeriatului, necăjiți și persecutați de nimeni la popasuri și pe drum, dîndu-li-se totodată, cu banii lor, și călăuze spre a ajunge teferi și sănătoși de la un menzil la altul.

Astfel, s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit legii. De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să faceți potrivit cerințelor firmanului meu care a fost emis în această privință.

De asemenea, atunci cînd sus-numitul patriarh va pleca cu doisprezece călugări și șase slujitori, potrivit obiceiului lor, ca să strîngă veniturile din donații *(vakuf)*, din locurile care au fost donate ca fundații pioase pentru mănăstirile din veneratul Ierusalim, precum și pentru a strînge bani în vederea întreținerii lor, să nu lăsați ca ei să fie necăjiți și supărați, contrar legii, de către voievozii beilerbeilor [5] și ai sangeacbeilor [6] sau de către subașii, intendenții de schele sau de zapciii de sate, prin cerere de taxă de negoț *(bâc)* sau bani de peșcheș, fie în timp ce se vor duce în locurile mai sus amintite și se vor întoarce de acolo, fie pe drumurile prin care se vor duce și se vor întoarce și nici în orașe sau prin sate și nici la schelele aflate pe malurile Dunării, de vreme ce ei nu persecută și nu atacă pe nimeni, contrar șeriatului.

De asemenea, de vreme ce nu au obiecte care să poată fi supuse la vămuire, ei să nu fie supărați și necăjiți prin cerere de vamă și dare de negoț sau sub alte pretexte, iar cînd, pentru a trece prin locurile primejdioase, își vor schimba înfățișarea și îmbrăcămintea lor, nimeni să nu se amestece la aceasta.

De asemenea, nimeni să nu se amestece la armele pe care le poartă cu ei, pentru paza lor, și nici la veșmintele pe care le poartă ei, potrivit felului lor de a fi ⟨călugări⟩.

Totodată, să nu lăsați ca olacii și ceilalți ostași ai Porții mele [7] să ia caii și catîrii pe care ei încalecă. Să li se dea călăuze, cu banii lor

proprii, dintre cei care merg de bunăvoie, pentru a ajunge în siguranţă şi cu bine de la un menzil la alt menzil. Astfel, să nu lăsaţi pe nimeni să-i persecute sau să-i atace, contrar legii. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a noua zi a lunii ramazan cel binecuvîntat, anul 1108.
De la reşedinţa din bine păzitul Adrianopol.

Bibl. Acad., DCCCII/1.
Orig. (22 × 44,5 cm), cu tugra; scris: *divani*.

Pe verso, însemnări: 1) La 9 ramazan 1108. Firman glorios pentru ca, de la Adrianopol pînă în Ţara Românească şi Moldova, patriarhul ortodox de Ierusalim şi cei doisprezece călugări din suita sa să nu fie supăraţi şi persecutaţi pe drum. 2) Aceeaşi însemnare şi în limba greacă. 3) Semnătură cu coadă şi alte însemnări.

---

[1] Loc alb. Dositei al II-lea Notara (1669–1707).
[2] Iş erleri.
[3] *Rum Patriki.*
[4] *Badjdar (bâcdâr).*
[5] *Mir-i-miran voyvodaları.*
[6] *Mir-i-liva (mirliva) voyvodaları.*
[7] *Kapu-Kulları.*

193 **1697 decembrie 9** *(1109 cemazi I 25)* **Adrianopol**

Firmanul sultanului Mustafa al II-lea prin care, la cererea domnului Constantin Brîncoveanu, se interzice autorităţilor otomane de pe malurile Dunării să mai îngăduie desfacerea sării străine în acele părţi în dauna sării extrase din Ţara Românească, întrucît haraciul fusese urcat, în trecut, de la 54 de poveri la 84 de poveri de aspri. Ulterior, Matei Basarab promisese să dea anual 130 000 de guruşi, cu condiţia de a dispune de desfacerea sării româneşti pe malurile Dunării.

Pildă printre cadii şi judecători, izvor de înţelepciune şi de elocvenţă, mevlana cadiul de Rusciuc [1], să-ţi crească virtutea, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu [2], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc, trimiţînd arzuhal la Poarta fericirii mele, a arătat că taxele vamale pentru sarea scoasă din vilaietul Ţării Româneşti fiind adăugate la gizielele raialelor valahe, cu condiţia ca, începînd de la Brăila şi pînă la Cladova *(Feth-ul-Islam)*, la schelele de pe amîndouă malurile fluviului Dunărea să nu se desfacă deloc sarea altora şi să nu se vîndă pe nici o cale, deşi pînă acum condiţiile de mai sus erau respectate, totuşi, în prezent, unii spahii *(sipahi)* şi ieniceri şi tunari şi gebegii şi adjemioglani şi intendenţi *(ümenna)* şi slujbaşi şi voievozi [2] pun să se desfacă şi să se vîndă, la Nicopol şi la Rusciuc şi la Silistra, precum şi în alte schele, sarea cumpărată de cetele de negustori din partea Moldovei şi din schela numită Galaţi *(Kalas)*, pricinuind astfel daune în vînzarea sării valahe şi aducînd pagube şi lipsuri avuţiei miriei, precum şi respectării condiţiilor arendării sale [3].

De asemenea, necăjindu-l pe el însuşi şi aducîndu-i pagube, el s-a rugat pentru emiterea ilustrei mele porunci pentru ca, potrivit cerinţelor condiţiilor de arendare, să nu se desfacă şi să nu se vîndă, de azi încolo, sarea altora în schelele de pe amîndouă malurile, de la Brăila şi pînă la Cladova.

Cînd au fost cercetate defterele privitoare la arendările de mine [4] s-a văzut scris şi înregistrat astfel: „Mai înainte de aceasta, pe cînd tributul fixat [5] al creştinilor Ţării Româneşti era de cincizeci şi patru de poveri *(yük)* de aspri pe an, se adăugaseră la acestea încă treizeci de poveri de aspri, din dările vamale de la patru mii de harable de sare, cu condiţia ca intendenţii şi slujbaşii să nu se mai amestece la vămile sării valahe, care trece prin schelele de la Nicopol şi Rusciuc şi Silistra, astfel că tributul şi taxele vamale fuseseră ridicate în total la opt zeci şi patru de poveri de aspri. După aceea, voievodul Ţării Româneşti, numit Gamati [6], venind la Divanul meu împărătesc, şi-a luat asupra sa şi a primit să predea în fiecare an la vistierie *(hazine)* suma totală de o sută treizeci de mii de guruşi, ca bani de gizia, împreună cu vama sării, cu condiţia ca intendenţii şi slujbaşii să nu se mai amestece la vama sării valahe. De asemenea, să nu se deschidă corăbiile de sare care încarcă sare din schela Galaţi. De asemenea, corăbiile de sare ce se încarcă cu sare la schela Galaţi, precum şi celelalte corăbii să nu fie desfăcute şi să nu se vîndă sare prin schelele aflate între Brăila şi Cladova, iar pentru sarea adusă pe cai, din partea Ţării Româneşti, voievodul de Turnu [7] să ia cîte patru aspri de fiecare povară de cal şi să nu perceapă mai mult. De asemenea, pentru sarea valahă, multă sau puţină, intendenţii şi slujbaşii să nu se amestece prin cerere de dări vamale şi taxe de negoţ şi de trecere şi de cazmale sau de lopeţi, încît, nelăsînd pe nimeni să facă asupriri, sarea Ţării Româneşti să fie luată şi stăpînită şi administrată de voievodul ei".

De aceea, cînd se făcuse arz, se stabilise ca, potrivit vechilor condiţii de arendare din partea voievozilor Ţării Româneşti, să nu se vîndă, de azi înainte, sarea altora în schelele aflate pe ambele părţi ale fluviului Dunărea, începînd de la Brăila şi pînă la Cladova, şi, de asemenea, în schelele de la Nicopol şi Rusciuc şi Silistra să nu se mai vîndă sarea altora.

Astfel, s-a făcut telhis precum că el [2] s-a rugat să se dea ilustrele mele porunci şi să se înregistreze la locul cuvenit, în sensul ca în schelele de la Nicopole, Rusciuc şi Silistra să nu se vîndă sarea altora şi alţii să fie împiedicaţi şi opriţi, iar el să numească un om din partea sa şi, potrivit condiţiilor vechi de arendare, să ia el vama sării.

Cînd s-a făcut arz, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se procedeze potrivit cerinţelor telhisului.

De aceea, la sosirea cu ilustra mea poruncă, să se procedeze potrivit poruncii mele emise în această privinţă. De asemenea, aşa cum s-a scris mai sus, potrivit cerinţelor vechilor condiţii de arendare ale voievodului cel amintit, să nu se desfacă şi să nu se vîndă sarea altora la Rusciuc şi în schelele dependente, ci omul desemnat de el să fie stăpîn, din partea sa, pe sarea valahă şi s-o vîndă. Să înlăturaţi şi să îndepărtaţi persecuţiile din partea altora şi să nu lăsaţi pe nimeni să-i necăjească sau să se gîlcevească împotriva condiţiilor lor de arendare.

Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris în a 25-a zi a lunii djemazi-ul-evvel din anul 1109.

De la reşedinţa din Adrianopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 63.
Suret Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 2 (Rusciuc), p. 54 ; scris : *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 686.

---

[1] În text apare şi Silistra.
[2] *Kostantin Brankovan.*
[3] *Şart-ı iltizam.*
[4] *Maden mukataası.*
[5] *Mal-i maktu'a.*
[6] *Gamati*, la unii cronicari turci : *Aga Matei*, adică Matei Basarab.
[7] *Kule voyvodası*, intendentul de Turnu.

194 ⟨1697 decembrie 9 = *1109 cemazi I 25*⟩

Buiuruldu prin care marele vizir porunceşte cadiilor de pe ambele maluri ale Dunării să se interzică vînzarea sării de către alţi negustori în schelele dintre Brăila şi Cladova, respectîndu-se condiţiile în care domnul Constantin Brîncoveanu arendase exploatarea şi vînzarea sării din Ţara Românească.

Voi, răspînditorii şeriatului, care sînteţi cadiii aflaţi pe amîndouă maluri ale fluviului Dunărea, începînd de la Brăila *(Ibrail)* şi pînă la Cladova *(Feth-ul-Islam)*, precum şi voi, intendenţii de schele din cazalele acelea, onoraţi printre cei de o seamă cu voi, vi se aduce la cunoştinţă că sarea din Ţara Românească a fost arendată *(iltizam)* voievodului Ţării Româneşti[1] şi dată pe seama avuţiei miriei, cu condiţia ca în schelele mai sus pomenite să nu se vîndă deloc sare de către alţi ⟨negustori⟩, sub nici o formă, iar dările vamale obţinute de la sarea scoasă din Ţara Românească să fie adăugate la tributul raialelor din Ţara Românească, iar sarea cumpărată de cetele negustoreşti din schela Galaţi *(Galas)* să nu fie desfăcută şi vîndută la Nicopol şi la Silistra şi la Rusciuc sau la alte schele şi negustorii să fie opriţi, ca să nu se pricinuiască pagube şi lipsuri avuţiei miriei şi condiţiilor de arendare ale voievodului Ţării Româneşti. Pentru aceasta i se dăduse în mînă şi firman purtător de glorie. Ca urmare, cerînd şi din partea noastră un buiuruldu, de care este îndreptăţit, s-a scris, de aceea, acest buiuruldu şi s-a trimis printr-unul din agalele noastre,... [2] aga, să-i crească norocul, desemnat ca mubaşir.

La sosirea lui, va trebui ca, potrivit cerinţei înaltului firman purtător de glorie, care a fost emis în sensul arătat mai sus, să opriţi, de azi încolo, desfacerea şi vînzarea sării altora în schelele aflate pe ambele părţi ⟨ale Dunării⟩, începînd de la Brăila şi pînă la Cladova, şi, înlăturîndu-i şi împiedicîndu-i ⟨pe alţii⟩, să faceţi să nu se aducă daune şi lipsuri avuţiei miriei şi condiţiilor de arendare. S-a dat buiuruldu ca să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de nepăsare şi îngăduinţă şi de a prezenta scuze şi pretexte sau de ivirea unor fapte contrare poruncii împărăteşti.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 62.
Suret, Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia, R. C. 2 (Rusciuc), p. 85.

---

[1] Constantin Brîncoveanu.
[2] Loc alb.

195 1698 aprilie 6 *(1109 ramazan 25)* Adrianopol

Firmanul sultanului Mustafa al II-lea prin care se poruncește lui capugibași Iusuf să cerceteze și să raporteze la Poartă dacă mubașirii desemnați cu procurarea de zaherele la schelele Silistra, Rusciuc și Nicopol și-au îndeplinit misiunea lor și ce cantități de zaherele au strîns.

Pildă printre glorioși și generoși, posesorul de cinste și generozitate, Iusuf, să-ți continue gloria, care, fiind unul dintre capugibașiii înaltei mele Curți, ești numit pentru trimiterea de zaherele procurate de prin cazale, cel veșnic să-și mărească bunăvoința față de tine! Cînd va sosi înalta parafă împărătească să-ți fie cunoscut că, pentru a ști, împărăția mea, dacă mubașirii de cumpărături din schelele Silistra și Rusciuc și Nicopol au procurat și au pregătit sau nu, pînă acuma, zaherelele pentru care au fost trimiși să le procure și dacă, fiecare din ei le-a transportat sau nu și dacă le-a adus sau nu la schelele pentru care li s-a dat poruncă, a fost emis firmanul meu ca, îndată ce va sosi această ilustră poruncă a mea, să cercetezi, așa cum se cuvine, zaherelele pentru care au fost trimiși să le procure mai sus-amintiții mubașiri de cumpărături și să faci în grabă arz și să aduci la cunoștință adevărul despre starea fiecăruia. Astfel, la sosirea cu ilustra mea poruncă, îți cer să procedezi potrivit poruncii mele emise în această privință.

De asemenea, tu, care ești mai sus-pomenitul capugibași, pentru a se aduce la cunoștința persoanei mele împărătești dacă mubașirii schelelor arătate au transportat sau nu la schelele lor și dacă au pregătit sau nu zaherelele pentru care li s-a dat poruncă să le cumpere, să cercetezi așa cum trebuie zaherelele lor, îndată ce-ți va sosi această ilustră poruncă a mea, și să faci în grabă arz și cunoscut la Poarta fericirii mele adevărul despre fiecare mubașir de achiziții. Așa să știi; să ai încredere în ilustrul semn!

Scris în a douăzeci și cincea zi din luna ramazan cel binecuvîntat, anul o mie și o sută și nouă.

De la reședința din Adrianopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 63.
Suret., Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C. 2 (Rusciuc), p. 54; scris: *neshi — divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 689.

196 1699 iunie 19—28 *(1110 zilhicce, evahır)* Adrianopol

Firmanul sultanului Mustafa al II-lea către muhafîzul și cadiul de Vidin, poruncindu-le să cerceteze cazul unor musulmani din localitatea Filordin care, pătrunzînd cu arme în Țara Românească, strămutaseră cu forța supuși, cu familiile și cu lucrurile lor, în partea Vidinului, fapt pentru care făcuse arz domnul Constantin Brîncoveanu.

Tu, Hasan... [1], care ești muhafîz de Vidin, să-ți dăinuie norocul, precum și tu, cadiul de Vidin... [1], să-ți crească virtutea, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că voievodul Constantin [2], pildă printre emirii neamului Mesiei, care este voievodul de acum al Țării

Româneşti, trimiţînd arzuhal la înalta mea Poartă, a înştiinţat că, cu o lună sau două mai înainte, cîţiva dintre locuitorii musulmani ai cetăţii Filordin [3], aflată pe malul Dunării, trecînd cu arme pe pămîntul Ţării Româneşti, au ridicat cu sila cîteva raiale, cu familiile şi cu lucrurile şi cu vitele lor, din satul numit... [4], care face parte din satele Ţării Româneşti, şi, trecîndu-le în partea Vidinului, au pricinuit multe tulburări. Rugînd emiterea poruncii mele împărăteşti în privinţa aceea, s-a dat firmanul meu ca să se cerceteze la faţa locului şi să se facă înştiinţare *(i'lam)*. Astfel, cînd va sosi, procedînd potrivit poruncii mele, emisă în această privinţă, şi întrebînd la faţa locului despre cele mai sus arătate şi făcînd *ilam* la Poarta mea purtătoare de fericire aşa cum s-au întîmplat lucrurile, să îndepliniţi întocmai înaltul cuprins al ilustrului meu firman emis. Aşa să ştiţi; să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui zilhidjge, anul o mie şi o sută şi zece. De la reşedinţa din Adrianopolul cel bine păzit.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 46.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 13 (Vidin), p. 56 (100); scris: *neshi-rik'a.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 692.

---

[1] S-a renunţat la formulele diplomatice.
[2] Constantin Brîncoveanu.
[3] Filordin, cetate pe malul Dunării, lîngă Vidin.
[4] Loc alb.

197 **1704 mai 15 *(1116 muharrem 10)* Constantinopol**

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea adresat autorităţilor otomane din Rumelia, ca să nu pretindă taxe vamale sau alte dări pentru odoarele şi odăjdiile bisericilor din Ţara Românească şi Moldova, aparţinînd mănăstirilor Ierusalimului. Fiind transportate în timpul războiului la Istanbul, spre păstrare, ele urmau să fie aduse înapoi.

Hüve

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veşnic biruitor!

Voi, cadiii aflaţi pe drum, începînd de la Istanbul şi pînă la sosirea în vilaieturile Moldovei şi Ţării Româneşti, care sînteţi glorioşi printre cadii şi judecători, izvor de virtuţi şi de elocvenţă, să vă crească înţelepciunea! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că numitul călugăr... [1], care este acum patriarhul ortodox al veneratului Ierusalim şi al împrejurimilor sale, făcînd arzuhal la Divanul meu împărătesc, a arătat că au fost aduse la Istanbul, spre păstrare, în timp de război, cărţile de Evanghelie şi candelele *(kandil)* şi cristelniţele şi ibricurile, precum şi sfeşnicele şi potirele de argint, aparţinînd din vechime mănăstirilor şi bisericilor lor, ce depind de mănăstirile sfîntului Ierusalim, şi aflate în vilaieturile Moldovei şi Ţării Româneşti, ca şi celelalte obiecte şi îmbrăcăminte, pe care ei le poartă potrivit obiceiului credinţei lor sau care aparţin bisericilor şi mănăstirilor lor. Dar în prezent, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, expediţiile fiind încheiate, este nevoie ca obiectele

să fie duse iarăşi la bisericile lor. De aceea el s-a rugat pentru emiterea ilustrei mele porunci în sensul ca, pe drumul de la Istanbul şi pînă în vilaieturile Moldovei şi Ţării Româneşti, în locurile pe unde ei se vor duce şi se vor întoarce, de vreme ce nu vor avea în mîinile lor mărfuri şi obiecte de vămuire, să nu se ia taxe pentru obiectele mai sus-amintite de către vameşi şi intendenţi sau ceilalţi din ceata celor care se află la pază, iar el, precum şi călugării săi, să nu fie necăjiţi şi persecutaţi, contrar legii, prin cerere de dări şi vamă pentru obiectele care aparţin bisericilor şi mănăstirilor lor.

De aceea, cînd s-au cercetat condicile de venituri *(mukataat)*, aflate spre păstrare la vistieria mea împărătească, s-a văzut că, din trecut şi pînă acuma, s-au dat ilustre porunci în sensul că „în timp ce călugării din binecuvîntatul Ierusalim şi din împrejurimile sale umblă în vilaietul Rumeliei şi în Moldova şi Ţara Românească, precum şi în alte locuri, pentru a strînge bani de întreţinere, atunci, prin locurile pe unde ei se duc şi se întorc, din moment ce nu au obiecte şi mărfuri de la care se ia vamă, vameşii şi ceilalţi păzitori ai ordinii să nu se amestece, contrar legii, şi să nu-i necăjească şi să nu-i asuprească pentru ceea ce, potrivit obiceiului credinţei lor, aparţine bisericilor şi mănăstirilor lor, precum şi pentru candelele cu perle şi cu pietre scumpe *(taşlu)* şi pentru cristelniţele şi ibricele şi sceptrele *(asa)* de argint, pe care ei le folosesc, ca şi pentru portretele şi veşmintele lor de diacon şi nici pentru candelabrele şi sfeşnicele de argint sau de aur şi nici pentru cărţile lor de Evanghelie şi nici pentru celelalte obiecte şi îmbrăcăminte sau pentru potirele care sînt dăruite bisericilor şi mănăstirilor lor".

Astfel, s-a dat firmanul meu ca să se facă întocmai celor văzute. De aceea, cînd va sosi hotărîrea mea, să procedaţi potrivit firmanului meu emis în această privinţă. De asemenea, pentru obiectele care aparţin bisericilor şi mănăstirilor din Moldova şi Ţara Românească, cum ar fi cristelniţe şi ibrice de argint şi odăjdii pentru diaconi şi candele de argint şi de aur şi cărţi şi candelabre cu perle şi cu pietre scumpe, care sînt dăruite bisericilor şi mănăstirilor lor, sus-numitul şi călugării săi să nu fie necăjiţi şi persecutaţi, contrar legii, prin dări forţate, de către vameşi şi ceilalţi, din ceata păzitorilor de ordine, de vreme ce ele nu sînt pentru vînzare şi nu fac parte din odoarele de la care e nevoie să se ia taxă vamală. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a zecea zi a lunii muharrem cel binecuvîntat, anul o mie şi o sută şaisprezece.

De la bine păzitul Constantinopol.

Pe verso: „10 muharrem 1110 [2]. Firman glorios pentru ca, de la Istanbul pînă în Ţara Românească şi Moldova, patriarhul ortodox din Ierusalim şi oamenii săi să nu fie supăraţi şi necăjiţi pe drum, prin cerere de vamă şi taxe pentru transportul unor odoare şi odăjdii bisericeşti".

Bibl. Acad., DCCCII/2.
Orig. (58 × 22,5 cm), cu tugra; scris: *divani*.
Pe verso: însemnări; semnătură cu coadă.

---

[1] Loc alb. Dositei al II-lea Notara.

[2] 19 iulie 1698. Această dată nu corespunde cu tugraua sultanului, care aparţine lui Ahmed al III-lea.

[3] Vezi şi doc. 201.

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care se poruncește cadiilor din sangeacurile Rusciuc și Giurgiu să înlesnească strîngerea capitației și a altor dări de la țiganii tributari din acele sangeacuri, fără a mai îngădui comandantului cetății Giurgiu să acapareze aceste dări sub pretextul că ar fi țigani din Țara Românească.

Glorioși printre cadii și judecători, izvor de virtute și de elocvență, voi, care sînteți cadiii de Rusciuc și de Giurgiu și de... [1] și de... [1], să vă crească înțelepciunea, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că Mehmed, să-i crească norocul, care a fost numit să strîngă giziaua țiganilor [2] din sangeacurile Nicopol și Silistra, făcînd arzuhal la Divanul meu împărătesc, a dat de știre că, mai înainte de aceasta, cînd voievodul [3] de Giurgiu prezentase arzuhal precum că vechii țigani dintre raialele Țării Românești care ședeau, fără să fie trecuți în condici [4], pe pămîntul Giurgiului, erau supărați prin cerere de gizia, se dăduse ilustră poruncă în sensul că dacă, într-adevăr, se cere gizia de la țiganii care sînt vechi raiale ale Țării Românești, cei de acest fel să fie opriți și înlăturați. Mai tîrziu, pentru a face ca giziaua și dările *(maktu)* acelora dintre țiganii sangeacurilor mai sus-pomenite care ședeau și locuiau în tîrgul Giurgiu și prin satele și ciftlicurile lui, să fie însușite de către voievodul de Giurgiu, giziedarul țiganilor care aparțin de Cancelaria *(Kalem)* aceea, zicînd că „pe pămîntul Giurgiului se află raiale netrecute în condică", a luat, contrar înștiințării făcute, o ilustră poruncă, într-un fel oarecare, ca să nu se dea <altcuiva> gizielele și dările lor. Cînd s-a făcut jalbă din partea ostașilor *(neferat)*, precum că el face nedreptăți, s-a găsit scris că, de astă dată, se dăduse ilustră poruncă precum că „Voievodul acela neavînd nici o legătură cu țiganii care aparțin Cancelariei mai sus amintite, de aceea, potrivit cerințelor beratului aflat în mîinile sale, în afară de țiganii din Țara Românească, voievodul menționat să nu se amestece nici la neamul țigănesc care plătește tribut". Dar acum s-a făcut iarăși cunoscut din partea ostașilor, cu jalbă, că „giziaua și dările celor de neam țigănesc, care locuiesc în tîrgul Giurgiu, precum și prin satele și ciftlicurile acestuia, se percepeau, din trecut și pînă acuma, de către giziedarul sangeacului *(liva)* amintit mai sus".

Gloriosul printre emiri și cei mai mari, bașdefterdarul meu de acum, El-Hadj-Mehmed, să-i continue gloria, a făcut *telhis* precum că el [5] s-a rugat pentru o ilustră poruncă în sensul ca cele arătate să fie cercetate, după șeriat, la fața locului și, potrivit cerințelor ilustrei porunci date mai înainte, afară de țiganii care fac parte din raialele vilaietului Țării Românești, voievodul amintit să nu se opună, potrivit beratului purtător de înaltă glorie, la perceperea giziei de la acei țigani defterlii care aparțin mai sus amintitului Kalem și ale căror giziele și dări se percepeau și se strîngeau, din trecut și pînă acuma, de către giziedari, iar sus-numitul <giziedar>, la rîndul său, să nu se amestece, sub acest pretext, la țiganii care fac parte din vechime dintre raialele Țării Românești. De aceea s-a dat firmanul meu purtător de glorie pentru ca el [6] să dea înapoi ceea ce a luat, contrar poruncii și defterului, de la raialele țigani tributari. Astfel, la sosirea, prin porunca mea, a ceaușului Hamza, să-i crească norocul, care a fost desemnat pentru acea treabă, să faceți potrivit firmanului meu emis în această

privință și, de asemenea, cercetînd cu dreptate cele amintite, să faceți ca giziedarul să strîngă tributul și dările țiganilor de la care se cer giziele și dări și care, nefiind dintre raialele vilaietului Țării Românești, fac parte dintre țiganii sangeacurilor Silistra și Nicopol și de la care se percepeau, din trecut și pînă acuma, gizia și dările *(maktu)* cuvenite, și să faceți dreptate, punîndu-l pe voievod să înapoieze ceea ce a luat, contrar poruncii și defterului, de la raialele țigani tributari. Așa să știți și să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris în prima zi din luna rebi-ul-ahîr, anul 1121.

De la reședința din bine păzitul Constantinopol.

Însemnare: Sosit la 17 djemazi-ul-ahîr, anul 1121 [7].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 73, 74.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C. 5 (Rusciuc), p. 29; scris: *ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 715.

---

[1] Loc alb.
[2] *Kıptiyan cizyesi.*
[3] *Voyvoda*, aici în sens de intendent, administrator de moșie.
[4] *Haric ez defter.*
[5] Mehmed, giziedarul.
[6] Voievodul de Giurgiu.
[7] 24 august 1709.

199 1711 aprilie 29—mai 8 *(1123 rebi I, evasıt)* Adrianopol

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care, la cererea patriarhului Hrisant Notara, din Ierusalim, se poruncește bostangibașiului de Adrianopol și altor dregători otomani prinderea călugărului Grigore, deoarece nu predase banii strînși din ținuturile otomane.

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veșnic biruitor!

Onorat printre cei glorioși, bostangibași de Adrianopol... [1], să-ți continuie gloria, precum și voi, cadiii de...[1] și de... [1] și de... [1], onorați printre cadii și judecători și izvoare de virtuți și de elocvență, să vă crească înțelepciunea, cînd va sosi înalta parafă imperială, să aflați că patriarhul numit Hristo [2], care este acum patriarhul ortodox al Ierusalimului cel venerat, trimițînd arzuhal la ordia mea imperială, a făcut cunoscut precum că, potrivit condițiilor prevăzute în beratul purtător de glorie, dat în mîna sus-numitului, acesta a trimis din partea sa pe călugărul zis Grigore *(Ligor)*, tot dintre călugării din Ierusalimul cel venerat, pentru a strînge pomeni [3] de la raialele ortodoxe, supuse creștine ale împărăției, iar acesta, la rîndul său, mergînd acolo, a umblat mai mult de șase ani pe malurile Dunării, în cazalele aflate sub stăpînirea voastră, dar nu a adus banii strînși de el, spre a fi dăruiți celor din Ierusalim. Cînd i s-au trimis, în repetate rînduri, oameni, el nu le-a dat ascultare și nici nu a venit în persoană și nici nu a trimis banii. Dînd de știre că acesta se află acum pe malurile Dunării, el s-a rugat să se emită porunca mea împărătească pentru ca tu, care ești bostangibașiul mai sus amintit, să numești un mubașir din partea ta și, prinzîndu-l pe sus-numitul Grigore, ori unde s-ar găsi el, să-l prezinți la Poarta Devletului meu. De aceea s-a dat porunca mea pentru a se face potrivit celor scrise mai sus.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea hotărîre, vă poruncesc să procedați potrivit firmanului meu emis în această privință, iar tu, care ești bostangibașiul mai sus-amintit, să trimiți un mubașir din partea ta și, prinzîndu-l pe sus-numitul Grigore *(Ligor)*, ori unde s-ar găsi el, să-l aduci la Poarta fericirii mele și să faci potrivit înaltului cuprins al ilustrei mele porunci emise. Așa să știți; să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii rebi ul-evvel, anul o mie și o sută și două zeci și trei.

Din tabăra de pe șesul Adrianopol.

Bibl. Acad., DCCCII/3.
Orig. (22,5 — 58,5 cm), cu tugra; scris: *divani*. Pe verso, însemnare în greacă și rezumat în limba turcă. Semnătură cu coadă și alte însemnări.
Rez. *Cat.*, I, nr. 117.

---

[1] Loc alb.
[2] Hrisant Notara (1707—1731).
[3] *Tasarruf*, în sens de economie.

200 — 1711 decembrie 24 *(1123 zilkade 14)*

Arzul domnului Țării Românești, Constantin Brîncoveanu, prin care se solicită de la Poartă emiterea unei porunci pentru ca intendenții din schela Turtucaia să nu cerceteze căruțele ce transportă banii de haraci și alte daruri, trimise de domnie, și să nu perceapă de la oameni alte dări decît taxa de trecere, toate aceste abuzuri fiind contrare obiceiului vechi.

Să trăiască măria-sa fericitul și înaltul și milostivul meu stăpîn *(sultanım)*!

Cu toate că, atunci cînd seimenii *(segban)* și călărașii desemnați de noi întru paza, pe drum, a boierului numit să ducă din partea noastră peșcheșul și darurile, ce din vechime și pînă acuma trebuie trimise din Țara Românească la Înalta Poartă, ca și banii de tribut, ce vor fi predați la vistieria împărătească, precum și ceilalți aspri, trimiși pentru datoriile noastre din Istanbul, mergeau fie cu harabale, fie singuri, la schela Turtucaia *(Tutrakan)*, de pe malurile fluviului Dunărea, și treceau pe partea musulmană, nu erau cercetate nici harabalele noastre și nici oamenii noștri nu erau căutați și, deși, în afară de darea de trecere[1], nu se mai cerea nimic altceva de către cei care se aflau intendenți *(emin)* de schele și nici nu se lua ceva, totuși, cel care este în prezent intendent la schela din Turtucaia, deschizînd, contrar legii vechi, harabalele noastre ce trec pe acolo, le caută și, oprindu-i pe boierii și pe oamenii noștri, mai cere, afară de taxa de trecere, cîte un guruș de fiecare cal și ia cu forța și, oprindu-i pe oamenii noștri, aduce daune în îndeplinirea treburilor împărătești. Făcîndu-se asuprire, după cum s-a arătat mai sus, rog pe îndurătorul meu stăpîn să se emită ilustră poruncă, adresată cadiilor, pentru ca, atunci cînd ei se duc la Înalta Poartă și se întorc și cînd trec prin schela mai sus-arătată, cei care se află intendenți la schela aceea să nu se amestece la harabalele noastre și la oamenii noștri și, în afară de darea de

trecere, să nu ceară alţi aspri şi să nu-i silească şi, astfel, să fie înlăturate şi îndepărtate oprimările lor, care sînt contrare vechiului obicei. Porunca şi firmanul depind de măria-sa stăpînul meu.

Supusul de mine, Constantin, voievodul de acuma al Ţării Româneşti.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 10.
Orig. Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK., 54/6, cu rezoluţii deasupra textului; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 718.

---

[1] *Geçit akçesi.*

201 **1711 decembrie 27** *(1123 zilka'de 17)*

Telhisul defterdarului Porţii cerînd marelui vizir aprobarea arzului domnului Ţării Româneşti, Constantin Brîncoveanu, care se plînsese împotriva abuzurilor unor intendenţi de schele de pe malurile Dunării. Aceştia percepeau taxe ilegale de la oamenii trimişi de domn la Constantinopol, pentru interesele împărăţiei.

Arzul supusului de mine:

Acesta[1] este arzuhalul voievodului Ţării Româneşti, care spune că, deşi se obişnuia ca, atunci cînd boierii şi călăraşii de seimeni, desemnaţi să ducă peşcheşul şi darurile ce trebuie trimise, din vechime, din Ţara Românească la Înalta Poartă, sau banii de gizia, ce vor fi predaţi la vistieria imperială, precum şi alţi aspri, trimişi pentru datoriile sale din Istanbul, mergînd cu carele la schela Turtucaia *(Tutrakan)*, de pe malurile fluviului Dunărea, trec pe partea musulmană, să nu se cerceteze nici harabalele sale şi nici oamenii săi şi, de asemenea, afară de darea de trecere, intendenţii de schele să nu ceară nimic altceva şi cu toate că nici nu se lua nimic, din trecut şi pînă acuma, totuşi, intendentul de azi al schelei Turtucaia, contrar obiceiului vechi, oprind carele sale care trec pe acolo, le caută şi, de asemenea, oprindu-i pe boierii şi pe oamenii săi, mai cere, afară de darea de trecere, cîte un guruş pentru fiecare cal şi-l ia cu sila.

El mai scrie că oamenii săi sînt opriţi şi persecutaţi, cei în cauză făcînd greutăţi în îndeplinirea slujbelor împărăteşti. De aceea, el cere curmarea supărărilor, care sînt împotriva legii vechi, pentru ca, atunci cînd oamenii săi, care se duc şi se întorc, trec prin schela mai sus amintită, intendenţii acelei schele să nu se amestece la harabalele şi la oamenii lui şi să nu ceară alţi bani, afară de darea de trecere.

Cînd s-au făcut cercetări la *Kalem*, s-a văzut scris că supravegherea schelelor de la Silistra şi Rusciuc şi Hîrşova şi Turtucaia, care au un venit anual de şaisprezece poveri *(yük)*[2] şi şase mii de aspri, se află, întărit cu hatt-i-humaiun, pe seama lui Ibrahim aga şi lui îi sînt date în arendă, cu condiţia de a lua, potrivit obiceiului vechi, vamă pentru mărfurile şi obiectele şi pentru guruşii care se trec încolo şi încoace prin schelele mai sus amintite, afară de banii care se cuvin împărăţiei, şi, de asemenea, cu condiţia de a lua darea numită paguba măcelarilor[3], iar pentru fiecare cal şi vacă sau vită, care trece pe acolo, să ia cîte zece aspri ca dare de trecere. Dar înălţimii voastre vă este desigur ştiut că voievodul mai sus amintit nu este negustor şi nu este nevoie să se

ia aspri de la el, ca vămuire sau sub altă formă, pentru asprii pe care îi va trimite miriei, spre a fi predaţi la vistierie, precum şi pentru lucrurile pe care le va trimite, potrivit obiceiului, ca daruri stăpînului meu, şi, de asemenea, nu este nevoie să se ia dări, aşa cum se percep dări pentru mărfurile celorlalţi neguţători.

Depinde de măria-sa norocosul şi fericitul meu stăpîn firmanul în privinţa emiterii ilustrei porunci ca să nu i se ceară bani pentru vamă sau sub alte pretexte, de vreme ce se va stabili că banii, care se aduc din partea lui, sînt pentru vistierie, iar obiectele sînt trimise ca daruri. De asemenea, să nu fie persecutaţi nici oamenii săi, care vin şi se duc.

La 17 *Za.*, anul 1123.

Semnătură: indescifrabilă.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.10.
Orig., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK, 54/6; scris: *neshi-divani.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 722.

---

[1] Vezi doc. 197.
[2] 16 × 100 000 = 1 600 000 akçe.
[3] *Zarar-ı kassabiye.*

202 — 1716 noiembrie 20 *(1128 zilhicce 5)*

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care se porunceşte domnului Moldovei, Mihail Racoviţă, să recruteze în grabă un număr suficient de ostaşi necesari pentru paza ţării, cu condiţia ca cheltuielile de întreţinere să fie scăzute din tribut.

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi onorat printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, voievodul Moldovei[1], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc, la sosirea înaltei parafe împărăteşti, să-ţi fie cunoscut că firmanul meu purtător de înaltă glorie a fost emis pentru ca tu, care eşti voievodul mai sus-amintit, să recrutezi din acele părţi şi să completezi cu un ceas mai devreme numărul trebuincios de ostaşi *(levend)* în vederea pazei şi apărării ţării Moldovei de răutăţile duşmanilor legii şi, făcîndu-i să fie prezenţi, să raportezi la Poarta fericirii mele în clipa în care au fost completaţi pentru ca, după aceea, să se numească şi să se trimită de la Poarta mea purtătoare de noroc om de înaltă încredere care să-i controleze şi să-i numere şi să-i treacă în defter. De asemenea, să-i pui şi să-i aşezi pe levenzii cei pomeniţi în acele locuri ale vilaietului arătat unde este nevoie de pază şi, depunînd multe eforturi în privinţa apărării împotriva duşmanilor credinţei, să nu arăţi nici un fel de nepăsare şi să nu întîrzii înscrierea levenzilor de care s-a amintit mai sus. Pentru ca cheltuielile necesare pentru levenzii aceia să fie socotite şi scăzute din tributul ţării mai sus-arătate, să se înregistreze cum trebuie data înscrierii lor; iar tu să depui toate eforturile şi străduinţele tale pentru a-i recruta şi a-i completa cu un ceas şi cu o zi mai devreme, cu condiţia ca levenzii aceia să fie buni de treabă şi viteji şi capabili de luptă şi să te fereşti de întîrziere şi nepăsare. Astfel, la sosirea poruncii mele ilustre, îţi cer să procedezi potrivit cuprinsului înaltului firman aducător de noroc,

care a fost emis cu cinste în această privință în sensul arătat mai sus și care cere supunere și ascultare, și să te ferești foarte mult de fapte și purtări contrare. Așa să știți și să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris în a cincea zi a lunii zilhidjge din anul o mie și o sută și douăzeci și opt.

Arh. St. Buc., Doc. turc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 128—129.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, OAK, 13/28.
Rez. *Cat.*, II, nr. 713, cu data: 1709 februarie 1-10 (*1120 zilka'de, evahır*).

---

[1] Mihail Racoviță (25 decembrie 1715—25 septembrie 1726, a treia domnie).

203 **1717 martie 19** *(1129 rebi II 5)*

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care, la cererea patriarhului Hrisant din Ierusalim, se poruncește cadiilor din Rumelia ca preoții care aduc odoare bisericești din țările române la Constantinopol, spre păstrare, să nu mai fie necăjiți pe drum prin cerere de vamă și alte dări.

Hüve

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veșnic biruitor!

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și elocvență, voi, care sînteți cadiii aflați pe drum, începînd din vilaietiurile Țării Românești și Moldovei pînă la Poarta fericirii mele, să vă crească virtuțile, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să știți că numitul călugăr *(rahib)* Hrisantos [1], care, prin beratul meu purtător de înaltă cinste, se află ca patriarh ortodox la binecuvîntatul Ierusalim, prezentînd arzuhal la Poarta fericirii mele, a făcut cunoscut că au vrut să aducă, spre păstrare, la bisericile lor din Istanbul, cărțile de evanghelie *(Incil)* și candelele și candelabrele mănăstirilor și bisericilor aflate în vilaieturile mai sus amintite și aparținînd Ierusalimului cel binecuvîntat, precum și celelalte odoare ale bisericilor, pe care ei le folosesc, potrivit obiceiului credinței lor. Dar cînd călugării săi aduceau obiectele mai sus amintite, deși nu aveau lucruri de la care să fi fost nevoie de a se percepe dare vamală, ei au fost totuși supărați și persecutați pe drum, prin locurile pe unde s-au dus și s-au întors, de către intendenți *(ümenna)* și de ceilalți păstrători ai ordinii [2], prin cerere de dări, numai și numai pentru a lua bani de la ei. El s-a rugat pentru o poruncă de a mea în sensul ca să nu se îngăduie ca ei să fie persecutați și supărați fără motiv și fără firman, contrar poruncilor ilustre pe care le are în mîna sa.

De aceea, cînd au fost cercetate condicile de venituri [3], aflate spre păstrare la vistieria mea imperială, s-a văzut scris că „binecuvîntatul Ierusalim fiind pe seama sus-numitului călugăr, care este patriarhul ortodocșilor, în beratul și poruncile ilustre, date în mîna sa, se precizează, din trecut și pînă acuma, precum că, atît timp cît nu au obiecte de la care e nevoie să se ia vamă, cei din ceata păstrătorilor ordinii să nu-i necăjească, contrar legii, numai și numai cu scopul de a căpăta

bani, nici pe el şi nici pe călugării săi, pentru îmbrăcămintea lor sau pentru odoarele care, potrivit obiceiului credinţei lor, aparţin bisericilor şi mănăstirilor lor". Astfel, s-a dat firmanul meu ca să se procedeze potrivit celor văzute.

De aceea, cînd va sosi ilustrul meu firman, să faceţi, în această privinţă, potrivit poruncii mele care a fost emisă. De asemenea, să vedeţi, iar dacă sus-numiţii nu au în mîinile lor obiecte de la care e necesar să se ia vamă şi nu se află într-o stare care să ceară vreun amestec din partea celor din tagma păstrătorilor ordinii, fără motiv şi fără firman, atunci să nu-i lăsaţi să-i supere şi să-i asuprească, contrar legii şi beratului şi poruncilor împărăteşti. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a cincea zi din luna rebi-ul-ahîr, anul o mie şi o sută şi douăzeci şi nouă.

Din bine păzitul Constantinopol.

Bibl. Acad., DCCCII/4.
Orig. (63,5 × 24,5 cm), cu tugra; scris: *divani*. Pe verso: însemnări, semnătură cu coadă etc.
Rez. *Cat.*, I, nr. 121,

[1] Hrisant Notara.
[2] *Ehl-i örf*.
[3] *Mukataat defteri*.

204 **1718 aprilie 10** *(1130 cemazi I 9)*

Poruncă vizirală adresată cadiului de Giurgiu şi lui Mehmed, capugibaşi la Poartă, ca să termine repararea fortificaţiilor cetăţii Giurgiu, luînd cei 790 guruşi rămaşi la mubaşirul Abdullah, care murise în timpul reparării cetăţii.

Hüve

Poruncă adresată cadiului de Giurgiu şi lui Mehmed, unul dintre capugibaşii înaltei mele Curţi, să-i crească gloria:

Cadiul de Giurgiu, mevlana Ismail, să-i crească virtutea, trimiţînd arzuhal la Divanul meu împărătesc, a adus la cunoştinţă că cherestelele trebuincioase pentru repararea turnurilor *(kule)* şi palisadelor *(şıranpo)* şi întăriturilor *(tabiye)* cetăţii Giurgiu le tăiau raialele de acolo şi tot ele fărîmau şi argila *(alçı)* şi goleau lăzile. De asemenea, sub supravegherea voievodului de Giurgiu, raialele depuneau eforturi, iar pentru cheltuielile trebuincioase la aceste întărituri se dăduse din partea miriei suma totală de două mii de guruşi şi fusese numit ca mubaşir Abdullah, să-i crească norocul, unul dintre ghediklii înaltei mele Curţi. Dar acesta murind, tocmai cînd se lucra la reparaţii, din asprii predaţi pentru reparare au rămas şapte sute nouăzeci de guruşi care, prin mijlocirea lui Husein paşa, au fost predaţi în contul zaimului Husein din Giurgiu, în mîna căruia se află şi în clipa de faţă. De aceea el[1] s-a rugat să se dea iarăşi ilustra mea poruncă pentru a se repara, cu ceea ce a mai rămas, locurile care au nevoie de reparaţii.

Astfel, tu, Mehmed, să-ţi crească gloria, care eşti numit peste mubaiaagiii din Rusciuc, aşa cum s-a scris mai sus, să iei de la arătatul Husein guruşii aceia şi, desemnînd om din partea ta, să faci să se repare, sub supravegherea ta, şi să se completeze locurile rămase nereparate,

iar după terminare să aduci la cunoştinţă. Pentru aceasta s-a dat ilustra mea poruncă. Firmanul meu, purtător de înaltă glorie, a fost emis pentru ca, atunci cînd se va face telhis, să se scrie ilustra mea poruncă, potrivit cerinţelor telhisului. De aceea s-a dat teşcherea *(tezkere)* ca să fie scrisă ilustra poruncă, aşa cum s-a arătat.

La 9 Dja. anul 1130.

Sigiliul : Osman...

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 31. Orig.,
Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK, 141/8; scris: *neshi — divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 761.

---

[1] Cadiul *(kadı)*.

205 **1718 decembrie 13** *(1131 muharrem 21)*

Arzul autorităţilor otomane de la Constantinopol către sultan, arătîndu-se că nu se cuvine să se aprobe cererea domnului Moldovei, Mihail Racoviţă, de a se scade din haraciul ţării cheltuielile făcute pentru întreţinerea unui număr de 1 500 de levenzi, aşa cum i se ceruse prin firman, întrucît paza ţării este o obligaţie a voievozilor, fără contribuţia miriei.

Arzul[1] umil al supusului de mine este următorul:

Voievodul Moldovei[2] a făcut arz, zicînd că ,,potrivit firmanului emis pentru înscrierea, prin mijlocirea voievodului Moldovei, a unui număr îndestulător de levenzi trebuincioşi la paza ţării Moldovei şi pentru folosirea lor, în locuri potrivite, la slujba de pază, cu condiţia ca cheltuielile lor să fie scăzute din banii tributului *(cizye)*, pusesem să fie înscrişi un număr de o mie cinci sute de levenzi şi-i pusesem la slujba de pază, cu condiţia ca cheltuielile lor să fie scăzute din gizia".

Cînd s-a făcut socoteală, potrivit arzului său, s-a calculat că cheltuielile lor se ridică la şaptezeci şi cinci de mii de guruşi. Întrucît paza ţării mai sus-amintite cade pe seama obligaţiilor voievozilor Moldovei şi nu este nevoie să fie desemnaţi şi folosiţi la pază ostaşi cu plată din partea miriei, de aceea nu se cade ca, luîndu-se în seamă porunca aflată în mîna sa, să se dea din partea miriei bani în acest scop. Firmanul depinde de măria-sa fericitul şi norocosul meu stăpîn *(sultanım)*.
Însemnare 1: S-a dat scrisoarea la 21 M. 1131[3].
Notă: Documentul mai conţine şi trei rezoluţii.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 128—129.
Orig., Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK, 13/28;
Rez. *Cat.*, II, nr. 764.

---

[1] Acest arz se află deasupra textului firmanului din *5 zilhidjge 1128*—20 noiembrie 1716.
[2] Mihail Racoviţă.
[3] 14 decembrie 1718.

1719 iunie 9—18 *(1131 receb, evahır)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care, la cererea domnului Nicolae Mavrocordat, se porunceşte cadiilor din Rumelia şi de pe malurile Dunării să restituie toate avuţiile jefuite din Ţara Românească şi să elibereze pe toţi locuitorii robiţi mai înainte, neîngăduindu-se nimănui să se împotrivească.

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă, voi, cadiii aflaţi în părţile Rumeliei şi pe malurile fluviului Dunărea, să vă crească virtutile, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Nicolae [1], pildă printre emirii neamului Mesiei, a înştiinţat Poarta Devletului meu precum că, mai înainte de aceasta, au fost devastate şi prădate avuţiile şi proviziile unora dintre raialele Ţării Româneşti, iar ele au fost luate în robie, şi a cerut bunăvoinţă în această privinţă. De aceea voi, care sînteţi acum cadii, la sosirea ilustrei mele porunci straşnice, să înapoiaţi şi să predaţi stăpînilor lor toate avuţiile şi proviziile de acest fel, precum şi celelalte lucruri ale raialelor, care au fost devastate şi prădate, oriunde se găsesc ele prin cazalele de sub stăpînirea voastră. De asemenea, să fie sloboziţi şi toţi locuitorii, dintre raialele mai sus-pomenite, care au fost luaţi în robie.

S-a emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, în această treabă, să nu lăsaţi pe nimeni să motiveze sau să se împotrivească. Astfel, la sosirea ilustrei mele porunci, cer să faceţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă, aşa cum s-a arătat mai sus, şi care cere supunere şi ascultare şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul.

Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii regeb, din anul o mie şi o sută şi treizeci şi unu.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 118.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 19 (Vidin), p. 81; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 766.

[1] Nicolae Mavrocordat.

207 **1727 iunie 1—10** *(1139 şevval, evasıt)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea, adresat autorităţilor otomane din Rumelia, ca să nu se mai repete supărările care au fost pricinuite patriarhului Ierusalimului. Acesta plecase cu oamenii săi în părţile Moldovei şi Ţării Româneşti, în vederea strîngerii de pomeni pentru călugării din Ierusalim.

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veşnic biruitor!

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii aflaţi pe drumul de la Poarta fericirii mele şi pînă în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei, să vă crească virtuţile, şi voi,

mütesellimii şi voievozii şi chehaialele şi serdarii de ieniceri şi intendenţii de schele şi aianii din vilaiete, precum şi slujbaşii care sînteţi glorioşi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească puterea! Cînd va sosi înalta parafă imperială, aflaţi că patriarhul cu numele de Hrisantos[1], care este patriarhul ortodox al veneratului Ierusalim şi al împrejurimilor sale, prezentînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a făcut cunoscut că, deşi nu era nevoie să li se pună piedici prin locurile pe unde umblau în vederea strîngerii de pomeni, pentru sărmanii călugări ai veneratului Ierusalim, ca şi în vederea adunării banilor de milostenii *(vakuf)*, proveniţi din locurile care au fost dăruite mănăstirilor lor, totuşi, în prezent, potrivit vechiului obicei, sus-numitul patriarh şi doisprezece călugări plecînd, împreună cu şase slujitori ai lor, în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei pentru strîngerea de pomeni, ei au fost persecutaţi foarte mult de către beilerbei şi sangeacbei şi ceilalţi, din ceata păzitorilor de ordine, care i-au necăjit atunci cînd ei şi-au schimbat înfăţişarea şi îmbrăcămintea lor, spre a trece cu uşurinţă prin unele locuri primejdioase, pe unde umblau ei, şi cînd au purtat cu ei arme de luptă, în vederea îndepărtării unor necazuri, împiedicîndu-i, totodată, să umble şi să adune pomeni. El s-a rugat pentru emiterea unei ilustre porunci de a mea ca să nu fie opriţi la ducerea şi la întoarcerea lor şi să nu li se interzică strîngerea de bani şi să nu fie persecutaţi. De aceea s-a dat porunca mea pentru a se face potrivit celor arătate mai sus.

Astfel, cînd va sosi ilustrul meu firman, vă poruncesc să procedaţi în această privinţă aşa cum cere porunca mea, care a fost emisă. De asemenea, voi, care sînteţi cei amintiţi mai sus, să nu îngăduiţi, după cum s-a arătat, ca ei să fie împiedicaţi în trecerea lor prin cazalele de sub stăpînirea voastră şi să nu lăsaţi pe nimeni să le interzică strîngerea de bani de la cei care dau de bunăvoie şi nimeni să nu se amestece în treaba lor şi să nu-i supere. Să faceţi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasit)* lui şevval, anul o mie şi o sută şi treizeci şi nouă.

De la reşedinţa din binepăzitul Constantinopol.

Bibl. Acad., DCCCII/5.
Orig. (515, × 76 cm), cu tugra; scris: *divani*.
Rez. *Cat.*, I, nr. 132. *Pe verso:* însemnare şi rez. turc.; semnătură cu coadă.

---

[1] Hrisant Notara.

208 **1728 mai 1** *(1140 ramazan 21)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care se comunică muhafizului de Vidin şi cadiilor de pe malurile Dunării că veniturile de pe sarea încărcată la schelele dintre Vidin şi Chilia au fost arendate lui Ishak, Mehmed, Ebubekir etc., cu începere din martie 1728 şi pînă la sfîrşitul lunii februarie 1729, poruncindu-le totodată să îngăduie perceperea dărilor prevăzute de firmanul dat şi în beratul acordat arendaşilor.

...[1] Muhafîzul de Vidin, vizirul meu.. [2] şi cadiii aflaţi pe drum, de la Vidin pînă la schela Chilia *(Kili)*, să vă crească virtuţile, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că Mehmed Emin, onorat printre aianii glorioşi, care este divitdarul marelui vizir şi onoratul Damad-Ibrahim paşa... [1], Allah cel preaînalt să-i menţină mărirea, precum şi Ishak, unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, şi Ebubekir, să le crească gloria, trimiţînd arzuhal la Divanul meu imperial au arătat că au pe seama lor dreptul de malikiane cu condiţia de a lua, ca dări, cîte trei aspri noi *(sağ akçe)* pentru fiecare sută de ocale de sare din Ţara Românească, ce se încarcă în corăbii la schelele aflate între Vidin şi Chilia. De aceea ei s-au rugat pentru ilustra mea poruncă în sensul ca, trimiţînd oameni cu scopul de a le lua în stăpînire din partea lor, ei să le perceapă potrivit beratului purtător de înaltă glorie, aflat în mîinile lor şi să nu se amestece altcineva din afară.

Cînd au fost cercetate defterele Contabilităţii generale *(Başmuhasebe)*, păstrate la vistieria mea împărătească, s-a văzut scris că „întrucît nu se află pe seama nimănui sarea din Ţara Românească, ce se încărca în corăbii la schelele dintre Vidin şi pînă la Chilia, ele[4] au fost înregistrate din nou ca avuţii ale miriei *(mukataa)*, cu un venit de o mie de guruşi anual, şi au fost acordate ca malikiane lui Ishak ceauş, unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, şi lui Mehmed Emin, divitdarul marelui vizir, şi lui Ebubekir, luîndu-se o mie de guruşi peşini *(muaccele)*, ca să le stăpînească începînd din prima zi a lui martie *(mart)*, a anului o mie o sută patruzeci[5], cu condiţia de a achita în fiecare an, la vistieria Porţii, banii cuveniţi şi să li se încheie socotelile". Printre condiţiile arendării lor se află scris că „pentru sarea valahă pe care cetele de negustori o cumpără şi o încarcă în corăbiile lor la schelele aflate între schela Vidin, amintită mai sus, şi schela Chilia, să se perceapă, ca taxă de mirie, cîte trei aspri noi de fiecare sută de oca". S-a văzut, de asemenea, că acest lucru se găseşte clar scris şi în beratul care le-a fost dat; şi acest înscris a fost extras.

Astfel, s-a emis firmanul meu glorios ca ei să fie puşi să le ia în posesiunea lor, potrivit condiţiilor înaltului meu berat şi după cerinţele actului *(temessük)* valabil aflat în mîinile lor. De aceea, la sosirea ilustrei mele porunci, vă cer să faceţi întocmai firmanului meu emis în această privinţă şi, potrivit condiţiilor gloriosului meu berat de malikiane, dat, aşa cum s-a arătat, în mîinile celor amintiţi mai sus, să-i puneţi pe oamenii desemnaţi din partea lor să strîngă în contul miriei şi să perceapă cîte trei aspri noi pentru fiecare sută de oca de sare valahă cumpărată de cetele de negustori şi încărcată în corăbiile lor, începînd de la schela Vidin, pomenită mai sus, şi pînă la schela Chilia. Să nu lăsaţi pe nimeni să aducă pagube miriei, prin împotrivire şi amînare, contrar condiţiilor arătate în beratul purtător de înaltă glorie. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a douăzeci şi una zi a lui ramazan cel venerat din anul o mie şi o sută şi patruzeci.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Însemnări: 1) Sosit la 15 şevval anul 1140 [6]. 2) Firman emis ca să se perceapă bani pentru mirie de fiecare sută de oca de sare încărcată în corăbii. Dar nu este pentru sarea încărcată în căruţe sau pe cai şi vîndută în partea dinspre uscat.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 120.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 19, (Vidin), p. 48.
Rez. *Cat.*, II. nr. 780.

---

[1] S-a renunţat la unele formule.
[2] Loc alb.
[3] *Eflak tuzu.*
[4] Adică veniturile din arendarea sării.
[5] 1 martie 1728.
[6] 25 mai 1728.

209 **1728 septembrie 7** *(1141 safer 2)*

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care, la cererea lui Nicolae Mavrocordat, se aduce la cunoştinţa autorităţilor otomane de la schelele de pe malurile Dunării că a fost anunţată concesionarea unor taxe vamale unui grup de asociaţi. Se porunceşte să nu se mai amestece în exploatarea sării româneşti, întrucît a fost arendată domnilor Ţării Româneşti cu majorarea haraciului.

Muhafîzul de Vidin... [1], vizirul meu... [2], paşa, preaînaltul Allah să menţină mărirea ta, precum şi voi... [1], cadiii aflaţi pe malurile fluviului Dunărea, de la schela Vidin şi pînă la Chilia, să vă crească virtuţile, şi, de asemenea, voi, mutesellimii şi nazîrii sangeacurilor Nicopol şi Silistra, să vă crească gloria! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Nicolae Mavrocordat [3], pildă printre emirii neamului Mesiei şi demn de încredere printre mai marii celor de credinţa lui Iisus, sfîrşitul să-i fie cu noroc, trimiţînd arzuhal la Divanul meu împărătesc, a dat de ştire că, în trecut, pe cînd haraciul Ţării Româneşti era, împreună cu banii de arenzi, de cincizeci şi patru poveri *(yük)* de aspri *(akçe)*, se adăugaseră, la acestea, încă treizeci de poveri de aspri, cu condiţia ca, „de azi încolo, intendenţii şi slujbaşii şi arendaşii *(mültezimin)* şi nazîrii să nu se mai amestece la sarea valahă [4], care trece prin schelele Nicopol şi Rusciuc şi Silistra", dar că, după aceea, voievodul numit Aga-Matei [5] luase asupra sa ca să dea, împreună cu vama sării, în total, suma de o sută treizeci de mii de guruşi pe an, bani de tribut, cu condiţia ca intendenţii şi slujbaşii să nu se amestece la vama sării valahe şi la taxele de trecere sau la dările de cazmale *(kazma)*, orice ar fi ele, începînd de la Brăila şi pînă la Cladova *(Feth-ül-Islam)*. El a mai arătat că, stăpînindu-se în felul acesta, nu se cuvenea amestecul altora prin cerere de vamă pentru sarea valahă.

Zicîndu-se însă că acum vama sării valahe, ce se încarcă în corăbii la schelele de la Vidin şi pînă la Chilia, nu se află pe seama nici unei persoane şi că nu este trecută în defter şi că nu aduce nici un folos miriei, ea a fost dată ca malikiane, începînd din anul o mie o sută patruzeci [6], pentru o mie de guruşi, şi încă o mie de guruşi peşini *(muaccele)*, cu condiţia de a se încasa cîte trei aspri noi de fiecare sută de oca de sare valahă pe care o încarcă cetele de negustori de la schelele mai sus arătate. Dar cînd ei, contrar obiceiului vechi, au cerut dări de la negustori, aceştia, la rîndul lor, au vrut să scadă ceva din preţul sării pe care o vînd voievozii Ţării Româneşti, pricinuind astfel daune miriei şi ducînd la micşorarea sumelor de bani pentru tribut.

De asemenea, el a mai arătat că vama sării din schelele pomenite fiind cuprinsă, din vechime, în banii tributului Ţării Româneşti, se află scris şi în clauzele acordate lor ca nimeni din afară să nu se amestece în nici un fel.

De aceea el s-a rugat să se dea iarăşi ilustra mea poruncă pentru a se opri darea de sare înfiinţată contrar înştiinţărilor făcute şi să se ridice şi să se şteargă caidul *(kayd)* beratului ce li s-a acordat. Cînd au fost cercetate defterele Contabilităţii generale, păstrate la vistieria mea împărătească, s-a văzut că s-a acordat din nou în arendă şi s-a dat beratul meu glorios de malikiane, pentru o mie de guruşi şi pentru o mie de guruşi peşini, pentru ca Mehmed, divitdarul marelui vizir, precum şi Ishak, unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, să crească puterea lor, să perceapă, începînd cu prima zi a lunii martie din anul o mie o sută patruzeci, cîte trei aspri dare de mirie pentru fiecare sută de oca de sare valahă, pe care o cumpără cetele negustoreşti şi o încarcă în corăbii la schelele dintre Vidin şi Chilia.

De asemenea, aşa cum s-a arătat mai sus, la Cancelaria minelor [7] s-a văzut scris că pe seama voievodului Ţării Româneşti s-au adăugat o dată treizeci de poveri de aspri, cu condiţia ca intendenţii şi slujbaşii să nu ceară pentru sarea valahă vamă sau taxă de trecere sau aspri pentru cazmale şi nimic altceva, iar după aceea i s-a urcat tributul *(mal)* la o sută treizeci de mii de guruşi, tot cu condiţiile arătate mai sus. În acest caz, ele sînt cuprinse în ponturile de arendare către domnii Ţării Româneşti.

Afară de acestea, scăderea preţului sării de către cetele de negutători, sub pretextul dărilor pe care vor lua de la ei posesorii de malikiane, va duce evident şi clar la micşorarea veniturilor pe care le obţin din sare voievozii Ţării Româneşti. De aceea, pentru a feri de tulburări vechiul nizam al voievodatului Ţării Româneşti, başdefterdarul meu, El-Hadj-Ibrahim, glorios printre emiri şi mai mari, să-i continue mărirea, a făcut telhis ca să fie anulat şi şters caidul de malikiane a arenzilor *(mukataa)* mai sus amintite, care au fost date în arendă viageră, pentru a nu se mai cere, de azi încolo, dări pentru sarea valahă, contrar vechiului obicei, şi, ca urmare, el a cerut să se dea ilustra mea poruncă în această privinţă.

De aceea, potrivit telhisului său, ştergîndu-se caidul de malikiane, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru a se face aşa cum s-a scris mai înainte. Astfel, la sosirea ilustrului meu firman, să procedaţi potrivit poruncii mele date în această privinţă. Aşa cum s-a arătat, în defterele de la vistieria mea împărătească s-a văzut scris că la giziaua Ţării Româneşti s-au adăugat o dată treizeci de poveri de aspri, iar după aceea, cu aceleaşi condiţii, tributul *(malı)* ei a fost urcat la o sută treizeci de mii de guruşi. În felul acesta, ele [8] au intrat în arenda voievozilor Ţării Româneşti.

Afară de acestea, este clar şi e în văzul tuturor că cererea cetelor de negustori de a lua cu preţ scăzut sarea pe care o cumpără, sub pretextul dărilor ce vor fi luate de stăpînii de malikiane, va duce la scăderea veniturilor pe care le capătă de la sare voievozii Ţării Româneşti.

De aceea, pentru a feri de tulburări vechiul nizam al voievodatului Ţării Româneşti, a fost anulat şi şters înscrisul de malikiane al arenzilor mai sus amintite, care au fost date pe viaţă, pentru ca să nu se mai ceară dare de la sarea valahă, contrar vechiului obicei. Astfel, să nu

mai necăjiţi şi să nu mai supăraţi, de azi încolo, contrar obiceiului vechi, pe negustori şi pe nimeni dintre ceilalţi, cu cerere de dări pentru sarea valahă, prin schelele mai sus pomenite şi să nu lăsaţi pe nimeni să-i persecute sau să-i necăjească. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a doua zi a lunii safer cel norocos, din anul o mie şi o sută şi patruzeci şi unu.

Deasupra textului: Firman pentru sarea voievodului Ţării Româneşti.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 119.
Suret., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 19 (Vidin), p. 74; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 781.

[1] S-a renunţat la unele formule diplomatice.
[2] Loc alb.
[3] *Iskerlet-zade Nikolay.*
[4] *Eflak tuzu.*
[5] Matei Basarab.
[6] 19 august 1727 — 6 august 1728.
[7] *Maden Kalemi.*
[8] Dările pentru sare.

210 **1728 noiembrie 4—13** *(1141 rebi II, evail)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Ahmed al III-lea prin care se porunceşte cadiului din Isaccea şi altora să nu îngăduie persecutarea negustorului Dimitraşcu din Tomarova de către diverşi răufăcători.

Hüve

Ahmed han, fiul lui Mehmed, veşnic biruitor!

Pilde printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi elocvenţă, cadiii din Isaccea şi...[1], să vă crească virtuţile, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să ştiţi că supusul nemusulman *(zimmi)* cu numele de Dimitraşcu, unul dintre locuitorii satului numit Tomarova, dependent de cazaua Isaccea şi care face parte din satele de vakuf, aflate sub supravegherea agalei Porţii mele purtătoare de fericire, prezentînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a făcut cunoscut că acesta, aparţinînd tagmei de negustori, a umblat un timp prin părţile Moldovei cu negoţul şi, cu toate că nu făptuise nimic contrar prevederilor şeriatului şi nu necăjise pe nimeni şi deşi nu se stabilise nimic împotriva lui, potrivit şeriatului, totuşi, în localităţile din cazalele aflate sub diriguirea voastră, pe unde a trecut el, a fost persecutat şi necăjit foarte mult din partea celor dornici de înavuţire, precum şi de către unii răufăcători, numai pentru a smulge bani, iar prin aţîţarea unor pizmaşi, i-au cerut bani *(akçe)*, zicîndu-i: „Tu umbli, de la un timp încoace, prin părţile Moldovei şi faci negoţ; să ne dai şi nouă cîte puţin din cîştigul tău, căci altfel vom face în aşa fel ca să fii prins şi te vom învinovăţi". El a mai făcut cunoscut că, contrar ilustrului şeriat şi pe nedrept şi fără înaltă poruncă, ei l-au supărat şi l-au necăjit foarte mult, cerîndu-i aspri şi sub alte pretexte.

El s-a rugat să dau porunca mea împărătească pentru ca să nu fie persecutat şi necăjit în felul acela, iar ei să fie împiedicaţi şi înlăturaţi. De aceea am poruncit ca, cercetîndu-se potrivit şeriatului, să nu se îngăduie

astfel de supărări, contrar ilustrului şeriat şi fără înaltă poruncă. Cînd va sosi ilustrul meu firman, să procedaţi în această privinţă potrivit poruncii emise, iar dacă în cazaua oricăruia dintre voi se vor face asemenea încălcări, mai întîi să le cercetaţi o dată potrivit şeriatului, iar pricinile care nu vor fi încheiate, să vă îngrijiţi să le cercetaţi cu dreptate şi justeţe totală. Dacă lucrurile stau aşa cum vi s-a făcut cunoscut, atunci să procedaţi potrivit cerinţelor şeriatului, ca şi altă dată.

De asemenea, dacă cineva îşi vede de treaba lui şi, nefăcînd nimic rău şi nesupărînd pe nimeni, nu s-a stabilit nimic împotriva lui după şeriat, atunci să nu lăsaţi, contrar şeriatului şi pe nedrept şi fără înaltă poruncă, să fie persecutat şi necăjit, în felul acela, în localităţile pe unde trece acea persoană, prin cerere de aspri, de către cei dornici de îmbogăţire şi prin aţîţarea lor de către invidioşi.

Să-i împiedicaţi şi să-i înlăturaţi, de azi încolo, pe răufăcători şi să nu lăsaţi pe nimeni să săvîrşească fapte contrare ilustrului şeriat şi poruncii mele împărăteşti. Pe cei care nu se potolesc cu sfaturi, să nu-i lăsaţi să le calce, iar pe cei care nu le iau în seamă, să-i faceţi arz în scris. Să procedaţi în aşa fel ca să nu fie nevoie de o altă ilustră poruncă de a mea în această privinţă. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii rebi-ul-ahîr, anul o mie şi o sută şi patruzeci şi unu.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Bibl. Acad., DLXXXI/36.
Orig. (40 × 57,5 cm), cu *tugra*; scris: *divani*; pe verso: însemnări.
Rez. M. Guboglu, *Paleografia şi diplomatica...*, p. 138, nr. 35; p. 188 (facs.); *Cat.*,I, nr. 133.

---

[1] Loc alb (alte localităţi).

211 **1729 decembrie 27** *(1142 cemazi II 6)*

Cererea domnului Moldovei, Grigore al II-lea Ghica, precum şi porunca paşei de Hotin, Mustafa paşa, pentru ca locuitorii din Hotin, care s-au aşezat în Moldova, spre Cernăuţi, să-şi achite dările lor, obişnuite din trecut; cei care se opun, să fie duşi înapoi, iar casele şi morile lor să fie dărîmate.

Hüve

Să trăiască măria-sa fericitul şi norocosul şi onoratul meu stăpîn *(sultanım)*!

În clipa de faţă, unii dintre locuitorii cazalei Hotin, aflată în vecinătatea şi în apropierea hotarului Moldovei, trecînd graniţa, s-au aşezat în satele din Moldova, făcînd locuinţe noi de aşezare. Unii dintre ei au mori şi macină făină şi cîştigă, dar se împotrivesc şi se îndărătnicesc să-şi dea dările trebuincioase, potrivit obiceiului vechi. De aceea, rugămintea noastră este ca, de la astfel de raiale, care, construind locuinţe la hotarul Moldovei, stau acolo, să se ia dările trebuincioase, prin mijlocirea starostelui ţinutului *(nahiye)* de Cernăuţi[1], iar locuinţele lor să fie dărîmate şi ei să fie duşi în cazaua Hotinului. De asemenea, să fie ruinate şi înlăturate, de acum încolo, şi morile şi vetrele celor care le vor mai înfiinţa. Rugăm în această privinţă ilustrul firman al domniei-voastre. În rest, firmanul depinde de măria-sa fericitul meu stăpîn.

Semnătura: Robul de mine, Grigore (*Ligor*)[2], voievodul de acum al Moldovei.

Pe verso, în caractere chirilice: Buiuruldu de la Paşa din Hotin pentru oamenii din raia ce şăd pi locul Moldovei. Să strice caseli, ori să-şi dea danii la Moldova.

Rezoluţie în limba turcă: S-a dat acest buiuruldu pentru ca, potrivit arzuhalului, să se încaseze, după obiceiul vechi, toate dările cerute, prin mijlocirea boierului, staroste de Cernăuţi; cei care se vor împotrivi şi se vor opune, să fie înlăturaţi prin ducerea şi aşezarea lor în satele lor vechi, iar morile *(asiyab)* lor, aflate în acel loc, să fie dărîmate şi ridicate.

La 6 Dj. anul 1142.

Sigiliul paşei: Mustafa, supusul, 1122[3].

Bibl. Acad., DCCCI/2.
Orig. (22,5 × 32 cm), cu semnătura domnului şi sigiliul paşii Scris: *neshi-talik;* doc. deteriorat în parte.
Rez. *Cat.*, II, nr. 782.

---

[1] *Cernagodja* sau *Cernagudja.*
[2] Grigorie al II-lea Ghica (26 septembrie 1726 — aprilie 1733).
[3] 2 martie 1710 — 18 februarie 1711.

212 — 1731 iulie 15 *(1144 muharrem 10)*

Firmanul sultanului Mahmud I adresat cadiilor din Rumelia, poruncindu-le să nu facă greutăţi patriarhului Meletie, al Ierusalimului, care ceruse voie să plece cu suita sa în părţile Moldovei şi Ţării Româneşti în vederea strîngerii de daruri şi bani de la fundaţiile pioase de acolo, pentru călugării şi mănăstirile Ierusalimului.

Hüve

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvor de virtute şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii aflaţi pe drumul de la Poarta fericirii mele pînă în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei, înţelepciunea voastră să crească! Cînd va sosi înalta parafă imperială să ştiţi că numitul călugăr Miletios[1], care este patriarhul ortodox al veneratului Ierusalim şi al împrejurimilor sale, prezentînd arzuhal cu pecete la Divanul meu împărătesc, a făcut cunoscut precum că, potrivit condiţiilor din trecut, li s-a dat în mînă ilustra mea poruncă în sensul ca ei să nu fie împiedicaţi, prin locurile pe unde vor umbla spre a aduna pomeni *(sadaka)* pentru sărmanii călugări ai veneratului Ierusalim, precum şi spre a strînge banii miluiţi de pe locurile care au fost donate ca fundaţii pioase mănăstirilor de acolo. Astfel, cînd, potrivit celor înregistrate şi potrivit obiceiului vechi, patriarhul mai sus amintit şi doisprezece călugări, împreună cu şase slujitori ai lor, vor porni, aşa cum au făcut din trecut şi pînă acuma, spre Ţara Românească şi Moldova, şi cînd, pentru a trece cu uşurinţă prin unele locuri primejdioase, pe unde se vor duce şi se vor întoarce, îşi vor schimba veşmintele şi îmbrăcămintea lor, să nu se amestece cei din tagma păzitorilor ordinii[2] sau ceilalţi şi să nu li se pună piedici, la ducerea şi

întoarcerea lor, precum şi la strîngerea de pomeni. Astfel, el s-a rugat să i se acorde ilustra mea poruncă, aşa cum se dădea în mîinile lor, din trecut şi pînă acuma.

De aceea, cînd au fost cercetate condicile de venituri episcopale [3], s-a văzut existenţa cererilor, cu sigilii, ale patriarhului mai sus-amintit şi s-a constatat că, prin înalte firmane, au fost date ilustre porunci în sensul că, atunci cînd împuterniciţii *(vekil)* trimişi din partea sus-numitului patriarh vor pleca în vederea strîngerii de bani, potrivit obiceiului credinţei lor, de la cei care dau de bunăvoie, pentru întreţinerea sărmanilor călugări aflaţi în bisericile din veneratul Ierusalim, ei să nu fie persecutaţi, din dorinţa de a obţine bani, de către cei din tagma păzitorilor ordinii, contrar şeriatului şi fără firman, cînd aceştia îşi vor schimba veşmintele şi îmbrăcămintea lor, spre a trece cu uşurinţă prin unele locuri primejdioase, pe unde se duc şi se întorc, şi să nu fie împiedicaţi la ducerea şi la întoarcerea lor şi, de asemenea, să nu fie opriţi de a aduna pomeni.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru a se face potrivit celor văzute şi după cum sînt condiţiile. De aceea, cînd va sosi ilustra mea hotărîre, vă ordon să faceţi aşa cum cere porunca mea emisă în această privinţă. De asemenea, să nu îngăduiţi ca, contrar beratului purtător de glorie înaltă, cineva dintre cei din tagma păzitorilor ordinii sau dintre ceilalţi să se amestece în călătoria lor sau să-i oprească, pe patriarhul mai sus amintit şi pe oamenii săi, de a strînge bani, potrivit obiceiului credinţei lor, de la cei care dau de bunăvoie, pentru întreţinerea călugărilor sărmani din veneratul Ierusalim, şi să împiedecaţi şi să îndepărtaţi persecuţiile lor. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a zecea zi din luna muharrem cel binecuvîntat, anul o mie şi o sută şi patruzeci şi patru.

Din bine păzitul Constantinopol.

Bibl Acad., DCCCII/6 şi MCLXXV/82 (copie).
Orig. (51 × 67 cm), cu tugra; scris: *divani*. Pe verso: semnătură cu coadă şi alte însemnări; rez. turc.
Rez, *Cat.*, I, nr. 136.

---

[1] Meletie, patriarhul Ierusalimului (1731—1737).
[2] *Ehl-i örf.*
[3] *Piskopos Mukalaalı Defterleri.*

213 — 1731 iulie 16—25 *(1144 muharrem, evasıt)*

Firmanul sultanului Mahmud I către cadiii de Rusciuc ş.a., prin care, la cererea locuitorilor satului Cernovi, din cazaua Rusciuc, se reînnoieşte porunca dată de sultanul Ahmed I, ca ei să nu fie supăraţi de zapciii hassului din sangeacul Nicopol, prin cereri de diverse taxe pentru vitele procurate din Ţara Românească.

Pilde printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii de Rusciuc şi de... [1], să vă crească virtuţile! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că, 〈cutare〉 şi şi şi şi şi alţii, din ceata de surekcii *(sürekçi)*, dintre raialele satului Cernovi [2], care depinde de cazaua Rusciuc şi face parte din satele de vakuf ale răposatei Mihrimah-Sultan [3], mormîntul să-i fie parfumat, făcînd arzuhal la Pragul fericirii mele, au înştiinţat că, pentru vacile şi alte vite, pe care aceştia le cumpărau cu banii lor din partea Ţării Româneşti,

pentru nevoile lor de întreţinere, plăteau darea de trecere[4] în locurile unde s-a dat firman să se dea vamă de trecere, şi le păşteau apoi pe pămînturile satelor lor proprii, precum şi ale satelor unor zaimi[5] şi timarioţi[6], şi le adăpau în locurile de adăpare, dar nu le păşteau de loc pe pămînturile satelor de *hass*-uri, aparţinînd mutesarrîfului de Nicopol. Nu trebuia să se amestece careva în treburile lor şi nu trebuiau să fie oprimaţi sau necăjiţi în nici un fel, prin cerere de bani pentru adăpat[7] sau sub alte pretexte. Ei au mai arătat că, totuşi, căpeteniile satelor de *hass*, din sangeacul Nicopol, veneau de fiecare dată peste ei cu cîte cincisprezece-douăzeci de călăreţi, cînd pe drum, cînd în locurile de adăpare şi, contrar ilustrului şeriat şi împotriva defterului, îi persecutau şi-i tiranizau foarte mult, zicîndu-le: „Daţi-ne numaidecît taxa pentru adăpare", iar pe unii îi prindeau şi-i loveau şi le luau toţi banii. Din această pricină, se dăduse, mai înainte de aceasta, pe vremea unchiului meu, sultanul Ahmed han[8], o ilustră poruncă, aşa cum s-a scris mai sus, ca să nu se mai facă astfel de asupriri şi persecuţii din partea zapciilor *hass*-ului mai sus-amintit, prin cerere de bani sub nume de dare de adăpare sau sub alte pretexte de acest fel, iar cei care săvîrşesc astfel de fapte să fie opriţi şi înlăturaţi. Dat fiind că ei au cerut reînnoirea firmanului anterior, s-a dat, de aceea, porunca mea ca să nu se îngăduie necăjirea şi oprimarea lor, contrar legii şi defterului şi fără sened.

Astfel, cînd va sosi, să se facă potrivit poruncii mele emise în această privinţă. De asemenea, să vă îngrijiţi cu dreptate şi cu justeţe totală de cele arătate mai înainte. Dacă e aşa cum s-a făcut cunoscut, să ştiţi că nu dau deloc ilustra mea îngăduinţă ca, în zilele domniei mele fericite, raialele şi beraialele sau alţii să fie tiranizaţi şi persecutaţi într-un fel oarecare. De vreme ce vitele acestora nu pasc pe păşunile din terenurile satelor de *hass* ale sangeacului de Nicopole şi nu sînt adăpate acolo, şi dacă, în acest caz, zapciii satelor din *hass*-ul acela vin, într-adevăr, cu cîte cincisprezece-douăzeci de călăreţi şi-i persecută şi-i necăjesc, contrar şeriatului şi contrar legii şi defterului, prin cerere de bani sub nume de taxă de adăpare, atunci să le interziceţi şi să-i îndepărtaţi. Să nu lăsaţi de azi încolo căpeteniile să-i persecute şi să-i supere, într-un fel oarecare, pe aceştia, contrar legii şi defterului şi împotriva poruncii mele împărăteşti. De asemenea, pe cei care nu au nici un amestec în această treabă, să nu-i lăsaţi să aibă vreo pretenţie, iar cei care, nedînd ascultare, se îndărătnicesc şi se împotrivesc, să-i raportaţi şi să-i daţi de ştire la Poarta fericirii mele, scriind numele şi semnalmentele lor şi arătînd întocmai cum s-au petrecut faptele. Să nu faceţi să mai fie nevoie de trimiterea unei alte porunci ilustre de a mea, la o altă jalbă în această privinţă. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii muharrem cel venerat, din anul o mie şi o sută şi patruzeci şi patru.

Notă. La acest document, data nu corespunde cu anii (1736—1737) la care se referă R.C.6 (Rusciuc). Nu s-a putut verifica după original, iar microfilmele nu cuprind toate elementele pentru identificare şi determinare.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 172.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.6 (Rusciuc), p. 14 a; scris: *neshi-ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 785.

[1] Loc alb.
[2] În unele documente turcești Cernovi este o altă denumire a localității Rusciuc. Probabil Cernovi s-a contopit cu timpul cu Rusciuc.
[3] Prințesa Mihrimah, fiica sultanului Suleiman Magnificul.
[4] *Bâc-i ubur.*
[5] *Zuama* (pl. din *zaim*).
[6] *Erbab-ı timar.*
[7] *Savad akçesi.*
[8] Ahmed al III-lea (1703—1730).

214 — 1733 iunie 24—iulie 3 *(1146 muharrem, evasıt)*

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se poruncește lui Grigore al II-lea Ghica, domnul Țării Românești, să distrugă cîșlele înființate în Țara Românească de locuitorii din Silistra și din împrejurimi și să perceapă dările cuvenite pentru pășunat, potrivit firmanelor din trecut.

Poruncă adresată voievodului Ligor, voievodul Țării Românești:

Unii dintre locuitorii de pe malurile Dunării și din Silistra stăpînesc pămînturile și proprietățile care aparțin raialelor și boierilor și altor sărmani de pe pămîntul vilaietului Țării Românești și care se află în mîinile lor, din moși strămoși, din epoca cuceririi împărătești. Astfel, ei săvîrșesc acolo tot felul de oprimări și atacuri, încît răutățile lor au dus la desnădejde raialele. Pe lîngă acestea, ei duc acolo herghelii de cai și turme de oi și alte animale, pentru a le paște în locurile de iernat *(kışlak)* pe care le-au înființat în vilaietul arătat. Cînd li se cer dările datorate, cei arătați mai sus, zicînd că: „aceste locuri de iernat sînt în posesia noastră", fac gîlceavă și, pe lîngă faptul că nu plătesc dările pentru animalele lor proprii, ei amestecă printre vitele lor și animalele raialelor din împrejurimi și, astfel, nu le lasă nici pe ele să dea aceste dări, pe care le încasează apoi ei, împotriva legii. Îndrăzneala lor merge pînă acolo încît își ridică armele împotriva strîngătorilor de dări *(tahsildar)* și împotriva capudanilor[1] trimiși pentru strîngerea acestor dări, săvîrșind și alte nelegiuiri asemănătoare. Deși au fost emise mai multe ilustre porunci, cuprinzînd sfaturi severe, ca să se încaseze de la cei mai sus-arătați dările cuvenite, potrivit obiceiului țării[2], și să fie dărîmate cîșlele înființate, iar pe viitor să nu se mai înființeze altele, totuși, în ultimul timp, s-a aflat că niște negutători din tagma lazilor și alți răufăcători, nedînd ascultare, și-au așezat iarăși, în ciuda ilustrelor mele porunci, taberele lor de iarnă în localitatea numită Zemha[3], din cuprinsul hotarelor *(hudud)* vilaietului Țării Românești și din fața cazalei Șiștov[4]. În același timp, ei au început să necăjească raialele sărmane; pe unii locuitori îi bat pe nedrept și îi omoară.

Cînd, mai înainte, se aduseseră la cunoștință tiraniile și persecuțiile lor, atunci, în luna regeb cel unic din anul ⟨o mie o sută⟩ patruzeci și cinci[5], fusese emisă cu cinste o poruncă ilustră, potrivit cuprinsului ilustrelor porunci mai vechi, prin care se ceruse mubașirului Husein, ceaușul, unul dintre ceaușii ienicerilor înaltei mele Curți, să-i crească norocul, ca să distrugă locurile de iernat, înființate de aceștia, și să înlăture și să împiedice persecuțiile lor, iar ei

să nu mai pună de azi înainte, în nici un fel, piciorul în vilaietul Ţării Româneşti şi ca să-i împiedice aşa cum trebuie.

Acum s-a făcut iarăşi cunoscut că locuitorii de mai sus, nedînd ascultare poruncilor mele ilustre, îndrăznesc din nou să facă persecuţii şi oprimări. De aceea a fost emis firmanul meu glorios pentru ca tu, care eşti voievodul mai sus arătat, să faci întocmai poruncilor mele care au fost emise mai înainte şi să încasezi şi să strîngi de la ei dările cuvenite şi să ruinezi cîşlele pe care le-au înfiinţat, precum şi pe cele din faţa Şiştovului. Zelul tău să fie pentru o cît mai bună cîrmuire a raialelor tale şi pentru prosperitatea ţării tale. Să te fereşti şi să te ţii departe de contrariul!

În evasît muharrem, anul 1146.

Deasupra textului: Suretul înaltei porunci.
Sub text: Potrivit cu originalul.

Suret, Bibl. Acad., DLXXXI/41 a.
Rez. *Cat.*, I, nr. 138.

---

[1] Aici în sens de căpitani sau slujitori domneşti.
[2] *Âdet-i belde.*
[3] *Zemha*, Zimnicea, greşit redat de copişti şi traducători.
[4] *Ziştovi*, Şiştov, azi Sviştov, pe malul drept al Dunării, în R. P. Bulgaria.
[5] 18 decembrie 1732 — 16 ianuarie 1733.

215 1736 august 19—28 *(1149 rebi II, evasıt)* Şesul Isacce·

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se porunceşte autorităţilor otomane de pe malurile Dunării ca haracerii să nu îngăduie persecuţii în Ţara Românească sub pretextul cererii de tribut sau alte dări ce nu li se cuvin.

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii de Nicopole şi de Silistra şi de Rusciuc şi de Brăila, să vă crească înţelepciunea, precum şi voi, mutesellimul de Silistra şi mutesellimul sangeacului de Nicopol, care sînteţi pilde printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin[1], pildă printre emirii neamului Mesiei, trimiţînd arzuhal la ordia mea împărătească, a făcut cunoscut că, mai înainte de aceasta, cînd se adusese la cunoştinţă faptul că, deşi strîngătorii de tribut *(cizyedar)* din Silistra şi din Rusciuc şi din Brăila şi din Nicopol nu au nici o legătură cu raialele Ţării Româneşti, trimit, totuşi, din partea lor, pe colgiii lor, care trec în hotarele Ţării Româneşti şi umblă din sat în sat, zicînd: „căutăm raiale străine datoare să dea gizia", şi asupresc raialele Ţării Româneşti şi, necăjindu-le şi făcîndu-le fel de fel de nedreptăţi şi înspăimîntîndu-le şi ameninţîndu-le, iau cu sila raialele valahe pe care le găsesc şi, punîndu-le în lanţuri, iau cu silnicie banii lor, contrar condiţiilor prevăzute în berat, iar din cauza tiraniilor şi atacurilor lor, unele dintre raialele Ţării Româneşti s-au împrăştiat şi s-au nenorocit şi s-au tulburat. De aceea fusese emisă atunci înalta mea poruncă în sensul ca tiraniile şi persecuţiile de acest fel, ale celor amintiţi mai sus, să fie oprite şi îndepărtate de pe sărmanele raiale ale Ţării Româneşti.

El a mai arătat că, totuşi, şi în prezent, cei care sînt însărcinaţi cu strîngerea de gizia în cazalele pomenite trimit pe colgii în partea Ţării Româneşti şi, contrar clauzelor beratului, săvîrşesc tiranii şi asupreli. De aceea el s-a rugat pentru acordarea ilustrei mele porunci ca să fie oprite şi înlăturate persecuţiile celor amintiţi mai sus. Cînd au fost cercetate caidurile de porunci aflate în păstrare la Divanul meu imperial, s-a găsit scris şi înregistrat că se dăduse ilustra mea poruncă, aşa cum s-a arătat. Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul de a se proceda după cerinţa ilustrei mele porunci emise mai înainte. Astfel, cînd va sosi prezenta, procedînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost dat cu onoare în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, vă poruncesc să nu arătaţi, de azi încolo, îngăduinţă şi să nu daţi permisiune pentru a se face contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui rebi-ul-ahîr, anul 1149. Şesul Isaccei.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 171.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 6 (Rusciuc), p. 16 (124); scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 789.

---

[1] Constantin Mavrocordat, domnul Ţării Româneşti.

216 1736 august 19–28 *(1149 rebi II, evasıt)* Şesul Isaccei

Firmanul sultanului Mahmud I către autorităţile otomane din sangeacul Silistra, poruncindu-le ca, potrivit obiceiului vechi şi al arzului domnului Constantin Mavrocordat, taxele vamale din Ţara Românească să fie percepute de mubaşirii boierilor desemnaţi de domni şi, aşa cum fuseseră date porunci şi altădată, nimeni dintre negustori să nu se opună.

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii din sangeacul Silistrei, de pe malurile fluviului Dunărea, să vă crească virtuţile, precum şi tu, mutessellimul de Silistra, care eşti pildă printre aiani şi cei glorioşi, să-ţi crească gloria! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că actualul voievod al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin[1], pildă printre emirii neamului Mesiei, trimiţînd arzuhal la ordia mea imperială, a adus la cunoştinţă că, mai înainte de aceasta, în anul ⟨o mie o sută⟩ patruzeci şi şapte[2], în timpul fostului voievod[3], potrivit ilamului başdefterdarului El-Hadj-Halil, să-i continue gloria, fusese emisă înalta poruncă în sensul următor: „Întrucît strîngerea şi perceperea taxelor de *gümrük* ale Ţării Româneşti, care poartă denumirea de „vamă", se lăsa, din trecut şi pînă acuma, din partea voievozilor, pe seama a doi boieri, iar boierii menţionaţi mai sus, desemnînd mubaşiri la schelele şi în locurile de trecere de pe malul fluviului Dunărea, din interiorul hotarelor ţării mai sus-amintite, luau, din trecut şi pînă acuma, dările de vamă de la negustorii care se duc şi se întorc, să se respecte vechiul obicei de strîngere şi percepere a taxelor vamale care se luau la fiecare din schelele şi locurile de trecere şi din trecătorile Ţării Româneşti, iar cei care amînă sau se împotrivesc, să fie raportaţi şi cunoscuţi. El a mai arătat că, totuşi,

unii, contrar înaltei porunci și împotriva obiceiului vechi, amînă plata lor și fac gîlceavă și se gîndesc să aducă pagube avuției miriei.

De aceea el a cerut emiterea ilustrei mele porunci pentru ca taxele vamale amintite să fie strînse și percepute potrivit cerințelor vechiului obicei și să nu se îngăduie amînarea din partea nimănui, contrar înaltei porunci și vechiului obicei, și nimeni să nu fie lăsat să se împotrivească.

Astfel, cînd au fost cercetate condicile aflate spre păstrare la Divanul meu imperial, s-a găsit scris și înregistrat precum că a fost dată ilustra mea poruncă în sensul arătat mai sus. De aceea s-a emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru a se proceda potrivit cerințelor ilustrei mele porunci care fusese dată mai înainte. Astfel, cînd va sosi, procedînd potrivit cuprinsului firmanelor care au fost emise cu cinste, mai înainte și acuma, în această privință și care cer supunere și ascultare deplină, vă poruncesc să nu dați învoire, de azi încolo, și să nu arătați îngăduință pentru contrariul și să nu lăsați pe nimeni să amîne plata lor. Să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui rebi-ul-ahîr, anul 1149.
De la tabăra de iernare: Șesul Isaccei.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 170.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia. R.C. 6 (Rusciuc), p. 16 a, verso; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 788.

---

[1] Constantin Mavrocordat.
[2] *1147 H.* = 3 iunie 1734 — 23 mai 1735.
[3] Grigore al II-lea Ghica (1733—1735).

217 — 1737 martie 2 *(1149 șevval 29)* — Babadag

Firmanul sultanului Mahmud I adresat autorităților otomane din Giurgiu și Brăila pentru ca, potrivit arzului domnului Constantin Mavrocordat, să nu fie lăsați ceilalți cumpărători de cereale să se amestece la corăbiile unor reisi din Giurgiu și Brăila, desemnate să transporte zaherelele procurate din Țara Românească.

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, voi, care sînteți cadiii de Giurgiu și de Brăila, să vă crească virtuțile, precum și voi, vechilul arenzilor *(mukataa)* din Giurgiu și vechilul nazîrului din Brăila, care sînteți onorați printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că zaherelele miriei, — pentru care se dăduse firmanul meu să fie cumpărate din vilaietul Țării Românești, prin mijlocirea voievodului de acum al vilaietului Țării Românești, voievodul Constantin [1], sfîrșitul să-i fie cu noroc, — sînt pregătite și se află gata la schelele din Giurgiu și Brăila, dar fiind greu de procurat corăbii, voievodul mai sus-amintit a adus la cunoștință acest fapt, rugînd să se dea ilustra mea poruncă în sensul ca, pentru transportarea zaherelelor pomenite la hambarele din Isaccea, să fie desemnate și numite corăbiile și galerele reisilor cu numele de: Katana-Mehmed și Subhi și Kahvedji-Hasan din Rusciuc *(Rușcuklu)*, care sînt proprietari de corăbii la schelele mai sus-arătate. Astfel, zaherelele aflate la schelele acelea, încărcîndu-se în corăbiile lor,

să fie transportate cu un ceas mai devreme la hambarele din Isaccea, iar pentru aceasta nimeni din altă parte să nu se amestece la corăbiile mai sus menţionate.

De aceea, avînd greutăţi în păstrarea, aşa cum trebuie, a zaherelelor cumpărate din vilaietul Ţării Româneşti şi aflate la schelele ei, s-a dat firmanul meu ca, pînă ce zaherelele nu vor fi încărcate în întregime şi nu vor fi predate la hambarele din Isaccea, nimeni dintre ceilalţi mubaiaagii să nu fie lăsat să se amestece la corăbiile din schelele voastre, aşa cum s-a arătat mai sus. Atunci cînd va sosi ilustra mea poruncă, cer să se procedeze potrivit poruncii mele emise în această privinţă.

De asemenea, după cum s-a arătat mai sus, întrucît sînt greutăţi în păstrarea, aşa cum se cuvine, a zaherelelor cumpărate din vilaietul Ţării Româneşti şi existente la schelele de acolo, să nu-i lăsaţi pe ceilalţi cumpărători să se amestece la corăbiile din schelele voastre, pînă ce zaherelele nu vor fi încărcate în întregime şi nu vor fi predate la hambarele din Isaccea. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a douăzeci şi noua zi din şevval, anul o mie şi o sută şi patruzeci şi nouă.

Din tabăra de iernare: Babadag.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 169.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu",
Sofia. R.C. 6 (Rusciuc), p. 37a, verso; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 791.

---

[1] Constantin Mavrocordat.

218 **1737 martie 3—12** *(1149 zilka'de, evail)* **Babadag**

Firman prin care sultanul Mahmud I porunceşte autorităţilor otomane de pe malurile Dunării să interzică olacilor de a mai pătrunde în Ţara Românească, unde îi persecutau pe locuitori, aşa cum făcuse cunoscut Constantin Mavrocordat, domnul Ţării Româneşti, cerînd şi o poruncă de interdicţie.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibii de pe malurile Dunării, începînd de la Isaccea şi pînă la Nicopol, să vă crească virtuţile, şi voi, mutesellimii, nazîrii şi intendenţii de schele, glorioşi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Constantin, pildă printre emirii neamului Mesiei, trimiţînd arzuhal la înalta mea Curte, a dat de ştire că, datorită apropiatei mele expediţii împărăteşti, purtătoare de noroc, olacii care circulă din Rumelia spre ordia mea împărătească şi de la ordia împărătească spre Rumelia, preferînd să se abată din drumul lor drept şi să treacă prin Ţara Românească, persecută şi oprimă în fel şi chip pe sărmanele raiale din Ţara Românească, prin cerere de cai de poştă *(menzil)*, iar cu alte fel de fel tiranii şi persecuţii fac ca raialele din satele de pe drum să se împrăştie şi să se risipească. Întrucît ei[1] pricinuiesc împrăştierea şi nenorocirea raialelor, el[2] a cerut şi a intervenit pentru emiterea ilustrei mele porunci, adresată vouă, pentru ca, celor de acest fel, care nu au în mîna lor

sened privind Ţara Românească şi doresc să treacă peste fluviul Dunărea *(Tuna)*, să nu li se mai dea, de azi încolo, oricine ar fi ei, bărci de trecere, ci să fie trimişi pe drumul cel drept.

Într-adevăr, s-a găsit scris că se dăduse, mai înainte de aceasta, ilustra mea poruncă, din partea Divanului meu împărătesc, pentru ca, „din milă faţă de sărmanele raiale, cei care pleacă de la Poarta fericirii mele spre ordia împărătească şi la Hotin şi la Bender şi spre părţile Rumeliei şi, de asemenea, cei care vor fi maziliţi din locurile lor, să fie puşi să meargă pe drumul lor drept, iar celor care se abat din calea lor să nu li se dea, în nici un fel, bărci de trecere, precum şi cai de menzil [3] şi persecuţiile lor să fie împiedicate şi îndepărtate". De aceea şi onoratul printre emiri şi mai mari, El-Hadj-Halil, care este başdefterdarul meu, să-i continue mărirea, a făcut şi el cunoscut *(i'lâm)* ca, potrivit cerinţei ilustrului meu firman, dat mai înainte, să fie scrisă ilustra mea poruncă drastică din partea Divanului meu împărătesc. Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să faceţi potrivit *ilam*-ului celui menţionat mai sus şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul. Astfel, cînd va sosi cu ilustra mea poruncă, procedînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să nu îngăduiţi şi să nu permiteţi, de azi încolo, fapte potrivnice şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lui zilka'de, anul 1149.

De la locul de iernare *(meşta)*: Babadag.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 169—168.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R. C. 6 (Rusciuc), p. 37 a, verso, 38 a; scris: *neshi-ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 792.

---

1 Trimişii otomani spre Moldova şi cetăţile de margine.
2 Domnul Ţării Româneşti.
3 *Nüzül bargiri.*

219 — 1737 martie 17 *(1149 zilka'de 15)* — Babadag

Firman prin care sultanul Mahmud I porunceşte autorităţilor otomane de pe malurile Dunării să interzică amestecul altora în transportarea la Isaccea a zaherelelor cumpărate din Ţara Românească, întrucît domnul Constantin Mavrocordat ceruse firman pentru un număr de nouă corăbii din schela Ismail.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii aflaţi pe malurile Dunării, să vă crească virtuţile, şi voi, intendenţii de schele şi mubaiaagiii şi aianii vilaietului şi oameni ai slujbei[1], care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul, cînd va sosi înalta parafă împărătească, aflaţi că voievodul Ţării Româneşti, voievodul Constantin, a cerut acordarea ilustrei mele porunci, pentru ca nimeni altul să nu se amestece, în nici un fel, în transportarea la schela Isaccea a zaherelelor pentru a căror cumpărare din Ţara Românească se dăduse firmanul meu, întrucît pentru aceasta au fost desemnate şi numite, dintre reisii din schela Ismail, cora-

biile persoanelor numite: Mehmed şi Suleiman şi Molla-Mustafa şi Çaglak-oglu-Ahmed şi Hadji-Ahmed şi Molla-Feizullah şi Veli şi Türkmenoglu şi Seid-Ahmed. Într-adevăr, şi actualul intendent de popasuri [2], El-Hadj-Ahmed, să-i crească gloria, făcuse şi el, la rîndul său, cunoscut că, întrucît cumpărăturile din Ţara Românească sînt în cantităţi mai mari decît zaherelele celorlalte schele, de aceea, dacă pentru transportarea lor ⟨nu⟩ va trebui să se ia corăbiile din schele, atunci, acest fapt va pricinui întîrzierea transportării zaherelelor mai sus amintite.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca tu, care eşti cel menţionat mai sus, la sosirea ilustrei mele porunci, purtătoare de înaltă putere, să desemnezi, în vederea transportării cumpărăturilor sale [3], corăbiile reisilor ale căror nume au fost scrise mai înainte, iar pînă la transportarea totală a achiziţiilor arătate de către corăbiile desemnate, nimeni dintre cei din schelele voastre să nu se amestece şi să nu-i supere. De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, procedînd potrivit cuprinsului firmanului, purtător de înaltă glorie, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi foarte mult de purtări şi de fapte contrare. Aşa să ştiţi! Să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a cincisprezecea zi din zilka'de, anul 1149.
Din tabăra de iernare: Babadag.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 167.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.6 (Rusciuc), p. 40a, verso; scris: *neshi-divani*.
Rez. Cat., II, nr. 793.

---

[1] *iş erleri*.
[2] *Nüzül emini*.
[3] Constantin Mavrocordat.

220 **1737 aprilie 8** *(1149 zilhicce 2)* **Babadag**

Firman prin care sultanul Mahmud I porunceşte autorităţilor otomane din schelele de pe dreapta Dunării pentru ca fiecare schelă să-şi folosească numai corăbiile sale în vederea transportării la Isaccea a zaherelelor procurate din cazalele de pe malurile Dunării.

Voi, cadiii de Rusciuc şi de Nicopol şi de Şiştov *(Ziştovi)* şi de Rahova şi de Vidin şi de Silistra, precum şi de Brăila, care sînteţi onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi de elocvenţă, să vă crească înţelepciunea, şi, de asemenea, voi, mubaşirii şi chehaielele de achiziţii [1] şi serdarii de ieniceri şi aianii vilaietului, precum şi oameni ai slujbei, care sînteţi glorioşi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, aflaţi că, intendentul de popasuri [2] de acum, El-Hadj-Ahmed, să-i crească puterea, se rugase pentru acordarea ilustrei mele porunci ca, pe măsură ce diferitele feluri de zaherele, — care au fost cumpărate din cazalele aflate pe malurile fluviului Dunărea, spre a fi date pentru tainurile cetelor de oşti desemnate în anul acesta binecuvîntat la expediţia mea împărătească, şi pentru care

se dăduse firmanul meu să fie transportate, aşa cum s-a făcut mai înainte, la schelele voastre, iar de acolo să fie duse apoi la schela Isaccea, cu acele corăbii sau cu alte vase —, vor fi strînse la schelele voastre, corăbiile fiecărei schele să fie folosite pentru transportarea zaherelelor aflate la schelele proprii şi să nu se amestece alţii sub cuvînt că: „încărcăm zaherele din orice schelă". Făcînd acest *ilam*, a fost emis, ca urmare, firmanul meu purtător de înaltă glorie. De aceea s-a dat firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca voi, care sînteţi cei amintiţi mai sus, la sosirea acestei ilustre porunci glorioase, să încărcaţi, aşa cum s-a scris mai sus, în corăbiile aflate în propriile voastre schele zaherelele ce se strîng la schelele voastre, şi să nu vă amestecaţi la corăbiile altor schele. Cînd va sosi ilustra mea poruncă, procedînd potrivit cuprinsului ilustrului firman, purtător de înaltă glorie, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de purtări şi fapte contrare. Aşa să ştiţi şi să arătaţi încredere ilustrului semn!

Scris în a şasea zi din luna zilhidjge, anul 1149.

Din tabăra de iernare: *Babadag*.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 167.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C.6 (Rusciuc), p. 40a, verso; scris: *neshi-dvanii*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 794.

---

[1] *Mubayaa mubaşirleri ve kethudaları.*
[2] *Nüzül emini.*

221 **1737 aprilie 12—21** *(1149 zilhicce, evasıt)* **Babadag**

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se porunceşte cadiilor şi căpeteniilor militare din partea dreaptă a Rumeliei ca să strîngă oştile de spahii şi pe silahdarii din acele ţinuturi şi să le aducă la Isaccea în primăvara anului 1737 (1150 H.), spre a se alătura ordiei împărăteşti.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibii aflaţi în dreapta şi în stînga drumului din partea dreaptă a Rumeliei [1], pînă la capăt, să vă crească virtuţile, precum şi voi, locţiitorii de chehaiele [2], aianii vilaietului şi oamenii slujbei, glorioşi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul, cînd va sosi înalta parafă împărătească, aflaţi că a fost emis înaltul meu firman glorios pentru ca, în primăvara acestui an purtător de semne de bucurie, pe la mijlocul lunii muharrem al anului 1150 [3], toţi spahiii şi silahdarii aflaţi în partea Rumeliei să fie prezenţi pe şesul Isaccei, sub steagul măriei-sale profetul lui Allah, şi să stea gata pentru înalte slujbe, încît, este nevoie ca toţi ostaşii amintiţi mai sus să se prezinte sub umbra steagului profetului lui Allah.

De aceea voi, toţi ostaşii de spahii şi silahdari, luaţi cunoştinţă şi aflaţi de cele arătate mai sus şi să vă prezentaţi sub steagul profetului lui Allah, iar dacă nu veţi fi prezenţi, atunci, nu numai că nu vor fi luate în seamă scuzele şi pretextele voastre, dar vi se va veni şi de hac fără

întîrziere. Ştiind acesta sigur şi hotărît, să procedaţi ca atare şi, potrivit cerinţelor înaltului firman care a fost emis, să aveţi toată grija şi să depuneţi toate eforturile şi strădaniile voastre pentru ca, pe la mijlocul lunii muharrem a anului 1150, să fiţi prezenţi cu toţii pe şesul Isaccei şi să căpătaţi putere şi devotament prin obţinerea bunăvoinţei mele împărăteşti.

Astfel, potrivit cerinţelor înaltului firman purtător de noroc, care a fost emis cu cinste ca să vă prezentaţi sub steagul profetului lui Allah, au fost desemnaţi ca surugii, dintre ceauşii oastei de ieniceri, ceauşul Mehmed din Karahisar şi ceauşul Sebil-Husein, pilde printre cei de o seamă cu ei, să le crească norocul! De aceea, dacă vor merge şi vor intra în oricare dintre cazalele aflate sub stăpînirea voastră, atunci, potrivit cuprinsului firmanului care cere supunere şi ascultare, să le daţi de ştire şi să-i anunţaţi, în locurile de adunare a poporului, pe spahii şi pe silahdari şi, neîngăduind ca vreunul să rămînă în urmă, să aveţi grijă şi să depuneţi străduinţe ca ei să se prezinte la locul unde li s-a poruncit şi să nu îngăduiţi ca vreo persoană sau vreun individ să rămînă cumva în urmă.

De asemenea şi voi, care sînteţi locţiitorii de chehaiele, depunînd tot zelul vostru în această privinţă, să desfăşuraţi steagurile voastre şi să arătaţi toată atenţia voastră şi să depuneţi toate eforturile voastre ca să-i strîngeţi pe ostaşii amintiţi mai sus şi, punîndu-vă în fruntea lor, să vă ataşaţi ordiei împărăteşti şi să vă prezentaţi sub steagul profetului lui Allah. Să ştiţi sigur şi hotărît că cei care — ferească preaînaltul Allah — vor fi cauza amînării îndeplinirii acestei porunci importante vor suferi urmări drastice şi vor fi pedepsiţi cu străşnicie. De asemenea, să nu-i lăsaţi ca, şezînd şi poposind pe drum, ei să persecute şi să oprime raialele şi beraialele, contrar şeriatului cel venerat, prin cerere de provizii şi băuturi, ci să arătaţi toată grija voastră şi să depuneţi toate străduinţele şi eforturile voastre ca să vă alăturaţi oridiei împărăteşti la timpul amintit mai sus, împreună cu ostaşii pomeniţi, şi să fiţi prezenţi sub steagul profetului lui Allah.

De asemenea şi voi, care sînteţi ceauşii desemnaţi ca surugii, să vă crească norocul, întrucît sînteţi slujitorii şi oamenii pricepuţi ai ogeacurilor, această treabă s-a lăsat pe seama străduinţelor voastre. Astfel, s-au dat scrisori din partea lui El-Hadj-Mustafa, onorat printre glorioşi şi virtuoşi, care este aga de spahii, precum şi din partea lui Mehmed, care este aga de silahdari, să le continue gloria, pentru ca să procedaţi, în această privinţă, cu băgare de seamă şi cu grijă, aşa cum se cuvine, ca să nu rămînă în urmă nici unul dintre neferii pentru care aţi primit poruncă, potrivit cuprinsului înaltului firman. Anunţîndu-i pe toţi şi aducînd la cunoştinţa tuturor ca să fie prezenţi pe cîmpul de la Isaccea, la ordia mea imperială, aşa cum au fost însărcinaţi, să vă întoarceţi după ce veţi ajunge la capătul drumului din dreapta Rumeliei, iar dacă, dintre ostaşii cei amintiţi mai sus, vor fi unii care au rămas în urmă, să-i ataşaţi, de asemenea, şi pe ei lîngă oamenii voştri şi, ducîndu-i pe toţi, să faceţi potrivit firmanului meu cel purtător de înaltă putere şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie spre a se proceda aşa cum s-a scris mai sus. Am poruncit ca să vă feriţi foarte mult şi să vă abţineţi de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui zilhidjge, anul 1149.
De la bine păzitul: Babadag.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 166.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia.
R.C.6 (Rusciuc), p 50 a, verso, 51a.

---

[1] *Rumeli'nin sağ kolu*, corespunde cu drumul care duce de la Istanbul spre Babadag, prin Dobrogea pe litoralul Mării Negre.
[2] *Kethuda yerleri*.
[3] 11—20 mai 1737.

222 **⟨1737 aprilie 12—21 = *1149 zilhicce, evasıt*⟩** **Babadag**

Scrisoare vizirală către autorităţile otomane de pe malurile Dunării, poruncindu-li-se ca, potrivit firmanului sultanului, să se îngrijească de strîngerea oştilor de spahii şi silahdari în primăvara anului 1737, spre a fi ataşate la oastea împărătească aflată pe şesul Isaccei.

Voi, răspînditorii şeriatului, care sînteţi cadi-efendiii şi naib-efendiii, aflaţi pe drum, atît pe partea dreaptă, cît şi pe partea stîngă a aripii drepte a Rumeliei [1], să vă crească virtuţile, precum şi voi, chehaiele şi aianii vilaietului şi oamenii slujbei *(iş erleri)*, care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, după salut, luaţi cunoştinţă că s-a dat firman pentru ca, în primăvara acestui an binecuvîntat, dintre ogeacurile spahiilor şi ale silahdarilor, toţi cei care se află prin partea Rumeliei să fie prezenţi, pe la mijlocul lui muharrem al anului o mie o sută cincizeci [2], pe şesul Isaccei spre a fi gata pentru slujbe înalte sub steagul aurit al măriei-sale profetul lui Allah.

Fiind numiţi şi trimişi ceauşi, au fost scrise şi expediate scrisori, pentru ca în oricare dintre cazalele de sub stăpînirea voastră vor intra ei, voi, care sînteţi cei amintiţi mai sus, să faceţi cunoscut şi să înştiinţaţi cuprinsul ilustrei mele porunci, care cere ascultare, tuturor ostaşilor aflaţi strînşi în orice localitate şi să depuneţi, fiecare din voi, eforturi şi să vă străduiţi ca ei să se prezinte la locul unde au primit poruncă să meargă, fără ca vreunul să rămînă în urmă.

Cu voia lui Allah cel preaînalt, cînd vă va sosi, să faceţi şi să procedaţi potrivit înaltei porunci şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. În rest, salutare!

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2 c. 166.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.6 (Rusciuc), p. 51a; scris: *neshi-ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 795.

---

[1] Se referă la drumul de-a lungul Mării Negre, spre Babadag.
[2] 11—20 mai 1737.

223 **1737 mai 21—30 *(1150 muharrem, evahır)*** **Isaccea**

Firmanul sultanului Mahmud I către autorităţile otomane de pe malurile Dunării, poruncindu-le ca, în urma protestului domnului Constantin Mavrocordat, să nu mai îngăduie olacilor şi altor categorii de oşti să treacă prin Ţara Românească şi să persecute raialele sub diverse pretexte.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii de pe malurile fluviului Dunărea, începînd de la Isaccea şi pînă la Nicopol, să vă crească virtuţile, precum şi voi, care sînteţi mutesellimii şi intendenţii de schele şi ceilalţi zabiţi, glorioşi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească puterea! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin [1], pildă printre emirii neamului Mesiei, trimiţînd arzuhal la ordia mea împărătească, a făcut cunoscut că, mai înainte de aceasta, dîndu-se de ştire că, datorită apropierii expediţiei imperiale, purtătoare de victorie, cei mai mulţi dintre olacii care mergeau din partea Rumeliei la ordia mea împărătească şi de la ordia mea împărătească în părţile Rumeliei, abătîndu-se din calea lor dreaptă şi preferînd să treacă prin Ţara Românească, persecutau şi tiranizau şi necăjeau în fel şi chip pe sărmanii locuitori ai Ţării Româneşti, prin cerere de cai de poştă *(menzil)*, fusese emisă ilustra mea poruncă în sensul că, de azi încolo, celor care nu au în mîinile lor seneduri în legătură cu Ţara Românească, dar care doresc să treacă peste fluviul Dunărea, să nu li se dea, celor de acest fel, oricine ar fi ei, bărci de trecere şi cai şi, trimiţîndu-i pe drumul lor drept, să fie împiedicate şi înlăturate tiraniile şi persecuţiile lor. Totuşi, din pricina neglijenţei şi nepăsării şi neascultării, unii olaci de acest fel, care nu sînt trimişi cu porunci pentru Ţara Românească, trec prin trecători şi, în felul acesta, fie olacii şi fie cetele de ostaşi, mergînd cete după cete pe pămîntul Ţării Româneşti şi, umblînd prin sate şi comune, cer de la sărmanele raiale, fără plată şi pe degeaba, nutreţ şi hrană şi, afară de aceasta, devastează şi pradă, pe nedrept, avuţiile şi lucrurile lor şi le lovesc şi le rănesc cu arme de luptă sau le persecută şi fac tiranii sub diferite alte forme. Astfel, din pricina persecutării şi supărării sărmanilor supuşi, aceştia nemaiputînd să mai rabde şi să mai stea pe loc, au început să-şi părăsească, de nevoie, vetrele lor şi să se împrăştie de tot şi să se revolte.

De aceea el a intervenit şi a cerut ca, din milă faţă de starea sărmanelor raiale, de azi încolo, neîngăduindu-se, în nici un fel, şi nedîndu-se voie pentru trecerea în Ţara Românească a olacilor şi celorlalte cete de ostaşi, ei să fie opriţi şi îndepărtaţi cu porunci drastice.

Cînd s-a apelat la condicile aflate spre păstrare la Divanul meu imperial, s-a găsit scris şi înregistrat că fusese dată ilustra mea poruncă în sensul amintit mai sus. De aceea s-a dat firmanul meu purtător de înaltă glorie, pentru ca, procedîndu-se potrivit celor scrise mai sus, ei să se teamă şi să stea departe de contrariul. Am ordonat ca, atunci cînd va sosi ⟨cu ilustra mea poruncă⟩... [2], pildă ⟨printre cei de o seamă cu el⟩, care este unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, să-i crească puterea, să procedaţi potrivit ⟨firmanelor⟩ emise mai înainte şi acum, în această privinţă.

De asemenea, voi, care sînteţi cei amintiţi mai sus, nedînd permisiune şi neîngăduind, de azi încolo, ca olacii şi ⟨ceilalţi⟩ ostaşi, care nu au misiune pentru Ţara Românească, să treacă în Ţara Românească şi împiedicîndu-i şi îndepărtîndu-i cu porunci straşnice, să procedaţi potrivit înaltului cuprins al ilustrei mele porunci şi să vă feriţi de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui muharrem cel venerat, anul 1150. Şesul Isaccei.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 165.
Suret, Bibl. Naț., „Chiril și Metodiu", Sofia. R.C.6 (Rusciuc), p. 51a, verso, 52a; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 800.

[1] Constantin Mavrocordat (1735—1741).
[2] Loc alb.

224 1737 octombrie 25 — noiembrie 3 *(1150 receb, evail)* Cartal

Firmanul sultanului Mahmud I către comandanții oștilor otomane din cetățile Brăila, Rusciuc, Giurgiu și Nicopol ca să trimită un număr de 23 de steaguri de „ostași de sacrificiu" în serviciul pașei din București, precum și al domnului Țării Românești, Constantin Mavrocordat.

Onorați printre glorioși și aiani, voi, care sînteți zabiții de ieniceri, aflați la paza cetăților Brăila și Rusciuc și Giurgiu și Nicopol, să vă crească gloria, cînd va sosi înalta parafă imperială, aflați că, în vederea apărării de dușmani și pentru a fi folosite în slujba beilerbeiului pașă, să-i continue mărirea, aflat acum în Țara Românească, la paza Bucureștiului, precum și în trebuințele domnului Țării Românești [1], au fost desemnate, dintre steagurile de ieniceri ale înaltei mele Curți, aflate acum în cetățile mai sus-amintite, zece steaguri din paza Brăilei, iar din Rusciuc trei steaguri și din Giurgiu cinci steaguri, iar din Nicopol tot cinci, în total douăzeci și trei de steaguri de „ostași de sacrificiu" *(serdengeçti)*. De aceea s-a dat și s-a trimis firmanul meu ca steagurile mai sus-arătate să fie scoase cu o zi mai de vreme din locurile lor, împreună cu oștile lor, și, fără a mai face să poposească pe undeva, să fie trimise și expediate în grabă, cu mubașiri, în orașul București și, făcînd și procedînd potrivit părerilor celor amintiți mai sus, ele să depună eforturi și strădanii și să stea gata pentru slujbele ce se vor ivi, în suita oricui vor fi. Cu voia preaînaltului Allah, cînd va sosi, atunci voi, care sînteți cei menționați mai sus, să scoateți cu o zi mai devreme și în întregime numărul amintit de steaguri de serdenghecitii, din cetățile arătate, la a căror pază vă aflați, cu condiția ca nici unul dintre ei să nu rămînă în urmă. De asemenea, să-i înștiințați strașnic și să vă îngrijiți și să depuneți eforturi ca, mergînd în grabă, cu mubașiri, acolo unde au primit poruncă, ei să fie prezenți. De asemenea, și voi, care sînteți agalele de serdenghecitii, de care s-a pomenit mai sus, voi, la rîndul vostru, să mergeți în orașul București, strîngîndu-i sub steagurile voastre pe toți oștenii voștri, și să ieșiți cu o zi mai devreme. Netîrîndu-vă picioarele pe drum și nepersecutînd pe nimeni, contrar veneratului șeriat, și nelăsînd nici pe alții să pricinuiască necazuri, să vă grăbiți să ajungeți cu un ceas mai devreme la locul unde ați primit poruncă să vă duceți și, făcînd și procedînd potrivit firmanului meu ce s-a dat, să depuneți foarte multe eforturi ca să îndepliniți și să faceți servicii valoroase și demne de laudă. De asemenea, să vă feriți și să vă țineți departe de fapte nepotrivite. Dîndu-se în acest sens scrisoare pecetluită din partea vizirului meu Abdullah pașa [3], care este agaua ienicerilor înaltei mele Curți, a fost emis firmanul meu, purtător de înaltă glorie, pentru a se face așa cum s-a scris. Astfel, cînd va sosi, procedînd potrivit cu cerințele firmanului meu puternic, emis în această privință, precum

şi potrivit scrisorii sigilate a mai sus-numitului agă de ieniceri, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii regeb din anul o mie şi o sută şi cincizeci.

Şesul Cartal *(Kartal)*

Pe margine: Potrivit cu aceasta, a sosit şi scrisoarea agalei ienicerilor Înaltei Curţi.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 164.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C. 6 (Rusciuc), p. 86a; scris: *neshidivani.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 796.

---

[1] Constantin Mavrocordat.
[2] În sensul de a nu zăbovi.
[3] Abdullah paşa, agă de ieniceri.

225 ⟨1738–1739 = *1151 H.*⟩

Scrisoarea lui Ismail, secretarul de divan al muhafizului de Vidin, prin care acesta promite banului Craiovei că se va strădui să satisfacă dorinţa lui. Îi cere totodată să-i scrie numaidecît în legătură cu cele vorbite.

Hüve

Excelenţa sa devotatul şi apropiatul nostru prieten boier-beiul:

După prezentarea semnului de salut persoanei voastre, sfîrşitul să vă fie cu noroc, şi după întrebarea cu privire la sănătatea voastră preţioasă, cele ce vă fac cunoscute, în mod prietenesc şi din depărtare, se referă la următoarele:

Excelenţa-sa devotatul şi scumpul şi apropiatul meu prieten boier, pentru a descoperi şi pentru a da la iveală ceea ce aţi cerut mai înainte de aceasta, am discutat cu capuchehaiaua voastră de aici şi v-am trimis scrisoare prietenească. Cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, la sosirea ei, cînd veţi lua cunoştinţă de felul cum stă situaţia, să aveţi încredere în cele scrise şi de capuchehaia şi, în felul acesta, prin bunăvoinţa lui Allah, treaba aceea va putea fi îndeplinită. Cînd veţi afla că, pentru hatîrul domniei-voastre, şi noi, la rîndul nostru, depunem eforturi şi stăruinţe, păstrîndu-ne, de acum încolo, în amintirea domniei-voastre, dorim şi sperăm să ne scrieţi numaidecît despre ceea ce s-a vorbit. În rest, sănătate şi supunere faţă de cel preaînalt!

Sărmanul de mine, Ismail, în prezent secretarul de divan al muhafizului de Vidin.

Pe verso: 1) Către excelenţa-sa devotatul şi apropiatul meu prieten boierul brav, în prezent zabit de Craiova, sfîrşitul să-i fie cu noroc! 2) *Sigiliul:* Ismail, supusul — 1151[1]. 3) Însemnare în l. rom. în caractere chirilice: Cartea a dum. Divan-efendi pentru ca să îndrepteze banii căratului lemnelor care îi tăgăduieşte dum. Kara-Osman aga al măriei-sale paşii ot Vidin.

Muz. Ist. Or. Buc., doc. turc., nr. 30 684.
Orig. (38,5 × 59,5 cm), cu semnătură şi sigiliu (pe verso); scris: *divani.*
Rez. *Cat.*, I, nr. 159.

---

[1] 21 aprilie 1738 — 9 aprilie 1739.

Hoget prin care cadiul de Hotin, Esseid-Ahmed, confirmă cercetările efectuate în cazul gelepului Osman, originar din Anatolia, care fusese omorît lîngă Suceava şi pentru care domnul Moldovei, Grigore al II-lea Ghica, ceruse o anchetă.

Hüve

La cererea voievodului de acum al Moldovei, devotatul Grigore bei *(Ligor bey)* [1], de a se înregistra şi de a se stabili la faţa locului cele ce vor fi amintite mai jos, au fost trimişi mevlana Osman, halife, fiul lui Ömer, unul dintre slujitorii şeriatului, şi intendentul de judecătorie Mehmed beşa ibn Ahmed. Mergînd la tîrgul Suceava din ţara Moldovei, împreună cu cei ale căror nume sînt trecute la sfîrşit, cînd aceştia au întrebat de cunoscătorii situaţiei gelepului Osman bin Abbas bei, — care, fiind unul dintre locuitorii originari din satul Hadjiköy şi ai sangeacului Amasia, din Anatolia, fusese omorît, prin rănire, cu douăzeci şi opt zile mai înainte, într-un loc pustiu, zis gîrla Căldăruş [2], de la hotarul tîrgului mai sus amintit, în timp ce se ocupa în ţara Moldovei cu negoţul — , atunci, nişte oameni cu numele de Laz-Musa beşa ibni Emiş şi Bakkal-Ali ibni Suleiman şi Mehmed beşa ibni Husein şi spahiul Ibrahim Kîrîmi, care erau musulmani şi care nu aveau motive de răzbunare şi locuiau în ţinutul sus-numitului tîrg cu treburi negustoreşti, prezentîndu-se la medjlisul şeriatului, adunat de sus-numitul mevlana în tîrgul acela, în timp ce se mirau de întîmplarea privitoare la sus-numitul cel ucis, a fost văzut în tîrgul acela slujitorul său, renegatul *(mühtedi)* zis Mehmed, care era îmbrăcat cu hainele celui ucis şi care lipsea de la medjlis. Cînd l-am întrebat despre situaţia aceasta, el a stat pe gînduri, cu îndoială, şi, în cele din urmă, a spus: „Pe cînd mergeam, beţi, dintr-un sat într-un alt sat, el s-a supărat foarte mult pe mine şi atunci eu, la rîndul meu, mîniindu-mă, l-am lovit cu toporul în partea stîngă a capului şi, rănindu-l, l-am omorît şi l-am îngropat în valea amintită". Atunci, mergînd acolo, i-am descoperit cadavrul şi, aşa cum a explicat acela, am văzut că a fost omorît prin lovire.

S-a scris de către mine, mevlana, la faţa locului aşa cum s-a povestit. Apoi, venind cu Mehmed la medjlis, el a spus totul şi a povestit aşa cum s-a întîmplat. S-a scris, la cerere, aşa cum s-au petrecut lucrurile.

Scris pe la începutul *(evail)* lui rebi-ul-ahîr din anul o mie o sută cincizeci şi patru.

Martori: voievodul *(mir)* mai sus numit; Vasil, mirahorul; Ursul, capuchehaiaua voievodului mai sus amintit; Vasil Başotă.

Deasupra textului: Sărmanul de mine... Esseid-Ahmed, cadiul oraşului Hotin, cel binepăzit.
Sigiliul: Ahmed, slujitorul lui Muhammed...

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 1 (doc. turc.).
Orig. (16 × 45,5 cm), cu semnătură şi sigiliu de legalizare; scris: *ta'lik*; însemnări (pe verso).
Rez. *Cat.*, II, nr. 802.

---

[1] Grigore al II-lea Ghica (1739 octombrie — 1741).
[2] *Căldăruş*, probabil Căldăruşani.

Firman prin care sultanul Mahmud I îi porunceşte lui Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, şi unor dregători turci de la Hotin să-l prindă şi să-l închidă pe creştinul Lupu Anastasă, fost pîrcălab de Hotin, care trădase interesele Imperiului otoman în favoarea Rusiei. Se cere totodată şi confiscarea averii acestuia pentru vistierie.

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre naibii[1] cunoscători ai şeriatului, mevlana naibul de Hotin... [2], să-ţi crească ştiinţa, şi tu, voievodul de acuma al Moldovei, voievodul Iskerlet-zade Kostantin [3], pildă printre emirii neamului Mesiei, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că supusul nemusulman *(zimmi)* cu numele de Lupul, care se afla în slujba lui Grigore *(Ligor)* [4], voievodul de mai înainte al Moldovei, şi căruia voievodul mai sus-amintit îi dăduse pe propria lui sclavă, fiind originar din Moldova, locuieşte acum în Moldova, dar cînd, mai înainte, oastea moscovită a intrat în ţara mai sus pomenită, sus-numitul s-a dus de mai multe ori la oastea lor şi s-a întors, după ce stătea cîte cinci sau zece zile.

Odată s-a răspîndit în popor chiar şi zvonul că ar fi căzut prizonier, iar el a stat la oastea lor timp de vreo cincisprezece-douăzeci de zile. Şi după îndepărtarea oastei moscovite din ţara mai sus-amintită, voievodul Grigore, cel menţionat mai sus, l-a numit pe sus-numitul ⟨Lupu⟩ pentru stăpînirea Hotinului şi a împrejurimilor sale.

De aceea, pînă la numirea unui alt muhafîz şi pînă la luarea lor din stăpînirea voievodului cel pomenit şi pînă la acordarea stăpînirii lor altcuiva, ⟨Lupu⟩ a strîns, în timp de cinci-şase luni, cît a durat stăpînirea sa, mulţi bani, de la Hotin şi din împrejurimi, iar după mazilirea voievodului mai sus-menţionat, sus-numitul, luîndu-se după unele zvonuri, a început să-şi vîndă averea sa, aflată în ţara mai sus-arătată, şi s-a dat de ştire, în mod sigur, că avea de gînd să fugă după aceea. În felul acesta, a ieşit la iveală hăinirea sus-numitului faţă de înalta mea împărăţie.

De aceea, dîndu-se firmanul meu ca el să fie prins şi închis, iar averea lui să fie trecută în defter [5] şi luată în stăpînire, iar starea lui să fie făcută cunoscută la Poarta fericirii mele, s-a emis această poruncă specială şi a fost trimisă cu... [2] Astfel, cînd va sosi, sus-numitul să fie prins, fără a i se da de veste, şi închis straşnic, pe ascuns, iar averea sa şi lucrurile sale şi veniturile şi banii daţi de el pe datorii, pe scurt, toată avuţia sa, să fie inventariate şi să le treceţi în defter, una cîte una, aşa cum prevede şeriatul, fără să lipsească sau a ascunde ceva, iar după aceea să trimiţi în grabă încoace defterul acela, prin mubaşirul mai sus amintit, semnat şi încheiat. Să faceţi cunoscută situaţia aşa cum se vor petrece lucrurile, iar pe mai sus numitul să-l ţineţi închis şi să fiţi atenţi ca să-l păziţi bine, încît să asiguraţi totul ca el să nu poată fugi şi dispărea, iar apoi să procedaţi şi să faceţi după cum vă va sosi ilustra mea poruncă. Întrucît doresc ca mai sus-numitul să fie prins şi bine închis, iar averea lui să fie inventariată şi trecută în defter, de aceea dacă, ferească Allah cel preaînalt,

datorită unor măsuri nechibzuite sau din cauza neglijenţei sau cusurului, se va întîmpla ca, dîndu-i-se într-un fel oarecare de veste, el să fugă sau să rămînă neînregistrat ceva din lucrurile sale, apoi, să ştiţi bine că, nefiind în nici un fel în stare să daţi vreun răspuns, veţi cădea în grea mustrare şi pedeapsă.

De aceea s-a emis înaltul meu firman ca să procedaţi cu multă prevedere şi să vă feriţi foarte mult de a face contrariul. Atunci cînd vă va sosi, vă poruncesc să procedaţi cu pricepere în această privinţă şi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste şi care cere supunere şi ascultare. Să vă feriţi foarte mult de a face contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul lui şevval, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi patru.

De la reşedinţa din bine-păzitul *Constantinopol*.

Bibl. Acad., DLXXXI/43 a.
Orig. (46 × 65 cm), cu *tugra*; scris: *divani*; însemnare pe verso.
Rez. *Cat.*, II, nr. 803.

---

[1] În text: *nüvvab* (pl. din *naib*).
[2] Loc alb.
[3] Constantin Mavrocordat (septembrie 1741 — iulie 1743, a doua oară).
[4] Grigore al II-lea Ghica.
[5] În sens de inventar.

228 **1742 ianuarie 18—27** *(1154 zilka'de, 'evasit)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se porunceşte lui Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, să-l trimită în grabă la Poartă pe Lupul Anastasă, cu avuţia sa, aflîndu-se de la capuchehăi că a fost prins în urma poruncii date anterior.

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul de acum al Moldovei, voievodul Iskerlet-zade Kostantin[1], cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştiţi că, atunci, cînd, mai înainte, se dăduse de ştire despre faptele rele şi despre nelegiuirile săvîrşite de supusul nemusulman *(zimmi)* zis Lupu, care fusese în slujba lui Grigore *(Ligor)*[2], fost, mai înainte de aceasta, voievod al Moldovei, şi căruia sus-numitul voievod îi dăduse pe propria sa sclavă, se emisese, mai înainte de aceasta, ilustră poruncă pentru ca sus-numitul să fie prins şi închis, averea sa şi lucrurile sale să fie înregistrate şi trecute în defter, iar defterul acela să fie trimis în grabă, şi pentru ca situaţia acestuia să fie raportată. Potrivit acelei ilustre porunci, capuchehăile tale au informat şi au dat de ştire precum că sus-numitul a fost prins şi închis.

De aceea s-a emis această ilustră poruncă a mea şi a fost trimisă prin. . .[3], dîndu-se firmanul meu ca sus-numitul să fie trimis şi adus legat la Poarta fericirii mele. Astfel, am emis gloriosul meu firman ca, atunci

cînd îţi va sosi, să-l predai legat, pe sus-numitul, mubaşirului cel arătat mai sus şi să depui sforţări ca să-l trimiţi încoace legat, în aşa fel, încît, luînd măsurile de siguranţă, să nu aibă posibilitatea de a fugi pe o cale oarecare.

De asemenea şi tu, care eşti mubaşirul cel arătat, luîndu-l pe supusul nemusulman zis Lupu, cel mai sus-numit, să porneşti cu cea mai mare prevedere şi precauţie şi să-l aduci încoace închis şi legat. În orice caz, să te fereşti foarte mult ca să nu fugă cumva pe drum şi să nu dispară într-un fel oarecare. De aceea, cînd va sosi, vă poruncesc ca, procedînd potrivit cuprinsului firmanului meu emis cu onoare în această privinţă şi care cere supunere şi respect, să vă feriţi foarte mult de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul lui zilka'de, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi patru.

De la reşedinţa din bine păzitul Constantinopol.

Bibl. Acad., DLXXXI/44 a. Orig. (51,5 × 77,5 cm), cu *turga*; scris *divani*, hîrtie ruptă la colţuri; pe verso: însemnări.
Rez. *Cat.*, II, nr. 804.

---

[1] Constantin Mavrocordat.
[2] Grigore al II-lea Ghica.
[3] Loc alb.

229 — 1742 februarie *(1154 zilka'de 25)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Mahmud I porunceşte domnului Ţării Româneşti, Mihail Racoviţă, să-i împiedice pe boieri şi pe negustori de a aconta oile locuitorilor înainte de împlinirea cumpărărilor pentru mirie, astfel ca saigiii casapbaşiului să nu întîmpine greutăţi la cumpărarea oilor necesare aprovizionării Constantinopolului şi a oastei.

Pildă printre emirii neamului Mesiei şi onorat printre mai marii celor de credinţa lui Iisus *(Iseviyye)*, tu, voievodul Mihai *(Mihal)* [1], care eşti acum voievodul Ţării Româneşti, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că, în vederea procurării tainurilor de carne, care se dau noului meu Serai imperial, precum şi pentru alte tainuri, prin casapbaşiii de Curte [2], se trimit, în fiecare an, din partea casapbaşiilor, potrivit obiceiului şi la timp, saigii în Ţara Românească şi în împrejurimile ei şi se cumpără oi, cîte sînt necesare. Deşi, din trecut şi pînă acuma, au fost emise înaltele mele porunci obişnuite pentru ca, pînă ce nu vor fi cumpărate şi completate în primul rînd oile miriei, nici un individ din afară să nu fie lăsat să ia măcar o oaie sau o capră, totuşi, unii matrapazi *(matrabaz)* şi acaparatori *(muhtekir)*, dintre boierii din vilaietul Ţării Româneşti şi de pe malurile fluviului Dunărea, precum şi alţii, dintre băştinaşi şi străini, luîndu-le pe ascuns şi împărţind dinainte bani printre raiale, sub formă de arvună, iau astfel în stăpînirea lor toate oile aflate în mîinile raialelor şi le pun semne, numai cu scopul de a le însuşi pentru propriul lor interes, iar cînd saigiii, precum şi cei din ceata gelepilor, care aduc oi la Poarta fericirii mele, în vederea înlăturării strîmtorării credincioşilor lui Allah, se duc, la timpul potrivit, în acele părţi şi încep să cumpere oi, atunci ei spun că: „aceste oi strînse sînt animalele noastre; dacă

le doriţi la preţul cutare, să le luaţi!". În felul acesta, cerînd preţuri duble, calea apucată de aceşti uzurpatori şi matrapazi, porniţi spre răutăţi, duce la urcarea preţurilor la oi şi pricinuieşte lipsa de carne la Poarta fericirii mele. Afară de acestea, dacă ei nu vor fi împiedicaţi, este clar şi evident că, în acest caz, se vor ivi greutăţi foarte mari în cumpărarea oilor miriei, iar preţurile lor se vor ridica mereu. De aceea fusese emisă înalta mea poruncă, purtătoare de înaltă glorie, şi trimisă ţie, care eşti voievodul amintit mai sus, în sensul ca uzurpatorii şi matrapazii şi boierii de acest fel, oricare ar fi ei, să fie împiedicaţi de a lua oile aflate în mîinile raialei, cu bani puţini, pe care îi dau sub formă de avans, aşa cum s-a arătat mai sus. Chiar dacă le-au luat prin înţelegere, să nu se ţină seamă de aceasta şi, căutîndu-le pe la cei care le-au luat, ele să fie cumpărate pentru mirie, dîndu-se banii miriei, aflaţi în mîinile saigiilor. Astfel, a fost emisă şi trimisă prin... [3] această ilustră poruncă a mea, purtătoare de înaltă glorie, pentru ca şi tu, la rîndul tău, luînd cunoştinţă de cum stau lucrurile, să depui toate eforturile tale şi să ai grijă din inimă pentru aranjarea acestei chestiuni.

Astfel, cînd va sosi, potrivit cerinţei înaltei mele porunci emise mai înainte, să-i împiedici pe aianii vilaietului şi pe acaparatori şi pe matrapazi şi pe boieri, oricine ar fi ei, de a lua în stăpînirea lor oile aflate în mîinile raialelor din Ţara Românească, cu bani puţini, pe care îi dau sub formă de arvună, şi să îndepărtezi pacostea şi tirania lor. Chiar dacă ei au luat oi în felul acesta, să nu ţii seamă de înţelegerile lor şi să cercetezi cu amănunte pe la cei care le-au luat şi, punînd să li se dea costul din banii miriei, aflaţi în mîinile saigiilor, să depui eforturi ca ele să fie cumpărate pentru mirie, iar dacă unii se îndărătnicesc, să-i faci cunoscuţi la Poarta fericirii mele cu numele şi cu semnele lor, spre a li se veni de hac, aşa cum trebuie. Pe scurt, se cere de la tine aranjarea cu dreptate a acestei stări, după cum s-a dat firmanul meu, ca şi înlăturarea şi împiedicarea cu desăvîrşire a cetei de acaparatori şi de matrapazi.

De aceea s-a emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, nesupunîndu-te, niciodată, lăcomiei şi neţinînd seamă de hatîr şi negîndindu-te la ocrotirea vreunui individ, să nu îngădui de azi încolo şi să nu dai voie nimănui să ia oi în Ţara Românească prin înşelăciune, contrar firmanului meu. Astfel, cînd va sosi ilustrul firman, procedînd potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci de faţă, purtătoare de înaltă glorie, care a fost emisă cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare, să te fereşti şi să te ţii departe de ivirea unor fapte contrare.

Aşa să ştii şi să dai crezare ilustrului semn!

Scris în a douăzeci şi cincea zi a lunii zilka'de, anul 1154. Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 41.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.38 (Rusciuc), p. 46; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 805.

---

[1] Mihail Racoviţă, domnul Ţării Româneşti (1741 septembrie — 1744 iulie, a doua domnie).

[2] *Hassa kasapbaşı.*

[3] Loc alb.

1742 martie 13—22 *(1155 muharrem, evasıt)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se poruncește autorităților otomane din Rumelia să nu-i facă greutăți patriarhului de Ierusalim, cînd acesta va pleca în părțile Moldovei și Țării Românești, cu 12 călugări și 6 servitori, în vederea strîngerii de pomeni pentru călugării din Ierusalim.

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, voi, care sînteți cadiii, începînd de la Poarta fericirii mele și pînă în părțile Țării Românești și Moldovei, să vă crească înțelepciunea, precum și voi, care sînteți mutesellimii și voievozii și chehaiele *(kethuda)* și serdarii de ieniceri și intendenții de schele și aianii de vilaiete și oamenii de slujbă *(iş erleri)*, glorioși printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să știți că patriarhul numit Bartinios[1], care este patriarhul ortodox al veneratului Ierusalim și al împrejurărilor sale, prezentînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a făcut cunoscut precum că nu trebuie să fie împiedicați prin locurile pe unde umblă ei cu scopul de a strînge pomeni pentru sărmanii călugări ai veneratului Ierusalim și cu scopul de a aduna banii de pe locurile de binefacere, care au fost dăruite mănăstirilor lor, și că patriarhul mai sus-amintit și doisprezece călugări și șase slujitori ai lor sînt pe cale de a porni, potrivit obiceiului vechi, în părțile Țării Românești și Moldovei. El a mai arătat că, din trecut și pînă acuma, li se dădeau ilustre porunci ca să nu-i necăjească nimeni dintre beilerbei *(mir-i-miran)* și sangeacbei *(mirliva)* sau dintre ceilalți, din ceata păzitorilor de ordine, atunci cînd ei își vor schimba veșmintele și îmbrăcămintea lor, spre a trece mai ușor prin unele locuri primejdioase, pe unde se vor duce și se vor întoarce, și atunci cînd vor purta cu ei arme de luptă, pentru a îndepărta supărările, și, de asemenea, să nu fie împiedicați la ducere și la întoarcere sau de a strînge bani. El s-a rugat astfel ca, potrivit obiceiului vechi și așa cum a fost din trecut și pînă acuma, să se acorde porunca mea împărătească pentru ca, în felul acesta, să nu-i supere nimeni la plecare și la întoarcere și să nu fie împiedicați de a strînge pomeni.

Cînd au fost cercetate caidurile de porunci care se află spre păstrare la Divanul meu imperial, s-a găsit scris că au fost date porunci ilustre așa cum s-a arătat mai sus. De aceea s-a emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se procedeze potrivit cerinței ilustrei mele porunci emise mai înainte. Cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să faceți potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere ascultare și supunere totală și să vă feriți și să vă țineți departe de contrariul. Așa să știți! Să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui muharrem cel binecuvîntat, anul o mie și o sută și cincizeci.

De la reședința din bine păzitul Constantinopol.

Bibl. Acad., DCCCII/7.
Orig. (58,5 × 64,5 cm), cu tugra; scris: *divani*; semnătură cu coadă.
Pe verso: rez. în l. turcă și însemnare în l. greacă.
Rez. *Cat.*, I, nr. 146.

[1] Partenie, patriarhul Ierusalimului (1737—1766).

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se poruncește muhafîzului de Vidin, Abdullah pașa, să predea omului trimis de domnul Mihai Racoviță pe toți supușii din Țara Românească, așezați în sudul Dunării, sub ocrotirea diverselor persoane.

Căpetenie glorioasă și măreață, comandant onorat și cinstit, orînduitorul lumii, cel chibzuit în toate treburile și cu gînduri pătrunzătoare, stăpîn pe păreri, temelia împărăției și a norocului, căpetenie măreață a timpului, cel care faci parte din categoria celor ce se bucură de bunăvoința stăpînului cel înalt, tu, vizirul meu Abdullah pașa, fost mare vizir, care ești mutasarrîful sangeacului de Nicopol, cu titlul de *arpalîk*, și care ești acuma muhafîz de Vidin, preaînaltul Allah să facă să-ți dăinuie măreția, precum și voi, cadiii aflați pe malurile fluviului Dunărea, onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, cînd va sosi înalta parafă împărătească, aflați că voievodul de acum al Țării Românești, voievodul Mihail *(Mihal)*, pildă printre aianii neamului Mesiei, trimițînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a dat de știre că, mai înainte, din pricina secetei și foametei, raialele Țării Românești, tributare vechi, se împrăștiaseră și plecaseră care încotro.

El a mai arătat că fusese emisă înaltă poruncă potrivit căreia raialele românești de acest fel, oriunde vor fi găsite și în cazalele sau satele oricăruia dintre voi se vor afla, vor trebui să fie ridicate, prin mijlocirea voievodului Țării Românești, și să fie duse și așezate în vechile lor sate. Dar, după ce unele dintre raialele creștine, precum și unii dintre țiganii care stau și locuiesc prin satele Țării Românești și pe la mănăstiri sau prin ciftlicurile boierilor Țării Românești au fost duși și așezați, ei s-au împrăștiat acum din locurile lor vechi, pe o cale oarecare, și s-au dus prin tîrgurile și satele și prin ciftlicurile ostășești *(askerî çiftlik)*, aflate în cazalele de sub stăpînirea voastră de pe malurile fluviului Dunărea, încît, în felul acesta, se pricinuiește scăderea și micșorarea avuției miriei și se tulbură nizamul țării. De aceea se dăduse mai înainte ilustra mea poruncă pentru ca raialele vechi ale Țării Românești, care s-au împrăștiat, să fie ridicate, prin mijlocirea voievodului cel arătat [1], oriunde vor fi găsite și în satele și în cîșlele și în ciftlicurile oricui se vor afla, și să fie duse și așezate la locurile lor, încît să nu fie lăsat nimeni dintre giziedari și dintre zapciii din ciflicuri sau din sate să le pună piedici. El a mai arătat că unii dintre supușii nemusulmani *(zimmi)* și unele raiale vechi ale Țării Românești s-au dus pe malurile fluviului Dunărea și, intrînd sub ocrotirea unor persoane dintre locuitorii de pe acolo, șovăie și nu vor să se mai întoarcă și să se așeze la vetrele lor vechi, iar purtările lor de acest fel îi neliniștesc și pe ceilalți și pricinuiesc scăderea și micșorarea avuției miriei. De aceea, potrivit cerințelor ilustrei mele porunci emise în trecut, el s-a rugat pentru reînnoirea poruncii mele împărătești, adresată vouă, care sînteți vizirul și ceilalți, pomeniți mai sus, ca raialele creștine și țiganii, care au fugit din Țara Românească, să fie ridicați fără șovăială din localitățile pe unde se găsesc și, ducîndu-se la vechile lor vetre, să se așeze acolo.

Cînd au fost cercetate caidurile și poruncile păstrate la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris că în anul o mie o sută patruzeci și cinci [2] fusese dată ilustra mea poruncă în sensul arătat mai sus.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se procedeze potrivit ilustrei mele porunci, date în trecut. Astfel, cînd va sosi porunca mea ilustră, făcînd potrivit cuprinsului firmanului, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi de contrariul.

Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii zilka'de, anul 1155.

De la reşedinţa din Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 111.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.25 a (Vidin), p. 152; scris: *divani.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 808.

---

[1] Mihai Racoviţă.
[2] 1732–1733.

232 **1744 iulie 18** *(1157 cemazi II 7)*

Arzul naibului de Giurgiu, Iusuf, către Poartă, privitor la jalba supusului nemusulman din Giurgiu, Dumitraşcu, fiul lui Andron, care fusese jefuit în Ţara Românească de Lascarachi din Istanbul.

Hüve

Cuprinsul acestui arz umil către Poarta Devletului este următorul:

Supusul nemusulman *(zimmi)* cu numele de Dumitraşcu *(Dimitraşku)*, fiul lui Andron, unul dintre locuitorii Giurgiului, venind la medjlisul şeriatului, a spus că „supusul nemusulman *(zimmi)* zis Lascarachi *(Laskaraki)*, care locuieşte la bine păzitul Istanbul, apucîndu-mă în vilaietul Ţării Româneşti, a luat pe nedrept, cu forţa şi cu sila, o sută şaptezeci de guruşi care îmi aparţineau. De aceea cer ca, aducîndu-l în faţa medjlisului şeriatului, să mi se facă dreptate". Dar cînd am vrut să-l aduc pe sus-numitul Lascarachi în faţa şeriatului, el s-a ascuns şi a fugit. De aceea cade pe seama sărmanului de mine să notez cele mai sus arătate şi să le fac cunoscute la Poarta Devletului cel puternic. Într-adevăr, cele arătate mai sus fiind întocmai aşa cum le-a relatat sus-numitul jeluitor, la cererea lui, s-a făcut cunoscut la picioarele înaltului tron aşa cum s-au petrecut lucrurile. Firmanul ce va urma priveşte pe măria-sa cel care porunceşte.

Scris în ziua a şaptea din djemazi-ul-ahîr, anul o mie o sută cincizeci şi şapte.

Supusul veşnic al Înaltului Devlet, Iusuf, naibul de Giurgiu.

Sigiliul: Iusuf...

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 2. (doc. turc.).
Orig. (21 × 29,5 cm), cu semnătură şi sigiliu; scris: *rik'a.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 810.

Arzul cadiului de Giurgiu, Iusuf, către Poartă, privind situaţia unei moşteniri lăsate de boierul Steriu din Bucureşti, originar din Constantinopol.

Hüve

Cuprinsul umilului arz prezentat la Poarta Devletului cel preaînalt este următorul:

Cînd înalta poruncă, purtătoare de glorie, — emisă către supusul voievod al Ţării Româneşti[1], în vederea strîngerii moştenirii *(tereke)* rămase de la supusul nemusulman Steriu, care a murit mai înainte de aceasta, pe cînd locuia în oraşul Bucureşti (*Bükreş*), şi în vederea trimiterii ei moştenitorilor săi aflaţi la Poarta fericirii, — , a sosit în oraşul amintit mai sus prin El-Hadj-Ismail aga, care a fost numit mubaşir, s-a ţinut în oraşul amintit un medjlis, după regulile prevăzute de şeriat, la care a fost de faţă şi unul dintre spătarii *(silahşoran)* înaltului padişah, fericitul Ali bei, care, fiind unul dintre capugibaşii, se afla la Bucureşti, ca trimis în misiune prin înaltă poruncă, şi supusul voievod al Ţării Româneşti şi episcopii *(piskoposlar)* şi preoţii şi toţi boierii.

Cînd s-a citit, de la un capăt la altul, înalta poruncă sosită şi cînd toţi au aflat şi au luat cunoştinţă de cuprinsul ei măreţ, supusul voievod mai sus amintit a grăit: „Am auzit şi m-am supus". După aceea, în lada celui răposat s-a găsit un act *(temessük)* de datorie, fără sigiliu, aparţinînd boierului numit Manolachi[2]. În cuprinsul actului se afla scris aşa: „Îi datorez nouă sute patruzeci de galbeni ungureşti". De aceea, supusul voievod, cel pomenit mai sus, l-a adus pe sus-numitul boier Manolachi la medjlisul adunat şi l-a ameninţat cu închisoare, pentru achitarea şi predarea acelei sume. Cînd i-a spus: „Dacă te vei împotrivi în predarea ei, te voi trimite la Poarta fericirii", atunci, sus-numitul Manolachi, la rîndul său, tăgăduind cu desăvîrşire actul de care s-a pomenit, a răspuns: „Mă duc la Poarta fericirii". Afară de acestea, cînd actul arătat mai sus a fost cercetat cu atenţie, s-a văzut că scrisul din chitanţa aceea nu era al susnumitului Manolachi. S-a spus că era scrisul supusului nemusulman numit Alexandru *(Aleksandr)*, care lipsea de la medjlis şi care se afla în serviciul de secretar *(kitabet)* al supusului nemusulman spătarul Iordachi *(Yorgaki)*, şi era ticluit pentru a-l calomnia şi a-l învinui, pe nedrept, pe sus-numitul Manolachi.

Toţi au mărturisit şi au dat de ştire astfel: „Aceasta trebuie să fie una din născocirile *(tezvirat)* lui Iordachi, cel amintit mai sus, care, supunîndu-se pornirilor sale proprii, nu ascultă de sfaturile nimănui. În oraşul mai sus-amintit el a mai recurs la multe calomnii şi a mai făcut multe plăsmuiri de acest fel". Ei s-au rugat şi au intervenit pe lîngă sărmanul de mine pentru ca, cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, să aduc la cunoştinţă cele arătate mai sus.

De aceea, la cererea lor, s-a făcut cunoscut la picioarele înaltului tron aşa cum s-au întîmplat lucrurile. Porunca şi firmanul care urmează, le va da măria-sa cel care porunceşte.

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui djemazi-ul-ahîr, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi şapte.

Umilul supus al Înaltului Devlet, Iusuf, naibul din orașul Giurgiu.
Sigiliul: Iusuf...

Muz. Ist. Or. Buc.; doc. turc. nr. 30 681.
Orig. (29,5 × 44 cm), cu semnătură și sigiliu (pe verso) ; scris : *ta'lik*.
Rez. *Cat.*, I, nr. 152.

---

[1] Mihai Racoviță (mazilit în iulie 1744) sau Constantin Mavrocordat (urcat pe tron în iulie 1744).
[2] Manolachi Lambrino.

234 **1744 septembrie 9—18** *(1157 șaban, evail)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mahmud I prin care, la cererea domnului Țării Românești, Constantin Mavrocordat, i se poruncește să perceapă oieritul, ierbăritul, văcăritul ș.a. de la locuitorii de pe malurile Dunării, pentru pășcutul oilor și vitelor în hotarele țării, fără a le mai îngădui să se împotrivească obiceiului vechi și poruncilor anterioare, date în această privință.

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Țării Românești, Constantin Mavrocordat[1] voievod, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ți fie cunoscut că tu, care ești voievodul cel pomenit, trimițînd arzuhal cu pecete la Pragul fericirii mele, ai arătat că, de la acei dintre locuitorii de pe malurile fluviului Dunărea, militari și civili, negustori și alții, care își pasc oile și vitele și celelalte animale ale lor prin cîșlele *(kışlak)* și cîmpurile și prin locurile de pășune aflate în cuprinsul hotarelor Țării Românești și care se folosesc mult de iarba și de apa de acolo, se luau, de la stăpînii acestor animale, în anotimpul primăverii, potrivit obiceiului țării, păstrat din vechime, cîte douăzeci și patru de aspri de fiecare vită și cal, ca dare de pășunat[2], și cîte opt aspri de fiecare oaie, drept ierbărit *(yarbarit)*, iar în zilele de iarnă, de asemenea, se încasau cîte șaizeci de aspri văcărit *(vakarit)*, ca dare de iernare[3], și cîte opt aspri oierit *(oyarit)*, de fiecare oaie. Dar cînd s-a pornit la strîngerea și la procurarea la timp și în momentul potrivit a dărilor mai sus-amintite, atunci, contrar datinii vechi și împotriva obiceiului țării[4], ei au amînat plata lor, iar unii nu le-au dat, prezentînd fel de fel de scuze și pretexte și pricinuind astfel miriei pagube foarte mari.

Mai arăți că, deși fuseseră emise mai înainte ilustre porunci de-ale mele pentru ca dările amintite să fie strînse la timp, așa cum s-a scris, și să fie scoase și îndepărtate din Țara Românească vitele celor care amînă plata lor sau se împotrivesc, totuși, acum, unii dintre locuitorii și raialele din tîrgurile și satele mai sus-amintite se opun să dea toate dările cuvenite, potrivit obiceiului țării, pentru oile pe care le pasc pe pămîntul țării mai sus-arătate și se folosesc de iarba și de apa de acolo, pricinuind astfel scăderea avuției miriei[5].

Cu toate că, potrivit cerințelor ilustrelor mele porunci emise în trecut pentru ca dările mai sus-amintite, de încasat fie de la raialele din împrejurimi, pentru oile și celelalte vite păscute pe pămîntul Țării Românești, fie pentru vitele raialelor Țării Românești, trebuie să fie percepute și strînse, după obiceiul țării, la timp și în momentul potrivit și pentru ca nimeni să nu fie lăsat să le amîne sau să se împotrivească, contrar înaltei porunci și împotriva obiceiului locului, totuși, dai de știre precum că stăpînii de vite, contrar înaltei porunci, se împotrivesc să plătească

dările mai sus-amintite, care se dau potrivit obiceiului ţării, şi că, în felul acesta, pricinuiesc scăderea şi micşorarea avuţiei miriei.

De aceea te rogi pentru reînnoirea poruncii mele împărăteşti, potrivit ilustrelor mele firmane emise mai înainte.

Astfel, cînd au fost cercetate condicile de porunci păstrate la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris că în anul ‹o mie› o sută cincizeci şi doi [6] fusese dată ilustra mea poruncă în sensul arătat. De aceea s-a emis firmanul meu ca să se procedeze potrivit cerinţelor ilustrei mele porunci date în trecut.

Astfel, cînd, dintre ceauşii înaltei mele Curţi, va sosi ceauşul Omer, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, să procedaţi potrivit firmanului meu, dat în această privinţă. De asemenea, să vă grăbiţi să strîngeţi şi să încasaţi la timp şi la momentul potrivit, aşa cum s-a scris mai sus, dările cuvenite, de la stăpînii de vite care îşi pasc oile şi vacile şi celelalte animale ale lor prin locurile de iernare *(kışlak)* şi prin cîmpiile şi prin păşunile aflate în cuprinsul hotarelor ţării mai sus-pomenite şi care se folosesc de iarba şi de apa de acolo. Scoţînd din Ţara Românească şi îndepărtînd vitele celor care amînă plata lor, contrar datinii vechi şi împotriva obiceiului ţării, să faceţi aşa cum arată cuprinsul ilustrei mele porunci. Aşa să ştiţi! Să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii şaban cel măreţ din anul o mie şi o sută şi cincizei şi şapte. De la bine păzitul: Constantinopol.

Deasupra textului: Firman de vămuire.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 115.
Suret., Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.25a (Vidin), p. 102; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 811.

[1] *Iskerlet-zade Kostantin.* Firmanul de numire a venit mai tîrziu.
[2] *Otlak ve mer'a resmi.*
[3] *Kışlak resmi.*
[4] *Âdet-i belde.*
[5] *Mâl-ı miri.*
[6] 1739—1740.

235 — 1744 septembrie 19—28 *(1157 şaban, evasıt)*

Firmanul sultanului Mahmud I prin care, la cererea domnului Constantin Mavrocordat, se porunceşte autorităţilor otomane de pe malurile Dunării să respecte dispoziţiile anterioare referitoare la încasarea vămii de către domnul Ţării Româneşti, precum şi a dijmei sau a altor dări de la cei care posedă vii, ciftlicuri sau herghelii de cai, stupi de albine etc. în hotarele Ţării Româneşti.

... [1] muhafîzul de Vidin,... [1] vizirul meu Abdullah paşa, prea înaltul Allah să menţină măreţia ta, şi voi, cadiii aflaţi pe malurile fluviului Dunărea, începînd de la sangeacul Nicopol... [1], să vă crească virtuţile, precum şi tu, mutesellimul de Silistra... [1], să-ţi crească puterea, cînd va sosi parafa înălţimii mele împărăteşti, să vă fie cunoscut că voievodul Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin [2] trimiţînd arzuhal, cu sigiliu, la Pragul fericirii mele, a dat de ştire că unii dintre musulmanii care locuiesc în ţara mai sus-pomenită au la hotarul Ţării Româneşti şi ciftlicuri *(çift)* şi herghelii de cai şi ţin acolo stupii lor, obţinînd astfel foarte multe cîştiguri. El a mai arătat că se dăduse ilustra mea poruncă

pentru ca dijmele *(a'şar)* şi dările lor să fie strînse şi adunate din partea celui amintit mai sus; la fel, tot el să încaseze şi dările de vamă, cuvenite, ce se iau din trecut pentru mărfurile şi lucrurile aduse şi vîndute în Ţara Românească de ceata negustorilor, iar potrivit cerinţelor ilustrelor mele porunci emise mai înainte, unii dintre răufăcătorii care locuiesc prin cazalele de sub stăpînirea voastră sau prin localităţile voastre de reşedinţă să nu se opună, contrar înaltei porunci şi împotriva obiceiului ţării, şi să nu pună piedici la strîngerea şi încasarea vămii sau a celorlalte dări şi să nu aţîţe nici pe raiale şi pe negustori sau pe ceilalţi şi să nu pricinuiască, în acest fel, tulburări şi să nu aducă pagube miriei. De asemenea, vama sau celelalte zeciuieli şi dări să fie strînse şi percepute de el, cum se luau din trecut şi pînă acuma, potrivit celor arătate mai înainte.

Deşi se dăduse în trecut ilustra mea poruncă pentru ca nimeni să nu fie lăsat să motiveze, într-un fel, şi pentru ca asupreala lor să fie înlăturată, iar cei care nu vor da ascultare să fie raportaţi şi înştiinţaţi la Poarta-fericirii mele, el a adus la cunoştinţă că, totuşi, contrar înaltei porunci, ei arată motive şi se împotrivesc să dea zeciuielile şi dările lor, pricinuind astfel scăderea şi micşorarea avuţiei miriei. De aceea, el s-a rugat să se dea din nou poruuca mea împărătească, potrivit ilustrei mele porunci emise mai înainte.

Cînd au fost cercetate condicile şi poruncile păstrate la Divan, s-a găsit scris şi înregistrat că în anul ⟨o mie⟩ o sută treizeci şi cinci [3] a fost dată ilustra mea poruncă, în sensul arătat. Astfel, s-a emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se facă potrivit cerinţelor ilustrei mele porunci date mai înainte. De aceea, la sosirea ceuşului Omer, care este unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi şi pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, vă poruncesc să procedaţi potrivit firmanelor mele emise în această privinţă, mai înainte şi acum. De asemenea, acei dintre musulmani care au la hotarele Ţării Româneşti vii şi ciftlicuri *(çift)* şi herghelii de cai şi stupi şi care locuiesc prin cazalele de sub stăpînirea voastră sau prin localităţile voastre de reşedinţă, să-şi dea zeciuielile şi dările lor către voievodul cel amintit mai sus; la fel, aşa cum a fost din trecut, şi vama şi celelalte dări, pentru mărfurile şi lucrurile aduse şi vîndute de ceata negustorilor la hotarele Ţării Româneşti, să fie strînse în întregime şi să fie luate tot de voievodul amintit mai sus, potrivit cerinţelor ilustrei mele porunci emise în trecut şi acuma. Totodată, să nu lăsaţi pe nimeni să motiveze, contrar poruncii mele glorioase, emise mai înainte, sau să stea la îndoială. Să faceţi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci. Aşa să ştiţi! Să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasit)* lunii şaban cel măreţ, din anul o mie şi o sută şi cincizeci şi şapte.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria; rola 2, c.11b.
Suret., Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.25*a* (Vidin), p. 101; scris: *divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 812.

---

[1] S-a renunţat la formule diplomatice.
[2] Constantin Mavrocordat.
[3] 12 octombrie 1722—30 septembrie 1723.

Hoget prin care Mehmed Emin, nazîr de vacufuri, confirmă împăcarea dintre boierul Manolachi, fiul lui Lambrino, şi moştenitorii lui Steriu, care murise la Bucureşti. Manolachi le achită suma de 1 500 guruşi, din 6 825, pe care îi datora negustorului Steriu.

Hüve

Se dovedise în faţa şeriatului că moştenirea lăsată de răposatul numit Steriu, fiul lui Papanicola, care, fiind unul dintre raialele satului Mudjevve [1], dintre arenzile *(mukataa)* de la Mataranka [2], aflate în vilaietul Rumeliei, aparţinînd vacufurilor *(evkaf)* de sub înalta supraveghere a măriei-sale agăi de la ilustra Poartă a fericirii, şi care murise mai înainte de aceasta, pe cînd locuia ca musafir în oraşul Bucureşti din Ţara Românească, unde se dusese pentru negoţ, revine, de drept, creştinei numite Conda, fiica lui... [3], care este soţia sa moştenitoare *(metrüke)*, precum şi supuşilor nemusulmani Iani, fiul lui Papanicola-oglu Agora, fratele 〈răposatului〉, şi lui Temli (?), fiul lui Papanicola-oglu Anastas, un alt frate al său.

Sus-numiţii, adică Iani şi Temli, au venit în persoană la medjlisul şeriatului. De asemenea, sus-numitul Iani a venit cu împuternicire şi din partea sus-numitei soţii, Conda, iar vechilia lui a fost dovedită în faţa şeriatului cu martorii creştini Hristo, fiul lui Iani, şi Constantin, fiul lui Dimitri. Ei au declarat astfel în faţa creştinului zis Manolachi, fiul lui Lambrino *(Larino)*, fostul ban, care era unul dintre boierii Ţării Româneşti şi care, potrivit înaltului firman, a fost adus aci prin mijlocirea halebardierului *(teberdar)* El-Hadj-Mehmed aga bin Ahmed, numit ca mubaşir: „Potrivit unui act *(temessük)* de datorie, sigilat, pe care îl posedăm în mîinile noastre şi pe care l-am moştenit de la răposatul Steriu *(Isteriu)*, cel mai sus-amintit, reiese că el are de primit de la creştinul acesta, sus-numitul boier Manolachi, cu dobînda prevăzută de şeriat, trei mii patru sute şaizeci şi cinci de guruşi, precum şi alţi trei mii trei sute şaizeci de guruşi din veniturile pe patru ani, ceea ce fac, în total, şase mii opt sute douăzeci şi cinci guruşi, din averea sa proprie şi din veniturile sale. După luarea acestei sume de Manolachi, sus-numitul creştin Steriu murind, suma aceea a rămas la boierul Manolachi, cel mai sus-amintit, iar cînd, prin vechilie şi pe baza dreptului de moştenire, am cerut şi am pretins banii aceia de la arătatul boier Manolachi, el, la rîndul său, i-a tăgăduit. După aceea, cînd noi, la rîndul nostru, ne gîndeam să prezentăm în scris pricina noastră, au intervenit împăciuitorii şi ne-au făcut să renunţăm la procesul nostru cu boierul Manolachi, cel mai sus-amintit, şi, împăcîndu-ne, cu act scris, în schimbul a o mie cinci sute de guruşi, pentru faptul de a fi tăgăduit totul, aşa cum s-a scris, noi, la rîndul nostru, am acceptat împăcarea aceea şi, luînd în faţa şeriatului, din mîna sus-numitului boier Manolachi, toţi cei o mie cinci sute de guruşi, care reprezintă banii de împăcare [4], am pus capăt duşmăniei dintre noi, dată de soartă, renunţînd la orice duşmănie faţă de sus-numitul boier Manolachi, pentru restul de cinci mii trei sute douăzeci şi cinci guruşi sau pentru alte cereri. Sus-numitul boier Manolachi, la rîndul său, ne-a dat nouă şi soţiei mai sus amintite, creştina Conda, ca bani de împăcare, cei o mie cinci sute de

guruşi, şi, în felul acesta, neînţelegerile noastre, numeroase, s-au încheiat şi s-au terminat". Zicînd astfel, cele întîmplate au fost confirmate de şeriat, la cererea lor.

În a douăzeci şi doua zi a lui şaban cel măreţ, din anul o mie şi o sută şi cincizeci şi şapte.

Martorii: Telhisçizade Ahmed aga bin Mustafa; Teberdar El-Hadj-Husein bin Salih; Mustafa bin Musa; Hadji-Ali bin Husein; Mehmed bin Musa, supusul lui Ahmed aga; Mustafa bin Abdullah; Ali bin Abdullah, supusul lui Haşim efendi; Constantin, fiul lui Dimitraşcu; Manolachi, fiul lui Ştefan *(Istefan)*; Iacovachi, fiul lui Ştefan; Petru, fiul lui Manolachi; Vasilachi fiul lui Frangul; Iordachi *(Yorgaki)*, fiul lui... ; Iosif fiul lui Simon; Velbuz, fiul lui Manaş, zaraf; Teofil, fiul lui...

Deasupra textului: 1) Porunca este a celui preaînalt. Mehmed Emin, inspectorul vacufurilor celor două oraşe sfinte[5]; sărmanul de mine cel care mă rog cu umilinţă.
2) *Sigiliul*: Mehmed Emin, robul lui Allah cel milostiv.

Muz. Ist. Or. Buc., doc. turc., nr. 30 683. Orig. (24,8 × 76 cm), cu semnătură şi sigiliu de legalizare (deasupra textului); scris: *ta'lik*.
Rez. *Cat*.. I, nr. 154.

---

[1] Sau Medjuh; în alt document apare: *Maciova* sau *Maciuh*.
[2] Sau *Matranka*; se poate citi şi *Madara*.
[3] Loc alb.
[4] *Bedel-i sulh*.
[5] Mecca şi Medina (Arabia).

237 **1744 octombrie 25 — noiembrie 3** *(1157 ramazan, evahır)*

Firmanul sultanului Mahmud I către cadiul de Giurgiu şi domnul Ţării Româneşti, Constantin Mavrocordat, cerîndu-le să cerceteze plîngerea boierului Manolachi împotriva moştenitorilor lui Steriu, care deschiseseră din nou proces, deşi boierul Manolachi le dăduse 1 500 de guruşi pentru împăcare.

Hüve

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre cadii şi judecători, izvor de înţelepciune şi de elocvenţă, mevlana cadiul de Giurgiu, să-ţi crească virtutea, şi voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin[1], pildă printre emirii neamului Mesiei, cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştiţi că boierul numit Manol, care locuieşte în Ţara Românească, în oraşul Bucureşti, făcînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a spus că, mai înainte de aceasta, murise creştinul cu numele de Steriu *(İsterio)*, care locuia ca musafir în oraşul Bucureşti, unde venise cu negoţul, şi că el era unul dintre locuitorii din satul Maciova[2], care face parte din arenzile *(mukataa)* din Mataranka, de prin vilaietul Rumeliei, aflate sub supravegherea agalei de la Poarta fericirii mele, şi că, ivindu-se moştenitorii creştinului mai sus amintit, soţia sa, creştina numită Conda, care locuieşte în satul acela, şi fratele său, creştinul Agora, care locuieşte la Istanbul, şi Iani, fiul lui Papanicola[3], precum şi creştinul cu numele de Temli, fiul lui

Papanicola-oglu Anastas, un alt frate de-al său, au avut pretenţii faţă de el, zicîndu-i că „sus-numitul cel răposat, pe care l-am moştenit, mai avea de primit de la tine, cu dobînda prevăzută de Şeriat, o datorie de trei mii patru sute şaizeci şi cinci de guruşi, precum şi alţi trei mii trei sute şaizeci de guruşi, reprezentînd venituri pe patru ani, sume care au trecut pe seama noastră".

Cînd, prin înaltă poruncă, fuseseră aduşi în faţa Divanului de la Poartă şi cînd se prezentaseră la înaltul Şeriat, în faţa inspectorului *(müfettiş)* de vacufuri, atunci, prin mijlocirea împăciuitorilor, ei se împăcaseră cu o mie cinci sute de guruşi şi, luînd şi primind din mîna acestuia toţi banii arătaţi, daţi pentru împăcare, ei încetaseră orice pricină şi renunţaseră la orice pretenţie în legătură cu cele mai sus arătate. Dîndu-i-se în mînă, în faţa Şeriatului, ilustrul hoget, nu se cuvenea ca ei să mai intervină în nici un fel.

Deşi, dîndu-se hogetul Şeriatului, era interzis ca pricina lor să mai fie ascultată din nou, totuşi ei l-au persecutat, contrar acelui hoget al Şeriatului. Făcînd cunoscute toate acestea, el s-a rugat pentru emiterea unei ilustre porunci de-a mea ca, procedîndu-se potrivit cerinţelor cuprinse în hogetul Şeriatului, să fie oprite şi înlăturate persecuţiile care apar contrar ilustrului Şeriat şi împotriva prevederilor hogetului Şeriatului.

De aceea am poruncit ca să se facă potrivit Şeriatului şi cerinţelor cuprinse în hogetul dat de Şeriat.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer să procedaţi potrivit poruncii mele emise în această privinţă. De asemenea, cînd se va interveni în această privinţă, tu, care eşti mevlana cel mai sus amintit, să cercetezi o dată potrivit prevederilor Şeriatului şi să ai grijă ca să aranjezi cu dreptate pricinile care nu pot fi curmate, ca şi cele privind hogetul Şeriatului, despre ceea ce s-a arătat. Dacă vezi că, într-adevăr, este aşa cum ni s-a făcut cunoscut, atunci, în această privinţă, să procedezi potrivit cerinţelor Şeriatului cel puternic şi conform celor cuprinse în hogetul Şeriatului, care a fost întocmit după adevăr. Astfel, să menţii hogetul Şeriatului, dat în această privinţă, şi, fiind oprită o nouă ascultare a pricinii, să înlături persecuţiile care s-au ivit şi să nu laşi, de azi încolo, pe nimeni să facă ceva contrar ilustrului Şeriat şi împotriva hogetului sau al poruncii mele împărăteşti, încît să nu faci ca să-ţi vină un alt firman de-al meu despre cele amintite mai sus. Aşa să ştii şi să ai încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii ramazan cel binecuvîntat, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi şapte.

De la reşedinţa din binepăzitul: Constantinopol.

Muz. Ist. Or. Buc., doc. turc. nr. 30 686.
Orig. (49 × 67 cm), cu *tugra* : scris : *divani* ; însemnări (pe verso);
Rez. *Cat.*, I, nr. 155.

[1] Constantin Mavrocordat.
[2] În alt document apare: *Mudjevve* sau *Medjuh*.
[3] De fapt, Iani era fiul lui Agora şi nepotul lui Papanicola.

238 **1744 decembrie 16—25** *(1157 zilka'de, evasıt)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mahmud I prin care, la cererea domnului Constantin Mavrocordat, se porunceşte autorităţilor otomane de pe malurile Dunării să-i izgonească pe răufăcătorii din Ţara Românească. Aceştia

persecutau pe locuitorii Țării Românești, însușindu-și diverse feluri de proprietăți. Se cere totodată ca negustorii cinstiți și stăpînii de proprietăți care își văd de treburile lor să fie lăsați în pace și să nu fie supărați.

Pildă printre aiani și glorioși, Mustafa, turnagibași, care te afli acum în partea Țării Românești, pentru a pune rînduială în țară și pentru îndreptarea stării sărmanilor de acolo, să-ți crească gloria, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ți fie cunoscut că, în trecut și de astă dată, au fost emise cu cinste ilustrele mele porunci ca să fie dărîmate cîșlele *(kışlak)* și ruinate ciftlicurile pe care le au pe pămîntul Țării Românești mulți dintre locuitorii, ostași și civili, ai satelor și tîrgurilor aflate pe malul fluviului Dunărea și să fie îndepărtați cei care își fac dughene sau pun stăpînire pe locuințe și să fie opriți și înlăturați cei din ceata acaparatorilor. De asemenea, se cerea ca răufăcătorii și tiranii, care, contrar înaltei porunci, pricinuiesc pagube și stricăciuni sărmanelor raiale, să fie izgoniți din țara mai sus pomenită și îndepărtați și să se respecte obligațiile pe care și le-au luat ei mai înainte de aceasta. Aceste înalte porunci, purtătoare de noroc, au fost emise pentru reglementarea treburilor țării și pentru îndreptarea stării sărmanilor supuși.

De aceea, voievodul de acum al Țării Românești, voievodul Iskerletzade Kostantin [1], pildă printre emirii neamului Mesiei, trimițînd arzuhal, cu sigiliu, a cerut emiterea înaltei porunci de la Poarta fericirii mele, adresată ție, pentru ca tu, care ești turnagibași cel amintit mai sus, să te ridici și să mergi în persoană prin locurile unde va fi trebuință întru îndeplinirea înaltelor mele firmane, în legătură cu înlăturarea celor pomenite mai sus, și pentru ca să ți se dea sfaturi drastice ca să umbli prin vilaiet. Astfel, a fost emis firmanul meu pentru ca, în această treabă, să ți se dea sfaturi strașnice din partea oastei (*Ocak*).

De aceea s-a dat scrisoare, cu pecete, din partea lui Ibrahim aga, glorios printre emiri și mai mari, care este agaua ienicerilor înaltei mele Curți, să-i țină mărirea, pentru ca, la sosirea ei, cu voia lui Allah cel preaînalt, să-i izgonești și să-i îndepărtezi pe răufăcători cu cîșle (*kışlak*) și ciflicuri în cuprinsul Țării Românești, așa cum s-a arătat, și să te scoli și să pornești în persoană acolo unde va fi nevoie, pentru îndeplinirea înaltelor porunci emise în privința celor amintite, și, umblînd prin vilaietul acela, să depui toate străduințele tale spre a pune, prin mijlocirea voievodului (*mir*) arătat, rînduială în treburile țării și spre a îndrepta starea sărmanilor supuși. Dar cu acest pretext să nu-i necăjești și să nu-i persecuți pe negustorii care își văd de treaba lor și se îngrijesc de negoțul lor cu cinste sau pe cei care, posedînd proprietăți adevărate [2], nu săvîrșesc fapte rele și nu se amestecă în răutăți. De asemenea, procedînd cu pricepere în cele amintite mai sus, să depui toată strădania ta pentru curățirea acelei țări de răutățile răufăcătorilor și pentru liniștea și bunăstarea raialelor și pentru aranjarea treburilor. De asemenea, să te ferești de ivirea unor fapte contrare. Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se facă așa cum s-a arătat. De aceea, la sosirea lui, cu ilustra mea poruncă, să procedezi întocmai firmanului meu emis în această privință, precum și potrivit cerințelor scrisorii date, cu sigiliu, din partea sus-numitului agă și să nu îngăduiți și să nu permiteți contrariul, Așa să știți! Să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii zilka'de, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi şapte.
De la bine păzitul Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.112.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.25a (Vidin), p. 186; scris: *divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 813.

---

[1] Constantin Mavrocordat.
[2] *Sahih emlâk.*

239 **1744 decembrie 27** *(1157 zilka'de 22)* **Bucureşti**

Act judecătoresc prin care Ali, cadiu de Giurgiu, decide în pricina dintre Garamade Ahmed, agă de serdenghecitii din Giurgiu, şi boierul Nicolae Dudescu, din Bucureşti, privind încasarea abuzivă a oieritului din Vlaşca. Actul a fost dat lui Nicolae Dudescu drept dovadă pentru cîştig de cauză.

Dintre locuitorii tîrgului Giurgiu, persoana cu numele de Garamade[1] Ahmed aga, agă de serdenghecitii, venind la medjlisul Şeriatului, adunat în oraşul Bucureşti *(Bükreş)*, a avut pricină cu boierul Nicolae, fiul lui Dudescu[2], tot dintre locuitorii din Bucureşti, zicîndu-i: „Oamenii pe care i-ai trimis pentru strîngerea oieritului au luat de la vătaful meu Lupul *(Luba)*, din localitatea numită Vlaşca *(Ulaşka)*, o sută patruzeci şi cinci de guruşi drept oierit", iar sus-numitul Nicolae, în răspunsul său, a zis: „I-am pus să ia, fiind oile raialelor".

Dar toate oile fiind în număr de şapte sute cincizeci de oi, s-a stabilit că, dintre ele, cinci sute douăzeci erau ale fiului lui Ahmed aga, cel amintit mai sus, iar două sute treizeci aparţineau raialelor Ţării Româneşti. De aceea suma care trebuia înapoiată lui Ahmed aga era de o sută zece guruşi şi jumătate. Astfel, predîndu-i în întregime şi el primindu-i în faţa Şeriatului, ei şi-au încheiat gîlceava lor unul faţă de celălalt.

De aceea s-a dat din partea şeriatului acest act în mîna sus-numitului Nicolai ca să se folosească de el la nevoie.
La 22 rebi-ul-evvel, anul 1157.

Semnătura: Ali, naib de Giurgiu.

Sigiliul: Ali...

Martori: Hodja-Mustafa efendi, muhzîr.
Abdullah Celebi; Arifzade Ibrahim;
Seradjil-oglu Ali beşa; Çukadar-Husein efendi.

Bibl. Acad., DLXXXI/49-a.
Orig. (23,5 × 21, 5 cm), cu semnături. *Pe verso*: Sigiliu şi însemnare în l. rom. cu caractere chirilice: Ilamul lui Grămadă Turcul pentru banii care li i-am dat.
Rez. *Cat.*, I, nr. 158.

---

[1] *Garamade*, după însemnarea chirilică de pe verso: *Grămadă*.
[2] *Nikolay, veled* (fiul lui) *Dudeskul*.

Firman prin care sultanul Mahmud I poruncește autorităților otomane din Vidin, Silistra etc. să pedepsească pe toți răufăcătorii care intră în Țara Românească, pentru a face nelegiuri, cînd aceștia le vor fi predați de către turnagibașiul Mustafa, trimis anume pe lîngă domnul Constantin Mavrocordat, fără însă a-i supăra pe cei care își văd de treburile lor în Țara Românească.

Muhafîzul de Vidin... [1], vizirul meu... [2] pașa și valiul de Oceacov *(Ozu)*, vizirul meu... [2] pașa, preaînaltul Allah să vă țină mărirea, și voi, cadiii de Vidin și de Silistra și de.... [2], care sînteți glorioși printre cadii și judecători și izvoare de virtuți și de elocvență, să vă crească virtuțile, precum și tu, mutesellimul de Silistra, pildă printre aiani și cei glorioși, să-ți crească gloria, și tu, nazîrul de Brăila, pildă printre cei de o seamă cu tine, să-ți crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, de la o vreme încoace, unele persoane, dintre locuitorii de pe malurile Dunării și din alte locuri, apărînd pe pămîntul Țării Românești, umblau de voia lor prin tîrguri și sate, atacînd mereu și necăjind pe sărmanele raiale, astfel încît, neputînd fi opriți în nici un fel și nepotolindu-se, fusese numit în Țara Românească, mai înainte de aceasta, cu înalt firman, turnagibașiul Mustafa, pildă printre aiani și cei glorioși, să-i crească mărirea, pentru înfrînarea răufăcătorilor.

Voievodul Țării Românești, Iskerlet-zade Kostantin [3], pildă printre aianii neamului Mesiei, a cerut emiterea ilustrei mele porunci pentru ca, atunci cînd, prin mijlocirea sus-numitului ⟨turnagibașî⟩, starea celor de acest fel va fi adusă la cunoștința voastră, care sînteți vizirii amintiți mai sus, muhafîzul de Vidin și valiul de Oceacov, voi, la rîndul vostru, să le veniți de hac, iar de azi încolo să nu lăsați pe nimeni să pună piciorul în țara aceea.

Cînd au fost cercetate condicile de porunci păstrate la Divanul meu imperial, s-a găsit scris că, în urma scrisorii lui ieniceri-agasî de acum al înaltei mele Curți, care este Ibrahim aga, glorios printre emiri și cei mari, să i se mențină mărirea, se dăduse, în anul acesta binecuvîntat, ilustra mea poruncă pentru ca sus-numitul turnagibași să se ridice și să pornească la îndeplinirea cuprinsului ilustrului meu firman, emis în vederea izgonirii și îndepărtării cetelor de răufăcători și tirani, care iau în stăpînire cîșlele *(kışlak)* și ciftlicurile și dughenele și locuințele *(menazil)* aflate în cuprinsul Țării Românești și care, contrar înaltei porunci, pricinuiesc pagube și stricăciuni sărmanelor raiale și, de asemenea, să depună eforturi și să aibă grijă de a pune rînduială în treburile țării. Dar se ceruse totodată ca, sub acest pretext, să nu fie persecutați, în nici un fel, negustorii care au grijă, în mod cinstit, de negoțul lor și nici cei care, posedînd proprietăți [4], nu fac răutăți. Astfel, *reis-ül-küttab* [5]-ul meu, Mustafa, onorat printre cei glorioși și generoși, să-i țină gloria, a făcut cunoscut *(i'lâm)* ca, neaducîndu-se nici o supărare și nici un necaz, fără motiv, așa cum s-a scris mai sus, stăpîniilor de proprietăți din țara aceea și persoanelor cinstite, care își văd de treburile lor și se ocupă de agoniseala lor, cînd vor fi prinși răufăcătorii și tiranii, care umblă în țara mai sus pomenită fără nici o treabă și numai cu scopul de a aduce pagube și stricăciuni robilor lui Allah, iar cînd, după dovedirea vinovățiilor lor, vor fi trimiși în părțile

voastre, arătîndu-se vouă situaţia celor de acest fel, atunci, voi, la rîndul vostru, cercetîndu-i pe calea şeriatului, să le daţi pedepsele cuvenite după şeriat, potrivit vinei lor, şi să nu îngăduiţi şi să nu lăsaţi ca răufăcătorii şi tiranii de acest fel să pună piciorul în ţara mai sus-amintită. De aceea a fost emis firmanul meu, purtător de înaltă glorie, ca să faceţi potrivit cerinţelor ilam-ului său [6]. Astfel, la sosirea sa [7], cu porunca mea, vă cer să procedaţi potrivit cerinţelor ilustrului meu firman emis în această privinţă. De asemenea, aşa cum s-a scris, fără a-i necăji şi fără a-i supăra pe nedrept, pe stăpînii de proprietăţi din ţara aceea, precum şi pe locuitorii cinstiţi, care îşi văd de treburile şi de cîştigul lor, cînd răufăcătorii şi tiranii, care umblă fără rost în ţara mai sus amintită, numai ca să aducă pagube şi stricăciuni sărmanilor, vor fi prinşi şi, după dovedirea vinovăţiilor lor, vor fi trimişi în părţile voastre, care sînteţi vizirii şi ceilalţi, pomeniţi mai sus, şi cînd situaţia lor va fi arătată vouă, atunci voi, la rîndul vostru, cercetîndu-i pe calea şeriatului, să le daţi pedepsele cuvenite după şeriat, potrivit vinei lor, şi, nedînd nici un fel de permisiune sau îngăduinţă ca răufăcătorii şi tiranii de acest fel să calce în ţara aceea, să faceţi potrivit cuprinsului înaltei mele porunci.

Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lui zilhidjge din anul o mie şi o sută şi cincizei şi şapte.

De la bine păzitul: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 113.
Suret., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R. C. 25a (Vidin), p. 185; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr 814.

---

1 S-a renunţat la unele formule diplomatice.
2 Loc alb.
3 Constantin Mavrocordat.
4 În text: *sahih emlâk*, „proprietăţi adevărate", „legale".
5 *Reis-ül-küttab* sau *reis-efendi*.
6 Al lui Mustafa, *reis-ül-küttab*.
7 A ceauşului Mustafa, turnagibaşi.

241 **1745 mai 12** *(1158 rebi II 10)*

Hogetul cadiului de Brăila, molla Mehmed, dat în mîna pîrcălabului Mavrodi, căpitanul ţinutului Tecuci, precum că negustorul turc Ahmed din Rusciuc, aflat pe acolo cu negoţul, a murit înecat în rîul Bîrlad, în timpul revărsării acestui rîu, fapt dovedit de pîrcălab prin mărturia mai multor musulmani.

Hüve

Motivul scrierii acestei cărţi este că, unul dintre locuitorii ţării Moldovei, pîrcălabul *(kapudan)* ţinutului Tecuci, pîrcălabul numit Mavrodi, purtătorul acestui act, prezentîndu-se la medjlisul şeriatului cel demn de respect, a spus: „Cu şapte zile înainte de data acestei cărţi, în momentul cînd rîul Bîrlad *(Purlat)* se revărsase, în localitatea mai sus amintită, Ahmed, din Rusciuc, care locuia acolo cu treburi de negoţ, a căzut, din

întîmplare, în rîu, în timp ce trecea rîul mai sus amintit, și, prin nenorocirea adusă de preaînaltul Allah, a murit înecîndu-se, iar în această stare, fiind scos pe malul rîului, cînd s-a cercetat, împreună cu musulmanii prezenți la acest medjlis, s-a văzut și s-a dovedit clar că pe corpul său nu avea nici un fel de semne de rană și că, prin nenorocirea adusă de preaînaltul Allah, a murit doar înecat, în momentul trecerii sale peste rîu. Cer să fie întrebați și ei despre situația descrisă mai înainte și să mi se dea în mînă hoget din partea șeriatului, așa cum am declarat". Într-adevăr, Mustafa aga, care este beșliagă în ținutul mai sus-amintit, precum și El-Hadj-zade Ismail aga și ceilalți musulmani, ai căror nume sînt trecute la sfîrșitul documentului și care se află pe aici cu de-ale negoțului, fiind prezenți la medjlisul șeriatului, cînd au fost întrebați, ei au făcut cunoscut și au grăit că „într-adevăr, persoana cu numele de Ahmed din Rusciuc, care locuia în localitatea mai sus-arătată cu treburi negustorești, cu șapte zile înainte de data cărțuliei, în momentul cînd rîul Bîrlad se revărsase, sus-numitul Ahmed a căzut în rîu, în timpul trecerii sale peste rîul mai sus amintit și, prin nenorocirea adusă de preaînaltul Allah, a murit înecat, iar cînd, în această stare, ne-am dus și l-am scos din rîu și cînd l-am cercetat cu atenție, am observat că el nu avea nici un fel de semne de rană pe corpul său și că a murit doar înecat".

Cînd toți au întărit cu vorbele lor și au dovedit cele spuse de pîrcălabul mai sus amintit, s-a scris și s-a înregistrat, la cerere, acest document *(vesika)* și s-a dat în mîna pîrcălabului.

Scris în a zecea zi a lunii rebi-ul-ahîr din anul o mie și o sută și cincizeci și opt.

Martorii: Abdullah beșa bin Mehmed, din Șumni; Ahmed aga bin Ali, din Brăila *(İbraili)*, Ismail beșa, din Rusciuc; Halil beșa bin Ibrahim; Mataradji-zade Osman aga și alții.

Deasupra textului:

1). *Semnătura:* Mevla, Esseid-Mehmed, supusul preaînaltului Allah, cadiul localității Brăila...
2). *Sigiliul:* Mehmed, supusul....

Bibl. Acad., DCCCI/5.
Orig. (17 × 44 cm), semănătură și sigiliu; scris: *ta'lik*. Pe verso: însemnare.
Rez. *Cat.*, II, nr. 815.

242 1745 iulie 21—30 ***(1158 cemazi I, evahır)*** **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mahmud I prin care, la cererea capuchehăii împărătesei Austriei, Maria Thereza, se poruncește valiului de Rumelia, vizirul Abdullah pașa, muhafîzului de Vidin, cadiului de Sofia, precum și cadiilor de Niș, Nicopol etc., să-i prindă și să-i trimită la Poartă pe negustorii: Mihali Hristu, Constantin Șogună și Nicoz Mihali, care luaseră 65 de pungi de aspri de la negustorul ardelean Dimitri Iskatar (?) și nu-și achitaseră datoriile lor.

Valiul de Rumelia... [1], fostul mare vizir, care ești vizirul meu Abdullah pașa și muhafîzul de Vidin... [1], care ești vizirul meu... [2] pașa, prea înaltul Allah să vă țină mărirea, precum și tu, mevlana, cadiul de Sofia, să-ți crească virtutea, precum și voi... [1], cadiii de Niș și de

Nicopol şi de... [2], să vă crească înţelepciunea, cînd va sosi înalta parafă împărătească să vă fie cunoscut că pilda printre aianii neamului Mesiei, capuchehaia De Penkler, ce şade la Poarta fericirii mele din partea crăiesei Ungariei şi Cehiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc, trimiţînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a înştiinţat că negustorul cu numele de Dimitri Iskatar (?), unul dintre negustorii ardeleni, dăduse, mai înainte de aceasta, cu dovadă *(temessük)*, întocmită aşa cum se cuvine, şaizeci şi cinci de pungi de aspri [3] creştinilor *(zimmi)* numiţi: Mihali, fiul lui *(veled)* Hristu şi Constantin Şoguna [4] şi Nikoz [5] Mihali, care umblă prin părţile Nişului şi Sofiei şi Nicopolei, dar, nefăcîndu-se pînă acum nici o socoteală între ei, sus-numiţii trebuie aduşi la Poarta fericirii mele.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, aşa cum s-a arătat, ei să fie aduşi cu ceauş, cheltuielile trebuincioase urmînd să fie trecute pe seama negustorului cel pomenit. Astfel, la sosirea ceauşului Husein, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, care este unul dintre ceauşii înaltei mele Curţi, vă poruncesc să faceţi potrivit firmanului meu, demn de preţuire, emis în această privinţă.

De asemenea, după cum s-a arătat, aducîndu-i pe sus-numiţii la Poarta fericirii mele, prin mijlocirea ceauşului amintit, să procedaţi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci.

Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii djemazi-ul-evvel, anul 1158.

De la bine păzitul: Constantinopol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 114.
Suret., Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia. R. C. 25a (Vidin), p. 118; scris: *neshidivani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 816.

---

[1] S-a renunţat de *elkab*.
[2] Loc alb.
[3] În text: *Kise akçe* = 500 piaştri *(guruş)*.
[4] Sau *Şuguna*, Şaguna?
[5] Sau *Nikuz*.

243 — 1745 noiembrie 5—14 *(1158 zilka'de, evasıt)*

Act prin care spătarul Constantin, fiul lui Andronachi, fratele lui Manolachi Lambrino, declară că se împacă cu domniţa Bălaşa, fiica lui Constantin Brîncoveanu, primind de la ea 5 500 de guruşi din averea rămasă după moartea fratelui său, care era soţul Bălaşei.

Hüve

Motivul scrierii acestui act *(temessük)* este că fratele meu, fostul mare ban *(ban-ı-evvel)*, Manolachi Lambrino, fiul lui Andronachi, care era originar din bine păzitul Constantinopol şi care, locuind de mulţi ani încoace în Bucureşti, reşedinţa de domnie a Ţării Româneşti, a murit cu cinci luni înainte de data acestei dovezi. Cînd am cerut de la soţia sa, creştina numită Domniţa Bălaşa, fiica lui Constantin bei Brîncoveanu, care este păstrătoarea acestui act şi care se află în posesia celor rămase şi a moştenirii şi a tuturor banilor şi obiectelor lăsate de el, şi cînd am pretins partea de moştenire care mi se cuvine pe cale de succesiune, atunci s-au

iscat între noi multe certuri şi duşmănii mari. De aceea, intervenind binefăcătorii împăciuitori, în vederea îndepărtării certurilor şi a curmării duşmăniilor dintre noi şi pentru a ne convinge despre ceea ce avem de luat, am renunţat la orice neînţelegere şi la orice pretenţie faţă de creştina Domniţa Bălaşa, fiica lui Constantin bei Brîncoveanu, de care s-a amintit mai sus, cu cinci mii cinci sute guruşi, scoşi din totalul moştenirii rămase de la el şi din toţi banii săi, precum şi din toate lucrurile sale, puţine sau multe, cîte sînt. Am primit şi am luat în întregime din mîna sus-numitei Domniţa Bălaşa suma arătată de cinci mii cinci sute de guruşi, care reprezintă banii pentru împăcare. De azi încolo nu mai am nici un amestec în moştenirea mai sus amintită şi nu mai am nici un drept de pretenţie sau de ceartă, dintr-un motiv sau altul. Dacă se va întîmpla să mai apară, de azi încolo, vreo pricină sau vreo pretenţie de-a mea în această privinţă, s-a scris şi s-a întocmit acest document de încredinţare, în faţa musulmanilor ai căror nume se află trecute la sfîrşitul documentului, şi a fost dat şi predat în mîna sus-numitei, pentru ca ele să nu fie luate în seamă în faţa generoşilor judecători.

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui zilka'de, anul o mie şi o sută şi cincizeci şi opt.

Sărmanul spătar, Constantin, fiul lui Andronachi, locuitor din Constantinopol.

Martorii: Hodja-i mir-i Eflak [1], virtuosul... ; Mustafa efendi; Esseid-Husein efendi, diac; Ahmed efendi, diac; agă de beşlii, Husein aga.

Muz. Ist. Or. Buc., doc. turc., nr. 30 682.
Orig. (36 × 66 cm), cu semnătură şi două sigilii (pe verso); scris: *ta'lik-sülüs*.
Rez. *Cat.*, I, nr. 157.

---

[1] *Hodja-i mir-i Eflak*, „dascălul voievodului Ţării Româneşti".

244 **1746 iunie 9** *(1159 cemazi I 19)* **Iaşi**

Arzul cadiului din Brăila către Poartă pentru restituirea sumei de 3 652 guruşi boierului moldovean Lupul, fiul lui Anastasă, de către moştenitorii negustorului Mosail, fiul lui Hristodul, originar din Trapezunt (Trabzon).

Arzul umilului de mine către Poarta împărăţiei este că boierul numit Lupul, fiul lui Anastas, unul dintre locuitorii oraşului zis Iaşi, aflat pe pămîntul Moldovei, a făcut arzuhal şi jalbă la Înalta Poartă împărătească şi a spus următoarele în faţa medjlisului şeriatului: „Îl împrumutasem, potrivit regulilor şeriatului şi cu dovadă, pe supusul nemusulman *(zimmi)* zis Mosail [1], fiul lui Hristodul, care, fiind originar din sangeacul Trapezunt *(Trabzon)*, a murit, mai înainte de aceasta, în oraşul mai sus amintit, unde se stabilise cu prilejul negoţului, şi aveam de luat de la el 17 780 de guruşi. În timpul vieţii sale, din banii mai sus amintiţi, mi-a predat, cu mîna sa proprie, 6 313 guruşi şi 45 de aspri, în faţa musulmanilor prezenţi la acest medjlis, iar după moartea sa, cînd au fost calculate, în faţa boierilor şi musulmanilor prezenţi, socotelile noastre cu moştenitorii sus-numitului, zişi: Panu, fratele său, şi Panaiot

şi Iani, care sînt rudele sale, aceştia mi-au predat, din moştenire, odată şapte mii cinci sute paisprezece guruşi şi altădată trei sute unu de guruşi. Astfel, de la sus-numitul defunct mai rămăseseră să primesc, din suma arătată, încă trei mii şase sute cincizeci şi doi de guruşi.

Dar, după un timp, moştenitorul Iani, cel amintit mai sus, a plecat de aici la Poartă şi după cinci ani a murit. Atunci, supusa nemusulmană *(zimmiye)* cu numele de Zoe *(Zoi)*, creştină, a luat cu sila şi a pus mîna pe partea 〈din averea〉 care trecuse prin moştenire, de la supusul nemusulman şi decedatul zis Mosail, cel amintit, pe seama sus-numitului Iani, cel răposat, care era soţul ei. De aceea, nedîndu-mi ceva din partea sus amintitului ei soţ, mi-a făcut o mare nedreptate". El a mai spus: „Doresc ca suma arătată să fie socotită de la moştenitorii mai sus amintiţi şi ei să-mi predea mie banii aceia. De asemenea, în momentul întocmirii socotelilor să fie întrebaţi şi musulmanii din medjlis, prezenţi aci, iar ei să facă totul arz şi cunoscut la Înaltul Devlet, aşa cum stau lucrurile".

De aceea şi sărmanul de mine, la rîndul meu, aflîndu-mă în oraşul Iaşi, potrivit firmanului căruia toată lumea i se spune, i-am întrebat pe cei prezenţi la medjlis, ca: Hadji-Kiamilzade Osman aga şi celălalt Osman aga ibn Mahmud şi Bîyîklî-Ahmed aga şi alţii. Ei au dat de ştire că, într-adevăr, boierul pîrîtor, Lupul, îl împrumutase, potrivit regulilor şeriatului, pe sus-numitul Mosail, cel decedat, cu şaptesprezece mii şapte sute opt zeci de guruşi, luînd de la el şi o dovadă *(temessük)*, iar moştenitorii mai sus-amintiţi au declarat şi au recunoscut că, potrivit socotelilor care s-au făcut, el mai are de primit 3 652 guruşi.

Întrucît aşa stau lucrurile, s-a făcut arz şi s-a dat de ştire la picioarele înaltului tron, la cerere. Porunca şi firmanul care vor urma depind de măria-sa, cel care porunceşte.
În a nouăsprezecea zi din luna djemazi-ul-evvel, anul 1159.

Semnătura: Cel care se roagă pentru Înaltul Devlet otoman, Abdülkadir, cadiu la Brăila cea bine păzită.
Însemnare: Această copie a fost transcrisă după original de sărmanul Osman, cadiu *(el-mevlâ)* la Benderul cel bine păzit.
Sigiliul: Abdülbaki Osman...

Bibl. Acad., DLXXXI/50a.
Suret, legalizat. Vezi şi pach. DLXXXI/51 (alt suret, nelegalizat); scris: *neshi*. Pe verso, însemnare cu caractere chirilice.
Rez. *Cat.*, II, nr. 818.

---

[1] În însemnarea de pe verso-ul documentului apare: *Misail*.

245 **1746 iunie 9** *(1159 cemazi I 19)* **Iaşi**

Hoget prin care cadiul de Brăila, Abdulkadir, confirmă boierului moldovean Lupul, fiul lui Anastas, că mai are de primit unele datorii de la moştenitorii negustorului Hristodul din Trapezunt (Trabzon) decedat în Moldova.

Boierul zis Lupul, fiul lui Anastas *(Nastas)* [1], unul dintre locuitorii tîrgului numit Iaşi, aflat pe pămîntul ţării Moldovei, din vilaietul Rumelia *(Rumeli)*, venind la cinstitul medjlis al şeriatului, s-a jeluit împotriva

rudelor supusului nemusulman *(zimmi)* zis Mosail, fiul lui Hristodul, care, fiind unul dintre locuitorii originari din Trapezunt *(Trabzon)*, murise mai înainte de aceasta, în timp ce locuia în orașul mai sus amintit, unde venise pentru negoț.

Despre Panu, fiul fratelui acestuia, și despre celelalte rude ale sale, supușii nemusulmani cu numele de Panaiot și Iani, el a spus următoarele :

„De la creștinul numit Mosail, cel răposat și pomenit mai sus, aveam de luat 17 780 de guruși, sumă cu care îl împrumutasem, potrivit regulilor șeriatului, luînd și dovadă *(temessük)*. Cu trei luni înainte de a muri el, am calculat socotelile noastre, de față fiind și rudele sale prezente la acest medjlis. Atunci, din suma pe care o aveam la el, mi-a predat cu mîna lui proprie 6 313 guruși și 45 aspri, iar după moartea lui, am mai luat și am mai primit de la mai sus amintiții moștenitori ai averii sale 7 514 guruși în fața boierilor și musulmanilor prezenți aci. Afară de aceasta, primisem răspuns de la moștenitorii mai sus amintiți că n-a mai rămas nimic din averea sus-numitului cel răposat. Dar, după aceea, a mai apărut, în unele locuri, încă ceva din moștenirea lăsată de el. De aceea, fiind strînsă prin mijlocirea moștenitorilor și ridicîndu-se la suma de trei sute și unu guruși, ei mi-au achitat și predat, de asemenea, și banii aceia.

Astfel, la răposatul cel numit mai sus mi-au mai rămas trei mii șase sute cincizeci și doi de guruși. Despre aceasta să fie întrebați și musulmanii: Osman aga fiul lui El-Hadj-Kiamil și celălalt Osman aga fiul lui Mahmud și Bîyîklî-Ahmed aga și alții, prezenți în momentul încheierii socotelilor noastre, precum și moștenitorii amintiți mai sus". De aceea, fiind întrebați, ei au afirmat, de repetate ori, în răspunsurile lor, și au recunoscut în fața șeriatului că sus-numitul boier reclamant, Lupul, are de primit șaptesprezece mii șapte sute și opt zeci de guruși de la răposatul de mai sus, Mosail, pe care-l împrumutase potrivit regulilor șeriatului și cu dovadă. Ei au mai spus că, înainte de a muri, acesta îi predase șase mii trei sute treisprezece guruși și patruzeci ⟨și cinci⟩ de aspri, iar apoi, el murind, i s-au mai predat sus-numitului boier, din averea rămasă, șapte mii cinci sute paisprezece guruși, prin mijlocirea noastră și în fața musulmanilor. De asemenea, găsindu-se că mai are avere și în altă parte, i s-a mai predat încă o dată suma de 301 guruși.

Ei au mai recunoscut că sus-numitul boier mai are de primit de la Mosail încă 3 652 de guruși. Atunci sus-numitul boier Lupul, la rîndul său, a zis : „Potrivit celor declarate de moștenitorii respectivi, doresc să mi se dea în mînă un hoget legal din partea șeriatului cel luminat".

De aceea, date fiind cele cunoscute, s-a scris și s-a înregistrat, la cerere.
Scris în a 19-a zi din luna djemazi-ul-evvel, anul 1159.

Martori: creștini și turci.

Bibl. Acad., DLXXXI/53a.
Orig. (21 × 62,5 cm), cu martori; scris: *neshi-ta'lik. Pe verso:* însemnări în caractere chirilice.
Rez. *Cat.*, II, nr. 819.

---

[1] Vezi și Damian Bogdan, *Legăturile serdarului Lupu Anastasă cu rușii (1721—1751)*, în *Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, București, 1957, p. 345—389.

Act prin care casapbaşi Mehmed aga confirmă că a primit de la boierul hatman Paladi 2 000 de guruşi, reprezentînd o parte din cei 13 000 de guruşi daţi de efendiul său, ca împrumut pentru mucarerul domnului.

Hüve

Sensul scrierii acestor slove est că, în anul o mie o sută cincizeci şi nouă, în a douăzecea zi a lunii ramazan [1] cel binecuvîntat, din cei treisprezece mii de guruşi, pe care fericitul nostru efendi cel binefăcător îi dăduse voievodului *(bey)* [2] pentru mucarer *(mukarrer)*, am primit din mîna boierului, hatmanul Paladi, două mii de guruşi, potrivit împuternicirilor mele. Jumătate din ei fac o mie de guruşi. Atunci cînd se vor încheia socotelile lor cu efendiul nostru cel binefăcător, să se anuleze acest act *(tahvil)* al nostru, care i-a fost dat în mînă.

La 20 N., anul 1159.

Supusul de mine, Mehmed aga, în prezent casapbaşî împărătesc [3].

Sigiliu: Mehmed, supusul.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 3 (doc. turc.).
Orig. (16 × 22,8 cm), cu semnătură şi sigiliu (pe verso); scris: *divani-neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 820.

[1] 6 octombrie 1746.
[2] Ioan Mavrocordat, domnul Moldovei (1743—1747).
[3] *Ser kassaban-ı hassa.*

247 1746 octombrie 16 *(1159 ramazan, evahır)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mahmud I către domnul Ţării Româneşti, Constantin Mavrocordat, pentru a aplana neînţelegerea dintre doi creştini din Bucureşti, privind unele lucruri amanetate.

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Ţării Româneşti, voievodul... [1], cînd va sosi înalta parafă imperială, să ştii că supusul nemusulman *(zimmi)* numit Bogobna [2], unul dintre locuitorii oraşului Bucureşti *(Bükreş)*, făcînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a dat de ştire că, mai înainte de aceasta, supusul nemusulman zis Ligonet [3], tot dintre locuitorii oraşului mai sus-amintit, îi lăsase amanet, cu sigiliul său propriu, o anumită sumă de bani, precum şi lucrurile sale, punîndu-le într-o ladă făcută din nuiele de coş şi că, deşi acesta nu avuse nici un cusur şi, deci, nestabilindu-se nimic împotriva sa, nu era nevoie să se intervină, după legea şeriatului, totuşi sus-numitul, numai din dorinţa de a obţine bani, a devenit o pacoste pentru el şi-l necăjeşte şi-l supără mereu, zicîndu-i: „Atunci cînd lada aceea se afla în posesia ta, a dispărut din ea multă avuţie de-a mea, aşa că cer de la tine atîţia bani".

El se roagă să dau porunca mea împărătească pentru împiedicarea şi îndepărtarea persecuţiilor care s-au arătat din partea celui amintit mai sus: De aceea tu, care eşti voievodul pomenit, să opreşti şi să îndepărtezi supărările care s-au făcut din partea celui arătat mai sus, iar dacă e

nevoie de un răspuns în fața șeriatului, atunci, îți poruncesc să-l dai pe seama cadiului de Giurgiu, pildă printre cadii și judecători, aflat în vecinătatea ta, să-i crească înțelepciunea, pentru a fi judecat în fața sa, potrivit șeriatului. Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, îți cer să procedezi potrivit firmanului dat în această privință. De asemenea, tu, care ești voievodul mai sus-amintit, să împiedici și să îndepărtezi persecuțiile de acest fel, ivite din partea celui arătat, iar dacă e nevoie să răspundă în fața șeriatului, să-l dai pe seama cadiului de Giurgiu, mevlana cel amintit mai sus, aflat în vecinătatea ta, așa cum se procedează cu pricinile care sînt cercetate odată, dar, neputînd fi încheiate, sînt ascultate în fața șeriatului, potrivit ilustrei fetvale emise în acest sens. De asemenea, de vreme ce, în clipa de față, nu s-a stabilit împotriva acestuia nimic, cu martori sau după legea șeriatului, să nu-i permiți sus-numitului să-l persecute și să-l necăjească în felul acesta, ci să-l împiedici și să-l înlături. Așa să știi și să ai încredere în ilustrul semn!
Scris pe la sfîrșitul *(evahır)* lunii ramazan cel măreț, anul 1159.
De la reședința din bine păzitul: Constantinopol.

Bibl. Acad., DLXXXI/54a.
Orig. (47,5 × 68 cm), cu tugra; scris: *divani*. *Pe verso:* însemnări; rez. rom. (nr. 54).
Rez. *Cat.*, I, nr. 167.

---

[1] Loc. alb.
[2] *Bogobna*, *Bogoyna* sau *Bogobina*.
[3] *Ligonet* sau *Ligonte*, Leonte (?)

248 **1746 = *1159 H.***

Scrisoarea lui Sahib Ghirai către noul serdar de Chișinău, prin care își exprimă satisfacția pentru numirea acestuia în locul fostului serdar, cerîndu-i totodată să facă rînduială în părțile acelea și să organizeze un menzil.

Hüve

Către serdarul de acum, prietenul nostru devotat:
Vi se trimit salutări. De astă dată mă bucur mult pentru faptul că ai devenit serdar domnia-ta. Am auzit că ești un om priceput. Fii fericit! Dar serdarului care a plecat mai înainte, efendiul nostru hanul îi trimisese un iarlîc pentru noi. Trebuia să fie un *menzil* în partea aceasta. Serdarul care a fost înaintașul vostru nu a putut să pună rînduială pînă în clipa de față. Dar trebuie să meargă mereu oameni la efendiul nostru ⟨hanul⟩. Cînd veți lua cunoștință, să aranjați în partea aceasta cîțiva călărași *(karalaș)*. Luați cunoștință. Să trimiteți încoace cîțiva călărași și cîțiva cai. Mă bucur foarte mult și pentru îndeplinirea altor slujbe de către domnia-voastră.

Sahib Ghirai[1], 1159.

Pe verso: 1) *Adresa:* Să ajungă la serdar, prietenul nostru devotat;
2) Cîteva însemnări în caractere chirilice.

Arh. B.C.S., fond. St. Georges, CCLXXIV/9, nr. 128 (doc. turc.).
Orig. (14 × 23 cm); cu semnătură și sigiliu; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 822.

---

[1] Un han tătar cu acest nume apare între 1772—1775. Documentul datează din perioada cînd era calgai *(Kalgay)*.

Firmanul sultanului Mahmud I prin care se cere domnului Țării Românești, Grigore al II-lea Ghica, pentru ca niște supuși otomani din Craiova să-și plătească datoriile lor către negustorul austriac, Duca Panaiot, conform cererii ambasadorului Austriei la Poartă și potrivit convenției comerciale dintre Imperiul otoman și Austria.

Mahmud han, fiul lui Mustafa, veșnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Țării Românești, voievodul... [1], sfîrșitul să-ți fie cu noroc, cînd va sosi această înaltă parafă imperială, să știi că ambasadorul, care stă la Poarta fericirii mele din partea împărătesei romane (Roma) [2], Baron de Wenkler, pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc, trimițînd la Pragul fericirii mele un raport *(takrir)* sigilat, din traducerea lui prescurtată s-a văzut că cerea emiterea unei ilustre porunci, adresată ție, care ești voievodul mai sus-amintit, în privința următoare: Căpitanul Duca Panaiot, care se află în slujba împărătesei mai sus amintite, potrivit defterului pe care îl posedă în mîna sa, are de primit peste o mie șase sute treizeci și doi de guruși de la supușii nemusulmani *(zimmi)* Gionie Arnăutul, precum și de la Falco și Voicu Gianic (?), care locuiesc la Craiova. Cînd, mai înainte de aceasta, el i-a cerut de mai multe ori, aceștia au amînat și s-au împotrivit cu fel de fel de viclenii și pretexte și, negînd dreptul său și îndărătnicindu-se în ceea ce privește plata, din cauza aceea, din mîndrie, sus-numitul căpitan a făcut cunoscut către statul său care este situația, cerînd ca această chestiune să fie adusă la cunoștința Înaltei Porți și să i se procure banii. Întrucît atunci cînd sus-numitul căpitan avea, mai înainte de aceasta, o datorie de 1 000 de guruși către supusul nemusulman cu numele de Malig(?) Savo, care face parte dintre raialele înaltului meu Devlet, el o achitase, fiind forțat și din partea statului mai sus amintit [3], de aceea, pentru întărirea poruncii, privind negustorii celor două părți, și dreptul sus-numitului căpitan să fie luat de la cei amintiți mai sus, prin constrîngere, potrivit senedurilor pe care le posedă el, și să fie predat vechilului desemnat din partea sa și să nu se îngăduie amînare sau împotrivire.

Cînd s-a apelat la împărătescul ahidname, care se păstrează la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris și înregistrat în împărătescul meu ahidname astfel: „Ceata negustorilor din cele două împărății să facă negoț în țările celor două părți în liniște și în siguranță. Negustorii și raialele din vilaieturile supuse sus-numitului împărat roman, de orice nație ar fi ei, să circule liberi, pe uscat și cu corăbiile lor, așa cum se obișnuiește din trecut și pînă acuma, purtînd steagul lor și cu patentele lor, și să facă alișveriș în liniște.

De aceea s-a emis firmanul meu purtător de glorie pentru ca tu, care ești voievodul cel amintit mai sus, să procedezi potrivit ahidnamelei mele împărătești.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, să procedezi potrivit înaltului meu firman emis în această privință, precum și potrivit ahidnamelei mele împărătești.

De asemenea și tu, care ești voievodul mai sus amintit, potrivit senedurilor aflate în mîna sus-numitului căpitan, să percepi de la cei arătați toate drepturile sale, care vor apare, și, predîndu-le vechilului său,

să nu îngădui nici un fel de amînare sau împotrivire. Astfel, neîngăduind să i se facă greutăţi, să procedezi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci. Aşa să ştii şi să ai încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lunii djemazi-ul-ahîr, anul o mie o sută şaizeci şi doi.

De la reşedinţa din bine păzitul: Constantinopol.

Arh. B.C.S., fond. Brătianu, XL/6, nr. 1 (doc. turc).
Orig. (48,5 × 47,5 cm), cu *tugra*; scris: *divani*, doc. tăiat; rez. rom.
Rez. *Cat.*, II, 829.

---

[1] Loc alb. Grigore al II-lea Ghica (1748—1752, a doua oară).
[2] Maria Thereza, împărăteasa Austriei (1740—1780).
[3] Din partea Austriei.

250 ⟨1750⟩

Scrisoare prin care Djan-Arslan Mîrza cere serdarului de Chişinău să-i restituie un hoţ care fugise de la el, furîndu-i o puşcă în valoare de 40 de guruşi.

Hüve

Îl salutăm pe preţiosul nostru prieten, serdarul de Chişinău! Sînteţi bine şi sănătos? Prietenului meu, boierul serdar, am de spus următoarele: Am aflat că în mîna ta se află sub pază nişte hoţi. De aceea ţi-am trimis această scrisoare, întrucît hoţul pe care îl ai în mînă furase de la mine o puşcă şi fugise. Tu eşti un stăpîn; dacă ni-l dai, faci un bine în numele prieteniei noastre. Dacă nu-l dai, atunci pot să merg acolo cu un om din partea efendiului nostru, hanul.

Voi fi mulţumit şi voi face mult pentru prietenie. Dacă întrebi de costul armei, face patruzeci de guruşi. Numai să nu mă faci să mă ostenesc; să arăţi prietenie. Dacă nu-i vei veni de hac hoţului, atunci de ce mai eşti serdar?

Djan-Arslan Mîrza, cel cunoscut.

Arh. B.C.S., fond St. Georges, CCLXXIV/9, nr. 131, (doc. turc.).
Orig. (12 × 29 cm), cu semnătură, pe verso sigiliu (indescifrabil) şi însemnare; scris: *ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 825.

251 ⟨1750⟩

Scrisoare prin care Mehmed, chehaiaua muhafîzului de Vidin, cere boierului Brîncoveanu din Ţara Românească să ajute pe nişte negustori în transportarea unor lucruri din Bucureşti.

Hüve

Măria-sa onoratul şi priceputul şi înţeleptul meu prieten, boierul cel chibzuit:

Tanas, starostele blănarilor *(kürkçibaşı)* al fericitului şi binevoitorului nostru efendi cel binefăcător [1], precum şi ciohodarul său, Mosal,

care sînt negustorii purtători ai acestui act *(varaka)*, au pornit la București, potrivit poruncii măriei-sale binefăcătorului nostru, ca să ia de acolo unele lucruri trebuincioase și să le aducă încoace, în grabă. De aceea s-a scris prezenta noastră scrisoare de prietenie, în care se arată ca ei să fie sprijiniți și ajutați din partea prietenului nostru în aranjarea treburilor lor și să fie înapoiați încoace cu o clipă mai de vreme. Vă întrebăm, totodată, și de sănătate. Cu ajutorul celui preaînalt, cînd vă va sosi și cînd persoana voastră boierească veți afla despre ce este vorba, sper, în mod prietenesc, să-i sprijiniți pe cei mai sus amintiți în treburile lor și să nu uitați de hatîrul prietenului vostru.

Din partea lui Mehmed, chehaia al muhafîzului de Vidin.

Sigiliul: Mehmed *(Muhammed)*.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 10 (doc. turc.).
Orig. (38,5×23 cm), cu semnătură și sigiliu; scris: *neshi*. Plic (nr. 11) cu adresă: „Către măria-sa onoratul și priceputul meu prieten, boierul Brîncoveanu, care este unul dintre boierii cunoscuți din Țara Românească".
Adaos: „Este recomandarea starostelui blănarilor efendiului nostru, muhafîzul de Vidin".

---

[1] Muhafîzul de Vidin.

252 **1752 octombrie 10** *(1165 zilhicce, gurre)*

Scrisoare prin care Agop cere ca vistiernicul Moldovei să-i trimită cei 1 545 de guruși datorați de patru ani, fără a mai lăsa pe seama altora plata lor.

Devotatul și respectatul și iubitorul de adevăr, fratele și prietenul meu vechi, vestitul boier vistiernic:

Prezentînd ruga mea și dorințele mele, potrivit adevărului vechi și vorbelor sincere, bine dovedite, și potrivit legăturilor de prietenie care au existat între noi, vă întreb de starea sănătății domniei-voastre. Doresc să fiți sănătos și să vă bucurați de bună-stare. Dacă întrebați despre prietenul credincios al domniei-voastre, mulțumită lui Allah cel preaînalt, fiind sănătos, tocmai cînd mă rugam, zi și noapte, pentru binele domniei-voastre și așteptam cu cea mai mare nerăbdare scrisoarea *(peyam)* voastră, aducătoare de bucurie, a sosit depeșa *(varaka)* pe care ați trimis-o în numele prieteniei și în care scrieți și semnalați despre cele o mie cinci sute patruzeci și cinci de guruși rămași. În această privință vă scrisesem mai înainte de repetate ori. De astă dată, cînd a sosit această scrisoare *(mehtub)* a domniei-voastre și cînd am aflat cum stau lucrurile, am trimis scrisoarea domniei-voastre vistiernicului Ianachi și i-am cerut banii. Atunci el, pornind pe calea minciunii, a răspuns hotărît că „acum nu avem bani"! De fapt, era nepotrivit ca noi să cerem bani de la el; nu se potrivește nici cu regulile șeriatului. Ce i-am dat noi, ca să cerem de la el? Și el nu dorește să ne dea bani din propria-i voință. Nu este potrivit și nu se cuvine ca banii noștri să se afle în această stare de patru ani de zile încoace. Nu se cade ca cineva să ia sau să dea în acest fel. Răspunsul dat de sus-numitul vistiernic Ianachi și fapta lui au fost motivele pentru care v-am scris scrisoarea ca să aflați de ele.

Cu ajutorul lui Allah cel preamăreț, cînd vă va sosi, nelăsînd de acum încolo iarăși pe seama sus-numitului, să aveți grijă să-mi trimiteți

cu o zi şi cu un ceas mai de vreme şi în întregime banii care au rămas la domnia-voastră de patru ani încoace, împreună cu dobînda cuvenită pe patru ani. Întîrzierea şi amînarea au atins culmea. Cînd vă va sosi această scrisoare, negîndindu-vă să lăsaţi tot pe seama sus-numitului sub altă formă, doresc să ni-i trimiteţi numai domnia-voastră cu o clipă mai repede şi în întregime, după calculele cuvenite.

După aceea prietenia noastră va continua din nou.

Scris în prima zi *(gurre)* a lui Z., anul ⟨1⟩165.

Supusul de mine, Agop, fiul lui...

Semnătura:

P. S. Fratele meu cel credincios: Se spune că prietenia e cu cîntarul, iar alişverişul cu bani. Această amînare şi întîrziere, de patru ani încoace, nu se cade prieteniei care există între noi. La sosirea acestei depeşe *(varaka)*, să nu vă neliniştiţi deloc şi, nelăsînd pe seama altuia din partea aceasta, să aveţi grijă să trimiteţi de la domnia-voastră, cu o zi şi cu un ceas mai devreme, toţi banii noştri, împreună cu dobînda cuvenită. Dacă şi de data aceasta vă veţi gîndi la altceva sau veţi fi nevoit să lăsaţi iarăşi pe seama sus-numitului, atunci, de nevoie, va trebui ca şi noi, la rîndul nostru, să procedăm altfel şi să avem grijă pentru rezolvarea acelei probleme într-alt chip. Dar nu se cade să ajungem pînă acolo. Dacă aveţi socoteli din trecut cu Ianachi şi dacă i-aţi dat ceva, atunci să cereţi şi să luaţi domnia-voastră de la el. Nu se cuvine să cerem noi.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 5 (doc. turc.).
Orig. (31 × 44,5 cm), cu semnătură şi (pe verso) sigiliu armenesc; scris: *divani* (imitaţie); pe verso, adresa: Cu ajutorul lui Allah, să ajungă la fratele meu credinciosul şi respectatul boier vistiernic, care se află în momentul de faţă în serviciul voievodului Moldovei. 8642[1].
Rez. *Cat.*, II, nr. 840.

---

[1] *8642*: valoarea numerică a formulei cabalistice: „*Beduh*".

253 — 1755 aprilie 15 *(1168 receb 3)* Constantinopol

Firmanul sultanului Osman al III-lea prin care se reînnoieşte privilegiul patriarhului din Ierusalim, Partenie, acesta şi oamenii săi avînd dreptul de a călători nestingheriţi prin Ţara Românească, Moldova şi Anatolia în vederea strîngerii de pomeni pentru întreţinerea călugărilor din mănăstirile Ierusalimului.

Hüve

Osman han, fiul lui Mustafa, veşnic biruitor!

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadii aflaţi între Poarta fericirii mele şi pînă în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei şi Anatoliei *(Anatoli)*, să vă crească înţelepciunea, cînd va sosi înalta parafă imperială să vă fie cunoscut că, mai înainte de aceasta, patriarhul cu numele de Partenie *(Bartinios)*, care este patriarhul ortodox al Ierusalimului cel venerat, precum şi al împrejurimilor sale, prezentînd arzuhal sigilat către Divanul meu imperial, a înştiinţat că, potrivit vechilor lor obiceiuri, li se dădeau în mînă, din

trecut şi pînă acuma, ilustre porunci ca să nu fie împiedicaţi prin locurile pe unde umblă ei în vederea strîngerii mijloacelor de întreţinere a călugărilor din veneratul Ierusalim, precum şi în vederea adunării banilor de pe locurile care au fost dăruite mănăstirilor de acolo, iar cînd, potrivit vechiului lor obicei, sus-numitul patriarh şi doisprezece călugări, împreună cu şase servitori ai lor, se întorc, aşa cum au făcut din trecut şi pînă acuma, de prin părţile Ţării Româneşti şi Moldovei şi Antiohiei, ei să nu fie persecutaţi, prin cerere de cîte un galben pentru fiecare călugăr, prin locurile pe unde trec sau la schelele de pe fluviul Dunărea sau în alte schele şi trecători. De asemenea, cînd, spre a trece cu uşurinţă prin unele locuri primejdioase şi periculoase, îşi schimbă veşmintele şi îmbrăcămintea lor, cei din ceata păzitorilor ordinii [1] sau alţii să nu se amestece la aceasta şi ei să nu fie împiedicaţi de a circula sau de a strînge bani. Totodată, el s-a mai rugat ca să se emită ilustra mea poruncă pentru ca ei să nu fie supăraţi şi persecutaţi, contrar clauzelor beratului cel purtător de glorie sau împotriva obiceiului vechi.

De aceea, cercetîndu-se condicile de venituri episcopale [2], s-a constatat că, din trecut şi pînă acuma, se acordau ilustre porunci în sensul ca, Ierusalimul cel venerat şi împrejurimile sale aflîndu-se pe seama patriarhului ortodox, călugărul mai sus amintit Partenie *(Partinios)*, el să nu fie supărat, contrar ilustrului şeriat şi fără drept, de către cei din ceata păzitorilor ordinii, numai din dorinţa de a obţine bani, atunci cînd el va pleca pentru a strînge, potrivit cerinţelor obiceiului legii lor şi de la cei care dau de bunăvoie, bani pentru întreţinerea călugărilor care locuiesc în mănăstirile din veneratul Ierusalim şi atunci cînd, spre a trece mai uşor prin unele locuri periculoase şi primejdioase, îşi vor schimba veşmintele şi îmbrăcămintea lor.

De asemenea, să nu fie opriţi de a strînge bani. De asemenea, s-a văzut că în a patra zi a lui şaban din anul o mie o sută cincizeci şi opt [3], pe vremea fostului padişah, răposatul meu frate, sultanul Mahmud han [4], să-i fie ţărîna uşoară, s-a dat o poruncă ilustră pentru a se proceda potrivit celor văzute mai sus, iar acum cînd a avut loc, cu noroc şi cu fericire, împărăteasca mea înscăunare pe tronul împărăţiei otomane *(Osmanî)*, purtător de mare noroc, rugîndu-se pentru reînnoirea acelei porunci ilustre şi văzîndu-se că nu s-a găsit înregistrat să se fi emis o ilustră poruncă contrară, s-a dat, de aceea, firmanul meu pentru reînnoirea ei. Am ordonat ca, atunci cînd va sosi ilustra mea hotărîre, făcînd potrivit poruncii date mai înainte, precum şi potrivit cuprinsului acestei porunci purtătoare de glorie, care a fost emisă în prezent şi care cere supunere deplină, să nu îngăduiţi amestecul celor din ceata păzitorilor ordinii sau al altora în călătoria sus-numitului patriarh în locurile pe unde acesta se va duce şi se va întoarce şi să nu îngăduiţi ca ei să fie împiedicaţi de a strînge bani. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în a treia zi din regeb, anul o mie şi o sută şi şaizeci şi opt.
De la reşedinţa din bine păzitul: Constantinopol.

Bibl. Acad., DCCCII/8.

Orig. (51,5 × 75,5 cm), cu cerneală roşie, scris: *divani*, Pe verso: rez. în l. turcă şi însemnare în l. greacă; semnătură cu coadă.

Rez. *Cat.*, I, nr. 177.

---

[1] *Ehl-i örf.*

[2] *Piskopos Mukataat Defterleri.*

[3] 1 septembrie 1745.

[4] Mahmud I (1730—1754).

Act prin care Laskarachi declară că a achitat negustorului Ibrahim aga din Brăila 200 de guruşi din cei 1 200 de guruşi, pentru care primise o poliţă; ceilalţi 1 000 de guruşi fuseseră restituiţi mai înainte.

Hüve

Motivul scrierii acestor slove este următorul: Din mîna scumpului Ibrahim aga, unul dintre negustorii din Brăila, primisem o poliţă [1] în valoare de o mie două sute de guruşi şi o trimisesem la Înalta Poartă. Din banii aceia, am dat în mîna sus-numitului Ibrahim aga şi i-am achitat peşini două sute de guruşi. Cînd va sosi ştirea că ceilalţi o mie de guruşi au fost achitaţi şi predaţi în întregime la Înalta Poartă, să se ştie că s-a dat în mîna asociatului sus-numitului, desemnat cu primirea lor, acest act *(tahvil)* sigilat, în a douăzecea zi a lunii şaban cel măreţ, din anul o mie o sută şaizeci şi nouă, spre a fi predat celui amintit mai sus.

La 20 Ş., anul 1169.

Sărmanul de mine, Lascarachi.

Obs. Semnătura şi sigiliul (de pe verso) au fost rupte.

Arb. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 6 (doc. turc.).
Orig. (26,5 × 37,5 cm); cu semnătură şi sigiliul (rupte); scris: *neshi-sülüs.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 843.

---

[1] *Poliçe temessükü.*

255 **1756 august 16** *(1169 zilka'de 20)*

Hoget dat de cadiul de Bender, Mehmed, în mîna soţiei lui Lascarachi, fiul lui Giani, privind împărţirea între fraţi a moştenirii rămase după moartea lui Lascarachi la Iaşi.

Hüve

Motivul scrierii acestei cărţi este următorul:

S-a constatat şi s-a stabilit în faţa şeriatului cel luminat că moştenirea rămasă de la supusul nemusulman *(zimmi)* cu numele de Lascarachi, fiul lui Giani, care mai înainte de aceasta murise la reşedinţa Iaşi, să fie păzită de orice supărare şi se cuvine soţiei sale, supusa nemusulmană *(zimmiye)* Zmaranda *(Azmaregli)*, fiica lui Todoraşcu Paladi, şi fratelui său Manolachi şi surorilor sale, supusele nemusulmane, zise Casandra şi Caterina. Lucrurile rămase de la sus-numitul cel decedat şi averea lui au fost trecute, toate, în mahzarul împăciuitorilor. Ele fiind calculate în faţa preaînaltului Allah şi a stăpînului cel preamăreţ, au fost distribuite şi împărţite între ei. După ce fiecare şi-a luat şi a primit partea de moştenire care i se cuvenea, fratele sus-numitului, Manolachi, şi surorile sale, zise Casandra şi Caterina au declarat că renunţă la orice pretenţie şi la orice duşmănie şi la orice pricină de moştenire faţă de sus-numita soţie moştenitoare. De asemenea, şi sus-arătata soţie a declarat că renunţă

la orice pretenţie şi la toate neînţelegerile ei faţă de cei amintiţi, Manolachi şi Casandra şi Caterina, în legătură cu moştenirea arătată. Cînd s-a cerut şi s-a solicitat un hoget, legal şi definitiv, de la şeriatul cel luminat şi curat, privind toate renunţările de pretenţii ale unora faţă de ceilalţi şi pentru toate înţelegerile care au avut loc între sus-numiţii, s-a scris act *(vesika)*, întocmai aşa cum s-au petrecut lucrurile, şi a fost dat supusei nemusulmane, sus-numita soţie Smaranda *(Azmaregli)*, care îl ceruse.

În a douăzecea zi din luna zilka'de cea ilustră, din anul o mie o sută şi şaizeci şi nouă.

Martorii: Esseid-Hasan, secretarul divanului Moldovei; Ismail, agaua băcanilor(?) din Moldova; Serdarzade Ali Celebi; Esseid-Mehmed, naibul secretarului; Esseid-Mehmed din Rusciuc *(Rusçuki)*.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, CI/2, nr. 7 (doc. turc.).
Orig. (25 × 44 cm), cu semnătură şi sigiliu.
Deasupra textului: 1) Porunca este a lui Allah cel preaînalt. Sărmanul de mine, Mehmed Nuri, molla al oraşului Bender. 2) *Sigiliu:* Mehmed. 1152; scris *ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 844.

256 — 1757 septembrie *9 (1170 zilhicce 19)*

Hoget prin care cadiul de Rusciuc, Ibrahim, şi cadiul de Giurgiu confirmă împăcarea soţiei lui Şefan, fiul lui Matei, cu boierul Constantin, fiul lui Brîncoveanu. Ştefan fusese găsit mort în Ţara Românească, în timp ce administra moşiile numitului boier.

Hüve

Motivul scrierii acestei cărţi de poruncă este următorul: Creştina cu numele de Lotisa, fiica lui Ioan, care face parte dintre locuitorii din mahalaua „Vechea Geamie"[1], dintre mahalalele localităţii Rusciuc, a venit la medjlisul şeriatului cel demn de respect, împreună cu vechilul numit Polizu, fiul lui Ioan, care, mai înainte de aceasta, fusese desemnat ca delegat din partea boierului numit Constantin, fiul lui Brîncoveanu, supusul nemusulman purtătorul actului şi cel ce locuieşte în Ţara Românească, avînd ca martori pe supuşii nemusulmani zişi Toma, fiul lui Petcu, şi Mihail, fiul lui Obraşcu, în vederea confirmării împăcării care va fi expusă mai departe. Ea a venit în numele ei şi cu împuternicire şi din partea fiilor ei minori, numiţi Matei şi Anton, precum şi din partea fiicelor ei minore, zise Maria şi Isaveta. Grăind, ea a spus în mod hotărît: „Ştefan, fiul lui Matei, cel pe care noi îl moştenim, fusese omorît, prin rănire, în timp ce umbla cu treburi la moşiile aflate în ţara mai sus amintită. Bănuind că el fusese omorît de către sus-numitul Constantin, noi avuserăm mai înainte de aceasta pretenţii faţă de supusul nemusulman Constantin cel pomenit. După aceea, am aflat că sus-numitul ⟨Ştefan⟩ a fost omorît de haiducii răufăcători, dar Constantin, la rîndul său, tăgăduind cu totul fapta aceea şi noi, de asemenea, neputînd să dovedim pretenţiile noastre, după cum cere şeriatul, se iscaseră între noi mari neînţelegeri şi multe duşmănii. În momentul de faţă, intervenind între noi împăciuitorii, ei ne-au împăcat în schimbul a 250 de guruşi, pe care urma să ni-i dea sus-numitul Constantin, pentru renunţarea noastră la judecata amintită mai sus. Împăcarea noastră era

valabilă şi pentru copiii minori, amintiţi mai sus. De aceea, acceptînd împăcarea, am primit şi am luat în întregime, la medjlisul de împăcare, de la vechilul mai sus amintit, atît în numele meu, cît şi al celor care m-au împuternicit, cei 250 de guruşi, care reprezintă banii de împăcare [2], şi am renunţat la orice duşmănie şi la orice neînţelegere faţă de supusul nemusulman Constantin, cel amintit mai sus, nemaicerînd nimic de la el şi nemaiavînd nici un fel de pretenţie în privinţa preţului sîngelui sus-numitului supus nemusulman Ştefan, care a fost ucis.

Dacă, de azi încolo, se va ivi, fie din partea mea, fie prin împuternicire, vreo pretenţie sau vreo neînţelegere în privinţa celor arătate mai sus, ele să nu fie luate în seamă şi să nu fie acceptate de judecători".

După ce au fost confirmate cele spuse în faţa Şeriatului, s-a trecut în carte, la cerere, aşa cum s-au petrecut faptele.

La 19 ale lunii zilhidjge cea ilustră din anul 1170.

Semnătura: Esseid-Ilyas..., cadiu *(el-mevla)* în localitatea Giurgiu.
Sigiliul: Ilyas, Allah să-i uşureze treburile! 1163.
Semnătura: Ibrahim..., cadiul *(el-kadı)* localităţii Rusciuc...
Sigiliul: Ibrahim...
Martori: turci şi creştini.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 8 (doc. turc.).
Orig. (19,5 × 56 cm), cu semnături şi sigilii de legalizare; scris *ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 845.

---

[1] *Djami-i Atik (Cami-i Atik).*
[2] *Bedel-i sulh.*

257 **1757 noiembrie 19** *(1171 rebi I 7)*

Hoget prin care cadiul de Rusciuc, Abdulkerim, confirmă că moştenitorii lui Ştefan, fost arendaş în Oltenia şi ucis de haiduci, nu mai au nici o pretenţie faţă de boierul Constantin Brîncoveanu, întrucît au primit de la acesta 250 de guruşi pentru împăcare, în legătură cu cazul respectiv.

Hüve

Motivul scrierii acestei cărţi *(kitab)* este că, creştina cu numele de Lotisa [1], fiica lui Ioan *(Yuvan)*, care face parte dintre locuitorii mahalalei „Vechea Geamie", dintre mahalalele localităţii Rusciuc, venind la medjlisul Şeriatului, care cere respect, a spus următoarele, din partea ei şi din partea fiilor ei minori, Matei şi Anton, precum şi din partea fiicelor ei minore, numite Maria şi Isaveta, în faţa supusului nemusulman zis Polizu, fiul lui Ioan, care fusese mai înainte împuternicit, cu martori, supuşii nemusulmani numiţi: Toma, fiul lui Petcu, şi Mihail, fiul lui Obraşcu, din partea boierului, purtătorul acestui act, numit Constantin, fiul lui Brîncoveanu, care locuieşte în Ţara Românească, ca să confirme împăcarea amintită mai departe: „Supusul nemusulman zis Ştefan *(Istefan)*, fiul lui Matei, al cărui moştenitor sîntem, luînd în arendă *(iltizam)* moşiile pe care boierul Constantin le are în satul numit Brîncoveni, din ţinutul *Kara-Eflak* [2], fusese omorît prin rănire, în timp ce umbla ca arendaş al său. Cînd s-a cercetat,

s-a constatat şi am aflat că pe sus-numitul îl uciseseră răufăcătorii haiduci care umblau atunci pe acolo. Numai că, unele persoane rele, care purtau ură şi care aveau în sufletele lor gînduri ascunse de tulburări, ne-au îndemnat şi ne-au aţîţat să aruncăm această faptă asupra sus-numitului boier Constantin şi să mergem pe calea judecăţii. Fiind dovedit şi cunoscut în mod precis că sus-numitul Ştefan fusese omorît de către ruăfăcătorii haiduci, era clar că atribuirea acestei fapte pe seama boierului mai sus amintit şi acuzarea şi calomnierea lui sînt contrare voiei lui Allah şi era evident că, devenind răspunzători, vom fi pedepsiţi în ziua judecăţii de apoi. De aceea, respectîndu-l pe Allah, era clar că ar fi mai bine să mergem pe calea dreptăţii.

Cînd noi am renunţat la orice gînd de proces, sus-numitul boier Constantin, la rîndul său, îndurîndu-se de cei mici, ne-a dat şi ne-a predat două sute cincizeci de guruşi, iar noi, luînd şi primind, în numele nostru personal, precum şi în numele celor de la care avem împuternicire, toţi cei două sute cincizeci de guruşi, în faţa medjlisului convocat, din mîna supusului nemusulman, Polizu, vechilul mai sus amintit, am renunţat la orice pricină şi la orice duşmănie şi pretenţie faţă de supusul nemusulman, sus-numitul Constantin, în privinţa oricărei cereri în legătură cu preţul sîngelui [3] supusului nemusulman, Ştefan, cel mai sus amintit, care a fost omorît şi al cărui moştenitor sîntem. Fiecare dintre cele două părţi am acceptat obligaţiile pomenite mai sus.

De aceea, dacă, de azi încolo, se va ivi, fie din partea noastră personal, fie prin împuternicire, vreo pretenţie sau neînţelegere în chestiunea mai sus arătată, ele să nu fie luate în seamă şi să nu fie primite în faţa judecătorilor cei virtuoşi".

Spunînd astfel, s-a scris, la cerere, aşa cum s-au petrecut faptele, după ce au fost confirmate de şeriat.

În a şaptea zi din luna rebi-ul-evvel, anul 1171.

Deasupra textului:
Semnătura: Abdulkerim, cadiul localităţii Rusciuc...
Sigiliul: Abdulkerim...
Martori: 14 martori musulmani.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu LXXVIII/1, nr. 6 (doc. turc).
Orig. (20 × 53,5 cm), cu semnătură şi sigiliu de legalizare; scris *ta'lik;* pe verso: însemnări.
Rez. *Cat.*, II, nr. 846.

---

[1] *Latisa*, probabil, Letiţia.
[2] *Kara-Eflak.* „Valahia Neagră", în sensul de Oltenia.
[3] *Dem diyeti.*

258 **1758 ianuarie 11—20** *(1171 cemazi II evail)*

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care, la cererea unor locuitori din Vidin, se porunceşte domnului Ţării Româneşti, Constantin Mavrocordat, să-l constrîngă pe boierul Constantin Brîncoveanu să le achite datoria de 3 300 guruşi, iar dacă refuză, să fie dat pe seama cadiului din Rahova.

Hüve

Mustafa han, bin Mehmed, veşnic biruitor!

Pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul Ţării Româneşti, voievodul Constantin Mavrocordat [1], cînd va sosi înalta parafă imperială,

să ştii că, mai înainte de aceasta, cadiul de Vidin, mevlana Hafîz-Ahmed, să-i crească înţelepciunea, a făcut arz precum că nişte locuitori din Vidin, unul dintre agalele de serdenghecitii, cu numele de El-Hadj-Mehmed *(Muhammed)*, care face parte din bulucul treizeci, şi altul cu numele de El-Hadj-Mustafa, din regimentul *(Cemaat)* şaizeci şi patru, şi altul cu numele de Molla-Mustafa, din regimentul cincisprezece, precum şi unul cu numele de Fazlî-beşa, regimentul treizeci şi unu, mergînd la medjlisul şeriatului, s-au rugat, mai înainte, pentru acordarea ilustrei porunci privind cele ce urmează: Mai înainte de aceasta, supusul nemusulman *(zimmi)* din Ţara Românească cu numele de Constantin, fiul lui Brîncoveanu [2], avea un creştin cu numele de Latin Ştefan *(Îstefan)* care, fiind foarte vestit, avea pe seama lui numeroase arenzi din Ţara Românească. Astfel, fiind un om de încredere şi renumit, el stăpînea moşii în Ţara Românească, din vecinătatea Vidinului, şi era în strînsă legătură cu toţi locuitorii din Vidin, luînd de la ei cîte ceva şi dîndu-le altceva în schimb.

De aceea, făcînd şi cu ei alişveriş şi dîndu-le lor, precum şi luînd de la ei, cîte ceva, din anul o mie şi o sută şaizeci şi opt [3] şi pînă la anul şaptezeci [4], el a luat şi a primit, de la unul din ei, o mie cinci sute de guruşi, de la altul o mie două sute de guruşi, iar de la doi dintre ei a luat cîte trei sute de guruşi, făcînd, în total, trei mii trei sute de guruşi împrumut, după regulile şeriatului. Dar înainte de a-i lua şi de a-i primi din mîna lui, sus-numitul Brankovan-oglu Konstantin, din Ţara Românească, unde mai sus amintitul Latin Ştefan se afla ca arendaş *(mültezim)*, rîvnind la averea sus-numitului Ştefan, a pus să-l ucidă, în satul său propriu, pe sus-numitul, cu glonte de puşcă şi a luat şi a pus mîna pe toată avuţia pe care o stăpînea, precum şi pe banii lui şi pe averea provenită din moşiile sale. Dat fiind că toată averea lui Ştefan rămăsese la sus-numitul, cînd aceştia, fiind creditori, au cerut datoriile lor de la sus-numitul Constantin, acesta a tărăgănat mai multe zile şi a întîrziat plata, iar apoi le-a dat răspuns aducător de tristeţe. Atunci, aceştia, la rîndul lor, l-au făcut de ruşine şi l-au umilit. Sus-numitul, fiind înstărit şi posedînd avuţii şi sate, este unul dintre asupritorii din ţara aceea, încît nu este în nici un fel cu putinţă să te înfrunţi cu sus-numitul în ţara mai sus amintită. De aceea să se ia de la el fie datoriile sus-numiţilor, fie datoriile altora şi apoi să se facă cunoscută situaţia. Pentru aceasta au venit ei mai înainte la medjlisul şeriatului, zicînd totodată că, într-adevăr, renumele celui arătat s-a răspîndit şi prin părţile Vidinului. De asemenea, ei s-au rugat ca, cercetîndu-se potrivit şeriatului cele arătate, să se dea firman pentru a li se face dreptate.

Astfel, tu, care eşti voievodul mai sus-amintit, chemîndu-l pe sus-numitul Constantin, să iei de la el, care a luat moştenirea celui mort, drepturile ce le aveau de primit de la el creditorii aceia. Dacă are de spus ceva în faţa şeriatului, atunci să le spună în faţa cadiului din Rahova, pildă printre cadiii şi judecători, mevlana,...[5], să-i crească virtutea, care se află în vecinătatea ta. Ei au mai făcut cunoscut că încă pe vremea fostului împărat *(hudavendigâr)*, fiul unchiului meu, răposatul sultan Osman han [6] — ţărîna să-i fie uşoară! — ţi se dăduse o ilustră poruncă pentru ca, potrivit vechilor cerinţe ale şeriatului, să laşi pe seama sus-numitului cadiu *(mevlana)* ca să se aducă la îndeplinire prevederile şeriatului şi să se facă dreptate. Ei s-au rugat totodată pentru reînnoirea acestei porunci. De aceea, dacă nu cumva s-a dat ulterior o poruncă contrară acesteia, îţi poruncesc să se procedeze potrivit celor arătate. Astfel, cînd va sosi porunca mea, să faci potrivit firmanului meu emis în această privinţă.

De asemenea, tu, care ești voievodul mai sus amintit, chemîndu-l pe sus-numitul, să iei de la el, care a luat moștenirea celui ucis, drepturile ce le aveau de primit creditorii aceia, iar dacă are de spus ceva în fața șeriatului, atunci să lași pe seama sus-numitului mevlana, cadiul de Rahova, aflat în vecinătatea ta, pentru ca el să facă dreptate totală în privința pricinilor care, fiind odată cercetate, mai înainte, după șeriat, nu au fost lichidate și pentru ca apoi să îndeplinească el cerințele șeriatului și să facă dreptate. Așa să știi și să ai încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii djemazi-ul-ahîr, anul o mie o sută șaptezeci și unu.

De la reședința din bine păzitul: Constantinopol.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/6, nr. 5, (doc. turc.).
Orig. (52 × 74 cm), cu tugra; scris: *divani;* însemnări (pe verso).
Rez. *Cat.*, II, nr. 874.

---

[1] *Iskerlel-zade Kostantin.*
[2] *Brankovan-oglu Kostantin.*
[3] 18 octombrie 1754 — 6 octombrie 1755.
[4] 26 septembrie 1756 — 14 septembrie 1757.
[5] Loc alb.
[6] Sultanul Osman al III-lea (1754—1757).

259 **1760 august 13—22** *(1174 muharrem, evail)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea către autoritățile otomane de pe malurile Dunării cerîndu-le să nu mai îngăduie intrarea în Țara Românească a ostașilor și altor supuși otomani decît pe baza de teșcherele către voievodul țării, iar procesele dintre împricinați să se judece la București, în fața cadiului de Giurgiu și prin mijlocirea domnului. La început se amintește și de strîngerea unor datorii de la locuitorii Țării Românești în folosul unor căpetenii otomane.

Onorați printre cadii și judecători, izvoare de virtuți și de elocvență, voi, care sînteți cadiii și naibii *(nüvvab)* de pe cele două maluri ale Dunării, să vă crească înțelepciunea, precum și mutesellimii și zabiții de ieniceri și celelalte căpetenii, care sînteți glorioși printre cei de o seamă cu voi, să vă crească puterea! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că în scrisoarea care a sosit de astă dată, la Poarta fericirii mele, din partea lui mevlana Ghiridi [1] El-Hadj-Ahmed, pildă printre ulemale, căutători ai adevărului, să-i crească știința, care, ca unul dintre marii dascăli *(müderris)*, fusese numit *mütevelli*, mai înainte de aceasta, se scrie și se face cunoscut că cele opt sute nouăzeci și patru de pungi de aspri [2], care aparțin demnitarilor mari de la serhat și care au rămas de luat de la raialele Țării Românești, din schimbul de alișveriș, au fost procurate în întregime și achitate și predate stăpînilor, dar că, neputîndu-se stabili cele o sută șaptezeci și două de pungi de aspri [3], care se pretindeau, afară de suma de mai sus, de la raialele cazalelor din Oltenia [4], potrivit a două deftere, ele au rămas pentru mai tîrziu.

Dar, neacordîndu-se deloc îngăduința mea împărătească pentru ca, sub pretextul cererii drepturilor, cetele de oști, precum și alții să umble, de azi încolo, fără căpătîi în Țara Românească sau să se amestece în

treburile raialelor sau să le atace, s-a emis, de aceea, firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, de azi încolo, cei care pretind drepturi de la raialele Țării Românești să ia de la căpeteniile localităților pe unde se află ei cîte o scrisoare în care să i se explice voievodului Țării Românești cum anume stau lucrurile. Apoi, mergînd cu această scrisoare drept la voievodul Țării Românești, să se judece, potrivit defterului, cu cel în pricină, la București, în fața cadiului de Giurgiu și prin mijlocirea voievodului, mai sus amintit, iar în cazul cînd i se va da dreptate, atunci să se aranjeze prin mijlocirea cadiului *(mevlana)* mai sus amintit, spre a i se preda totul. Încheindu-se, în felul acesta, treaba cu dreptate, această situație să fie adusă la cunoștință și să fie arătată celor care au datorii, precum și tuturor căpeteniilor.

Astfel, să vă feriți cu toții și să vă țineți departe de a face contrar acestui nizam sau de a îngădui și de a învoi pe careva să intre în Țara Românească fără teșcherea.

De aceea, atunci cînd vă va sosi, făcînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină, vă poruncesc să vă feriți foarte mult și să vă țineți departe de contrariul. Așa să știți și să aveți încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii muharrem cel binecuvîntat, anul 1174.

De la bine păzitul: Constantinopol.

Sosit la: 23 *Ra.*, anul ⟨1⟩174 [5].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 145.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia. R.C.52 (Vidin), p. 55; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 884.

---

[1] Ghiridi, „cretan", din insula Creta.

[2] 894 pungi de aspri (Kise akçe). 1 kise = 500 guruși; 1 guruș = 120 aspri. Deci 894 pungi de aspri = 53 640 000 aspri *(akçe)* sau 447 000 piaștri *(guruș)*.

[3] 172 pungi = 86 000 guruși sau 10 320 000 aspri.

[4] *Kara-Eflak*, Valahia Neagră.

[5] 2 noiembrie 1760.

260 1761 august 12—21 *(1175 muharrem, evasıt)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea către vizirii de Vidin și Oceacov și alți demnitari otomani, poruncindu-li-se, la cererea domnului Constantin Mavrocordat, să oprească încălcarea hotarelor Țării Românești de către supușii otomani din sudul Dunării pentru a face arături și semănături, întrucît pricinuiau pagube veniturilor miriei.

Guvernatori glorioși, căpetenii onorate, orînduitorii lumii, cei cu măsuri chibzuite în toate treburile și cu gînduri pătrunzătoare și care săvîrșesc treburi importante, cei cu păreri bune în aranjarea treburilor, temelia împărăției și a măreției, căpetenii de vază printre cei fericiți și măreți, categorie care se bucură de bunăvoința înaltului stăpîn, voi, muhafîzul de Vidin, vizirul meu... [1] pașa și valiul de Oceacov *(Ozu)*, vizirul meu... [1] pașa, preaînaltul Allah să vă țină mărirea, și voi, onorații printre cadii și judecători, izvoare de înțelepciune și de elocvență,

care sînteţi cadiii şi naibii de pe amîndouă maluri ale fluviului Dunărea, să vă crească virtuţile, precum şi voi, mutesellimii şi căpeteniile de ieniceri, onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie ştiut că, pe la sfîrşitul lunii safer din anul o mie o sută şaptezecei şi patru[2], se dăduse şi se acordase ilustra mea poruncă precum că Ţara Românească, din zilele de altă dată şi pînă acuma, este înregistrată separat la Cancelarie *(Kalem)* şi se interzice călcarea ei cu piciorul şi ea se bucură de libertate în toate privinţele, iar supuşii şi locuitorii ei să fie liniştiţi şi fericiţi şi să-şi posede şi să-şi stăpînească proprietăţile şi pămînturile lor şi, de asemenea, nimeni dintre alţii să nu calce de loc hotarele Ţării Româneşti şi ale Olteniei [3]. Totuşi, ostaşii şi civilii şi celelalte raiale dintre locuitorii tîrgurilor şi satelor aflate pe malurile Dunării ară şi seamănă în locurile unde vor şi, făcînd din nou legături în interiorul Ţării Româneşti, nu se retrag, în felul acesta, din Ţara Românească şi pricinuiesc scăderea şi micşorarea avuţiilor miriei şi tulbură nizamul dat şi aduc supărări sărmanelor raiale.

Astfel, voievodul de acum al Ţării Româneşti, voievodul Iskerlet-zade Kostantin[4], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc, a cerut cu arzuhalul său pecetluit şi s-a rugat pentru emiterea din nou a ilustrei mele porunci pentru ca atacurile şi persecuţiile de acest fel, care se fac din partea celor amintiţi mai sus, să fie oprite şi îndepărtate. Cînd s-a apelat la condicile aflate spre păstrare la Divanul meu imperial s-a văzut scris şi înregistrat că, potrivit ilustrelor porunci emise mai înainte, se dăduse, pe la sfîrşitul lunii safer din anul 〈1〉174 [5], ilustra mea poruncă în sensul ca să fie împiedicaţi şi îndepărtaţi de tot cei care ară şi seamănă cu forţa pe pămîntul Ţării Româneşti şi Olteniei, iar cei care îndrăznesc să săvîrşească fapte care tulbură bunul nizam stabilit să fie izgoniţi şi scoşi din Ţara Românească prin mijlocirea căpeteniilor lor. De asemenea, cei care nu se astîmpără să fie pedepsiţi aşa cum trebuie, astfel ca nizamul cel bun al Ţării Româneşti să fie ferit şi păzit de încălcare, iar săracele raiale să stea în linişte şi siguranţă.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se procedeze potrivit cerinţelor ilustrelor mele porunci emise mai înainte şi acuma. Astfel, am poruncit ca, la sosirea cu ilustra mea poruncă în această privinţă, să procedaţi potrivit cuprinsului firmanelor care au fost emise cu cinste, mai înainte şi acuma, şi care cer supunere şi ascultare deplină şi să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii muharrem cel venerat din anul 1175.
De la reşedinţa din bine păzitul: Islambol [6].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 142.
Suret. Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia.
R.C. 52 (Vidin), p. 146—147; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 898.

---

[1] Loc alb.
[2] 1—10 octombrie 1760.
[3] Constantin Mavrocordat (5 iunie 1761 — 9 martie 1763).
[5] 1 — 10 octombrie 1760.
[4] *Kara-Eflak*, Valahia Neagră.
[6] Această denumire apare şi pe monedele emise de sultanul Mustafa al III-lea (1757—1774).

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se poruncește dregătorilor otomani din Vidin, în frunte cu vizirul Käprülüzade Ahmed pașa, să nu se mai îngăduie persecutarea supușilor români de către răufăcători. Totodată se arată condițiile în care se va face negoț între locuitorii din Vidin și Țara Românească.

Muhafîzul de Vidin... [1], vizirul meu Köprülüzade Ahmed pașa [2], preaînaltul Allah să facă să-ți continue mărirea, și zabitul de ieniceri, pildă printre cei glorioși și aiani, să-ți crească gloria, precum și ceilalți zabiți și agale de serdenghecitii și voi, bătrînii, onorați printre cei de o seamă cu voi și aflați în slujba de pază, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că, mai înainte de aceasta se întocmise nizam ca negustorii musulmani să se ocupe de cîștigurile lor în Țara Românească, precum și la Craiova, iar de pe urma lor să se folosească sărmanele raiale și, de asemenea, prin mijlocirea lor, raialele să fie la adăpost de amestecul și de atacurile tiranilor. De asemenea, acei negustori musulmani care sînt cinstiți [3] să se ocupe doar de negutătoriile lor și, de azi încolo, să nu se amestece, contrar îngăduinței împărătești, la pămînturile și la proprietățile și la stupii și la vitele sau la cerealele sărmanelor raiale din Țara Românească și să nu le atace. De asemenea, ilamurile și hogeturile date din partea șeriatului, cuprinzînd condițiile nizamului, au fost înregistrate și trecute în condici și sigilii. Totuși, în clipa de față, unii tirani și răufăcători, neținîndu-se departe de Țara Românească, pătrund iarăși, pe o cale oarecare, dincolo de hotarele Țării Românești și ale Olteniei [4] și fac ce vor, fără teamă, iar cu gîndul de a stabili din nou legături, iau în stăpînire stupii raialelor și le însușesc ei înșiși și, în felul acesta, pricinuiesc scăderea și lipsa avuției miriei și doresc să facă mult rău săracilor. De aceea, voievodul de acum al Țării Românești, voievodul Constantin [5], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrșitul să-i fie cu noroc, a cerut cu arzuhalul său sigilat bunăvoința de a se emite din nou ilustra mea poruncă pentru ca, prin mijlocirea șeriatului, răutățile și nenorocirile sus-numiților să fie înlăturate și îndepărtate de pe sărmanele raiale. Cînd au fost cercetate condicile de porunci, aflate spre păstrare la Divanul meu împărătesc, s-a găsit scris și înregistrat că în anul ⟨o mie⟩ o sută șaptezeci și patru [6] fusese dată ilustra mea poruncă în sensul că „pentru păzirea nizamului Țării Românești și în vederea curățirii ei de răufăcători, au fost trimiși, mai înainte de aceasta, de la înalta mea Poartă mubașiri și mutevelii anume, iar cînd ei au început să aplice nizamul vilaietului mai sus amintit, aga al ienicerilor înaltei mele Curți a depus chezășie și și-a luat asupra sa obligația ca, după scoaterea totală din țara aceea a răufăcătorilor și hoților, negustorii care sînt cinstiți să meargă la locurile de bazar ale Țării Românești pentru vînzări și să cîștige, dar fără să se stabilească *(tevattun)* acolo și să nu atace deloc raialele și avutul lor, iar răufăcătorii să nu mai pună de azi încolo piciorul pe pămîntul Țării Românești".

Așa că, se stabilise nizamul ca, de azi încolo, persoanele răufăcătoare să nu mai meargă pe pămîntul Țării Românești, iar negustorii cinstiți să nu fie împiedicați de nimeni de a merge, fără a se amesteca cu răufăcătorii, în locurile de bazar [7] ale Țării Românești și de a face vînzări și cumpărări, fără a se stabili acolo. Acest nizam a fost arătat fiecăruia

şi astfel a fost făcut cunoscut şi, cu voia preaînaltului Allah, se va avea grijă şi se va arăta atenţie ca *nizamul* cel *amintit* mai sus să dea roade. De aceea s-a dat firmanul meu pentru a se face potrivit ilustrei mele porunci emise mai înainte.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca voi, care sînteţi vizirul mai sus-menţionat, precum şi zabitul de ieniceri şi ceilalţi, mai sus-pomeniţi, ştiind îndeaproape că dorinţa mea împărătească este ca să fiţi atenţi şi să depuneţi eforturi în dăinuirea pe veci a *nizamului* mai sus arătat, să vă străduiţi şi să aveţi grijă ca nimeni să nu se aşeze şi să nu se stabilească în Ţara Românească şi să depuneţi foarte multă străduinţă în a-i sfătui drastic pe răufăcători, pentru ca, potrivit nizamului mai sus amintit, să nu mai meargă în Ţara Românească şi să-i împiedicaţi şi să le interziceţi aceasta, iar la pămînturile şi la proprietăţile şi la stupii sărmanilor să nu se amestece nimeni şi să nu le atace nimeni. De asemenea, negustorii cinstiţi, la rîndul lor, mergînd doar la locurile de bazar, să facă fiecare acolo alişveriş după starea sa. Supraveghind şi respectarea poruncii de a nu mai trece în alte localităţi, decît tîrgurile, să păziţi liniştea supuşilor Ţării Româneşti şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de a îngădui şi de a permite vreunui individ să săvîrşească fapte potrivnice nizamului cel amintit mai sus, care a fost alcătuit. De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer ca, procedînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare, să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul meu semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lui muharrem cel binecuvîntat, anul o mie şi o sută şi şaptezeci şi cinci.

De la reşedinţa din bine păzitul: Islambol.

Însemnare deasupra textului: Poruncă privind Ţara Românească.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 144.
Suret. Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia,
R.C.52 (Vidin), p. 142—143; scris: *rik'a-neshi.*
Rez. *Cat.*, *II*, nr. 895.

---

[1] S-a renunţat la formule diplomatice.
[2] Käprülüzade Ahmed paşa. După data documentului trebuie să fie alt vizir din aceeaşi familie a Köprülülor, care nu a ajuns însă mare vizir.
[3] *Ehl-i ırz.*
[4] *Kara Eflak.*
[5] Constantin Mavrocordat.
[6] 13 august 1760 — 1 august 1761.
[7] *Bazar yerleri.*

262 1761 septembrie 1—10 *(1175 safer, evail)* Constantinopol

Firman prin care sultanul Mustafa al III-lea porunceşte autorităţilor otomane de la Dunăre pentru ca, potrivit vechiului obicei, cînd locuitorii din Ţara Românească trec în tîrgurile şi satele din sudul Dunării (Silistra, Rusciuc etc.), să nu fie reţinuţi de demnitari şi să nu fie obligaţi să plătească cu forţa gizia sau ispenge, tributul lor fiind strîns de domnii Ţării Româneşti.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtuţi şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibii localităţilor Silistra şi Rusciuc şi Brăila,

şi Giurgiu şi din apropierea şi vecinătatea Ţării Româneşti, să vă crească înţelepciunea, precum şi voi, care sînteţi mutesellimii şi voievozii şi giziedarii din Nicopol şi Silistra, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că Ţara Românească, de la cucerirea împăraţilor şi pînă acuma, a fost înregistrată separat şi este interzisă călcarea ei cu piciorul [1], iar sărmanele raiale de acolo stînd cu desăvîrşire în linişte şi fiind în bunăstare, tributul pe care trebuie să-l achite ele este mînuit şi procurat şi plătit de voievozi, socotindu-se în tributul fixat *(maktu)* pentru Ţara Românească. Totuşi, voievodul de acum al Ţării Româneşti, Iskerlet-zade Kostantin [2], pildă printre emirii neamului Mesiei, sfîrşitul să-i fie cu noroc, a făcut cunoscut cu arzuhalul său sigilat că, în momentul de faţă, strîngătorii de gizia din Silistra şi Rusciuc şi Giurgiu şi Brăila, precum şi din celelalte localităţi, aflate în vecinătate, contrar slobozeniei ţării şi împotriva voinţei mele împărăteşti, trimit, fiecare din ei, pe colgiii lor, cu cîte un pretext, în interiorul ţării, iar aceştia, la rîndul lor, sub motivul că «sîntem în căutarea unor raiale străine», umblă prin localităţile pe unde vor şi, cerînd fără plată şi pe degeaba nutreţ şi merinde, necăjesc şi insultă pe sărmanele raiale. De asemenea, dînd unora cu sila acte pentru gizia [3], iau banii lor şi-i însuşesc şi, cu fel de fel de tiranii şi cu diferite persecuţii, învinuiesc, contrar ilustrelor mele porunci emise mai înainte, şi acuză pe sărmanele raiale şi îndrăznesc să facă astfel de fapte nepotrivite. De aceea el a cerut emiterea din nou, în această privinţă, a unei ilustre porunci de-a mea care să fie adresată vouă.

Cînd s-a recurs la caiduri şi la poruncile păstrate la Divanul meu imperial, s-a găsit că în anii ⟨o mie⟩ o sută patruzeci [4] şi ⟨o mie⟩ o sută şaizeci şi opt [5] fuseseră emise înalte porunci în sensul că : „deşi giziedarii din Silistra şi Brăila şi Rusciuc şi Nicopol nu au nici o legătură cu raialele vilaietului Ţării Româneşti, totuşi colgiii lor, trimişi din partea lor, trec peste hotarul Ţării Româneşti şi, zicînd că „noi căutăm raiale străine de impus la gizia", umblă din sat în sat şi necăjesc pe sărmanele raiale şi, cu felurite asupreli şi supărări, înspăimîntări şi ameninţări, iau cu forţa raialele valahe pe care le găsesc şi le pun în lanţuri şi, contrar beratului, luîndu-le banii cu sila, le persecută şi le atacă, pricinuind astfel împrăştierea şi risipirea sărmanelor raiale ale Ţării Româneşti. De aceea, de azi încolo, colgiii giziedarilor, nemaidepăşind hotarele Ţării Româneşti, să fie împiedicaţi, iar persecuţiile lor de acest fel, contrare prevederilor beratului, să fie îndepărtate.

De asemenea, s-a găsit scris şi înregistrat că, pe la începutul lui muharrem din anul o mie o sută şi şaptezeci şi unu [6] se dăduse ilustră poruncă amănunţită şi lămuritoare în sensul următor : „Deşi, de la cucerirea împăraţilor şi pînă acuma, cînd raialele Ţării Româneşti, ale căror giziele sînt procurate şi mînuite prin mijlocirea voievozilor Ţării Româneşti, se duc la tîrgurile şi la satele aflate în ţinuturile de pe malurile fluviului Dunărea fie pentru secerat şi plugărie *(çiftçilik)*, fie pentru alte treburi ale lor, sau pentru aranjarea treburilor lor, nu era nevoie ca ele să fie necăjite şi persecutate din partea altora, cu cerere de tribut *(cizye)* sau de ispenge, totuşi, contrar ilustrelor mele porunci emise în trecut, giziedarul a prins, mai înainte de aceasta, la Silistra, cîteva raiale valahe şi, supărîndu-se pe ele şi aruncîndu-le în închisoare şi forţîndu-le, le-a slobozit după ce a luat de la fiecare cîte cinci guruşi şi jumătate drept gizia şi cîte patruzeci de parale sub nume de ispenge.

Prinderea, în acest fel, a raialelor Ţării Româneşti face ca ele să nu-şi poată aranja treburile lor, iar cele mai sus-amintite duc la persecutarea

sărmanelor raiale şi la tulburarea *nizam*-ului, ca şi la scăderea avuţiei miriei şi la strîngerea ei cu lipsă.

Astfel, potrivit cerinţelor ilustrelor porunci emise mai înainte, raialele Ţării Româneşti, care se duc prin tîrgurile şi satele şi bîlciurile *(bazar)* de pe malurile Dunării, pentru aranjarea treburilor lor sau pentru agoniseala şi pentru cîştigul lor, să nu fie silite sau persecutate de către giziedari sau de celelalte căpetenii din acele locuri, prin cerere de ispenge sau de gizia sau sub alte pretexte.

De asemenea, oamenii şi colgiii lor să nu umble prin ţinuturile Ţării Româneşti, iar sărmanele raiale să fie ocrotite şi protejate în toate împrejurările. De asemenea, înapoind stăpînilor lor, prin mijlocirea şeriatului, tot ceea ce s-a luat de la raialele Ţării Româneşti, sub nume de gizia, contrar condiţiilor beratului, raialele Ţării Româneşti să nu fie necăjite şi supărate, contrar ilustrelor porunci emise mai înainte şi împotriva clauzelor beratului, ci să fie ocrotite şi protejate în toate privinţele. Astfel, să vă ţineţi departe de purtări şi de fapte contrare!".

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie, pentru a se proceda potrivit ilustrei porunci emise mai înainte.

Astfel, cînd va sosi ilustra mea poruncă, făcînd, aşa cum s-a scris mai sus, potrivit cuprinsului firmanelor care au fost emise cu cinste, mai înainte şi acum, în această privinţă, şi care cer supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi! Să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lui safer cel norocos, din anul o mie şi o sută şi şaptezeci şi cinci.
De la bine păzitul: *Islambol.*

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 143—142.
Suret, Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu'', Sofia, R.C.52 (Vidin), p. 145—146; scris: *neshi-rik'a.*

---

[1] *Mefruz el-Kalem ve maktu el-kadem.*
[2] Constantin Mavrocordat.
[3] *Cizye evrakı.*
[4] 19 august 1727—6 august 1728.
[5] 18 octombrie 1754—6 octombrie 1755.
[6] 15—24 septembrie 1757.

263 — 1762 septembrie 16 *(1176 safer 26)*

Hogetul cadiului de Giurgiu, pentru ca locuitorul Ahmed bin Halil, din Rusciuc, să nu-l mai supere pe boierul Manolache Brîncoveanu, din Bucureşti, cerîndu-i banii pe care i-ar fi dat acestuia ca să fie numit agă de beşlii.

Hüve

Motivul scrierii acestui hoget este că, în momentul cînd, potrivit înaltei porunci, mă aflam, pentru ascultarea altor pricini, în oraşul Bucureşti, din Ţara Românească, venind la medjlisul adunat o persoană cu numele de Ahmed beşa, fiul lui Halil, unul dintre locuitorii tîrgului

Rusciuc, a deschis proces împotriva supusului nemusulman *(zimmi)* cu numele de Manolache Brîncoveanu, care este unul dintre locuitorii orașului București *(Bükreș)* și purtătorul acestui act, zicînd astfel: „Mai înainte de aceasta, pe cînd acest boier era cămăraș, îi dădusem ca rușfet *(rușvet)* și-i predasem douăzeci și cinci de galbeni strălucitori și douzeci și trei de guruși, precum și o boccea de tutun de calitate bună, de douăzeci și șase ocale, cu gîndul că mă va folosi în slujba de beșliaga. Dar, afară de faptul că, după aceea, el nu a îngăduit să-mi ating scopul meu și dorința mea, vrea să mă și persecute, împotrivindu-se în ceea ce privește înapoierea banilor și a tutunului, de care s-a amintit mai sus. De aceea cer să mi se facă dreptate, luîndu-se ceea ce am de primit de la el". După ce a fost întrebat, el[1] nu le-a recunoscut, iar atunci cînd s-a cerut de la sus-numitul pîrîtor, Ahmed beșa, să prezinte act *(biti)* scris, el nu a putut să arate nici un fel de act, începînd să insulte. Cînd i s-a cerut sus-numitului boier să jure precum că nu a primit de la pîrîtorul mai sus-amintit nici banii și nici tutunul acela, el a jurat pe Evanghelia *(Încil)* lui Iisus *(Îsa)*.

...[2] De aceea, interzicîndu-i-se, potrivit șeriatului, sus-numitului Ahmed beșa de a-l mai necăji prin cererea acelor bani și a tutunului arătat, s-a scris, la cerere, așa cum s-au petrecut faptele, și s-a dat și s-a predat în mînă boierului.

Scris în a douăzeci și șasea zi din safer cel norocos, anul o mie și o sută și șaptezeci și șase.

Martori: Mehmed Emir efendi..., El-Hadj-Hamid...

Sipahi-Halil efendi, grămăticul..., Ahmed el-muhzîr; Djafer aga, din suita lui cadi-efendi și alții.

Legalizări: 1) ... Sîpahi-Halil ..., naibul orașului Giurgiu. *Sigiliul:* Halil.

2) ... Ahmed Omer efendi..., din orașul Giurgiu. *Sigiliul:* Ahmed Omer....

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 5 (doc. turc.).
Orig. (20,5 × 64), cu semnături și sigilii de legalizare; scris: *talik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 901.

---

[1] Manolache Brîncoveanu.
[2] S-a renunțat la formulele religioase.

264 **1763 august 23** *(1177 safer 13)* **Hotin**

Ilamul cadiului de Hotin, Mehmed efendi, către Poartă, arătînd că panii poloni au înființat noi vaduri de trecere pe Nistru, spre Cernăuți, deși existau locuri speciale de trecere a negustorilor dintr-o parte într-alta. El ceruse să se dea firman pentru respectarea vechiului obicei în această privință. Se cere să fie întrebat și mustrat capuchehaiaua Moldovei pentru faptul de a nu fi anunțat situația la Poartă.

Rezumatul *ilam*-ului sosit din partea Hotinului, la 13 *S.*, anul ⟨1⟩177[1]:

Cadiul de Hotin, Mehmed efendi, scrie în ilamul său că, deși în jurul cetății Hotin, pe fluviul Nistru *(Turla)*, care este sfîrșitul hotarului țării leșești, există, din trecut și pînă acuma, anumite locuri de trecere pentru ceata negustorilor, totuși, boierii țării leșești, contrar vechiului obicei, au înființat noi trecători pe fluviul amintit mai sus, în cazaua Cernăuți

(Cernoviça), dependentă de ţara Moldovei, şi pricinuiesc scăderea şi micşorarea veniturilor miriei. De aceea el a cerut învoire ca să se închidă trecătorile înfiinţate de aceştia şi să se treacă prin trecătorile vechi.

P. S. S-a dat firman ca, întrebîndu-l pe capuchehaia Moldovei care anume este adevărul în această privinţă, el să fie mustrat pentru faptul de a nu fi anunţat pînă acuma această situaţie la Înalta Poartă.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 137.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, OAK15/32; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 905.

---

[1] 23 august 1763.

265 **1764 iunie 21—30** *(1177 zilhicce, evahır)*

Firman prin care sultanul Mustafa al III-lea porunceşte domnului Ţării Româneşti, Şefan Racoviţă, domnului Moldovei, Grigore al III-lea Ghica, precum şi unor dregători otomani să nu mai îngăduie cumpărarea diverselor produse de către negustorii din „ţările duşmane" Imperiului otoman, dar să înlesnească procurarea produselor respective (zaherele, vite etc.) de către negustorii otomani.

Poruncă adresată voievodului Ţării Româneşti, Ştefan, fiul lui Mihail *(Mihal)*, şi voievodului Moldovei, Grigore *(Ligor)*, fiul lui Iskerlet, precum şi căpeteniilor [1] şi beşliilor [2] de la hotarele Ţării Româneşti şi Moldovei :.

Mai înainte de aceasta, intendentul de vamă din Istanbul a dat de ştire precum că, deşi mierea şi ceara şi *rogan-sade* şi seul şi lîna şi pastrama şi pieile şi alte produse asemănătoare, provenind din Ţara Românească şi Moldova, precum şi din ţinuturile învecinate şi din tîrgurile şi satele aşezate pe partea dreaptă şi pe partea stîngă a malurilor Dunării *(Tuna)*, ca şi din tot eialetul Rumeliei, erau cumpărate de negustorii care le aduceau la Înalta Poartă şi erau transportate la Poarta fericirii mele, totuşi, de cîţiva ani încoace, au apărut unii ghiauri şi evrei acaparatori care, bizuindu-se pe unele persoane şi corupîndu-le, nu-i lasă pe negustorii Porţii fericirii mele să ia produsele amintite mai sus ci, cumpărîndu-le ei înşişi, le duc şi le vînd în ţara leşească *(Leh)* şi în ţara ungurească *(Macar)*, precum şi în Austria *(Nemçe)* şi la Veneţia *(Venedik)* şi la Dubrovnic [3]. Mai mult decît atît, dîndu-le voievozilor Ţării Româneşti şi Moldovei cîte 4—5 galbeni pentru fiecare cap de vită, ei transportă şi vînd, pe această cale, anual, în ţările duşmane [4] un mare număr de animale, încît, în zalhanalele din Ţara Românească şi Moldova, ca şi în cele de pe malurile Dunării, nu se mai taie vitele care se tăiau în trecut. Din această pricină, ei provoacă şi mai mult scăderea zaherelelor *(zehair)* de mai sus, dar mai cu seamă a cerii, aşa de trebuincioasă pentru iluminatul unui mare număr de moschei venerate şi de meceturi *(mesacid)* preţuite, ca şi a noului Serai împărătesc [5] şi a vechiului Serai [6] înfloritor şi a Amiralităţii împărăteşti [7], ca şi pentru nevoile altor dreptcredincioşi, care, din această pricină, îndură greutăţi. În acelaşi timp, se micşorează şi veniturile vamale [8].

De asemenea, şi de la cei peste 48 de musulmani, dintre negustorii cunoscuţi prin numele lor, locuitori din Istanbul şi din Pera *(Galata)*,

şi care merg în Ţara Românească şi Moldova, precum şi prin vecinătăţile fluviului Dunărea, s-a auzit astfel: „Potrivit vechiului obicei, diverse produse din Ţara Românească şi Moldova, precum şi din tîrgurile şi satele aşezate pe ambele maluri ale Dunării, ca: miere, ceară, grăsime, boi şi vaci şi juncani, oi şi cai, erau cumpărate de cetele de negustori la preţuri curente. Animalele de sacrificat erau tăiate în zalhanale, iar pieile şi lîna şi seul şi cervişul şi pastrama şi rogan-sade şi grăsimea de capră, care se obţineau, erau încărcate în corăbii, pe malurile Dunării, şi erau duse la Înalta Poartă, unde erau vîndute dreptcredincioşilor lui Allah, ceea ce crea astfel prilej pentru bunăstarea lor". Totuşi, de cîţiva ani încoace, au apărut nişte negustori creştini, acaparatori, din ţările duşmane, dintre veneţieni şi bosnieci şi dintre armenii şi evreii din ţara leşească. Ei cumpără din ţinuturile Moldovei şi Ţării Româneşti aceste produse, ce se cuvin negustorilor de la Poarta fericirii mele, dînd preţuri mai mari, datorită sprijinului acordat de înşişi voievozii. De asemenea, ei împiedică pe negustorii înaltei mele Porţi de la cumpărarea lor, iar pe unii îi opresc cu desăvîrşire, încît pricinuiesc scăderea zaherelelor respective la înalta mea Poartă, ca şi strîmtorarea dreptcredincioşilor lui Allah.

De asemenea, aşa cum s-a scris mai sus, negustorii acaparatori, la rîndul lor, transportă produsele amintite în ţări duşmane, ceea ce este oprit prin ilustra mea poruncă dată mai înainte.

De aceea, ca urmare a cererii intendentului amintit mai sus, cadiul de Istanbul făcuse *ilam* pentru emiterea unei ilustre porunci, prin care să se interzică acaparatorilor mai sus amintiţi să mai cumpere, la malurile respective, produsele amintite mai sus, iar neguţătorii înaltei mele Porţi să nu fie împiedicaţi. Astfel, potrivit acestui *ilam* şi potrivit cererii sale, fusese emisă, într-adevăr, o ilustră poruncă, prevăzută cu hatt-i-humaiun, în anul Hegirei ⟨o mie⟩ o sută şaizeci şi patru [9].

Cu timpul însă, acest nizam, folositor şi trebuincios, fusese dat cu desăvîrşire uitării şi devenise clar că negoţul nedrept, la care se dedau ghiaurii şi evreii, despre care s-a amintit, pricinuieşte mare stînjenire şi lipsă în privinţa produselor arătate. Din această pricină locuitorii din Istanbul îndură greutăţi. De aceea este necesar şi important să li se interzică acest fel de negoţ şi ei să fie opriţi cu desăvîrşire, ca şi în trecut.

Astfel, potrivit ilustrelor mele porunci, emise mai înainte, s-a dat firmanul meu împărătesc ca să fie lăsaţi liberi negustorii din Istanbul să cumpere produsele amintite, iar cetele viclene, acaparatoare, de care s-a pomenit mai sus, să fie oprite cu desăvîrşire de a cumpăra produsele respective şi de a le transporta în ţările duşmane. De aceea a fost emisă şi trimisă ilustra mea poruncă de faţă pentru întărire şi pentru înştiinţare cu străşnicie.

Astfel, cînd veţi lua cunoştinţă că această pricină merită o atenţie deosebită, să faceţi ca, de azi încolo, potrivit ilustrelor porunci împărăteşti de mai înainte, nici un animal şi nici o oca *(vekıye)* din produsele arătate şi înşirate mai sus să nu mai fie vîndute acaparatorilor de care s-a pomenit şi să nu-i lăsaţi pe ei să cumpere sau să vîndă ceva.

De asemenea, unindu-vă între voi, să-i împiedicaţi şi să-i îndepărtaţi, dar să depuneţi eforturi ca produsele amintite să fie vîndute negustorilor din ţările mele bine păzite, iar ei să le cumpere.

De asemenea, dacă vor veni neguţătorii din „ţările duşmane" şi vor procura, într-un fel sau altul, din produsele şi animalele mai sus-ară-

tate şi le vor încărca la harabale sau pe cai şi catîri şi le vor transporta, atunci, dat fiind că săvîrşesc fapte potrivnice ilustrei porunci, să-i opriţi în schele şi la trecători şi la hotarele ţării, luîndu-le zaherelele şi animalele pentru mirie, şi să însemnaţi vitele cu damgale şi să puneţi mîna pe ele. De asemenea, aruncîndu-i în închisoare pe vînzători şi pe cumpărători, să predaţi la înalta mea Poartă numele şi semnalmentele lor, spre a li se aplica pedepsele ce li se cuvin, ca să fie pildă şi altora. De asemenea, să indicaţi felul şi cantităţile mărfurilor lor. De asemenea, fiecare dintre voi să acordaţi cea mai mare atenţie pentru ca zaherelele şi animalele să nu fie trecute în ţările care se găsesc în duşmănie cu stăpînirea mea. Fiecare dintre voi să daţi sfaturile cuvenite pentru ca beşliii şi căpeteniile din ţinuturile învecinate, aflate sub stăpînirea voastră, să se ferească de a-i necăji şi de a-i supăra pe negustorii ţărilor mele bine păzite. Să vegheaţi pentru dăinuirea nizamului arătat şi, totodată, să vă daţi osteneala ca să vină la Poarta fericirii mele, din belşug, mărfurile despre care s-a amintit. Cu ajutorul lui Allah cel preaînalt, să depuneţi toate eforturile voastre pentru aducerea la îndeplinire a cuprinsului firmanului glorios şi să vă feriţi mult de a face contrariul. Pentru acestea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie.

Suret, Bibl. Acad., DLXXXI/58a (trad. franc., nr. 58).
Ed. trad. franc., M. M. Alexandrescu-Dersca, *À propos d'un firman du sultan Mustafa III*, în „Balcania", Revue de l'Institut d'Etudes et Recherches Balkaniques, Bucarest, VII, 2, 1944, p. 363—391 şi facs.

---

[1] În text: *Kapudanan* (pl. din *kapudan*).
[2] *Beşlüyan* (pl. din *beşlü* sau *beşli*).
[3] *Dubrovnik*, Dubrovnic (Raguza).
[4] *Dar-ul-harb*.
[5] *Saray-i-Djedid (Saray-i Cedîd)*.
[6] *Saray-i-Atik*.
[7] *Tersane-i-Amire*.
[8] *Gümrük malı*.
[9] 30 noiembrie 1750 — 19 noiembrie 1751.

266 1764 iulie 21—30 *(1178 muharrem, evahır)* Bucureşti

Hoget dat de cadiul de Giurgiu lui Ahmed efendi, fiul lui Mehmed, pentru vînzarea unei proprietăţi din Ţara Românească, aparţinînd lui Mehmed aga Kozludjan, trecut la islamism.

Motivul scrierii acestui act este acela că, în momentul cînd, potrivit înaltei porunci, ne aflam în oraşul Bucureşti *(Bükreş)* din Ţara Românească, vechilul, cu înalt hoget, pentru vînzarea proprietăţilor şi lucrurilor aflate în Ţara Românească, aparţinînd lui Mehmed aga, — care, fiind originar din Ţara Românească, se onorase pe sine, mai înainte de aceasta, cu trecerea la islamism şi fusese dat pe lîngă slujitorii de la Curtea împărătească, — şi împuternicitul acestuia pentru adunarea celor obţinute din vînzarea lor, Ahmed efendi, fiul lui Mehmed, a spus la medjlisul şeriatului următoarele: „Mehmed aga, al cărui vechil sînt, are în ţara mai sus-amintită un teren zis „moşia de la Fundeni" *(Funden)*, ale cărei hotare şi întindere sînt cunoscute şi care se află la boierul numit... [1], dintre locuitorii oraşului amintit mai sus. De asemenea, tot

în ţara aceea el mai posedă şi cîte o bucată de vie, cu hotare cunoscute, în locurile numite: *Bilasui* [2] şi Coţofeneşti [3] şi Cioran şi *Puzata* [4] şi *Iskodjanka* şi Albuleşti şi Rizescu [5] şi *Karlomşo* [6], care de multă vreme sînt oferite boierilor. După tocmeală, ele au fost lăsate, cu cinci sute de guruşi, preţ curent, boierului amintit mai sus. Întrucît n-a mai apărut un alt doritor să le cumpere cu un preţ mai ridicat, vînzarea pămîntului şi a viilor mai sus-amintite s-a făcut pentru totdeauna, între cele două părţi, şi a fost acceptată. De aceea, în momentul cînd le-am vîndut şi le-am predat cu cinci sute de guruşi boierului mai sus arătat şi cînd i le-am dat în proprietate, el, la rîndul său, le-a cumpărat, aşa cum s-a scris mai sus, le-a luat în primire şi le-a trecut în stăpînirea sa. După aceea am luat de la el şi am primit suma pomenită mai sus.

Astfel, de azi încolo, persoana a cărei vechil sînt nu mai are nici un drept să se mai amestece la pămîntul şi la viile acelea şi nu mai are nici o legătură cu ele, acestea fiind proprietăţile boierului de mai sus, obţinute prin cumpărare. Să le stăpînească după bunul său plac".

De aceea s-au scris cele de mai sus, la cerere, pentru întărirea faptelor, aşa cum au fost ele.

S-a scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui muharrem cel sacru, din anul o mie o sută şaptezeci şi opt.

Semnătura: Sărmanul de mine, Mehmed, cadiul *(el-mevlâ)* de Giurgiu.

Sigiliul: Mehmed, Allah să-i înlesnească treburile!

Martori...[7]

Bibl. Acad., DLXXXI/59a.
Orig. (16,3×32, 5 cm), cu semnătură şi sigiliu; scris: *ta'lik*.
Rez. DLXXXI/59 (de Gh. Iogu); *Cat.*, I, nr. 227.

---

[1] Loc alb. Racotescu Dumitraşcu (vezi doc. urm.).
[2] Se poate citi şi *Belasevi*, Vlăsia (?).
[3] *Kodjofanaskul.*
[4] Sau *Pozata.*
[5] Sau *Vizescu.*
[6] *Ferlomis* sau *Karlomniş.*
[7] Nu se indică numele martorilor.

267 **1764 iulie 31** *(1178 safer 1)*

Actul cadiului Ahmed din Timişoara (Temeşvari) pentru vînzarea unor proprietăţi din Ţara Românească, aparţinînd lui Mehmed aga, ⟨Kozludjan⟩, trecut la islamism.

Hüve

Motivul scrierii acestor slove este următorul: Fericitul Kozludjan[1]-Mehmed aga ibn Abdullah ibn Abdulmennan, care fusese onorat, mai înainte de aceasta, cu trecerea la islamism şi introdus în rîndurile agalelor de la palatul împărătesc [2], obţinuse, prin moştenire, în Ţara Românească, bani şi lucruri şi obiecte şi vii şi moşii şi proprietăţi şi altele. Potrivit hogetului şeriatului şi după înalta poruncă, fiind numit din partea sa vechil, cu drepturi depline, le-am vîndut şi am luat şi am primit sumele obţinute. După ce s-a constatat în faţa şeriatului justeţea împuternicirii, am trecut la îndeplinirea misiunii mele în faţa măriei-sale cadi-efendiul

de Giurgiu şi prin mijlocirea voievodului de acum al Ţării Româneşti, măreţul voievod Ştefan *(Istefan)* [3], şi prin intermediul fericitului El-Hadj-Mustafa efendi, dintre locţiitorii *(hulefa)* de grămătici *(mektubî)* ai măriei-sale marelui vizir, numit şi el mubaşir cu înalt firman. Atunci am cerut şi am pretins că hotarul moşiei de la Fundeni, precum şi viile: *Bilasul* [4] şi Coţofeneşti [5] şi Cioran [6] şi *Puzonta* [7] şi *Iskodjanka* [8] şi Albuleşti(?) şi *Vîrlaşcu* [9], care se aflau în posesia şi în stăpînirea boierului numit Racotes<c>u Dumitraşcu, reprezintă moşia lui Mehmed aga, al cărui vechil sînt în momentul de faţă. Mijlocind între noi împăciuitorii, ne-am împăcat pentru cincisute de guruşi. Atunci eu, la rîndul meu, primind această împăcare, am luat banii mai sus-amintiţi la medjlisul de împăcare, potrivit înţelegerii dintre noi, şi am renunţat, faţă de sus-numitul, la orice pretenţie şi la toate certurile în legătură cu cele arătate.

De aceea s-a scris acest act *(vesika)* sigilat şi i s-a înmînat, pentru a nu se mai lua în seamă în faţa judecătorilor dacă se vor ivi cumva, de azi încolo, pretenţii şi certuri din partea mea privind cele arătate mai sus.

Scris la întîi a lunii safer cel norocos, anul 1178.

Semnătura: Temeşvari-Ahmed, acum cadiu *(el-kadı)*.

Sigiliul: Ahmed...

Însemnare: Pentru hotarele moşiei Fundeni.

Bibl. Acad., DLXXXI/60a.
Orig. (24,3 × 45,4 cm), cu semnătură şi sigiliu (pe verso); scris: *yeni-divani*; rez. rom. (nr. 60).
Rez. *Cat.*, I, nr. 231.

---

[1] *Kozludjan*, în rez rom. apare greşit: *Furligean*.
[2] *Enderun-i-humayun agavatı*.
[3] Ştefan Racoviţă (26 ianuarie 1764—19 august 1765).
[4] *Vilasul*, Vlăsia (?).
[5] *Kodjafanaska* (?).
[6] *Çoran*.
[7] *Buzota*, *Puzota*, *Prunta* sau *Pronta* (?).
[8] Sau Liskodjanka.
[9] *Vîrlaşku*, *Varlaşku*; în alt document: *Rizeşku*, *Vizeşku*.

268 — 1764 octombrie 22 *(1178 rebi II 25)*

Hoget prin care Isa, cadiu de Brăila, confirmă împăcarea intervenită între Panaiot şi urmaşii lui Constantin, pentru averea rămasă după moartea lui Etam (Adam?). Panaiot a primit suma de 1 250 guruşi, renunţînd la pretenţiile sale asupra moştenirii din Iaşi.

Motivul scrierii acestei cărţi este acela că, aflîndu-mă, cu alte treburi, în oraşul Iaşi, reşedinţa Moldovei, din vecinătatea Brăilei cea bine păzită, mi s-a încredinţat să lămuresc, potrivit şeriatului, pricina care va fi descrisă mai departe:

Potrivit înaltului firman ilustru, emis pentru încheierea neînţelegerilor supusului nemusulman *(zimmi)* numit Panaiot, fiul lui Etam (Adam?), cu creştina zisă Petra, fiica lui Takfor, şi cu creştinii Gheorghe, fiul lui Constantin, şi Ştefan, fiul lui Constantin, şi cu Popa-Vasil, fiul lui Constantin, locuitori din oraşul mai sus amintit, am ţinut medjlisul

şeriatului profetului, prin mijlocirea ceauşului Husein, unul dintre ceauşii Divanului împărătesc, cînd acesta a sosit în oraşul mai sus-amintit.

După ce la medjlisul adunat a fost adusă sus-numita şi s-au prezentat sus-numiţii, ale căror nume sînt menţionate în ilustra poruncă, li s-a citit în faţă ilustrul firman. Atunci, sus-numitul pîrîtor, arătîndu-şi dorinţa sa, a rostit următoarele, în faţa celor ale căror nume se află mai departe: „Potrivit şeriatului, mie mi se cuvenea moştenirea rămasă de la tatăl meu, supusul nemusulman numit Etam, care s-a prăpădit mai înainte de aceasta în oraşul Iaşi, unde se stabilise cu negoţul. După aceea, avutul şi lucrurile sale, în valoare de peste trei zeci şi şase de mii de guruşi, au fost luate în stăpînire de unchiul meu, creştinul numit Mosail, care locuia tot în oraşul acela, iar după moartea acestuia le-a luat în stăpînire supusul nemusulman zis Lupu, iar cînd a murit şi el, le-au luat în stăpînire soţia sa, Petra, fiica lui Takfor, precum şi fiii arătaţi ai fratelui ei, prezenţi la acest medjlis. Cînd le pretinsesem eu, zicînd că «cer aceste avuţii şi lucruri», sus-numiţii au negat totul, iar eu n-am putut să aduc dovezi. De aceea se iscaseră între noi multe certuri şi duşmănii. Dar, în momentul de faţă, prin mijlocirea împăciuitorilor, certurile dintre noi s-au terminat, iar eu am renunţat la pretenţiile mele faţă de cei arătaţi şi faţă de sus-numita. Ne-am împăcat în schimbul a o mie două sute cincizeci de guruşi.

Atunci eu, la rîndul meu, primind această împăcare, am luat toţi banii aceia din mîinile lor şi din mîna sus-numitei. Astfel, am renunţat de tot la duşmăniile şi la cererile şi la pretenţiile mele privitoare la pricina mai sus arătată sau la alte drepturi ale mele, cunoscute. Dacă, de azi încolo, fie din partea mea, personal, fie prin vechilii mei, se va ivi vreo pricină în legătură cu cele amintite mai sus, să nu fie luată în seamă de către judecătorii cei generoşi şi să nu fie primită. Şi chiar dacă va apare vreun alt pîrîtor, atunci eu să fiu chezaş''.

Atunci, şi cei arătaţi, precum şi sus-numita au spus: „Am primit şi am întărit împăcarea de acest fel şi, fiecare dintre noi, nu avem nici un fel de pretenţii pentru cei o mie două sute cincizeci de guruşi predaţi sus-numitului pîrîtor, Panaiot, pentru această renunţare''. De aceea, la cerere, s-au înregistrat cele întîmplate, după confirmare, potrivit şeriatului.

Scris în luna douăzeci şi cinci din rebi-ul-ahîr, anul o mie şi o sută şi şapte zeci şi opt.

Martorii: El-Hadj-Ali beşa, agaua beşliilor din Moldova; Bülbül-zade Hasan aga; Husein aga...; Halil bin Mustafa din Rusciuc; Husein bin Mustafa din Rusciuc; Suleiman bin Abdullah; Ienachi fiul lui Anastas, agă de dorobanţi[1]; Pavlo, fiul lui Ioan *(Ivan)*, al treilea portar; Papazoglu, portarul, şi alţii...

Deasupra textului: „Potrivit poruncii; sărmanul de mine: Isa, cadiu *(mevla)* la Brăila cea bine păzită.

Sigiliul: Isa... 1163 [2].

Pe marginea din dreapta: Acesta este exemplarul doi.

Bibl. Acad., DLXXXI/61*a*.
Orig. (21 × 63 cm), cu legalizare şi sigiliu, scris: *ta'lik*, însemnare în caractere chirilice, rez. rom., nr. 61.
Rez. *Cat.*, I, nr. 232.

[1] *Tarabana agası.*
[2] 1749—1750.

Iarlîc (yarlık) prin care hanul Crimeii, Selim Ghirai, interzice tătarilor aparținînd tribului Urumbet-oglu și altora să tulbure liniștea locuitorilor din tîrgul Fălciu.

Tüzük [1]

Motivul scrierii acestui iarlîc de han [2] este că, tîrgul Fălciului *(Falçin)* fiind la hotarul Moldovei, cei de acolo au făcut acum arz către noi și au arătat că mîrzalele tribului Urumbet-oglu îi persecută și-i supără. De aceea li s-a dat în mînă acest iarlîc al nostru. Am ordonat ca, atunci cînd îl vor vedea, ei să știe că nici unuia dintre mîrzale și agale și seimeni *(segban)* sau vreunei alte persoane dintre ceilalți locuitori nu le dăm îngăduința noastră ca, mergînd acolo, să-i atace și să-i necăjească.

Dacă, de azi încolo, se vor găsi unii care, mergînd acolo, fără să fie trimiși, pricinuiesc supărări, vă poruncesc ca, prinzîndu-i, să-i închideți și, legîndu-i cu lanțuri, să-i trimiteți încoace. Ei să facă potrivit cuprinsului acestui iarlîc al nostru și să se ferească de contrariul. Așa să se știe!
În luna djemazi-ul-evvel, anul 1178.

Cu semnătură și pence: Selim Ghirai han, fiul lui Fetih Ghirai.
Pe marginea din dreapta: Mehmed Vehbi... [3]
Sigiliul: indescifrabil.

Bibl. Acad., MCCCLXXV/22.
Orig. (22 × 23,7 cm) cu *pence* și sigiliu, scris: *neshi-divani*.

---

[1] *Tüzük*, lege, edict; se poate citi și *suret* (copie, text).
[2] Selim Ghirai al III-lea, hanul Crimeii (1764—1767).
[3] Sub acest nume apare un *divan-efendi* al Moldovei.

270 ⟨1764⟩

Arzumahzarul clerului și boierilor din Moldova prin care se cere Porții otomane să fie oprite atacurile tătărești asupra țării, dîndu-se totodată firman să se restituie toate avuțiile jefuite și toți locuitorii luați în robie de tătarii din Bugeac și de nogai.

Smeritul arzuhal, prezentat cu acest mahzar de supunere, la Înalta Curte purtătoare de dreptate și la Pragul fericirii cel veșnic, din partea preaplecaților robi ai împărăției din țara Moldovei, mitropolitul episcopii *(piskopos)* și egumenii *(gumenos)* și preoții și călugării și boierii credincioși, este acela că, de mai bine de trei sute de ani de cînd sărmanele raiale ale țării Moldovei, s-au refugiat și s-au adăpostit la miluitoarea umbră a Înaltului Devlet cel veșnic, de atunci încoace ele au avut liniște și iertare și apărare și ocrotire de supărările vrăjmașilor potrivnici. Astfel că, sărmanii supuși depun toate sforțările lor pentru îndeplinirea preaînaltelor porunci și pentru producerea și strîngerea diferitelor feluri de zaherele ce vor fi trimise la Poarta fericirii, precum și pentru transportarea și scoborîrea lor la schelele împărătești mai la îndemînă. Dar, cu șase ani mai înainte, tătarii din Bugeac și nogaii, intrînd fără veste și cu multă

oaste prădalnică, au jefuit și au pustiit șapte cazale din țara mai sus-amintită, care este chilerul împărătesc, și, prădînd avuțiile și odoarele și vitele sărmanelor raiale, au ars casele și locuințele lor și au omorît suflete și, robind femei și copii, i-au legat și i-au luat cu sila. Toate aceste nedreptăți și îndrăzneala lor de a face astfel de tiranii și oprimări ajungînd la auzul prea înaltei împărății, se dăduseră porunci strașnice către fostul han al Crimeii, măria-sa Kîrîm Ghirai [1] han cel măreț, ca să slobozească pe toți robii pe care i-au luat cu sila.

Înapoind, după placul lor, pe unii robi și unele lucruri aflate în văzul tuturor, ei s-au împotrivit totuși să dea înapoi și să predea pe cei mai mulți dintre robi și cele mai multe lucruri, pe care le-au ascuns și le-au dosit. De aceea părinții și rudele raialelor robite se roagă pentru slobozirea copiilor și femeilor lor.

Afară de aceasta, măria-sa fostul han cel pomenit mai sus, precum și fostul prinț *(sultan)*, contrar vechiului obicei, au făcut felurite răutăți și au pricinuit necazuri sărmanelor raiale. Pe mulți oameni chemîndu-i cu sila, le puneau amenzi fără vină și fără a fi săvîrșit vreun păcat. De asemenea, prin necontenitele iarlîcuri pe care le dau ei, ca să nu se ia vamă și dările miriei, ce se dau potrivit vechiului obicei, pricinuiesc scăderea și lipsa avuției miriei [2]. De asemenea, ei primiseră învoire să facă arături și semănături pe o întindere de două ceasuri lățime și treizeci și două de ceasuri lungime din pămîntul Moldovei, cu condiția să plătească dările numite *öșür* și *alîm*, potrivit cerințelor obiceiului vechi care se respectă dintru început între tătari și moldoveni.

Dar cei din neamul pomenit mai sus, nemulțumindu-se cu aceasta, strămută din vechile lor vetre pe săracele raiale, cu femeile și copiii lor, sub pretext de arătură, și-i duc cu sila în locurile mai sus amintite și pun stăpînire pe ei și, punîndu-i să le slujească fără de nici o plată, îi persecută și-i asupresc.

Afară de acestea, intrînd și pe pămîntul Moldovei, ei ocupă cu sila tarlalele, care sînt proprietăți ale locuitorilor, și, punînd stăpînire pe ele, le fac proprietăți ale lor, încît, din pricina pacostei mari a cetelor tătărăști, au trecut în posturile de boierie și unii răufăcători și ațîțători, numai cu gîndul de a face supărări și nu încetează de a săvîrși fapte nepotrivite.

De aceea, ca să ajungă și asupra neputincioșilor de noi mila și îndurarea stăpînului lumii, sub a cărui umbră ne adăpostim și sîntem liniștiți dintru început, să se emită cu cinste și să se acorde, către măria-sa viteazul și gloriosul han de acum al Crimeii [3], firman purtător de înalta glorie pentru ca să se cerceteze robii luați mai înainte cu sila, așa cum s-a arătat, și care se află în mîinile tătarilor din Peninsula Crimeii, precum și ale nogailor și în mîinile tătarilor din Bugeac și din alte ținuturi și să fie sloboziți din mîinile lor asupritoare și să fie predați oamenilor numiți din partea supusului nostru voievod [4], iar cînd se va ivi cineva dintre tătari pentru pricini de judecată cu raialele Moldovei, ele să nu fie făcute ihzar, ci, potrivit obiceiului vechi, să li se facă dreptate prin mijlocirea voievodului nostru cel supus. De asemenea, ei să se ferească de fapte care pricinuiesc lipsa avuției miriei și să fie opriți de a ataca pămîntul Moldovei și a face asupreli și, neluîndu-se în seamă intrigile și ațîțările unor răufăcători, Moldova să fie apărată și ocrotită, astfel ca sărmanele

raiale să prindă viață și să se bucure. Porunca și firmanul în această privință depind de Curtea cea purtătoare de dreptate.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 131—130.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C. (?); scris: *neshi*.
Rez. Cat., II, nr. 916.

---

[1] Hanul Crimeii (1758—1764).
[2] *Mal-ı miri*.
[3] Selim Ghirai al III-lea (1764—1767).
[4] Grigore al III-lea Ghica.

ANEXĂ

Text românesc în caractere chirilice *

Noi, prea plecații robii împărăției din țara Moldovei, mitropolitul, episcopii, egumenii, preoții și călugării și toți boierii credincioși, robi la preaînaltul Prag al împărăției, smerită jalba noastră aceasta iaste: „Mai bine de trei sute de ani de cînd cea după moștenire țară împărătească a Moldovei, adecă săraca raia de cînd la cea miluitoare umbră a preaînaltului și veșnic Devlet au alergat și au avut odihnă și slobozenie și apărare de toate supărările împrotivnicilor vrăjmași și săracele raiale cu mare supunere a împlini preaînaltele porunci. Și mai vîrtos, la străjire a celor de feluri de zaherele și a o scoborî la schele ca să-s trimeață la Țarigrad, sîrguesc și să silesc. Acumu de șase ani și mai bine, norodul prădător al tătarilor Bugeacului și nogai, intrînd fără veste în țara Moldovei, cheleriul împărătesc, a prădat șapte ținuturi, jefuind lucruri și odoare, vite și robind, mai în scurt, stingînd de tot aceste șapte ținuturi, arzînd case și oameni și, făcîndu-să și pricinuitori de vărsare de sînge, au robit copii și fămei. Și ca aceste și mai mari lucruri îndrăznind a face. Aceste intrînd în auzul preaputernicei împărății, s-au milostivit asupra săracilor ca să se întoarcă înapoi de la tătari toate acele ce au prădat și să dea și pe toate raialele ce au robit, dîndu-să strașnice porunci la măria-sa hanul Crîm Ghirai ce au fostu mai înainte. Pe umili din raiale, care erau văzuți și știuți, pentru vindere s-au dat înapoi și cîteva lucruri, iar robii cei mai mulți, care au robit, și lucrururile cele mai bune, care au ascuns, nevrînd ca să le dea înapoi. Săracele raiale, care mergea la hanul și cerea milă ca să li se dea muierile și copiii și lucrurile lor, pentru ca să nu aibă obraz săracii să-și ceară ale lor, cu feliuri de feliuri de tiranii și asupreale, necontenite iarlîcuri făcea și da și ducea pe raiale pe la Crîm, făr de leacă de dreptate, păgubindu-i și sărăcindu-i. Și pentru unele răutăți ca aceste, dîndu-se necontenite iarlîcuri ca acele care era pricinuitoare de stricăciune și lipsa *mal-i miri*. Acolo unde, dinceput tătarii cu moldovenii avînd tocmală după obicei vechi, păzit fiind ca să să dea zeciuială *(ușur)* și *alîm*, obișnuita dajdie după locul Moldovei, în lat „doi ceasuri" și în lung „treizeci și doi"[1], ce li s-au dat, să are și să seamene, ce s-au tocmit și au luat și voie numai pe acest loc. Tătarii nemulțumindu-se la aceasta, avînd obraz, lua pe săracii raiale cu femei și cu copii și cu sila, strămutîndu-i, îi ducea la locurile lor și-i punea de le slujea fără de nici o plată și, nemulțumindu-se nici cu aceasta, se obrăznicea și intra și în pămîntul Moldovei și cu sila făcea zaptu țarinile raialelor și din această mare obrăznicie a tătarilor, văzînd mulți cari nu era din rînduiala boierilor, prin mijlocirea lor au intrat și la această rînduială. Noi prea plecații robi, dinceput păzîndu-ne mai înainte la mila

și la îndurarea care cuprinde pe toți, alergăm și cu genunchii plecați ne rugăm ca să ne ajungă și pre noi mila și îndurarea cea obișnuită a preaputernicei împărății, ca săracii acei care s-au robit atît de la Ostrovul Crîmului, de la nogai, de la bugeaclîi, cît și de la alte părți din țara tătărască, cercetîndu-se și aflîndu-se, să se slobozească și să se dea în mîinile oamenilor rînduiți despre partea domnului nostru. Și de acum înainte, raialele Moldovei care vor avea pricini de judecăți cu tătarii să nu facă *ihzar*, adică să nu se ducă în țara tătărască, ci, după obiceiul vechi, să se caute judecățile lor cu știrea domnului nostru ca să mijlocească cuvintele lor cele de îndreptare și ca să depărteze lucrurile care fac pricină că dă lipsă la *mal-i miri*, și să lipsească asuprealile din pămîntul Moldovei. Și pentru ca să fie apărată și ocrotită țara Moldovei să se dea preaînaltele porunci la măria-sa hanul acest de acum. Această poruncă să ni se miluiască ca să se bucure săracii. Aceasta rămîne la mila și la porunca al dreptului loc și la înalta și dreapta Poartă.

Urmează 33 de peceți.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria. rola 2, c. 131—130.

Orig., Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C.(?). Text rom. în caractere chirilice, cu 33 de peceți, în frunte cu Gavrilă, mitropolitul Moldovei *(20 februarie 1760 — 20 februarie 1786)*.

Ed. Marcel D. Ciucă, *Trei documente bilingve româno-turcești*, în „Revista de referate și recenzii", Istorie-arheologie, VIII, nr. 3/1971, p. 371—372.

---

* S-a transcris respectîndu-se terminologia textului chirilic.

[1] Se referă la „Vatra lui Halil pașa", și la „32×2 ceasuri", teritoriu cedat din Moldova în favoarea tătarilor din Bugeac.

271 — 1765 ianuarie 2 *(1178 receb 9)*

Act prin care Mehmed Vehbi, secretarul divanului (divan-efendi) Moldovei, curmă pricina dintre Mehmed beșa, fiul lui Mustafa, iamac din Bender, și preotul Ionică, vlădică din Moldova, pentru o vînzare de 94 de boi și 40 de căpițe de fîn, cumpărate de alt negustor, înainte de expirarea termenului stabilit.

Sensul scrierii acestui act este că unul dintre negustorii din Moldova, iamacul *(yamak)* din Bender, Mehmed beșa ibni Mustafa, originar din Trapezunt *(Trabzon)*, pretinde de la preotul numit Ionică *(Iuvanaki)*, vlădică, următoarele : „Eu cumpărasem cu cîntar de la vlădica cel amintit mai sus, de față cu musulmanii, nouăzeci și patru de boi și patruzeci de căpițe de fîn cu două mii și cinci sute de guruși. El s-a învoit să dea soroc de patruzeci de zile pentru procurarea celor două mii și cinci sute de guruși, dar cînd eu am stat în altă parte, timp de cinsprezece zile, pentru pregătirea sumei mai sus amintite, atunci, datorită lăcomiei sale pentru un preț mai mare, el le-a vîndut unui alt negustor cu numele de Mustafa. Acum eu i-am adus banii aceia înainte de împlinirea sorocului. De aceea cer de la el boii și fînul". Cînd sus-numitul vlădică a fost întrebat, acesta a spus că își ține înțelegerea sa, așa cum s-a scris mai sus, dar a tăgăduit cu totul faptul că ar fi încheiat definitiv vînzarea și sorocul pentru banii aceia. Astfel, el a cerut dovezi care să adeverească pretenția sus-numitului Mehmed beșa. După ce i s-a arătat de mai multe ori sorocul, potrivit șeriatului, el nu a putut să dovedească

plîngerea sa și a cerut să depună jurămînt. După ce au fost puși să jure, el a depus, după aceea, jurămînt și în biserică, potrivit obiceiului credinței lor, astfel că cearta lor a fost înlăturată în felul acesta.

De aceea s-a scris prezentul act și s-a dat în mîna celui care l-a cerut.

Scris în a noua zi din luna regeb cel unic, anul 1178.

Martori: El-Hadj Selim aga; Fratele său, El-Hadj Ali aga; Negustorul Husein aga, cel care locuiește în Iași; Molla-Iahia; Serdar-zade Ali aga; Çukadar-Mehmed aga și alții.

Deasupra textului: Scris de către Mehmed Vehbi, secretarul de acum al Divanului Moldovei.

Sigiliul: Mehmed Vehbi...

Bibl. Acad., DCCLVII/106.
Orig. (37×23 cm), cu semnătură și sigiliu.
Pe verso: însemnare.
Rez. *Cat.*, II, nr. 918.

272 **1763 iunie 1—10** (*1178 zilhicce, evasıt*)

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se poruncește autorităților otomane din cazalele Silistra, Provadia, Ismail, Chilia, Brăila, Akkerman ș.a. să ia măsuri pentru ca negustorii care aduc la Constantinopol diferite grăsimi să le transporte în vase și butoaie separate, fără a le amesteca unele cu altele.

Aleși printre cadii și judecători, izvoare de înțelepciune și de elocvență, voi, care sînteți cadiii și naibii cazalelor Silistra și Provadia și Ismail și Chilia și Brăila și Akkerman și... [1] și... [1], să vă crească virtuțile, precum și voi, zabiții glorioși printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, deși, din trecut și pînă acuma, grăsimile *rogan — sade* și cervișul și seul [2], care se aduc la Poarta fericirii mele din locurile mai sus-amintite, nu veneau amestecate *(mahlut)* unele cu altele, ci fiecare fel se aducea separat, a ajuns totuși la auzul meu împărătesc știrea că, toate grăsimile sosite în momentul de față fiind aduse amestecate laolaltă, nu este cu putință folosirea grăsimilor de *rogan — sade* și cerviș, încît cei care se roagă lui Allah au greutăți și necazuri în cumpărarea de grăsimi curate.

De aceea s-a dat firmanul meu pentru ca cei care cumpără și vînd produse de acest fel să fie sfătuiți strașnic ca să nu amestece grăsimile laolaltă, ci să le trimită punînd fiecare fel, în stare curată, în alte ulcioare *(desti)* și rezervoare *(yedek)* și în alte bote *(potna)* și să fie opriți cu desăvîrșire de a face fapte nepotrivite. Astfel, a fost emisă anume această ilustră poruncă a mea și trimisă cu... [1].

Produsele mai sus amintite făcînd parte din proviziile zilnice ale dreptcredincioșilor lui Allah, dorința mea împărătească este de a se depune eforturi și de a se arăta atenție ca grăsimile și cervișul să fie trimise încoace curate și neamestecate. De aceea, cînd veți lua cunoștință, voi să-i invitați la medjlisul șeriatului pe negustorii care cumpără și vînd astfel de produse și, explicîndu-le cuprinsul ilustrei mele porunci, să-i opriți de la asemenea vicleșuguri. De asemenea, să-i sfătuiți cu țărie ca, de azi încolo, să nu amestece nimic altceva la grăsimi și la cerviș, ci

să pună pe fiecare separat şi curat în ulcioare, rezervoare şi bote. Supraveghind mereu acest lucru, să depuneţi eforturi în aşa fel încît, cei care, nedînd ascultare, se îndîrjesc şi continuă să le amestece să fie prinşi şi pedepsiţi cu ajutorul căpeteniilor lor.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, depunînd eforturi şi arătînd atenţie, cu toţii în unire, pentru aducerea la îndeplinire a ilustrei mele porunci, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Astfel, la sosirea lui, să procedaţi potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare şi să vă temeţi mult şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii zilhidjge cea onorată din anul o mie şi o sută şi şaptezeci şi opt.

Însemnări: 1) Sosit la 6 M., anul ⟨1⟩179 [3]. 2) Ca urmare a venit şi scrisoarea marelui vizir. 3) Semnătură vizirală.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.61.
Suret, Bibl. Naţ., „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 78 (Vidin), p. 124; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 919.

---

[1] Loc alb.
[2] *Don yağlari.*
[3] 25 iunie 1765.

273 — 1765 iunie 10—19 *(1178 zilhicce, evahır)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se cere autorităţilor otomane din Vidin să raporteze adevărul despre cele relatate de Ştefan Racoviţă, domnul Ţării Româneşti, precum că iamacii din Vidin pătrund în Ţara Românească fără voia comandanţilor lor şi atacă locuitorii şi tulbură liniştea lor, contrar nizamului acordat ţării.

Guvernator glorios, căpetenie onorată, orînduitorul lumii, cel cu măsuri chibzuite în toate treburile şi cu gînduri pătrunzătoare, cel ce săvîrşeşti treburi importante şi ai păreri bune în aranjarea treburilor, temelia împărăţiei, căpetenie de vază printre cei fericiţi şi măreţi, cel care te bucuri de bunăvoinţa înaltului stăpîn, tu, care eşti muhafîzul de Vidin, Ali paşa, preaînaltul Allah să-ţi menţină mărirea!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să-ţi fie cunoscut că în scrisorile care au sosit de astă dată la Înalta Poartă din partea voievodului de acum al Ţării Românesti, voievodul Ştefan *(Istefan)*, sfîrşitul să-i fie cu noroc, se spune că, mai înainte de aceasta, făcîndu-se plîngere împotriva iamacilor din Vidin, care, năvălind în Oltenia [1], nu ascultau de căpeteniile lor şi îndrăzneau să necăjească sărmanele raiale şi să facă răutăţi, fusese emisă ilustra mea poruncă potrivit căreia sus-numiţii fuseseră scoşi din Ţara Românească prin unirea zapciilor de la serhat şi se făcuse bună rînduială, încît, pînă în a douăzeci şi doua zi a lui zilka'de din anul acesta binecuvîntat [2], toţi ascultau de ilustra mea poruncă şi se supuneau căpeteniilor *(zabıtan)* lor. El a mai arătat că, totuşi, în clipa de faţă, ienicerii cei pomeniţi mai sus, supunîndu-se vorbelor unor intriganţi şi neascultînd de căpeteniile lor şi ieşind din vorba lor, au zis: „De ce stăm noi în cetatea

Vidin, ca şi cum am fi închişi? De şase luni încoace nu ne-am mai dus în Ţara Românească". Şi apoi, încălecînd pe cai, fără ştirea căpeteniilor *(zabıtan)*, s-au dus cu toţii în oraşul *(kasaba)* Craiova, iar cînd ceauşul cel mic, Ebubekir, pildă printre cei de o seamă cu el, să-i crească norocul, care locuieşte în oraşul acela, din partea ogeacului, punînd să-i fie aduşi sus-numiţii, i-a sfătuit cu bunătate şi le-a cerut să se întoarcă la Vidin, ei nu s-au astîmpărat şi, afară de aceasta, potrivit dovezilor *(temessük)* cu scris grecesc [3], aflate în mîinile lor, au arătat asprime, zicînd că „noi cerem drepturile noastre şi, pînă ce nu le vom lua, nu ne vom duce în altă parte cu nici un pas". Ei au luat pe ascuns boii şi vacile şi lucrurile locuitorilor, iar indivizii cu numele de Omer şi Hadji, pătrunzînd, împreună cu patru prieteni de-ai lor, în satul Borilă [4] din cazaua Cerneţ *(Cerneş)* [5], au ucis două raiale şi au rănit pe alţi cîţiva oameni şi, de asemenea, izgonindu-i pe tahsildarii din cazale, au folosit forţa şi s-au îndîrjit zicînd că „nu vom lăsa să vi se dea bani pînă ce nu se vor percepe cele ce avem noi de luat".

În scrisoarea sa, el mai scrie cu amănunte că prin pătrunderea lor în Ţara Românească, contrar ilustrei mele porunci şi împotriva nizamului, sub pretextul unor neîntemeiate datorii de acest fel, sărmanii sînt necăjiţi şi deznădăjduiţi, iar raialele unor sate s-au împrăştiat, încît tiraniile şi persecuţiile lor nu au sfîrşit.

Numai că, mai înainte de aceasta, se întocmise un nizam drastic pentru ca iamacii, precum şi celelalte cete de ostaşi din Vidin să nu mai meargă în Ţara Românească, iar în cazul cînd se duc, să respecte unele condiţii şi angajamente şi să meargă pentru negoţ cu acte de învoire de la căpeteniile lor şi să nu locuiască şi să nu stea acolo.

Ele se află înregistrate în condicile judecătoriei din Vidin. În felul acesta, supuşii mei ieniceri care, din trecut şi pînă acuma, arată ascultare şi supunere, se lăsaseră de astfel de fapte şi purtări contrare ilustrei mele porunci şi obligaţiilor lor. De aceea a fost emisă anume şi trimisă această ilustră poruncă a mea pentru a se afla adevărul şi a se face cunoscut la înalta mea Poartă şi dacă este adevărat că ei pătrund în Ţara Românească fără voia căpeteniilor lor şi pretind datorii închipuite, care nu sînt stabilite prin şeriat.

De asemenea, supuşii mei aflaţi în slujba de pază trebuie să facă potrivit îngăduinţei mele împărăteşti şi nu este cu putinţă ca ei să aibă purtări şi să săvîrşească fapte contrare obligaţiunilor lor de a nu intra în Ţara Românească fără voia căpeteniilor lor. De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie ca să se afle, aşa cum trebuie, dacă este adevărat sau nu că ei, intrînd în Ţara Românească, fără voia căpeteniilor, îndrăznesc să facă răutăţi şi să pretindă datorii neîntemeiate, aşa cum a scris voievodul mai sus amintit, iar după ce se va afla adevărul despre această treabă, să se scrie la înalta mea Poartă şi să se facă cunoscut. De asemenea, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de a scrie contrariul celor întîmplate.

Astfel, la sosire, procedînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare, să vă temeţi şi să vă ţineţi departe de cele ce sînt contrare. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui zilhidjge din anul o mie şi o sută şi şaptezeci şi opt.

De la reşedinţa din bine păzitul: Islambol.

Însemnări: 1) Întocmai cu originalul. 2) Sosit la: 22 muharrem *(M.)*, anul 1179 [6]. 3) Ca urmare, a sosit şi scrisoarea marelui vizir.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.59.
Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia,
Suret, R.C.78 (Vidin), p. 131; scris: *neshi.*
Rez. *Cat,* II, nr. 930.

---

[1] *Kara Eflak.*
[2] *22 zilka'de 1178* = 13 mai 1765.
[3] *Hatt-ı Rumi.*
[4] *Borila* sau *Burila.*
[5] Cerneţ, azi înglobat în Drobeta-Turnu Severin.
[6] 11 iulie 1765.

274 — 1765 iunie 10—19 *(1178 zilhicce, evahır)*

Arzul cadiului de Vidin, către Poartă, asupra discuţiilor avute cu localnicii după sosirea firmanului cuprinzînd condiţiile de negoţ în Ţara Românească. Firmanul fusese emis în urma protestului domnului împotriva abuzurilor iamacilor din Vidin.

Arzul supusului de mine către Poarta Devletului este următorul: În scrisorile trimise la Înalta Poartă de voievodul de acum al Ţării Româneşti [1] se arăta că, mai înainte de aceasta, cînd iamacii din Vidin năpădiseră Oltenia [2], el făcuse jalbă că aceştia nu arată supunere faţă de căpeteniile lor şi îndrăznesc să persecute sărmanele raiale, iar potrivit ilustrei porunci emise după aceea, mai sus pomeniţii fuseseră scoşi din Ţara Românească prin unirea zapciilor de la serhat, făcîndu-se astfel bună rînduială *(nizam)*, încît, pînă în a douăzeci şi doua zi din zilka'de a acestui an binecuvîntat [3] toţi arătară supunere faţă de ilustra poruncă şi ascultară de căpeteniile lor, dar că, în această clipă, bulucurile de iamaci, dînd ascultare vorbelor unor persoane şi împotrivindu-se sfaturilor căpeteniilor lor şi ieşind de sub ascultarea lor, încalecă pe caii lor, fără ştirea căpeteniilor lor, şi, mergînd cu toţii în oraşul Craiova, se poartă aspru, potrivit dovezilor *(temessük)* pe care le au în mîinile lor, cu scris grecesc [4], spunînd: „Cerem drepturile noastre şi pînă ce nu le vom lua, nu ne vom duce cu nici pas în altă parte". El mai arătase că „în felul acesta" ei iau pe ascuns, boi şi vaci. Or, mai înainte de aceasta se întocmise un nizam drastic ca iamacii din Vidin, precum şi ceilalţi militari să ⟨nu⟩ se ducă în Ţara Românească, iar dacă se duc, în acest caz, ei trebuie să respecte anumite condiţii şi angajamente şi să meargă cu acte de învoire de la căpeteniile lor, pentru negoţ, fără să stea sau să se aşeze acolo.

Astfel, a sosit cu cinste la bine păzitul Vidin, prin mîna tătarului [5] măriei-sale marelui vizir [6], porunca purtătoare de înaltă glorie, emisă către muhafîzul de acum din Vidin, măria-sa generosul şi fericitul şi milostivul vizir Ali paşa, Allah să ducă la bun sfîrşit dorinţele sale, ca să afle adevărul despre acest lucru şi să vadă dacă aceştia pătrund într-adevăr în Ţara Românească fără voia zabiţilor lor şi pretind datorii îndoielnice, care nu sînt stabilite prin şeriat, spre a face apoi cunoscut adevărul la Înalta Poartă.

Atunci, cărturarii *(ulema)* care stau în bine păzita localitate amintită, precum și ienicerii Înaltei Curți și gebegiii și topciii și toparabagiii, ca și agalele din localitate au fost invitați la onoratul medjlis convocat în fața înălțimii măriei-sale vizirului mai sus menționat și cînd a fost citit în fața lor, toți au spus că au auzit și s-au supus, iar măria-sa vizirul i-a sfătuit drastic și i-a prevenit.

Atunci, luîndu-și cu toții obligația că nu se vor mai duce, au grăit astfel, în răspunsul lor: „Întrucît, mai înainte de aceasta, fusese acordată și dăruită porunca purtătoare de glorie, dîndu-se învoire și permisiune de a se face vînzări și cumpărări în Țara Românească prin locurile de bazar și prin localitățile pe unde se află beșliagale, fără a se ședea acolo, în felul acesta au rămas banii noștri în Țara Românească, iar potrivit poruncii glorioase emise apoi, am stat și am locuit vreo șase luni în bine păzitul Vidin, după care unii au pătruns în Țara Românească pentru a-și cere banii".

Dar, de astă dată, cînd măria-sa vizirul mai sus amintit a venit cu cinste și măreție la bine păzitul Vidin, iamacii aflați în părțile Țării Românești au fost sfătuiți strașnic și preveniți, înainte de a se fi emis înalta poruncă, și s-au scris buiuruldiuri drastice, iar la primirea lor, toți au venit la Vidin și, zicînd că au auzit și s-au supus, și-au luat cu toții angajamentul de a nu se mai duce în Țara Românească. Măria-sa ⟨vizirul⟩ mai sus pomenit arată atenție și grijă, depunînd totdeauna eforturi și strădanie pentru ca să se facă după voia împărătească și se ferește foarte mult și se ține departe de contrariul, procedînd în toate cu atenție și cu grijă.

Toți într-un glas luîndu-și angajamente și obligații, s-a făcut arz, la cererea lor, și s-a adus la cunoștința Porții purtătoare de dreptate, pentru a se ști la Înalta Poartă precum că, de acum încolo, situația va fi făcută cunoscută la Înalta Poartă în mod amănunțit. Firmanul și porunca ce vor urma depind de Poarta cea purtătoare de noroc.

Însemnare: Sosit la 25 M., anul 1179 [7].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 57—58.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C. 78 (Vidin), p. 138—139; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 933.

---

[1] Ștefan Racoviță (25 ianuarie 1764—18 august 1765).
[2] *Kara-Eflak.*
[3] 13 mai 1765.
[4] *Hall-ı Rumi.*
[5] *Talar*, aici în sens de curier.
[6] Muhsin-zade Mehmed pașa.
[7] 18 iulie 1765.

275 **1765 iunie 20—29** *(1179 muharrem, evail)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se poruncește autorităților otomane din Vidin să respecte condițiile stabilite în legătură cu aducerea de secerători din Moldova și Țara Românească pentru cazalele din sudul Dunării. Se arată, totodată, că și voievozilor români li s-au comunicat aceste condiții. Se cere, de asemenea, să se ia măsurile cuvenite pentru seceriș.

Muhafîzul de Vidin... [1], vizirul meu... [2] și valiul de Oceacov, vizirul meu... [2], preaînaltul Allah să vă mențină mărirea, și voi, glorioși

printre cadii și judecători, izvoare de înțelepciune și de elocvență, care sînteți cadiii și naibii aflați în locurile pe unde se duc și se întorc raialele ce se scot în fiecare an din Țara Românească și din Moldova pentru seceriș, să vă crească virtuțile, precum și voi, zabiții glorioși printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, deși în ilustrele mele porunci emise se află scris ca raialelor din Țara Românească și din Moldova, care se trimit în fiecare an în împrejurimi pentru seceriș, să li se dea, la terminarea treburilor, plata ce li se cuvine și ele să fie trimise înapoi, la vetrele lor, a sosit totuși la auzul meu împărătesc, prin știrile date de cei veniți de pe acolo, vestea că aianii și locuitorii localităților pe unde se duc raialele moldovene și muntene nu le lasă să se întoarcă la locurile lor, ci le așază prin cătunele și ciftlicurile lor, încît, în felul acesta, raialele muntene și moldovene se împrăștie în fiecare an în împrejurimi și vecinătăți, căzînd în mîinile asupritorilor *(mütegallibe)*.

În anul trecut se dăduse ilustra mea poruncă pentru ca raialele moldovene și muntene, scoase din Țara Românească și din Moldova pentru seceriș și împiedicate la întoarcere, să fie luate prin mijlocirea mubașirului desemnat, oriunde se găsesc și în mîna oricui se află, și să fie duse și așezate în Moldova și în Țara Românească, iar de azi încolo să se respecte totdeauna condițiile și să se procedeze potrivit nizamului acesta. De cîte raiale de secerători va fi trebuință în fiecare caza, atunci, cu voia celui preaînalt, să fie numiți, înainte de sosirea vremii secerișului, cîte doi oameni ca vechili din partea tuturor locuitorilor cazalei și să fie trimiși cu seneturi din partea șeriatului la voievozii Țării Românești și ai Moldovei și, dînd în mîinile voievozilor seneduri *(sened)*, cu arătarea numărului raialelor cerute potrivit acelui sened, să se scoată în grabă numărul de raiale cerute, iar la terminarea treburilor, dîndu-li-se în mîini toți banii ce li se cuvin, ele să fie trimise apoi, îndată, înapoi, în Moldova și Țara Românească, iar dacă un singur creștin va rămîne în urmă, atunci locuitorii cazalei să fie puși să-l găsească.

Întrucît și în anul acesta binecuvîntat s-a apropiat anotimpul secerișului, s-au trimis voievozilor Țării Românești și Moldovei ilustre porunci, separate, dîndu-li-se sfaturi severe ca să-i scoată, potrivit nizamului amintit mai sus, și să-i trimită pe secerătorii de care e trebuință.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca voi, care sînteți vizirii mai sus-menționați și cadiii și naibii și zabiții, amintiți mai înainte, cînd veți lua cunoștință, să desemnați din fiecare caza cîte doi oameni, ca vechili, în vederea obținerii de secerători în număr îndestulător și să-i trimiteți cu sened din partea șeriatului, iar, cu voia celui preaînalt, după terminarea treburilor, cu plată *(ücret)*, să depuneți strădanie și să aveți grijă ca toți să se întoarcă în vilaieturile lor. Să vă feriți și să vă țineți departe de contrariul!

Astfel, la sosirea prezentei, vă poruncesc să procedați potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste, în această privință, și care cere supunere și ascultare și să vă temeți și să vă țineți departe de contrariul. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lui muharrem cel venerat din anul 1179.

Bine păzitul: *Islambol*.

Însemnări: 1) Sosit la 15 M., anul ⟨1⟩179[3]. 2) Ca urmare, a fost dată scrisoare şi din partea marelui vizir.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.60.
Suret, Bibl. Naţ. ,,Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C.78 (Vidin), p. 126; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 923

[1] S-a renunţat la *elkab*.
[2] Loc alb.
[3] 4 iulie 1765.

276 1765 iunie 20–29 *(1179 muharrem, evail)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se porunceşte autorităţilor otomane din Vidin să reglementeze comerţul în Ţara Românească, după modelul nizamului dat Moldovei, alegînd un număr suficient de negustori, din totalul de 100, cărora li se va îngădui să intre în Ţara Românească, în timp ce pentru Moldova se fixaseră numai 50, cu condiţia de a respecta o serie de clauze prevăzute în firman. Era vorba de negustori musulmani, în afara celor creştini.

Vizirul meu Ali paşa... [1], muhafîz de Vidin,... [1], mevlana, cadiul de Vidin, şi tu... [1], căpetenia de ieniceri din Vidin, precum şi tu, turnagibaşi Seid-Mahmud, să-ţi crească gloria, care ai fost numit, mai înainte de aceasta, să pui rînduială la Brăila *(Îbrail)* şi acum eşti desemnat mubaşir pentru cele arătate mai jos, cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că Ţara Românească şi Oltenia [2] sînt chilerul înaltului meu Devlet şi sosirea unor cantităţi mari de zaherele felurite din ţara mai sus amintită ajută la buna întreţinere a credincioşilor lui Allah.

Se ştie însă că numai cu un număr mare de raiale se obţin zaherele multe şi se procură banii tributului Ţării Româneşti, care se fac havalea pentru soldele celor de la serhaturi. Chiar în clipa cuceririi Olteniei [3], numărîndu-se raialele de acolo, se găsiseră prezente peste o sută douăzeci şi cinci de mii de raiale, aşa că şi diferitele feluri de zaherele se produceau din belşug, iar banii pentru tributul lor se procurau cu uşurinţă.

Dar, de atunci încoace, prin pătrunderea în ţara mai sus amintită, sub pretext de negoţ, a ostaşilor şi civililor de pe malurile Dunării şi din alte locuri, şi din pricina persecuţiilor şi tiraniilor acestora, locuitorii au fugit de oprimări, încît numărul lor a scăzut mereu, aşa că, ori de cîte ori se iveau, în felul acesta, greutăţi în strîngerea şi procurarea avuţiilor miriei, ca şi a dărilor stabilite, se trimiteau, din cînd în cînd, de la Înalta Poartă, mubaşiri, care, scoţîndu-i şi izgonindu-i pe tirani şi răufăcători, înlăturau persecuţiile.

Afară de aceasta, şi în anul ⟨o mie o sută⟩ şaptezeci şi trei [4] desemnîndu-se mubaşiri şi anchetatori *(müvella)*, aceştia tăiaseră toate legăturile celor care stabileau relaţii, pretinzînd drepturi, sau sub alte pretexte, iar după alungarea şi îndepărtarea tuturor răufăcătorilor, se dăduse voie şi permisiune ca un număr de cîţiva negustori, dintre cei cinstiţi, să facă totuşi negoţ în Ţara Românească prin bazaruri, fără să şadă acolo. Dar, nearătîndu-se numele şi neprecizîndu-se numărul negustorilor cărora li se acordase învoire de a intra în Ţara Românească, persoanele răufăcătoare au găsit un prilej în aceasta şi au intrat, ca şi mai înainte, sub pretext de negoţ, făcînd iarăşi tiranii greu de înlăturat, încît a devenit cu neputinţă deosebirea negustorilor cinstiţi de răufăcători şi tirani.

De asemenea, din arzurile şi mahzarurile sosite şi de astă dată din amîndouă părţile, reiese că tiraniile şi împrăştierea raialelor se datoresc neputinţei de a-i separa şi de a-i deosebi pe răufăcători de oamenii de treabă, încît, împărăţia mea atotştiutoare aflînd de ele, a devenit necesar şi important ca, pentru liniştea negustorilor şi raialelor, cele privitoare la negoţ să fie aranjate cu un nizam drastic şi să se stabilească numărul persoanelor care vor face negoţ ⟨în Ţara Românească⟩.

Mai înainte de aceasta, sub pretextul negoţului, şi în Moldova se făceau tiranii şi asupreli, dar de la aranjarea încoace a nizamului cunoscut, în privinţa negoţului, pacostea şi supărările au fost înlăturate din Moldova, iar necazurile pricinuite de ele au fost date la o parte, aşa că negustorii şi raialele au ajuns la linişte şi siguranţă. De aceea, cînd nizamul Moldovei a fost scos din Cancelaria *(Kalem)* Divanului meu împărătesc, s-a găsit scris şi înregistrat că fusese dată ilustra mea poruncă de învoire şi permisiune, cu respectarea condiţiilor următoare : „De azi încolo, în ţara Moldovei să nu se înfiinţeze odăi şi cîşle *(kışlak)* şi să nu se întreţină acolo herghelii de cai şi vite pentru prăsilă şi nici stupi, iar diferitele feluri de zaherele să nu fie luate de la sărmani cu preţuri scăzute, ci la preţul curent, şi să fie trimise direct la înalta mea Poartă, fără a fi ascunse sau a fi înmagazinate. De asemenea, în cazalele şi satele pe unde se vor duce pentru negoţ, ei să nu ceară de la raiale nutreţ şi provizii fără plată şi să nu atace familiile şi copiii raialelor, să achite fără împotrivire dările care se percep potrivit obiceiului ţării şi să le dea celor care sînt însărcinaţi cu strîngerea lor. De asemenea, să nu stea în cazale şi să nu ia în proprietate *(temellük)* menziluri sau locuinţe *(mesken)* şi să nu facă arături şi semănături. Dintre negustorii cinstiţi, să fie aleşi, prin mijlocirea şi aprobarea tuturor, un număr de cincizeci de persoane, care să locuiască cu chirie doar în tîrgul Iaşi. Ei să-şi ia angajamente în faţa tuturor, iar pentru a-i pedepsi pe cei care vor săvîrşi fapte contrare condiţiilor mai sus-arătate, negustorii aceia să dea dovezi *(temessük)* pecetluite de chezăşie între ei".

De aceea intrarea şi în Ţara Românească, întocmai ca şi în Moldova, a unui număr stabilit de negustori, dintre negustori cinstiţi, care să cumpere zaherele şi să le transporte la Înalta Poartă, precum şi cunoaşterea numelor acestora şi împiedecarea altora, vor prilejui, cu voia preaînaltului Allah, înlăturarea tiraniilor şi din Ţara Românească şi vor înlesni sosirea, la înalta mea Poartă, a unor cantităţi mari de felurite zaherele, obţinute prin asigurarea liniştii sărmanilor supuşi. De asemenea, este clar că ⟨măsurile amintite⟩ vor face să nu se întrerupă negoţul.

Astfel, s-a dat înalta mea iradea împărătească pentru ca, prin mijlocirea voastră şi prin mijlocirea voievodului Ţării Româneşti [5], să se încheie de astă dată un nizam pentru ca, afară de un număr ştiut de negustori zimmi, care vor face negoţ în Ţara Românească, să se aleagă încă o sută de negustori dintre musulmani, militari şi civili, care să facă însă negoţ fără să se stabilească acolo. Afară de negustorii mai sus pomeniţi, care se vor duce şi se vor întoarce, ceilalţi doritori de negoţ, fie din motivul că sînt din acelaşi loc, fie din motive de relaţii, să se asocieze cu ei şi să facă comerţ prin mijlocirea lor, încît numărul celor care umblă prin ţară să nu treacă de o sută.

De aceea, în afară de numărul amintit de negustori, necesari şi îndeajuns, stabiliţi şi preferaţi pentru negoţul celor din Vidin, dacă se vor mai găsi alţi vidineni care doresc să facă negoţ, aceştia să fie aleşi

dintre ei, prin mijlocirea voastră și a voievodului Țării Românești, iar cei aleși să fie trecuți ca asociați pe lîngă negustorii din Vidin, cu condiția ca să-și facă negoțul lor prin mijlocirea celor care se duc în Țara Românească. Acest nizam să fie încheiat la judecătorie și să fie înregistrat acolo, luîndu-se din mîinile lor hoget și senet sigilat precum că, de azi încolo, nu vor face contrariul și că vor circula fără să șadă acolo și vor locui singuri, cu chirie, numai la Craiova și vor îndeplini condițiile mai sus-arătate și că se vor supune ilustrei porunci.

De asemenea, s-a dat firmanul meu purtător de cinste pentru ca ei să fie legați între ei prin chezășie, iar toate acestea să fie aduse la cunoștință la înalta mea Poartă. Astfel, la sosirea acestei porunci ilustre a mea prin... [6], vi se dă firmanul meu purtător de înaltă glorie în sensul ca, supunerea față de porunci a supușilor mei ostași, dintre apărătorii credincioși, care stau și locuiesc la norocoasele serhaturi islamice, și ascultarea fiind obligațiile fiecăruia, ei să accepte nizamul amintit mai sus, despre care s-a dat de astă dată iradeaua mea împărătească, și să se ferească, de azi în colo, de a fi acuzați de tiranie și opreliște, ca răufăcătorii, și să nu intre în gura lumii prin fapte rele. Este clar că, în felul acesta, vor prilejui ca raialele împrăștiate să se întoarcă și să stea liniștite.

De aceea, așa cum s-a arătat mai sus, să-i puneți să aleagă dintre ei cîți oameni anume vor prefera, din numărul negustorilor arătați mai sus, și, alegîndu-i și pregătindu-i, să-i puneți să primească mai sus-amintitele condiții, iar hogetul șeriatului și senedul, care vor fi luate din mîinile lor, să le trimiteți și să le prezentați la înalta mea Poartă și să supravegheați în continuu și să vă străduiți foarte mult pentru ca, de azi încolo, nimeni să nu săvîrșească fapte contrare. De aceea, la sosirea prezentei, vă poruncesc ca, procedînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privință și care cere supunere și ascultare deplină, să vă feriți și să vă țineți departe de contrariul.
Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!
Scris pe la începutul *(evail)* lui muharrem cel venerat din anul 1179.
De la reședința din bine păzitul: Islambol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 56—55.
Suret., Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C.78 (Vidin), p. 153—154; scris: *neshi-divani*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 922.

[1] S-a renunțat la *elkab*.
[2] *Kara Eflak*.
[3] După pacea de la Belgrad — 1739(?)
[4] 25 august 1759—12 august 1760.
[5] Ștefan Racoviță.
[6] Loc alb.

277 — 1765 august 21 *(1179 rebi I 4)*

Arzul autorităților otomane din Vidin, cerînd Porții să mărească la două sute numărul negustorilor care să facă negoț în Țara Românească. Pînă atunci erau acceptați doar o sută de negustori.

Arzul umil către Poarta fericirii este:

Țara Românească și Oltenia [1] sînt chilerul Înaltului Devlet, iar sosirea unor cantități mari de diferite feluri de zaherele din țara aceea

este pentru binele întreținerii credincioșilor lui Allah. Se știe însă că zaherelele abundente, precum și banii tributului *(cizye)* Țării Românești, din care se fac havalele pentru soldele de la serhaturi, se obțin prin mulțimea raialelor. Chiar în momentul cuceririi Olteniei, cînd se făcuse numărătoarea raialelor de acolo, se găsiseră prezente peste o sută douăzeci și cinci de mii de raiale, încît, cantitățile mari de felurite zaherele, precum și banii pentru gizia se obțineau cu ușurință. Dar, de atunci încoace, datorită pătrunderii în țara mai sus-arătată, sub pretextul negoțului, a ostașilor și civililor [2] de pe malurile Dunării și din celelalte locuri, ca și din pricina oprimărilor, raialele au fugit, iar numărul lor a scăzut, încît au început, în felul acesta, să se ivească greutăți în procurarea avuțiilor miriei, precum și a diferitelor feluri de dări. În astfel de împrejurări grele, se trimiteau, din cînd în cînd, de la Înalta Poartă mubașiri, care îi alungau pe răufăcători și-i scoteau afară. Pe lîngă aceasta, în anul ⟨o mie o sută⟩ șaptezeci și trei [3], fiind desemnați mubașiri și müvella, ei curmaseră și celelalte pretexte prin care se pretindeau anumite drepturi, iar după izgonirea și îndepărtarea tuturor răufăcătorilor, se dăduse voie și permisiune ca un număr oarecare de negustori dintre cei cinstiți să facă negoț ⟨în Țara Românească⟩ în locurile de bazar, fără a locui acolo. Totuși, datorită faptului că nu s-a precizat și nu s-a stabilit numărul negustorilor învoiți să intre ⟨în Țara Românească⟩, de aceea și celelalte persoane, socotind aceasta un prilej, au intrat și ele, ca și mai înainte, sub motiv de negoț, încît a început să devină cu neputință deosebirea negustorilor cinstiți de răufăcătorii asupritori. De aceea se dăduse înaltă iradea împărătească strașnică în sensul următor: „Pentru liniștea negustorilor și raialelor, a devenit necesar și important să se așeze un nizam drastic în privința negoțului și să se stabilească numărul persoanelor care vor face comerț. De asemenea, se cuvine ca și pentru Țara Românească să se arate numărul și numele negustorilor onești, așa cum s-a făcut pentru Moldova. Aceștia să cumpere zaherelele și să le transporte la Înalta Poartă, iar, afară de ei, ceilalți să fie împiedicați, astfel ca să fie înlăturate persecuțiile din Țara Românească și sărmanele raiale să fie în siguranță. Cei o sută de negustori, dintre ostași și civili, care vor face negoț în Țara Românească, să facă comerț fără să se stabilească acolo și, afară de acești negustori, care se vor duce și se vor întoarce, dacă se mai găsesc alți doritori de negoț, ei să devină asociații celor mai sus pomeniți și să intre în legătură cu ei și să facă negoț prin mijlocirea acestora, încît, cei care umblă prin țară să nu fie mai mulți decît numărul menționat mai sus. Astfel, să se așeze de astă dată nizam, prin mijlocirea voastră și prin mijlocirea voievodului Țării Românești, și să se încheie un nizam". De aceea a sosit înalta poruncă, purtătoare de cinste, adresată măriei-sale muhafizului de acum din Vidin, vizirul cel cu suflet nobil, fericitul și binevoitorul Ali pașa, Allah să-i îndeplinească dorințele, și sărmanului de mine și lui Hasan aga, serturnai, și căpeteniei de ieniceri din Vidin, precum și lui Seid-Mahmud aga, serturnai, desemnat mubașir pentru treaba mai sus amintită, astfel ca să aleagă pe unii dintre ei și să-i desemneze din partea lor, fapt care să se adauge la nizam și să se treacă în actul de la judecătorie. De asemenea, să se ia din mîinile lor senedul-hoget, pecetluit, precum că, de azi încolo, nu vor săvîrși fapte

contrare poruncii şi vor îndeplini condiţia că nu vor locui acolo, ci vor sta cu chirie la Craiova şi se vor supune ilustrei porunci. Totodată, ei să devină chezaşi unii pentru alţii, urmînd ca toate acestea să fie făcute cunoscute la Înalta Poartă. La sosire, ea a fost citită la medjlisul şeriatului adunat în faţa măriei-sale măreţului vizir cel amintit mai sus, în prezenţa cărturarilor *(ulema)* şi a celor virtuoşi *(suleha)*, precum şi a hasekiilor *(hasekiyan)* şi a ceauşilor şi agalelor de serdenghecitii şi stegarilor *(alemdaran)*, ca şi în prezenţa tuturor tinerilor şi bătrînilor. Cînd li s-a adus la cunoştinţă înaltul ei cuprins, toţi au zis într-un glas că au auzit şi ascultat totul, arătînd totodată cea mai mare supunere şi închinăciune. Dar, în răspunsul lor, ei au zis: „Aşa cum s-a arătat mai sus, porunca purtătoare de înaltă glorie prevede că cei o sută de negustori vor locui în localitatea numită Craiova, în timpul negoţului, iar prin chezăşia depusă de unii pentru alţii, li se vor mai adăuga vreo o sută de asociaţi şi, potrivit cuprinsului înaltei porunci, cei care vor dori, de acum încolo, să facă negoţ, vor fi trecuţi în condică prin mijlocirea tuturor şi prin chezăşia mai sus-pomeniţilor negustori supuşi, înscrişi în defter, punîndu-se astfel nizamul drastic ca ei să fie asociaţii negustorilor cei ascultători. De asemenea, negoţul se va îngădui cu act de învoire, iar numele lor vor fi trecute în defter cu pecete. De azi încolo, nu vor mai fi înfiinţate odăi şi cîşle *(kışlak)* şi, de asemenea, nu se vor mai întreţine herghelii de cai şi vite şi stupi de albine, iar diferitele feluri de zaherele nu vor fi luate de la sărmani cu preţuri scăzute, ci vor fi cumpărate la preţul curent şi vor fi trimise direct la Înalta Poartă, fără a fi dosite sau înmagazinate. De asemenea, în cazalele şi satele pe unde se vor duce ei pentru negoţ, raialele să nu fie necăjite prin cerere de nutreţ sau provizii fără plată şi pe degeaba. Ei vor fi chezaşi unii pentru alţii, cu hoget de la şeriat". Ei au acceptat condiţiile amintite mai sus, ca să cumpere şi să vîndă fără să locuiască în locurile de bazar, ci să stea şi să locuiască la Craiova, fără să atace familiile şi copiii raialelor. De asemenea, să plătească, fără împotrivire, dările cunoscute, care se strîng potrivit obiceiului ţării, celui însărcinat cu perceperea lor, şi să nu stea prin cazale şi să nu ia în stăpînirea lor case *(menzil)* şi locuinţe *(mesken)* şi să nu facă arături şi semănături. De asemenea, fiecare dintre ei şi-a luat asupra sa şi s-a obligat ca, de acum încolo, ele să fie respectate, cu voia lui Allah cel preaînalt, şi toţi s-au legat unii de alţii prin chezăşie faţă de nizamul cel bun. De asemenea, vor fi izgoniţi şi scoşi cei care, nefiind din Vidin, vor intra în Ţara Românească prin unele locuri ale malurilor Dunării şi nu sînt trecuţi în defter, precum şi cei care, fiind din Vidin, vor umbla de capul lor fără teşcherea. Aceştia nu vor fi puşi pe seama Vidinului. De asemenea, dacă de la vreunul dintre cei o sută de negustori şi de la cei o sută de asociaţi ai lor, ale căror nume sînt trecute în defterul de amănunte[4], se vor ivi fapte şi purtări nepotrivite şi contrare condiţiilor şi potrivnice celor înregistrate, atunci numele său va fi şters din defter, el va fi pedepsit, iar în locul lui va fi trecut unul dintre negustorii cinstiţi.

Cu aceste griji şi pentru a obţine mereu bunăvoinţa împărătească şi pentru a se feri şi a se ţine foarte departe de contrariul, ei au fost legaţi prin acest straşnic nizam bun, spre a proceda în unire, şi s-a trecut în registrul care se păstrează. Constatîndu-se că ei s-au obligat şi s-au angajat să respecte fără contenire acest nizam bun şi să depună cu toţii

eforturi pentru paza lui, de aceea, pentru ca, pe vremea fericitei domnii a împărăţiei lor, sărmanele raiale şi ceilalţi să fie feriţi de tiranii şi de oprelişti şi să fie la adăpost de opresori, iar acestea fiind dorinţele măriei-sale şahinşahului, s-a scris, după constatare, din partea şeriatului, acest act, pentru ca nizamul cel bun, care a fost dat, să fie menţinut fără contenire.

Scris în a patra zi din luna rebi-ul-evvel, anul 1179.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 54—53.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C.78 (Vidin), p. 156—157; scris: *neshi-ta'lik*.

[1] *Kara Eflak.*
[2] *Gayri askeri.*
[3] 25 august 1759—12 august 1760.
[4] *Mufassal defter.*

278 **1765 octombrie 18** *(1179 cemazi I 3)* **Vidin**

Arzul autorităţilor otomane din Vidin în legătură cu regimul negustorilor turci din Ţara Românească, fixat în regulamentul anterior.

Arzul umil către Poarta Devletului se referă la următoarele:

Fericitului şi binevoitorului vizir Ali paşa... [1], care este în prezent muhafîz la serhatul Vidin, şi supusului de mine şi agalei de Vidin, precum şi supusului Esseid-Mahmud aga, serturnai, care este desemnat pentru păzirea nizamului, ne-a sosit, de astă dată, înalta poruncă purtătoare de glorie, cuprinzînd condiţia şi clauza ca asociaţii celor o sută de negustori, care vor face comerţ în Ţara Românească, să nu calce în Ţara Românească, dar se dă împărătească învoire că o sută de negustori au voie să facă negoţ.

Cînd a fost citită în faţa tuturor, prin mijlocirea măriei-sale vizirului mai sus-pomenit şi cînd s-a adus la cunoştinţă şi s-a semnalat cuprinsul ei, fiecare a îndeplinit ceremonia de ascultare şi supunere, iar după aceea agalele de serdenghecitii, aflaţi la paza serhatului mai sus-amintit, şi stegarii *(alemdaran)* şi başeskiii şi bătrînii ogeacului şi negustorii, venind cu toţii la medjlisul şeriatului, au spus: „Potrivit cerinţelor înaltei porunci, emise în legătură cu nizamul, se înregistraseră clar o sută de negustori şi un număr îndestulător de asociaţi, dar cînd, mai înainte de aceasta, serturnai Esseid-Mahmud aga, precum şi vechilul fostului voievod al Ţării Româneşti [2] au venit încoace şi cînd, prin mijlocirea celor mai bătrîni dintre noi, au început să-i înscrie pe cei o sută de negustori şi să-i treacă în defter, atunci, atît Esseid-Mahmud aga, cît şi vechilul domnului Ţării Româneşti au zis: «Ţara Românească nu se poate compara cu ţara Moldovei, aşa încît o sută de negustori, luînd asupra lor vînzările şi cumpărările de acolo, nu vor putea să le ducă la bun sfîrşit. Dacă ar fi două sute de negustori, aceasta nu ar dăuna raialei; şi voievodul Ţării Româneşti, de asemenea, s-ar învoi pentru două sute de negustori». Dar nu s-a dat învoire ca să folosim slujitori, înregistrîndu-i ca asociaţi, deşi era neapărată nevoie de cîte unul sau doi slujitori, pentru că era greu să trimitem şi să transportăm mărfurile cumpărate după starea şi puterile noastre băneşti. De asemenea, şi de astă dată, sosind înaltă poruncă în privinţa asociaţilor, trebuie, în orice caz, să arătăm ascultare şi supunere faţă de porunca împărătească.

Ţinutul nostru, sub împărăţia padişahului, fiind un serhat mare, de mulţi ani încoace, în Ţara Românească se aflau peste o mie de oameni

care se ocupau cu vînzări și cumpărări, dar de astă dată toți au fost izgoniți și alungați. De asemenea, cu toate că se confirmase ca să se facă negoț cu două sute de negustori, totuși, după aceea, a fost nevoie ca numărul lor să fie scăzut la o sută de persoane.

De azi încolo, cei care vor îndrăzni să săvîrșească fapte, cît de mici, contrare poruncii, împotriva condițiilor, nu vor mai fi cu noi și nu-i vom apăra în nici un fel. Numai că, intrarea în țara mai sus-pomenită și răutățile și intrigile numeroaselor persoane din împrejurimi și vecinătăți se pun pe seama negustorilor din Vidin. Pe scurt, întrucît a fost emisă și a sosit înaltă poruncă pentru o sută de negustori, ca și pentru înlăturarea asociaților, nu va fi cu putință să facem negoț atîta vreme cît, la ducere și la întoarcere, precum și la vînzări și la cumpărări, nu vom avea cîte un om care să păzească avuțiile și lucrurile noastre și să aibă grijă de mărfurile noastre".

Spunînd multe cuvinte de scuze de acest fel, ei au cerut, pînă la urmă, ca toate să fie scrise și aduse la cunoștință la Înalta Poartă. Cînd le-a spus: „Nu e cu putință să scriem aceste lucruri și să le facem cunoscute; știți cu toții că nu se cuvine!", atunci ei s-au rugat astfel: „Întrucît este așa, atunci să se acorde cel puțin învoire potrivit nizamului dat mai înainte. Numele și semnalmentele, precum și chezășia unora pentru alții se află trecute în defterul acela. Afară de negustorii mai sus-amintiți, să nu se dea voie nici unui individ, nici pe ascuns și nici pe față. Noi, toți de aici, ne vom strădui și vom avea grijă pentru aceasta, iar din partea oastei noastre să stea, de azi încolo, în țara aceea doi turnagii și un orto-ceauș aga, avînd în mîinile lor cîte o copie exactă a defterului care a fost întocmit. Astfel, toți cei care nu sînt trecuți în defter, fie că au teșcherea, fie că nu au teșcherea, oricine ar fi ei, să fie prinși și închiși, iar cei care merită, să fie legați în cetate și să fie pedepsiți, după vina fiecăruia. Dacă se va ivi vreunul care, apărîndu-i, va pretinde că este asociatul nostru, atunci și lui să i se vină de hac.

Afară de acestea, primim condițiile și cele scrise în înalta poruncă și, în orice caz, vom achita, de asemenea, potrivit legii, și dările cuvenite pentru vînzările și cumpărările noastre din Țara Românească, respectînd și celelalte clauze și înscrisuri, de care este nevoie. Trebuie să arătăm supunere și ascultare înaltei porunci. Toți sîntem supușii padișahului. De aceea închinarea și ascultarea fac parte din cerințele supunerii noastre".

Zicînd astfel, ei s-au rugat ca cererile lor să fie făcute arz la Poarta fericirii și să fie aduse la cunoștință. De aceea s-a făcut arz și ilam la picioarele înaltului tron, cu rugămintea ca să se acorde înalta permisiune cererilor și doleanțelor lor. În rest, porunca și firmanul depind de măria-sa cel care dă poruncă.

Scris în a treia zi din luna djemazi-ul evvel, anul 1179.

Însemnări: 1 Întocmai *(sahh)*; generosul vizir Ali pașa. 2 S-a dat buiuruldu ca să se facă potrivit cerințelor șeriatului. 3 ⟨Primit⟩ la 19 Ra., anul ⟨1⟩179. [3]

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 52—51.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C.78 (Vidin), p. 201—202; scris: *neshi-ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 927.

[1] S-a renunțat la *elkab*.
[2] Scarlat Ghica (18 august 1765—2 decembrie 1766).
[3] 5 septembrie 1765.

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care, la cererea autorităților otomane din Vidin, sînt învoiți două sute de negustori să facă negoț în Țara Românească, în loc de o sută, dar cu anumite condiții.

...[1] Vizirul meu, Ali pașa, care ești muhafîz de Vidin, înaltul Allah să-ți mențină mărirea, și mevlana, cadiul de Vidin...[1], să-ți crească înțelepciunea, și căpetenia de ieniceri din Vidin, care ești pildă printre aiani și glorioși, de asemenea și turnagi-bași Seid-Mahmud aga, care ești trimis în Țara Românească pentru aranjarea nizamului, să-ți crească gloria, precum și voi, bătrînii oastei[2], care sînteți onorați printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, pentru ocrotirea Țării Românești de pacostea răufăcătorilor și pentru paza nizamului și pentru liniștea și bunăstarea sărmanilor supuși, a fost făcut caid și a fost înregistrat la Divanul meu imperial defterul sigilat, care fusăse trimis mai înainte cuprinzînd numele și semnalmentele negustorilor ce vor face negoț în țara mai suspomenită. Prin mijlocirea sus-numitului turnagibașî, trimis pentru menținerea nizamului, și prin mijlocirea voievodului Țării Românești[3], precum și a vechilului său, a fost adusă la Vidin ilustra mea poruncă, cuprinzînd condițiile ca, în comparație cu nizamul Moldovei, în defterul mai susmenționat sînt cuprinși numai o sută de negustori cinstiți, care să meargă și să facă negoț în Țara Românească, iar asociații *(șerik)* lor să nu pună piciorul pe pămîntul Țării Românești, ci să-și facă negoțul lor prin mijlocirea negustorilor care se duc în Țara Românească.

De asemenea, cei o sută de negustori învoiți pentru negoț, potrivit angajamentelor lor, să ia, în momentul plecării lor, teșcherele vremelnice de învoire de la căpeteniile lor, precum că sînt negustori defterlii și să le prezinte voievodului Țării Românești sau vechilului acestuia, care stă în Oltenia[4], iar după ce se stabilește că numele lor corespunde cu cele cuprinse în defter, să ia alte teșcherele vremelnice de învoire de la voievod sau de la vechilul acestuia. De asemena, cînd moare unul din ei, să fie trecut în locul său, în defter, negustorul ales cu aprobarea voastră, a tuturor, dar să nu meargă fără teșcherea și să nu se primească un număr mai mare sau cu lipsă.

După aceea, cînd cuprinsul ilustrei mele porunci a fost arătat și explicat căpeteniilor și neferilor și negustorilor prezenți la medjlisul șeriatului, care a fost adunat la judecătoria din Vidin, ei au spus : „Este evident și clar că, fără asociați, negustorii care se vor duce în Țara Românească pentru negoț vor avea greutăți și pierderi în comerțul lor. Afară de aceasta, fie ⟨negustorii⟩ cei de bază *(asıllar)*, fie chezașii *(kefiller)* menționați în defterul semnat și trimis mai înainte, au, de mulți ani încoace, învoirea de a face negoț în Țara Românească, iar fiecare din ei avînd angajamente, cu garanție, noi toți depunem chezășie că ei nu vor face contrar obligațiilor luate. Peste două sute de oameni, toți ceilalți, care, cu teșcherea sau fără teșcherea, vor umbla în Țara Românească, contrar angajamentelor, și vor pricinui pagube și vor face asupreli, aceia nu sînt cu noi și căpeteniile noastre să-i prindă și să le vină de hac". Rugîndu-se astfel, ei au solicitat și au cerut iarăși emiterea ilustrei mele porunci de a se da învoire și îngăduință ca să meargă în Țara Românească cu negoț cei două sute de negustori, ai căror nume sînt menționate în defterul trimis mai înainte.

De aceea tu, care eşti vizirul mai sus pomenit, ai scris toate acestea, cu amănunte, în scrisoarea ta şi ai cerut, la rugămintea lor, ca să se dea învoirea mea împărătească. De asemenea, ai expediat şi ilamurile date din partea cadiului de Vidin, precum şi de turnagibaşi, amintiţi mai sus. Împărăţia mea am luat cunoştinţă de cuprinsul lor.

Prin acest nizam se urmăreşte, şi dorinţa mea împărătească este, ca raialele Ţării Româneşti, chilerul înaltei mele Porţi, să fie ferite de abuzuri şi să stea liniştite şi în siguranţă, iar zahereaua Ţării Româneşti să vină direct la înalta mea Poartă.

De aceea, luînd în seamă cererea sus-numitului şi avînd încredere în angajamentele şi în chezăşiile *(kefalet)* supuşilor mei ostaşi, s-a primit, astfel, rugămintea voastră şi se dă învoire şi îngăduinţă ca cei două sute de negustori, menţionaţi în defter, să meargă în Ţara Românească pentru negoţ, cu condiţia de a respecta clauzele arătate în ilustra mea poruncă emisă mai înainte de aceasta, în sensul nizamului dat pentru Moldova. Ei să transporte direct la Brăila şi la Istanbul *(Islambol)* zaherelele pe care le cumpără, fără a le duce şi a le împrăştia în împărăţie. Numai că, peste cei două sute de oameni, căpeteniile să nu lase pe alţii să meargă în Ţara Românească, contrar angajamentului luat şi fără teşcherea, şi să nu le îngăduie să-i persecute sau să-i necăjească pe sărmani, iar cei care săvîrşesc fapte contrare nizamului mai sus-amintit să fie pedepsiţi numaidecît şi să fie scoşi din defterul de negoţ şi alungaţi, iar în locul celor izgoniţi să nu fie introduse în defter alte persoane, pînă ce numărul lor va coborî şi va ajunge la o sută de negustori, dar să nu fie mai mult de două sute şi să nu se introducă nici o altă persoană.

Cu aceste condiţii şi clauze, s-a înregistrat în condică şi această ilustră poruncă a mea ca să vă feriţi, de azi încolo, şi să vă ţineţi departe de a mai adăuga pe alţii, la cei dinainte, şi de a urca numărul lor. De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, respectîndu-l, să explicaţi şi să tălmăciţi bine de tot nizamul de mai înainte, precum şi nizamul de faţă, celor două sute de oameni de bază şi vechili, cărora li s-a dat voie să facă negoţ în Ţara Românească, şi să-i sfătuiţi şi să-i împiedicaţi pe toţi de a săvîrşi fapte contrare nizamului şi angajamentelor. Făcîndu-se plîngere chiar şi împotriva unui singur om, dacă va trebui ca acesta să fie şters din defter şi dacă veţi arăta cusur în scoaterea lui, atunci nu vă veţi putea scuza în nici un fel şi nu veţi fi în stare de nici un răspuns. De aceea să procedaţi cu prevedere şi cu grijă şi să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de nepăsare şi toleranţă. Astfel, la sosirea prezentei, făcînd potrivit cuprinsului firmanului, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris în prima zi *(evvel)* a lui djemazi-ul-ahîr, anul o mie şi o sută şi şaptezeci şi nouă.

De la binepăzitul: *Islambol.*

Arh. St. Buc., Microf., Bulgaria, rola 2, c.49—48.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C. 78 (Vidin), p. 220—221; scris: *neshi-ta'lik.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 928.

---

[1] S-a renunţat la *elkab.*
[2] *Ocak ihtiyarlari.*
[3] Scarlat Ghica.
[4] *Kara Eflak;* se referă la banii şi caimacamii Craiovei.

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea, adresat autorităţilor otomane din Vidin, în legătură cu cererea lor ca, în afară de negustorii fermanlîi, să li se permită locuitorilor din acea regiune să-şi procure proviziile necesare din părţile Olteniei, însă numai după ce a fost aprovizionată Poarta.

... [1] Vizirul meu Ieghen-Ali paşa, care eşti muhafîz de Vidin, prea-înaltul Allah să-ţi ţină mărirea, şi mevlana cadiul de Vidin ... [1], să-ţi crească virtutea, şi tu, agă de ieniceri, care eşti pildă printre glorioşi şi aiani, să-ţi crească gloria, precum şi voi, ceilalţi ofiţeri şi bătrînii ogeacului, care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie ştiut că, mai înainte de aceasta, cînd au sosit ilamuri şi scrisori în vederea acordării de învoire pentru cei din partea Vidinului ca să intre în Ţara Românească să cumpere zaherea, atunci, potrivit, cerinţelor ilustrelor mele porunci, emise în legătură cu condiţiile nizamului ţării, se aranjase prin hatt-i-humaiunul meu purtător de înaltă glorie, ca să nu se îngăduie nimănui să intre în Ţara Românească, afară de un număr cunoscut de negustori, care sînt învoiţi cu înalt firman.

De asemenea, şi Vidinul cel amintit mai sus fiind una din reşedinţele serhaturilor mele împărăteşti, e necesar să se reglementeze, într-o măsură convenabilă, procurarea unor cantităţi îndestulătoare de zaherele pentru locuitorii săi.

De aceea, după ce se vor trimite la Poarta fericirii mele cantităţi îmbelşugate de zaherele, din cele produse într-un număr de cinci cazale din Ţara Românească [2] dacă raialele Ţării Româneşti vor veni cu voia lor pe malul de dincoace al Dunării, atunci ele să treacă dincoace cantităţile îndestulătoare de zaherele necesare locuitorilor Vidinului, prin mijlocirea căpeteniilor de prin partea Vidinului, în ţinutul Vidinului, în locurile ce vor fi desemnate, şi, de asemenea, trecîndu-le sub supravegherea unor căpetenii desemnate şi din partea Ţării Româneşti, să le transporte şi să le vîndă la preţul curent, iar atunci cînd le vor aduce la tîrgurile înfiinţate, să nu ia cu sila preţul cerut, ci să respecte preţul curent. Să se socotească şi valoarea magaziilor în care sînt ţinute, precum şi chiria de depozitare şi camăta de 11 pentru 10 şi să le vîndă cu bani... [3].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.47.
Suret., Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia. R.C.82, p. 84—85; scris: *neshi-divani.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 931.

---

[1] S-a renunţat la *elkab.*
[2] Se referă la cinci judeţe ale Olteniei.
[3] Sfîrşitul documentului nu apare în microfilm.

281 1767 noiembrie 22 — decembrie 2 *(1181 receb, evail)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea, adresat autorităţilor otomane din Rumelia, poruncindu-le să nu-l împiedice pe patriarhul Ierusa-

limului, Efrem al II-lea, care, potrivit obiceiului, se duce în părţile Moldovei şi ale Ţării Româneşti în vederea strîngerii de pomeni pentru călugării de la Ierusalim.

Hüve

Mustafa han, fiul lui Ahmed, veşnic biruitor!

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi de elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibii aflaţi pe drum, începînd de la Poarta fericirii mele şi pînă în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei, să vă crească virtuţile, şi, de asemenea, voi, mutesellimii şi voievozii şi chehaiale [1] şi serdarii şi ienicerii şi intendenţii de schele [2] şi aianii de vilaiete, precum şi oamenii de slujbe [3], care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească puterea! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că patriarhul numit Efrem [4], care este patriarhul ortodox al veneratului Ierusalim şi al împrejurimilor sale, prezentînd arzuhal cu sigiliu către Pragul meu dătător de fericire, a făcut cunoscut că, nefiind nevoie să fie împiedicaţi în locurile prin care umblă ei în vederea strîngerii de pomeni pentru sărmanii călugări din Ierusalimul cel venerat şi în vederea adunării banilor de pomeni de prin locurile donate mănăstirilor lor, sus-numitul patriarh este pe cale de a pleca în părţile Ţării Româneşti şi Moldovei, împreună cu doisprezece călugări şi cu şase servitori, pentru a strînge pomeni. El a dat de ştire că şi prin intervenţia înaintaşului său se dăduse ilustră poruncă potrivit înaltelor firmane care se acordau pentru ca, atunci cînd, spre a trece mai uşor prin unele locuri periculoase şi primejdioase, pe unde se duc şi se întorc, ei îşi schimbă veşmintele şi îmbrăcămintea şi cînd, pentru a înlătura supărările, vor purta cu ei arme de luptă, să nu se intervină din partea *mirimiranilor* şi a angeacbeilor *(mirliva)* şi a celorlalţi, din ceata păzitorilor ordinii, şi să nu fie împiedicaţi de a strînge bani la ducere şi la întoarcere. El s-a rugat ca, aşa cum a fost obiceiul din trecut şi pînă acum, să se dea din nou împărăteasca mea poruncă în sensul ca să nu se amestece nimeni în călătoria lor şi să nu fie împiedicaţi de a strînge bani.

Cînd au fost cercetate condicile de porunci aflate spre păstrare la Divanul meu imperial, s-a găsit înregistrat şi scris că, pe la mijlocul lui muharrem al anului o mie o sută cincizeci şi cinci [5] se dăduse ilustră poruncă pentru a se face, aşa cum s-a scris mai sus, potrivit ilustrului firman emis mai înainte. De aceea s-a dat porunca mea ca să se procedeze potrivit ilustrului firman care a fost emis mai înainte.

Astfel, la sosirea ilustrei mele hotărîri, să faceţi aşa cum se cere în înaltele mele porunci emise în această privinţă, mai înainte şi acum. De asemenea, aşa cum s-a scris mai sus, voi, care sînteţi cadiul *(mevlâna)* şi ceilalţi, pomeniţi mai înainte, să nu vă amestecaţi nici voi şi să nu se amestece nici alţii, aşa cum a fost din trecut şi pînă acuma, în călătoria lor, atît la ducere cît şi la întoarcere, şi nici la strîngerea de bani, ci, nepunîndu-le piedici, să faceţi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la începutul *(evail)* lunii regeb cel unic, din anul o mie şi o sută şi optzeci şi unu.

De la reşedinţa din bine păzitul: *Islambol.*

Bibl. Acad., DCCCII/9.
Orig. (54,2 × 75,5 cm), cu *tugra;* scris: *divani.* Pe verso: rez. în l. turcă şi însemnare.
Rez. *Cat.*, I, nr. 250.

---

[1] *Kethuda yerleri.*
[2] *Iskele eminleri.*
[3] *Iş erleri.*
[4] Efrem al II-lea, patriarhul Ierusalimului (1766–1770).
[5] 18–27 martie 1742.

282 — 1768 mai 18 – 1769 mai 6 *(1182 H.)*

Dovadă prin care Ahmed, din Rusciuc, renunţă de a-l mai urmări pe boierul Nicolae Brîncoveanu, din Bucureşti, pentru ruşfetul pe care pretindea că i-l dăduse cu treisprezece ani înainte ca să fie numit beşliaga, dar nu reuşise.

Hüve

Motivul scrierii acestor slove este că, cu treisprezece ani mai înainte, pe cînd boierul Brankovan-oglu Nikolachi, unul dintre boierii Ţării Româneşti, era cămăraş, îi dădusem ca ruşfet douăzeci de galbeni strălucitori şi douăzeci şi trei de guruşi, precum şi o boccea de tutun de douăzeci şi şase de ocale, iar apoi, neîndeplinind dorinţa mea, cînd i-am cerut cele predate, el s-a opus să-mi înapoieze banii aceia, precum şi tutunul mai sus amintit, persecutîndu-mă în felul acesta. Cînd am cerut în faţa judecătorului ca să se ia de la el şi să mi se dea toate cele ce aveam de luat, atunci sus-numitul boier a jurat pe Allah.

Dat fiind că, cerîndu-mi-se, din partea şeriatului, martori precum că aşa s-au petrecut lucrurile, eu nu am fost în stare să-i prezint şi, dîndu-se în mîna sus-numitului boier hoget, din partea şeriatului, precum că, potrivit şeriatului, eram oprit să mai cer banii aceia şi tutunul amintit, el a prezentat hogetul, aflat în mîna sa, în faţa judecătorului, atunci cînd, după un timp oarecare, deschisesem încă odată procesul acela. Deşi pricina fusese curmată din nou pe calea şeriatului, totuşi, gîndindu-mă să cer iarăşi, şi de astă dată, de la sus-numitul boier, lucrurile mai sus-amintite şi să ridic şi alte pretenţii, atunci, prin mijlocirea musulmanilor prezenţi la medjlis şi pentru încheierea neînţelegerilor şi pretenţiilor şi a pornirilor lăuntrice, ne-am împăcat cu boierul mai sus-amintit, iar certurile dintre noi au fost înlăturate.

De aceea s-a scris această dovadă *(temessük)* şi s-a predat în mîna sus-numitului boier în faţa musulmanilor, ai căror nume sînt trecute la urmă, precum că dacă, de azi încolo, se va ivi vreun proces sau vreo gîlceavă, din partea mea, personal sau prin împuternicire, faţă de sus-numitul boier, privind fie lucrurile mai sus arătate, fie alţi bani sau alte obiecte, motive, ştiute sau neştiute, de duşmănie, ele să nu fie luate în seamă şi să nu fie acceptate de judecătorii virtuoşi şi că, potrivit celor arătate mai sus, declar cu sinceritate şi recunosc că nu am nimic de primit de la sus-numitul boier. Să prezinte acest act şi să se folosească de el, la nevoie.

Anul 1182.

Semnătura: Ahmed beşa din Rusciuc.
Sigiliul: Ahmed...
Martori: 10 turci.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 25 (doc. turc.).
Orig. (27 × 35 cm), cu semnătură şi sigiliu (pe verso).
Rez. *Cat.*, II, nr. 953.

283 **1768 septembrie 3—12** *(1182 rebi II, evahır)* **Constantinopol**

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea prin care se porunceşte naibului de Giurgiu şi domnului Ţării Româneşti, Alexandru Scarlat Ghica, pentru ca boierul Nicolae Brîncoveanu din Bucureşti să se prezinte în faţa naibului de Giurgiu în vederea cercetării cazului supusului nemusulman Şefan care fusese omorît. Firmanul a fost emis în urma jalbei lui Mano, din Rusciuc, fiul lui Ştefan.

Hüve

Pildă printre naibii şeriatului, naibul de Giurgiu, mevlana...[1], să-ţi crească ştiinţa, şi voievodul Ţării Româneşti, pildă printre emirii neamului Mesiei, voievodul... [2], sfîrşitul să-ţi fie cu noroc, cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că supusul nemusulman *(zimmi)* cu numele de Mano, unul dintre locuitorii din Rusciuc, făcînd arzuhal la Pragul fericirii mele, a înştiinţat că, atunci cînd tatăl său, supusul nemusulman cu numele de Ştefan *(İstefan)*, locuia în Ţara Românească, ocupîndu-se de negoţ, fusese ucis, pe nedrept şi contrar ilustrului şeriat, în anul ⟨o mie⟩ o sută şaptezeci şi trei [3], de boierul zis Brîncoveanu, care locuieşte acum în Bucureşti, deşi sus-numitul său tată îşi vedea de treaba sa şi nu se stabilise nimic după şeriat împotriva sa. El a mai făcut cunoscut că sus-numitul Brîncoveanu a luat şi a pus mîna pe cele patruzeci şi şase de pungi *(kise)* de aspri pe care le poseda tatăl său, iar aceştia fiind banii altora, stăpînii lor îl silesc pe el, şi că de aceea se află în mare supărare. El s-a rugat să se emită o poruncă împărătească de a mea pentru ca tu, care eşti mevlana cel mai sus amintit, aducîndu-l în faţa ta pe boierul acela, prin mijlocirea sus-numitului voievod al Ţării Româneşti, să-l judeci potrivit şeriatului şi să faci dreptate. De aceea ţi-am poruncit ca tu, care eşti mevlana cel mai sus amintit, aducîndu-l în faţa ta, prin mijocirea ceauşului, trimis ca mubaşir, şi a voievodului mai sus-pomenit, să-l judeci şi să faci dreptate potrivit şeriatului, raportînd apoi situaţia la înalta mea Poartă şi făcînd-o cunoscută prin surete sigilate, cu condiţia ca cheltuielile pentru mubaşir să fie date de el. Astfel, la sosirea lui Husein ceauş, pildă printre cei de o seamă cu el, care este unul dintre ceauşii Divanului meu imperial şi care a fost desemnat ca mubaşir, puterea să-i crească, să procedezi potrivit poruncii mele emise în această privinţă. De asemenea, tu, care eşti voievodul mai sus-amintit, prin mijlocirea ta şi cu ajutorul ceauşului trimis ca mubaşir, să-l aduci pe boierul acela în faţa naibului de Giurgiu, mevlana cel pomenit mai sus, iar tu, care eşti sus-numitul mevlana, să-l judeci în faţa ta potrivit şeriatului şi să ai grijă ca să închei în faţa ta cu dreptate pricinile care au fost judecate odată, dar care nu au fost încheiate. Dacă este aşa cum s-a făcut cunoscut, atunci să procedezi potrivit cerinţelor şeriatului, în cele arătate, iar în urma constatărilor făcute, să îndeplineşti cerinţele şeriatului şi să faci dreptate, raportînd apoi situaţia la înalta mea Poartă şi făcînd-o cunoscută prin surete sigilate. Să procedaţi potrivit cuprinsului ilustrei mele porunci. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris pe la sfîrşitul *(evahır)* lui rebi-ul-ahîr, din anul 1182. De la reşedinţa din Islambol.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/6, nr. 10 (doc. turc.).
Suret, cu semnătură de legalizare şi sigiliu:
1 Conform cu originalul poruncii ilustre. Esseid-Ilyas, cadiu umil al oraşului Giurgiu.
2 *Sigiliul.* Ilyas, Allah să-i uşureze treburile! 1163.
3 Confruntat.
Deasupra textului: Suretul înaltei porunci.
Rez. *Cat.*, II, nr. 943.

---

[1] Loc alb.
[2] Alexandru Scarlat Ghica (2 decembrie 1766—17 octombrie 1768).
[3] 25 august 1759—12 august 1760.

284 — 1768 noiembrie 11 *(1182 receb, gurre)*

Cadiul de Giurgiu, Ilyas, înştiinţează Poarta asupra cercetărilor făcute la Bucureşti privind procesul dintre boierul Nicolae Brîncoveanu şi moştenitorii lui Latin Ştefan, din Rusciuc, care fusese omorît în timp ce se afla pe moşiile din Oltenia ale boierului Nicolae Brîncoveanu.

Hüve

Umilul arz către Poarta Devletului cel veşnic este următorul: Potrivit înaltului firman emis cu onoare către sărmanul de mine, precum şi către voievodul Ţării Româneşti [1], pentru a asculta cele ce vor fi relatate mai departe şi pentru a hotărî pe baza şeriatului şi pentru a face dreptate, după cîntărirea faptelor, cînd am convocat un medjlis al înaltului şeriat, în oraşul Bucureşti, din Ţara Românească, în locul numit Curte *(Kurta)*, destinat anume voievozilor, au venit acolo creştina numită *Lotisa*[2], fiica lui Ioan şi soţia lui Latin-Ştefan, fiul lui Matei, despre care s-a făcut pîră la Divanul imperial că, „fiind unul dintre locuitorii din Rusciuc, a fost rănit şi omorît", aşa cum se va arăta şi mai departe, şi a cărui moştenire trece pe seama lor. Împreună cu ea au venit şi fiul ei, creştinul Matei, precum şi fiicele ei, creştinele Maria şi *Isaveta* [3]. De asemenea, prin mijlocirea voievodului Ţării Româneşti a fost adus şi boierul zis Nicolachi Brîncoveanu, fiul lui Constantin, care, fiind unul dintre boierii acelei ţări, a fost amintit în înaltul firman. Potrivit înaltei porunci, era prezent şi mubaşirul Hüsein aga, unul dintre ceauşii Divanului imperial, desemnat ca mubaşir prin înalta poruncă. Fiecare dintre ei, pretinde şi spune următoarele: „Acest boier Nicolachi, mai sus-amintit, ucigînd pe nedrept, în anul ⟨o mie o sută⟩ şaptezeci şi trei [4], în satul său propriu, pe supusul creştin Ştefan, pe care noi îl moştenim, a luat cu sila şi a jefuit cei şaisprezece mii şi o sută de guruşi care se aflau la el, precum şi două mii o sută şaizeci de oi, şi patru sute şaizeci de cai şi patru carate (?) şi două inele de aur ale sale. De aceea, potrivit ilustrei porunci, cerem ca, aducîndu-se la îndeplinire cerinţele înaltului şeriat, să ni se facă dreptate, prin luarea lor de la el şi predarea lor către noi". Atunci, întrebîndu-l pe sus-numitul boier, acesta, în răspunsul său, a grăit astfel: „În anul ⟨o mie o sută⟩ şaptezeci [5], sus-numita creştină, *Lotisa*, în persoană, avînd şi împuternicire, atît din partea fiului ei, sus-numitul Matei, cît şi a fiicelor ei, crştinele Maria şi *Isaveta*, care în momentul acela erau minore, zicînd, la judecăroria din Rusciucul mai sus-amintit, în faţa judelui de atunci, Ibrahim efendi, că sus-numitul soţ al ei a fost ucis în anul ⟨o mie o sută⟩ saizeci şi nouă [6],

de către răufăcătorii haiduci [7], hotărîse să renunţe la duşmănie, dar apoi, cu scopul de a obţine bani de la răposatul meu tată, boierului Constantin, a început să-l bănuiască pe el, dar intrînd atunci între ei mijlocitorii, ea a negat din nou cele spuse şi, pentru a înlătura iarăşi certurile, au încheiat act de împăciuire, în schimbul a două sute cincizeci de guruşi.

Atunci, şi sus-numita creştină *Lotisa*, la rîndul ei, primind împăcarea aceea, a luat banii mai sus amintiţi, daţi pentru împăcare [8], şi, renunţînd, faţă de răposatul meu tată, sus-amintitul boier Constantin, la orice fel de neînţelegere şi la orice fel de cerere privind cele arătate mai sus sau în legătură cu alte procese publice, a acordat şi a dat, totodată, în mîna răposatului meu tată, cel mai sus amintit, un hoget de la şeriat, precum că a renunţat la orice pretenţie". Zicînd acestea, el a prezentat mai sus arătatul hoget şi, fiind cercetat, el a negat ⟨uciderea lui Ştefan⟩. Întrucît boierul acela repetă cele spuse de el, i s-a cerut să dovedească cele cuprinse în hogetul mai sus amintit. Atunci, persoanele cu numele de Ahmed ibni Mehmed şi Ibrahim ibni Ahmed, care sînt dintre demnitarii şi locuitorii din Rusciuc, fiind prezente la medjlisul arătat, ca martori, au depus mărturie că „Într-adevăr, aşa cum s-a descris mai sus şi s-a scris în mod amănunţit, sus-numita creştină, *Lotisa*, renunţînd la duşmănie, la data mai sus-arătată, în faţa sus-numitului judecător, spusese, pentru ea şi pentru cei de la care avea împuternicire, că soţul ei, amintit mai sus, fusese omorît, în anul arătat, de către răufăcătorii haiduci, iar apoi, cu scopul de a lua ⟨bani⟩ de la răposatul cel mai sus-amintit, boierul Constantin, a aruncat bănuieli asupra lui şi, intrînd atunci între ei împăciuitori, ea a negat din nou cele spuse, pentru înlăturarea neînţelegerilor, şi s-a împăcat în schimbul a două sute cincizeci de guruşi. Atunci şi sus-numita creştină, la rîndul ei, acceptînd împăcarea aceea, a luat în întregime banii amintiţi, daţi pentru împăcare, şi, renunţînd la orice fel de pretenţie şi la orice fel de cerere şi proces public faţă de răposatul mai sus amintit, a dat şi a predat în mîna răposatului acela şi hogetul pomenit, iar pe noi ne-au pus ca martori. De aceea noi sîntem martori în această pricină, în felul celor arătate, şi depunem mărturie". Zicînd astfel, fiecare dintre ei a depus mărturie în faţa şeriatului. După cercetarea adevărului şi după constatările făcute, mărturiile lor au fost primite şi trecute în registru.

Afară de faptul că sus-amintita soţie pornise, în numele ei şi al celor care au împuternicit-o, la data amintită, la procesul mai sus-menţionat, socotindu-l duşman pe numitul boier Nicolachi, ea l-a reclamat şi de astă dată, zicîndu-i că „dumneata l-ai ucis pe cel arătat mai sus şi ai luat cu forţa şi ai jefuit avuţia şi obiectele sale". În felul acesta, a făcut să se emită înaltă poruncă. Întrucît s-a răspîndit zvonul că nu sînt decît minciuni pretenţiile pe baza cărora ea a pornit cu pricini la diferite date şi care pretenţii se contrazic între ele, s-a făcut, de aceea, la cerere, cunoscut la picioarele înaltului tron precum că, pe baza hogetului cel amintit mai sus şi avînd în vedere faptul că pretenţiile ei sînt neîntemeiate, li se interzice sus-numiţilor moştenitori pe calea şeriatului şi sînt opriţi de a face cereri cu pretenţii care se contrazic. Porunca şi firmanul ce vor urma depind de măria-sa cel care dă porunci.

Scris în prima zi *(gurre)* a lui regeb cel unic, din anul o mie şi o sută şi optzeci şi doi.

Semnătura: Supusul veşnic al Înaltului Devlet otoman, Esseid-Ilyas, cadiul localităţii Giurgiu.

Sigiliul: Ilyas, Allah să-i înlesnească treburile! 1163.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 7 şi 23 (doc. turc; hoget).
Orig. (39 × 44 cm) şi (19 × 79,5 cm), cu semnături şi sigilii; scris: *ta'lik*; martori: turci şi creştini (doc. 23).
Rez. *Cat.*, II, nr. 945, 946.

---

[1] Grigore al III-lea Ghica (17 octombrie 1768 — 5 noiembrie 1769).
[2] Probabil Letiţia.
[3] Probabil Elisabeta.
[4] 25 august 1759—12 august 1760. (Greşit; vezi doc. 256, 257).
[5] 26 septembrie 1756 — 14 septembrie 1757.
[6] 7 octombrie 1755—25 septembrie 1756.
[7] *Haydud eşkiyaları.*
[8] *Bedel-i-sulh.*

285 — 1768 noiembrie 12 *(1182 receb 2)*

Hoget prin care Ilyas, cadiul de Giurgiu, în urma declaraţiei boierului Manolachi, fiul lui Constantin Brîncoveanu, confirmă că acesta nu mai avea de luat nimic de la fratele său Nicolae, în urma împărţirii moştenirii, renunţînd la pretenţiile emise, la care îl aţîţaseră, pe nedrept, rudele sale. Se face o nouă împărţire a averii şi a datoriilor.

Motivul scrierii acestui hoget este următorul:

În momentul cînd, potrivit înaltei porunci, mă aflam, pentru ascultarea unor alte pricini, în oraşul Bucureşti *(Bükreş)*, care depinde de Ţara Românească şi care este reşedinţa voievozilor Ţării Româneşti, a venit la medjlisul şeriatului cel onorat şi luminat boierul Manolachi, după ce s-a stabilit, potrivit şeriatului, că moştenirea boierului numit Constantin Brîncoveanu, care era unul dintre boierii ţării mai sus-amintite şi murise mai înainte de aceasta, a trecut pe seama fiilor săi, boierii numiţi Nicolachi şi Manolachi. El a declarat următoarele despre sus-numitul boier Nicolachi, amintit în această carte: „Dat fiind că în momentul morţii sus-amintitului nostru tată, cel decedat, boierul Constantin, pe care l-am moştenit, eu eram minor, fratele meu, sus-numitul boier Nicolachi, fusese împuternicit prin testament să păstreze şi să stăpînească partea din moştenirea trecută pe seama mea, de la decedatul cel mai sus amintit, pînă la majoratul meu, şi să aibă grijă de treburile mele. El m-a hrănit şi m-a îmbrăcat din avuţia sa proprie timp de şase ani, iar după trecerea mea la vîrsta majoratului, cînd am cerut, mai înainte de aceasta, şi cînd am pretins, potrivit defterului, partea mea din banii şi din lucrurile şi din giuvaierurile şi din viile şi din grădinile şi din animalele şi din acareturile şi din pămînturile numite moşii, care, fiind avuţiile şi obiectele răposatului nostru tată, sus-numitul Constantin, au trecut, după moartea lui, în moştenirea noastră, atunci s-au iscat între noi neînţelegeri serioase şi duşmănii mari. Mijlocind între noi împăciuitorii şi prin eforturile fostului voievod *(mir)* Alexandru [1] şi ale tuturor boierilor ţării, s-a trecut din nou la împărţirea întregii moşteniri şi a datoriilor şi, calculîndu-se socotelile noastre, una cîte una şi amănunţit, s-a separat şi mi s-a predat moştenirea care mi se cuvenea din averea aceea şi din lucrurile şi din pietrele preţioase şi din viile şi din grădinile şi din animalele şi din acareturile mai sus amintite, precum şi din pămînturile denumite moşii, iar eu, la rîndul meu, le-am luat şi le-am primit, aşa cum s-a arătat. După

aceea, socotindu-se şi numărîndu-se, de asemenea, şi datoriile, s-a constatat că ele se ridică la trei sute trei zeci şi nouă de mii nouă sute patru zeci şi şase de guruşi, şi, cîntărindu-se, jumătate din această sumă, care făcea o sută şaizeci şi nouă de mii nouă sute şaptezeci şi trei de guruşi, am luat-o eu asupra mea ca s-o dau celor în drept, iar cealaltă jumătate, care reprezenta aceeaşi sumă, şi-a luat-o asupra sa fratele meu, sus-numitul boier Nicolachi. Aşa cum s-a scris mai înainte, ne înţeleseserăm şi hotărîsem ca să renunţ definitiv la orice pretenţie şi la orice cerere faţă de sus-numitul meu frate privind cele arătate, nemaitrebuind să mă mai amestec încă odată şi să-l mai necăjesc într-un fel oarecare.

Cu toate acestea, unele dintre rudele mele, inducîndu-mă în eroare, m-au aţîţat la calomnii şi, cu scopul de a pune mîna pe avuţii, m-au pus să deschid din nou procesul, zicînd că la socotelile mai sus amintite s-au făcut nedreptăţi. Socotelile noastre au fost calculate una cîte una în faţa sus numitului voievod şi s-a constatat că ele corespundeau şi se potriveau cu socotelile de mai înainte, încît a ieşit şi s-a constatat contrariul pretenţiilor pentru care eu pornisem, iar el nu avea să-mi dea nici un aspru şi nimic altceva. Totuşi, scăzîndu-se suma de patruzeci şi una de mii o sută optzeci şi doi de guruşi, din datoria pentru care mă angajasem faţă de voievodul mai sus amintit, ea a fost adăugată la cealaltă jumătate, care reprezenta datoria trecută pe seama fratelui meu, sus-numitul boier Nicolachi, astfel că s-a rînduit în felul descris mai sus.

Afară de aceasta, după moartea sus-numitului nostru părinte, creditorii l-au constrîns pe fratele meu, cerîndu-i bani, iar el, potrivit testamentului, le-a dat dovezi *(temessük)* de datorie, sigilate cu pecetea sa proprie, obligîndu-se să le achite datoriile amintite. Numele lor îmi sînt cunoscute doar din defter şi eu m-am angajat să le achit datoriile. De aceea am luat asupra mea obligaţia că, atunci cînd voi achita datoriile acelea, voi lua dovezile sus-numitului meu frate, după care i le voi preda lui. Afară de aceasta, dat fiind că şi socrul meu, boierul Dimitrie Sturza [2], avea de primit de la răposatul nostru tată suma de patruzeci şi cinci de mii de guruşi, şi suma aceea a trecut pe seama mea şi s-a adăugat la datoriile pe care m-am obligat să le achit eu personal. S-a pus condiţia ca să le achit fără întîrziere şi ne-am înţeles în acest fel, încît, de azi încolo, renunţînd la orice pretenţie şi la orice cerere în privinţa celor amintite mai sus şi în alte privinţe şi renunţînd la orice duşmănie şi neînţelegere, am încheiat orice gîlceavă cu fratele meu, sus-numitul boier Nicolachi. În cazul în care, de azi încolo, voi deschide vreun proces sau voi porni certuri legate de cele mai sus amintite, ele să nu fie luate în seamă şi să nu fie ascultate de judecătorii cei virtuoşi".

Cînd el a grăit astfel, sus-numitul său frate Nicolachi, la rîndul său, a confirmat justeţea cuvintelor pronunţate de boierul Manolachi, cel amintit mai sus, socotindu-le, prin viu grai, ca fiind adevărate. De aceea, spre păstrare, s-a înregistrat, la cerere, acest document important, aşa cum s-a constatat.

Scris în ziua a doua din luna regeb cel unic, din anul o mie o sută şi opt zeci şi doi.

Semnătura: Esseid-Ilyas..., cadiul *(el-mevlâ)* oraşului Giurgiu...
Sigiliul: Ilyas, Allah să-i uşureze treburile! 1163.
Martori: Musulmani şi creştini.

Arh. B.C.S., fond Kogălniceanu, LXXVIII/1, nr. 2 (doc. turc.).
Orig. (26,5 × 66 cm), cu semnătură şi sigiliu de legalizare (deasupra textului); scris: *ta'lik.*
Rez. *Cat.*, II, nr. 947.

[1] Alexandru Scarlat Ghica (2 decembrie 1766—17 octombrie 1768).
[2] *Usturdja Dimitraşku.*

286 **1768 noiembrie 13** *(1182 receb 3)*

Arzul cadiului de Giurgiu, Ilyas, către Poartă, în care se arată că boierul Nicolae Brîncoveanu solicită o poruncă prin care să se confirme împăcarea dintre el şi fratele său Manolachi privind moştenirea părintească din Ţara Românească.

Hüve

Arzul umil către Înalta Poartă a Devletului se referă la aceea că, atunci cînd, potrivit înaltei porunci, mă aflam în oraşul Bucureşti din Ţara Românească, în vederea ascultării altor pricini, venind la medjlisul şeriatului, care fusese convocat, boierul cu numele de Nicolachi Brîncoveanu[1] fiul *(veled)* lui Constantin *(Kostantin)*, unul dintre boierii din ţara aceea, el a grăit şi şi-a exprimat dorinţa sa în felul următor: „Mai înainte de aceasta, între mine şi fratele meu, boierul cu numele de Manolachi, s-au iscat certuri mari şi au fost duşmănii multe în privinţa moştenirii. Intervenind atunci, între noi, împăciuitorii, ne-au scăpat şi, renunţînd astfel la pretenţiile şi la cererile noastre, ne-am împăcat, curmînd duşmănia dintre noi, iar din partea şeriatului mi s-a dat şi mi s-a acordat un hoget cuprinzînd întîmplarea mai sus-amintită. De aceea, potrivit celor arătate în hogetul acela, să mi se acorde şi să mi se dea o ilustră poruncă, purtătoare de glorie înaltă, cu privire la continuarea şi la menţinerea împăcării mai sus-amintite şi ca să mă folosesc de ea în mod hotărît". Această rugăminte s-a făcut cunoscută la picioarele înaltului tron, la cerere. Porunca şi firmanul care vor urma depind de măria-sa cel care dă porunci.

Scris în a treia zi din luna regep cel unic, anul 1182.

Semnătura: Supusul veşnic al Înaltului Devlet otoman, Ilyas, cadiul localităţii Giurgiu.
Sigiliul: Ilyas, Allah să-i uşureze treburile, 1163.

Arh. B.C.S., fond. Kogălniceanu, LXXVIII/6, nr. 1 (doc. turc.).
Orig. (32,5 × 52,5 cm), cu semnătură şi sigiliu (pe verso); scris: *ta'lik*. Vezi şi LXXVIII/1, nr. 1 (doc. turc. cu conţinut identic).
Rez. *Cat.*, II, nr. 948; 949.

[1] *Brankovan Nikolaki.*

287 **1768 decembrie 21—30** *(1182 şaban, evasıt)*

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea către autorităţile otomane de prin părţile Dunării, avertizînd pe cadii şi pe alţi demnitari că vor fi ei înşişi pedepsiţi, dacă vor mai îngădui răufăcătorilor să calce în Ţara Românească.

Onoraţi printre cadii şi judecători, izvoare de virtute şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadiii şi naibiii *(nüvvab)* cetăţilor şi ale altor localităţi de pe uscat şi de pe lîngă fluviile din vecinătate şi din faţa şi din părţile Ţării Româneşti, să vă crească înţelepciunea, precum şi voi, musellemii şi voievozii [1] şi zabiţii de ieniceri de cetăţi, care sînteţi glorioşi printre cei iluştri şi aiani, să vă crească gloria, de asemenea, şi voi, serdarii şi aianii vilaietului, care sînteţi onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să vă fie cunoscut că, deşi din trecut şi pînă acuma se dăduse de ştire tuturor, prin ilustra mea poruncă, precum că dorinţa mea împărătească este aceea ca raialele Ţării Româneşti, care este proprietatea mea imperială, moştenită, să stea în locuinţele şi vetrele lor în linişte continuă şi să se ocupe de semănături şi de cultivarea cerealelor şi să fie apărate şi ferite de orice tiranii şi persecuţii şi, de asemenea, deşi era interzisă cu desăvîrşire şi se prevenise mereu de a se călca ţara mai sus amintită şi de a ataca sau de a asupri raialele ei, totuşi a ajuns la auzul meu împărătesc ştirea precum că voi, care sînteţi cei amintiţi mai sus, nu numai că toleraţi pe acaparatorii şi pe răufăcătorii din localităţile unde vă aflaţi şi nu-i opriţi să nu săvîrşească fapte contrare ilustrelor mele porunci şi, de asemenea, nu numai că nu-i opriţi şi nu-i preveniţi de a ataca şi de a persecuta Ţara Românească şi nu-i pedepsiţi pe cei care continuă să facă răutăţi, ci arătaţi şi nepăsare faţă de ocrotirea şi de protejarea raialelor ţării mai sus-amintite. Mai mult decît atît, voi înşivă daţi învoire şi îngăduinţă celor de acest fel, încît, în aceste clipe, jefuitorii şi răufăcătorii de pe malurile Dunării şi din celelalte părţi vecine, de pe uscat, cu ţara mai sus-menţionată, calcă Ţara Românească şi îndrăznesc să persecute în fel şi chip sărmanele raiale şi să le facă răutăţi. Afară de acestea, ridicînd cu forţa, din vetrele lor, pe raialele vechi, ei le duc în tîrgurile şi satele şi ciftlicurile şi la cîşlele pe unde locuiesc ei şi le aşează pe acolo, încît persecuţiile şi tiraniile de acest fel ale celor amintiţi mai sus pricinuiesc ruinarea sărmanelor raiale, precum şi tulburarea nizamului ţării.

De aceea a fost emisă anume această straşnică şi ilustră poruncă împărătească de a mea şi a fost trimisă pentru ca, de azi încolo, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de a arăta nepăsare şi cusur în ceea ce priveşte stăpînirea şi ţinerea şi oprirea tiranilor şi răufăcătorilor din cuprinsul ţinuturilor voastre, care s-ar gîndi şi ar îndrăzni să atace şi să persecute sărmanele raiale ale Ţării Româneşti, ca şi în privinţa pedepsirii celor care nu dau ascultare şi nu se potolesc, şi pentru ca fiecare dintre voi să depuneţi eforturi şi zel întru îndeplinirea poruncii mele împărăteşti. Astfel, cînd va sosi, ştiind bine şi îndeaproape că urmările faptelor şi răutăţilor săvîrşite de cei de acest fel se vor întoarce asupra voastră înşivă, fiecare dintre voi să fiţi, de azi încolo, cu băgare de seamă şi să aveţi grijă şi, stăpînindu-i şi oprindu-i pe tiranii şi pe răufăcătorii din localităţile pe unde vă aflaţi, să arătaţi grijă şi să depuneţi eforturi pentru a-i opri cu desăvîrşire de a ataca şi de a persecuta raialele Ţării Româneşti. De asemenea, îndepărtînd răutăţile şi nenorocirile, prin pedepsirea, aşa cum se cuvine, cu ajutorul căpeteniilor, a celor care nu dau ascultare, să aveţi grijă continuă şi să vă străduiţi mereu în privinţa pazei raialei sărmane. Astfel, dacă, de acum încolo, datorită neglijenţei şi nepăsării voastre faţă de respectarea ilustrei mele porunci, va fi nevoie să se facă plîngere la înalta mea Poartă împotriva tiranilor şi răufăcătorilor din ţinuturile mai sus-amintite, precum şi în legătură cu pătrunderile în ţara

aceea şi cu atacurile şi cu nenorocirile săvîrşite asupra sărmanei raiale, atunci, cercetîndu-se, cînd se va afla de unde şi din care cetate anume, de prin acea parte, sînt răufăcătorii de acest fel, este hotărît şi sigur că nu va fi de ajuns prinderea şi pedepsirea lor ci, spre a fi pildă pentru ceilalţi, vor fi pedepsiţi, aşa cum trebuie, şi aianii care închid ochii în faţa faptelor lor rele şi care neglijează şi arată nepăsare în stăpînirea celor de acest fel.

De aceea a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca voi, cu toţii, depunînd mereu eforturi mari şi strădanii, aşa cum se cuvine, în treaba mai sus-amintită, să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de a îngădui contrariul, cîtuşi de puţin, şi de a arăta cusur sau nepăsare, oricît de mici ar fi ele. Astfel, cînd vă va sosi, vă poruncesc ca, făcînd potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi şi să vă ţineţi departe de contrariul. Aşa să ştiţi şi să aveţi încredere în ilustrul semn!

Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii şaban cel măreţ, anul o mie şi o sută şi optzeci şi doi.

Sub text: „Sosit la 16 N." [2].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 150—149.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia R.C.37 (Vidin), p. 23—24; scris: *neshi-ta'lik*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 951.

---

[1] *Voievod (voyvoda)*, aici în sensul de intendenţi sau administratori ai feudelor beilerbeilor, sangeacbeilor etc.

[2] *16 ramazan 1182* = 24 ianuarie 1769.

288 1768 decembrie 21—30 *(1182 şaban, evasıt)* Constantinopol

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea către muhafîzul de Vidin, Mehmed paşa, poruncindu-i să oprească cu desăvîrşire intrarea în Ţara Românească a ostaşilor şi a altor slujbaşi otomani care circulă spre cetăţile mărginaşe şi au poruncit să treacă prin Isaccea.

... [1] muhafîzul de Vidin, vizirul meu Mehmed paşa, preaînaltul Allah să facă să-ţi continue mărirea! Cînd va sosi înalta parafă împărătească, să ştii că, cu scopul de a apăra şi de a ocroti raialele Ţării Româneşti de persecuţiile şi oprimările cetelor de ostaşi, ce se duc şi se întorc, tu, care eşti vizirul cel amintit mai sus, precum şi ceilalţi, aţi fost sfătuiţi cu înaltele mele porunci şi înştiinţaţi ca ostaşii trimişi la serhaturile norocoase să treacă prin trecătoarea de la Isaccea, în drum spre destinaţia pentru care au primit poruncă, şi să fie opriţi de a intra în Ţara Românească. De aceea nu era nevoie de intrarea în ţara mai sus amintită a nici unuia dintre cei trimişi. Cu toate acestea, a ajuns la auzul meu împărătesc ştirea că, din pricina intrării în ţara mai sus-arătată, contrar opririlor mele împărăteşti, a unora dintre cetele de ostaşi şi din cauza asupririi şi persecutării în fel şi chip a sărmanelor raiale, săracii supuşi s-au speriat şi au fost necăjiţi mult.

În această situaţie, răspîndindu-se printre raiale şi vestea că acum vor trece prin Ţara Românească şi oştile aflate sub comanda vizirului meu Regeb paşa... [1], precum şi steagurile de serdenghecitii, care în curînd vor porni spre locul unde sînt numite, sărmanele raiale au fost cuprinse de mare tristeţe şi supărare şi, neputînd să mai stea la vetrele lor, se gîndesc să fugă. De aceea muhafîzii de Oceacov *(Ozu)* şi de Brăila au fost şi de astă dată înştiinţaţi cu straşnice porunci ilustre de-ale mele ca să ocrotească şi să protejeze de toate tiraniile şi oprimările raialele ţării menţionate mai sus şi să nu permită şi să nu îngăduie, sub nici o cale, intrarea cetelor de ostaşi în cuprinsul Ţării Româneşti. Aşa că, a fost emisă şi trimisă anume şi ţie această poruncă a mea purtătoare de înaltă glorie pentru ca şi tu să depui eforturi.

Astfel, a fost emis firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, atunci cînd vei afla cum stau lucrurile, să fii atent, potrivit cerinţelor ilustrelor mele porunci, emise în trecut şi în prezent, şi să ai mare grijă de ocrotirea Ţării Româneşti şi a raialelor sale şi să nu arăţi nici un fel de îngăduinţă şi învoire ca ostaşii aflaţi sub comanda sus-numitului vizir, Regeb paşa, sau steagurile de serdenghecitii, care vor porni în direcţia poruncită, sau alţi trimişi, decît aceştia, să calce hotarele Ţării Româneşti, prin abaterea lor din calea cea dreaptă. Să depui toate eforturile tale şi toată atenţia ta şi tot zelul tău ca ei să respecte şi să aducă la îndeplinire porunca mea împărătească, trecînd prin ghecetul de la Isaccea şi mergînd pe drumul cel drept, iar dacă se vor găsi unii, care, nedînd ascultare, vor pătrunde şi de acum încolo, contrar poruncii mele împărăteşti, în Ţara Românească, atunci să faci în grabă arz şi să aduci la cunoştinţă la Curtea de la Poarta împărăţiei mele numele şi poreclele celor de acest fel, spre a li se veni de hac aşa cum se cuvine. Să te fereşti foarte mult şi să te ţii departe de ivirea unor fapte care să ceară emiterea din nou a ilustrei mele porunci, sosind la auzul meu împărătesc ştiri cu privire la intrarea, de azi încolo, în Ţara Românească a vreunuia dintre cei din cetele de ostaşi. Să ai grijă şi să depui străduinţe în privinţa pazei şi ocrotirii sărmanilor. Astfel, cînd va sosi prezenta, îţi poruncesc ca, făcînd întocmai potrivit cuprinsului firmanului care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să te fereşti foarte mult şi să te ţii departe de contrariul. Aşa să ştii şi să ai încredere în ilustrul semn!
Scris pe la mijlocul *(evasıt)* lunii şaban cel măreţ, anul 1182.
De la reşedinţa din bine păzitul: Islambol.

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c. 148.
Suret, Bibl. Naţ. „Chiril şi Metodiu", Sofia, R.C.37 (Vidin), p. 43; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 950.

[1] S-a renunţat la formule de adresare.

289 **1770 martie 19** *(1183 zilka'de 23)*

Arz prin care marele vizir Halil paşa îi raportează sultanului Mustafa al III-lea devotamentul şi faptele boierului Manole (Emanuel) Giani-Ruset, caimacam în Oltenia şi partizan al turcilor. Se indică şi soluţia adoptată în legătură cu pretenţiile sale de a fi numit domn al Ţării Româneşti.

Gloriosul, generosul, măreţul şi puternicul meu binefăcător, padişahul meu:

Creştinul numit Manolachi, care este boier şi caimacam de voievod în Oltenia [1], dependentă de Ţara Românească, a acţionat acolo cu devotament, iar cînd, mai înainte de aceasta, ruşii [2], atacînd, împreună cu rebelii din Ţara Românească, oraşul Bucureşti *(Bükreş)* şi împrejurimile sale, l-au prins pe Grigore [3], beiul Ţării Româneşti, ca şi în timpul ocupaţiei, sus-numitul Manolachi a luat legătură cu muhafizul de Vidin, capudanul-vizir [4] Mehmed paşa, iar Oltenia fiind aproape de Vidin, supusul vizir amintit mai sus l-a desemnat pe chehaia al său cu oaste numeroasă, care s-a luptat de cîteva ori cu moscoviţii şi cu rebelii din Ţara Românească, veniţi în partea aceea, şi i-au împrăştiat pe ghiauri şi i-au pus pe fugă. Atunci, sus-numitul Manolachi a procedat cu devotament şi a slujit oastea islamică. De asemenea, atrăgînd raialele a o mie de sate din cinci judeţe *(kaza)* ale Olteniei, el le-a determinat să stea la locurile lor, în stare de supunere. De asemenea, scriind de cîteva ori, pe ascuns, scrisori raialelor şi preoţilor *(papos)* din Bucureşti şi din împrejurimi, în cuprinsul lor el le-a declarat: ''Pomenind de bunăvoinţele şi de milostivirile Înaltului-Devlet cel veşnic şi gîndindu-vă la ele să nu vă supuneţi moscoviţilor şi să nu vă lăsaţi înşelaţi de vicleniile lor şi să nu vă războiţi cu oastea islamică. Nu vor fi aduse pagube avuţiilor şi familiilor voastre. Eu sînt pe cale de a merge la Bucureşti, împreună cu aianul de Rusciuc, Celebi-aga". Atunci, raialele din Bucureşti, la rîndul lor, fără să se supună, în clipa aceea, moscoviţilor, au stat în locuinţele şi în dughenele lor din Bucureşti, aşteptînd sosirea supusului Celebi-aga cu oastea islamică, iar cînd sus-numitul agă, mergînd cu oaste, se lupta cu duşmanii, atunci, raialele Bucureştiului au trimis spre oastea islamică doi călugări *(keşiş)* cu cerere de iertare şi pentru a arăta că îşi menţin supunerea lor faţă de înalta împărăţie. Dar înainte ca sus-numiţii călugări să fi ajuns lîngă Celebi-aga, ei au fost prinşi de cetele de oşti aflate în faţă, iar ei, la rîndul lor, au început să ţipe şi să ceară iertare, zicînd: „Pe noi ne-au trimis raialele din Bucureşti ca să raportăm cererea lor de iertare; nu ne ucideţi!". Dar, nefiind luaţi în seamă, i-au ucis îndată şi au prădat lucrurile lor. După aceea, cînd oastea islamică a intrat în Bucureşti, raialele din Bucureşti, care îi trimiseseră pe călugării amintiţi cu vestea cererii lor de iertare, neamestecîndu-se cu ruşii, aşteptau sosirea oastei islamice, stînd în locuinţele şi în dughenele lor. Dar ostaşii care au intrat în oraş, pătrunzînd prin locuinţe şi prăvălii, au început numaidecîd să prade avuţiile raialelor şi să ia în robie femeile şi copiii lor. Atunci, supusul Celebi-aga s-a străduit să-i împiedice şi să-i oprească, zicîndu-le: „Cei care cer iertare sînt raiale, legea şeriatului nu îngăduie devastarea avuţiilor lor şi luarea în robie a familiilor lor!". Dar ei nu i-au dat deloc ascultare. Atunci, raialele, la rîndul lor, care ceruseră iertare, văzînd această situaţie, s-au înarmat cu toţii şi au început să-i omoare pe cei care se ocupau cu devastarea caselor şi dughenelor lor.

De asemenea, trimiţînd ştire moscoviţilor din afara oraşului, cînd au atacat cu toţii, cei mai mulţi dintre ostaşi se îndeletniceau cu prăzile. De aceea, persecuţiile lor faţă de cei care ceruseră iertare au dus la înfrîngere şi ei s-au întors înfrînţi. Astfel, au devenit cauza răsculării din nou a raialelor din Bucureşti, care fuseseră deja atrase ca să se supună, şi au părăsit Bucureştiul care fusese deja supus şi ocupat.

Cu toate acestea, boierul mai sus amintit a atras raialele Craiovei şi a făcut ca ele să stea la locurile lor şi a arătat devotamentul său clar pentru ocrotirea lor de duşmani cu sprijinul oastei din Vidin.

De aceea sus-numitul muhafîz de Vidin a scris despre devotamentul său şi despre bunăvoinţa lui şi dîndu-i un buiuruldu pentru căimăcămie, l-a pus să scrie hîrtii, mai înainte şi mai tîrziu, către raialele rebele, care se uniseră cu moscoviţii, precum şi către raialele din Bucureşti. Atunci Celebi-aga şi căpeteniile de oşti şi-au luat angajamentul ca domnia Ţării Româneşti să i se acorde lui, iar el şi-a scris hîrtiile sale punînd semnătura aceea şi a depus eforturi aşa cum trebuie în misiunile pentru care a primit poruncă. Zicînd astfel, vizirul Sarî-Ibrahim paşa, muhafîz de Rusciuc şi başbug la Bucureşti, a scris în scrisoarea sa pecetluită, iar supusul Celebi-aga a scris în depeşa sa, iar muhafîzul şi cadiul de Vidin au scris în corespondenţele şi în înştiinţările *(i'lâm)* lor, cu amănunte, despre devotamentul său şi despre serviciile sale şi au arătat că dacă, în aceste zile, domia Ţării Româneşti i s-ar acorda sus-numitului Manolache şi i s-ar da în mînă o ilustră poruncă, ar fi o măsură bună.

Astfel, în clipa cînd sus-numitul boier a venit cu documentele amintite, atunci bravul han al Crimeii, Kaplan Ghirai hanul, sosise şi el la Babadag. De aceea, după ce au fost discutate în faţa umilului de mine treburile privitoare la expediţie, prezenţi fiind şi sus-numitul han şi agalele oastei, precum şi demnitarii înaltei împărăţii, au fost făcute arz şi citite documentele aduse de sus-numitul boier de la supuşii amintiţi mai sus, precum şi celelalte acte ale sale, iar cînd au fost semnalate celor prezenţi la medjlis şi cînd s-a discutat despre cum anume să se procedeze mai potrivit, atunci unii au zis ca el să fie numit căpetenie *(zabit)*, alţii au spus să fie caimacam, iar alţii au declarat că „de vreme ce l-au pus să scrie hîrtii raialelor ca să le fie voievod, atunci se cuvine să devină voievod".

Cînd i s-a explicat sus-numitului boier că i se va da poruncă de „căpetenie", atunci el a răspuns: „Mai înainte, căpeteniile m-au pus să scriu la Bucureşti şi în împrejurimi, ca şi raialelor din Oltenia, hîrtii cu semnătură pentru a fi « *voievod* », iar dacă acuma înaltul firman mi se va acorda doar cu titlul de « căpetenie », atunci raialele de acolo şi din împrejurimi nu vor mai avea încredere şi nu vor mai respecta de azi încolo vorbele mele, spunînd că: « Nu a fost socotit din partea Înaltei împărăţii demn pentru domnie *(voyvodalık)* ». Din această pricină, este clar că voi avea lipsuri în îndeplinirea slujbelor mele. Eu sînt un umil şi modest raia supus al Înaltului - Devlet. De vreme ce nu sînt demn pentru această slujbă, atunci, rog, să mi se îngăduie să mă întorc la Poarta fericirii".

Într-adevăr, mai înainte, pentru atragerea raialelor, Celebi-aga şi celelalte căpetenii din partea aceea îl puseseră să scrie hîrtii în felul arătat mai sus, iar generosul vizir supus, Sarî-Ibrahim paşa, a scris în scrisoarea sa, sosită prin mîna sus-numitului, ca să i se acorde domnia.

De aceea, cînd am reflectat, am zis astfel: Mulţumiri lui Allah că Oltenia se află în stare de supunere cu cele o mie de sate ale sale, dar reşedinţa voievodală a Ţării Româneşti, Bucureşti, se află în mîinile duşmanilor. De aceea, dacă el ar îmbrăca în mod deschis caftanul *(hil'at)* pentru beilicul Ţării Româneşti, aceasta ar însemna pentru populaţie ceva nepotrivit. Din această pricină, pentru a nu se aduce prejudicii devotamentului său şi nici slujbelor sale, pe faţă, el a fost îmbrăcat cu caftan pentru căimăcămia Ţării Româneşti, iar pe ascuns, i s-a dat în mînă

ilustră poruncă de acordare a domniei Olteniei și Țării Românești, iar pentru a aduce acest lucru la cunoștința raialelor i s-a dat o poruncă de misiune ‹în acest scop›. O copie a ilustrei porunci a fost trimisă, de astă dată, la înaltul vostru Prag.

De asemenea, sus-numitul a făcut mai înainte peste 30 000 de guruși datorii, pentru ocrotirea raialelor din partea aceea, precum și pentru tainurile oastei islamice care s-a războit cu dușmanii. De aceea el s-a rugat ca, de astă dată, să i se împrumute de la mirie 150 de pungi de aspri.

Împrumutîndu-i-se 75 de pungi, el a fost întors înapoi cu cuvinte de laudă și a fost trimis la Craiova, dîndu-i-se ca însoțitor supusul numit Suleiman aga, unul dintre supușii *ghediklii*, împreună cu doi ceauși din Divanul împărătesc.

Este adevărat că el poate să ceară și să strîngă zaherele și bani de la raialele aflate în Oltenia; numai că, raialele din împrejurimi fiind în răscoală, iar cei din București aflîndu-se în stare de rebeliune, de asemenea, dat fiind că, potrivit cerințelor clauzelor hatt-i-humaiunului purtător de înaltă glorie a domniei-voastre, s-a adus la cunoștința tuturor precum că vor fi scutiți de dări pe timp de trei ani, se poate presupune că, dacă li s-ar cere dări, locuitorii se vor împrăștia, iar cei din împrejurimi nu se vor grăbi să vină ca să intre în cercul supunerii.

De aceea, așa cum s-a explicat și în ilustra poruncă ce a fost emisă, el a fost pus să arate clar ca, din gizielele lor de cîte 110 parale, pe care le dau în fiecare an, ei [5] să achite, în termen de șase luni, jumătate, care fac cîte 55 de parale, și să fie scutiți de celelalte dări pe timp de trei ani.

Cu voia și cu ajutorul lui Allah cel milostiv, în scurt timp, Bucureștiul și împrejurimile sale vor putea fi salvate din mîinile vrăjmașilor și lucrurile vor putea fi orînduite din nou, iar cînd ne va fi sortit să ne luăm revanșa de la dușmanii credinței musulmane, toate lucrurile vor veni din nou la locul lor. Numai că, potrivit rugii pentru binele împărăției gloriosului și generosului nostru binefăcător, măria-sa padișahul nostru, preaprețuitul Allah să ne dea izbîndă și biruință și să ne mulțumească pe toți. Amin!

În rest, porunca și firmanul depind de măria-sa gloriosul generosul, mărețul și puternicul meu binefăcător, padișahul meu!

La 23 zilka'de, anul 1183.

Suret, TKSMA, E. 5 374; scris: *neshi*.
Arh. St. Buc., Microf. Turcia, rola 44, c. 327—330.

---

[1] *Kara-Eflak*.
[2] *Moskolu le'ıyn*.
[3] Grigore al III-lea Ghica.
[4] *Vezir-kapudan*.
[5] Locuitorii Țării Românești.

290 **1770 mai 26** *(1184 muharrem, selh)* **Șesul Isaccei**

Firmanul sultanului Mustafa al III-lea către cadiii și alți demnitari otomani din localitățile de pe malurile Dunării, cerîndu-le să informeze repede ordia împărătească asupra cantităților de zaherele care au fost transportate din Țara Românească la diverse schele și cît anume au mai rămas.

Glorioşi printre cadii şi judecători, izvoare de înţelepciune şi elocvenţă, voi, care sînteţi cadii şi naibiii cazalelor aflate pe malurile fluviului Dunărea, începînd de la Silistra şi pînă la Cladova [1], să vă crească virtuţiile, şi onoratul printre glorioşi şi nobili şi care te bucuri de multe favoruri împărăteşti, mubaiaagiul din Silistra, Seid-Hasan, care eşti unul dintre capugibaşiii înaltei mele Curţi, să-ţi continue gloria, precum şi intendenţii de schele [2] şi aianii de cazale şi ceilalţi comandanţi *(zabıtan)*, onoraţi printre cei de o seamă cu voi, să vă crească norocul!

Cînd va sosi înalta parafă imperială, să vă fie cunoscut că, afară de zaherelele transportate la schelele de la Silistra şi Hîrşova *(Hırsava)* şi Rasova, din zaherelele de mirie strînse şi pregătite în partea Ţării Româneşti, prin mijlocirea fostului voievod al Ţării Româneşti [3], spre a fi tainuri pentru cetele de oşti aflate la ordia mea împărătească, este nevoie să se mai ştie în grabă ce cantităţi anume de diferite feluri de zaherele se află astăzi în unele schele şi tîrguri şi sate de pe malurile Dunării şi să se facă cunoscut aşa cum este adevărul, spre a fi transportate cu corăbiile la hambarele din Isaccea. De aceea s-a dat firmanul meu pentru ca voi, care sînteţi cadiii şi naibii cei amintiţi mai sus, să faceţi fiecare cîte un arz şi ilam separat către ordia mea împărătească, trimiţînd împreună şi defterele sigilate şi semnate, cu arătarea diferitelor feluri de cantităţi de zaherele, ori cît ar fi ele, care au fost transportate, din anul trecut încoace, de pe partea Ţării Româneşti la schelele voastre şi în acele ţinuturi, fără a ascunde şi a tăinui nici măcar o chilă. Atfel, a fost emisă această poruncă a mea, purtătoare de înaltă glorie, şi trimisă prin ciohodarul Hadji-Ahmed, cu dorinţa de a afla în grabă, prin ştirile date de cei care vin dintr-acolo, cantităţile şi felurile zaherelelor cumpărate prin mijlocirea fostului voievod, cu banii daţi din partea miriei şi din cele aflate la raiale, şi transportate pe malul cestălalt, la schelele voastre.

De aceea s-a dat firmanul meu purtător de înaltă glorie pentru ca, atunci cînd va sosi, să cercetaţi şi să stabiliţi ce cantităţi anume de diferite feluri de zaherele au fost transportate, din anul trecut şi pînă acuma, de pe ţărmul de dincolo, la schelele voastre, şi, afară de cele transportate la hambarele din Isaccea, la ce cantităţi se ridică astăzi cele existente şi să vă grăbiţi să faceţi arzuri şi ilamuri separate către ordia mea împărătească, cu deftere sigilate şi semnate, fără a lăsa ceva necunoscut sau la îndoială şi fără să mai fie nevoie de o nouă întrebare şi de un nou răspuns în această privinţă. Să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de îndrăzneala de a proceda contrar îngăduinţei mele împărăteşti şi de a ascunde sau de a tăinui zaherelele aflătoare sau de a vă supune lăcomiei şi să vă feriţi de a nu scrie adevărul, de hatîrul altora, şi să nu puneţi să se scrie contrariul.

De aceea, cînd va sosi ilustra mea poruncă, vă cer ca, procedînd potrivit acestui firman ilustru, purtător de înaltă glorie, care a fost emis cu cinste în această privinţă şi care cere supunere şi ascultare deplină, să vă feriţi foarte mult şi să vă ţineţi departe de a face contrariul. Aşa să ştiţi şi să daţi crezare ilustrului semn!

Scris în ultima zi *(selh)* a lui muharrem cel binecuvîntat din anul 1184. Din Şesul Isaccei.

Însemnare: Ca urmare, a sosit scrisoare și de la bașdefterdar[4].

Arh. St. Buc., Microf. Bulgaria, rola 2, c.146.
Suret, Bibl. Naț. „Chiril și Metodiu", Sofia, R.C.37 (Vidin), p. 25 (266), scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, II, nr. 967.

---

[1] *Feth ül-Islam.*
[2] *İskele eminleri.*
[3] Grigore al III-lea Ghica.
[4] *Defterdar-ı-şıkkı-evvel.*

291 **1774 septembrie 27** *(1188 receb 21)* **Constantinopol**

Berat împărătesc prin care sultanul Abdul-Hamid I îl numește pe Grigore al III-lea Ghica domn în Moldova, arătîndu-i și obligațiile ce-i revin în organizarea țării după pacea de la Küciük-Kainargi. Se acordă o serie de privilegii și se prevede ca domnii să nu mai fie maziliți decît după o vină vădită de trădare.

Porunca dată cu ilustrul semn de înaltă cinste împărătească și *tugra*, a cărei strălucire împodobește lumea împăraților *(hakan)*, este aceea că, atunci cînd stăpînul cel preaînalt al lumii, Allah cel veșnic și onorat și puternic, mi-a sortit să obțin califatul, potrivit obiceiului iluștrilor sultani, și cînd a făcut ca persoana mea glorioasă și cu însemne și cu multe calități de dreptate să ocup tronul *(Saltanat)* și atunci cînd a binevoit ca ocrotitoarea mea Curte să devină refugiul regilor și al conducătorilor, împărăția mea, la rîndul meu, drept mulțumire pentru această binefacere, am dorit numaidecît ca, prin mijlocirea unui domn *(hakim)*, vrednic să stăpînească țara și să pună ordine în treburile vilaietului, să înlătur necazurile pricinuite prin tiranii și prin alte feluri de fapte neîngăduite, pentru ca, în felul acesta, raialele și neputincioșii și cei slabi și supușii nemusulmani *(zimmi)*, care se închină și se supun față de Curtea fericirii mele împărătești, să stea în tihnă sub umbra milei mele împărătești și să trăiască în liniște și fericire. Dar de cinci-șase ani încoace populația și raialele Moldovei au suferit pagube și au fost strîmtorate în fel și chip din pricina expedițiilor și războaielor, iar ruinarea și necazurile lor deveniseră evidente și clare. De aceea ele meritau bunăvoință și milă. De asemenea, deoarece țara mai sus-amintită e socotită cămara *(kiler)* înaltei mele împărății, ocrotirea, protejarea și propășirea ei, precum și liniștea și bunăstarea locuitorilor și raialelor de acolo erau chestiuni importante și necesare. Cu toate acestea, de la o vreme încoace ea s-a ruinat și a fost tulburată, iar raialele ei au fost sărăcite și aduse în stare de nenorocire, din pricina deselor maziliri și numiri ale voievozilor acelei țări, unul după altul și contrar obiceiului, precum și din cauza altor cereri de dări și asupriri. Afară de acestea, ele au suferit multe pierderi și au fost necăjite și în timpul războiului. Astfel, dorința mea, de stăpîn, este ca, potrivit cerinței ce se cuvine împărăției mele, ea să fie pusă la rînduială și să prospere, iar raialele și beraialele să fie atrase și unite, ca să trăiască în liniște. De aceea, pentru ca Moldova să intre de azi încolo la nizam și la rînduială, iar populația și raialele ei, darurile Creatorului, să obțină liniștea și bunăstarea lor, după ce își vor plăti tributul *(cizye)* lor fixat, se desființează toate dările și toate cheltuielile, mici și mari, zise avaieturi[1], cudumie[2], ubudie[3] și giaizele[4], pe care le dădeau înainte de război.

De asemenea, dat fiind că menţinerea şi rămînerea mai departe a voievozilor lor duc la propăşirea ţării şi asigură vegherea liniştii raialei, se întocmeşte nizam ca şi voievozii, stăpînind ţara aceea, să nu fie mazilіţi pînă ce nu se va vedea şi nu se va constata cu claritate hăinirea lor, care să necesite mazilire. Nizamul mai sus amintit va fi luat în seamă şi păstrat potrivit clauzelor tratatului de pace încheiat între Înaltul Devlet şi Rusia. De aceea înalta mea iradea cere să se acorde ilustre berate, prevăzute cu autograful meu împărătesc *(hatt-i-hümayun)*, pentru ca populaţia şi raialele să fie liniştite şi mulţumite, iar voievozii să stea fără grijă. Astfel, cu această înaltă parafă împărătească şi cu acest iarlîc al meu, aducător de fericire, am acordat, de astă dată, domnia Moldovei voievodului Grigore *(Ligor)*, pildă printre emirii neamului Mesiei şi distins printre cei mari de credinţa lui Iisus, sfîrşitul să-i fie cu noroc!

El a crescut cu pîinea înaltului meu Devlet şi s-a încărcat de binefaceri şi de bunăvoinţe. Afară de acestea, el este un om priceput şi în stare să stăpînească ţara şi s-o pună la rînduială, iar devotamentul său şi sinceritatea sa, ca şi priceperea lui, s-au văzut şi s-au adeverit cu claritate din faptele şi din purtările sale. Pentru toate acestea, lui i s-a acordat înalta mea consideraţie de şah şi cinstita mea bunăvoinţă împărătească. De aceea, potrivit hatt-i humaiunului demn de respect şi emis cu onoare în a douăzeci şi una zi a lui regeb cel unic din anul acesta o mie o sută optzeci şi opt [5], i-am acordat, prin înalta mea bunăvoinţă şi bunătate împărătească, sus-numitului Grigore *(Ligor)* voievod, sfîrşitul să-i fie cu noroc, domnia Moldovei, de care s-a amintit, cu condiţia să depună sforţări şi să aibă grijă de paza, de ocrotirea şi de protejarea raialelor din Moldova, care este una dintre ţările de moştenire ale împărăţiei mele, şi cu condiţia ca să trimită şi să predea, la fiecare doi ani o dată, la vistieria mea împărătească, tributul *(cizye)* stabilit după puterea lor şi potrivit cerinţelor milei şi bunăvoinţei mele împărăteşti faţă de raialele Moldovei, aşa cum se prevede în nizamul dat, şi cu condiţia ca să îndeplinească celelalte firmane ale mele, potrivit devotamentului care se cere de la sus-numitul, precum şi cu condiţia ca să depună toate străduinţele sale în privinţa tuturor treburilor ţării mele moştenite, pentru a obţine astfel bunăvoinţa mea împărătească. Astfel, acordînd ilustra mea poruncă, faţă de care se supune lumea întreagă, i-am dat acest berat purtător de fericire şi aducător de noroc şi am poruncit ca, de azi încolo, trecînd la domnia Moldovei, potrivit condiţiilor arătate, sus-numitul să depună toate eforturile sale şi toată străduinţa sa, cu devotament şi cu dreptate, pentru paza şi propăşirea ţării şi pentru ocrotirea şi protejarea raialei, ca şi pentru orînduirea şi aranjarea treburilor vilaietului, iar boierii şi celelalte căpetenii, precum şi raialele Moldovei, ştiindu-l pe cel de mai sus voievod peste ei, să apeleze la el în treburile domniei şi, ascultînd cuvîntul său şi părerile sale, să îndeplinească fără şovăire cele privitoare la nizamul vilaietului şi să se ferească şi să se ţină departe de a se împotrivi cuvîntului său şi de a face contrar dorinţei sale.

De asemenea şi mai sus arătatul, la rîndul său, mergînd mereu pe calea supunerii şi ascultării şi menţinîndu-se pe drumul împărătesc al sincerităţii, să nu înceteze de a comunica la picioarele înaltului meu tron împărătesc starea ţării, a cărei prezentare este necesară. şi, depunînd sforţări sincere şi procedînd cu dreptate în toate treburile, aşa cum se cuvine angajamentelor sale, să săvîrşească fapte şi să facă servicii demne

de laudă. În aceste privințe nimeni să nu i se împotrivească și să nu se amestece în treburile sale și să nu-l supere. Așa să știți și să dați crezare ilustrului semn!

Scris în a douăzeci și una zi a lunii regeb cel unic, din anul 1188. De la reședința din Constantinopolul cel bine păzit.

Bibl. Acad., DLXXXI/64a.
Suret, cu rez. rom. (nr. 64); scris: *yeni-divani*.
Însemnări (pe verso) în caractere chirilice.
Rez., *Cat.*, I, nr. 270.

---

[1] *Avaiet*, *avaid* (pl. din *aide*).
[2] *Cudumie*, *kudümiyye* (derivă din *kudüm*).
[3] *Ubudie*, *ubudiyye* sau *ubudiyyet* (derivă din *abd*).
[4] *Giaizea* (pl. *giaizele*), *caize* (pl. *cevaiz*).
[5] 27 septembrie 1774.

292 1774 decembrie 15—24 *(1188 șevval, evasıt)* Constantinopol

Hatt-i-șerif prin care sultanul Abdul-Hamid I îi comunică domnului Alexandru Ipsilanti acordarea unor privilegii Țării Românești, în urma încheierii tratatului de pace între Poartă și Rusia la Küciük-Kainargi (1774). Se cere respectarea prevederilor acestui regulament (nizam), care este valabil și pentru Moldova.

Poruncă adresată voievodului Alexandru, voievodul Țării Românești: De astă dată, mitropoliții și episcopii *(piskopos)* și arhimandriții și egumenii *(gumenos)* și toți boierii și boiernașii și căpeteniile *(kapudan)*, precum și ceilalți locuitori ai Țării Românești au trimis, prin doi boieri, la Curtea mea cea glorioasă, purtătoare de coroană, două mahzaruri care au fost prezentate la picioarele tronului meu împărătesc. Împărăția mea purtătoare de coroană am aflat sensul și cuprinsul lor, precum și cele arătate prin viu grai de către cei doi boieri pomeniți mai sus. Rugămintea și cererea lor sînt doar îndemnuri la îndurare și milă. Cele ce au arătat ei pentru acordarea bunăvoinței mele împărătești față de locuitorii țării mai sus arătate și cele privitoare la spusele lor, precum că vor continua să arate credință în toate împrejurările, sub împărăteasca mea ocrotire, vor fi arătate una cîte una în firmanul meu de față, purtător de glorie, și vor fi explicate și făcute cunoscute tuturor.

Țara Românească și Moldova fiind chilerul înaltului meu Devlet, deși era foarte important și necesar ca ele să fie protejate și ocrotite și să prospere, iar locuitorii și raialele să fie în liniște și fără griji, totuși, de la o vreme încoace, din pricina mazilirii și numirii voievozilor celor două țări amintite, unul după altul și la termene scurte și contrar obiceiului, precum și datorită impunerii țărilor la alte dări și asupreli, ele au fost ruinate și tulburate, iar raialele, fiind necăjite, s-au împrăștiat. Afară de acestea, și în timpul războiului ele au suferit pagube și au fost pustiite. Astfel, dorința mea împărătească este ca ele să prospere și să se pună rînduială *(nizam)* în starea lor, iar raialele să prospere și să fie atrase și unite și să trăiască în liniște și tihnă, potrivit dreptății și bunăvoinței mele de padișah. De aceea, pentru ca, de azi încolo, cele două țări amintite să fie puse la orînduială și la *nizam*, iar locuitorii lor, raialele

şi beraialele, încredinţate de Creator, să obţină linişte şi odihnă şi să ajungă la scopul dorit, se anulează şi se interzice cu desăvîrşire, după ce îşi vor achita tributul hotărît, orice fel de încărcări şi cheltuieli, multe sau puţine, pe care le aveau înainte de război sub nume de avaieturi, cudumie, ubudie şi giaizele.

De asemenea, întrucît statornicia voievozilor lor duce la propăşirea ţărilor şi asigură liniştea şi bunăstarea raialelor, se stabileşte nizamul ca nici voievozii lor să nu mai fie maziliţi pînă ce nu vor ieşi la iveală şi nu vor deveni clare vinovăţiile lor, care să ducă la mazilirea lor. Nizamul cel amintit mai sus va fi potrivit clauzelor tratatului de pace *(ahidname)* încheiat între cele două ţări [1] şi va fi păstrat cu statornicie, fără modificări şi schimbări.

Pentru ca populaţia şi raialele să stea în linişte şi să fie ocrotite, iar voievozii să fie siguri şi mulţumiţi, am dorit cu înalta mea iradea imperială să li se acorde beratele împodobite şi întărite cu „ilustrul meu scris" *(hatt-i-şerif)*, plin de mărinimie. De aceea, potrivit hatt-i-humaiunului meu cel purtător de măreţie, emis cu cinste, s-au dat în mîinile celor doi voievozi beratele lor, însemnate cu hatt-i-şeriful meu, plin de mărinimie, spre a fi luate în seamă şi respectate în continuare. Raialele Ţării Româneşti să achite şi să predea, la doi ani o dată, la vistieria mea imperială, prin boierul pe care-l vor trimite, tributul lor, pe care-l pot suporta potrivit cerinţelor milosteniei şi bunăvoinţei ce se cuvin firii mele împărăteşti.

Dat fiind că Ţara Românească este o ţară care a suferit pagube şi s-a ruinat din pricina războiului, raialele Ţării Româneşti au fost iertate, pe doi ani, de cererea de tribut şi de altele, începînd din a paisprezecea zi a lui djemazi-ul-evvel din anul acesta o mie o sută optzeci şi opt [2], care este data schimbului documentelor privitoare la clauzele tratatului de pace încheiat între cele două împărăţii [3]. Învoirea mea împărătească în această privinţă izvorăşte din îndurare pentru sărmanele raiale şi urmăreşte propăşirea vilaietului. După încheierea celor doi ani, despre care s-a vorbit mai înainte, ele să-şi aducă şi să-şi achite, la doi ani o dată, prin boierul trimis de voievod, tributul lor, care va fi stabilit cu cea mai mare milă şi îndurare, potrivit clauzelor tratatului. Pentru socotelile vechi, oricare ar fi ele, să nu se strîngă nimic, nici bani şi nici alte lucruri. Cînd se vor ivi neînţelegeri între musulmani şi raiale [4], precum şi între raiale înseşi, atunci voievodul Ţării Româneşti să pună să vorbească atît pîrîtorii cît şi pîrîţii, după lege şi echitate, făcînd dreptate potrvit celor ce vor fi arătate. În cazul pricinilor dintre musulmani şi raiale, secretarul de Divan [5], aflat pe lîngă voievodul Ţării Româneşti, precum şi alţi musulmani să mijlocească şi să aibă grijă ca să se ajungă la împăcare şi să se pună capăt certurilor. Cînd se va vedea că o pricină nu se va încheia prin mijlocirea musulmanilor şi a împăciuitorilor, iar cele două părţi aflate în judecată urmăresc doar să provoace pagube sărmanelor raiale şi să le jignească prin calomnii, atunci, pentru astfel de pricini nedrepte şi contrare şeriatului, ele să nu fie lăsate să pricinuiască pagube sărmanelor raiale şi să le insulte.

Pricinile care nu vor putea fi încheiate prin mijlocirea musulmanilor şi a împăciuitorilor să fie judecate şi lichidate, potrivit şeriatului şi cu dreptate, în faţa cadiului de Giurgiu. De asemenea, cadiii de Giurgiu, la rîndul lor, încheind şi curmînd cu cea mai mare dreptate şi justeţe astfel de pricini, care trec pe seama lor, să nu facă nedreptăţi, călcînd

regulile şeriatului cel venerat, ci să se ferească şi să se păzească de a persecuta, sub acest pretext, pe sărmanele raiale. De asemenea, raialele Țării Româneşti să nu fie necăjite prin cerere de a se prezenta în altă parte ⟨pentru procese⟩.

Dîndu-se *fetva* ilustră în care se spune că mărturia supusului nemusulman *(zimmi)* împotriva unui musulman oarecare se primeşte numai în pricinile privitoare la testamente şi la moştenire de avere iar dacă un creştin oarecare va depune mărturie contra unui musulman oarecare în alte pricini decît cele privitoare la testamente sau moştenire de avere, atunci mărturia lui nu se ia în seamă, de aceea se face şi se procedează potrivit înaltei *fetva*.

De asemenea, ostaşii sau alții care săvîrşesc fapte rele în Țara Românească să fie trimişi în ținuturile de serhat şi să fie ocărîți şi pedepsiți de căpeteniile lor. Deoarece unii dintre locuitorii de la serhaturi şi din cazalele de la Dunăre pătrundeau în interiorul Țării Româneşti fără voie şi împotriva nizamului alcătuit mai înainte şi, provocînd gîlceavă între ei, omorau unii pe alții şi apoi, cerînd „prețul sîngelui" [6], porneau pe calea judecăților mincinoase şi, cerînd lucruri şi bani, prin calomnii, necăjeau raialele Țării Româneşti şi le pricinuiau pierderi şi necazuri, se dăduseră repetate porunci înalte pentru ca, potrivit nizamului stabilit mai înainte, cîşlele *(kışlak)* înființate în Țara Românească, precum şi moşiile lor să fie ruinate, iar răufăcătorii şi indivizii care umblă de capul lor, dintr-un loc în altul, să fie izgoniți şi îndepărtați. Cu toate acestea, este posibil ca astfel de răufăcători să se gîndească să mai pătrundă în Țara Românească. De aceea şi de azi încolo se mențin cele scrise în înaltele porunci emise mai înainte, cuprinzînd regulile ca în Țara Românească să nu intre nimeni, afară de negustorii desemnați şi cunoscuți, din fiecare serhat, iar aceştia, la rîndul lor, să ia teşcherele *(tezkire)* de învoire de la căpeteniile lor şi, prezentîndu-le voievodului Țării Româneşti sau locțiitorului *(vekil)* său, să ia teşcherele de învoire de la voievod sau de la vechilul său. De asemenea, să nu facă menziluri şi să nu ia locuințe în proprietate şi să nu are şi să nu semene cereale şi să nu persecute raiaua şi să nu dea „bani de arvună" [7]. De aceea clauzele mai sus amintite să fie păzite mai departe şi să fie respectate. De asemenea, vizirii şi căpeteniile ostăşeşti şi judecătorii să nu permită necăjirea sărmanelor raiale, trimițînd în Țara Românească mubaşiri pentru astfel de pricini neîntemeiate.

În ceea ce priveşte pămînturile şi proprietățile care aparțineau din vechime mănăstirilor lor sau unor persoane şi care au fost luate pe nedrept, sub nume de *raia*, ele să fie cercetate cu atenție, cu dreptate şi cu justețe, iar acolo unde se va stabili că au fost luate pe nedrept, să fie înapoiate celor de mai sus.

Dacă va fi nevoie să fie menținută şi reînnoită vechea lor schelă specială numită schela şi oraşul [8] Floci [9], în vederea uşurării transportului produselor din vilaieturile lor în alte părți sau din alte părți în vilaieturile lor, atunci cei din Țara Românească să fie slobozi de a o reînnoi, dar în aşa fel ca să nu devină primejdioasă pentru înalta mea Împărăție [10]. Nu se îngăduie ca ceata de negustori să posede proprietăți *(emlâk)* şi ciftlicuri sau să întrețină vite în Țara Românească. De asemenea, se interzice ca vizirii mei mari şi beilerbeii *(mir-i-miran)* mei glorioşi, abătîndu-se din drumul lor drept, să pătrundă în Țara Românească, atît în timpul plecării la posturile lor cît şi la întoarcere. Totodată, nu este

îngăduit ca ei să ia de la raiale, fără plată, fîneţe şi hrană şi cai de poştă *(menzil)* sau să necăjească pe sărmanele raiale cu alte feluri de cereri. De aceea nu se dă nici un fel de învoire împărătească pentru ca şi cei din suitele vizirilor şi ale beilerbeilor, abătîndu-se din drumul lor, să intre în Ţara Românească şi să pricinuiască pagube raialei.

De asemenea, au fost emise mai înainte porunci înalte pentru ca nici olacii, care se duc ici-colo cu treburi importante, să nu se abată din calea lor dreaptă şi să nu ceară mai mulţi cai de menzil, decît este prevăzut în firmanele de menzil. De asemenea, toţi cei care sînt trimişi cu misiuni în ţara aceea să nu necăjească pe nimeni cerînd cai mai mulţi decît e scris în poruncile privitoare la menziluri. Deşi s-au arătat uneori toleranţe în îndeplinirea acestor hotărîri, totuşi, de azi înainte, să nu se piardă nici o clipă în ceea ce priveşte respectarea întocmai condiţiilor mai sus amintite. Dacă se vor găsi totuşi unii care vor îndrăzni să facă contrar înaltei porunci, să se depună eforturi ca ei să fie pedepsiţi fără zăbavă.

S-au dat repetate porunci înalte pentru ca de la raialele Ţării Româneşti, care merg în oraşele şi satele şi tîrgurile de pe malurile Dunării, cu treburi şi cu negoţ sau ca să-şi agonisească cele trebuincioase traiului lor, strîngătorii de tribut *(cizyedar)* din acele locuri, precum şi celelalte căpetenii să nu ceară gizia şi ispenge şi să nu lase pe nimeni să le necăjească cu alte pricini sau să umble oameni şi colgii *(kolcu)* în Ţara Românească sub pretextul: „Căutăm raia străină". De aceea, cei care au nevoie să meargă acolo, sînt sfătuiţi potrivit înaltelor porunci, iar cei care le încalcă sînt ameninţaţi şi pedepsiţi. În privinţa îmbrăcămintii şi portului raialelor şi locuitorilor Ţării Româneşti, potrivit scutirilor *(muafiyet)* şi slobozeniilor ţării, nimeni să nu supere şi să nu persecute populaţia ţării şi raialele ei.

Deşi boierii care au venit cu mahzarurile lor au dat de ştire că ar exista hatt-i-şerifuri şi înalte porunci precum că locuitorii Ţării Româneşti care au primit islamismul nu pot avea dreptul să ceară partea lor din moştenire, totuşi nu s-au găsit înscrisuri *(kayid)* şi nici menţiuni în defterele de porunci precum că ar fi fost emise hatt-i-şerifuri sau porunci în acest sens. Întrucît însă acestea ţin de şeriat, a fost întrebat muftiul şi s-au dat patru ilustre fetvale în care se spun, în această privinţă, următoarele: „Dacă un creştin oarecare moare după ce s-a onorat cu trecerea la islamism, tatăl său, rămas creştin, nu-i poate fi moştenitor. Dacă soţia creştină, a unui soţ creştin, moare creştină, după ce soţul ei, creştin, a trecut la islamism, atunci acel cineva (musulman) nu poate fi moştenitorul ei [11]. Dacă tatăl creştin, al unui fiu creştin, moare după ce fiul său s-a onorat pe sine cu trecerea la islamism, atunci acest fiu musulman nu poate fi moştenitorul acelui creştin. Dacă un sclav creştin, al unui musulman oarecare, moare după ce a fost slobozit, dar fără să fi trecut la islamism, în acest caz musulmanul acela nu poate fi moştenitorul acelui sclav eliberat". De aceea se procedează potrivit cerinţelor acestor fetvale ilustre.

De asemenea, se dăduse firman ca din Ţara Românească să se procure în fiecare an un anumit număr de oi, prin mijlocirea lui casapbaşî, dar se spune că cumpărarea acestor oi de către saigiii şi oamenii casapbaşiilor duce la oprimarea şi la persecutarea raialei. De aceea, din milă faţă de sărmani, se iartă procurarea oilor mai sus amintite în acest fel. Dar este important şi necesar să se ia oi din ţările mele bine păzite pentru tainurile miriei şi pentru întreţinerea locuitorilor de la Înalta

Poartă a împărăţiei mele. De aceea raialele Ţării Româneşti să nu-şi ascundă oile pe care le au de vînzare, ci să le vîndă la preţul curent neguţătorilor şi gelepilor şi să nu facă nici un cusur în trimiterea de oi din belşug, prin grija voievodului Ţării Româneşti. Ele să nu-şi vîndă oile în alte părţi, ci să le dea negustorilor şi gelepilor care aduc oi la înalta mea Poartă.

De asemenea, dat fiind că Ţara Românească este chilerul Porţii fericirii mele, aducerea de zaherele multe la Istanbul cade pe seama Ţării Româneşti şi Moldovei. Aceste zaherele, cerute din cele două ţări, după apreciere *(mukayese)*, sînt pentru întreţinerea locuitorilor de la Poarta împărăţiei mele.

Dar s-a făcut cunoscut că această cerere prin *mukayese* pricinuieşte pierderi sărmanelor raiale. De aceea dau învoirea mea împărătească pentru desfiinţarea acestui obicei, cu condiţia ca raialele Ţării Româneşti să ducă fără contenire la schele recoltele obţinute din semănături, precum şi vitele lor şi să le vîndă reisilor [12] de Capan *(Kapan)* la preţul zilei. Ele să nu-şi dea zaherelele lor în alte locuri, ci să le vîndă reisilor care vin la Poarta fericirii mele. De asemenea, spunîndu-şi că „cererea de zaherea prin *mukayese* a fost anulată, locuitorii să nu se lase de arături şi de semănături şi să nu ascundă şi să nu-şi însuşească zaherelele puse de o parte, şi pe care le au de vînzare, pentru ca, în felul acesta, pe de o parte ele să obţină cîştiguri, iar pe de altă parte locuitorii Porţii fericirii mele să fie feriţi de a suferi de foamete. Voievodul Ţării Româneşti şi boierii să depună sforţări continue în această privinţă.

Din partea împărăţiei mele se acordă iertare totală pentru crimele şi vinovăţiile săvîrşite de boierii şi raialele din Ţara Românească şi Moldova, precum şi pentru toate faptele şi purtările acestora de pînă acuma. S-a dat poruncă hotărîtă ca ei să nu fie prinşi şi pedepsiţi pentru faptele lor de altă dată, iar dacă, de aici încolo, nu vor ieşi din cercul supunerii şi ascultării şi nu vor părăsi calea îndeplinirii obligaţiilor cerute tributarilor *(cizyegüzar)* şi raialelor, atunci să fie siguri că nu vor vedea din partea mea altceva decît bunăvoinţă şi sprijin, îndurare şi milă. De aceea, făcîndu-se cunoscută tuturor iertarea mea împărătească, să li se arate şi să li se ceară ca să se roage pentru dăinuirea vieţii mele şi a măreţei mele împărăţii.

În privinţa curmării neînţelegerilor care se iviseră mai înainte între nazîrul Silistrei şi voievodul Ţării Româneşti pentru hotarul de la Dunăre [13] fuseseră emise, mai înainte de aceasta, spre sfîrşitul lui şaban din anul o mie o sută şaptezeci şi şapte [14], iar după aceea, spre sfîrşitul lui şevval al aceluiaşi an [15], hatt-i-humaiunuri purtătoare de glorie, precum şi o serie de alte porunci, în acest sens. Şi de astă dată s-a dat un alt ilustru firman înalt de-al meu, descriindu-se cu amănunte păzirea nizamului de mai înainte în pricina arătată. De aceea se cere respectarea lui [16].

Împărţirea posturilor din provinciile Ţării Româneşti şi Moldovei între boieri şi greci *(Rum)*, precum şi acordarea acestora persoanelor de încredere şi în stare să le conducă depinzînd de voinţa *(irade)* şi de preferinţele voievozilor Ţării Româneşti şi Moldovei, li se acordă această încredere şi se lasă pe seama voievozilor lor ca să folosească, după nevoie, pe cei devotaţi şi pricepuţi fie dintre greci, fie dintre pămînteni, dînd întîietate boierilor îndreptăţiţi în privinţa posturilor ţării, ce se cuvin din trecut şi pînă acum boierilor din cele două ţări mai sus-amintite.

De asemenea, se dau din trecut ilustre porunci ca cherestelele de diferite feluri, trebuincioase pentru construirea cetăţilor aflate în părţile Rumeliei, să se taie, să se pregătească şi să se transporte din codrii Ţării Româneşti şi Moldovei, iar plata lor, pentru tăiere şi transport, să se facă din banii de tribut ai Ţării Româneşti[17], aflaţi pe seama voievozilor, potrivit dovezilor *(temessük)* sigilate şi date de intendenţii de construcţii[18]. De aceea, ori de cîte ori se cer, la nevoie, felurite cherestele, aşa cum s-a arătat mai înainte, nu se reţine nici o accea, tăiatul şi transportul lor plătindu-se în întregime din banii de tribut.

De asemenea, încă din trecut, vitele din ciftlicul[19] Mangaliei *(Mankalya)*, aflat în stăpînirea meşterilor *(ustalar)* din Mangalia, erau duse la păşunat, în timpul verii, în localitatea numită Jegălia[20], dependentă de Ţara Românească, iar în zilele de iarnă erau duse înapoi în satul numit Tuzla din cazaua Mangaliei. Aşadar, nu se obişnuia ca animalele mai sus amintite să fie ţinute în timpul iernii în Ţara Românească şi nici să se înfiinţeze acolo cîşle *(kışlak)*. Dar ei au construit cîşle în Jegălia *(Zevalia)* mai sus pomenită, iar în timpul iernii vitele au început să nu mai fie întoarse la Mangalia. Afară de acestea, mulţi dintre locuitorii Ţării Româneşti erau luaţi ca însoţitori şi folosiţi ca slujitori. De aceea, în luna şevval a anului ⟨o mie o sută⟩ optzeci[21] s-a emis o înaltă poruncă, adresată valiului din Oceacov[22] şi cadiului din Mangalia pentru ca vitele mai susamintite să păşuneze vara la Jegălia, dar să fie înapoiate în anotimpul iernii la Mangalia, iar ustalelor de mai sus să li se interzică să mai construiască cîşle, fără sened, sau să folosească raialele în treburile lor. Astfel, de atunci încoace se interzice păscutul în Ţara Românească şi vara şi iarna al vitelor amintite mai sus, iar sărmanele raiale sînt ferite de pagube[23].

Astfel, simţămintele mele de îndurare şi de bunăvoinţă se arată faţă de cei slabi şi cei sărmani, iar sentimentul meu de milă, care mi-a fost dat de preaînaltul Allah, se revarsă asupra tuturor, dar îndeosebi asupra raialelor şi beraialelor Ţării Româneşti şi Moldovei. De aceea clauzele arătate şi explicate mai sus, cu amănunte, au ca scop refacerea şi propăşirea acelor ţări, iar locuitorii lor, feriţi de persecuţii, să trăiască în linişte şi belşug la umbra împărăţiei mele.

De aceea tu, care eşti voievodul mai sus amintit, citind ilustrul meu firman în faţa tuturor mitropoliţilor şi episcopilor şi arhimandriţilor şi egumenilor şi tuturor boierilor şi boiernaşilor şi comandanţilor *(kapudan)* şi căpeteniilor, precum şi în faţa populaţiei şi raialelor, să le faci cunoscut cuprinsul lui, plin de dreptate, iar după ce vei răspîndi cuprinsul său, să-l păstrezi la tine, pentru ca, de azi încolo, să se facă potrivit acestui nizam, şi să respecţi îndeplinirea celor arătate în el. Pentru a-i pedepsi, aşa cum se cuvine, pe cei care săvîrşesc fapte contrare, să apelezi la cele arătate în fiecare clauză în parte şi să te grăbeşti să scrii şi să comunici la Poarta mea binevoitoare cele ce se întîmplă.

Într-adevăr, am dat firman ca să fie iertate, aşa cum s-a scris mai înainte, crimele şi faptele rele pe care le-au săvîrşit în timpul războiului boierii şi populaţia şi raialele Ţării Româneşti şi Moldovei. De asemenea, am poruncit ca să se menţină pe mai departe rangurile şi posturile, precum şi pămînturile, zise moşii, pe care le aveau boierii înainte de război. Dar nestrămutarea în veci a ponturilor de mai sus şi refacerea şi propăşirea ţării, ruinată în timpul războiului, precum şi liniştea populaţiei de acolo depind de belşugul pămînturilor aflate în mîinile boierilor, pentru traiul lor, şi de obţinerea cîştigurilor lor, potrivit vechiului obicei al ţării, şi de

supunerea şi de ascultarea totală, care li se cuvine, după obţinerea rangurilor lor de baştină şi potrivit vechiului obicei al ţării, ca şi de ocrotirea şi de apărarea boierilor mai sus-amintiţi, care depun eforturi ca să îndeplinească poruncile şi părerile voievodului, precum şi de eforturile depuse pentru liniştea şi bunăstarea lor prin slujbe şi prin acordarea de privilegii.

De aceea s-a emis şi s-a acordat acest ilustru firman al meu şi pentru a-i sfătui ca ei să se ferească de cereri nedrepte, la care s-au obişnuit, şi contrare vechiului obicei al ţării, şi ca să renunţe la cereri de dări pe care nu le poate suporta ţara, din cauza ruinărilor de pe vremea războiului, precum şi la pretenţii sau la cereri contrare, bizuindu-se pe scutirile lor. Iar dacă, nedînd ascultare, se vor găsi unii care vor păgubi sau vor necăji sărmanele raiale, contrar iradelei mele împărăteşti, sau se vor amesteca în treburile care nu-i privesc sau, pretinzînd şi cerînd mai mult decît li se cuvine, vor încerca să tulbure nizamul şi rînduiala stabilită sau se vor împotrivi îndeplinirii măsurilor bune ale voievodului, prin care se urmăreşte buna aranjare a treburilor ţării şi liniştea sufletească a raialelor, sau vor trece la fapte contrare părerilor voievodului, care a fost ales de înalta mea împărăţie şi numit peste ei, atunci, dat fiind că voievozii au libertate deplină şi au poruncă să aplice pedepsele cuvenite unor astfel de oameni, tu, la rîndul tău, să-i pedepseşti, aşa cum s-a scris mai sus, şi să depui eforturi pentru asigurarea liniştii sărmanelor raiale, precum şi pentru respectarea nizamului ţării.

Dacă boierii şi raialele Ţării Româneşti vor îndeplini cu devotament şi cu credinţă obligaţiile lor de supunere şi nu se vor abate din calea poruncilor mele împărăteşti în privinţa celor trebuincioase supunerii şi ascultării, atunci, în toate împrejurările, îndurarea şi mila mea se vor revărsa asupra lor cu prisosinţă şi, stînd la umbra împărăţiei mele, vor fi răsplătiţi în schimbul nenorocirilor şi pierderilor suferite în zilele de război. Astfel, uitînd supărările din trecut, cu toţii vor obţine mereu roade şi vor duce o viaţă liniştită şi îmbelşugată.

De asemenea, dacă tu şi urmaşii tăi vă veţi supune înaltei mele împărăţii şi veţi arăta mulţumirea voastră faţă de înalta mea generozitate împărătească, pe care o vedeţi, şi dacă veţi îndeplini întocmai sfaturile amintite mai sus, atunci nu vor apare semne de bănuială care să ducă la mazilirea şi la schimbarea voastră şi nu veţi suferi necazurile mazilirii sau destituirii. Atît timp cît veţi păstra devotamentul vostru şi veţi merge pe calea cea dreaptă, veţi rămîne în posturile de voievozi ai Ţării Româneşti.

Dacă ⟨locuitorii⟩ vor respecta şi vor păzi clauzele arătate mai sus, atunci împărăţia mea şi vizirii mei mari, precum şi dregătorii *(vekil)* mei glorioşi vom depune eforturi pentru liniştea lor şi pentru respectarea privilegiilor pe care le aveau ei în timpul domniei pline de dreptate a strămoşului meu, răposatul sultan Mehmed han [24], care se odihneşte în rai.

Să se ştie sigur că locuitorii de pe malurile Dunării sau de la serhaturi, mici sau mari, precum şi ceilalţi locuitori care vor îndrăzni să se opună înaltului nizam vor fi pedepsiţi chiar în ceasul cînd se va primi ştirea. De aceea să arăţi clauzele înaltei mele porunci tuturor boierilor şi locuitorilor şi raialelor din Ţara Românească şi să depui toate sforţările tale, sfătuindu-i şi invitîndu-i să se roage pentru dăinuirea vieţii mele şi a împărăţiei mele şi pentru gloria tronului meu, şi să te fereşti de a face contrariul celor arătate.

În evasît L., anul ⟨1⟩188.

Anexă: Un suret, întocmai, s-a dat voievodului Moldovei, voievodul Grigore[25]. După introducere şi după enumerarea articolelor, se spune: „Deşi taxele pentru zaherele şi mărfuri şi pentru alte lucruri, sosite la schela Galaţi *(Kalas)*, se luau, potrivit obiceiului locului, de către voievodul Moldovei, totuşi se amestecă la ele oamenii nazîrului Chiliei *(Kili)*, care se duc la Galaţi. Întrucît se găsesc ilustre porunci clare ca oamenii nazîrului amintit să nu treacă la Galaţi şi să nu se amestece la taxele vamale amintite mai sus şi deoarece la Divanul meu împărătesc nu se află scris ca să şadă la Galaţi vameş din partea Isaccei, de aceea, de azi încolo, se vor depune eforturi ca să nu se mai trimită la Galaţi, fără a fi nevoie, vameşi fie din partea oamenilor nazîrului de Chilia, fie din Isaccea.

De asemenea, în Moldova intra cîte o persoană în vederea procurării cantităţii ştiute de salpetru, ce se cere din Moldova, în fiecare an, prin arendare *(iltizam)*, pentru topirea aurului şi argintului la tarapanaua mea împărătească[26], dar asuprirea şi persecutarea, cu acest prilej, a raialelor sînt contrare îngăduinţei mele împărăteşti. De aceea s-a dat înalta mea învoire împărătească şi pentru anularea procurării salpetrului în felul amintit mai sus. De azi încolo, să nu se mai ducă în Moldova, pentru cerere de salpetru, nazîrul şi arendaşul *(mültezim)* de Ismail, ci salpetrul trebuincios pentru tarapanaua mea împărătească să fie pregătit în întregime de raiale, din giziaua Moldovei. Apoi, dîndu-se de ştire la tarapanaua mea împărătească, să fie adus la Înalta Poartă cu corabie, de la schela unde va fi transportat".

Bibl. Acad. DLXXXI/66*a*. La nr. 65 se află hatt-i-şeriful similar pentru Moldova (text turc. şi trad. franc.).
Suret, cu rez. rom. (66) şi cu însemnări în caractere chirilice; scris: *neshi*.
Rez. *Cat.*, I, p. 81, nr. 276.

---

1 Turcia şi Rusia.
2 23 iulie 1774.
3 Între Turcia şi Rusia.
4 Munteni.
5 *Divan kialibi (kâtibi)*.
6 *Dem diyeti*.
7 *Selem akçesi*.
8 În text: *İskele-oraş*.
9 *Folodj*, Tîrgul de Floci.
10 Acest paragraf lipseşte în hatt-i-şeriful acordat Moldovei.
11 „Şi cutare creştinŭ bărbatulŭ cutăreia creştine, viindŭ la legea turcească, nevasta lui însă fiindŭ creştină, de va muri nu-lŭ clironomisesce pre bărbatulŭ ei" (cf. V. A. Urechia, *Istoria românilor*, II, p. 20).
12 *Reis*, aici în sens de căpitan de corabie.
13 *Ana-Tuna*, „Dunărea-Mamă", adică Dunărea-Mare. Braţul principal al Dunării.
14 23 februarie — 3 martie 1764.
15 23 aprilie — 1 mai 1764.
16 În hatt-i-şerif-ul pentru Moldova acest paragraf lipseşte.
17 *Eflak cizyeleri mallarından*.
18 *Bina eminleri*.
19 E vorba de cazaua *(kaza)* Mangalia.
20 În text: *Zevalia*.
21 2—30 martie 1767.
22 *Ozu*, valiul îşi avea reşedinţa şi la Silistra.
23 Acest paragraf despre vite lipseşte în hatt-i-şeriful pentru Moldova, intercalîndu-se problema schelelor Galaţi şi Chilia şi procurarea silitrei (vezi *Anexa* de la sfîrşitul documentului de faţă)
24 Mehmed al IV-lea (1648—1687).
25 *Ligor*, Grigorie al III-lea Ghica.
26 *Darbhane-i-amire*.

GLOSAR

ada, insulă, ostrov.
adet *(âdet)*, obicei, tradiţie, datină, apucătură, deprindere, taxă, dare.
adet-i-belde *(âdet-i-belde)*, „obiceiul ţării", „obiceiul locului", tradiţie, datină (într-un ţinut, ţară etc.).
aga, căpetenie militară, ofiţer, titlu militar ce se adăuga la numele propriu, frate mai mare, stăpîn, şef, domn, om avut, fruntaş la sate.
agă de beşlii *(beşliağası)*, căpetenie de beşlii (rom. beşleagă, beşlegă), veteran, bătrîn.
agă de ieniceri *(yeniçeri ağası)*, comandantul oştii de ieniceri.
agemi-oglan *(acemi-oğlan)*, copil neiniţiat, novice, ageamiu; se spunea copiilor creştini recrutaţi pentru ienicerime; instituţie specializată pentru formarea ienicerilor.
ahd, angajament, obligaţie, promisiune solemnă, pact, alianţă, tratat, legămînt.
ahd ve aman, „legămînt şi iertare", desemnează tratatele şi legămintele Imperiului otoman cu alte state.
ahidname *(ahd-name)*, pact, tratat, convenţie, diplomă, capitulaţie.
aian *(a'yan)*, notabil, fruntaşul unui sat sau oraş, demnitar, om avut care se angaja pentru unele servicii către stat în schimbul anumitor avantaje; categorie socială în Imperiul otoman.
akçe, „alb", monedă otomană de argint (rom. accea) cu timpul, schimbîndu-şi titlul, s-a depreciat.
akd-ı ahdı tecdîd kıldım, „am reînnoit încheierea tratatului (sau legămîntului)"; în context: „am reînnoit tratatul (sau legămîntul)".
akın, incursiune, atac în grup.
akingi *(akıncı)*, trupe de cavalerie otomană recrutate de obicei dintre locuitorii de la periferia Imperiului otoman. Erau vestiţi prin incursiunile lor numite *akın*.
alai *(alay)*, trupă, regiment, paradă (militară etc.), cortegiu, ceremonie, grup, mulţime, ironie.
alaibei *(alaybeyi)*, căpetenie de oaste de provincie sub comanda sangeacbeilor (pe vremea Imperiului otoman), comandant de spahii; comandant de district; colonel de jandarmerie.
alemdar *(alem + dar)*, „purtător de steag", stegar.
alemdaran, pl. persan din **alemdar**.
alîm *(alım)*, luare, cumpărare, taxă, dare (plătită de tătari pentru păşunatul vitelor în Moldova, pe un teren de 32×2 ceasuri, cedat tătarilor din Bugeac sub numele de „Vatra lui Halil paşa" şi „Cele două ceasuri").
Alaman beyleri, principii germani.
alişveriş *(alış-veriş)*, „luare-dare", vînzare-cumpărare, negustorie, tîrguială, comerţ.
amanet, *(emanet)*, obiect depus ca garanţie, zălog, ceeace se dă spre păstrare, ipotecă.
amil *(âmil)*, slujbaş, intendent, administrator, factor.
amiller *(âmiller)*, pl. din *amil*.
araba, car, căruţă, trăsură mare (rom. haraba).
aradan düşmanlıġı köterdüm, „am ridicat duşmănia dintre noi", în sensul de „am înlăturat duşmănia dintre noi"; verbul *kötermmek (kotermek)* este forma arhaică pentru *kaldırmak*, a ridica, anula.
arnabud *(arnavud)*, arnăut, albanez, corp de ostaşi albanezi; arbănaş, varietate de grîu.
arpalik *(arpalık)*, „drepturi pentru orz", pensie, apanaj, venituri acordate unor categorii de slujbaşi otomani (cărturari, guvernatori de provincii etc.).
arşin *(arşın)*, unitate de măsură pentru lungimi, echivalînd cu 0,68 m, cot.
arz, expunere de motive, prezentare, ofertă, memoriu, cerere, jalbă, latitudine (geogr.).
arzuhal *(arz-ı-hal)*, cerere, petiţie, suplică (rom. arzihal, arzahal, arzaval, arzehal, arzohal etc.).
arzumahzar, petiţie colectivă, memoriu (rom. arzu-mahzar, arzmagzar etc.).
asa, sceptru.
asil, origine, rădăcină, fond, bază, principal, adevăr.
asıllar, pl. din *asıl*.
aşar *(aşer, öşr)*, zeciuială, dijmă, a zecea parte, impozit cu caracter religios, perceput de la musulmani pentru produse (rom. uşur).
atik, vechi, antic, vioi, şmecher.
at kayıkları, „bărci pentru cai", în sensul de bărci pentru transportul cailor pe apă.
atlu *(atlı)*, călăreţ, cavaler, om călare.
atlu beşlüler, corp de cavalerie uşoară; ostaşi de pază (şi în ţările române).
avaiet *(avaid*, pl. de la *aide)*, venit, rentă, beneficiu, dare pentru o slujbă oarecare, taxă etc.

avariz, „impozit extraordinar" care se percepea în împrejurări deosebite; se percepea des din pricina războaielor permanente. Se numea și *avariz-i-divaniyye*.

azep taifesi, „ceată de azapi", celibatari, categorie de oaste otomană, arcași, trăgători în vechea marină otomană, păzitori de cetăți.

azim belâ, mare belea, mare nenorocire.

azl, mazilire, destituire (din funcție).

badj *(hâc)*, taxă de negoț, de tranzit, vamă; vezi și *gümrük*.

badjdar *(bâcdar)*, perceptor de taxe de negoț, de vamă, vameș.

badj-i-ubur *(bâc-ı-ubur)*, taxă de trecere, de tranzit, vamă.

balkan, pădure, lanț de munți; de aici: Balcani, Peninsula Balcanică *(Balkan Yarımadası)*.

ban, denumire dată panilor poloni, banilor Olteniei, uneori și domnilor Moldovei sau ai Țării Românești.

barışıklık idüb, „făcînd împăcăciune", făcînd pace.

baruthane, „casă de pulbere", pulberărie, locul unde se prepară sau se depozitează praf de pușcă.

başbug *(baș + bug)*, căpetenie de oaste, comandant; se folosește și pentru titlul de serascher *(serasker)*.

bașdefterdar, primul defterdar, ministru de finanțe în Imperiul otoman.

bașkapudan, amiral-șef, comandant-șef, căpetenie de prim rang.

Bașmuhasebe *(baș + muhasebe)*, Contabilitatea generală (în organizarea financiară otomană); primul birou de controlare a conturilor; Cancelaria generală a conturilor.

bazar *(pazar)*, tîrg, loc pentru negoț, bîlci, piață, duminică *(pazar)*.

bazar yerleri, „locuri de bazar", localități pentru negoț, bîlciuri.

bed faal, „de rea conduită", răufăcător.

bedel-i-sulh, „prețul împăcării", sumă de bani sau altceva, ce se dă (între împricinați) în schimbul împăcării.

beduh, cuvînt misterios, considerat talisman în corespondență; duhul poștei; valoarea cifrică a literelor dă numărul 8642. Se folosesc ambele variante (pe plicuri).

beg, forma arhaică a cuvîntului bei *(bey)*.

Bogdan ili beyi, beiul țării Moldovei; ~ desemnează pe domnii Moldovei.

bei *(bey)*, senior, șef, prinț, căpetenie, nobil; titlu dat unor guvernatori de provincii; denumire care se dă și unor notabili sau comandanți creștini, inclusiv domnilor români.

beilerbei *(beylerbeyi)*, „beiul beilor", căpetenie peste bei, guvernator de provincie în Imperiul otoman, cu rang de vizir; denumirea rom. veche: beglerbeg.

beilerbeilic *(beylerbeylik)*, unitate administrativ-militară în Imperiul otoman, provincie condusă de un beilerbei; rom. pașalîc.

bin *(ibn, ibni)*, „fiul lui" (arab).

beizade *(beyzade)*, „fiul de bei", prinț; se spunea și fiilor domnilor români (rom. beizadea, pl. beizadele); *zade*, „fiul lui" (persan).

belde, oraș, ținut, țară, provincie.

beraia *(beraya)*, categorie de supuși privilegiați (în Imperiul otoman); se folosea și pentru boierimea din țările române, spre deosebire de raia *(re'aya)*, care se folosea pentru țărănime, pentru masele populare în general.

berat, diplomă, brevet imperial (de privilegiu, pentru decorație etc.), act de investitură (pentru domnie).

beșa, *beșli*.

beșli, cavalerie ușoară, călăreț, corp de oaste (turci, tătari) pentru paza localităților, piețelor etc.

beșliagası, vezi **agă de beșlii**.

beșlüyan, pl. persan pentru *beșlii*.

bey, vezi **bei**.

bina, clădire, construcție, edificiu.

bitî, act, dovadă, scrisoare, document (forma veche *bitig*).

bolar, denumire turcească pentru boier.

bostangi *(bostancı)*, în vechime ostaș în garda sultanului, îngrijind de grădinile Seraiului; corp de gardă a palatului, grădinar.

bostangibași *(bostancıbașı)*, șeful grădinarilor, căpetenia bostangiilor, șeful gărzii imperiale, supraveghea executarea celor condamnați la moarte, conducea barca sultanului; șeful poliției din Bosfor.

boy, talie, lungime, dimensiune, statură, margine. trib (familie).

boy beyi, bei de margine, căpetenie la hotar, principe de neam (de vază).

bölükbașı, rom. bulucbașă, căpetenie peste un *bölük* (companie sau regiment).

buiuruldu *(buyuruldu)*, porunca unui pașă sau vizir către autoritățile subalterne; ordin, scrisoare-poruncă a marilor viziri către domnii români (rom. buiuruldiu, buiurultiu ș.a.).

cadiu *(kadı)*, judecător musulman.

caid *(kayid)*, înregistrare, registru, condică, catastif, înscris.

caize *(câize)*, vezi **giaize**.

calgai *(kalgay)*, locțiitorul hanului Crimeii, de obicei era fratele hanului, moștenitorul tronului la tătari (Crimeea).

califat *(Hilâfet)*, denumirea imperiului arab după profetul Mahomed *(Muhamed)*, condus de Califi *(Halife)*, adică urmași sau succesori. Sultanii turci și-au însușit acest titlu, iar Imperiul otoman era numit și Califat *(Hilâfet)*.

Capan *(Kapan)*, magazie pentru aprovizionare, halele din Constantinopol.

capudan *(kapudan)*, căpetenie, comandant de oaste, comandant de cetate, amiral.
capuoglan *(kapıoğlanı)*, „copil de uşă”, slujitor de dregător sau de ambasadă pentru remiterea corespondenţei adresate Porţii sau invers.
capugi *(kapucı, kapıcı)*, portar, erau în număr de aproape 800 şi păzeau primele două porţi ale Seraiului (rom. capegiu, *capigiu* ş.a.).
capugibaşi *(kapıcıbaşı)*, şeful portarilor (Seraiului imperial), marele şambelan, îndeplinea misiuni importante (solie, maziliri de domni etc.) (rom. capugi-başa sau capegi-başa ş.a.).
canına ve malına, „sufletului şi avutului său (lor)”, în contextul din documente în sensul de a nu pricinui supărări.
casap *(kasap)*, măcelar.
casapbaşi *(kasapbaşı)*, starostele măcelarilor (din Constantinopol); avea şi misiunea de a se ocupa de aprovizionarea cu carne a capitalei otomane.
cassabie *(kassabiye)*, dare pentru măcelărie, taxă de tăiere (oi, vite etc.).
caza *(kaza)*, unitate administrativ-juridică din Imperiul otoman, de sub jurisdicţia judecătorilor musulmani zişi cadii *(kadı)*, mai tîrziu a unor guvernatori *(kaymakam)*; plasă (devenită judeţ), accident, fatalitate.
ceauş *(çavuş)*, aprod, olac, curier; la începuturile Imperiului otoman îndeplinea şi misiuni diplomatice (solie etc.), sergent (în armată).
cerahor *(çerahor, cerahor)*, salahor, lucrător.
cerviş *(çerviş)*, grăsime topită (de vacă, bou, bivol), sau scoasă din oase.
cevaiz, pl. din **caize.**
chehaia, v. **kethuda.**
cherhana *(kârhane, kerhane)*, atelier, locul de prelucrare a peştelui, fabrică de postav etc., casă de toleranţă (rom. şi cherhanea).
chilă *(kile)*, unitate de măsură (cereale etc.); era de mărimi diferite după regiuni sau localităţi (în Imperiul otoman); cea mai frecventă era *Istanbul kilesi* (chila de Istanbul), avînd cca 18—22 ocale.
chiler *(kiler)*, cămară, magazie, depozit; desemna şi Principatele române, care aprovizionau Constantinopolul cu zahelere (variante rom. cheler, chelar).
cift *(çift)*, pereche, teren arat şi cultivat cu o pereche de vite; după fertilitatea solului era de trei mărimi: 80,100 sau 120—150 *dönüm*. *Dönüm* = un pătrat cu latura de 40 paşi.
çiftçilik, agricultură, plugărie.
ciftlic *(çiftlik)*, moşie, fermă; casă şi alte construcţii pe o moşie (rom. ciflic sau ciftlic): se numea şi *cift*.
ciohodar *(çukadar)*, slujitor la Palat, agent, însărcinat cu afaceri (la Serai, la viziri etc.); cel care se îngrijea de garderoba sultanului, vizirului, domnilor români etc. (*çuka* = postav).
cizyedar, vezi **gizledar.**
cizye, vezi **gizia.**
cizyegüzar *(cizyegüzâr)*, cei ce plătesc capitaţie, tributari.
ciuhagi *(çuhacı, çukacı)*, negustor sau fabricant de postav.
colgi *(kolcu)*, gardian, paznic, om însărcinat cu o anumită misiune (strîngere de dări etc.), păzitor de drumuri.
cudumie *(kudümiye)*, dar oferit cu prilejul sosirii cuiva, onorariu.
çuka, stofă, dimie.

damga, semn înfierat pe corpul sau pe coarnele vitelor; pecetea hanilor tătari; tamga.
daraban-aga, agă de darabani, căpetenie de dărăbani.
darbhane, monetărie, casa unde se bat monede, tezaur (rom. tarapana sau taraphana).
Darbhane-i amire, monetăria imperială; monetăria statului.
darbzen, tun de asediu; apar şi formele: *darbuzen, darbzan* ş.a.
dar-ul-harb, „casa războiul”, teatrul de luptă, ţară duşmană.
defter, caiet, condică, registru, catastif, inventar.
defterdar, controlor financiar (general sau în provincii), contabil, vistiernic.
defterli, „cel cu defter”, negustori trecuţi în condici pentru a face comerţ în ţările române sau în alte părţi; vezi **fermanlı.**
Der Devlet, Poarta împărăţiei, Constantinopol (Istanbul).
devlet, stat, putere, împărăţie, fericire.
dem diyeti, „preţul sîngelui” (în caz de crimă).
desti, ulcior.
dil, limbă, iscoadă, informator, prins.
dirlik, apanaj, feudă, venit.
Divan, consiliu imperial sau viziral etc. care se convoca în anumite zile din săptămînă; adunare, colecţie (de opere), sfat, curtea imperială sau domnească: un fel de sofa sau pat aşternut cu covoare, canapea orientală.
Divan efendisi, vezi **Divan kiatibi.**
Divan kiatibi *(Divan kâtibi)*, scrib de divan, secretar de divan; în ţările române se numea şi Divan-efendi *(Divan-efendisi)*, cu atribuţii de a citi firmanele sosite de la Poartă, de a redacta arzurile către Poartă şi de a mijloci pricinile dintre băştinaşi şi musulmani, însoţit fiind de un cadiu şi de alţi musulmani (împăciuitori).
divitdar, slujbaş care se îngrijea de călimara din cancelaria marelui vizir sau a altor dregători (rom. divictar).
dizdar, comandant de cetate.
djami *(cami)*, geamie, moschee, lăcaş de închinăciune la musulmani.
djemaat *(cemaat)*, adunare, mulţime, comunitate, enoriaşi, companie, regiment.
djemazi-ul-ahir *(cemaziyel-ahır)*, a şasea lună musulmană; djemazi II
djemazi-ul-evvel *(cemaziyel-evvel)*, a cincea lună musulmană; djemazi I.

djemahir *(cemahir)*, pl. de la *djumhur (cumhur)*, republici, comunități.

don yağı, seu.

Eflak tuzu, sare valahă, sare extrasă din Țara Românească.

ehl-i ırz, „posesori de cinste" ; cinstiți.

ehl-i-örf, păzitorii ordinii (obiceiului sau legii) ; slujbași.

elçi, sol, trimis, ambasador, intermediar, negociator (rom. elciu).

El-Hadj, hadji, hagiu, persoană care a mers în pelerinaj la Mecca și Medina.

El-muzaffer daima, mereu biruitor, veșnic învingător, veșnic biruitor, formulă diplomatică folosită la monogramele sultanilor turci, numite *tugra*.

emin, intendent, administrator; sigur, siguranță, de încredere, onest.

emin de schelă *(iskele emini)*, intendent de schelă, căpetenie de port.

emir al emirilor *(mir-i-miran*, persan.), beilerbei *(beylerbeyi)*, guvernator de provincie *(Beylerbeylik)*.

emir-ül-ümera, vezi **emir al emirilor**.

Enderun-i Hümaynn agavatı, agalele haremului împărătesc; eunuci.

erbab-ı timar, stăpîn de timar, posesor de feudă numită timar, timariot; vezi **sipahi**.

eren *(pl. erenler)*, om înțelept, virtuos, sfînt, persoană simplă și de bunăcredință, ostaș, păzitor de cetate.

esir, prizonier, prins, rob.

essedi, monedă cu efigia: leu; leonin, leones (îndeosebi monede olandeze și austriece).

evahir *(evahır)*, sfîrșit, spre sfîrșit, ultima parte, ultima decadă a unei luni, ultima parte a unui an, secol etc.

evail, început, pe la început, perioada inaugurală, prima decadă a unei luni, începutul unui an, secol etc.

evasıt *(evasıt)*, mijloc, spre mijloc, partea de mijloc, perioadă intermediară, a doua decadă a unei luni, spre mijlocul unui an, secol etc.

evkaf, pl. din *vakf (vakuf, vakıf)*.

farz, îndatorire absolută, obligație, precept religios prescris pentru musulmani.

fermanlı *(fermanlı)*, negustor otoman autorizat prin firman să practice negoț în țările române sau în alte părți.

fetva, sentință juridico-religioasă bazată pe legea musulmană *șeriat*; răspuns la o consultație juridică (dat de muftiu).

filori, florin, monedă europeană (olandeză, austriacă etc.), ducat.

firman *(ferman)*, poruncă emisă în numele sultanului otoman (din cancelaria marelui vizir sau de către alte autorități superioare turcești), purtînd monograma sultanului.

garib yiğit, „viteaz străin", categorie în oastea otomană formată (la început) din musulmani neturci, pribeag.

gaza, război sfînt, purtat de musulmani contra creștinilor și ereticilor musulmani.

gazi, luptător pentru credința islamică, viteaz, erou, învingător.

geamie *(cami)*; vezi **djami**.

gebegi *(cebeci)*, cuirasier, ostaș în armuri, corp de oaste cu misiunea transportului armelor și munițiilor de război.

gebeli *(cebeli)*, gebeliu, ostaș în armuri, paj înarmat.

gelep *(celep)*, negustor de oi, de vite etc.

gerahor, vezi **cerahor**.

geçit akçesi, „bani de trecere", taxă de trecere" (prin vaduri etc.).

ghecet *(geçit)*, trecătoare, vad, loc de trecere.

ghedikli *(gedikli)*, titlu militar, slujbaș în Serai, cu anumite venituri din aparatul central.

ghiaur *(gâvur)*, forma populară din *kiafir (kâfir*, pl. *küffar)*, pentru a-i desemna pe nemusulmani (creștini etc.).

giaize *(djaize, caize*, pl. *djevaiz, cevaiz)*, dar făcut de subalterni la numirea în funcții; domnii români dădeau giaizele sultanului, marilor viziri și altor dregători otomani, la instalarea lor; dar, binefacere, favoare.

gizia *(cizye)*, capitație, dare anuală dată de locuitorii nemusulmani ai unui stat musulman; în Imperiul otoman a căpătat același sens cu tributul, numit și haraci *(haradj, harac)*.

giziedar *(cizyedar)*, stringător de gizia (capitație = haraci = tribut).

gulam, tînăr, sclav tînăr, slujbaș.

gurre, prima zi a lunii, început.

guruș (din germ. *Groschen)*, groș, monedă otomană, piastru.

güherçile, salpetru, silitră.

gümrük, vamă, taxă vamală.

gümrük malı, avuție obținută din venituri vamale, bani din vamă, avuția vămii.

habbe, grăunte, obol, nimic.

hadji, vezi **El-Hadj**.

hakan, denumire dată suveranilor turci în vechime; sinonim cu *kagan*; s-a transmis și sultanilor otomani.

hakani *(hâkanî)*, împărătesc (de la *hakan*, împărat, monarh, suveran).

hakim, stăpînitor, monarh, suveran, principe, guvernator, judecător; uneori acest titlu se acorda și domnilor români, dar îndeosebi principilor Transilvaniei.

hakk, adevăr, unul din atributele divinității (Allah).

halife, urmaș, succesorii lui Mahomed, calif, scrib în cancelariile Porții otomane, comis, lucrător inițiat (calfă), în opoziție cu ucenic.

halk, popor, populație, mulțime, oaste, ostași.

han, titlu care se dă suveranilor turci şi tătari; s-a încetăţenit mai cu seamă în cazul suveranilor Crimeii.
haraba, vezi **araba**.
haracer, stringător de haraci (tribut = gizia = capitaţie).
haradjgüzar *(haracgüzâr)*, „cei ce plătesc haraci", tributari.
haramin *(arami)*, hoţ de codru, răufăcător, haiduc, ceată care jefuia.
haridj ez defter *(hâric ez defter)*, „în afara condicii", se referea la locuitori rămaşi neînregistraţi la conscripţii.
haseki, titlu în organizarea militară otomană; sfetnic; ostaş în garda Seraiului; *haseki-sultan*, favorita padişahului (rom. hasechiu).
hasekiyan (pl. persan din *haseki*), corp de ostaşi şi ofiţeri din garda Seraiului etc.; vezi **haseki**.
hass, feudă cu un venit anual de peste 100 000 aspri. Era de trei categorii: 1) *Hass-ı-hümayun*, în sensul de feudă împărătească, aparţinînd familiei imperiale, 2) *Hass-ı-vüzera*, feude vizirale, 3) *Hass-ı-ümera*, feude emirale, aparţinînd căpeteniilor mai mici decît vizirii.
hassa-kasapbaşı, casapbaşiul Curţii imperiale otomane.
hass-ı-hümayun, vezi **hass**.
hatt-ı-humaiun *(hatt-ı-hümayun)*, autograf împărătesc, scrisul împărătesc, textul ce se trecea în numele sultanului în fruntea unor firmane sau a altor documente importante; se referă şi la rezoluţiile scrise de sultanii înşişi pe documentele prezentate de marele vizir sau de ceilalţi demnitari; categorie importantă din documentele turceşti; se numeau şi *hatt-ı-şerif* (rom. hatişerif sau hatihumaiun), diplomă imperială.
hatt-ı-şerif, scris ilustru, vezi **hatt-ı-humaiun**.
havale, însărcinare, povară, misiune, obligaţie (ce se trecea pe seama altcuiva); sarcini economico-financiare ce se transferau pe seama ţărilor române, cheltuielile corespunzătoare scăzîndu-se din suma totală a tributului (haraci, gizia); se folosea de obicei în expresia „a face havalea".
havass-i-hümayun (pl. de la *hass-ı-hümayun*), vezi **hass**.
hazine, vistierie, tezaur, comoară; *hazine-i-amire*, vistieria împărătească.
hemşehri (*hemşeri*), concetăţean, compatriot.
hisar erenleri, ostaşi de cetate, păzitori de cetate.
hodja (rom. hogea), dascăl, profesor, predicator (la moschei), cărturar, scrib.
hoget (*hüccet*), dovadă, act emis de judecători musulmani (*kadı*), avînd caracterul unei sentinţe; se folosea în procese şi în alte litigii.
Hudavendighiar (*Hudavendigâr*), împărat, suveran, monarh; supranume dat şi sultanilor turci.
Hundeghiar (*Hundegâr*), vezi **Hudavendighiar**.
husrev, monarh, împărat, suveran.
husrevane, împărătesc.
hünkâr (cit. hünkiar); vezi **hudavendighiar**.
hüküm (*hükm*), poruncă, hotărîre, sentinţă, firman.
Hüve, El, Allah. formulă diplomatică în documente turco-osmane; formulă de invocare (*invocatio*).

iamac, vezi **yamak**.
iarlic (yarlık), poruncă emisă îndeosebi de hanii Crimeii, în sensul de firman, vezi şi **Yarlık**.
ibn (*bin*, *ibni*), fiul lui (arab.).
ieniceri *(yeniçeri)*, oaste nouă, oaste permanentă înfiinţată pe vremea sultanului Murad I (prin 1362), elementele recrutîndu-se din rîndurile anumitor popoare creştine şi cu anumite condiţii, dar nu şi din ţările române, cu excepţia robilor de război, care puteau fi de la toate popoarele creştine; a fost desfiinţată în 1826 de sultanul Mahmud al II-lea.
ieniceri-agasi, *(yeniçeri ağası)*, agă de ieniceri, căpetenia oastei de ieniceri.
ihtilâl (cit. *ihtileal*), revoltă, tulburare, răscoală, revoluţie.
ihzar, „a face să fie prezent" (undeva, pentru ceva), mai cu seamă pentru principii de judecată; se referă îndeosebi la locuitorii Moldovei şi Ţării Româneşti care, adeseori, trebuiau să se prezinte la cadiii de Giurgiu, Brăila etc., pentru rezolvarea proceselor.
ilam (*i'lâm*), act de înştiinţare, informare dat de cadiu pentru o pricină oarecare, raport.
iltizam, arendare (a unui venit etc.).
imaret, bunăstare, propăşire, casă de binefacere, azil.
irade, voinţă, decret, poruncă, ordin, „voinţă împărătească", firman (rom. iradea).
İseviyye, de credinţa lui İisus *(İsa)*, lumea creştină.
iskele, schelă, port.
iskele eminleri, intendenţii de schele, căpetenii peste porturi, vameşi de schele.
Islam, religia musulmană sau mahomedană, iniţiată de Mahomed *(Muhammed)*; islamism, lumea islamică sau musulmană.
ispenge *(ispendje, ispence)*, „o cincime", dare plătită sub acest nume de creştinii din Imperiul otoman, în schimbul slobozeniei lor (de robie); dare pentru robi.
isti'dad, talent, virtute, dispoziţie naturală (predispoziţie), pricepere, războinic.
iş erleri, oameni de treabă, slujbaşi, căpetenii sau dregători mai mărunţi; oameni ai slujbei.

kadirga (din gr. *catergon)*, galeră mare (un gen de corabie).
kadı, vei **cadiu**.
kaime, scrisoare, depeşă, monedă echivalînd cu „un pol", scoasă în Imperiul otoman în sec. al XIX-lea.
kalaraş, călăraş.

Kalem (gr. *calamos*), creion, pană de scris, cancelarie, birou de administrație.

kalgay, vezi **calgai**.

kantar, unitate de măsură pentru greutăți; cca 44 ocale (56,500 kg).

kapudan, vezi **capudan**.

kapu kalki, oastea de Poartă, suită, oastea de sub comanda unei căpetenii.

kapu kulu, slujitori de la Poartă, oastea de ieniceri vezi și **kapu halkı**.

kara guruş, „guruş negru", monedă austriacă.

kasap, măcelar (vezi **casap**).

kayıd, vezi **caid**.

kayık, barcă, lotcă, luntre.

kefalet, chefilie, chezășie, garanție, împuternicire.

kefil, chefil, chezaș, garant.

kesim, „tăiere", formă, preț fix, arendă, peșcheș, onorariu, obligație.

keşiş, călugăr creștin.

ketbuda, intendent, șeful unei corporații; în slujba dregătorilor otomani. Sinonim cu chehaia *(kehaya sau kâhya)*. Și domnii români aveau la Poartă reprezentanți care se numeau capuchethuda *(kapukethuda)* sau capuchehaia *(kapukehaya)*.

kethuda yerleri, căpetenii militare (în provinciile otomane).

kise *(kese)*, pungă, sumă de 500 guruși (piaștri).

kitabet etmek, a face pe diacul (pe scribul), epistolar, secretar; a înregistra.

kıptiyan cizyesi, capitația țiganilor, tribut dat de țigani.

kışlak resmi, dare pentru iernare (se dădea pentru vite, oi etc.).

kışlak, cîșlă, loc de iernare, iernatec, tabără de iarnă (pentru oaste), construcții pentru adăpostul vitelor în timpul iernii, cazarmă, moșie *(kışla)*.

kıye, vezi *vekiye*.

kızılbaş, „cap roșu", sectă religioasă considerată erezie (predominantă în Persia), *şiit*.

konak, conac, loc de conăcire, casă de înnoptare, reședință, cantonament, casă mare, distanța parcursă într-o zi.

koyun hakkı, „dare pentru oi", taxă pentru oi, oierit.

kral, cral, crai, principe, rege, împărat (se atribuia suveranilor popoarelor creștine).

kraliçe, principesă, regină.

kral-oglu *(Kral-oğlu)*, „fiu de crai" sau „de principe"; așa a fost numit de turci îndeosebi Ioan Sigismund Zápolya, principele Transilvaniei, în sensul de „fiul lui Zápolya".

kul, rob, supus; denumire folosită în izvoare otomane pentru a-i desemna pe locuitorii imperiului.

kul gönderüb, „trimițînd robi", în sensul de trimițînd supuși, respectiv, oameni de vază.

kullarim, robii mei, supușii mei, slujbașii mei.

kuloglan, „fiu de supus", o categorie de oaste formată din urmașii ienicerilor; ostaș nou de ienicer.

kusur, lipsă, greșeală, abatere, meteahnă, defect, rest, lipsă în îndeplinirea unei îndatoriri, cusur.

küffar, pl. din *kiafir(kâfir)*; vezi **ghiaur**.

kürkci-başi *(kürkçü-başı)*, starostele blănarilor sau cojocarilor.

laz, populație din nord-estul Anatoliei.

lefegi *(ulûfeci)*, ostaș cu soldă (leafă), mercenar, funcționar.

leh, polon, Polonia *(Lehistan)*.

le'in *(le'în)*, afurisit, blestemat, diavol.

levend, ostaș voluntar, trupe de marină sau ostași de la garnizoane de cetăți, voinic, viteaz, tînăr cu înfățișare cavalerească.

liva, unitate administrativ-militară numită și *sangeac (sandjak, sancak*, de la steag); subdiviziune a unei provincii mari.

Maden Kalemi, Cancelaria minelor; Cancelarie pentru stabilirea anumitor venituri (mine, tributul din țările române, capitația țiganilor, tutun, hașiș ș.a.). Se numea și *Maden Mukataası Kalemi*.

mahlût, amestecat, combinat.

mahzar, petiție sau jalbă (de obicei colectivă); vezi și *arzumahzar, arz*.

mal, avere, avuție, marfă, bogăție, bani; tribut.

malikiane *(malikâne)*, posesiune, stăpînire, feudă viageră (un tip de stăpînire funciară în Imperiul otoman).

mal-i maktua, avuția stabilită sau fixată, se referă la: dare, haraci (tribut, gizia).

maliye, financiar, chestiuni bănești, instituție financiară.

matem, doliu, prin extindere: înmormîntare.

matrabaz *(matrapaz)*, traficant, contrabandist, negustor înșelător.

medjlis *(meclis)*, reuniune, adunare, tribunal, consiliu, sfat, societate (adunare de oameni).

medjlis-i-şer', *(meclis-i şer')* „adunare conform principiilor șeriatului", întrunire la judecătorie (pentru proces), judecată.

medrese, „locul unde se predă lecție", local de cultură, școală, seminar (mahomedan).

mektubi *(mektubî)*, grămătic, scrib, secretar (pentru corespondență).

mektup, scrisoare, depeșă; sinonim cu *kaime*.

menazil, pl. din *menzil*.

menzil, loc de descindere, haltă, popas, drumul dintre două localități, distanța de o zi de mers, casă, locuință, casă de poștă.

mesacid, pl. din *mescid*.

mescid (rom. mecet), Lăcaș de rugăciune la musulmani; moschee (mai mică, de cartier).

metrüke, „ceea ce este părăsit", lăsat, abandonat, obiecte lăsate de cineva la moarte, moștenire.

meşta, loc de iernare, cartier militar (pentru iarnă).

mevlana *(mevlâ)*, titlul ce se dă unor cărturari musulmani, cadiu de seamă; monsenior, amic, însoţitor.

mir (prescurtare de la *emir*), principe, căpetenie, comandant.

mirahor, căpetenia îngrijitorilor de la staulele împărăteşti (rom. imbrohor, derivă din *emir-i-ahur*).

miri, tezaur public, stat, fisc.

mir-i liva *(mîr-i liva)*, denumire persană pentru sangeacbei *(mirliva)*.

mir-i-miran, denumire persană pentru beilerbei, guvernator de provincie (vezi şi **emir al emirilor**).

mîrza *(mırza)*, căpetenie, notabil la tătari (rom. **mîrzac**); mirza (mirzade) titlu de nobleţe la persani, la tătari.

molla, iniţiat în teologia musulmană, cărturar de cultură religioasă, mare cadiu.

muahede-i-hümayun, convenţie împărătească, înţelegere, tratat, legămînt.

muamele ve mubayaa etmek, „a face schimburi şi cumpărături"; a face negoţ.

mubaiaagi *(mubayaaci)*, cumpărător, achizitor (de zaherele etc.); cel care procură mărfuri prin cumpărare (oi, vite, cereale etc.).

mubaşir, delegat, împuternicit, comisar.

mucarrer *(mukarrer)*, hotărît, stabilit, confirmat, şedere pe loc, darea pe care o dădeau domnii români către Poartă la prelungirea domniei peste anii stabiliţi (3 ani, 7 ani etc.).

muftiu *(müftü)*, căpetenie religioasă la musulmani, omul legii, care dă *fetva*.

muhafiz *(muhafız)*, „cel care păzeşte"; comandantul unei fortăreţe, guvernatorul unui oraş fortificat.

muharrem, prima lună din anul musulman; nume propriu.

muhtekir, acaparator, uzurpator, înşelător.

muhurdar *(mühürdar)*, purtătorul sigiliului, secretarul particular al unui vizir etc; cel care aplică sigiliul viziral.

muhzir *(muhzır)*, cel care aduce pe cineva la faţa locului (la judecată etc.), aprod.

mukataa, arendă, fermă, mijloace de producţie sau surse de venituri ale statului otoman care puteau fi date în arendă pe anumite termene şi cu anumite condiţii.

mukayese, comparaţie, analogie, proporţie, apreciere (rom. mucaiesea); se folosea de obicei pentru sistemul de procurare de zaherele din ţările române înainte de Pacea de la Küciük-Kainargi. După 1774 s-a anulat, trecîndu-se la liberalizarea comerţului Principatelor române cu Poarta.

mustahfiz, păzitor de cetate, apărător, rezervist.

muteferrica *(müteferrika)*, divers, diferit, dispersat, garda imperială călare, o categorie privilegiată în Serai.

mutesellim *(mütesellim)*, titlu care se dădea în Imperiul otoman vice-guvernatorilor, caimacam; ~ guverna de obicei în numele paşalelor (în oraşe sau districte); cel convertit la islamism.

müderris, „cel care dă lecţii", dascăl, profesor (de teologie); titlul unui grad la cărturarii musulmani numiţi *ulema* (învăţaţi).

müfettiş, inspector, controlor.

mühimmat, lucruri necesare, afaceri importante, muniţii, furnituri.

mültezim, arendaş, fermier.

mürted, renegat.

mütegallibe (pl. de la **mütegallib**), uzurpator, abuziv.

mütesellimlik, salutare, convertire la islamism, funcţia de vice-guvernator; vezi: **mutesellim**.

mütevelli, intendent de fundaţii pioase numite *vakf (vakuf, vakıf)*, epitrop.

müvella, slujbaş însărcinat cu anchetarea diverselor cazuri.

nadjdjar *(naccar)*, tîmplar, dulgher, meşter în tîmplărie.

nafaka, cheltuieli pentru întreţinere, mijloace de subsistenţă, alimente.

nahiye, regiune, ţinut, comună.

naib, vicar, locţiitor de cadiu, uneori sinonim şi cu cadiu *(kadı)*, judecător musulman.

name, scrisoare, carte (se foloseşte de obicei în cuvinte ca: *şahname, kanunname, ahidname* etc.

name-i-hümayun, „scrisoare împărătească"; vezi şi **name-i-şerif**.

name-i-şerif, „scrisoare ilustră", în sensul de „împărătească"; sinonim cu *name-i-hümayun*.

narh, dare fixă, taxă precisă pentru produse de vînzare (rom. *nart*).

narh-ı-ruzi, „preţul zilei", preţul fixat pentru o anumită perioadă, preţul curent, mercurial.

navlu (din *naulis*), preţ de transport pe mare, cost.

nazir *(nazır)*, cel care supraveghează, cel care se uită într-o direcţie, supraveghetor, director, comandant de cetate, inspector, ministru.

nefer, om, individ, persoană, ostaş.

Nevruz, prima zi a primăverii la persani (21 martie); era socotită o zi de sărbătoare şi la turci.

nişan-i-hümayun, „semnul împărătesc"; monograma sultanului *(tugra)*.

nizam, ordine, aranjament, regulă, regulament, aşezămînt, pravilă (cu caracter laic), armată organizată.

nüvvab, pl. din *naib*.

nüzül, descindere, popas, dare pentru popas, *nüzül-akçeși*.

nüzül bargiri, cal de poştă.

nüzül emini, intendent de popas, cel ce se ocupă de îndestularea anumitor locuri în vederea poposirii oastei etc.

oca *(vekıye, kıye, okka)*, vezi *vekıye.*

ogeac *(ocak)*, vatră, cămin, familie, dinastie, corp de oaste organizată într-un mod special (de ex. ienicerimea).

ogeaelic *(ocaklık)*, „bun pentru ogeac", lot de teren acordat unor categorii de ostaşi otomani de la periferiile imperiului.

olac *(ulak)*, curier, mesager, poştaş.

ordie *(ordu)*, oaste, armată; de aci hoardă.

orta-ceauş, ceauşul unei ortale (regiment).

osmani *(osmanî)*, osmănesc, otoman, referitor la Imperiul otoman; după numele lui Osman, întemeietorul statului otoman.

otlak, loc pentru păşune, dare de păşunat *(otlak resmi* ş.a.).

otlak hakkı, „dreptul de păşunat", sinonim cu *otlak resmi.*

otlak resmi, „dare de păşunat" *(otlak ve mer'a resmi*, dare de păşunat şi de păşune).

öşür, vezi *aşar.*

padişah, monarh, împărat, suveran, titlu purtat şi de sultanii otomani.

paşa, titlu militar dat unor categorii de demnitari otomani, cum erau: vizirii, beilerbeii ş.a.

paşayan, pl. persan din *paşa.*

pence *(pençe)*, semnătură cu acest nume, folosită de vizirii otomani; avea forma de palmă.

peşcheş *(peşkeş)*, dar oferit de slujbaşi superiorilor lor; domnii români dădeau peşcheş sultanului şi altor dregători otomani.

peşin, bani daţi în numerar, bani gata.

peyam, scrisoare, depeşă, noutate; de aci *peyamber, peygamber*, „purtător de noutate", profet.

raia *(re'aya)*, poporul, supuşii Imperiului otoman care plăteau dări către stat sau către stăpînii de feude etc., ţărănime, masele populare impuse la diferite dări, taxe etc. La început se referea atît la musulmani, cît şi la creştini; ulterior a căpătat un conţinut politic, referindu-se numai la lumea neislamică din Imperiul otoman, îndeosebi la popoarele creştine din Balcani. A avut şi un sens administrativ, referindu-se la zonele ocupate de turci din jurul unor cetăţi ca Giurgiu, Turnu, Brăila, Hotin etc.

ramazan, a noua lună din anul musulman.

rebi-ul-ahir, a patra lună din anul musulman.

rebi-ul-evvel, a treia lună din anul musulman.

reftie *(reftiye)*, drept de export, taxă de plecare.

regeb *(receb)*, a şaptea lună din anul musulman.

reis, şef, căpitan (de corabie etc.), preşedinte (de stat).

reis-efendi vezi **reis-ül-küttab.**

reis-ül-küttab, „şeful diacilor", şeful cancelariei otomane privind relaţiile cu alte state; ministru de externe; se numea şi *reisefendi.*

rençper *(rencber)*, „cel care suferă", ţăran lucrător, muncitor, prin extindere: negustor.

rik'a, tip de scris turcesc.

risalet, trimitere, solie, misiune, profeţie.

rogan-sade, grăsime (topită).

ruk'a, scrisoare, bilet, depeşă.

Rum, grec.

Rum hattı, „scris grecesc", scris în limba greacă.

rüsûm, pl. din *resim (resm)*, în sensul de dare, impozit, taxă.

ruzname defteri, condică-jurnal, cont curent, condică de venituri şi cheltuieli zilnice.

safer, a doua lună a anului musulman.

sağ akçe, „aspru bun" (aflat în circulaţie).

sahh, parafat, corectat; semn de autentificare, de corectare.

sahib el-kitab, „posesorul de carte", scrib, diac, secretar.

sahib-i devlet, „posesor de fericire" (de putere); marii viziri otomani.

sahib-i sa'adet, „posesor de fericire"; marii viziri otomani.

sahih emlâk, „proprietăţi adevărate", averi legale.

saigi *(sayıcı)*, numărător de oi, vite etc., pentru taxare sau achiziţionare (era omul stăpînirii); negustor care cumpără oi şi vite la preţ de mirie.

sangeacbei *(sancak beyi)*, bei de sangeac (*sancak*, steag, drapel, unitate administrativ-militară de mărimea unui judeţ); vezi **liva** şi **mir-i liva.**

Saray-i-Atik, „Vechiul Serai", fostul palat din zona unde se află astăzi Universitatea din Istanbul (vezi **Saray-i-Djedîd**).

Saray-i-Djedîd *(Saray-ı-Cedîd)*, „Noul Serai". Se referă la Palatul Topkapu din Istanbul, spre deosebire de *Sara-i-Atik*, adică „Vechiul Serai", situat în zona Universităţii de azi din Istanbul.

savad akçesi, „bani de adăpare", taxă pentru adăpat (vite, oi etc.).

segban *(seg*, cîine; *ban*, păzitor; rom. seimen*)*, „păzitor de cîine de vînătoare"; denumire dată unor regimente *(orta)* din ienicerimea otomană. Erau mai multe ortale: ciacîrgii *(çakırcılar)*, — „vulturarii"; dogangii (*Doğancılar*) — îngrijitorii de şoimi; şahingii *(Şahinciler)* — şoimarii; sansongii *(Sansoncılar* — îngrijitorii de cîini de vînătoare; turnagii *(Turnacılar)* — îngrijitorii de cocori; zagargii *(Zagarcılar)* — îngrijitorii de cîini *(zagar)* ş.a.

selem akçesi, arvună, bani daţi cu anticipare (într-o tranzacţie), aconto.

selh, ultima zi a unei luni.

sened, act, document, dovadă, chitanţă, poliţă, diplomă.

serdar, căpetenie, comandant de oşti (ieniceri etc.), mai ales în timpul expediţiilor militare. Cînd era trimis marele vizir acesta se numea şi *serdar-ı-ekrem* (generalissim).

serdenghecitl *(serdengeçti)*, „cel care își sacrifică capul", categorie de oaste de sacrificiu; se recrutau din rîndurile voluntarilor în momente dificile de luptă, de asediu etc., cu mărirea soldelor și cu alte avantaje.
serhat, hotar, margine de țară, frontieră.
serkassaban *(serkassâbân)*, din *ser* (cap) și *kassaban* (pl. persan din *kasab)*, starostele măcelarilor; șeful măcelarilor (din Istanbul).
serturnai *(serturna'i)*, căpetenia șoimarilor, vechiul șef al șoimarilor împărătești; sinonim cu turnagibași *(turnacıbaşı)* sau șahingibași *(şahincibaşı)*.
seyishane, casă pentru rîndașii împărătești, pentru îngrijitori de cai; adăpost; prin extindere: cort.
sidjil *(sicill)*, condică, registru, catastif.
sikke-i Efrenc-i filori, „monede florini frîncești" (venețiene).
silahșoran (pl. persan din *silahşor)*, „purtători de arme", spătari, armași; corp de gardă din Serai.
sipahi, spahiu, cavaler; denumire dată oastei de cavalerie otomană, formată din două categorii: 1) oaste permanentă (cu soldă), 2) oaste de provincie, alcătuită din mici feudali, posesori de feude, numite *timar*; vezi **ehl-i timar** și **timariot.**
sipahi-oglanı, „fiu de spahiu", urmașii ostașilor de cavalerie de la Poartă numiți spahii, precum și ai micilor feudali cavaleri, posesori de feude numiți timarioți sau sipahii; recrut de spahiu; categorie de oaste otomană.
softa *(sohta, sofu)*, cel care se inițiază în cultura islamică în cadrul instituției *medrese*.
solak, „stîngaci", corp de oaste din garda sultanului, însoțindu-l ca pedeștri în timpul alaiurilor împărătești.
spahi, vezi *sipahi*.
subașı *(subaşı)*, în trecut „căpetenie de oaste", comandant de armată; pe vremea Imperiului otoman a căpătat sensul de: căpetenie de district, comisar de poliție sau primar de sat.
subașilik *(subaşılık)*, funcția de subași, slujba de subași, întindere teritorială supravegheată de un subași.
suleha (pl. din *salih*), virtuoși, pioși, capabili.
sulhname, act de pace, tratat de pace.
sultan, prinț, prințesă, suverani turci (își schimbă sensul în funcție de numele pe care îl însoțește): *Valide-Sultan* era mama sultanului. După nume de femei are sensul de prințesă (ex. *Fatma-Sultan*, prințesa Fatma). După numele de bărbați capătă sensul de prinț (ex.*Selim-Sultan*).
Sultanat *(Saltanat)*, împărăție, monarhie, suveranitate, măreție. *Saltanat-ı-Seniyye*, Înalta împărăție, una din denumirile Imperiului otoman.
Sultanim, sultanul meu, stăpînul meu (formulă folosită pentru sultan, mare vizir sau alți dregători de seamă).
suret, copie, poză, figură, text.
surguci *(surguç)*, egretă, smoc de pene, penaj, pană de pasăre ornată cu pietre prețioase, purtată de sultanii turci și de unele pașale. Se acorda și domnilor români ca însemn de domnie. Se purta pe turban sau pe căciula domnească.
sülüs, un tip de scris în caractere arabe.
sünnet, obicei, regulă, legi prescrise de Coran pe care musulmanii le îndeplinesc în mod voluntar, urmîndu-l pe Mahomed; tradiție, ortodoxie (drumul urmat de Mahomed).
sürekçi, cel care mînă turme de oi sau cirezi de vite, negustor de vite.

șaban, a opta lună din anul musulman.
șahane *(şâhâne)*, împărătesc.
șahinșah *(şehinşah)*, șahul șahilor, împăratul împăraților.
șaică *(şayka)*, șalupă, luntre mare.
șart-ı iltizam, „condiție pentru arendare", condiția arendării.
șeriat *(Şer')*, legea musulmană, legislația islamică (socotită de origine divină).
șerik, asociat, cel ce se alătură într-o acțiune colectivă.
șevval, a zecea lună din anul musulman.
șiit *(Şi'i)*, partizan al sectei religioase islamice numită *Şi'a*, considerată erezie; se referă la partizanii califului Ali, ginerele profetului Mahomed; cuprinde în genere lumea persană.
șimdiki halde, „în starea de acuma", acum, în prezent, în clipa de față.

tâbe serahu, „să-i fie țărîna curată și parfumată"; în sensul de „să-i fie țărîna ușoară!" (se spune din venerație față de persoane de seamă, decedate).
tahrir, înscriere, înregistrare, recensămînt, conscripție.
tahsildar, încasator de dări, perceptor.
tahvil, dovadă, act, de împrumut etc.
tain *(tayın)*, rație, porție (alimente) de anumită cantitate zilnică (pl. *ta'yinat)*.
takrir, raport scris sau spus prin viu grai, declarație, relatare, notă.
taraban, daraban, ostaș de gardă (în oastea românească).
tarabana agası, „agă de darabani", căpetenia ostașilor de gardă (în oastea românească); vezi și **taraban.**
Tarapana (rom.); vezi **Darbhane-i-amire.**
tarik-i am *(tarik-ı âm)*, drum public, cale publică.
taș *(taşlu)*, piatră (cu piatră); piatră scumpă, piatră prețioasă, perlă.
tasarruf, posesiune, stăpînire, economie.
taun, ciumă, pestă.

tavgi *(tavcı)*, mici dregători locali, posesori de feude mici, slujbaş mărunt.

ta'yinat (pl. de la *tayin*); vezi **tain.**

teberdar, „purtător de baltag", corp de oaste din suita sultanului; se numeau şi baltagii *(baltacı)*; halebardier.

temessük, act, dovadă, chitanţă.

terakki, majorare, mărire (soldă etc.), avansare (în grad), progres.

tereke, moştenire, avere rămasă la moartea cuiva, succesiune, recoltă.

Tersane-i-amire, amiralitatea împărătească, arsenalul împărătesc (din Constantinopol).

teşcherea, vezi **tezkere.**

tevattun *(tevettun)*, aşezare, stabilire, acţiunea de aşezare într-o ţară.

tezkere, bilet, notă, permis, act, dovadă, memoriu (rom. teşcherea).

timar, feudă aducînd un venit anual pînă la 20 000 de aspri (19 999 aspri). Se acorda condiţionat micilor feudali, cavaleri din provincii, care se numeau timarioţi *(ehl-i-timar, timar eri* etc.).

timariot *(timar eri)*, posesor de timar; sinonim cu *sipahi* (spahii de provincie), care alcătuiau oastea otomană de cavalerie în provinciile Imperiului otoman.

tonbaz *(tombaz)*, ponton pentru construire de poduri, pod de luntre.

tonyağı *(donyağî)*, seu.

toparabagi *(toparabacı)*, conducător de car de tun, chesonar.

topci *(topçu)*, topciu, ostaş tunar, artilerist.

topuz, *buzdugan*, sceptru cu nestemate; însemn de domnie, acordat de Poartă domnilor români.

tugra *(tura)*, monograma sultanului, cuprinzînd numele, prenumele şi formula; *El-muzaffer daima*, adică „veşnic biruitor".

Tuna, denumirea turcească a Dunării.

turnagi *(turnacı)*, şoimar, îngrijitor de şoimi. O categorie de *segbani* (seimeni) din oastea otomană. *Turna* = cocor, dar se referă de obicei la şoimari. Căpetenia lor se numea turnagibaşi *(turnacı-başı)*.

turnagibaşi (turnacıbaşı), vezi **serturnai.**

tutsak, reţinut, prizonier, rob, prins.

ubudie *(ubudiye)*, supunere, ascultare, taxă de supunere.

ubudiyyet, vezi **ubudie.**

ubur, trecere.

ucret, plată, salariu.

ulema (pl. de la *âlim*), învăţaţi, cărturari musulmani, doctori ai teologiei şi jurisprudenţei islamice, savant.

ulu subaşı, mare subaşi, în sensul de căpetenie de vază.

ulûfe *(ulüfe)*, leafă, soldă.

ulûfeci, vezi **lefegi.**

ümenna (pl. de la *emin*), intendenţi, administratori.

ümera (pl. de la emir), căpetenii, comandanţi; emiri.

ümera-i-Islam, emirii musulmani, căpetenii musulmane.

üsküf, bonetă înaltă de ieniceri şi alte categorii de oşti; se acorda şi domnilor români ca însemn de domnie.

üstü açık, „descoperit", un fel de luntre, şalupă; corabie neacoperită, bac.

vali, guvernator general al unei provincii (rom. valiu).

varaka, scrisoare, depeşă.

vasiyet, ultima dorinţă, testament, recomandare, sfat.

vechil *(vekil)*, locţiitor, reprezentant, împuternicit, mandatar, substitut, ministru, vătaf.

vekıye, *okka*, oca; măsură de greutate (1 260—1 291 gr).

veled, „fiul lui"; sinonim cu *zade, ibn (ibni, bin, oglu)*.

vesika, document, act.

vilaiet *(vilâyet)*, provincie aflată sub guvernarea unui valiu *(vali)*, provincie; această denumire se dădea şi celor trei ţări româneşti, avînd şi sensul de ţară; sinonim cu *eialet (eyalet)*.

virgü, dare, impozit, taxă, onorarium; avea şi sensul de tribut (haraci, gizia).

vizir *(vezir)*, mare demnitar la turci şi la celelalte popoare islamice, ministru; turcii dădeau acest titlu şi unor demnitari: creştini, pentru a le preciza rangul. *Vezir-i a'zam* era marele vizir. El se numea şi *Sadr-ı-a'zam, Sahib-i-Devlet, Sadr-ı-asafi* etc.

voievodalic *(voyvodalık)*, funcţia de voievod (domn), teritoriu de întinderea unei ţări mai mici, voievozie, domnie.

voyvoda, intendenţi turci care administrau feudele unor dregători din provinciile otomane.

yamak, ostaş recrut, persoană ataşată (lîngă cineva).

yarlık, prietenie, amiciţie acte-porunci emise îndeosebi de hanii Crimeii. Se cunosc iarlîcuri şi de la sultanii turci (de ex. Mehmed al II-lea Cuceritorul, 1451—1481).

yaylâk *(yaylâ)*, văratec, loc pentru a petrece vara, păşunatul pe podiş sau în munţi; sinonim cu *yaylâ* (podiş).

yedek, rezervă, rezervor, funia (lanţul) de la căpăstru.

yeniçeri ağası, agă de ieniceri, comandantul ienicerilor.

yük, povară, greutate, sumă de 100 000 de aspri, responsabilitate, sarcină.

zaim, posesor de feudă numită *zeamet* (avea un venit anual între 20 000 — 100 000 de aspri); categorie de oaste otomană de provincie mai de seamă decît timarioţii.

zabit, ofiţer, căpetenie militară.

zabitan *(zâbıtan)*, pl. din *zabit.*

zagargi *(zağarcı)*, îngrijitori de clini de vînătoare numiţi *zagar*; categorie de oaste de ieniceri. Căpetenia lor se numea: *zagargibaşi.*

zalhane, locul unde se taie vite, abator (var. rom.: salhana, zahana ş.a.).

zaherea *(zahire)*, cereale, furniturile (cereale, oi, vite etc.) pe care le dădeau ţările române Imperiului otoman fie în contul haraciului, fie în alte condiţii, pentru aprovizionarea Constantinopolului şi a cetăţilor turceşti mărginaşe.

zapciu *(zaptçı)*, cel care are obligaţia de a lua în stăpînire, cel ce ţine în friu (pe răufăcători etc.), ofiţer, căpetenie.

zapt, stăpînire, luare în stăpînire, ţinere în friu (a unor răufăcători etc.).

zarar-ı kassabiye, „paguba măcelarilor"; dare plătită pentru recuperarea pierderilor măcelarilor.

zarika, un gen de luntre; poate din slavul: *za+ruka.*

zehair, pl. din *zahire*; vezi **zaherea.**

zilhidjge *(zilhicce)*, ultima lună a anului musulman.

zilka'de, a unsprezecea lună din anul musulman.

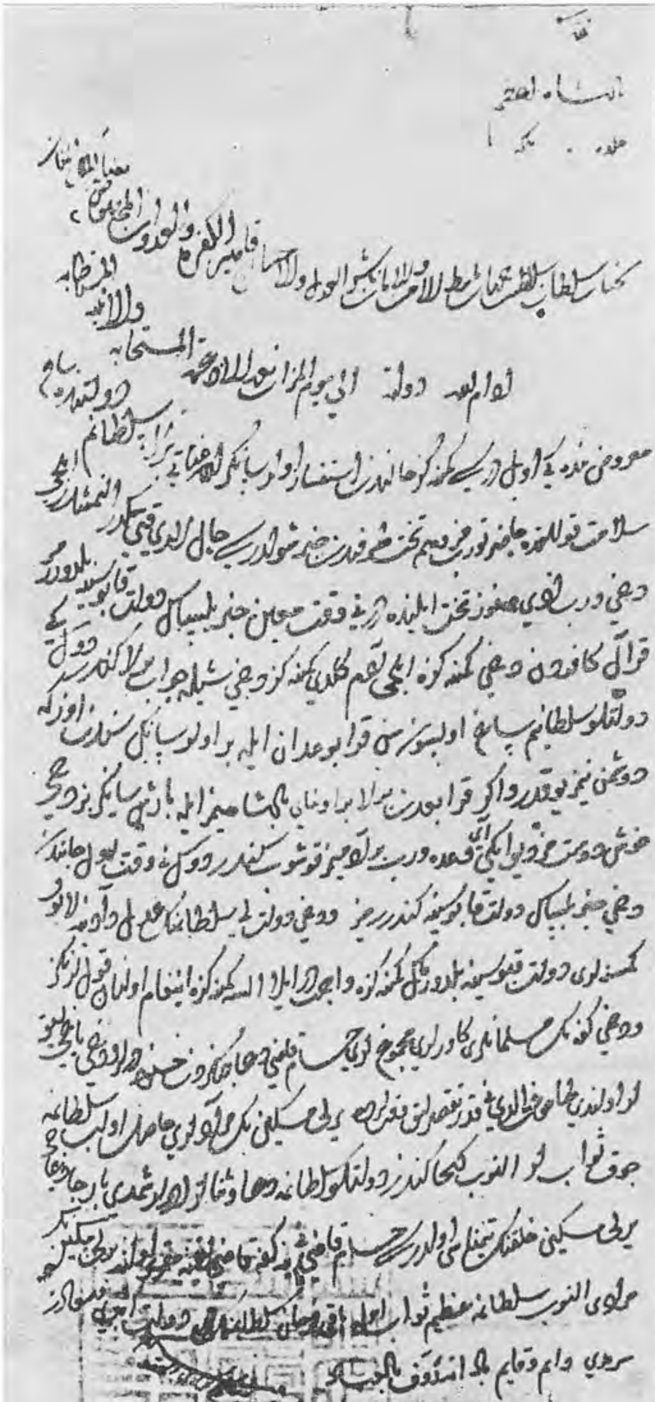
zimmi, supus nemusulman al unui stat musulman.

zira, unitate de măsură pentru lungimi; vezi **arşin** *(arşın)*.

zuama, pl. din *zaim.*

INDICE*

* Suveranii şi marii viziri au fost trecuţi înaintea persoanelor cu nume identice.

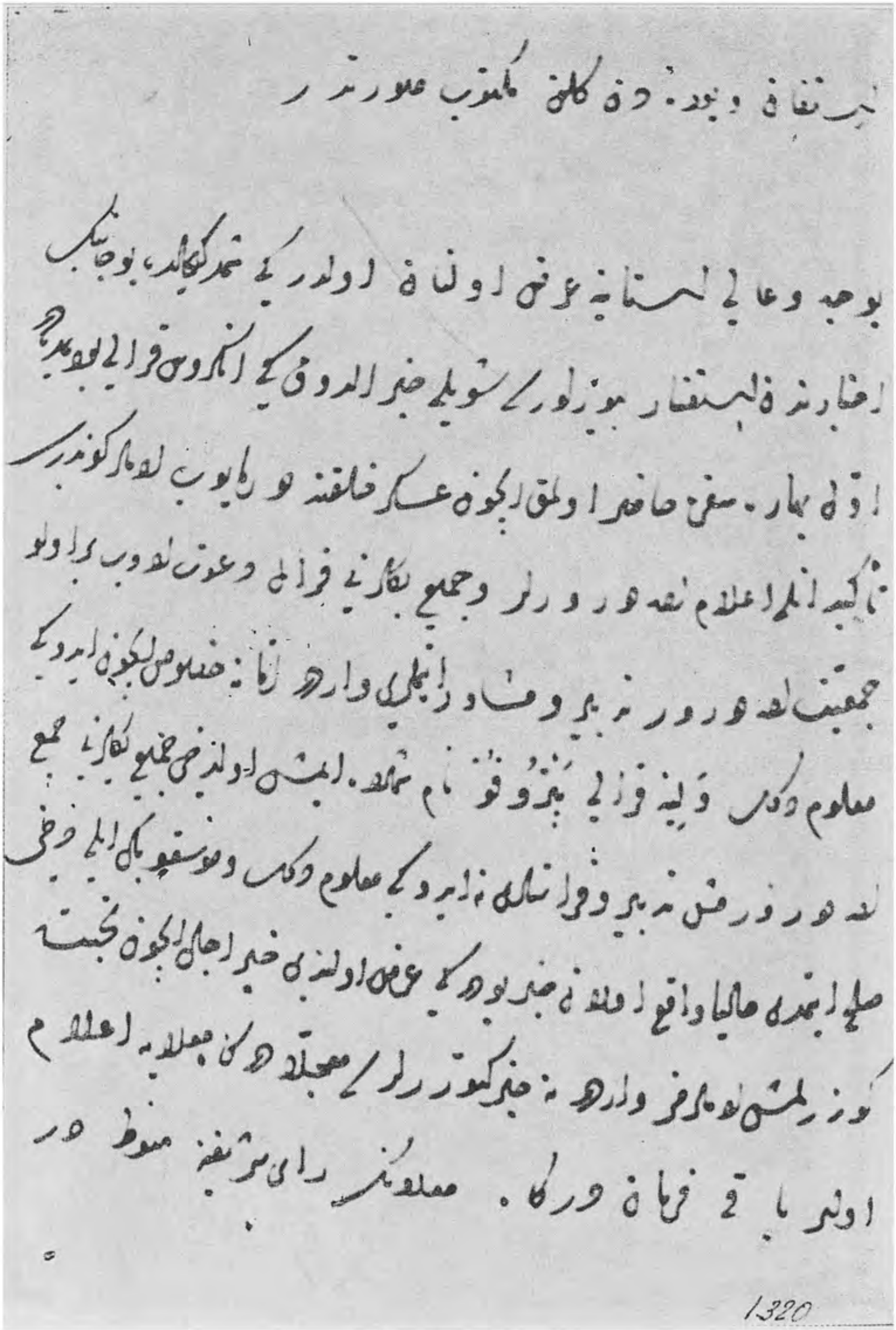
I = Doc. 3.

II = Doc. 4.

6.104.

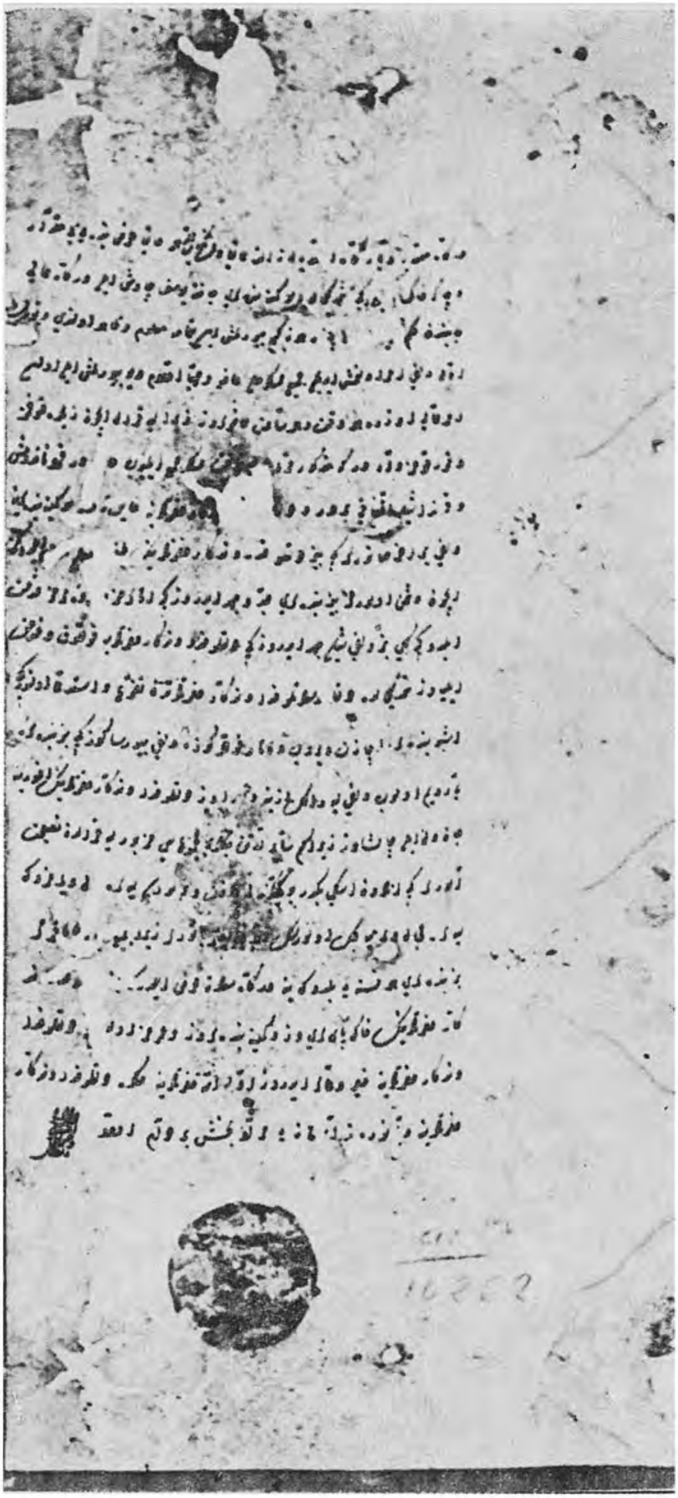
III = Doc. 7.

IV = Doc. 10.

V = Doc. 12.

VI = Doc. 15.

5.496

VII = Doc. 17.

VIIa = Doc. 17.

VIIb = Doc. 17.

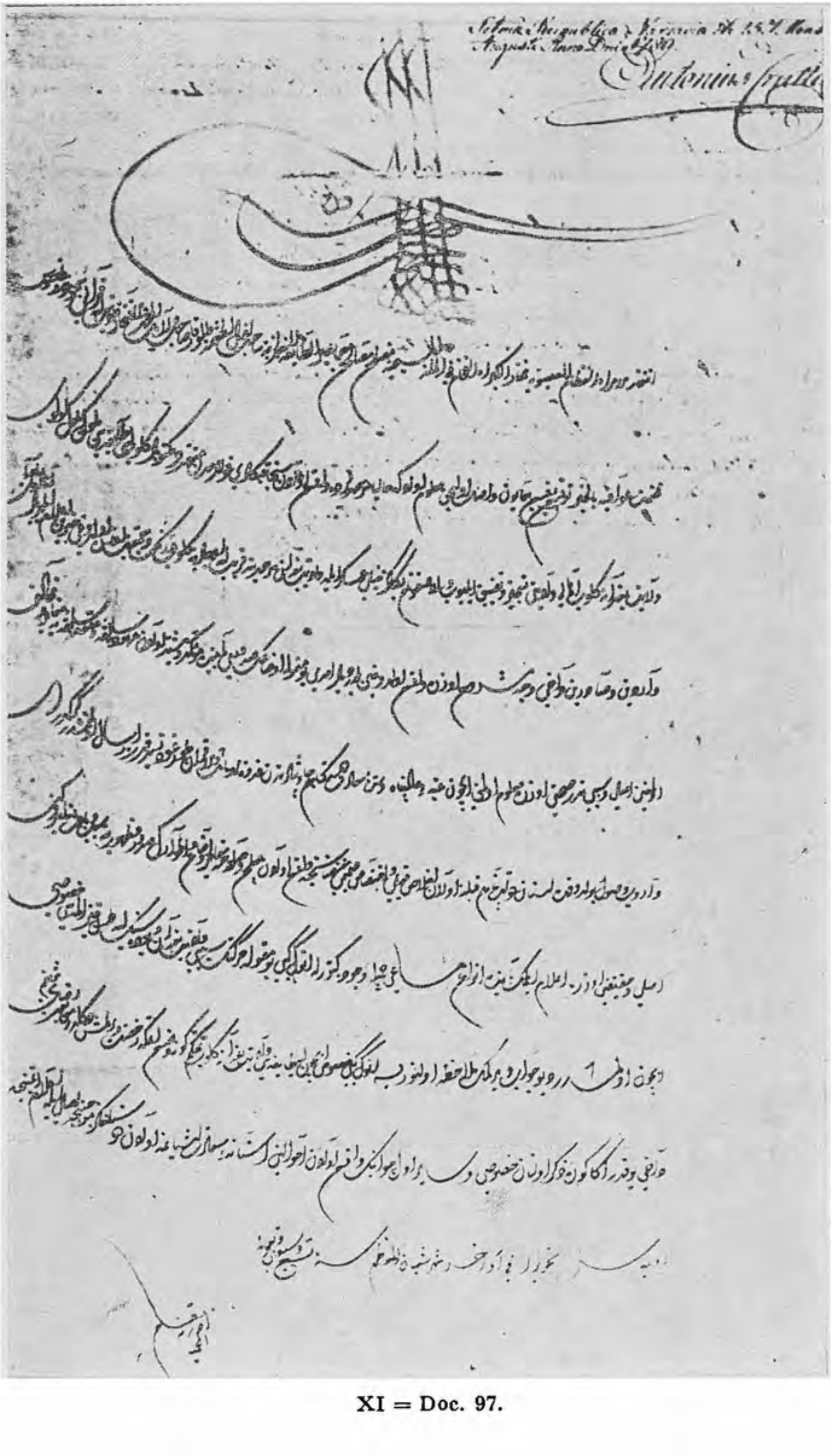
VIII = Doc. 28.

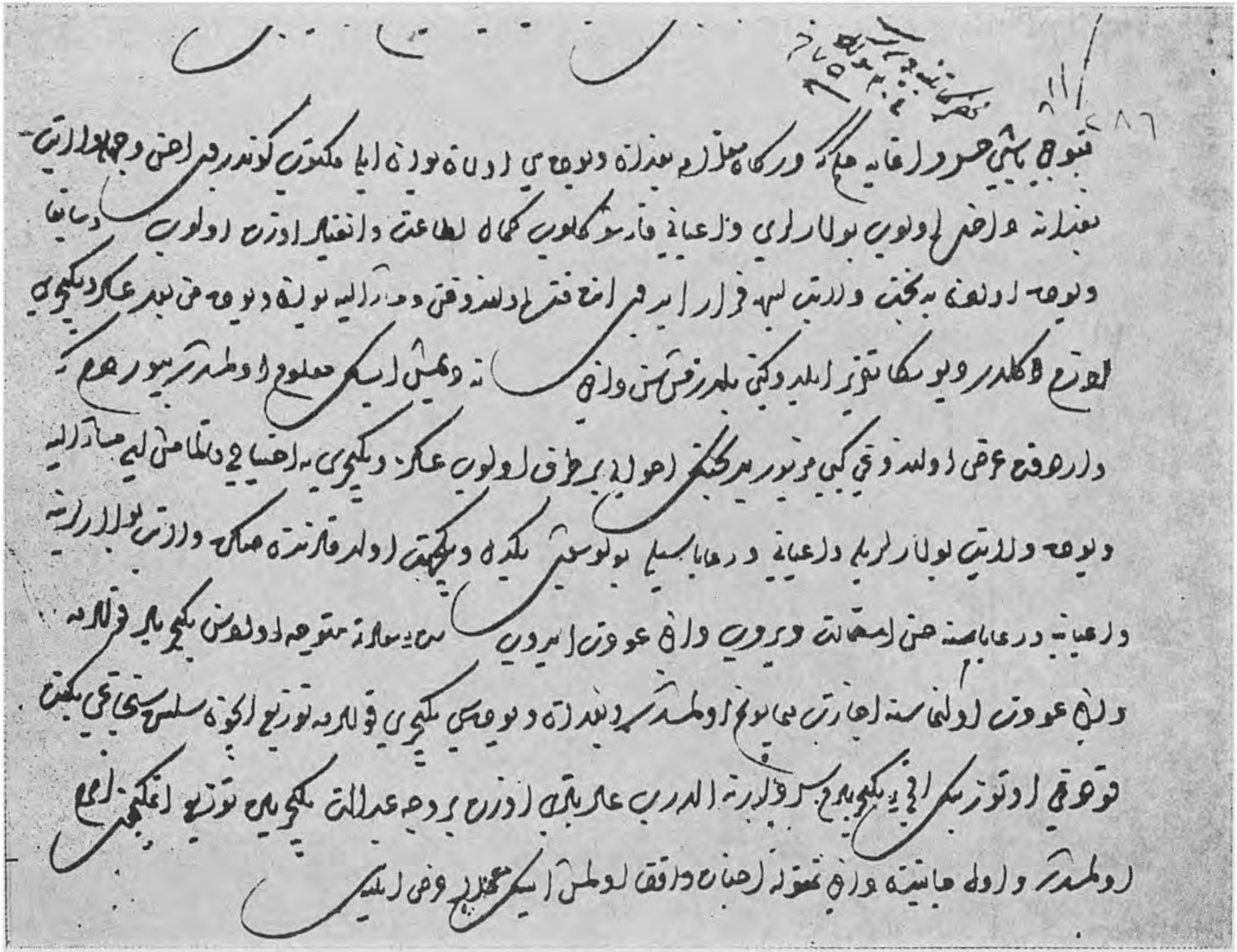
IX = Doc. 53.

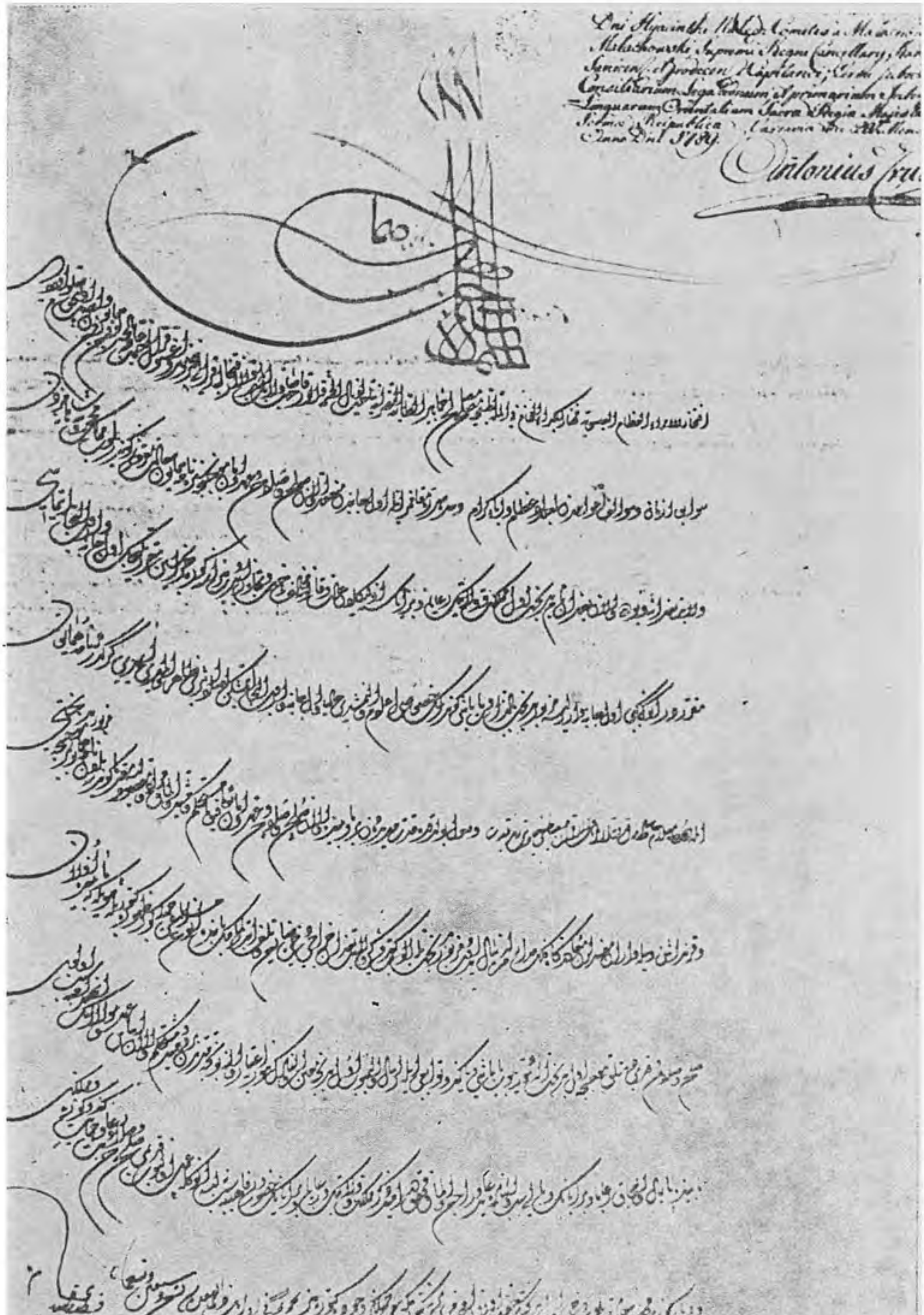

X = Doc. 91.

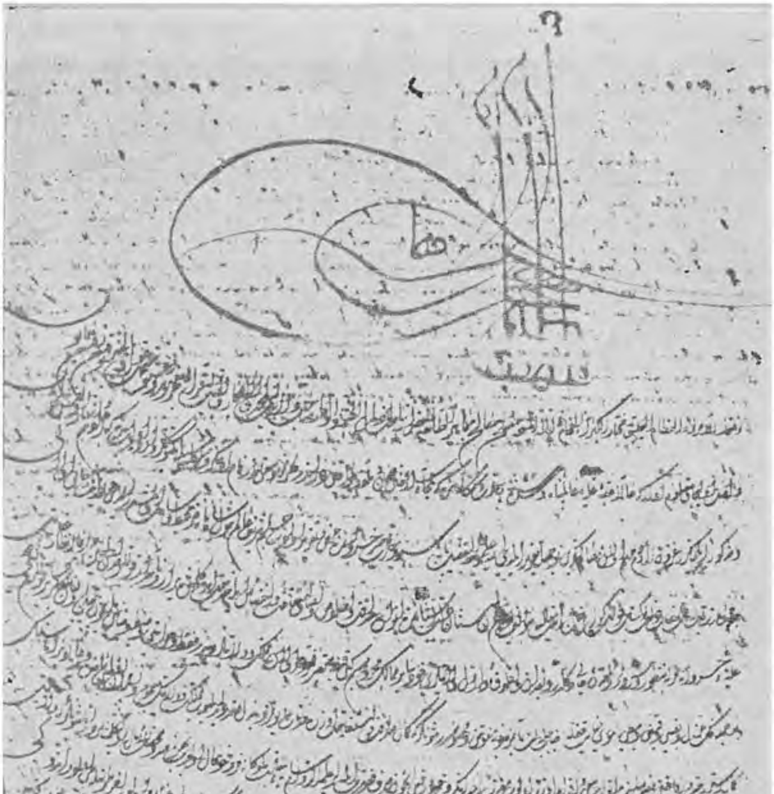

XI = Doc. 97.

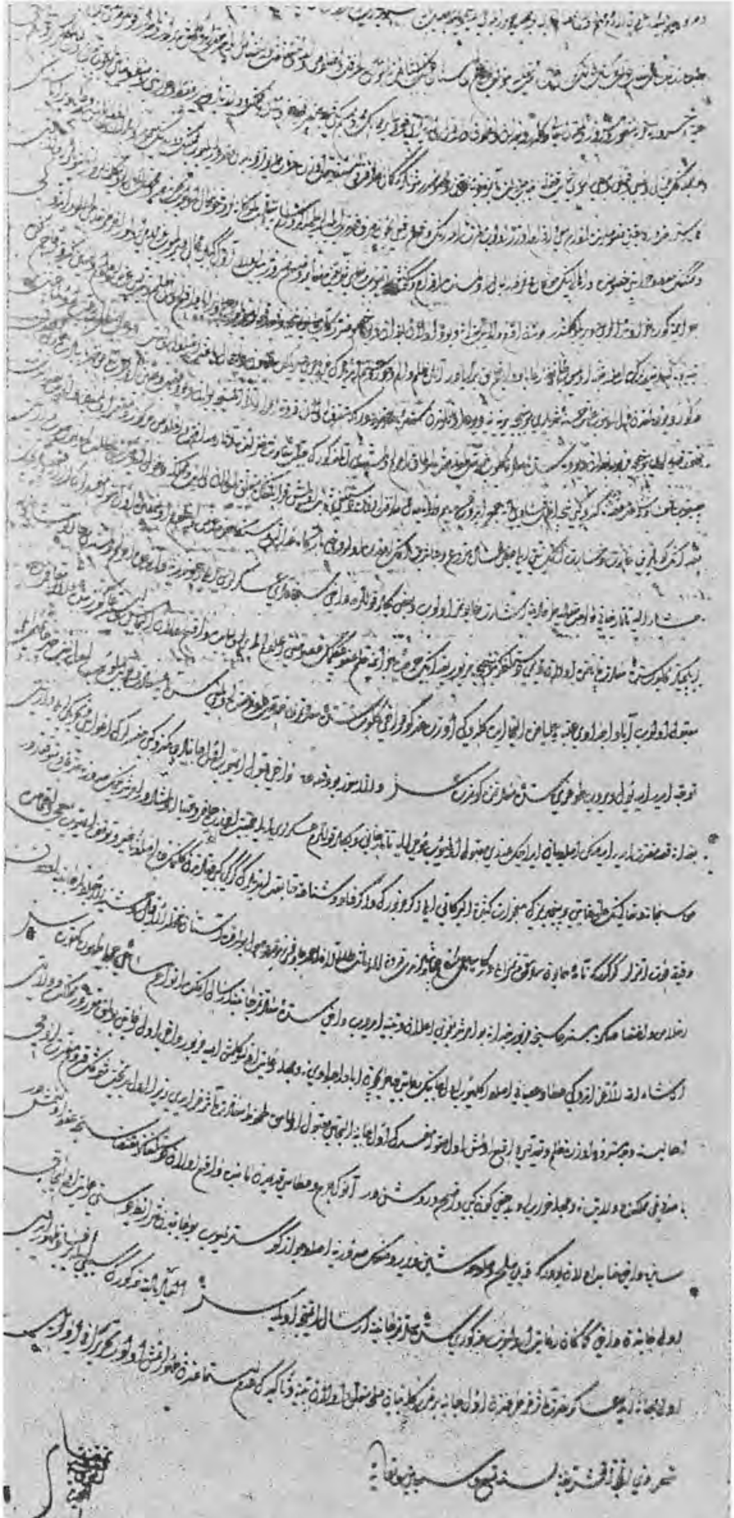

XIII = Doc. 102.

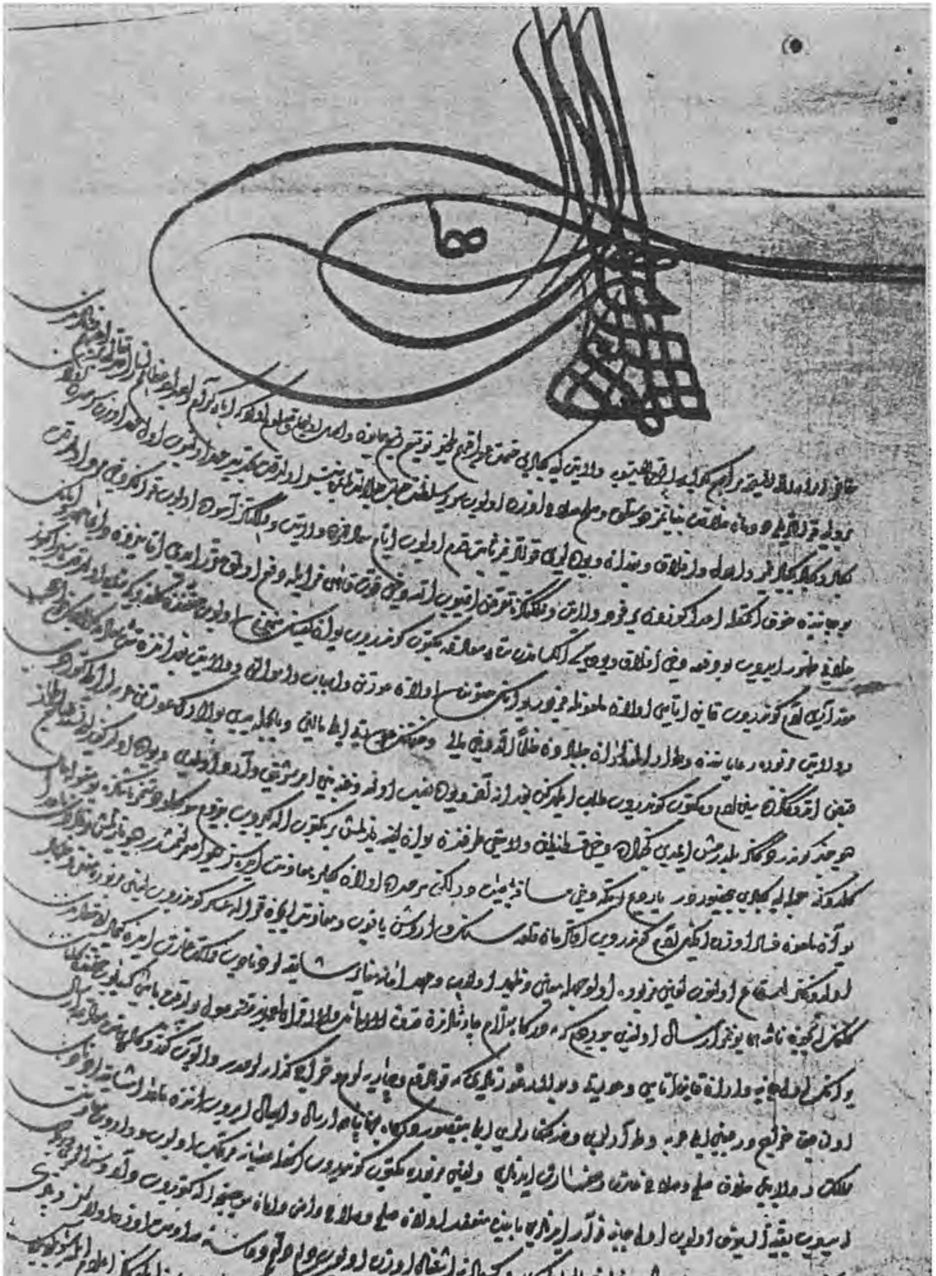
XIV = Doc. 103.

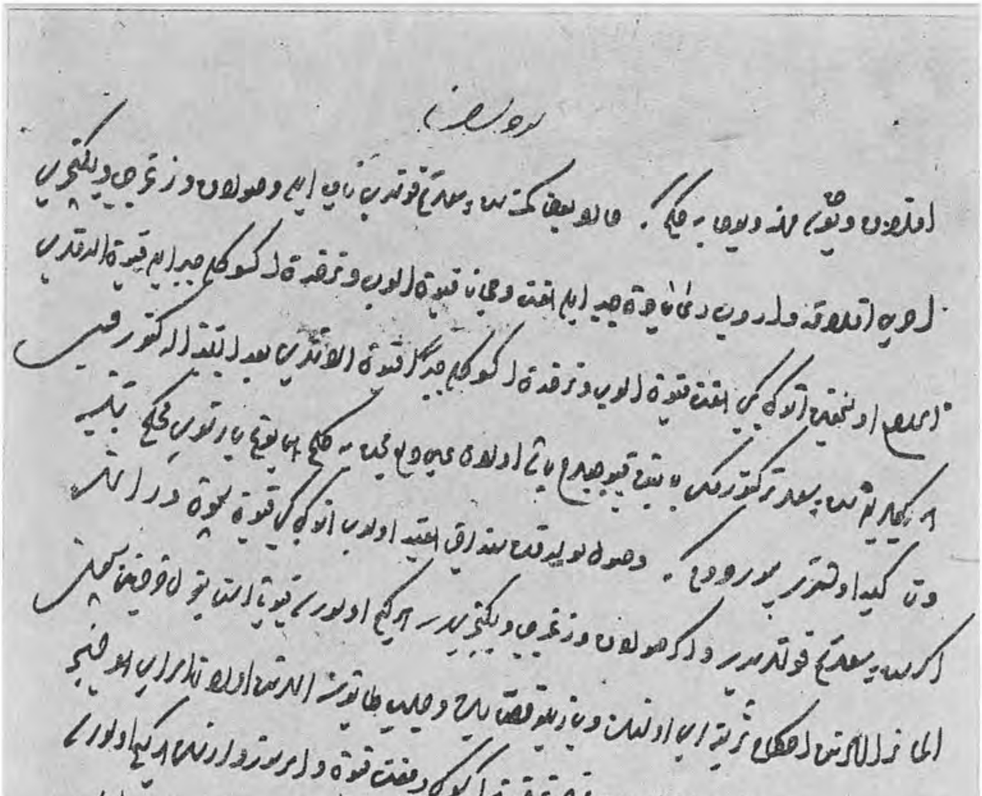
XIVa = Doc. 103.

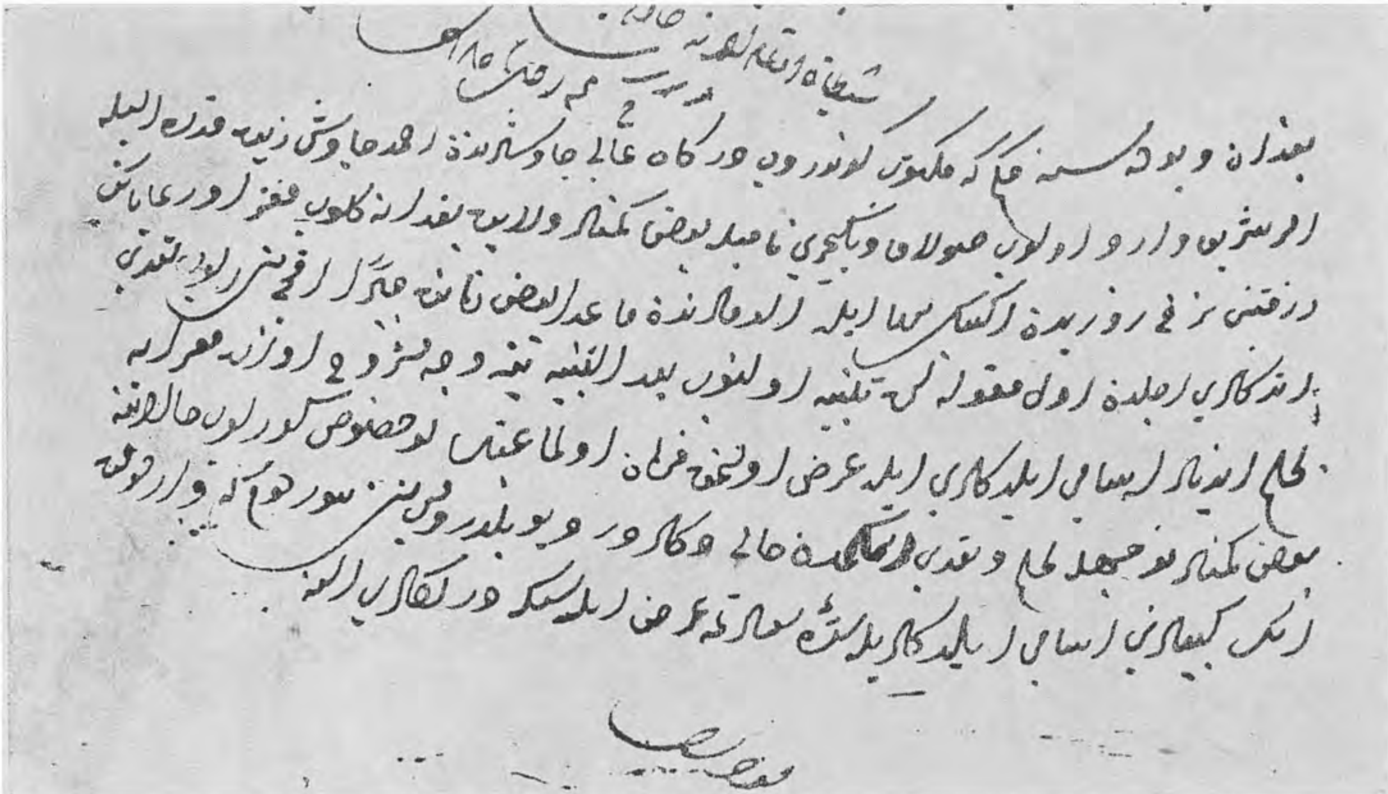
XV = Doc. 122.

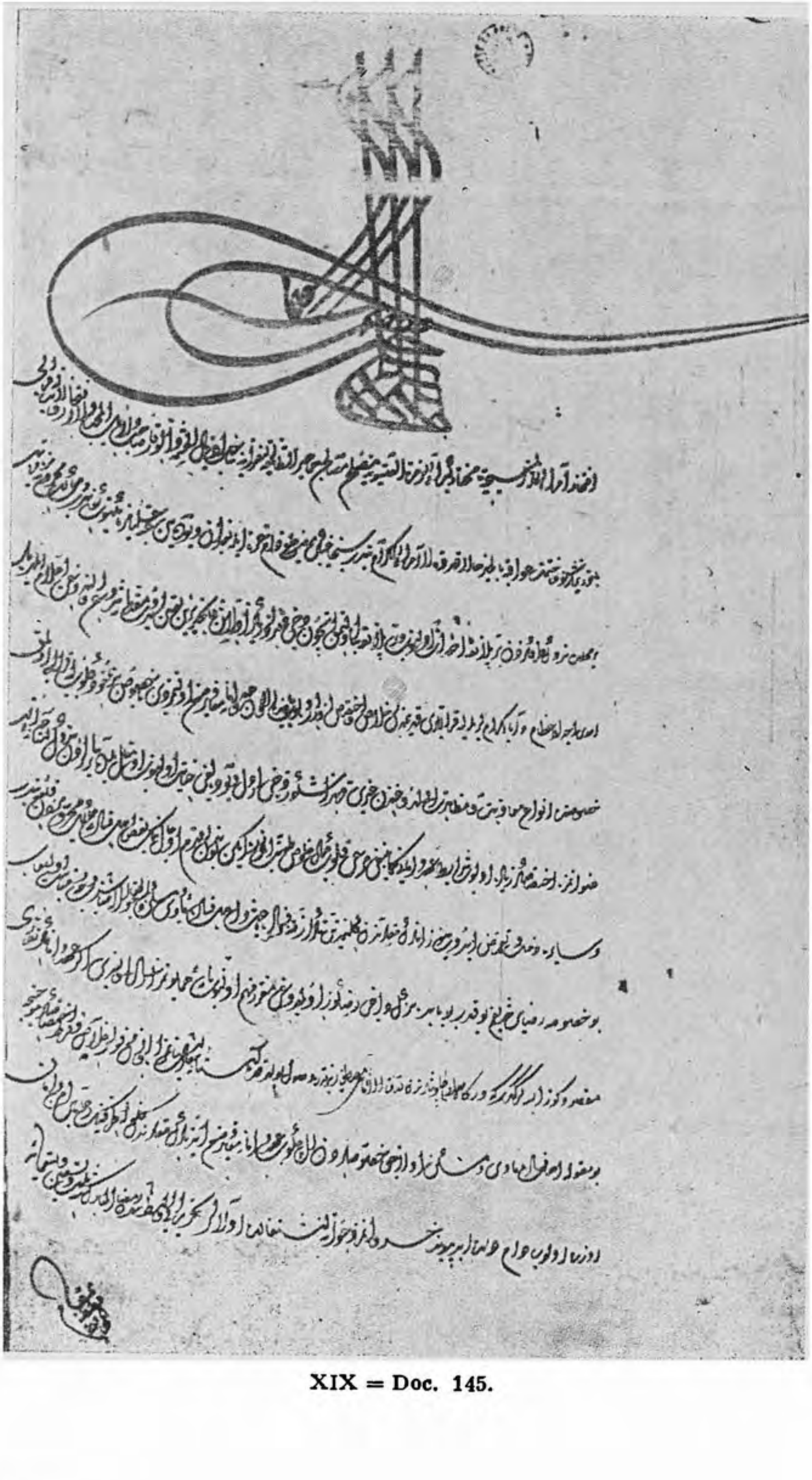
XVI = Doc. 131.

XVII = Doc. 136.

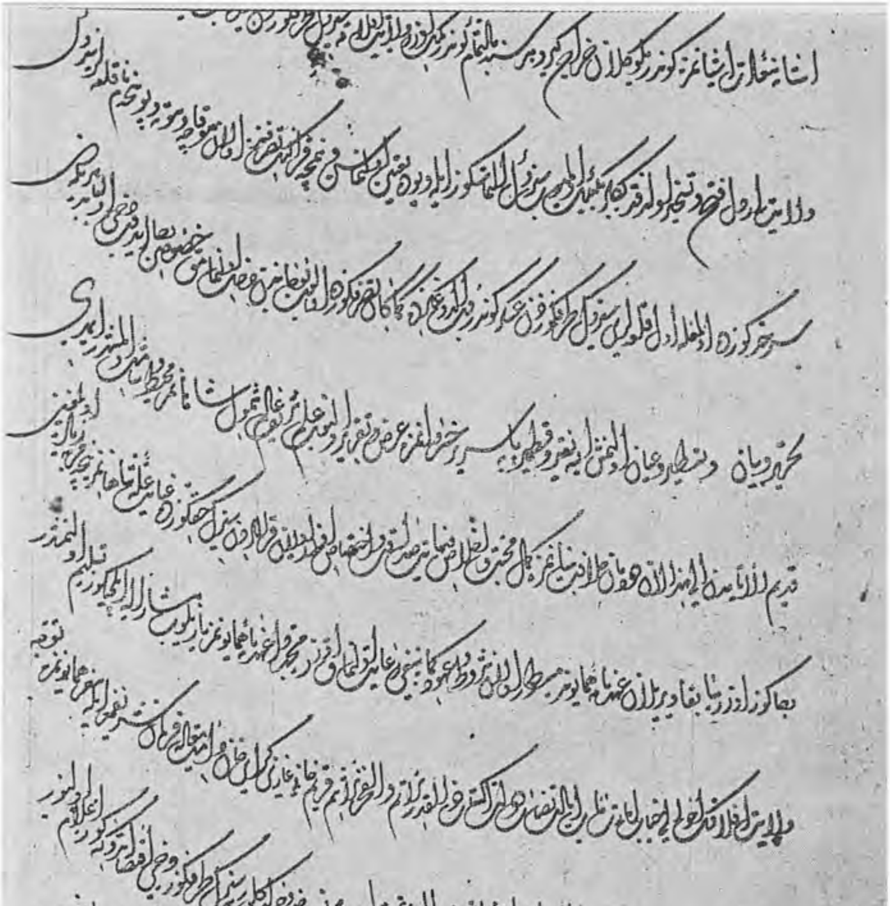
XVIII = Doc. 140.

XIX = Doc. 145.

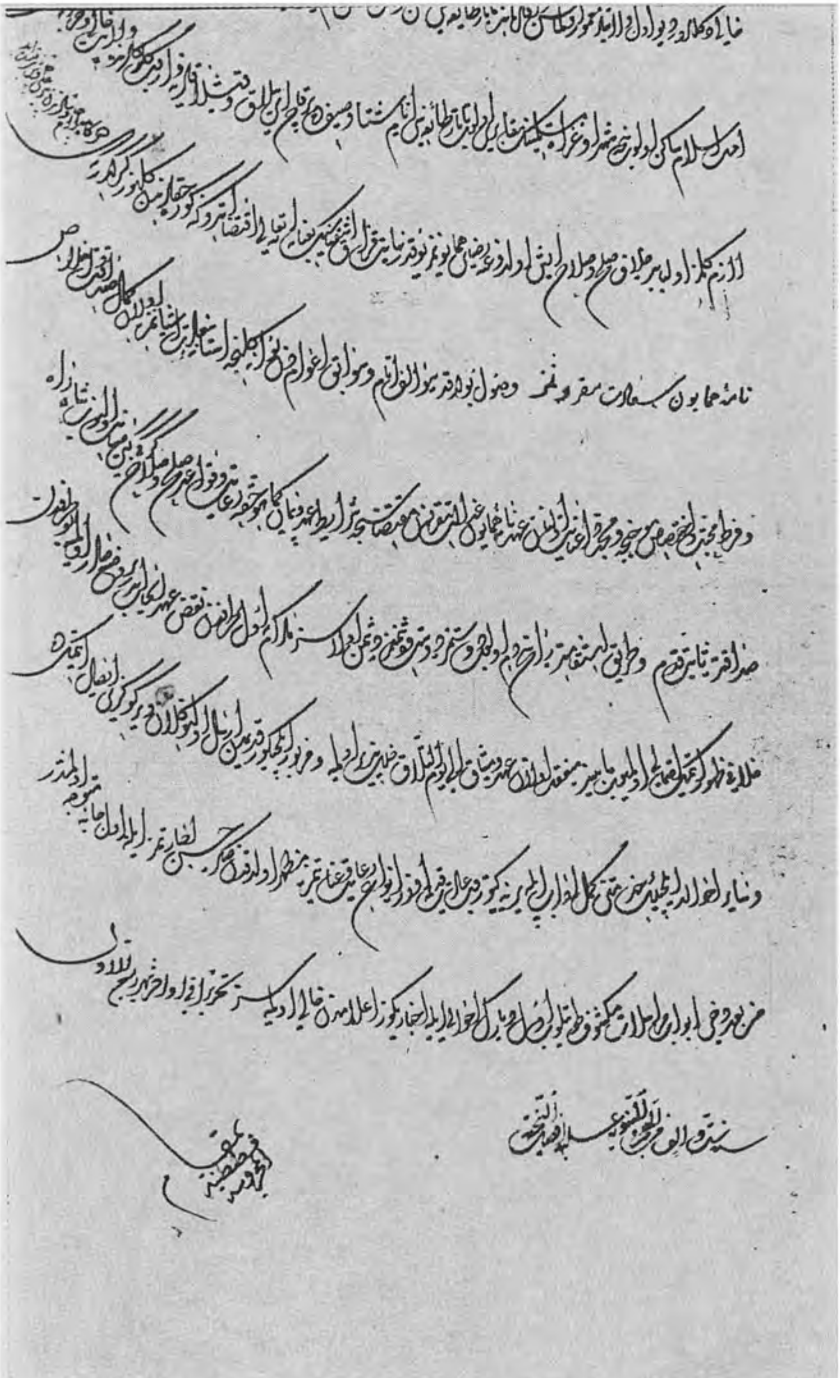
XX = Doc. 147.

XXa = Doc. 147.

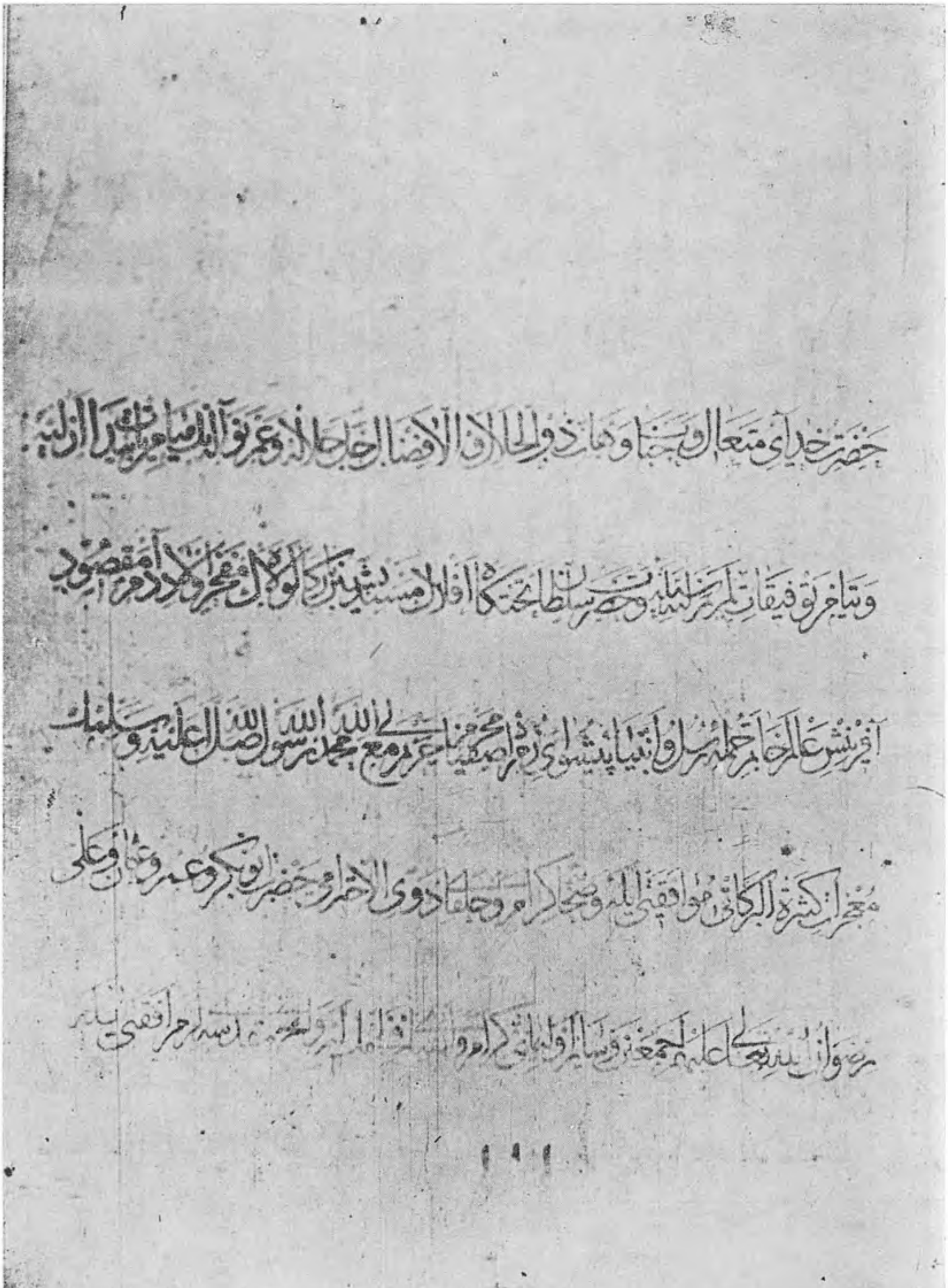
XXb = Doc. 147.

XXc = Doc. 147.

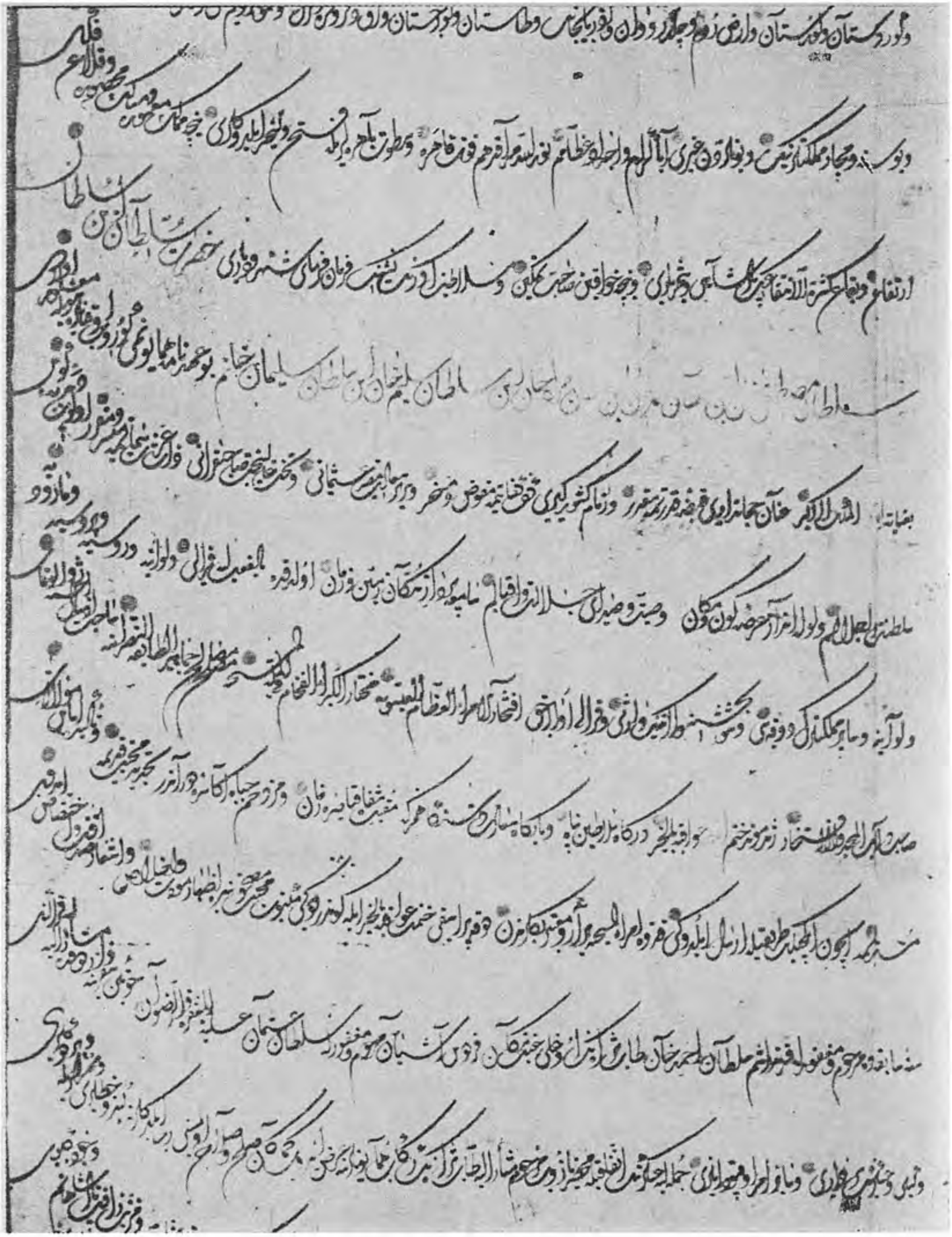
XXI = Doc. 151.

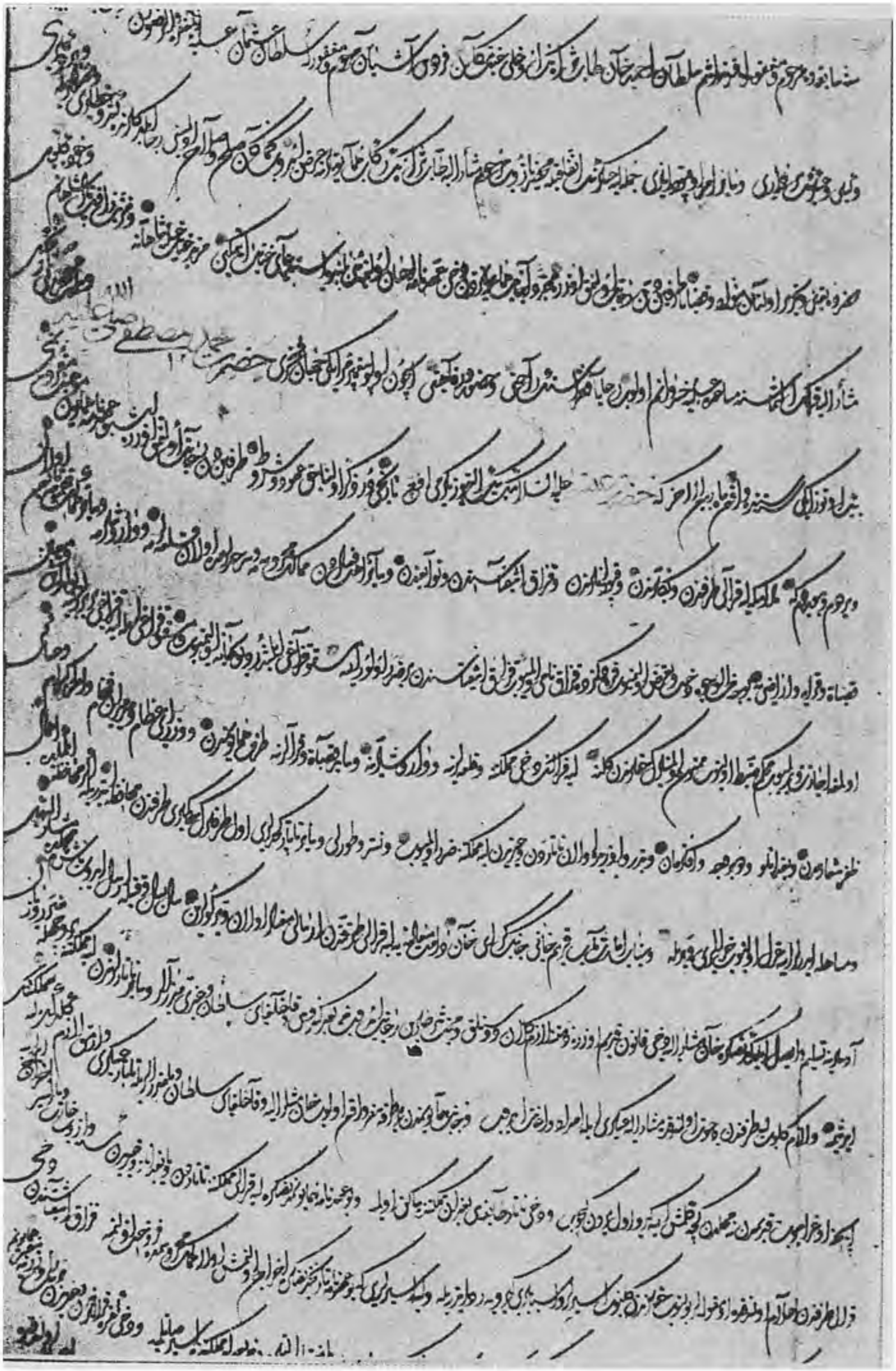
XXII = Doc. 157.

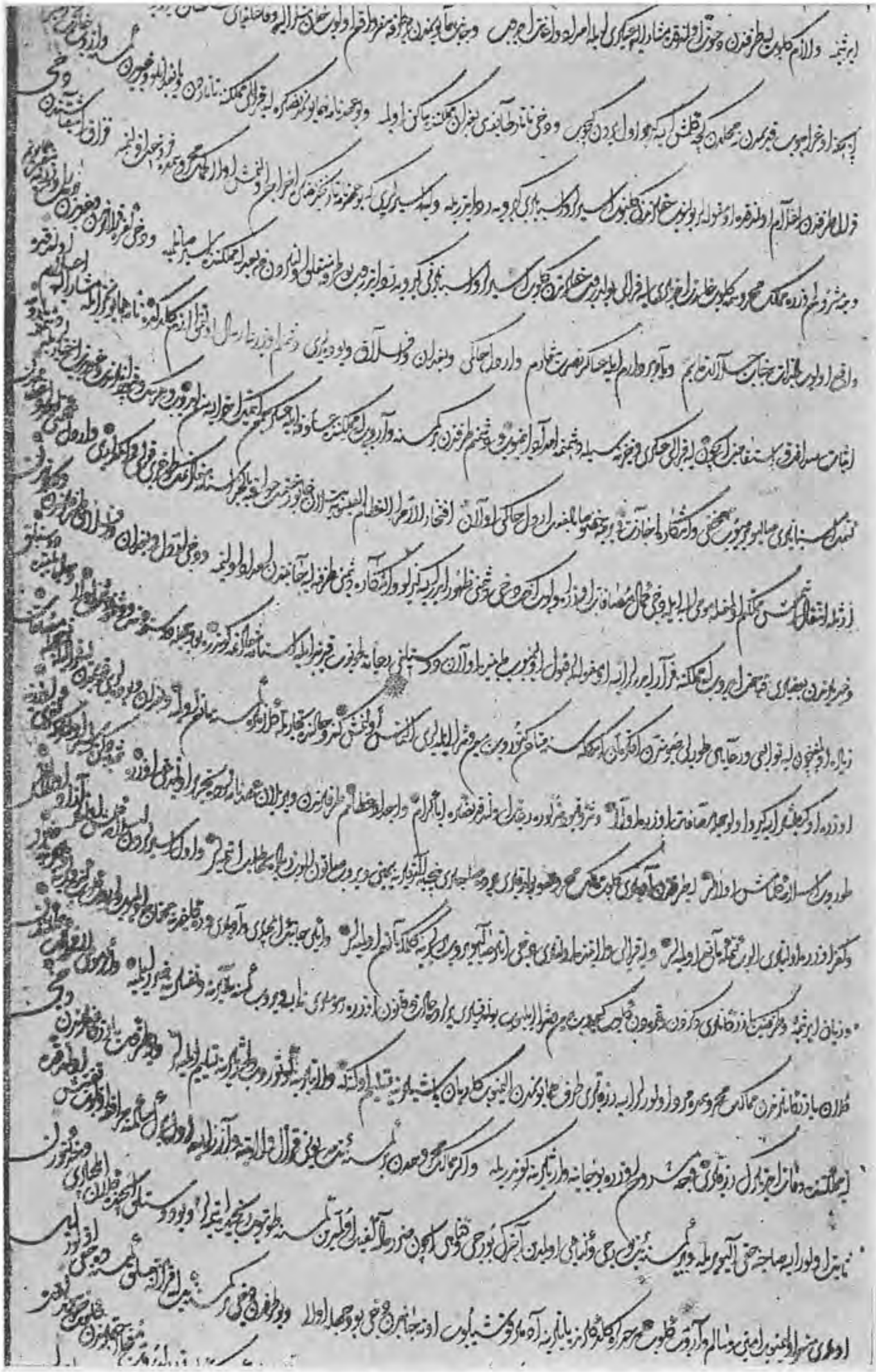
XXIIa = Doc. 157.

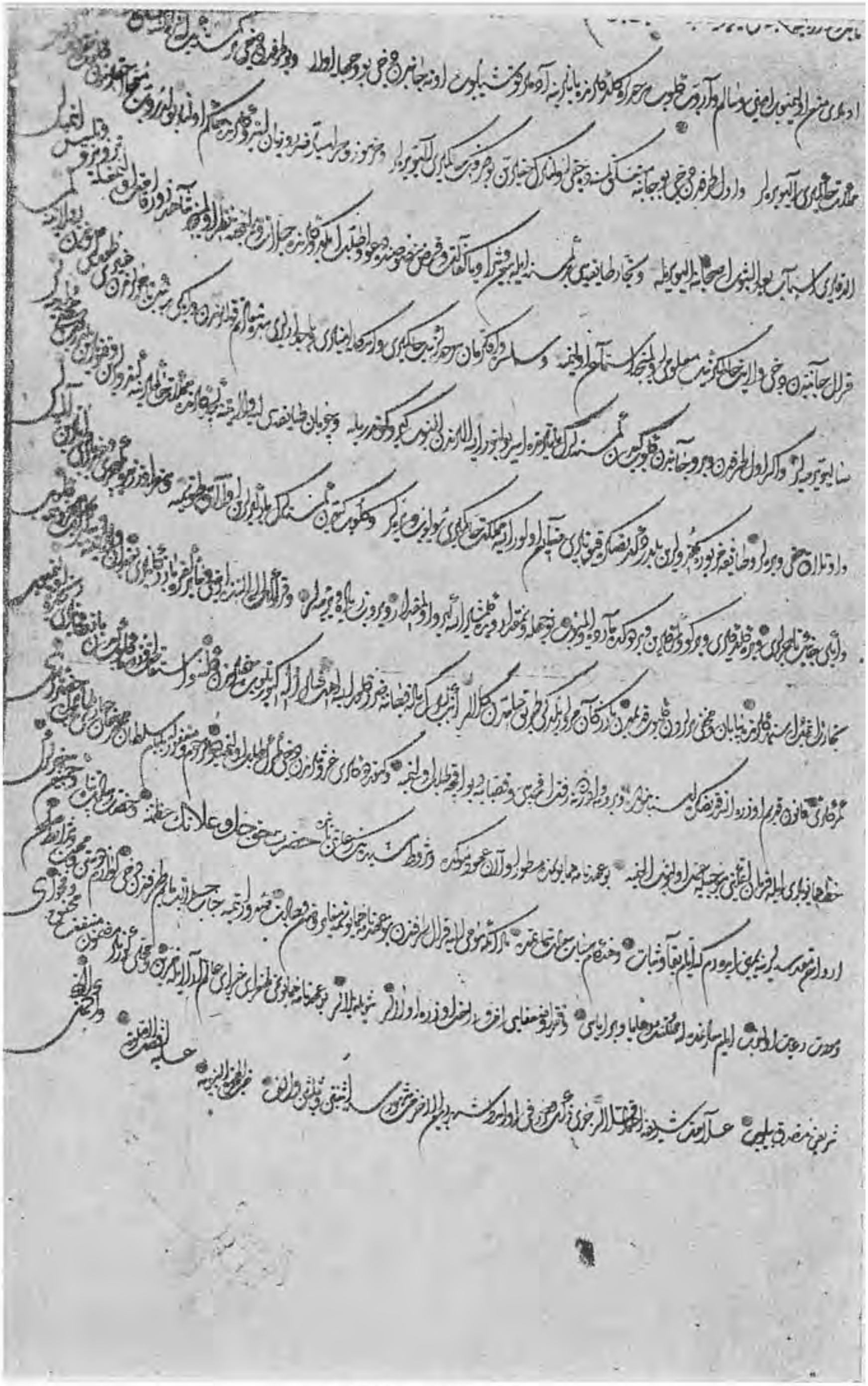
XXIIb = Doc. 157.

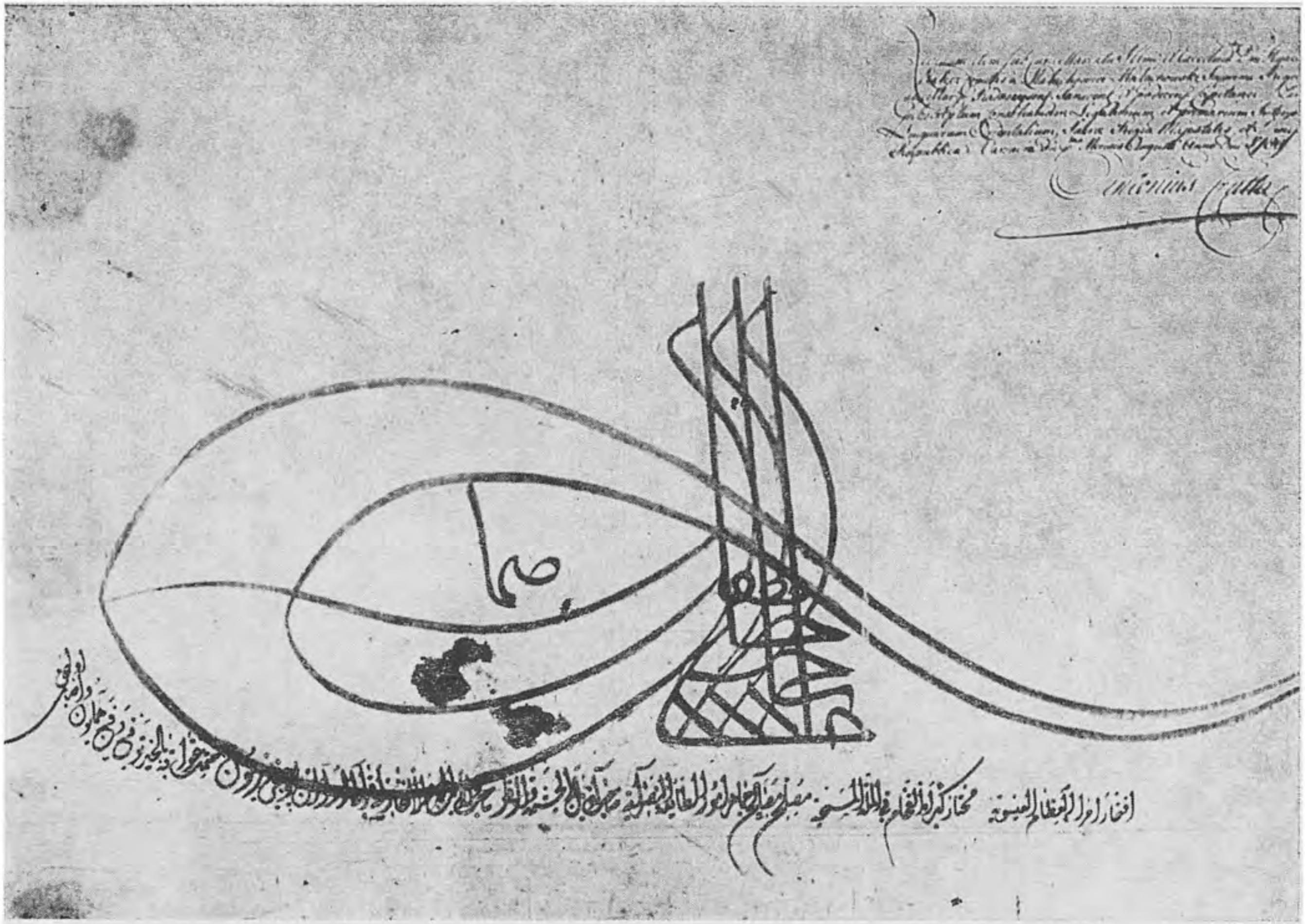
XXIIc = Doc. 157.

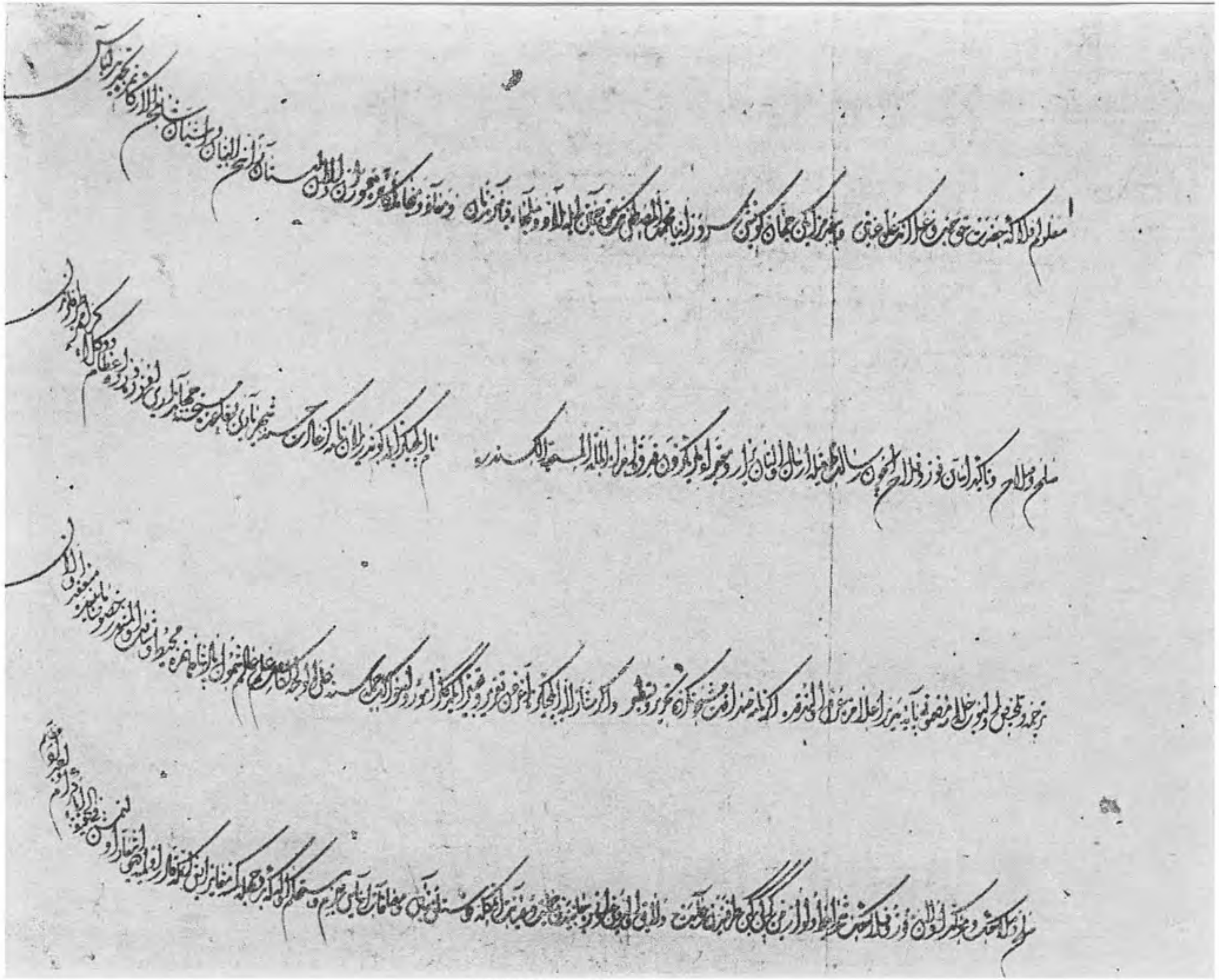
XXIId = Doc. 157.

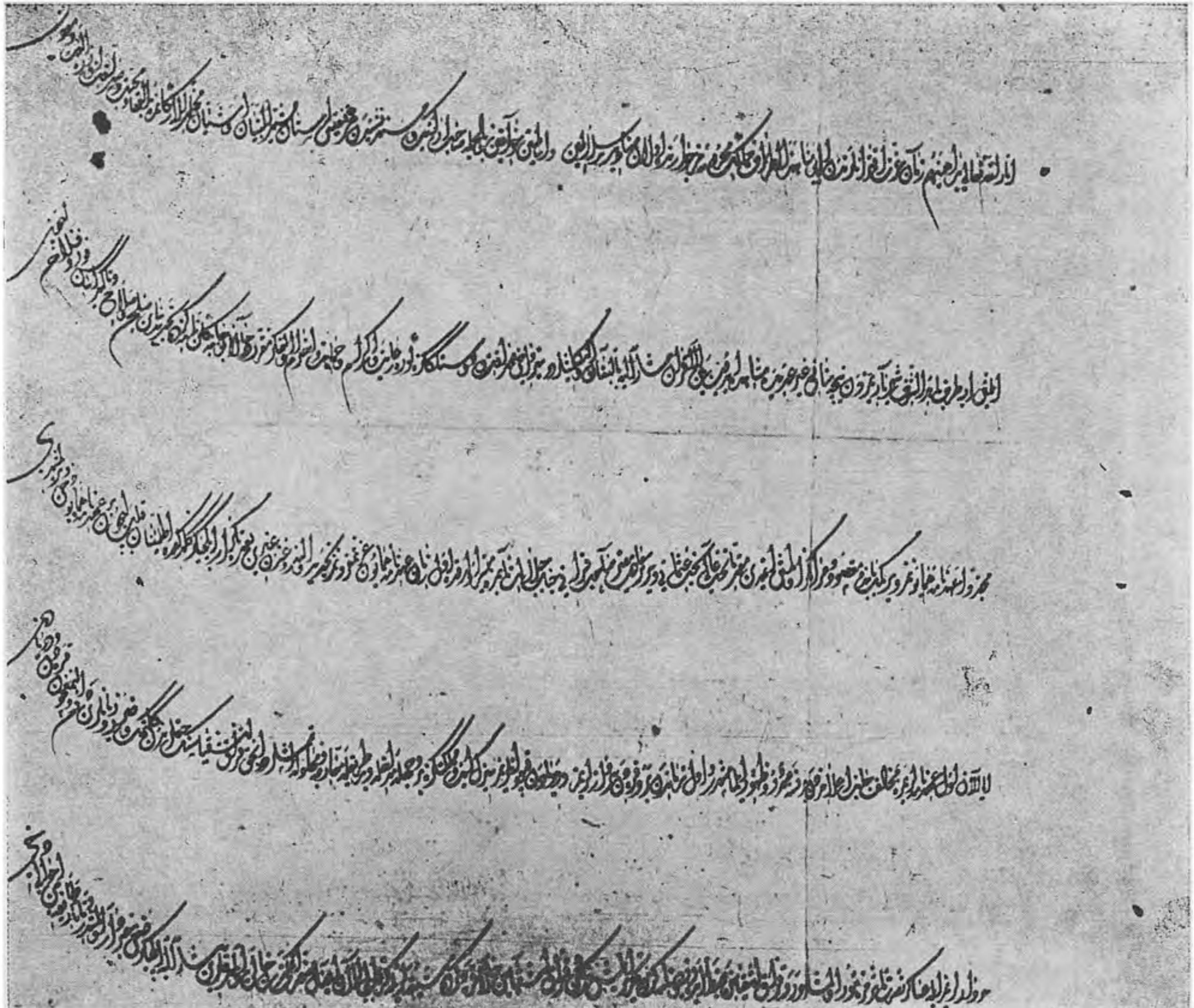
XXIIe = Doc. 157.

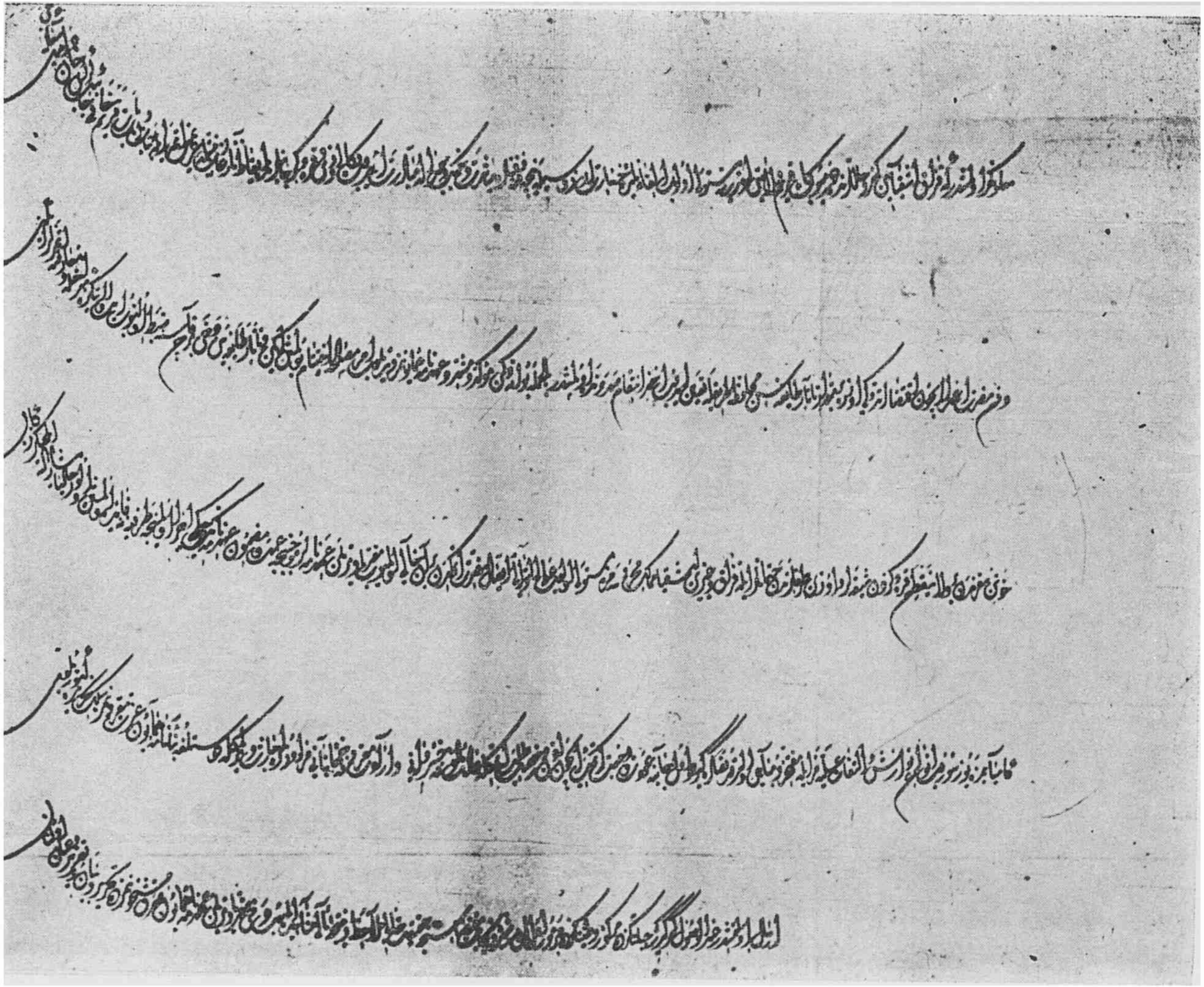
XXIII = Doc. 158.

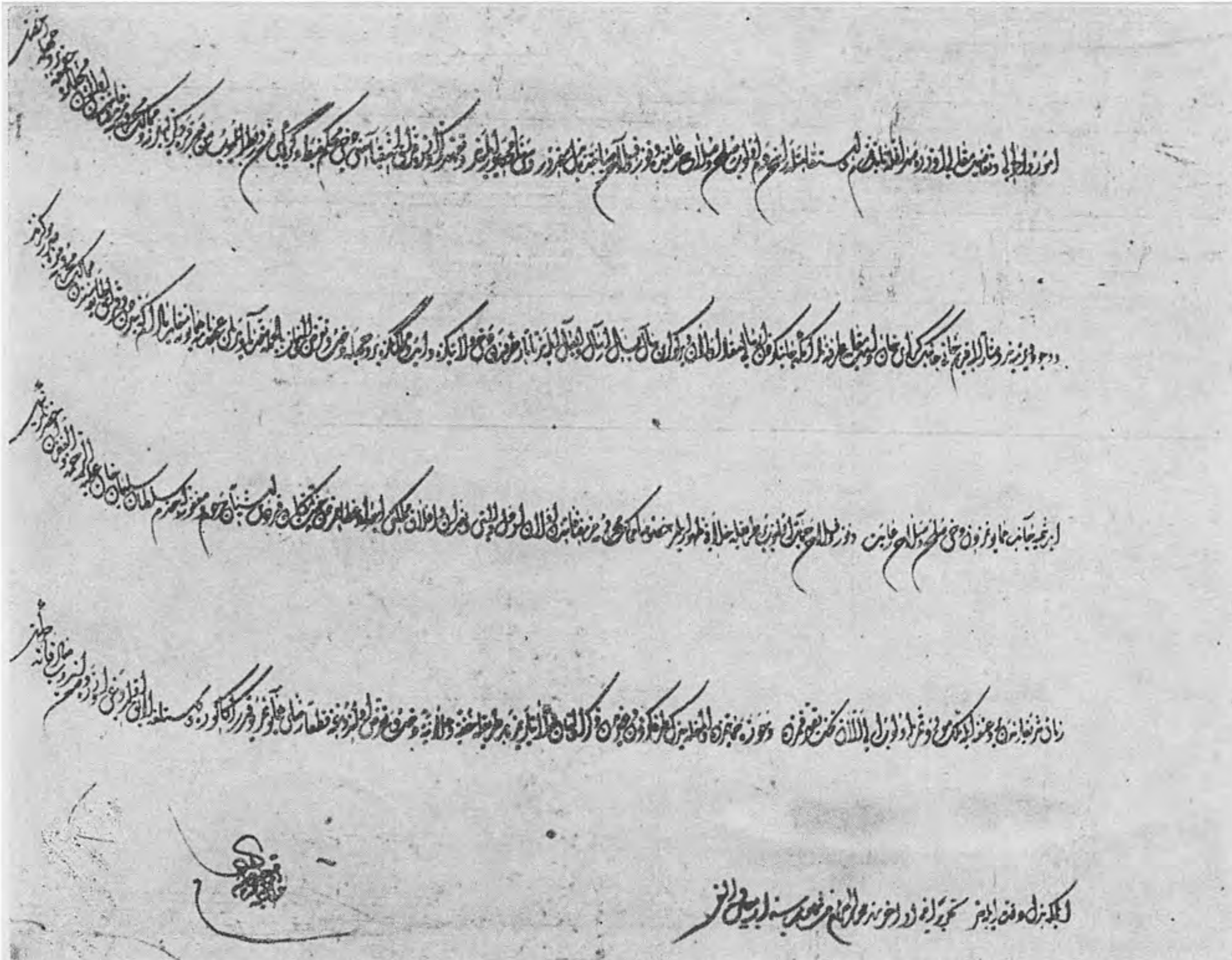
XXIIIa – Doc. 158.

XXIIIb = Doc. 158.

XXIIIc = Doc. 158.

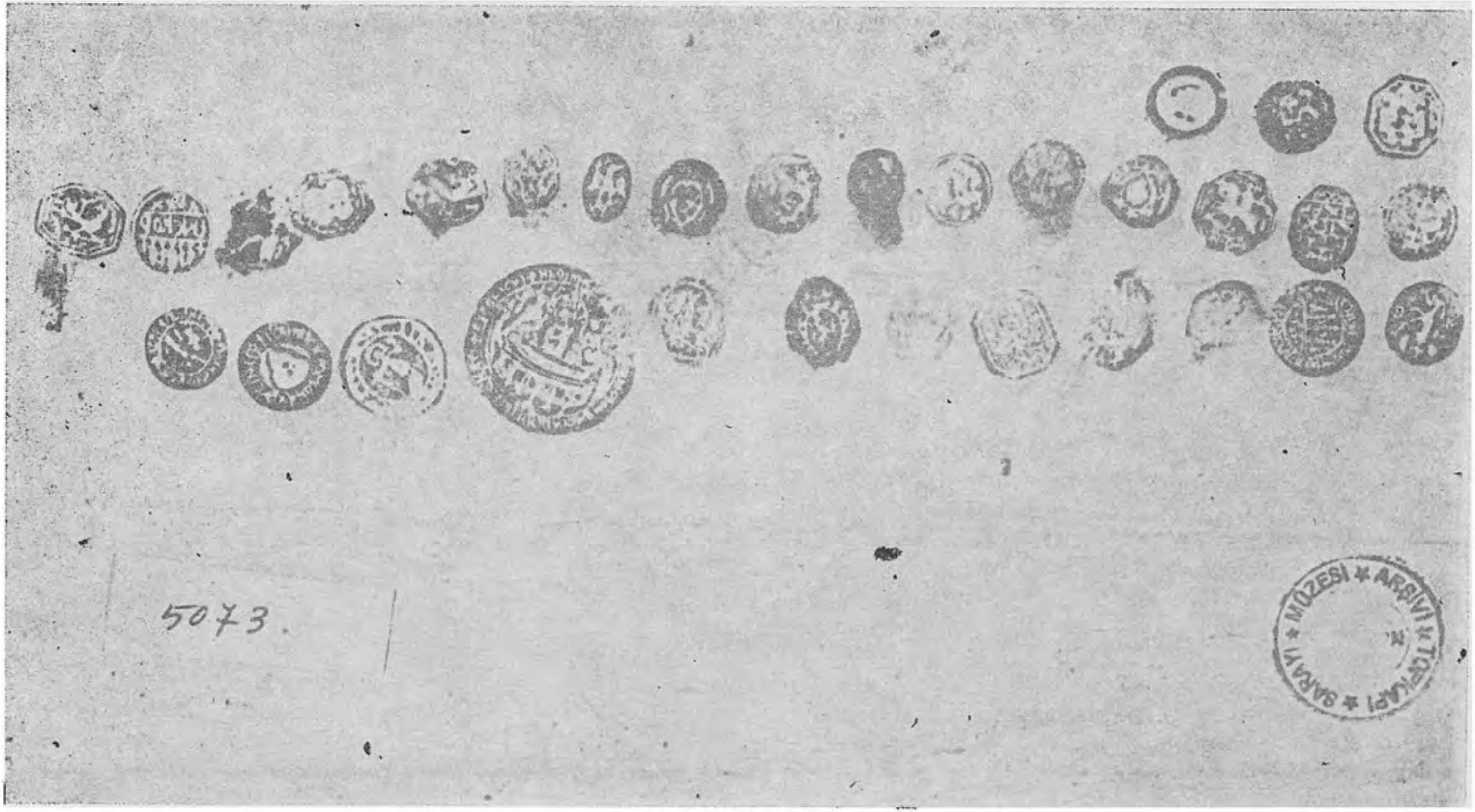
XXIIId = Doc. 158.

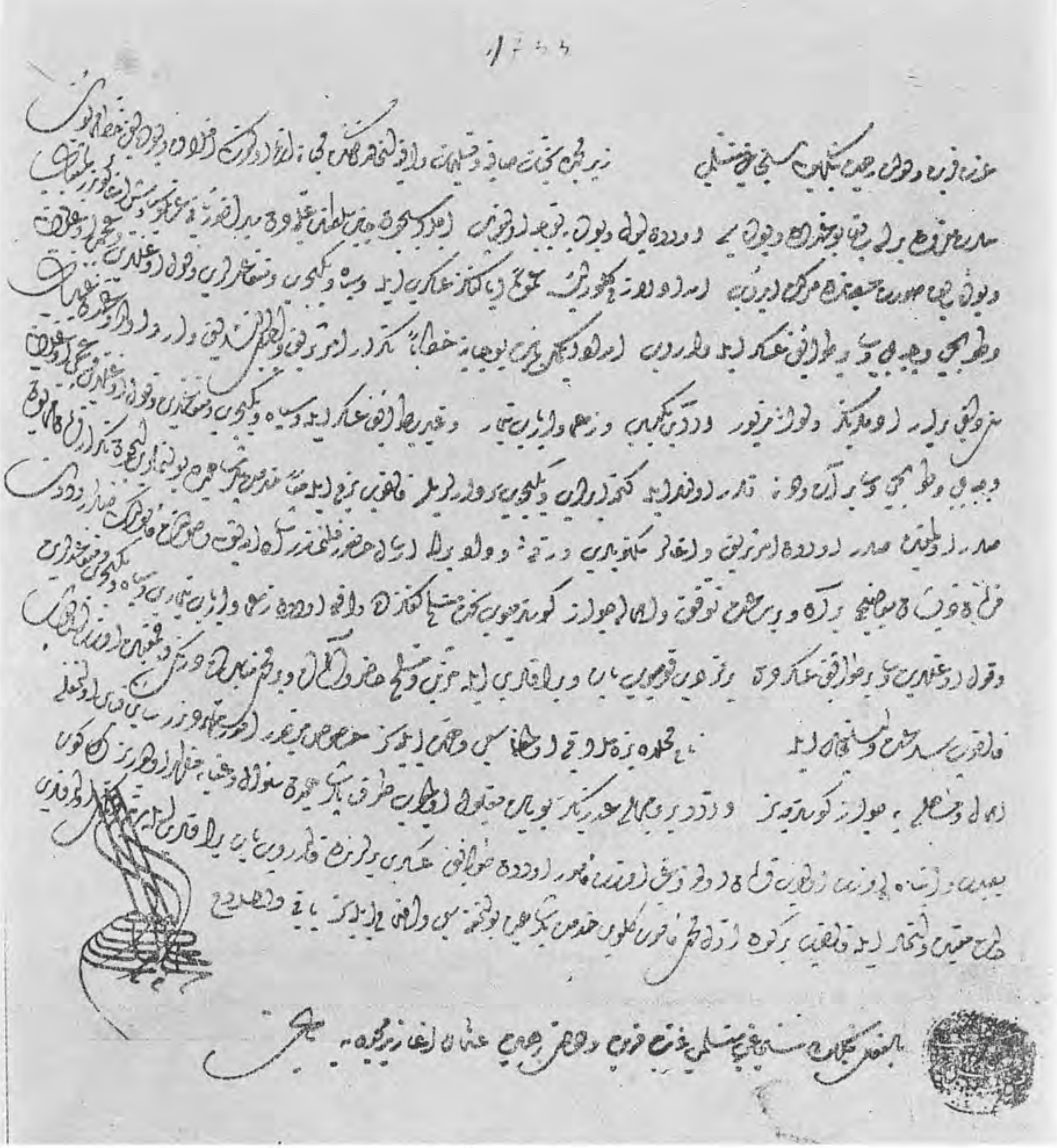
XXIV = Doc. 164.

XXV = Doc. 165.

XXVa = Doc. 165.

XXVI = Doc. 168.

اذن ویردم

5543/2

حالا بغدان ویووده سی ولان لیول وللرینك مكتوبیدر

مذكور لیول ویووده وللرینك ایكی قزی اولوب بیوك قزینی آیینی باطلاری اوزره لهه تابع

بزینك اوغلنه و كوجك قزینی بوندن اقدم تدیك ترجمانی نك اوغلنه نامزد اولمغله مزبور

ترجمانك اوغلی دخی كندو یاننده اولوب كوجك قزینی آلماق ویرمكه اذن همایونلرین

رجا ایدر اولبابده امر و فرمان عدالتلو و عظمتلو پادشاهمكدر

سلطانم

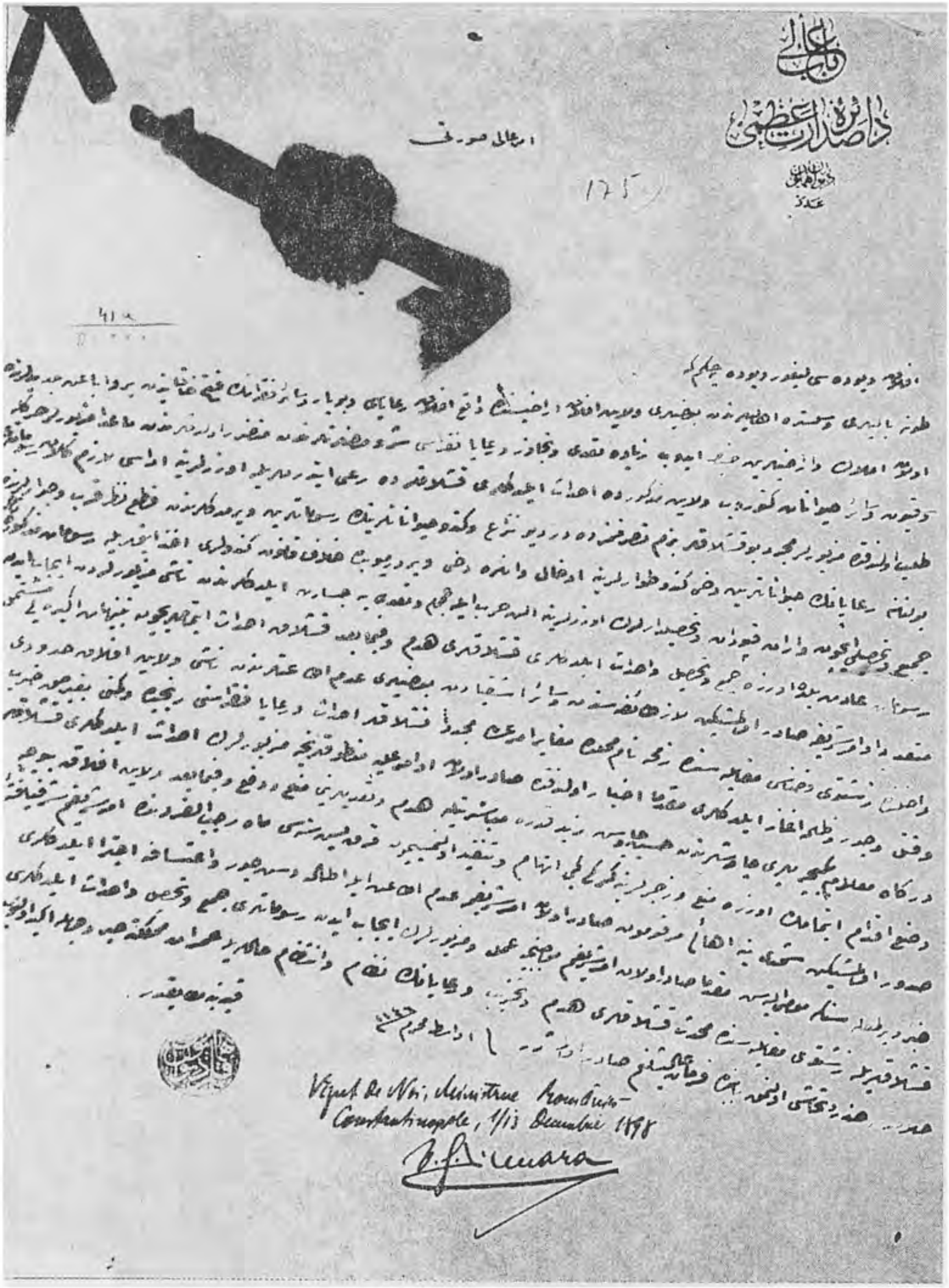
XXVII = Doc. 175.

XXVIII = Doc. 203.

XXIX = Doc. 209.

باب عالی

دائرهٔ صدارت عظمی

Văzut de Noi, Ministrul României — Constantinople, 1/13 Decembrie 1898

XXX = Doc. 214.

XXXI = Doc. 262.

XXXIa = Doc. 262.

XXXII = Doc. 265.

XXXIII = Doc. 279.

XXXIIIa = Doc. 279.

شوکتلو کرامتلو مهابتلو قدرتلو ولی نعمتم

XXXIV = Doc. 289.

XXXIVa = Doc. 289.

XXXIVb = Doc. 289.

XXXV = Doc. 292.

XXXVa = Doc. 292.

XXXVb = Doc. 292.

XXXVc = Doc. 292.

تأدیب و اکمال ابدیه مجرد مادام انکه عزل و تبدیللرینه ایجاب ایدر تهمت و جرم ظهور ایده عزل و انفصاله غایتسی حکموب صراحت
و استعفا منصبلرنده مستمر اولدقجه ائتلاف و بوی لغنه مستقر اوله جقلری و بو قرار رود ذکر اولنوب ایون مواد که علی الدوام
مستور العمل ملوك [illegible] جرز الجرم حضرت مکان سلطان محمد خان حضرتلری سماء الغفران حضرتلرینک زمان عدالت اقترانلرنده
ظهیر اولدقلری احتیاجات و رفاهیتلرینه دائما طرف ملوکانه‌مزدن و وزرای عظام و وکلای فخام جانبلرندن اقدام
و دقت اولنوب سواحل [illegible] اهالیلرینه و سایرلردن کبیر و صغیردن [illegible]
[illegible] محقق و مقرر بیلنوب مفاد امر منیفمز مجمع بویاران و اهالی و رعایای افلاق
[illegible] و دوام عمر و دولت و قیام فر و شوکتم ادعیه سنه مواظبت ایلملرینی توصیه و تنبیه [illegible]
[illegible] ایلماک باینده

فی اواسط [illegible] سنه ۱۱۸۸

برصورتی

بغدان وبوده‌سی [illegible] مقدمات و مواد [illegible] حکملرکلی ناظرینك قلاحه واران
بغدان [illegible] سائره‌نك رسم کمرکلری عادت بلدا اوذره بغدان
ادملری اسکله مذکوره‌یه [illegible] ذخایر و اصناف [illegible] کمرك مزبوره
وبوده‌سی طرفندن [illegible] ناظر مزبور [illegible] کمرکجی اقامه [illegible]
[illegible] قلاحه کمرکجی [illegible]
[illegible] ناظرینك ادملرینك [illegible] قلاحه کمرکجی [illegible]
دفعه اقدام اولنور [illegible] بغدان مملکتندن [illegible] معلوم المعتاد
[illegible] ابلدکلری
[illegible] اوزانی
[illegible] کوهر جبلی مذکوره‌نك [illegible]
[illegible] بغدان [illegible] ممالکت بغدان [illegible]
اولان کوهر جبلی [illegible] بغدان و بوده‌سنان [illegible]
تدارك [illegible] کوهر جبلی مذکوره [illegible] اسکله‌یه جلب اولنور [illegible]
سفینه ایله [illegible] استجلاب اولنه [illegible] اوزره

XXXVd = Doc. 292.

TABLA DE MATERII

ERATĂ

La pag.:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
XXXII	12 de jos	ğ	ğ
59	5 ,, ,,	*967*	*971*
111	6 ,, ,,	august 4	august 14
112	15 ,, ,,	12	2
,,	14 ,, ,,	14	4

Documente turcești privind istoria României, I (1455—1774)

Redactor: HILDA MAZILU
Tehnoredactor: PETRU BRUMĂ

Bun de tipar 19.02.1976. Tiraj 1900 ex. Hîrtie scris I A tratată cu 83 %. Format 16/70×100 de 70 g/m². Coli de tipar 28.
C.Z. pentru biblioteci mari { 9(498) (00—12) 90(496),,1455 :1774"(0 :9/498) (00—12)
C.Z. pentru biblioteci mici 9(498) (00—12)

c. 2474 I. P. ,,Informația",
str. Brezoianu nr. 23—25.
București

Lei 34